Dramatic Lit

6

6
30-f
35

Bibliotheca
ri Coll. Rom.
Societ. Jesu

6-30.f.35

V. Conventus Romani
O. S. Pauli primi Eremitae

Digitized by Google

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI

COMOEDIAE.

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI
COMOEDIAE SUPERSTITES VIGINTI;
CUM
FRAGMENTIS DEPERDITARUM;
Ex optimis quibusque Editionibus, ac præcipue
FRIDERICI TAUBMANNI,
diligentissime repræsentatæ.
ACCESSIT
Index, in quo rariora & obsoleta Poetæ verba
breviter ac dilucide explicantur.

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.
Excudebat JOSEPHUS COMINUS
SUPERIORUM PERMISSU.

AD LECTOREM.

LAUTI COMOEDIAS quanti fecerit antiquitas, amice Lector, & quo a nobis in pretio habendæ sint, quum propter Latini sermonis integritatem, tum ob salium jocorumque abundantiam, e quibus non voluptas solum, at egregiæ quoque ad vitam colendam utilitates in animos permanant, eruditum ignorare arbitror neminem. Harum editionem, quæ memoratu certe digna sit, jam ab Aldi Manutii & Juntarum ætate (quum scilicet apud nostros homines litterarum studia calerent, quæ postea sensim refrixere) vix ullam Italia protulerat: icciro nos & nostræ gentis dignitati consulendum, & ingenuorum adolescentium postulationibus obsequendum rati, hanc novam summo labore curaque incredibili adornavimus: an vero tantis conatibus successus responderit, doctiores judicabunt. Operæ pretium nos fecisse dicet, quicumque animadverterit, veteres editiones, si quæ occurrunt, vitiosas plerumque lectiones præ se ferre, malaque interpungendi ratione omnino laborare: nuper autem a Belgis procuratas, ut reliquis emendatiores nitidioresque sint, non ta-

*tamen ita ad amussim exactas esse, ut * non integris aliquando versibus careant; id quod nos accurata librorum collatione deprehendimus: pretii porro magnitudine homines discendi quidem cupidos, at pecunia non satis instructos ab emendo deterrere. Friderici Taubmanni, cujus opera in castigando PLAUTO harum rerum peritis eximie probatur, auctoritatem secuti præcipue sumus: at nihilominus Gronovianæ Editionis, quæ anno 1684. Amstelodami prodiit, Notasque Variorum, ut vocant, adjunctas habet, tum Londinensis, anni 1713. quæ in Collectione omnium Poetarum Latinorum principem locum obtinet, suffragia exquisivimus: utraque autem Taubmanni lectionibus fere assentitur. Verba denique vetustate obsoleta, de quorum obscuritate rudiores conqueri solent, in Indicem conjecta diligenter explicavimus, ne quid te properantem, Lector candide, morari posset. Tu interim boni consule, fruere, ac vale.*

---

* In Editione Plautina Amstelodamensi cum Commentariis Variorum anni 1684. desunt versus sequentes:

Trigesimus quartus Scenæ V. Act. V. Menæchmorum.

Quadragesimus septimus, & quadragesimus octavus Scenæ III. Act. II. Militis Gloriosi; cujus Comœdiæ Scenæ VI. ejusd. Act. versus quinquagesimus per incuriam repetitus.

Septimus Scenæ I. Act. III. ejusdem Fabulæ.

In Collectione Poetarum Latinorum Londinensi anni 1713.

Deest versus quinquagesimus septimus Scenæ I. Actus III. Militis Gloriosi.

De

DE PLAUTO
ET EJUS SCRIPTIS
VETERUM AUCTORUM
TESTIMONIA.

Plautus ipse Bacchid. Act. 2. Sc. 2. v. 36.

Etiam Epidicum, quam ego Fabulã æque ac me ipsũ amo,
Nullam æque invictus specto, si agit Pellio.

Auctor Prologi in Casinam v. 11.

Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas: *&c.*

Terentius in Prologo Andriæ v. 18.

Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant: quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quam istorum obscuram diligentiam.

Idem in Prologo Eunuchi v. 25.

Colacem esse Nævî & Plauti veterem Fabulam.

Idem in Prologo Adelphorum v. 6.

Synapothnescontes Diphili Comœdia est:
Eam *Commorientes* Plautus fecit Fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima Fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos: verbum de verbo expressum extulit.

Varro Parmenone, apud Nonium, in Poscere, *id est accipere.*

In *Argumentis* Cæcilius poscit palmam, in *Ethesin* Terentius, in *Sermonibus* Plautus.

Cicero lib. 1. *de Officiis.*

Duplex omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modo Plautus noster & Atticorum antiqua Comœdia, sed etiam Philosophorum Socraticorum libri sunt referti.

Idem Tuscul. Quæst. lib. 1.

Serius Poeticam nos accepimus: annis enim fere ccccx. post Romam conditam Livius Fabulam dedit, C. Claudio Cæci filio, M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium, qui fuit major natu, quam Plautus & Nævius.

Idem lib. III. de Oratore, ex persona L. Crassi.

Equidem cum audio socrum meam Læliam, (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem servant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut Plautum mihi aut Nævium videar audire.

Idem lib. IV. *de Republ. apud Augustinum De Civ. lib.* II. *cap.* IX.

Sed Periclem, cum jam suæ civitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset aut Nævius P. & Cn. Scipioni, Cæcilius M. Catoni maledicere.

Idem

Idem Catone Majore, ex ejuſdem perſona.

Quam gaudebat Bello ſuo Punico Nævius! quam Truculento Plautus! quam Pſeudolo!

Idem Epiſtol. Famil. lib. IX. *Epiſt. ad* Papirium Pætum.

Sed tamen ipſe Cæſar habet peracre judicium: & ut Servius frater tuus, quem litteratiſſimum fuiſſe judico, facile diceret: Hic verſus Plauti non eſt, hic eſt: quod tritas haberet aures notandis generibus Poetarum, & conſuetudine legendi: ſic audio Cæſarem, &c.

Horatius Epiſtolar. lib. II. Epiſt. I. *v.* 57.

Dicitur Afranî toga conveniſſe Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poetas
Ad noſtrum tempus Livî ſcriptoris ab ævo.
& v. 170.
. . . . . aſpice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut inſidioſi.

Volcatius Sedigitus, de Poetis Comicis, apud Agellium lib. XV. *cap.* XXIV.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poetæ Comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem diſſolvam tibi:
Ut, contra ſi quis ſentiat, nihil ſentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
Plautus ſecundus facile exſuperat ceteros.
Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium eſt:

Si

Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hos loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo caussa antiquitatis Ennium.

Plinius Natur. Hist. lib. XIV. *cap.* XIII.

Lautissima apud priscos vina erant myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti Fabula, quæ *Persa* inscribitur; quamquam in ea & calamum addi jubet. *Lege Pers. Act. I. Sc.* 3. *v.* 8.

Idem lib. XIIX. *cap.* XI.

Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita IↃ LXXX. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiamnunc in plurimis gentium. *Artoptam* Plautus appellat in Fabula, quam *Aululariam* scripsit, (*Act.* 2. *Sc.* 9. *v.* 4.) magna ob id concertatione eruditorum, an is versus Poetæ sit illius; certumque fit Atteji Capitonis sententia tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos.

Plinius Junior Lib. 1. *Epist.* XVI.

Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

Quintil. Inst. Orat. lib. 10. *cap.* 1.

In Comœdia maxime claudicamus: licet Varro dicat, *Musas* (Luc. Aelii Stolonis sententia) *Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent.*

Agel-

Agellius Noct. Att. Lib. I. *cap.* VII.

Plautus verborum Latinorum elegantissimus, in Amphitruone dixit: *Numero mihi in mentem fuit*.

Idem lib. III. *cap.* III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene litteratos homines dicere audivi, qui plerasque Plauti Comœdias curiose atque contente lectitaverunt, non indicibus Aelii, nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii, super his Fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, sed ipsi Plauto moribusque ingenii atque linguæ ejus. hac enim judicii norma Varronem quoque esse usum videmus: nam præter illas unam & viginti, quæ *Varronianæ* vocantur; quas iccirco a ceteris segregavit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur; quasdam item alias probavit adductus stilo atque facetia sermonis Plauto congruentis: easque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit: sicuti istam, quam nuperrime legebamus, cui est nomen, *Bœotia*. nam cum in illis una & viginti non sit, & esse Aquilii dicatur, nihil tamen Varro dubitavit, quin Plauti foret; neque alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, si vel hos solos versus ex ea Fabula cognoverit: qui quoniam sunt, ut de illius more dicam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos & adscripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Ut illum dî perdant, primus qui horas repperit, &c.

Favorinus quoque noster, cum *Nervolariam* Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audîsset ex ea Comœdia versum hunc,

Strateæ, scrupedæ, strativolæ, sordidæ:

delectatus faceta verborum antiquitate, meretricum vitia atque deformitates significantium: Vel unus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hanc Fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrime cum legeremus

Fre-

Fretum (nomen est id Comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quidquam dubitavimus, quin Plauti foret, & omnium maxime genuina; ex qua duos hos versus exscripsimus, ut historiam quæreremus Oraculi arietini:

-- -- -- Nunc illud est,
Quod arietinum responsum Magnis Ludis dicitur:
Peribo, si non fecero; si faxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro De Comœdiis Plautinis primo verba hæc ponit: *Nam nec* Gemini, *nec* Lenones, *nec* Condalium, *nec* Anus Plauti, *nec* Bis compressa, *nec* Bœotia *umquam fuit, neque adeo* Ἄγροικος, neque Commorientes; *sed M. Acutici*. In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse quempiam Poetam Comœdiarum: cujus quoniam Fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas: cum essent non a Plauto Plautinæ, sed a Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine circiter centum atque triginta. Sed homo eruditissimus L. Aelius quinque & viginti esse ejus solas existimavit: non tamen dubium est, quin istæ, & quæ scriptæ a Plauto non videntur, & nomini ejus addicuntur, veterum Poetarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint: ac propterea resipiant dictum Plautinum. Sed enim *Saturionem* & *Addictum* & tertiam quamdam, cujus nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro, & plerique alii memoriæ tradiderunt, cum pecunia omni, quam in operis artificum Scenicorum pepererat, in mercationibus perdita, inops Romam rediisset; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locâsset. Sicut de Nævio quoque accepimus, Fabulas eum in carcere duas scripsisse, *Hariolum* & *Leontem*, &c.

Idem lib. VII. cap. XVII.

Plautus, homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

Idem

Idem Agellius lib. XVII. *cap.* XXI.

Ac deinde annis fere post quindecim, bellum adversus Pœnos sumtum est: atque non nimium longe M. Cato Orator in civitate, & Plautus Poeta in Scena floruerunt.

Idem lib. XIX. cap. IIX.

Quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque *ἑνικῶς* dixerit, pro deliciis: *Mea*, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

Macrobius Satur. lib. II. *cap.* I.

Et jam primum animadverto duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, Comicum Plautum & Oratorem Tullium: eos ambos etiam ad jocorum venustatem ceteris præstitisse. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut post mortem ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia noscerentur.

D. Hieronymus in Epist. ad Pammachium.

Hæc est Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Musarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

Idem Epist. ad Pammach. De opt.
genere interpretandi.

Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos interpretati sunt. Numquid hærent in verbis, ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant, quam veritatem interpretationis?

Idem, ad Eustochium, de custodia Virginitatis.

Itaque miser ego lecturus Tullium jejunabam. Post no-

ctium

ctium crebras vigilias, post lacrimas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus.

Idem, adversus Ruffinum.

Audio præterea te quædam de epistola mea philosophice carpere, & hominem rugosæ frontis adductique supercilii Plautino in me sale ludere, eo quod Barrabam Judæum dixerim præceptorem meum.

Idem, in Eusebii Chronico.

Olymp. CXLV. Plautus ex Umbria Sarsinas Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locaverat. ibi, quoties ab opere vacâsset, scribere Fabulas solitus & vendere.

Ruffinus, in D. Hieronymum.

Cum ad hæc omnia, quæ supra diximus, etiam illud addatur, ubi cessat omne commentum, quod in monasterio positus in Bethlehem ante non multo tempore partes Grammaticas exsecutus sit, & Maronem suum, Comicosque ac Lyricos & Historicos auctores traditis sibi ad discendum Dei timorem pueris exponebat.

Quinam isti Comici sint, paullo post exprimit.

Quæro, si vel Flaccus tuus, aut Maro, si Plautus Comicus, aut Terentius certe, si aut Satyricus quis, *&c.*

Idem ibidem.

Sic, dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ sectator videri, oblitus es, quomodo Apostolus omnem Ecclesiam *&c.*

D. Hie-

D. Hieronymus adversus Ruffinum.

Puto quod puer legeris Aspri in Virgilium & Sallustium Commentarios, Vulcatii in Orationes Ciceronis, Victorini in Dialogos ejus, & in Terentii Comœdias Præceptoris mei Donati, æque in Virgilium; & aliorum in alios, Plautum, Lucretium, Flaccum, Persium atque Lucanum. Argue Interpretes eorum, quare non unam interpretationem sequuti sint, & in eadem re quid vel sibi vel aliis videatur, enumerent.

D. Aurel. August. lib. 2. cap. 12. De Civitate Dei.

Indignum videlicet fuit, ut Plautus aut Nævius Publio & Cnæo Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni malediceret: & dignum fuit, ut Terentius vester flagitio Jovis Opt. adolescentium nequitiam concitaret.

C. Sollius Sidon. Apollinaris Paneg. ad Anthemium Augustum.

Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quintilianus!

Idem Carmine XXIII.

Et te, tempore qui satus severo
Grajos, Plaute, sales lepore transis.

Donatus in Terentium, Andr. Prolog. v. 18.

In singulis magna emphasis auctoritatis. Sed ordo non est servatus. Ennius namque ante Plautum fuit. Sed quod est summæ auctoritatis, Ennium ultimum dixit.

Servius Honoratus ad 1. Aeneid.

De numero librorum nulla hic quæstio est, licet in aliis inveniatur auctoribus. nam Plautum alii dicunt scripsisse Fabulas viginti unam, alii quadraginta, alii centum.

JO.

JOANNIS ALBERTI FABRICII

Bibliothecæ Latinæ

LIBRI I. CAPUT I.

DE M. ACCIO PLAUTO.

Plauti ætas. 1. *Comœdiæ quæ exstant.* 2. *Vidularia unica desideratur ex illis XXI. quas omnium consensu Plauto tributas Varro esse scripsit.* 3. *Poetæ quorum dramata ad Plautum a nonnullis relata.* 4. *Comœdiæ deperditæ quæ a Veteribus sub Plauti nomine laudantur.* 5. *Grammaticorum Veterum Scripta in Plautum deperdita.* 6. *Acrosticha Plauti Comœdiis quæ exstant præmissa.* 7. *Plauti Editiones.* 8. *Varia scripta eruditorum Virorum Plauto lucem afferentia.* 9. *Querolus supposita Plauto.* 10. *Philodoxios.* 11.

I. M. ACCIUS a pedum planitie sive πλατύτητι initio *Plotus*, postea PLAUTUS (a) est dictus, patria Sarsinas ex Umbria, lepidissimus Poeta Comicus. A temporibus belli Punici secundi floruit, ingenio magis dives quam opibus, ita ut ad molas manuarias (b) se locare coactus sit pistori. Fatis concessit Romæ, cum Terentius vix novennis esset Anno V. C. DLXX. (c) ante CHRISTUM natum CLXXXIV. P. Claudio & L. Porcio COSS.

II. Ex-

(a) *Festus in* Ploti.

(b) *Hieron. Chronico, & Gellius III. 3. qui e Varrone refert binas illum fabulas Satyrionem & Addictum & tertiam cujus nomen non adscripsit, in pistrino composuisse. Apud Minucium quoque Felicem c. 14.* Plautinæ prosapiæ hominem *pro pistore poni observant Viri docti. Utrum vero, quod in trusatili mola asinorum veluti vicem gesserit Plautus in pistrinis versatilibus molentium, ideo* Asinii *cognomento veniat in quibusdam libris, in medio relinquo.*

(c) *Cicero Bruto c. 15. Apud Vossium de Poetis Latinis, etiam in nova Operum editione in fol. perperam excusus Urbis annus* CIↃ. LXXV.

II. Exſtant ex ipſius Comœdiis, quarum CXXX. ætate A. Gellii ſub Plauti nomine circumferebantur, ut ipſe auctor eſt libro & capite tertio Noctium Atticarum, hæ *viginti*, ordine fere litterarum a Grammaticis digeſtæ, ad evolvendi, ut credibile eſt, facilitatem.

1. *Amphitruo*, in qua poſt actus IV. ſcenam 2. inſerti ſunt a recentiore manu verſus C L X X X I I.
2. *Aſinaria* ex ὀνάγῳ Demophili Comici Græci expreſſa.
3. *Aulularia* ſic dicta ab aulula ſive olla Euclionis. Extremam hujus dramatis partem ſupplevit & adtexuit *Antonius Codrus Urceus*, Profeſſor Bononienſis, qui clarebat ſub Sigiſmundo & Friderico III. Impp. Aliud brevius ſupplementum legitur in editione Plauti Lugdunenſi quam dedit Gryphius, in Colonienſi Gyberti Longolii, tum in Pareana & aliis recentioribus. Alia denique ex ingenio adornarunt Joach. Camerarius & Georgius Reimannus Leibſchütz. Jamque olim Plauti Aululariæ alienos verſus inſertos fuiſſe colligas e Plinii XVIII. 1. Aululariam ſeorſim illuſtravere Steph. Riccius, Mauritius Sydelius &c.
4. *Captivi*, de qua Comœdia ſua Auctor ipſe, Prologo:

   Non pertractate facta eſt, neque item ut ceteræ:
   Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles.

Et in calce dramatis:

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula eſt.
Hujuſmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. -- -- -- --

5. *Curculio*, quod eſt nomen paraſiti, impoſitum a verme qui frumentum exedit, unde jocus Auſonii Epiſt. XXII. *Tota illa familia hominis litterati non ad Ciceronis frumentariam* (3. in Verrem,) *ſed ad Curculionem Plauti pertinebit.*
6. *Caſina*, pro quo nomine *Caniſſam* malebat Sam. Petitus II. 19. Miſc. ſed infelici conjectura, ut docuit Sam. Bochartus parte I. Hierozoici II. 55. Vide etiam ſi placet Guil. Canterum VII. 22. Nov. lect. Johannes Meurſius in mantiſſa ad librum de luxu Romanorum cap. 17.

Casinam dictam coniicit a *casu* sive sorte, translata enim est de Græco Diphili dramate quod inscribebatur *κληρούμενοι*, sive sortientes. Festo in *remiligines* hæc Plauti fabula laudari videtur sub titulo *Patinæ* sive *Patinariæ*. Confer Casinam IV. 3. 7.

7. *Cistellaria*.

8. *Epidicus*, auctori suo præ ceteris probata. Vide Bacchides II. 2. 36. Hanc separatim illustravit Andreas Wilckius. Erfurt. 1604. 8.

9. *Chrysalus* sive *Bacchides*. Prologus ac scenæ primæ initium a Lascari repertum est Messinæ in Sicilia, ab aliquibus tribuitur Francisco Petrarchæ. Exstat in editione Plauti Longoliana Coloniensi, atque inde in aliis.

10. *Phasma* sive *Mostellaria*, sic dicta a *mostella* sive monstro ædes infestante.

11. *Menæchmus*, cujus Dramatis uti Pœnoli quoque Italicam translationem vidi editam Venetiis 1526. 8.

12. *Pyrgopolinices* sive *Miles gloriosus*.

13. *Mercator*, translata ex *ἐμπόρῳ* Philemonis Comici Græci. In hac quoque post Actus IV. scenam quintam bene multi versus adsuti sunt a recentiore manu, nec non & versus undecim præmissi scenæ III. Actus V.

14. *Pseudolus*. Cicero Catone Majore c. 14. *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius, quam Truculento Plautus, quam Pseudolo!*

15. *Pœnolus*, qui & *Patruus*, & *Phagon*. Punica in hoc dramate occurrentia, quæ parum a puritate Hebraismi abesse affirmat Josephus Scaliger Epist. CCCLXII. & Hebraicis litteris in sua Plauti editione descripsit Pareus, illustrarunt Josephus Scaliger ad fragmenta Græcorum p. 32. Salmasius Epist. XVIII. Thom. Reinesius de lingua Punica c. XII. Sed maxime Sam. Petitus lib. II. Misc. c. 1. 2. 3. eoque felicius Bochartus II. 6. Chanaan, & Jo. Clericus Vir Cl. Tomo IX. Bibl. Universalis p. 256. qui rhythmos esse docet, quos subodoratus quoque fuerat Jo. Seldenus prolegom. de Diis Syris cap. 2. Vide præterea si lubet Hugonem Grotium Epistola CVI.

Digitized by Google

CVI. ad Gallos (collectionis majoris CCLVIII.) Brianum Waltonum apparatu ad Biblia Polyglotta prolegom. II. num. 6. seq. Stephanum le Moyne ad varia Sacra p. 112. Jo. Cristoph. Wagenseilium in telis igneis Satanæ retusis p. 411. Jo. Braunium Virum Cl. in selectis sacris p. 484. & Valentinum Ernestum Lœscherum de caussis linguæ Hebrææ p. 31.

Post actus postremi scenam sextam Jo. Sambucus e MSto Codice aliam subjunxit, quam in manu exaratis libris reperit etiam Justus Lipsius V. 19. Antiqu. Lect.

16. *Persa*.

17. *Rudens*, quo titulo perinde ut Trinummo & Truculento non expleri indicationem argumenti disputat Julius Cæsar Scaliger p. 766. Poetices.

18. *Stichus*. In hac fabula leguntur loca bina quæ e *Nervolaria* Plauti producit Festus in *Nasiterna* & *Osculana*: fortasse quod Plautus similes versus in diversis quandoque adhibuit Comœdiis. Sane quæ e Nervolaria tum apud Festum tum apud alios plura leguntur, in Sticho frustra quæras.

19. *Trinummus*, quam separatim illustravit in Plauto Philologo Critico *Henningus Succovius*. Julio Cæsare Scaligero judice rectius fecisset Plautus, si *Thesaurum* inscripsisset.

20. *Truculentus*, ceteris depravatior hodie exstat, etsi ut supra in Pseudolo dixi Plauto ipsi hoc drama suum mire placuit.

III. Ætatem igitur tulerunt (præter unam *Vidulariam*) Comœdiæ Plauti Varronianæ omnes, sive XXI. illæ quas *Varro in libris de Comœdiis Plautinis* consensu omnium pro genuinis habuit teste Gellio III. 3. Vidularia quoque exstitit olim in antiquissimis membranis Palatinis, in quibus ejus titulum post Truculentum observarunt Viri docti, sed fabula ipsa desiderabatur, quam plus simplici vice in testimonium citant Nonius, Priscianus & alii.

IV. Post mortem Plauti, ejus Comœdiæ quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia cogni-

tæ sunt, ut narrat Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 1. Aliarum Plauto passim tributarum auctores fuere *M. Aquilius* quidam, vel *M. Accius*, sive *Acutius*, vel *Plautius* (d) sive *Plotius*, vel denique *Turpilius*.

V. Nomina deperditarum Comœdiarum sub Plauti nomine hæc apud veteres Grammaticos observata sunt Viris doctis, Georgio Fabricio præcipue, Taubmanno ac Pareo, qui fragmenta Plauti collegerunt: 1. *Acarstio*, pro quo alii apud Nonium legunt ἄχρι *studium*. 2. *Abroicus*, al. Ambroicus vel Agroicus, ἀγροικός. 3. *Addictus*. 4. *Anus*. 5. *Artemon*. 6. *Astraba* sive *Clitellaria*. 7. *Baccharia*. 8. *Bis compressa*. 9. *Bœotia*. 10. *Cacistus*. 11. *Calceolus*. 12. *Carbonaria*. *Clitellaria* (supra *Astraba*.) 13. *Cæcus* sive *Prædones*. 14. *Colax*. 15. *Commorientes* e Diphili fabula, cui titulus συναποθνήσκοντες, expressa teste in Adelphis Terentio. 16. *Condalium* e Menandri δακτυλίω. 17. *Cornicularia*. 18. *Dyscolus*. 19. *Fœneratrix*. 20. *Fretum*. 21. *Frivolaria*. 22. *Fugitivi*. 23. *Gastron*, aliis *Restio* vel *Gestio*, vel *Quæstio* denique. 24. *Hortulus*. 25. *Leones* (al. *lenones*) *gemini*. 26. *Lipargus*, sive Parasitus piger. 27. *Medicus parasitus*. 28. *Mœchus*. 29. *Nervolaria*. *Prædones*, (supra *Cæcus*.) 30. *Plocinus*, al. Plociona, πλοκιώνες, stuparum institor. 31. *Satyrio*. 32. *Scytha lithurgus*, ex Antiphontis Σκυθη. 33. *Syrus*. 34. *Trigemini*. 35. *Vidularia*.

VI. Plautum olim illustraverunt Grammatici veteres *Aruntius Celsus*, *Flavius Caper* & *L. Sisenna*. Indices super fabulis Plautinis scriptos a *Vulcatio Sedigito*, *L. Aelio*, *Claudio* quodam, itemque *Accio* & *Aurelio*, *Manilioque* memorat Gellius: *Varronis* librum secundum Plautinarum quæstionum Diomedes. Sed horum omnium labores pridem intercidere.

VII.

(d) *Gellius III. 3. e Varrone refert* Plautium fuisse quempiam Poetam Comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cum essent non a Plauto Plautinæ, sed a Plautio Plautianæ.

VII. *Acrosticha* sive versus nomina singulorum dramatum primis litteris indicantes, eorumque argumentum complexi, qui in codicibus & editionibus Plauti ante singulas fabulas leguntur, *Prisciano* nonnulli tribuunt, alii e stylo colligunt illa vel ipsius esse Plauti, vel alterius prope æqualis, ut visum Bocharto T. 1. Hierozoici p. 664.

VIII. Plauti Comœdiæ XX. primum prodiere Venetiis Anno 1472. fol. cura *Georgii Merulæ* Alexandrini, quem singularis studii ergo laude dignum, negligentiæ ac sexcentorum errorum arguit *Cornelius Vitellius* Corinthius. Hinc ut omittam editiones Tarvisinam & Daventriensem Anni 1482. & Brixiensem cum Commentario *Bernh. Saraceni*, quam procuravit Simon Papiensis: Venetasque cum commentario ejusdem Saraceni & *Jo. Petri Vallæ* 1499. 1511. fol. & Ulmensem A. 1499. Plautus cum commentariis *Jo. Baptistæ Pii* prodiit Mediolan. 1500. fol. & cum *Burchardi Pyladis* Brixiani, &c. *Thaddæi Ugoleti* commentario Parmæ 1511. fol. Præterea cum notis Saraceni, Vallæ, Pii, Pyladis, Ugoleti & *Francisci Marii Grapaldi*, additis iconibus quibusdam ligno incisis, Venet. 151 . fol.

Commemorandæ porro veniunt editiones Argentinensis, curante *Malingo*, quam laudat Taubmannus.

Lipsiensis singularum Plauti Comœdiarum Anno 1506. 1511. 1512. &c. fol.

Parisiensis, *Simonis Carpentarii* A. 1513. 8.

Florentinæ, Philippi Juntæ, A. 1514. & 1522. 8. cura *Nicolai Angeli* Buccinensis recensita. Exstat & editio Florentina, A. 1554. 8.

Aldina, Venet. 1522. 4.

Lugdunenses apud *Gryphium*, 1535. 1540. 8. 1554. 16.

Parisiensis apud *Rob. Stephanum*, exemplaribus viginti invicem collatis, A. 1535. fol.

Coloniensis *Gyberti Longolii* Ultrajectini, 1538. 8. apud Joannem Gymnicum. Prodierant etiam Comœdiæ Plauti selectiores cum notis Longolii Parif. 1530. 4.

Joachimi Camerarii, qui membranis antiquissimis Palatinæ postea illatis atque inde iterum ereptis Bibliothe-

cæ usus, plurima restituit, & quinque primum Comœdias recensuit, Anno 1545. 8. deinde totum Plautum A. 1551. & 1558. 8. Basileæ apud Hervag. cum fragmentis a *Georgio Fabricio* collectis, & præfixa ejusdem Camerarii de Carminibus Comicis dissertatione.

Plantiniana cum castigationibus ejusdem Camerarii, *Cœlii Secundi Curionis*, *Jo. Sambuci*, *Adr. Turnebi*, *Adriani Junii*, *Caroli Langii* & aliorum, Antverp. 1566. 12. Genev. 1581. 1587.

Basileensis Hervagiana Anno 1568. 8. in qua præter castigationes jam memoratas Virorum doctorum & Caroli Langii lectiones in Plautum occurrit *Andreæ Alciati* Mediolanensis de Plautinorum Carminum ratione libellus, & Lexicon Plautinum.

Basileensis, *Andreæ Cratandri*, Anno 1573. 8.

Lambinianæ cum commentariis insignibus *Dionysii Lambini*, Paris. 1577. 1587. fol. Col. 1578. Genev. 1595. 1605. 1622. 4.

Plautus ex recensione Lambini Heidelberg. A. 1581. 8.

Plautus ex recensione *Jani Dousæ* filii, cum brevibus ejus animadversionibus, Antverp. 1589. Lugd. Bat. 1595. Francof. 1610. 12.

Ex recensione & cum præfatione *Augusti Buchneri*, Witteb. 1640. 12. 1652. 1659. &c. Præfationem in posterioribus Plauti editionibus omissam queritur Tho. Crenius Vir Clar. parte 2. Animadv. pag. 2. De editione ipsa non præclare sentit Jo. Frid. Gronovius præf. ad Plautum.

Jo. Passeratii Commentaria in Plautum laudata Adriano Bailleto nusquam terrarum neque typis exscripta neque manu exarata comparuisse affirmat Ægidius Menagius T. 2. Anti-Bailleti p. 158. At in Philippi Labbei Bibliotheca nova MSS. p. 371. memorari video Passeratii Commentaria in Plauti Militem, Casinam & Mostellariam.

E recensione *Jo. Isaaci Pontani* Plautus prodiit Amstel. 1650. forma minore.

Præstantissimæ ad intelligendum hunc Comicum sunt editio-

editiones Taubmannianæ, quarum prima Francof. 1605. altera 1612. cum secundis *Frid. Taubmanni* curis, tertia post illius obitum (vita enim excessit Wittebergæ A. 1613. IX. Cal. April.) accedente eximii *Viri Jani Gruteri*, sed variis invectivis (e) in Jo. Philippum Pareum molesti, industria A. 1621. 4. Hæ editiones licet non usquequaque sunt emendatissimæ, primæ enim se ideo pudere scribit Taubmannus in litteris ad Godofr. Jungermannum datis prid. Cal. Septembr. A. 1606. & tertiam hoc nomine reprehendit Jo. Clericus Vir Cl. T. 3. Bibl. selectæ p. 364. seq. tamen contextum pluribus locis exhibent meliorem, ac præter luculentos commentarios, omnium quiqui ante Plauto manus admoverant industriam delibantes ac vincentes, fragmenta ex amissis Plauti Comœdiis post G. Fabricium diligentius collecta, cum hypobolimæa seorsim ad calcem conjecta notisque illustrata exhibent. Eadem fragmenta deinceps subjuncta sunt Plauto cum Indice phrasium excuso Cothenis Anno 1620. 8. tum editionibus Plauti eximiis quas magno studio adornavit *Jo. Philippus Pareus* Francof. 1610. 8. Neapoli Nemetum sive Spiræ 1619. 4. & Francof. 1641. 8. tum illis quas cum variorum notis vulgarunt Lugduni Batavorum M. *Zuerius Boxhornius*, A. 1645. 8. a Nic. Heinsio exemplar manu *Josephi Scaligeri* notatum nactus, & Anno 1664. 1684. 8. *Jo. Frid. Gronovius* e sex Codd. MSS. atque ex sagaci ingenio non paucis Plauti locis novam lucem fœneratus.

In usum serenissimi Galliæ Delphini Plautus editus est a *Jacobo Operario* Constantiensi Presbytero, & Domus de charitate S. Mariæ Provisore Paris. 1679. 4. duobus Voluminibus, cum interpretatione sive paraphrasi & notis,

(e) *Hæ totis plaustris etiam in Pareum effunduntur a Grutero in Epistola monitoria sub Christophori Pflugii typographiæ Schurerianæ præfecti nomine edita, tum in* ἀντιλήψει *Erfordiana & in Eustachii SV. P. Asini Cumani fraterculo e Plauti electis electo. Respondit Pareus non minus acerbe in provocatione ad senatum Criticum pro Plauto, & in Analectis Plautinis, quæ thesauro sive Faci Artium Gruteriana tomi septimi instar maligne subjuncta sunt.*

omniumque (f) Indice Vocabulorum, quod ne sæpius monere necesse sit, semel annotasse sufficiat ita adornatas esse omnes auctorum editiones quas moderantibus Carolo Sanctamauræo Montauserii Duce, Jacobo Benigno Bossueto (g) Episcopo Condomensi atque inde Meldensi, & Petro Daniele Huetio Episcopo hodie Abrincensi doctrinæ & ingenii laude illustrissimo, in Delphini usum Galli vulgarunt.

Prodiit etiam Plautus cum variis lectionibus in Corpore Poetarum Latinorum Genev. 1603.1611. 4. & ex *Francisci Guieti* Critici severissimi recognitione, addita Gallica interpretatione prosaria *Michaelis Marollesii* Paris. 1658. 8. Ab eo tempore *Anna T. Fabri* filia quasdam Plauti Comœdias, Amphitruonem puta, Rudentem atque Epidicum nova veste eleganti Gallica induit, notisque & dramatum ad leges theatri examine illustravit, Paris. 1683. Amst. 1691. 12. tribus Voluminibus. Hæc Plautum Terentio ita notat præstare ingenio & inventione atque apparatu, ut Terentius vincit arte & dictionis elegantia.

IX. Præterea Plauti Comœdiis lucem attulere *Justus Lipsius* (h) in Antiquarum Lectionum libris quinque, usus qua-

(f) *Multi reprehenderunt, quod in Indicibus hisce laboriosis sane ac perutilibus nulla tamen phrasium ratio habita est, neque acceptionis variæ vocabulorum, ut laudatissimo studio factum est in Indicibus Matthiæ Berneggeri, Jo. Freisheimii &c. sed hæc simplicia & nuda modo exhibentur, atque parum utilis sive superstitiosa potius diligentia jactatur in ejusmodi qualia nemo sanus requisierit uti sunt* &, est qui *&c. Prætereo quod librariorum vitio numeri interdum perperam positi, vocabulaque omissa, ut in Plauto ipso annotavit Tho. Crenius T. V. Animadvers. p. 197.*

(g) *Diem obiit supremum An. 1704. 12. Aprilis, ætat. 78. Vide Ephemerides Parisienses ejus anni p. 90 : . seq. edit. Amstelod.*

(h) *Is Lipsium cum Eloquentiam publice doceret in Academia Jenensi, his verbis solebat studiosæ juventuti lectionem Plauti commendare, ut video a quodam ejus auditore annotatum:* Diligenter legite Plautum, plus est doctrinæ in Plauto quam in Terentio, nihil potest utilius legi post Ciceronem hic est, qui proprietatem, qui puritatem suppeditat, qui urbanitatem, jocos, sales & eam Atticorum Venerem quam frustra in

quatuor Codd. MSS. *Hermannus Buschius* in decimationibus Plautinis: *Janus Mellerius Palmerius* in spicilegiis, Tom. V. Facis Artium Gruterianæ. *Janus Guilielmus* in quæstionibus Plautinis, Paris. 1583. 8. & jam dictæ Facis Artium Tomo III. *Janus Dousa*, Pater, in Centurionatu sive Plautinarum explanationum libris IV. Lugd. Bat. 1587. 12. Francof. 1600. 12. *Janus Gruterus* in IX. libris suspicionum, Witteberg. 1591. 8. *Caspar Scioppius* in suspectarum lectionum libris V. quibus amplius ducentis locis Plautus castigatur & illustratur, Norimb. 1597. 8. *Jo. Meursius* in Curis Plautinis, sive parte priore Exercitationum Criticarum, Lugd. Bat. 1598. 8. *Valens Acidalius* in libris viginti divinationum & interpretationum Plautinarum, Francof. 1607 8 & Tomo VI. Facis Artium Gruterianæ. *Franciscus Dissaldeus* in animadversionibus ad Plautum, Salmur. 1611. 8. *Jo. Philippi Parei* Lexicon Plautinum editum Hanoviæ 1634. 8. Ejusdem Calligraphia Plautina, Commentarius de metris Plautinis, de imitatione Plauti Terentiana, de vita & scriptis Plauti dissertatio. Electa denique & analecta Plautina, ut animadversiones quas Clarissimus vir Petrus Francius ineditas habuit omittam. Analectis in Tomo VII. Facis Artium subjiciuntur *Jo. Brantii* breves notæ in Plautum, *Georgii Reiteri* censura in aliquot loca Plauti, & variæ lectiones e tribus Caroli Langii Codicibus MSS. Videndus quoque in varia Plauti loca *Octavius Ferrarius* vir doctissimus lib. II. electorum cap. 27. seq. *Simonis Ulrici Pistoris* animadversiones in Plautum affectæ, lucem opinor haud viderunt, laudatæ & inspectæ Taubmanno. *Henrici Stephani* dissertatio de Plauti latinitate, ejusdem libello de latinitate falso suspecta subjicitur Paris. 1578. 8. *Franciscus Floridus Sabinus* in dissertatione adversus calumniatores Plauti, vulgata Basil.

---

in reliquo Latio quæras. *Norunt tamen studiosi fugiendos esse in illo Comico non minus putidos quosdam & obscœnos sales, quam obsoleta verba, quæ longe plura e deperditis quoque Plautinis Comœdiis annotarunt Fulgentius Planciades, Nonius, Festus.*

Bafil. 1540. atque in editione Plauti Pareana, & *Benedi-ctus Florettus* in Apologia pro Plauto, quam ex Hetrufco Idiomate vertit latine Janus Panelius, Middelburgenfis, & Philippus Pareus edidit additam commentario ejus de particulis latinæ linguæ A. 1647. 12. Hi Plautum extollunt contra judicium (i) Volcatii Sedigiti, Horatiique probatum Danieli Heinfio in diff. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti folet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adverfus Naugerium in diff. de Criticis p. 16. feq. & 27. -- 34.

Georgii Caffandri fententiæ felectiores ex Plautinis Comœdiis, una cum fcholiis in loca obfcuriora prodiere Gandavi 1536. 8. ut omittam *Georgii Fabricii* e Plauto & Terentio collectas fententias, *Reineri Neuhufii* electa Plautina ac Terentiana, *Chriftophori Vladeraccii* flores Plauti, *Bernhardi Heupoldi* Plautum redivivum, five fententias e Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ ftudiofis offertur in *Augu-ftini Gambarelli* libello quem infcripfit: Oppofita five Antitheta e Plauto, Terentio & Cicerone, Mediol. 1606. 4.

Denique *Cafpar Sagittarius* Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac fcriptis Plauti, Terentii ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omiffa, ut Lælii Patavini notas in Aulularian, Epidicum, Bacchides, Moftellariam & Pfeudolum: Lodevei Odeberti Eduenfis in Amphitruonem, Hafenmulleri in Aulalariam &c.

X. Joannes Philippus Pareus editioni fuæ Plauti præclaræ quam Neapoli Nemetum prodiiffe dixi Anno 1619. 4. fubjecit antiquam Comœdiam (k) quæ infcribitur *Querolus*

(i) *Sedigitus apud Gellium XV.* 24. *Horatius in Arte Poet. v.* 270. *feq. Confer fi placet G. Jo. Voffium II.* 23. *Inftitut. Poet. & Francifcum Vavafforem de ludicra dictione p.* 160. *feq.*

(k) *Scripta eft fermone Poetico non tamen accurata certaque pedum ratione obfervata, unde* clodo pede incedere *fe affirmat in prologo, ad quem vide fis notas Petri Danielis. Recte igitur* drama profaicum *vocat G. Jo. Voffius c* 2. *de natura Poetices, &* fabulam profam *Tho. Reinefius p.*175. *Epift. ad Bofium.*

rolus sive Aulularia, diversa ab Aulularia quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodiit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Rittershusii* & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus. Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Etsi vero Querolus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberiensi II. 2. Policratici & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* profitetur, & pag. 34. locum profert e Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere sive æquare; quamobrem *Rutilium* cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (1) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli existimari *Gildam Badonicum*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo. Fridericus Gronovius IV. 18. de sestertiis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam*, *Anacharsin Britanniæ*. Sed vereor ne ansam huic sententiæ parum verisimili dederit toto cælo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britanniæ & Castigatio ordinis Ecclesiastici, quæ *liber Querulus* inscribitur in Codd. MSS.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non ma-

(1) *Vide Vossium de Poetis Latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos Gyraldi de Poetis p. 431.*

magis Plauti eſt hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, ſub cujus nomine illud Lucæ Anno 1583. 8. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, ſi placet, quæ dixi inferius ubi recenſeo Fragmenta veterum Comicorum Latinorum.

SUPPLEMENTUM

Ejuſdem Capitis ex Tomo altero Bibliothecæ Latinæ.

DE M. ACCIO PLAUTO Umbro Sarſinate. (a)

PLAUTUM *ad exemplum Siculi properare Epicharmi* ſcripſit Horatius, (b) non tam quod ejus fabulas expreſſerit, quam quod ut ille Græcas, ſic hic Latinas Comœdias cum ſingulari laude compoſuerit. Quintiliani tamen judicio X. 1. in Comœdia maxime claudicant Latini nec comparandi Græcis ſunt, licet Varro dicat Muſas, Ælii Stilonis ſententia Plautino ſermone locuturas fuiſſe ſi Latine loqui vellent: licet Cæcilium veteres laudibus ferant, licet Terentii ſcripta ad Scipionem Africanum referantur, quæ tamen ſunt in hoc genere elegantiſſima & plus adhuc habitura gratiæ, ſi intra verſus trimetros ſtetiſſent. Sane Muretum ſi audimus lib. XVI. cap. 13. Var. Lect. cui acutiſſimus Burmannus ad Quintilian. pag. 913. aſſentitur, ſi Plautino ore loquerentur Muſæ, meretricio ſæpius quam virginali more locuturæ eſſent, & plebejo quam honeſto.

In Rabani Mauri libro II. de arte Grammatica Tom. 2. Opp. pag. 46. edit. Colon. 1627. fol. Horatio teſte laudato afferuntur hi verſus:

Dicitur & Plautus vexiſſe poemata theſpis
Quæ canerent agerentque infecti fæcibus ora.

Sed ex Horatii arte poetica v. 276. obviũ erat emendare: *Dici-*

(a) *Arnoldus Pontacus ad Euſebii Chron. p.* 462.
(b) *Horat. lib.* 2. *Epiſt. I. v.* 58.

Dicitur & plaustris vexisse poemata Thespis.

Eadem pagina apud Rabanum: *Poeta primi Comici, Suffurim, Bullus & Magnes.* Lege: *Susarion, Mullus & Magnes.* ex Diomedis lib. III. pag. 486. Sequitur apud Rabanum: *Secunda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis & Horatius* (lege *Cratinus*) *qui & principum vitia insectati acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit Menandri, Phili* (fortasse *Philippidis*) *& Philemonis, qui omnem acerbitatem comœdiæ mitigaverunt, atque argumenta multiplicia græcis erroribus* (Diomedes, *autoribus*) *secuti sunt. Ab his Romani fabulas transtulerunt, & constat apud illos primo Latino sermone comœdiam Libæum* (lege *Livium*) *Andronicum scripsisse.* Corruptissimus etiam locus apud eumdem Rabanum pag. 47. *Cujus planipedis acta togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit, Datur inest Scaurus exsultat planipes.* Lege ex Diomede p. 487. *Cujus planipedis* (sive mimi) *Atta, togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit: Daturin' estis aurum? exsultat planipes.*

S. Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres comicos* (Græcos) *interpretati sunt. Numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant?*

Rufinus eidem Hieronymo objicit, quod in Monasterio Bethlehem pueris ad discendum DEI timorem sibi traditis, Maronem suum, Comicosque Plautum & Terentium ac Lyricos & Historicos auctores exposuit. Nimirum non putavit timori DEI adversum esse Hieronymus, efficere ut lingua Græca & Latina & suavitates atque elegantiæ, quæ in Ethnicorum libris exstant, non fugerent Christianos, & ab illis intelligi atque in usum verti possent. Nihilominus majus merito studium idem posuit in CHRISTI fide & obsequio teneris animis instillando.

Utinam, quod questus olim Plautus fuit Rudente IV. 7. 23. id solis Comicis in scena, non in cathedra etiam Philosophis, & sacris Concionatoribus de suggestu idemtidem esset conquerendum:

Spe-

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Plauti quas habemus Comœdias, collocatas ordine literarum a *Prisciano* putant, qui *Acrosticha* singulis Comœdiis præmissa (c) ad eumdem referunt, quod tamquam incertum & non magnæ rei relinquo.

Amphitruo Tragico-comœdia dicitur a Luctatio ad Statii 4. Thebaid. v. 147. Versus CLXXXII. sive scenas tres *Amphitruoni* post Actus IV. scenam 2. a recentiore manu adjectas, perperam pro genuinis Plauti habuerunt Pylades Brixianus aliique. In Plauto Taubmanni ad calcem voluminis rejecti leguntur, pag. 1271. seq. A Plauti dictione abire, magisque tumentia esse, & vetera licet, tamen omnino sequioris ævi adjectamenta notat Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 27. In Plautinis suis exemplaribus non reperiri testatur Jac. Mosantus Briosius p. 105. Epist. Amphitruonem Plauti Hispanice vertit D. Villalobos, Hispali 1574. 8. Imitatus est in Amphitruone suo Jo. Baptista Poquelinus Molierius, ac Bælio judice longe post se reliquit. Imitatus etiam est Italus Poeta sive Boccacius sive alius in dramate cui titulus: *Gieta e Birria*. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. VI. p. 236.

Asinariam Plauti imitatus est, & ad sacrum argumentum de Saule filiam Davidi dote cruenta præputiorum Philistæorum despondente deflectit *Jo. Burmeisterus*. Luneb. 1625. 8.

Aululariam versibus Germanicis ut illa ætate rudibus reddere non dubitavit quidam *Joachimus Greff*, Zvvickaviensis Magdeburg. 1535. 8. Sed meritam ingenii laudem ætate nostra tulit *Molierius* (d) Comicorum Gallicorum prin-

(c) *Vide Volum. 1. hujus Bibl. pag. 8.*

(d) *Molierius* Plautus nostri sæculi *vocatur a clariss. Burmanno p. 91. ad Petronium.*

princeps, qui ex Aulularia Plauti *Avarum* suum expressit amœnissima imitatione. Supplementum Aululariæ nescio an diversum ab editis, de quo Goldastus in litteris MSS. ad Johannem Meursium XI. Kal. Nov. 1604 *Supplementum Aululariæ illud quaro quod Camerarius ait apud Georg. Fabricium vidisse, non quod abs te* (e) *editum. Numquid super eo aliquid ex Scaligero? tenta & vale, mi Meursi, ac amicitiam nostram fove.* Camerarii verba sunt: *Noster quidem Fabricius annotarat quædam Romæ reperta, quibus supplerentur hæc deficientia, sed ne illa quidem satis Plautina, neque causa cur adjici vellemus, visa fuit.* Sane præter illud supplementum versuum CXXII. quod *Codro Urceo* (f) Professori Bononiensi debemus, quodque incipit: *quod non habeo. LY. feram, Velis nolis cum te quadrupedem strinxero:* exstat aliud brevius XXVIII. versuum, quod incipit: *Quid hic quondam pervicus addit?* quod ante *Meursium* variæ Plauti editiones exhibuerant, ut Simonis Carpentarii Parisiensis, Lugdunensis Gryphii, Giberti Longolii Coloniensis & Hervagii Basileensis, neque aliud a Camerario innui suspicor. Eo puto etiam pertinere quod legas in Pithœanis, *il ya quelque chose au Plaute de Gryphe, qui n'est pas aux autres.* Præter hæc duo exstat etiam supplementum recentius versuum CCLXXV. *Martino Dorpio* (g) auctore, cujus initium: *Non feram, carnifex.* Nec non aliud *Joachimi Camerarii* ipsius: aliud item *Georgii Reinmanni Leibscutz*, Professoris Regiomontani. Prodiit separatim Plau-

(e) *In Meursiicuris Plautinis Lug. Bat. 1599. Confer Plautum Taubmanni p. 1279.*

(f) *Codrus Urceus lepidi vir ingenii obiit Bononiæ A. 1500. ætat. 54. cujus vita scripta a Bartholomæo Blanchino exstat ad calcem Urcei operum junctim excusorum A. 1540. De eodem consulendus Bernardus Moneta in observationibus Gallice editis ad Menagiana Tom. IV. p. 150. seq. & Memoriarum literariarum scriptor, editarum Gallice A. 1716. 8. Tom. 1. pag. 331. seq.*

(g) *Martinus Dorpius vir egregius & amicus Erasmi in flore ætatis exstinctus Lovanii A. 1525. De eo Valerius Andreas in Bibl. Belgica & in Athenis Belgicis Franciscus Svveertius. Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selecta pag. 88. Jo. Clericus Bibl. selecta Tom. V. p. 220. seq. &c.*

Plauti Aulularia cum Urcei supplemento, Daventriæ 1512. 4. & Argentorati 1514. 4. & adjuncto altero longiore Martini Dorpii, Antvverp. 1537. 8.

Captivos Plauti Joach. Camerarius putabat intercidisse, huic autem quæ ætatem tulit Comœdiæ titulum fuisse *Captivi duo*. Illam elegante prosa Gallica nuper donavit præstantiss. Vir Petrus Costeus Paris. 1713 & Amstelod. 1716. 8. Gallice & Latine cum notis. De spatio temporis quod ad actionem hujus dramatis requiritur, num ad leges theatri sit exactum, vide si placet Anonymi Criticas Observationes, quæ editæ sunt in Historia Critica Reip. litterariæ celeberrimi Massoni Gallice edita T. XIII. p. 1. & laudati Costei Epistolam in Novellis Reip. litterar. A. 1716. pag. 464. Memoriis Trevoltinis A. 1716. Jul. p. 1388. & A. 1717. pag. 317. Historia Critica Reip. litterar. Tom. XIV. p. 56. *Hällische Nachlese der Neven* Bibliothec. V. p. 404.

De *Casina* Plauti, ejusque latranti nomine adeundus etiam Desiderius Heraldus animadversionibus in Salmasii observationes ad Jus Atticum & Romanum lib. 2. cap. 27. p. 189. seq. qui tamen non persuadet, cum apud Plautum *latrata* pro *latranti nomine* scribendum conjicit, quod Casinam omnes latrarent scilicet, hoc est poscerent & super qua sortitiones fierent.

In *Menæchmos* lepida exstat Angeli Politiani præfatio inter ejus Poemata in Operibus Politiani, & Tom. 2. Delic. poetar. Italorum p. 363. Menæchmi Plauti & Miles gloriosus Hispanice versi prodiere A. 1555. forma minore. Militem Italica prosa reddidit Cælius Calcagninus.

De Punicis in Plauti *Poenolo* videndus etiam If. Casaubonus in Casaubonianis, editis nuper ab nostro Jo. Christophoro Wolfio, pag. 121. Athanasius Kircherus in prodromo Copto pag. 179. Bernardus Aldrete in Antiquitatibus Africæ & Hispaniæ, Hispanica lingua vulgatis p. 207. Antonius Bynæus de Natali CHRISTI p. 102. & Olaus Rudbekius T. 3. Atlanticæ pag. 731. seq. Ad dialectum Aramæam refert Georgius Henricus Saphunius in com-

commentatione erudita ad Plauti Punica, quam edidit Lipsiæ 1713. 8. Vide Acta Eruditorum T.V. supplementi pag. 421. Specimen divinationum suarum in Poenolum Plauti memorat Thomas Erpenius Epistola ad Casaubonum, quæ inter Casauboni Epistolas pag. 661. legitur edit. novæ in fol. Linguam Punicam in hodierna Melitensi superesse, specimine linguæ Punicæ, Marpurgi A. 1718. 8. edito demonstratum ivit exquisitæ eruditionis & præclari ingenii vir Jo. Henricus Majus, filius, humaniorum litterarum in Gissensi Academia dignissimus Professor.

Rudentem, Anna Daceria, quæ eleganti illam fabulam veste Gallica induit, inscribit *Felix Naufragium*. Eam e Diphilo Plautus transtulit, fortasse ex ejus ἀναποζρμένοις.

Trinummum ex Philemonis Comici Græci θησαυρῷ expressum constat. *Henningi Succovii* commentarius in Trinummum vidit lucem Francof. 1643. 8.

Inter deperditas Plauti fabulas ex Terentii testimonio referuntur *Commorientes*, & tamen hanc quoque Varro videtur Plauto abjudicasse. Pro *Leones Gemini*, sunt qui legunt *lenones*. Possent & catalogo deperditarum inseri *Parasitus* (supra, *Medicus*:) *Patina* sive *Patinaria*, (nisi eadem hæc fuerit cum Casina:) Phasma (nisi eadem cum Mostellaria) & *Sisennaria* (nisi falsa lectio Camerarium deceperit.)

Veteribus Grammaticis quorum monumenta Plauto illustrando destinata non tulerunt ætatem, addendus etiam *Q. Terentius Scaurus*.

Plauti Comœdias XX. primum e MS. Florentino in lucem *Georgius Merula* Alexandrinus Statielensis protulit, Venetiis 1472. fol. opera & impendio Joannis de Colonia Agrippinensis & Vindelini de Spira: & Tarvisii 1482. fol. opera & impendio Pauli de Ferraria atque Dionysii de Bononia. Sed annotamenta ejus & Plautinæ quas promittit quæstiones dubito an viderint lucem. Cornelius Vitellius de observatione dierum, mensium, annorumque ad Pyladem Buccardum Brixianum: *Habeo sexcentos & amplius errores ipsius* (Merulæ) *ex commentariis Juvenalis & Oratio-*

nis in Ligarium ac emendatione Plauti, *Columellæ*, *Catonis Censorii*, *& Varronis collectos*, *quos jam edidissem*, *nisi exspectarem ipsius* quæstiones Plautinas, *quas jam decem annos in utero gestat*, *& adhuc* (A. 1481.) *non modo non parit*, *sed ne parturit quidem*, *cum ei opus sit recantare*, *quæ in toto Plauto depravavit*. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. XVII. p. 297. seq.

Post Merulam recognitæ Plauti Comœdiæ ab ejus discipulo sunt *Eusebio Scutario*, Vercellensi, Mediolan. 1490. fol. in officina egregii mancipis Ulderici Scinzenzeler, ipsius & magistri Joannis Legnani opera & impendio.

A *Jo. Petro Valla*, cum cujus commentario & *Bern. Saraceni*, sine anni nota Plautum habeo editum Venetiis, fol. ut omittam editionem hujus Comici Venetam A. 1495. 4.

A *Pylade Buccardo* Brixiano, Brixiæ 1506. fol. qui Plautum termille amplius erroribus a Saraceno & Pio corruptum queritur.

Editionibus Venetis A. 1499. & 1511. præter Bernh. Saraceni Veneti & Jo. Petri Vallæ Placentini notas, additi etiam commentarii *Jo. Baptistæ Pii* Bononiensis. Sed castigationes & retractationes notarum suarum in Plautum Pius subjecit commentariis suis in Lucretium editis Bonon. 1511. fol. & Paris. 1514. fol.

Plauto expoliendo præterea tum insudavit *Adolphu Mulingus*, Argentoratensis A. 1508. In Parmensi vero editione An. 1511. fol. præter *Pyladis Buccardi* Brixiani scholia in quinque priores Comœdias, occurrunt ad undecim sequentes & principium Rudentis, hypomnemata *Thaddæi Ugoleti*: commentarii *Francisci Marii Grapaldi*, & in reliqua *Georgii Anselmi* Epiphyllides. In Parisiensi Anno 1513. quam curavit *Simon Carpentarius*, primum editum est supplementum Aululariæ quod deinde Gryphius, Meursiusque vulgaverunt. Aldina editio A. 1522. 4. in titulo ipso carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta promittit, & Franciscus Asulanus in præfatione profitetur se exemplar ab Aldo & Erasmo castigatum typographis exscribendum proposuisse. *Joachimus*

Came-

Camerarius de Plauto inprimis præclare meritus, usum se esse testatur membranis antiquis *Viti Verleri* Franci, quem Lipsiæ Comœdias Plautinas interpretantem audiverat; quamquam vero privilegium Friderici I. Imperatoris, quod in quinquennium accepit Camerarius pro editione scriptorum suorum quorumcumque ad humaniores literas spectantium, jam datum est Anno 1538. 26. Novembr. in quo Plautinarum etiam emendationum fit mentio, nihil tamen ex illis lucem videtur vidisse ante A. 1545. quo Lipsiæ in 8. ex officina Valentini Papæ Camerarius edidit a se recensitas illustratasque Amphitruonem, Asinariam, Curculionem, Casinam atque Cistellariam: Nisi quod jam A. 1536. 8. Magdeburgi, edente Georgio Majore, prodiere Captivi, Aulularia, Miles, Menæchmi, Mostellaria & Trinummus, emendati & numeris restituti ab eodem, ut non dubito, Camerario, licet nomen suum proditum vetuit. Quod itaque in Catalogo Bibl. publicæ Leidensis novissimo p. 271. mentio fit Comœdiarum Plauti viginti per Joachimum Camerarium editarum Basileæ Anno 1538. 8. putem ego errorem esse pro 1558.

Rob. Stephani editio Aldum secuti prodiit Paris. 1529. fol.

Plautus cum variis Lect. ex Lambini & aliorum variorum observatione adscriptis. Lugd. apud Sanctandreanum. 1587. 8.

Lambino notas suas in Plautum retractanti manus injecerunt fata, cum pervenisset ad tertiam decimam comœdiam. Cetera peregit Collega ejus *Jacobus Helius*, Græcarum literarum Regius Professor.

Plautum a se emendatum promisit in publicum emittere elegantissimus *Muretus* pag. 178. b. notis ad Terentium. *Gabriel Faërnus* quoque qui in restituendo Plauto multa Camerarii laboribus accepta libenter retulit: & *Latinus Latinius*, opera etiam Longolii adjutus. Vide Latinii Epistolas Tom. 2. pag. 43. Etiam *Antonius Panormitanus* sui in Plautum Commentarii meminit in Epistolis suis pag. 19. 22. 51. 99. &c.

Jani Gruteri editio castigata ad Codices Palatinos Anno 1592. tanto minus prætereunda, quod illa prima est in qua Comœdiæ singulæ actibus & scenis, versuumque numeris magno lectorum commodo distinguuntur. Grutero iniquior Jo. Philippus Pareus, de quo suo quondam discipulo Gruterus queritur Epist. 121. 122. post Gudianas: nec Pareo parcit in scriptis suis Gruterus. quam miseram virorum doctorum certantium invicem maledictis conditionem merito dolet Michael Piccartus literis ad Jo. Kirchmannum, post Gudianas pag. 260. atque acerbe nimis, novisque maledictis exagitat Jac. Gretserus lib. I. rerum variarum, Ingolstad. 1628. 8. capite IX.

Plautus cum non contemnendo indice dictionum & phrasium excusus Cothenis 1618. 8.

Editionem Plauti *Taubmannianam* Anni 1621. minus emendatam esse monet etiam Tho. Crenius parte XVI. animadverf. Historico Philologicar. pag. 221.

Editio Plauti *Pareana* quæ Spiræ 1619. 4. prodiit, a *Jo. Gravio* collata cum MSS. & passim castigata fuit in Bibl. Jo. Mori Eliensis in Anglia Episcopi.

Jo. Fridericum Gronovium in Plauto, senariorum versuum rationem non satis habuisse perspectam, arguit Rich. Bentleius V. C. in emendationibus ad Menandri reliquias pag. 54. cui facile fuerit loca illa monstrare, atque ita lectores sibi obstringere.

De Corpore Poetarum Latinorum Genevæ, Lugduni & nuper præstantissimo viro Michaele Maittaire curanre Londini edito, in quo & ipse Plautus obvius, dixi infra lib. IV. cap. 1.

Jacobus Operarius * qui Plautum in usum Delphini vulgavit, testatur se usum fuisse ineditis notis *Jacobi Corbinelli* Florentini, ad oras editionis Plauti a Sambuco factæ, manu auctoris adscriptis. *Lavini Torrentii* notas & castigationes ex Codice illius qui erat in Bibl. Gudiana, servo adscriptas huic in usum Delphini publicatæ editioni manu

* *Giornale de' letterati di Roma, A. 1679. pag. 39.*

manu præclari viri & amici Jo. Christiani Wolfii.

Ad *Janum Hautenum* de versione ipsius *Belgica* aliquot Plauti Comœdiarum, hendecasyllabos Justi Lipsii habes in ejus poematis num. 17.

Novissime binas metaphrases amœnas Plauti nacti sumus sermone Gallico prosario, alteram *H. P. Limierii*, pluribus aliis scriptis & Ludovici XIV. Galliarum Regis historia clarissimi, qui Captivos ex Costei, Amphitruonem, Epidicum & Rudentem ex Daceriæ interpretatione servavit, notasque adjunxit: Stichum vero & Trinummum totidem versibus Gallicis reddidit. Hæc versio Latinis Plauti ex adverso positis lucem vidit Amstelodami 1718. 12. decem Voluminibus. Alteram debemus ex Benedictino celeberrimo *Gueudevillio*, cujus versionem Moriæ Erasmi & dissertationes Atlanti Historico insertas aliaque ingenii monumenta habemus. Hujus Plautus circa idem tempus sumtu Petri vander Aa prodiit Leovardiæ octo Voluminibus, in quo & dramata quæ Costeus & Daceria verterant ex nova Gueudevillii interpretatione comparent, & notæ singulis Comœdiis ab interprete sunt adjunctæ. Qui utramque translationem inter se & cum Latino Plauto conferent, (h) fatebuntur illam Limierii adstrictiore ac modestiore toga: hanc Gueudevillii fluxa magis magisque Comica veste incedere. In utraque nonnulla notant Acta Eruditor. A. 1719 pag. 329.

Loca in quibus Ciceronem cum Terentio, Terentium cum Plauto comparat *Gaudentius Merula* in dialogo, petiit magnam partem e Camerarii commentario ad lib. I. Tusculanarum dispp. Ciceronis, ut notavit Antonius Majoragius in Apologia contra Merulam p. 28.

Loca Plauti quæ *imitatus* videtur *Terentius*, singulis pagi-

(h) *Journal. Historique Amst.* 1719. *Jan. pag.* 19. il semble que Mr. Limiers s'attache d'avantage à son original, & qu'il en fait mieux sentir le veritable caractere: & que le Sr. Gueudeville est plus badin, plus vif, plus bouffon. *Confer Acta Erud. A.* 1719. *pag.* 335. *Journal. literaire Tom. IX. pag.* 485. *Histoire critique de la Rep. des lettres Tom. XV. p.* 396. *Bibliotheque ancienne & moderne de Mr. le Clerc T. XI. p.* 220 *&c.*

paginis singulari studio annotata sunt in editione nitida Terentii, quam adornavit *Martinus Hugenius* Amst. 1710. 8.

Jo. Philippi Parei electa Plautina perstringuntur in libro qui inscribitur *Asini Cumani fraterculus ex Plauti electis electus* per Eustathium Svvartium. 1619. 8. Reineri Neuhusii electa Plautina ac Terentiana prodierunt Amstelod. 1646. 12.

Benedicti Floretti Apologiam pro Plauto ex ejus progymnasmatis poeticis * petitam Latine ex Italico sermone convertit Janus Panelius Middelburgensis, Philippus vero Pareus eam subjunxit commentario suo de particulis latinæ linguæ. Francof. 1647. 12.

Plauti editionem adornare voluit *Josephus Scaliger*, ut notatum Clariss. Almeloveenio in Bibliotheca promissa & latente pag. 51. Notas quasdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes *Salmasii* servat Bibliotheca publica Leidensis, in qua præter Aulularium in membraneo Codice cum Variis Lect. ex Codice Pithoei, obvii etiam tres Codices membranacei Comœdiarum octo, & alius in charta. *Antonius* etiam *Clementius*, Plautum recensere instituit, ut disces ex Epistola IX. Merici Casauboni A. 1657. ad eum scripta. *D. Casparis Erasmi Brochmandi* prælectiones ineditæ in quasdam Plauti Comœdias, Hafniæ adhuc asservantur.

Basileæ ex officina Hervagiana per Eusebium Episcopium 1568. 8. prodiit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comœdia & Comicis versibus commentationes, itemque in Plautum annotationes & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur *Lilii Gyraldi* ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comœdia ejusque apparatu, p. 1. & *Julii Cæs. Scaligeri* de Comœdiæ origine, & de comicis versibus, ex ejus opere de Poetica: p. 32. *Andreæ Alciati* de Plautinorum carminum ratio-

---

* *Hæc progymnasmata Italice edita Florentiæ* 1639. 4. *quinque voluminibus, & accessiones A.* 1661. 4.

ratione p. 71. & Lexicon breve vocum Plautinarum p. 79. *Joach. Camerarii* de Comicis versibus pag. 126. & in Plauti Comœdias annotationes ab ipso autore correctæ & auctæ pag. 153. *Caroli Langii* Variæ Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. *Adr. Turnebi* in Plautum observationes ex libris Adversariorum . p. 333. *Hadr. Junii* p. 336. *Cælii Secundi Curionis* Plautinæ Lectiones p. 340. ---- 343 : & 355 - 364. Loci ex XLI. amissis Comœdiis citati pag. 344. Loci ex Comœdiis quæ exstant citati qui in nostris Codicibus non reperiuntur, p. 352 - 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Dousianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josiæ Merceri & alterius viri docti manu castigatam e MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranaceus, qui olim fuit Hieronymi Suritæ, Cæsaraugustani, postea pervenit ad illustrem Prid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationi de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. Polyhist. pag. 623. seq. Ceteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocisque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amœnis & honesto homine haud indignis. Itaque illustrissimus Cardinalis *Henr. Norisius* Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo, cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit vel elusit. Vide Norisii parænesin ad Harduinum & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thrasonem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amstelod. 1709. 8.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum &

pru-

prudentium monitorum Plautus suppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adscribã ex Persa Act. IV. Scen. 4.

Satin' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?
Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitas arbitror,
Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia si exsulant,
Quarta invidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio,
Septimum perjurium, octava indiligentia,
Nona injuria: decimum quod pessimum aggressu scelus.
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.

Hermanni Buschii decimationes Plautinæ Parif. 1521. 4. editæ sententias e Plauto excerptas cum scholiis in tironum usus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit festivum delectum sententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Persio, Lucano, Seneca, Lucretio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo & Claudiano, cum indice sententiarum & proverbiorum. Spectat huc etiam Sapientia scenæ Romanæ, cum notis nuper edita a V. C. Christoph. Augusto Heumanno, Isenaci 1716. 12. Vide Acta Erud. illius anni p. 325.

Georgii Fabricii sententiarum e Plauto & Terentio decerptarum libri duo prodiere Lipsiæ 1558. 8.

Queroli auctorem non esse *Gildam*, ipse deinde Pareus a Reinesio monitus agnovit. Vide Reinesii Epist. XXXIX. ad Bosium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britanniæ occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunens. pag. 707. De illo libro adi si placet Jac. Usserii Antiquitates Ecclesiarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum pag. 1498. Cavei Hist. literar. Script. Eccles. ad A. 581. & Acta Sanctor. T. 2. Januar. pag. 952. seq.

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI COMOEDIAE

VIGINTI.

M. ACCII PLAUTI

AMPHITRUO.

Dramatis Personæ.

SOSIA, *servus*.
MERCURIUS.
JUPPITER.
ALCUMENA.
AMPHITRUO.
THESSALA, *ancilla*.
BLEPHARO, *gubernator*.
BROMIA, *ancilla*.

ARGUMENTUM.

In faciem vorsus Amphitruonis Juppiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cepit usurariam.
Mercurius formam Sosiæ servi gerit
Absentis. bis Alcumena decipitur dolis.
Postquam rediere veri, Amphitruo & Sosia,
Uterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc jurgium, tumultus, uxori & viro.
Donec cum tonitru voce missa ex æthere,
Adulterum se Juppiter confessus est.

ALIUD.

Amore captus Alcumenas Juppiter,
Mutavit se se in ejus formam conjugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus;
Habitu Mercurius ei subservit Sosiæ.
Is advenienteis, servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,
Uter sit non quit Amphitruo decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

PRO-

PROLOGUS.

MERCURIUS.

T vos in voſtris voltis mercimoniis
Emundis vendundiſque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
Et ut res, rationeſque veſtrorum omnium
Bene expedire voltis, peregrique & domi,
Bonoq; atq; amplo auctare perpetuo lucro
Quaſque incœpiſtis res, quaſque incœptabitis:
Et uti bonis vos voſtroſque omnis nuntiis
Me afficere vultis: ea afferam, ea ut nuntiem,
Quæ maxime in rem voſtram communem ſient:
Nam vos quidem id jam ſcitis conceſſum & datum
Mihi eſſe ab diis aliis, nuntiis præſim & lucro:
Hæc ut me vultis approbare, annitier,
Lucrum ut perenne vobis ſemper ſuppetat:
Ita huic facietis fabulæ ſilentium,
Itaque æqui & juſti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cujus juſſu venio, & quamobrem venerim,
Dicam: ſimulque ipſe eloquar nomen meum.
Jovis juſſu venio: nomen Mercurii eſt mihi.
Pater huc me miſit ad vos oratum meus,
Tametſi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos: quippe qui intellexerat
Vereri vos ſe & metuere, ita ut æquum eſt, Jovem:
Verum profecto hoc petere me precario
A vobis juſſit leniter dictis bonis.

Etenim ille cujus huc juſſu venio, Juppiter,
Non minus quam voſtrum quivis formidat malum:
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis ſum filius,
Contagione mei patris metuo malum:
Propterea pace advenio, & pacem ad vos affero.
Juſtam rem & facilem eſſe oratum a vobis volo.
Nam juſte ab juſtis juſtus ſum orator datus.
Nam injuſta ab juſtis impetrari non decet:
Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia 'ſt,
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea quæ loquar advortite.
Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent? quîs beneſactis meus pater,
Deorum regnator, architectus omnibus.
Sed mos numquam illic fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id a vobis ſibi,
Meritoque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar,
Poſt argumentum hujus eloquar Tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem? quia Tragœdiam
Dixi futuram hanc? deus ſum: commutavero
Eamdem hanc, ſi voltis: faciam ex Tragœdia,
Comœdia ut ſit, omnibus iiſdem verſibus.
Utrum ſit, an non, voltis? ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle, qui divus ſiem.
Teneo, quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.
Faciam ut commixta ſit Tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut ſit Comœdia,
Reges quo veniant & dii, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervus quoque parteis habet,

Fa-

Faciam ſit, proinde ut dixi, Tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Ut conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam, ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Uti his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu cuiquam artifici, ſeu per ſcriptas litteras,
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Sive adeo ædiles perfidioſe quoi duint,
Sirempſe legem juſſit eſſe Juppiter;
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos victores vivere,
Non ambitione, neque perfidia. quî minus
Eadem hiſtrioni ſit lex, quæ ſummo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum ſemper, qui recte facit:
Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati ut plauderent;
Quive, quo placeret alter, feciſſent, minus,
Eis ornamenta & corium uti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Juppiter
Nunc hiſtriones curet. ne miremini:
Ipſe hanc acturu'ſt Juppiter Comœdiam.
Quid admirati eſtis? quaſi vero novum
Nunc proferatur, Jovem facere hiſtrioniam.
Etiam hiſtriones anno cum in proſcenio hic
Jovem invocarunt, venit: auxilio eis fuit.
Præterea certo prodit in Tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipſe aget,
Et ego una cum illo. nunc animum advortite,
Dum hujus argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc urbs eſt Thebæ: in illiſce habitat ædibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quîcum Alcumena eſt nupta Electri filia.

Is nunc Amphitruo præfectu'st legionibus.
Nam cum Telebois bellum est Thebano poplo.
Is priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego vos novisse credo jam, ut sit pater meus:
Quam liber harum rerum multarum siet:
Quantusque amator siet, quod complacitum est semel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Usuramque ejus corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumena ut rem teneatis rectius,
Utrimque est gravida, & ex viro, & ex summo Jove.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille qua cum volt voluptatem capit.
Sed ita assimilavit se, quasi Amphitruo siet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum servili schema,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam:
Propterea ornatus in novum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum, Juppiter:
In Amphitruonis vortit sese imaginem;
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita versipellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumsi Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum:
Ut præservire amanti meo possem patri:
Atque ut ne, qui essem, familiares quærerent,
Versari crebro hic cum viderent me domi.
Nunc cum esse credent servum, & conservum suum,
Haud quisquam quæret, qui siem, aut quid venerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit;
Cubat complexus, cujus cupiens maxume est.
Quæ illî ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenæ. illa illum censet virum
Suum esse, quæ cum mœcho est. ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hostium ut fugaverit:

Quo pacto ſit donis donatus plurimis.
Ea dona, quæ illic Amphitruoni ſunt data,
Abſtulimus: facile meus pater quod volt facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et ſervus, cujus ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe ut nos poſſitis facilius,
Ego has habebo hic uſque in petaſo pinnulas.
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo: id ſignum Amphitruoni non erit.
Ea ſigna nemo horum familiarium
Videre poterit: verum vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic eſt ſervus Soſia,
A portu illic nunc cum laterna advenit.
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus.
Adeſt: ferit: operæ pretium hic ſpectantibus
Jovem atque Mercurium facere hiſtrioniam.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Soſia, Mercurius.

QUi me alter eſt audacior homo? aut qui me confidentior?
Juventutis mores qui ſciam, qui hoc noctis ſolus ambulem?
Quid faciam nunc, ſi Treſviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promtuaria cella depromar ad flagrum:
Nec cauſam liceat dicere mihi, neque in hero quidquam auxilii ſiet:
Nec quiſquam ſit quin me omnes eſſe dignum deputent: ita
Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cedant: ita
Peregre adveniens hoſpitio publicitus accipiar.
Hæc heri immodeſtia coegit, me qui hoc
Noctis a portu ingratîs excitavit.
Nonne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc ſervitus dura eſt,
Hoc magis miſer eſt divitis ſervos:
Noctesque dieſque aſſiduo ſatis ſuperque eſt,

Quo facto aut dicto adest opus, quietus ne sis.
Ipse dominus dives operis, & laboris expers,
Quodcumque homini accidit libere, posse retur:
Aequom esse putat: non reputat laboris quid sit:
Nec, æquom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in servitute expetunt multa iniqua:
Habendum & ferendum hoc onus est cum labore.
Merc. Satius est me queri illo modo servitutem hodie,
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic qui verna natus est, queritur.
Sum vero verna verbero. *Sos.* numero mihi in mentem fuit,
Dîs advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi ædepol, si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet probe:
Quoniā bene quæ in me fecerūt, ingrata ea habui atq; irrita.
Merc. Facit ille quod vulgo haud solent, ut quid se sit dignum sciat.
Sos. Quod numquam opinatus fui, neque alius quisquā civiū
Sibi eventurum, id contigit, ut salvi potiremur domum.
Victores victis hostibus legiones reveniunt domum,
Duello exstincto maxumo, atque internecatis hostibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera,
Id vi & virtute militum victū atq; expugnatū oppidū est,
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxime.
Præda atque agro adoreaque affecit populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum stabilivit suum.
Me a portu præmisit domum, ut hæc nuntiem uxori suæ:
Ut gesserit rempublicam ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicā, quū illo advenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen, quasi affuerim simulabo, atq; audita eloquar.
Sed quo modo & verbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiā volo hic meditari. sic hoc proloquar.
Principio ut illo advenimus, ubi primum terrā tetigimus,

Con-

Continuo Amphitruo delegit viros primorũ principes:
Eos legat: Telebois jubet ſententiam ut dicant ſuam.
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si, quæ aſportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplo domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis. ſin aliter ſient animati, neq; dent quæ petat:
Seſe igitur ſumma vi viriſq; eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute, & viribus
Superbi, nimis ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent, bello ſe & ſuos tutari poſſe: proinde uti
Propere de ſuis finibus exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulere, Amphitruo caſtris illico
Producit omnem exercitum. contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas, nimis pulchris armis prædiras.
Poſtquam utrimque exitum eſt maxima copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines:
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus legiones:
Item hoſtes contra legiones ſuas inſtruunt:
Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; colloquuntur ſimul.
Convenit; victi utri ſint eo prœlio,
Urbem, agrum, aras, focos, ſeque uti dederent.
Poſtquam id actum eſt, tubæ utrimque canunt: contra
Conſonat terra: clamorem utrimque efferunt.
Imperator utrimque hinc & illinc Jovi
Vota ſuſcipere, hortari exercitum:
Pro ſe quiſque id quod quiſque poteſt & valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt. boat
Cælum fremitu virûm: ex ſpiritu atque anhelitu
Nebula conſtat: cadunt vulneris vi & virium.
Denique, ut voluimus, noſtra ſuperat manus:
Hoſtes crebri cadunt: noſtri contra ingruunt.
Vicimus, vi feroces.
Sed fugam in ſe tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat.

Ani-

Animam omittunt, priusquam loco demigrent:
Quisque, uti steterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conspicatus est,
Illico equites jubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant; impetu alacri
Fœdant & proterunt hostium copias jure injustas.
Merc. Numquam etiam quidquam adhuc verborum est prolocutus perperam.
Namque ego fui illic in re præsenti, & meus, quom pugnatum est, pater.
Sos. Perduelles penetrant se in fugam. ibi nostris animus additus est:
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipsusq; Amphitruo regem Pterelam sua obtruncavit manu.
Hæc illic est pugnata pugna usque a mane ad vesperum.
Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum:
Deduntque se, divina humanaque omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano poplo.
Post ob virtutē hero Amphitruoni patera donata aurea est,
Qui Pterela potitare rex solitu' st. hæc sic dicam heræ.
Nunc pergā heri imperiū exsequi, & me domum capessere.
Merc. Atat! illic huc iturus est: ibo ego illi obviam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has sinam umquam accedere:
Quando imago est hujus in me, certum est hominē eludere.
Etenim vero quoniam formam cepi hujus in me & statum;
Decet & facta moresque hujus habere me similes item.
Itaq; me malum esse oportet, callidum, astutum admodum,
Atque hunc telo suo sibi, malitia a foribus pellere.
Sed quid illuc est? cælum aspectat: observabo, quā rem agat.
Sos. Certe ædepol scio, si aliud quidquam est quod credam, aut certo sciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormivisse ebrium.

Nam

Nam neq; ſe Septemtriones quoquam in cælo commovēt ,
Neque ſe Luna quoquam mutat,atq; uti exorta eſt ſemel .
Nec Jugulæ, neque Veſperugo , neque Vergiliæ occidunt .
Ita ſtatim ſtant ſigna:neq; nox quoquam concedit die.
Merc. Perge , nox , ut occœpiſti : gere patri morem meo :
Optimo optime optimā operam das: datam pulchre locas .
Soſ. Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo :
Niſi item unam, verberatus quam pependi perpetem .
Eam quoque ædepol etiam multo hæc vicit longitudine .
Credo ædepol equidē dormire Solem, atq;appotum probe.
Mira ſunt , niſi invitavit ſeſe in cœna pluſculum .
Merc. Ain' vero , verbero ? deos eſſe tui ſimiles putas ?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis & malefactis , furcifer,
Accipiam . modo ſis , veni huc : invenies infortunium .
Soſ. Ubi ſunt iſti ſcortatores , qui ſoli inviti cubant ?
Hæc nox ſcita'ſt exercendo ſcorto conducto male .
Merc. Meus pater nunc pro hujus verbis recte & ſapienter facit ,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans , animo obſequens .
Soſ. Ibo , ut , herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem .
Sed quis hic eſt homo , quem ante ædeis video hoc noctis? non placet .
Merc. Nullus eſt hoc meticuloſus æque . *Soſ.*quem? in mentem venit ;
Illic hoc homo denuo volt pallium detexere .
Merc. Timet homo : deludam ego illum . *Soſ.* perii . dentes pruriunt .
Certe advenientem me hic hoſpitio pugnæ accepturus eſt .
Credo miſericors eſt:nunc propterea quod me meus herus
Fecit, ut vigilarem , hic pugnis faciet hodie,ut dormiam .
Oppido interii.obſecro hercle quantus & quam validus eſt!
Merc. Clare advorſum fabulabor.hic auſcultet quæ loquar .
Igitur magis modum in majorem in ſeſe concipiet metum .
Agite , pugni , jam diu'ſt quod ventri victum non datis:
Jampridem videtur factum , heri quod homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos . *Soſ.* formido male ,

Ne

Ne ego hic nomen meum commutem,& Quintus fiã e Sosia.
Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat :
Metuo ne numerum augeam illum . *Merc.* hem ! nunc jam ergo : sic colo .
*Sos.*Cingitur,certe expedit se. *Merc.*non feret quin vapulet.
Sos. Quis homo ? *Merc.* quisquis homo huc profecto venerit , pugnos edet .
Sos. Apage , non placet me hoc noctis esse: cœnavi modo :
Proin tu istam cœnam largire , si sapis , esurientibus .
Merc. Haud malum huic est pondus pugno. *Sos.* perii ; pugnos ponderat .
Merc. Quid si ego illum tractim tangam , ut dormiat ? *Sos.* servaveris ;
Nam continuas has tris noctes pervigilavi . *Merc.* pessumum est
Facinus ! nequiter ferire malam male discit manus .
Alia forma esse oportet quem tu pugno legeris .
Sos. Illic homo me interpolabit,meumque os finget denuo .
Merc. Exossatum os esse oportet , quem probe percusseris .
Sos. Mirum , ni hic me quasi murænam exossare cogitat .
Ultro istunc qui exossat homines . perii , si me aspexerit .
Merc. Olet homo quidam malo suo . *Sos.* hei ! numnam ego obolui ?
Merc. Atque haud longe abesse oportet . verum longe hinc absuit .
Sos. Illic homo superstitiosus est.*Merc.*gestiunt pugni mihi.
Sos. Si in me exerciturus , quæso , in parietem ut primum domes .
Merc. Vox mihi ad aures advolavit . *Sos.* næ ego homo infelix fui ,
Qui non alas intervelli : volucrem vocem gestito .
Merc. Illic homo a me sibi malam rem arcessit jumento suo.
Sos. Non equidem ullum habeo jumentum . *Merc.* onerandus est pugnis probe .
Sos. Lassus sum hercle e navi , ut vectus huc sum : etiam nunc nauseo .
Vix incedo inanis , ne ire posse cum onere existumes .

Merc.

Merc. Certe enim hic nescio-quis loquitur. *Sos.* salvos sum, non me videt. 175
Nescio quem loqui autumat: mihi certo nomen Sosia est.
Merc. Hinc enim mihi dextera vox auris, ut videtur, verberat.
Sos. Metuo, vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc verberat.
Merc. Optume eccum incedit ad me. *Sos.* timeo: totus torpeo.
Non ædepol nunc ubi terrarum sim, scio, si quis roget:
Neque miser me commovere possum præ formidine. 181
Ilicet mandata heri perierunt, una & Sosia.
Verum certu'st confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui possim videri huic fortis, a me ut abstineat manũ.
Merc. Quo ambulas, tu qui Vulcanum in cornu conclusum geris? 185
Sos. Quid id exquiris, tu qui pugnis os exossas hominibus?
Merc. Servus esne, an liber? *Sos.* utcumque animo collibitum est meo.
Merc. Ain' vero? *Sos.* Aio enimvero. *Merc.* verbero.
Sos. mentiris nunc *jam*.
Merc. At jam faciam ut verum dicas dicere. *Sos.* quid eo est opus? 189
Merc. Possũ scire, quo profectus, quojus sis, aut quid veneris?
Sos. Huc eo: heri sum servos. numquid nunc es certior?
Merc. Ego tibi istam hodie scelestam comprimam linguam.
Sos. haud potes:
Bene pudiceque asservatur. *Merc.* pergin' argutarier? 193
Quid apud hasce ædis negotii est tibi? *Sos.* imo quid tibi'st?
Merc. Rex Creo vigiles nocturnos singulos semper locat.
Sos. Bene facit: quia nos eramus peregri, tutatu'st domum.
At nunc abi sane, advenisse familiares dicito.
Merc. Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
Sos. Hic, inquam, habito ego, atque horunc servus sum.
Merc. at scin' quomodo? 200
Faciam ego hodie te superbum, nisi hinc abis. *Sos.* quonam modo?

Merc.

Merc. Auferere, non abibis, si ego fustem sumsero.
Sos. Quin me esse hujus familiæ familiarem prædico. 203
Merc. Videsis, quã mox vapulare vis, nisi actutũ hinc abis.
Sos. Tun' domo prohibere peregre me advenientẽ postulas?
Merc. Hæccine tua domu'st? *Sos.* ita, inquam.
Merc. quis herus est igitur tibi?
Sos. Amphitruo, qui nunc præfectu'st Thebanis legionibus;
Quicum nupta est Alcumena. *Merc.* quid ais? quid nomen tibi est? 208
Sos. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
Merc. Næ tu istic hodie malo tuo, compositis mendaciis
Advenisti, audaciæ columen, consutis dolis.
Sos. Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.
Merc. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
Sos. Ita profecto. *Merc.* nunc profecto vapula ob mendaciũ.
Sos. Nõ ædepol volo profecto. *Merc.* at pol profecto ingratiis.
Hoc quidem profecto certu'st, non est arbitrarium. 216
Sos. Tuam fidem obsecro. *Merc.* tun' te audes Sosiam esse dicere,
Qui ego sum? *Sos.* perii. *Merc.* parum etiam, præ ut futurum est, prædicas.
Quojus nunc es? *Sos.* tuus. nam pugnis usufecisti tuum.
Pro fidi Thebani cives! *Merc.* etiam clamas, carnifex?
Eloquere, quid venisti? *Sos.* ut esset quem tu pugnis cæderes.
Merc. Cujus es? *Sos.* Amphitruonis, inquam, Sosia.
Merc. ergo istoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
Sos. Ita dii faciant, ut tu potius sis, atque ego, te ut verberẽ.
Merc. Etiam muttis? *Sos.* jam tacebo. *Merc.* quis tibi heru 'st? *Sos.* quem tu voles. 225
Merc. Quid igitur? qui nunc vocare? *Sos.* nemo, nisi quem jusseris.
Merc. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam. *Sos.* peccaveram:
Nam Amphitruonis socium næ me esse volui dicere.
Merc. Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, servum Sosiam.
Fugit te ratio. *Sos.* utinam istuc pugni fecissent tui. 230

Merc.

Merc. Ego ſum Soſia ille quem tu dudum eſſe ajebas mihi.
Soſ. Obſecro ut per pacem liceat te alloqui,ut ne vapulem.
Merc. Immo induciæ parumper fiant,ſi quid vis loqui.
Soſ. Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.
Merc. Dicito, ſi quid vis; non nocebo. *Soſ.* tuæ fidei credo? *Merc.* meæ.
Soſ. Quid,ſi falles? *Merc.* Tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.
Soſ. Animum advorte:nunc licet mihi liberę quidvis loqui.
Amphitruonis ego ſum ſervus Soſia. *Merc.* etiam denuo?
Soſ. Pacem feci, fœdus feci, vera dico. *Merc.* vapula.
Soſ. Ut lubet, quid tibi lubet, fac; quoniam pugnis plus vales.
Verum, utut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
Merc. Tu me vivus hodie numquam facies,quin ſim Soſia.
Soſ. Certe ædepol tu me alienabis numquã, quin noſter ſiẽ.
Nec nobis præter med alius quiſquam eſt ſervus Soſia,
Qui cum Amphitruone hinc una iveram in exercitum.
Merc. Hic homo ſanus non eſt. *Soſ.* quod mihi prædicas vitium, id tibi eſt.
Quid, malum? non ſum ego ſervus Amphitruonis Soſia?
Nonne hac noctu noſtra navis ex portu Perſico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus miſit meus?
Nonne ego nunc hic ſto ante ædes noſtras? non mihi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? nonne hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle. nam etiam miſero nunc malæ dolent.
Quid igitur ego dubito?aut cur non intro eo in noſtrã domũ?
Merc. Quid, domum voſtram? *Soſ.* ita enimvero. *Merc.* quin, quæ dixti modo,
Omnia ementitus. equidem Soſia Amphitruonis ſum.
Nam noctu hac ſoluta eſt navis noſtra e portu Perſico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipſus Amphitruo obtruncavit regem Pterelã in prœlio,
Soſ. Egomet mihi non credo, quum illæc autumare illum audio.

Hic

Hic quidem certe, quæ illic sunt res gestæ, memorat memoriter. 261
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum est?
Merc. Pterela rex quî potitare solitus est, patera aurea.
Sos. Elocutus est. ubi patera nunc est? *Merc.* in cistula
Amphitruonis obsignata signo est. *Sos.* signi dic quid est?
Merc. Cum quadrigis sol exoriẽs. quid me captas, carnufex?
Sos. Argumentis vincit: aliud nomen quærendum est mihi:
Nescio, ũde hæc hic spectavit. jam ego hunc decipiã probe.
Nam quod egomet solus feci; nec quisquam alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie numquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume, 271
Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.
Merc. Cadus erat vini: inde implevi hirneam. *Sos.* ingressu'st viam.
Merc. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
Sos. Mira sunt, nisi latuit intus illic in illac hirnea!
Factum est illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
Merc. Quid nunc? vincon' argumentis te non esse Sosiam?
Sos. Tu negas med esse? *Merc.* Quid ego ni negem, qui egomet siem? 278
Sos. Per Jovem juro med esse: neque me falsum dicere.
Merc. At ego per Mercurium juro, tibi Jovem non credere:
Nam injurato scio plus credet mihi, quam jurato tibi.
Sos. Quis ego sum saltem, si non sum Sosia? te interrogo.
Merc. Ubi ego Sosia nolim esse, tu esto sane Sosia:
Nunc quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis.
Sos. Certe edepol quom illum contemplo, & formam cognosco meam, 285
Quemadmodum ego sum (sæpe in speculum inspexi) nimis simil' est mei.
Itidem habet petasum, ac vestitum: tam consimil' est atque ego.
Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasum, vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum: totus! quid verbis opu'st?
Si tergum cicatricosum, nihil hoc simili est similius. 290
Sed quom cogito; equidem certo idem sum qui semper fui.

Novi

Novi herum : novi ædîs noſtras . ſane ſapio & ſentio .
Non ego illi obtempero quod loquitur ; pultabo foris .
Merc. Quo agis te ? *Soſ.* domum . *Merc.* quadrigas ſi nunc inſcendas Jovis ,
Atque hinc fugias , ita vix poteris effugere infortunium .
Soſ. Nonne heræ meæ nũtiare quod herus meus juſſit, licet?
Merc. Tuæ ſi quid vis nuntiare : hanc noſtram adire non ſinam .
Nam ſi me irritaſſis , hodie lumbifragium hinc auferes .
Soſ. Abeo potius : Dî immortales , obſecro voſtram fidem!
Ubi ego perii?ubi immutatus ſum?ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui , ſi forte oblitus fui ?
Nam hic quidem omnem imaginem meam , quæ antehac fuerat , poſſidet .
Vivo fit , quod numquam quiſquam mortuo faciet mihi .
Ibo ad portum , atque hæc uti ſunt facta,hero dicam meo .
Niſi etiam is quoq;me ignorabit;quod ille faciat Juppiter!
Ut ego hodie raſo capite calvus capiam pileum .

ACTUS PRIMI SCENA II.

Mercurius .

BEne proſpereque hoc hodie operis proceſſit mihi .
Amovi a foribus maxumam moleſtiam ,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier .
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit ,
Narrabit ſervom hinc ſeſe a foribus Soſiam
Amoviſſe . ille adeo illum mentiri ſibi
Credet : neque credet huc profectum , ut juſſerat .
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo , atque omnem Amphitruonis familiam :
Adeo uſque ſatietatem dum capiet pater
Illius quam amat . igitur demum omnes ſcient ,
Quæ facta . denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis .
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet ,

Atque insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos;
Alter decumo post mense nascetur puer
Quam seminatus; alter mense septumo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Jovis.
Verum minori puero major est pater,
Minor majori. jamne hoc scitis quid fiet?
Sed Alcumenæ hujus honoris gratia,
Pater curavit uno ut fœtu fieret;
Uno ut labore absolvat ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio.
Quamquam, ut jamdudum dixi, rescíscet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenæ.. nam deum
Non par videtur facere, delictum suum
Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivus, eccum, exit foras
Cum Alcumena uxore usuraria.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Juppiter, Alcumena, Mercurius.

BEne vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque imperce, quæso: menses jam tibi esse actos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verum quod erit natum, tollito.
Alc. Quid istud est, mi vir, negotii, quod tu tam subito domo
Abeas? *Jup.* ædepol, haud quod tui me, neque domi distædeat:
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non facto'st usus, fit, quam quod facto'st opus.
Merc. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.
Obser-

Digitized by Google

Obſervatote, quam blande mulieri palpabitur.
Alc. Ecaſtor, re experior, quanti facias uxorem tuam.
Jup. Satin'habes, ſi feminarum nulla'ſt quam æque diligã?
Merc. Aedepol næ illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quam Jovem.
Alc. Experiri iſtuc mavellem me, quam mi memorarier.
Prius abis quam lectûs, ubi cubuiſti, concaluit locus.
Here veniſti media nocte, nunc abis: hoccine placet?
Merc. Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.
Numquam ædepol quemquam mortalem credo ego uxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.
Jup. Carnufex, non ego te novi? abin'e conſpectu meo?
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero, aut muttitio?
Quoi ego jam hoc ſcipione. *Alc.* ah! noli. *Jup.* muttito modo.
Merc. Nequiter pæne expedivit prima paraſitatio.
Jup. Verũ quod tu dicis, mea uxor, non te mihi iraſci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc ſurripui tibi:
Ex me primo prima ſcires, rem ut geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. niſi te amarem plurimum,
Non facerem. *Merc.* facitne ut dixi? timidam palpo percutit.
Jup. Nunc, ne legio perſentiſcat, clam illuc redeundum eſt mihi;
Ne me uxorem prævortiſſe dicant præ republica.
Alc. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem. *Jup.* tace.
Ne corrumpe oculos; redibo actutum. *Alc.* id actutũ diu'ſt.
Jup. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te. *Alc.* ſentio.
Nam qua nocte ad me veniſti, eadẽ abis. *Jup.* cur me tenes?
Tempu'ſt: exire ex urbe, priuſquam luciſcat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob virtutem data'ſt,
Pterela rex quî potitavit, quem ego mea occidi manu,

Alcumena, tibi condono. *Alc.* facis ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, quali 'st qui donum dedit.
Merc. Immo sic cōdignum donum, quali'st cui dono datu'st.
Jup. Pergin' autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?
Alc. Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiæ caussa mea.
Jup. Faciam ita ut vis. *Merc.* ex amore hic admodum quam sævus est!
Jup. Numquid vis? *Alc.* ut quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
Merc. Eamus, Amphitruo: lucifcit hoc jam. *Jup.* abi præ, Sosia:
Jam ego sequar. numquid vis? *Alc.* etiam: ut actutum advenias. *Jup.* licet.
Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me mansisti, mitto, uti cedas die,
Ut mortaleis inlucifcas luce clara & candida.
Atque quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto brevior dies ut fiat faciam, ut æque disparet,
Et dies e nocte accedat. ibo, & Mercurium subsequar.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Amphitruo, Sosia.

Age, i tu secundum. *Sos.* sequor, subsequor te.
Amph. Scelestissimum te arbitror. *Sos.* Nam quamobrem?
Amph. Quia id quod neque est, neque fuit, neque futurum est,
Mihi prædicas. *Sos.* eccere! jam tuatim
Facis, ut tuis nulla apud te sit fides.
Amph. Quid est? quo modo? jam quidem hercle ego tibi istam
Scelestam, scelus, linguam abscindam. *Sos.* tuus sum;
Proinde ut commodum est & lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar hæc uti facta sunt hic,
Numquam ullo modo me potes deterrere.

Amph. Sceleſtiſſime! audes mihi prædicare id,
Domi te eſſe nunc, qui hic ades? *Sos*. vera dico.
Amph. Malum! quod tibi dii dabunt,atq; ego hodie dabo.
Sos. Iſtuc tibi eſt in manu: nam tuus ſum.
Amph. Tun' me, verbero, audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes quod nemo umquam homo antehac
Vidit, nec poteſt fieri; tempore uno
Homo idem duobus locis ut ſimul ſit?
Sos. Profecto,ut loquor,res ita eſt. *Amph*. Juppiter te perdat.
Sos. Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus?
Amph. Rogaſne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
Sos. Merito maledicas mihi, ſi id ita factum eſt.
Verum haud mentior, reſque uti facta, dico.
Amph. Homo hic ebrius eſt,ut opinor. *Sos*. utinam ita eſſem!
Amph. Optas quæ facta. *Sos*. egone? *Amph*. tu iſtic. ubi bibiſti?
Sos. Nuſquam equidem bibi. *Amph*. quid hoc ſit hominis!
Sos. Equidem decies dixi:
Domi ego ſum, inquam,
(Ecquid audis?) & apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc plane,
Satin' diſerte, here, nunc videor tibi locutus
Eſſe? *Amph*. vah! apage te a me. *Sos*. quid eſt negotii?
Amph. Peſtis te tenet. *Sos*. nam cur iſtuc dicis?
Equidem valeo, & ſalvos ſum recte, Amphitruo.
Amph. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Ut minus valeas, & miſer ſis,
Salvos domum ſi rediero. jam
Sequere ſis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperavit, neglexiſti perſequi,
Nunc venis etiam ultro irriſum dominum. quæ neque fieri
Poſſunt, neque fando umquam accepit quiſquam, profers, carnufex.
Quojus ego hodie in tergo faxo iſta expetant mendacia.
Sos. Amphitruo, miſerrima iſtæc miſeria eſt ſervo bono,
Apud herum qui vera loquitur, ſi id vi verum vincitur.
Amph. Quo id, malum, pacto poteſt (nam mecum argumentis puta)

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Fieri, nunc uti tu hîc sis & domi? id dici volo.
Sos. Sum profecto & hîc & illic. hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam mihi.
Amph. Quo modo? *Sos.* nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quam mihi. 49
Neque, ita me dii ament, credebam primo mihimet Sosiæ,
Donec Sosia, ille egomet, fecit sibi uti crederem.
Ordine omne uti quidq; actum est, dū apud hostes sedimus,
Edissertavit: tum formam una abstulit cum nomine.
Neque lac lacti magis est simile, quam ille ego similis est mei. 54
Nam ut dudum ante lucem a portu me præmisisti domum.
Amph. Quid igitur? *Sos.* prius multo ante ædîs stabam quam illo adveneram.
Amph. Quas, malum, nugas! satin' tu sanus es? *Sos.* sic sum ut vides.
Amph. Huic homini nescio quid est mali mala objectum manu,
Postquam a me abiit. *Sos.* fateor, nam sum obtusus pugnis pessume.
Amph. Quis te verberavit? *Sos.* egomet memet, qui nunc sum domi. 60
Amph. Cave quidquā, nisi quod rogabo te, mihi responderis.
Omnium primum, iste qui sit Sosia, hoc dici volo.
Sos. Tuus est servus. *Amph.* mihi quidem uno te plus etiam est quam volo:
Neque postquam sum natus, habui nisi te servum Sosiam.
Sos. At ego nunc, Amphitruo, dico; Sosiam servum tuum
Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi, 66
Davo prognatum; patre eodem quo ego sum: forma, ætate item
Qua ego sum. quid opu' st verbis? geminus Sosia hic factu 'st tibi.
Amph. Nimia memoras mira. sed vidistin' uxorem meam?
Sos. Quin introire in ædis numquam licitum est.
Amph. quis te prohibuit? 70

Sos. Sosia ille quem jamdudum dico, is qui me contudit.
Amph. Quis istic Sosia est? *Sos.* ego, inquam. quoties dicendum est tibi?
Amph. Sed quid ais? num obdormivisti dudum? *Sos.* nusquam gentium.
Amph. Ibi forte istum si vidisses quędam in somnis Sosiam.
Sos. Non soleo ego somniculose heri imperia persequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc *te* video, vigilans fabulor:
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.
Amph. Quis homo? *Sos.* Sosia, inquam, ego ille. quæso, nonne intelligis?
Amph. Quî, malum, intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.
Sos. Verum actutum nosces. *Amph.* quem? *Sos.* illum nosces servum Sosiam.
Amph. Sequere hac igitur me: nam mi istuc primum exquisito est opus.
Sed vide ex navi efferantur quæ jam imperavi omnia.
Sos. Et memor sum & diligens, ut quæ imperes compareât.
Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.
Amph. Utinam dî faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Alcumena, Amphitruo, Sosia, Thessala.

SAtin' parva res est voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est. ita cuique comparatum
Est in ætate hominum;
Ita dîs placitum, voluptatẽ ut mæror comes consequatur:
Quin incommodi plus malique illico adsit, boni si obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio; cui voluptas
Parumper data'st; dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo: atque is repente abiit a me hinc ante lucem..

Digitized by Google

Sola hîc mihi nunc videor, quia ille hinc abest, quem ego
amo præter omnes.
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat saltem, quod perduelles vicit, & domum
Laudis compos revenit: id solatio est. Absit; dummodo
Laude parta domum recipiat se. feram & perferam usque
Abitũ ejus animo forti atq; obfirmato: id modo si mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat; satis
Mihi esse ducam. Virtus præmium est optimum.
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, servantur:
Virtus omnia in se habet: omnia assunt bona, quem penes est virtus.
Amph. Aedepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat: quam contra amo: præsertim re gesta bene,
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratu 'st:
Eos auspicio meo atque ductu, primo cœtu vicimus:
Certe enim me illi exspectatum optato venturum scio.
Sos. Quid? me non rere exspectatum amicæ venturum meæ?
Alc. Meus vir hic quidem est. *Amph.* sequere hac tu me.
Alc. nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare sese ajebat! an ille me tentat sciens?
Atque id si volt experiri, suum abitum ut desiderem,
Ecastor med haud invita se domum recipit suam.
Sos. Amphitruo, redire ad navem meliu'st nos. *Amph.* qua gratia?
Sos. Quia domi daturus nemo est prandium advenientibus.
Amph. Quî tibi nunc istuc in mentem venit? *Sos.* quia enim sero advenimus.
Amph. Quî? *Sos.* quia Alcumenam ante ædis stare saturam intellego.
Amph. Gravidam ego illanc hîc reliqui quom abeo.
Sos. hei perii miser!
Amph. Quid tibi est? *Sos.* ad aquam præbendam commodum adveni domum,

Decumo post mense, ut rationem te dictare intellego.
Ampb. Bono animo es. *Sos.* scin' quam bono animo sim? si situlam cepero,
Numquam ædepol tu mihi divini quidquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.
Ampb. Sequere hac me modo. alium ego isti rei allegabo, ne time.
Alc. Magis nunc meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror.
Amph. Amphitruo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir unam esse optimam dijudicat,
Quamque adeo cives Thebani vero rumificant probam.
Valuistin'usque? exspectatusne advenio? *Sos.* haud vidi magis
Exspectatum: eum salutat magis haud quisquam, quam canem.
Ampb. Et cum te gravidam, & cum pulchre plenam aspicio, gaudeo.
Alc. Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas, atque appellas quasi dudum non videris,
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus,
Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post videris?
Amph. Immo equidem te, nisi nunc, hodie nusquam vidi gentium.
Alc. Cur negas? *Amph.* quia vera didici dicere. *Alc.* haud æquum facit,
Qui quod didicit, id dediscit. an periclitamini
Quid animi habeam? sed quid huc vos revortimini tã cito?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Quî non abiisti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
Ampb. Dudum! quam dudum istuc factum est? *Alc.* tentas. jamdudum, pridem, modo.
Amph. Quî istuc potis est fieri, quæso, ut dicis, jamdudum, modo?
Alc. Quid enim censes? te ut deludam contra lusorem meũ,
Qui nunc primum te advenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Ampb. Hæc quidem deliramenta loquitur. *Sos.* paullisper mane,

Dum

Dum edormiscat unum somnum. *Amph.* quæne vigilans somniat?
Alc. Equidem ecastor vigilo, & vigilans id quod factum est fabulor.
Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi. *Amph.* quo in loco?
Alc. Hîc in ædibus, ubi tu habitas. *Amph.* numquam factum est. *Sos.* non taces?
Quid si e portu navis huc nos dormientis detulit?
Amph. Etiam tu quoque assentaris huic. *Sos.* quid vis fieri?
Non tu scis, Bacchæ bacchanti si velis adversarier,
Ex insana insaniorem facies; feriet sæpius:
Si obsequare, una resolvas plaga. *Amph.* at pol quin certa res
Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit salutare. *Sos.* irritabis crabrones. *Amph.* tace.
Alcumena, unum rogare te volo. *Alc.* quid vis rogare? roga.
Amph. Num tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?
Alc. Quî istuc in mente est tibi, mi vir, percontarier?
Amph. Quia salutare advenientem me solebas antidhac:
Appellare itidem ut pudicæ suos viros, quæ sunt, solent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.
Alc. Ecastor equidem te certo heri advenientem illico
Et salutavi, &, valuissesne usque, exquisivi simul,
Mi vir: & manum prehendi & osculum tetuli tibi.
Sos. Tun' heri hunc salutavisti? *Alc.* & te quoq; etiam, Sosia.
Sos. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium:
Verum non est puero gravida. *Amph.* quid igitur? *Sos.* insania.
Alc. Equidem sana sum, & deos quæso, ut salva pariam filium.
Verum tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit:
Ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet.
Sos. Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari,
Ut quod obrodat, sit, animo si male esse occœperit.
Amph. Tu me heri hic vidisti? *Alc.* ego, inquam, si vis decies dicere.

Amph.

Amph. In somnis fortasse. *Alc.* immo vigilans vigilantem. *Amph.* væ misero mihi!
Sos. Quid tibi est? *Amph.* delirat uxor. *Sos.* atra bili percita est.
Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
Amph. Ubi primum tibi sensisti, mulier, implicíscier?
Alc. Equidem ecastor sana & salva sum. *Amph.* cur igitur prædicas
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi cœnavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem:
Neque meum pedem huc intuli etiam in ædis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hostis, eosque ut vicimus.
Alc. Immo mecum cœnavisti, & mecum cubuisti. *Amph.* quid id est?
Alc. Vera dico. *Amph.* non quidem hercle de hac re; de aliis nescio.
Alc. Primulo diluculo abivisti ad legiones. *Amph.* quomodo?
Sos. Recte dicit: ut commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Alc. Væ capiti tuo! *Sos.* tua istuc refert, si curaveris.
Alc. Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo.
Amph. Tace tu: tu dic. egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
Alc. Quis igitur, nisi vos narravit mihi, illi ut fuerit prœliũ?
Amph. An etiam id tu scis? *Alc.* quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Prerelam tute occideris.
Amph. Egone istuc dixi? *Alc.* tute istic, etiã astante hoc Sosia.
Amph. Audivistin' tu me narrare hoc hodie? *Sos.* ubi ego audiverim?
Amph. Hanc roga. *Sos.* me quidem præsente numquam factum est, quod sciam.
Alc. Mirum quin te advorsus dicat. *Amph.* Sosia, age; me huc aspice.

Sos.

Sos. Specto. *Amph.* vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin' tu hodie me illi dicere ea quæ illa autumat?
Sos. Quæso, ædepol, num tu quoque etiam insanis, cum id me interrogas?
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.
Amph. Quin nunc, mulier, audin' illum? *Alc.* ego vero, falsum dicere.
Amph. Neque tu illi, neque mi viro ipsi credis? *Alc.* eo fit, quia mihi
Plurimum credo, & scio ista hæc facta, proinde ut proloquor.
Amph. Tun' me heri advenisse dicis? *Alc.* tun' te abiisse hodie hinc negas?
Amph. Nego enimvero, & me advenire nunc primum ajo ad te domum.
Alc. Obsecro, etiamne hoc negabis, te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
Amph. Neque ædepol dedi, neque dixi: verum ita animatus fui,
Itaque nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
Dixit? *Alc.* ego quidem ex te audivi, & ex tua accepi manu
Pateram. *Amph.* mane, mane obsecro te. nimis demiror, Sosia,
Quî illæc illic me donatum esse aurea patera sciat,
Nisi tu dudum hanc convenisti, & narravisti hæc omnia.
Sos. Neque ædepol ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.
Amph. Quid hoc sit hominis! *Alc.* vin' proferri pateram? *Amph.* proferri volo.
Alc. Fiat. tu, Thessala, intus pateram proferto foras,
Qua hodie meus vir donavit me. *Amph.* secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud præter alia mira miror maxume,
Si hæc habet pateram illam. *Sos.* an etiam id credis, quæ in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur? *Amph.* salvum signum est? *Sos.* inspice.

Amph. Recte, ita eſt ut obſignavi. *Soſ.* quæſo quin tu iſtanc jubes
Pro cerrita circumferri? *Amph.* ædepol quin facto eſt opus.
Nam hæc quidem ædepol larüarum plena eſt. *Alc.* quid verbis opu' ſt?
Theſſ. Hem tibi pateram: eccam. *Amph.* cedo mihi. *Alc.* age, aſpice huc ſis nunc jam
Tu, qui, quæ facta, inficiare: quem ego jam hic convincam palam.
Eſtne hæc patera qua donatus illî? *Amph.* ſumme Juppiter,
Quid ego video! hæc ea eſt profecto patera. perii, Soſia.
Soſ. Aut pol hæc præſtigiatrix mulier multo maxuma eſt,
Aut pateram hic ineſſe oportet. *Amph.* agedum, eam ſolve ciſtulam.
Soſ. Quid ego iſtam exſolvam? obſignata'ſt recte: res geſta eſt bene.
Tu peperiſti Amphitruonem, ego alium peperi Soſiam:
Nunc ſi pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
Amph. Certum eſt aperire, atque inſpicere. *Soſ.* vide ſis ſigni quid ſiet:
Ne poſterius in me culpam conferas. *Amph.* aperi modo:
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis poſtulat.
Alc. Unde hæc igitur eſt, niſi abs te, quæ mihi dono data eſt?
Amph. Opus mi eſt iſtuc exquiſito. *Soſ.* Juppiter! pro Juppiter!
Amph. Quid tibi eſt? *Soſ.* hic patera nulla in ciſtula' ſt. *Amph.* quid ego audio?
Soſ. Id quod verum eſt. *Amph.* at cum cruciatu jam, ni apparet, tuo.
Alc. Hæc quidem apparet. *Amph.* quis igitur tibi dedit? *Alc.* qui me rogat.
Soſ. Me captas; quia tute ab navi clanculum huc alia via
Præcurriſti: atque hinc pateram tute exemiſti, atque eam
Huic dediſti, poſthac rurſum obſignaſti clanculum.
Amph. Hei mihi! jam tu quoque hujus adjuvas inſaniam.
Ain' heri nos adveniſſe huc? *Alc.* ajo, advenienſque illico
Me

Digitized by Google

Me salutavisti, & ego te, & osculum tetuli tibi.
Amph. Jam illud non placet principium de osculo. pergam exsequi.
Alc. Lavisti. *Amph.* quid, postquam lavi? *Alc.* accubuisti. *Sos.* euge optime!
Nunc exquire. *Amph.* ne interpella: perge porro dicere.
Alc. Cœna apposita est: cœnavisti mecum: ego accubui simul.
Amph. In eodem lecto? *Alc.* in eodem. *Sos.* hei! non placet convivium.
Amph. Sine modo argumenta dicat. quid, postquam cœnavimus?
Alc. Te dormitare ajebas, mensa ablata est. cubitum hinc abiimus.
Amph. Ubi tu cubuisti? *Alc.* in eodem lecto tecum una in cubiculo.
Amph. Perdidisti! *Sos.* quid tibi est? *Amph.* hæc me modo ad mortem dedit.
Alc. Quid jam, amabo? *Amph.* ne me appella. *Sos.* quid tibi est? *Amph.* perii miser!
Quia pudicitiæ hujus vitium me hic absente est additum.
Alc. Obsecro, ecastor, cur istuc, mi vir, ex te audio?
Amph. Vir ego tuus sim? ne me appella falsò falso nomine.
Sos. Hæret hæc res: siquidẽ hæc jam mulier facta'st ex viro.
Alc. Quid ego feci, qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Amph. Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris?
Alc. Quid ego tibi deliqui, si cui nupta sum, tecum fui?
Amph. Tun' mecum fueris? quid illac impudente audacius?
Saltem tute, si pudoris egeas, sumas mutuum.
Alc. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet.
Tu si me impudicitiæ captas, non potes capere.
Amph. Pro dî immortales! cognoscin' tu me saltem, Sosia?
Sos. Propemodum. *Amph.* cœnavin' ego heri in navi in portu Persico?
Alc. Mihi quoque assunt testes, qui illud quod ego dicam assentiant.

Amph.

Amph. Qui testes ? Alc. testes . Amph. quid testiculare ? Alc. enim uno sat est .
Nec nobis præsente aliquis nisi servus Sosia affuit .
Sos. Nescio quid istuc negotii dicam, nisi quispiam est
Amphitruo alius , qui forte te hic absente tamen
Tuam rem curet,teque absente hic munus fungatur tuum .
Namque de illo subditivo Sosia mirum nimis est .
Certe de istoc Amphitruone jam alterum mirum est magis.
Nescio-quis præstigiator hanc frustratur mulierem .
Alc. Per supremi regis regnum juro , & matrem familias
Junonem , quam me vereri & metuere est par maxume ,
Ut mi , extra unum te , mortalis nemo corpus corpore
Contigit , quo me impudicam faceret . *Amph.* vera isthæc velim .
Alc. Vera dico,sed nequidquam : quoniam non vis credere.
Amph. Mulier es , audacter juras . *Alc.* quæ non deliquit , decet
Audacem esse , confidenter pro se & proterve loqui .
Amph. Satis audacter . *Alc.* ut pudicam decet . *Amph.* tu verbis probas .
Alc. Non ego illam mihi dotem duco esse , quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam , & pudorem , & sedatum cupidinem ,
Deûm metum , parentum amorem , & cognatûm concordiam :
Tibi morigera,atque ut munifica sim bonis, prosim probis .
Sos. Næ ista ædepol , si hæc vera loquitur , examussim est optuma .
Amph. Delinitus sum profecto ita , ut me qui sim nesciam.
Sos. Amphitruo es profecto : cave sis ne tu te usu perduis :
Ita nunc homines immutantur,postquã peregre advenimus.
Amph. Mulier , istam rem inquisitam certum est non amittere .
Alc. Aedepol me libente facies . *Amph.* quid ais ? responde mihi .
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem ,
Qui mecum una vectus est una navi ? atque is si denegat
Facta , quæ tu facta dicis , quid tibi æquum est fieri ?

Num-

Numquid cauſſam dicis, quin te hoc multem matrimonio?
Alc. Si deliqui, nulla cauſſa eſt. *Amph.* convenit. tu, Soſia,
Duc hos intro. ego huc ab navi mecum adducam Naucratem.
Sof. Nunc quidem præter nos nemo eſt: dic mihi verum ſerio;
Ecquis alius Soſia intu'ſt, qui mei ſimilis ſiet? 226
Alc. Abin' hinc a me dignus domino ſervus? *Sof.* abeo, ſi jubes.
Alc. Nimis ecaſtor facinus mirum eſt, quî illi collibitũ ſiet
Meo viro, ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.
Quidquid eſt, jam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Juppiter.

EGo ſum ille Amphitruo cui eſt ſervus Soſia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'ſt,
In ſuperiore qui habito cœnaculo,
Qui interdum fio Juppiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo adventum apporto, illico
Amphitruo fio, & veſtitum immuto meum.
Nunc huc honoris veſtri venio gratia,
Ne hanc inchoatam tranſigam Comœdiam;
Simul Alcumenæ, quam vir inſontem probri
Amphitruo accuſat, veni, ut auxilium feram:
Nam mea ſit culpa, quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitruonem memet, ut occœpi ſemel,
Eſſe aſſimilabo, atque in horum familiam
Fruſtrationem hodie injiciam maxumam.
Poſt igitur demum faciam res fiat palam:
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamque ut uno fœtu, & quod gravida eſt viro,
Et me quod gravida'ſt, pariat ſine doloribus.
Mercurium juſſi me continuo conſequi,
Si quid vellem imperare. nunc hanc alloquar.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS TERTII SCENA II.

Alcumena, Juppiter.

DUrare nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo?
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat:
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit;
Atque id me ſuſque deque eſſe habituram putat.
Non ædepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſo inſimulatam: quin ego illum aut deſeram,
Aut ſatisfaciat mihi ille, atque adjuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.
Jup. Faciundum eſt mihi illud, fieri quod illæc poſtulat,
Si me illam amantem ad ſeſe ſtudeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit: nunc autem inſonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.
Alc. Et eccum video, qui me miſeram arguit
Stupri, dedecoris. *Jup.* te volo, uxor, colloqui.
Quo te avortiſti? *Alc.* ita ingenium meum eſt:
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.
Jup. Heja autem inimicos! *Alc.* ſic eſt. vera prædico:
Niſi etiam hoc falſo dici inſimulaturus es.
Jup. Nimis verecunda es. *Alc.* potin'es ut abſtineas manū?
Nam certo ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,
Quam tu impudicam eſſe arbitrere & prædices,
Cum ea tu ſermonem nec joco, nec ſerio
Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultiſſimo.
Jup. Si dixi, nihilo magis es, neque ego eſſe arbitror.
Et id huc revorti, uti me purgarem tibi.
Nam numquam quidquam meo animo fuit ægrius,
Quam poſtquam audivi, te eſſe iratam mihi.
Cur dixiſti? inquies. ego expediam tibi.
Non ædepol quo te eſſe impudicam crederem:

Verum periclitatus animum sum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi caussa: vel hunc rogato Sosiam.
Alc. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Testem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non venisse? *Jup.* Si quid dictum est per jocum,
Non æquum est id te serio prævortier.
Alc. Ego illud scio quam doluerit cordi meo.
Jup. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obsecro,
Da mihi hanc veniam: ignosce; irata ne sies.
Alc. Ego istæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Juben' mi ire comites? *Jup.* sanan'es? *Alc.* si non jubes,
Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.
Jup. Mane, arbitratu tuo jusjurandum dabo,
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te, summe Juppiter,
Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sies.
Alc. Ah! propitius sit potius. *Jup.* confide fore;
Nam jusjurandum verum te advorsum dedi.
Jam nunc irata non es? *Alc.* non sum. *Jup.* bene facis.
Nam in hominum ætate multa eveniunt hujusmodi:
Capiunt voluptates: capiunt rursum miserias.
Iræ interveniunt, redeunt rursum in gratiam.
Verum iræ si quæ forte eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum si reventum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se, quam prius.
Alc. Primum cavisse oportuit ne diceres,
Verum eadem si isdem purgas, mihi patiunda sunt.
Jup. Jube vero vasa pura adornari mihi,
Ut, quæ apud legionem vota vovi, si domum
Rediissem salvus, ea ego exsolvam omnia.
Alc. Ego istuc curabo. *Jup.* evocate huc Sosiam;
Gubernatorem qui in mea navi fuit

Ble-

Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeo impransus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obstricto traham.
Alc. Mirum quid solus secum secreto ille agat!
Atque aperiuntur ædes. exit Sosia.

ACTUS TERTII SCENA III.

Sosia, Juppiter, Alcumena.

AMphitruo, assum: si quid opus est, impera: imperium exsequar.
Jup. Optume advenis. *Sos.* jam pax est inter vos duos?
Nam quia vos trãquillos video, gaudeo & volupe est mihi.
Atque ita servom par videtur frugi sese instituere;
Proinde heri ut sint, ipse item sit: voltum e voltu comparet:
Tristis sit, si heri sint tristes: hilarus sit, si gaudeant.
Sed age, responde: jam vos redistis in concordiam?
Jup. Derides, qui scis hæc jamdudum me dixisse per jocũ.
Sos. An id joco dixisti? equidem serio ac vero ratus.
Jup. Habui expurgationem; facta pax est. *Sos.* optume est.
Jup. Ego rem divinam intus faciam, vota quæ sunt.
Sos. censeo.
Jup. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.
Sos. Jam hic ero, quum illic censebis esse me. *Jup.* actutum huc redi.
Alc. Numquid vis, quin abeam jam intro, ut apparentur quibus opus?
Jup. I sane, & quantum potest, parata fac sint omnia.
Alc. Quin venis, quando vis, intro: faxo haud quidquam sit moræ.
Jup. Recte loquere, & proinde diligentẽ ut uxorem decet.
Jam hi ambo & servos & hera frustra sunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur esse: errant probe.
Nunc tu divine fac huc assis Sosia.
Audis quæ dico, tametsi præsens non ades:

Fac Amphitruonem advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto, fac commentus sies.
Volo deludi illum, dum cum hac usuraria
Uxore nunc mihi morigero. hæc curata sint,
Fac sis: proindeadeo, ut me velle intellegis:
Atque ut ministres mihi, cum mihi sacruficem.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mercurius.

COncedite atque abscedite, omnes de via decedite.
Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obviam obsistat mihi.
Nam mihi quidem,hercle, quî minus liceat deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam servulo in Comœdiis?
Ille navem salvam nuntiat, aut irati adventum senis:
Ego sum Jovi dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero.
Quamobrem mi magis par est via decedere, & concedere.
Pater vocat me,eum sequor,ejus dicto imperio sum audiẽs:
Ut filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum patri.
Amanti supparasitor, hortor, asto, admoneo, gaudeo.
Siquid patri volupe'st,voluptas ea mihi multo maxuma'st.
Amat? sapit: recte facit, animo quando obsequitur suo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater. faxo probe.
Jam hic deludetur, spectatores, vobis spectantibus.
Capiam coronã mihi in caput, assimulabo me esse ebrium:
Atque illuc sursum ascendero:inde optume cispellã virum.
De supero, quũ huc accesserit, faciã ut sit madidus sobrius.
Deinde illi actutum sufferet suus servos pœnas Sosia.
Eum fecisse ille hodie arguet, quæ ego fecero hic. quid *id* mea?
Meo me æquum est morigerum patri, ejus studio servire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: jam ille hic deludetur probe;

Siqui-

Siquidem vos voltis auscultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam qui potis decet.
Dein sursum ascendam in tectum,ut illum hinc prohibeã.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Amphitruo.

NAucratem quem convenire volui, in navi non erat. Neque domi, neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptavi, gymnasia & myropolia:
Apud emporium atq; in macello, in palæstra atq; in foro:
In medicinis, in tonstrinis, apud omnis ædis sacras.
Sum defessus quæritando, nusquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit,quem propter corpus suum stupri compleverit.
Nam me, quam illam quæstionem inquisitam hodie amittere,
Mortuum satius est. sed ædis occluserunt. eugepæ!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta sunt. feriam foris.
Aperite hoc. heus,ecquis hic est?ecquis hoc aperit ostium?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Mercurius, Amphitruo.

QUis ad foris est? *Amph.* ego sum. *Merc.* quid ego sum? *Amph.* ita loquor. *Merc.* tibi Juppiter
Dîque omnes irati certo sunt, qui sic frangas fores.
Amph. Quo modo? *Merc.* eo modo, ut profecto vivas ætatem miser.
Amph. Sosia. *Merc.* ita sum Sosia, nisi me esse oblitum existimas.
Quid nunc vis? *Amph.* scelestе! at etiam quid velim, id tu me rogas?

Merc. Ita rogo. pæne effregiſti, fatue, foribus cardines.
An foris cenſebas nobis publicitus præberier?
Quid me aſpectas, ſtolide? quid nunc vis tibi: aut quis tu es homo?
Amph. Verbero! etiam quis ego ſim me rogitas? ulmorum acheruns?
Quem pol ego hodie ob iſthæc dicta faciam ferventem flagris,
Merc. Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia.
Amph. Quidum? *Merc.* quia ſenecta ætate a me mendicas malum.
Amph. Cum cruciatu tuo iſthæc hodie, verna, verba fūditas.
Merc. Sacrufico ego tibi. *Amph.* quî? *Merc.* quia enim te macto infortunio.

SUPPOSITA.

Amph. *TUn'me mactes, carnufex? niſi formam dii hodie meam perduint,*
Faxo ut bubulis coriis onuſtus ſis, Saturni hoſtia.
Ita ego te certo cruce & cruciatu mactabo. exi foras,
Maſtigia. Merc. *larva umbratilis, tu me minis territas?*
Niſi hinc actutum fugias: ſi denuo pultaveris:
Si minuſculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam exſcrees.
Amph. *Tun', furcifer, meis me procul prohibeſſis ædibus?*
Tun' meas pultare foreis? baſce illico tota demoliar cardine.
Merc. *Pergin?* Amph. *pergo.* Merc. *accipe.* Amph. *ſceleſte! in herum? ſi te hodie apprehendero,*
Ad id redigam miſeriarum, ut ſemper ſis miſer.
Merc. *Bacchanal te exercuiſſe oportuit, ſenex.* Amph. *quî dum?*
Merc. *Quando tu me tuum ſervom cenſes.* Amph. *quid? cenſeo?*
Merc. *Malum tibi: prater Amphitruonem, herum novi neminem.*
Amph. *Num formam perdidi? mirum quin me norit Soſia.*
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num ſatis Amphitruo?
Merc. *Amphitruo? ſanuſne es? nonne tibi prædictum, ſenex,*

Bac-

Bacchanal te exercuisse , quom qui sis , alium rogites ?
Abscede , moneo : molestus ne sies , dum Amphitruo
Cum uxore, modo ex hostibus adveniens, voluptatem capit .
Amph. Qua uxore ? Merc. Alcmena : Amph. quis homo ?
Merc. quotiens vis dictum ? Amphitruo ,
Herus meus : molestus ne sies . Amph. quicum cubat ?
Merc. Vide, ne infortunium quaeras , qui me sic ludifices .
Amph. Dic quaeso, mi Sosia . Merc. blandius . cum Alcumena . Amph. in eodemne
Cubiculo ? Merc. immo , ut arbitror, corpore corpus incubat .
Amph. vae misero mihi !
Merc. Lucri'st,quod miseriam deputat.nam uxorem usurariam
Perinde est praebere , ac si agrum sterilem fodiendum loces .
Amph. Sosia . Merc. quid,malum, Sosia ? Amph. non me novisti , verbero ?
Merc. Novi te hominem molestum , qui ne emas litigium .
Amph. adhuc
Amplius : Nonne ego herus sum tuus Amphitruo ? Merc. tu Bacchus es ,
Haud Amphitruo . quoties tibi dictum vis ? num denuo ?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet .
Si pergas , eum hic sistam , neque sine tuo magno malo .
Amph. Cupio accersi . utinam ne pro benefactis hodie patriam,
Aedeis , uxorem , familiam , cum forma una perduam !
Merc. Accersam equidem : sed de foribus tu interea sis vide .
* Credo jam quae volebat sacrificia ad epulum conduxit . *
Si molestus sis , evades numquam , quin te sacruficem .

Amphitruo , Blepharo , Sosia .

DI vostram fidem! quae intemperiae nostram agunt familiam? quae mira
Video , postquam advenio peregre ? nam veru' st , quod olim est auditum
Fabularier , mutatos Atticos in Arcadia homines ,
Et saevas belluas mansitasse , nec umquam denuo parentibus
Cognitos . Bl. quid illuc, Sosia? magna sunt, quae mira praedicas.

Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam ?
Sos. *Ajo . sed heus tu , quom ego Sosiam , Amphitruonem Amphitruo ; quid scis an*
Tu forte alium Blepharonem parias? o dî faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis , & illisis dentibus , id impransus creduas .
Nam ego , ille alter Sosia , qui illic sum , me malis mulcavit modis .
Bl. *Mira profecto . sed gradus condecet grandire: nam ut video,*
Exspectat Amphitruo , & vacuus mihi venter crepitat .
Amph. *& quid aliena*
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquã mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor , anguineo
Repente hosteis peperit seminio : & pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem hasta & galea. & nostræ auctorẽ gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit . de summo summus Juppiter sic statuit, sic fatum habet .
Optumi omnes nostrates, pro claris factis , diris aguntur malis.
Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem impatibiles . Sos. *Blepharo .* Bl. *quid est?* Sos. *nescio quid mali suspicor .*
Bl. *Quid ?* Sos. *videsis , herus salutator oppessulatas ante foreis graditur .*
Bl. *Nihil est ; famem exspectat obambulans .* Sos. *curiose quidem : foreis enim*
Clausit , ne prævorteretur foras . Bl. *oggannis .* Sos. *nec gannio , nec latro .*
Si me audias , observes . nescio quid secum solus , puto ,
Rationes colligit : quid memoret , hinc excipiam . ne propera .
Amph. *Ut metuo , ne victis hostibus dî partam expungant gloriam !*
Totam miris modis nostram video turbatam familiam .
Tum vero uxor vitio , stupro , dedecore me plena enicat .
Sed de patera miru'st : erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatũ,
Nostris occisum manibus fortiter . atat ! novi jam ludum :
Id Sosiæ factu'st opera , qui me hodie quoque præsentem ausit

Indi-

Indigne prævortier. Sof. de me locutus, & quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur, quæso, priusquam stomachum detexerit.
Bl. Ut lubet. Amph. si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit
Herum fallere, minis & dolis incessere. Sof. audin'tu illum? Bl. audio.
Sof. Illæc machina meas onerat scapulas. cōpellemus sis hominē.
Scin' quid vulgo dici solet? Bl. quid dicturus sis, nescio:
Quid tibi patiundum, fere hariolor. Sof. vetu 'st adagium, Fames & mora
Bilem in nasum conciunt. Bl. verum quidem e loco compellemus
Alacre. Amphitruo. Amph. Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.
Opportune tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me, Blepharo? Bl. oblitus tam cito, quam diluculo
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviverem?
Amph. Nusquam factum gentium. sed ubi illic scelestus? Bl. quis? Amph. Sosia.
Bl. Eccum illum. Amph. ubi? Bl. ante oculos. non vides? Amph. vix video præ ira, adeo me istic
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, numquam evades.
Sine me, Blepharo. Bl. ausculta, precor. Amph. dic, ausculto. tu vapula.
Sof. Qua de re? num satis tempori? non ocius quivi, si me
Dædaleis tulissem remigiis. Bl. abstine, quæso. non potuimus
Nostros grandius grandire gradus. Amph. sive grallatorius, sive
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum! en tegulas! en obductas fores! en ludificatum herum!
En verborum scelus! Bl. quid mali fecit tibi? Amph. rogas? ex illo
Tecto exclusum foribus, me deturbavit ædibus. Sof. egone?
Amph. Tu. quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?
Negas, sceleste? Sof. quin negem? en testis amplitez, quicum venio:

Mis-

Missus sedulo, ut ad te vocatum ducerem. Amph. *quis te misit,*
Furcifer? Sos. *qui me rogat.* Amph. *quando gentium?*
Sos. *dudum, jam pridem, modo,*
Ubi cum uxore domi redîsti in gratiam. Amph. *Bacchus te irritassit.*
Sos. *Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererē. tu purgari jusseras*
Vasa, ut rem divinam faceres: & hunc me accersitum mittis,
Ut tecum prandeat. Amph. *Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,*
Aut si hunc miserim. dic, ubi me liquisti? Sos. *domi cum Alcumena conjuge.*
Ego a te abiens portum vorsus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. Amph. *scelestum caput! cum uxore?*
Numquam abis, quin vapules. Sos. *Blepharo.* Bl. *Amphitruo, mitte hunc mea gratia,*
Et me audias. Amph. *en mitto, quid vis loquere.* Bl. *istic jamdudum mihi*
Maxuma memoravit mira: præstigiator forte aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatū miserum facias, quam rem intellegas.
Amph. *Recte mones: eamus: te advorsum uxori etiam advocatum volo.*

Juppiter, Amphitruo, Sosia, Blepharo.

Quis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?
Quis ante ædeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si comperero,
Telebois sacruficabo manibus. nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mibi. deserui Blepharonem, & Sosiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi, illos perdidi.
Sed eos video: ibo advorsum, ut si quid habent, sciscitor.
Sos. *Blepharo, illic qui*
Ex ædibus, herus est, hic vero veneficus. Bl. *proh Juppiter,*
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. istic si fuat,

Illum

Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Jup. *Eccum cum Blepharone Sosiam. compellabo hos prius. Sosia,*
Tandem ad nos? esurio. Sos. *dixin' tibi hunc veneficum?*
Amph. *Immo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam*
Impudicitia impetivit, per quem teneo thesaurum stupri.
Sos. *Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.*
Amph. *Pergin', mastigia?* Sos. *abi ad Acheruntem, venefice.* Amph. *men' veneficum?*
Vapula. Jup. *quæ, hospes, intemperiæ, ut tu meum verberes?* Amph. *tuum?* Jup. *meum.*
Amph. *Mentiris.* Jup. *Sosia, i intro: dum hunc sacrufico, fac paretur prandium.*
Sos. *Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo*
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam devortundum'st mihi:
Lances detergam omneis, omneisque trullas hauriam.
Jup. *tun' me*
Mentiri ais? Amph. *mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.*
Jup. *Ob istuc indignum dictum, te obstricto collo hac arripiam.*
Amph. *Væ misero mihi!* Jup. *at id præcavisse oportuit.*
Amph. *Blepharo, suppetias mihi.*
Bl. *Consimiles sunt adeo, ut, utri assim, nesciam: rixam tamen,*
Ut potest, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonē duello perdere.
Linque collum, precor. Jup. *hunc tu Amphitruonem dictitas?*
Bl. *Quid ni? unus olim; nunc vero partus est geminus:*
Dum tu vis esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interea, quæso, collum linque. Jup. *linquo: sed dic mihi, videturne tibi*
Istic Amphitruo? Bl. *uterque quidem.* Amph. *proh summe Juppiter! ubi hodie*
Mihi formam adimis? pergo quærere: tune Amphitruo?
Jup. *tu negas?*
Amph. *Pernego, quando Thebis, præter me, nemo'st alter Amphitruo.*
Jup. *Immo, præter me, nemo; atque adeo tu, Blepharo, judex sies.*
Bl. *Faciam id, si queo, signis palam. tu responde prius.*
Amph. *lubens.*

Bl.

Bl. *Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandasti mihi?*
Amph. *Parata navi, clavo hæreres sedulo.*
Jup. *Ut si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.*
Amph. *Item aliud: ut bene nummatum servaretur marsupium.*
Jup. *Quæ pecuniæ?* Bl. *tace sis tu, meu'st quærere. scisti numerum?*
Jup. *Talenta quinquaginta Attica.* Bl. *hic examussim rem enarrat. & tu,*
Quot Philippei? Amph. *duo millia.* Jup. *oboli vero bis totidem.* Sos. *uterque*
Rem tenet probe. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
Jup. *Attende sis: hac dextera, ut nosti, regem mactavi Pterelam;*
Spolia ademi; & pateram qua ille potare solitus est, in cistella
Pertuli: dono uxori meæ dedi, quîcum hodie domi lavi,
Sacrificavi, cubui. Amph. *hei mihi! quid audio? vix apud me sum:*
Vigilans quippe dormio: vigilans somnio: vivus & sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum,
Et Creontis unicus, Teleboarum perduellis: qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, & summa regem virtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum, magni Deionei filium.
Jup. *Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.*
Electryonem perdiderant, nostræ & germanos conjugis:
Achaiam, Aetoliam, Phocidem, per freta Ionium & Aegeum & Creticum
Vagati, vi vertebant piratica. Amph. *dî immortales! mihimet*
Non credo, ita omnia quæ facta illic, examussim loquitur. vide,
Blepharo. Bl. *unum superest: id si fuat, Amphitruones fito te gemini.*
Jup. *Quid dicas, novi: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere*
Quod mihi impegit Pterela. Bl. *eam quidem.* Amph. *apposite.* Jup. *Viden'? en aspice.*
Bl. *Detegite, aspiciam.* Jup. *deteximus, vide.* Bl. *supreme Juppiter,*

Quid

Quid intueor! utrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probe, ut primum coivit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes jacent, judicium silet; quid agam, nescio.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Blepharo, Amphitruo, Juppiter.

VOs inter vos partite: ego abeo, mihi negotium est.
Neque ego umquam usquam tanta mira me vidisse censeo.
Amph. Blepharo; quæso, ut advocatus mihi assis, neve abeas. *Bl.* vale.
Quid opu'st me advocato, qui utri sim advocatus, nescio?
Jup. Intro hinc eo. Alcumena parturit. perii miser!
Amph. Quid ego? quem advocati jam atque amici deserunt.
Numquam ædepol me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam jam ad regem recta me ducam, resque ut facta est eloquar.
Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui perverse perturbavit familiæ mentem meæ.
Sed ubi ille'st? intro ædepol abiit, credo ad uxorem meam.
Qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certum est, introrumpam in ædibus, ubi quemque hominem aspexero,
Sive ancillam, sive servom, sive uxorem, sive adulterum,
Seu patrem, sive avom videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Juppiter, neque dî omnes id prohibebunt, si volent.
Quin sic faciam uti constitui: pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Bromia, Amphitruo.

SPes atque opes vitæ meæ jacent sepultæ in pectore,
Neque ulla'st confidentia jam meo in corde, quin amiserim;
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum consequi,
Jam ut opprimar, ut enicer. me miseram! quid agã nescio.
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. væ miseræ mihi!
Animo male'st. aquam velim! corrupta sum, atque absumta sum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis prospicio satis,
Nec me miserior femina 'st, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. nam ubi parturit, deos sibi invocat.
Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit!
Ubi quisque institerat, concidit crepitu. ibi nescio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena; adest auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis propitius cæli cultor advenit.
Exsurgite, inquit, qui terrore meo occidistis præ metu.
Ut jacui, exsurgo. ardere censui ædîs, ita tum consulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocius accurro, ut sciscam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperisse conspicor;
Neque nostrum quisquam sensimus, quum peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic est senex,
Qui ante ædis nostras sic jacet? numnam hunc percussit Juppiter?
Credo ædepol: nam, proh Juppiter! sepultus est, quasi sit mortuus.
Ibo, & cognoscam quisquis est. Amphitruo hic quidem est herus meus. Am-

Amphitruo! *Amph.* perii! *Br.* ſurge. *Amph.* interii! *Br.* cedo manum. *Amph.* quis me tenet?
Br. Tua Bromia ancilla. *Amph.* totus timeo, ita me increpuit Juppiter.
Nec ſecus eſt, quam ſi ab Acherunte veniam. ſed quid tu foras
Egreſſa es? *Br.* eadem nos formido timidas terrore impulit:
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. væ mihi,
Amphitruo! ita mihi animus etiam nunc abeſt. *Amph.* agedum expedi.
Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem? *Br.* ſcio. *Amph.* vide etiam nunc. *Br.* ſcio.
Amph. Hæc ſola ſanam mentem geſtat meorum familiariũ.
Br. Immo omnes ſani ſunt profecto. *Amph.* at me uxor inſanum facit
Suis fœdis factis. *Br.* at ego faciam, tu idem ut aliter prædices,
Amphitruo, piam & pudicam eſſe tuam uxorem ut ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
Amph. Ain' tu geminos? *Br.* geminos. *Amph.* dî me ſervant. *Br.* ſine me dicere,
Ut ſcias tibi tuæque uxori deos eſſe omnes propitios.
Amph. Loquere. *Br.* poſtquam parturire hodie uxor occœpit tua,
Ibi utero exorti dolores, ut ſolent puerperæ:
Invocat deos immortalis, ut ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
Sonitu maxumo. ædis primo ruere rebamur tuas.
Aedes totæ confulgebant tuæ, quaſi eſſent aureæ.
Amph. Quæſo abſolvito hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.
Quid fit deinde? *Br.* dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem noſtrum quiſquam audivimus:
Ita profecto ſine dolore peperit. *Amph.* jam iſtuc gaudeo,

Ut

Ut ut erga me est merita. *Br.* mitte isthæc, atque hæc quæ dicam accipe.
Postquam peperit pueros, lavere jussit nos. occœpimus.
Sed puer ille quẽ ego lavi, ut magnus est, & multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.
Amph. Nimia mira memoras! si isthæc vera sunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ suppetiæ fient.
Br. Magis jam faxo mira dices. postquam in cunas conditu'st,
Devolant angues jubati deorsum in impluvium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita. *Amph.* hei mihi!
Br. Ne pave. sed angues oculis omnis circumvisere:
Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum vorsum trahere & ducere,
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius
Persequi. postquam conspexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exsilit, facit recta in anguis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
Amph. Mira memoras! nimis formidolosum facinus prædicas!
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere. *Br.* puer ambo angues enicat.
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.
Amph. Quis homo? *Br.* summus imperator divûm atque hominum Juppiter.
Is se dixit, cum Alcumena clam consuetum cubilibus,
Eumque filium suum esse qui illos angues vicerit:
Alterum tuum esse dixit puerum. *Amph.* pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum, jube vasa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam conjectorem advocabo, & consulam
Quid faciundum cẽseat; simul hanc rẽ ut facta est eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! dî, obsecro vostram fidem!

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS QUINTI SCENA II.

Juppiter.

BOno animo es, adſum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis.
Nihil eſt quod timeas. hariolos, haruſpices
Mitte omnis. quæ futura & quæ facta, eloquar:
Multo adeo melius, quam illi, quum ſim Juppiter.
Primum omnium Alcumenæ uſuram corporis
Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. uno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt ſuſceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. ego in cælum migro.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Amphitruo.

FAciam ita ut jubes, & te oro, promiſſa ut ſerves tua.
Ibo ad uxorem intro. miſſum facio Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Jovis ſummi cauſſa clare plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

M. ACCII PLAUTI ASINARIA.

Dramatis Personæ.

LIBANUS, *servus*.
DEMAENETUS, *senex*.
ARGYRIPPUS, *adolescens*.
CLEAERETA, *lena*.
LEONIDA, *servus*.
PHILENIUM, *meretrix*.
DIABOLUS, *adolescens*.
PARASITUS.
ARTEMONA, *uxor*.
MERCATOR.
GREX.

ARGUMENTUM.

AManti argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureæ
Numerarier jussit servolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

HOc agite sultis, spectatores, nunc jam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, & dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc tu, præco, omnem auritum poplum.
Age nunc reside: cave modo ne gratiis.
Nunc, quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen hujus Fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet, sane breve'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Græce est Onagos Fabulæ.

Demæ-

Digitized by Google

Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbare.
Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.
Ineſt lepos luduſque in hac Comœdia.
Ridicula res eſt. date benigne operam mihi:
Ut vos item alias, pariter nunc Mars adjuvet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Libanus, Demænetus.

SIcut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem:
Ita te obteſtor, per ſenectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam;
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Ut tibi ſuperſtes uxor ætatem ſiet:
Atque illa viva vivus ut peſtem oppetas.
Dem. Per deum Fidium quæris: jurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui, quidquid roges:
Ita me obſtinate aggreſſus, ut non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquere: ut ipſe ſcibo, te faciam ut ſcias.
Lib. Dic, obſecro, hercle ſerio, quod te rogem.
Cave mihi mendacii quidquam. *Dem.* quin tu ergo rogas?
Lib. Num me illuc ducis ubi lapis lapidem terit?
Dem. Quid iſtuc eſt? aut ubi eſt iſtuc terrarum loci?
Lib. Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.
Dem. Quid iſtuc ſit, aut ubi iſtuc ſit, nequeo noſcere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.
Lib. Apud fuſtitudinas ferricrepinas inſulas,
Ubi vivos homines mortui incurſant boves.
Dem. Modo pol percepi, Libane, quid iſtuc ſit loci,
Ubi fit polenta, te fortaſſe dicere. *Lib.* ah!
Neque hercle ego iſtuc dico, nec dictum volo.
Teque obſecro hercle, ut, quæ locutus, deſpuas.
Dem. Fiat: geratur mos tibi. *Lib.* age age uſque exſcrea.

Dem. Etiamne? *Lib.* quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.
Dem. Etiam? *Lib.* amplius. *Dem.* nam quouſque? *Lib.* uſque ad mortem volo.
Dem. Caveſis malam rem. *Lib.* uxoris dico, non tuam.
Dem. Dono te ob iſtuc dictum, ut expers ſis metu.
Lib. Dî tibi dent, quæcumque optes. *Dem.* redde operam mihi.
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi,
Propterea quod me non ſcientem feceris?
Aut cur poſtremo filio ſuccenſeam,
Patres ut faciunt ceteri? *Lib.* quid iſtuc novi eſt?
Dem. Equidem ſcio jam, filius quod amet meus
Iſtanc meretricem e proxumo Philenium.
Eſtne hoc, ut dico, Libane? *Lib.* rectam inſtas viam.
Ea res eſt. ſed eum morbus invaſit gravis.
Dem. Quid morbi eſt? *Lib.* quia non ſuppetunt dictis data.
Dem. Tune es adjutor nunc amanti filio?
Lib. Sum vero, & alter noſter eſt Leonida.
Dem. Bene hercle facitis, & a me initis gratiam.
Verum meam uxorem, Libane, neſcis qualis ſiet?
Lib. Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus.
Dem. Fateor eam eſſe importunam atque incommodam.
Lib. Poſterius iſtuc dicis, quam credo tibi.
Dem. Omnes parentes, Libane, liberis ſuis,
Qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam:
Quippe qui mage amico utantur gnato & benevolo:
Atque ego me id facere ſtudeo. volo amari a meis,
Volo me patris mei ſimilem: qui cauſſa mea
Nauclerio ipſe ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Struere, & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi.
Eos me decretum eſt perſequi mores patris.
Nam me hodie oravit Argyrippus filius,
Uti ſibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obſequi gnato meo.
Volo amori obſecutum illius, volo amet me patrem.

Quam-

Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres ut consueverunt: ego mitto omnia hæc.
Præsertim quum is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quum me adiit, ut pudentem gnatum æquum est, patrem;
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.
Lib. Demiror, quid sit, & quo evadat, sum in metu.
Dem. Equidem scio jam, filius quod amet meus.
Lib. Cupis id, quod cupere te nequidquam intellego.
Dotalem servum Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu sit quam tibi.
Dem. Argentum accepi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti jam usu'st filio argenti minis.
Face id ut paratum jam sit. *Lib.* unde gentium?
Dem. Me defraudato. *Lib.* maxumas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Defrudem te ego? age sis, tu sine pennis vola.
Tene ego defrudem, cui ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris.
Dem. Qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream
Potes, circumduce, aufer. promitto tibi
Non offuturum, si id hodie effeceris.
Lib. Jubeas una opera me piscari in aere,
Venari autem rete jaculo in medio mari.
Dem. Tibi optionem sumito Leonidam,
Fabricare quidvis, quidvis comminiscere.
Perficito, argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod det. *Lib.* quid ais tu, Demænete?
Quid si forte in insidias devenero?
Tu redimes me, si me hostes interceperint?
Dem. Redimam. *Lib.* tum tu igitur aliud cura quid lubet.
Dem. Ego eo ad forum, nisi quid vis. *Lib.* i; etiamne ambulas?
Dem. Atque audin' etiam? *Lib.* ecce. *Dem.* si quid te volam, ubi eris?
Lib. Ubicumque libitum erit animo meo.

Profecto nemo eſt, quem jam dehinc metuam mihi,
Ne quid nocere poſſit: cum mihi tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum.
Quin te quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.
Pergam quo occœpi, atque ibi conſilia exordiar.
Dem. Audin' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Lib. Nempe in foro? *Dem.* ibi. ſi quid opus fuerit.
Lib. meminero.
Dem. Non eſſe ſervus pejor hoc quiſquam poteſt,
Nec magis verſutus, nec quo ab caveas ægrius.
Eidem homini, ſi quid recte curatum velis,
Mandes: moriri ſeſe miſere mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe, quam me hunc ſcipionem contui.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quod incœperam?
(Ibo,) atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Argyrippus.

Siccine hoc fit? foras ædibus me ejici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es.
At malo cum tuo: nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad Treſviros, veſtraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adoleſcentum exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elavi bonis.
Ingrata atque irrita eſſe omnia intellego.
Quæ dedi, & quod benefeci: at poſthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egeſtatis terminos.
Ego ædepol te faciam, ut quæ ſis nunc, & quæ fueris ſcias.

Quæ

Quæ priusquam iſtam adii, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oble&abas pane, in pannis inopia.
Atque ea ſi erant, magnas habebas omnibus dîs gratias.
Eadem nunc, quom eſt melius, me, cujus opera eſt, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame manſuetam, me ſpecta modo.
Nam iſti quod ſuccenſeam ipſi, nihil eſt: nihil quidquam meret.
Tuo facit juſſu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciſcar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At ſceleſta viden'ut ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato ſupplicet?
Atque eccam, illecebra exit tandem; opinor hic ante oſtium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum eſt mihi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Cleæreta, *Argyrippus*.

UNumquodque iſtorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non poteſt auferre hinc a me, ſi quis emtor venerit.
Nec recte quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum 'ſt.
Fixus hic apud nos eſt animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, feſtina & fuge.
Quam magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.
Arg. Ego pol iſtum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me & mea re, tractare exſequar:
Quom tu me, ut meritus ſum, non tractas, quæ ejicis domo.
Cl. Magis iſtuc percipimus lingua dici, quam factis fore.

Arg. Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli :
Solus ſi ductem , referre gratiam numquam potes .
Cl. Solus ductato , ſi ſemper ſolus quæ poſcam dabis .
Semper tibi promiſſum habeto hac lege,dum ſuperes datis.
Arg. Qui modus dandi ? nam numquam tu quidem expleri potes .
Modo quod accepiſti , haud multo poſt aliquid quod poſcas , paras .
Cl. Quid modi'ſt ? ductando , amando , numquamne expleri potes ?
Modo remiſiſti , continuo jam ut remittam ad te rogas .
Arg. Dedi equidem quod mecum egiſti . *Cl.* & tibi ego miſi mulierem .
Par pari datum hoſtimentu'ſt , opera pro pecunia .
Arg. Male agis mecum . *Cl.* quid me accuſas , ſi facio officium meum ?
Nam neque fictum uſquam , neque pictum , neque ſcriptum in poematis ,
Ubi lena bene agat cum quĩquã amãte,quæ frugi eſſe volt .
Arg. Mihi quidem te parcere æquum eſt tandem , ut tibi durem diu .
Cl. Non tu ſcis? quæ amanti parcet,eadem ſibi parcet parũ.
Quaſi piſcis , itidem eſt amator lenæ : nequam eſt , niſi recens .
Is habet ſuccum,is ſuavitatem : eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel aſſum : verſes quo pacto lubet .
Is dare volt,is ſe aliquid poſci.nam ubi de pleno promitur,
Neque ille ſcit quid det, quid damni faciat; illi rei ſtudet :
Volt placere ſeſe amicæ , volt mihi , volt pediſſequæ ,
Volt famulis , volt etiam ancillis ; & quoque catulo meo
Subblanditur novus amator , ſe ut quom videat , gaudeat .
Vera dico . ad ſuum quemque hominem quæſtum eſſe æquum eſt callidum .
Arg. Perdidici iſthæc eſſe vera , damno cum magno meo .
Cl. Si ecaſtor nunc habeas quod des , alia verba perhibeas :
Nunc quia nihil habes,maledictis te eam ductare poſtulas.
Arg. Non meum eſt . *Cl.* nec meum quidem ædepol , ad te ut mittam gratiis .
Ve-

Digitized by Google

Verum ætatis atque honoris gratia hoc fiet tui :
Quia nobis lucro fuisti potius, quam decori tibi ;
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum ,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratiis dono dabo .
Arg. Quid , si non est ? *Cl.* tibi non esse credam . illa alio ibit tamen .
Arg. Ubi illæc quæ dedi ante ? *Cl.* abusa . nam si ea durarent mihi ,
Mulier mitteretur ad te : numquam quidquam poscerem .
Diem,aquam,solem,lunam,noctem, hæc argento non emo:
Cetera quæque volumus uti , Græca mercamur fide .
Quom a pistore panem petimus , vinum ex œnopolio ,
Si æs habent , dant mercem . eadem nos disciplina utimur.
Semper oculatæ manus nostræ sunt , credunt quod vident .
Vetus est, Nihili cocio est : scis cujus ? non dico amplius.
Arg. Aliam nunc mihi orationem despoliato prædicas :
Longe aliam , inquam , præbes nunc atque olim , quum dabam :
Aliam atque olim, quum illiciebas me ad te blande ac benedice :
Tum mihi ædes quoque arridebant , cum ad te veniebam , tuæ .
Me unice unum ex omnibus te, atque illam amare , ajebas mihi .
Ubi quid dederam , quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
Usque eratis : meo de studio studia erant vostra omnia .
Usque adhærebatis : quod ego jusseram , quod volueram ,
Faciebatis : quod nolebam ac vetueram , de industria
Fugiebatis , neque conari id facere audebatis prius .
Nunc neque quid velim , neque nolim , facitis magni , pessumæ .
Cl. Non tu scis ? hic noster quæstus aucupii simillimu'st .
Auceps quando concinnavit aream , offundit cibum :
Aves assuescunt . Necesse est facere sumtum , qui quærit lucrum .
Sæpe edunt : semel si captæ sunt , rem solvunt aucupi:
Itidem hic apud nos . ædis nobis area est, auceps sum ego,

Esca

Eſca eſt meretrix, lectus illix eſt, amatores aves:
Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,
Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.
Si papillam pertractavit, haud eſt ab re aucupis.
Savium ſi ſumſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Hæccine te eſſe oblitum, in ludo qui fuiſti tamdiu?
Arg. Tua iſta culpa eſt, quæ diſcipulum ſemidoctum abs te amoves.
Cl. Remeato audacter; mercedem ſi eris nactus: nunc abi.
Arg. Mane, mane, audi: dic, quid me æquum cenſes pro illa tibi dare,
Annum hunc ne cum quîquam alio ſit. *Cl.* téne? viginti minas.
Atque ea lege, ſi alius ad me prius attulerit, tu vale.
Arg. At ego: eſt etiam, priuſquam abis, quod volo loqui. *Cl.* dic quod lubet.
Arg. Non omnino jam perii: eſt reliquum quo peream magis.
Habeo, unde iſtuc tibi quod poſcis dem: ſed in leges meas
Dabo, ut ſcire poſſis, perpetuum annum hunc mihi uti ſerviat,
Nec quemquam interea alium admittat prorſus, quam me, ad ſe virum.
Cl. Quin ſi tu voles, domi ſervi qui ſunt, caſtrabo viros.
Poſtremo ut voles nos eſſe, ſyngrapham facito afferas.
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modo tecum una argentum afferto; facile patiar cetera.
Portitorum ſimillimæ ſunt januæ lenoniæ:
Si affers, tum patent: ſi non eſt quod des, ædes non patent.
Arg. Interii, ſi non invenio ego illas viginti minas.
Et profecto, niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Supplicabo, exobſecrabo, ut quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri, certum eſt mihi.
Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fœnore.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Libanus.

HErcle vero, Libane, nunc te meliu 'ſt expergiſcier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu eſt factum quom diſcêſti ab hero, atque abiiſti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in otio.
Quin tu abs te ſocordiam omnem reice,& ſegnitiem amove,
Atque ad ingenium vetus verſutum te recipis tuum.
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod ſervi ſolent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Unde ſumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'ſt: quovis admittunt aves.
Picus & cornix eſt ab læva; corvus porro ab dextera.
Conſuadent: certum hercle eſt, voſtram conſequi ſententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerariū'ſt.
Certe, hercle, ego, quantum ex augurio auſpicii intellego,
Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſi Saureæ.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?
Metuo, quod illic obſcævavit meæ falſæ fallaciæ.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Leonida, Libanus.

UBi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Uti ego illos lubentiores faciam, quam Lubentia 'ſt?
Maxumam prædam & triumphum eis adfero adventu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter ſcortari ſolent;

Hanc

Digitized by Google

Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.
Lib. Illic homo ædîs compilavit, more si fecit suo.
Væ illi qui tam indiligenter observavit januam.
Leon. Aetatem velim servire, Libanum ut conveniã modo.
Lib. Mea quidem hercle opera liber numquam fies ocius.
Leon. Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo.
Lib. Largitur peculium: omnem in tergo thesaurum gerit.
Leon. Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit,
Numquam ædepol quadrigis albis indipiscet postea:
Herum in obsidione linquet, inimicûm animos auxerit.
Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obvenit, studet,
Maximas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris ille una mecum pariet, gnatoque & patri:
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostro devincti beneficio. *Lib.* vinctos nescio quos ait.
Non placet. metuo in commune, ne quam fraudem frausus fiet.
Leon. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio jam, ubi ubi est gentium.
Lib. Illic homo socium ad malam rem quærit, quem adjungat sibi.
Non placet. pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.
Leon. Sed quid ego hic properans concesso pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Lib. Aedepol hominem infelicem, qui patronã comprimat!
Nam si quid scelefte fecit, lingua pro illo pejerat.
Leon. Approperabo, ne post tempus prædæ præsidiũ parem.
Lib. Quæ illæc præda est? ibo advorsum, atque electabo quidquid est.
Jubeo te salvere voce summa, quoad vires valent.
Leon. Gymnasium flagri, salveto. *Lib.* quid agis, custos carceris?
Leon. O catenarum colone! *Lib.* O virgarum lascivia!

Leon. Quot pondo ted esse censes nudum? *Lib.* non ædepol scio.
Leon. Scibam ego te nescire: at pol ego qui te expendi, scio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
Lib. Quo argumento istuc? *Leon.* ego dicam, quo argumento & quo modo.
Ad pedes quando alligatus es æquum centupondium,
Ubi manus manicæ complexæ sunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamq; sis.
Lib. Væ tibi. *Leon.* hoc testamento Servitus legat tibi.
Lib. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid istuc negotii est? *Leon.* certum est credere? *Lib.* audacter licet.
Leon. Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improviso, verum commixtum malo;
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia usus est nobis inventa & dolis.
Tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
Lib. Ergo mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi,
Hariolari quæ occœperunt sibi esse in mundo malum.
Quidquid est, eloquere. *Leon.* magna est præda cum magno malo.
Lib. Siquidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiarem tergum, ne quæram foris.
Leon. Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.
Lib. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum.
Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique.
Leon. Hem! ista virtus est, quando usu'st qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum.
Lib. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Leon. Placide ergo unumquidque derogita, ut acquiescam. non vides
Me ex cursura anhelitum etiam ducere? *Lib.* age age, mansero

Tuo

Digitized by Google

Tuo arbitratu, vel adeo uſque dum peris. *Leon.* ubinam eſt herus?
Lib. Major apud forum'ſt, minor hic eſt intus. *Leon.* jam ſatis eſt mihi.
Lib. Tum igitur tu dives es factus? *Leon.* mitte ridicularia.
Lib. Mitto. iſtud quod affers, aures exſpectant meæ.
Leon. Animum adverte, ut æque mecum hæc ſcias. *Lib.* taceo. *Leon.* beas.
Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pellæo
Noſtrum vendere atrienſem? *Lib.* memini. quid tum poſtea?
Leon. Hem! ergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ
Pro aſinis. adoleſcens venit modo, qui id argentum attulit.
Lib. Ubi is homo 'ſt? *Leon.* jam devorandum cenſes, ſi conſpexeris.
Lib. Ita enimvero. ſed tamen tu nempe eos aſinos prædicas
Vetulos, claudos, quibus ſubtritæ ad femina jam erant ungulæ.
Leon. Ipſos, qui tibi ſubvectabant rure huc virgas ulmeas.
Lib. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus. *Leon.* memor es probe.
Verum in tonſtrina ut ſedebam, me infit percontarier;
Ecquem filium Stratonis noverim Demænetum?
Dico me noviſſe extemplo, & me ejus ſervom prædico
Eſſe, & ædîs demonſtravi noſtras. *Lib.* quid tum poſtea?
Leon. Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureæ,
Viginti minas. ſed eum ſeſe non noviſſe hominem qui ſiet:
Ipſum vero ſe noviſſe callide Demænetum:
Quoniam ille elocutus hæc ſic - - - . *Lib.* quid tum? *Leon.* auſculta ergo; ſcies.
Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum,
Dico me eſſe atrienſem. ſic hoc reſpondit mihi:
Ego pol Sauream non novi, neque qua facie ſit, ſcio:
Te non æquum eſt ſuccenſere. ſi herum vis Demænetum,
Quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præſto fore;

Ille

Ille in balineas iturus eſt, inde huc veniet poſtea.
Quid nunc conſilii captandum cenſes? dic. *Lib.* hem iſtuc ago,
Quomodo argentum intervortam, & adventorem, & Sauream.
Jam hoc opus eſt exaſciatum. nam ſi ille argentum prius
Hoſpes huc adfert, continuo nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolum, ſeorſum ab ædibus:
Mihi, tibique interminatu'ſt, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ.
Juſſit vel nos atrienſem, vel nos uxorem ſuam
Defraudare: dixit ſeſe operam promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, & narra, hæc ut nos acturi ſumus:
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream,
Dum argentum afferat Mercator pro aſinis. *Leon.* faciam uti jubes.
Lib. Ego illum interea hic oblectabo, prius ſi forte advenerit.
Leon. Quid ais? *Lib.* quid vis? *Leon.* pugno malam ſi tibi percuſſero,
Mox cum Sauream imitabor, caveto ne ſuccenſeas.
Lib. Hercle vero tu cavebis, ne me attigas. ſi me tagis,
Næ hodie malo cum auſpicio nomen commutaveris.
Leon. Quæſo, æquo animo patitor. *Lib.* patitor tu item, cum ego te referiam.
Leon. Dico ut uſus fieri. *Lib.* dico hercle ego quoque ut facturus ſum.
Leon. Ne nega. *Lib.* quin promitto, inquam, hoſtire contra, ut merueris.
Leon. Ego abeo: tu jam ſcio patiere. ſed quis hic eſt? is eſt,
Ille eſt ipſus. jam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.
Volo ſeni narrare. *Lib.* quin tuum officiū facis ergo, ac fugis?

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Mercator, *Libanus*.

UT demonſtratæ ſunt mihi, haſce ædîs eſſe oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I, puere, pulta,
Atque atrienſem Sauream, ſi eſt intus, evocato huc.
Lib. Quis noſtras ſic frangit fores? ohe! inquam, ſi quid audis.
Merc. Nemo etiam tetigit: ſanuſne es? *Lib.* at cenſebam attigiſſe,
Propterea huc quia habebas iter. nolo ego fores conſervas meas
A te verberarier: ſane ego ſum amicus noſtris ædibus.
Merc. Pol haud periculum eſt, cardines ne foribus effringantur,
Si iſtoc exemplo tu omnibus qui quærunt, reſpondebis.
Lib. Ita hæc morata eſt janua: extemplo janitorem
Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſe calcitronem.
Sed quid venis? quid quæritas? *Merc.* Demænetum volebam.
Lib. Si ſit domi, dicam tibi. *Merc.* quid? ejus atrienſis?
Lib. Nihilo mage intus eſt. *Merc.* ubi eſt? *Lib.* ad tonſorem ire dixit.
Merc. Quum veniſſet, poſt non rediit? *Lib.* non ædepol. quid volebas?
Merc. Argenti viginti minas, ſi adeſſet, accepiſſet.
Lib. Quî-pro iſtuc? *Merc.* aſinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu. *Lib.* ſcio. tu id nunc refers. jam hic credo eum affuturum.
Merc. Qua facie veſter Saurea eſt? ſi is eſt, jam ſcire potero.
Lib. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventrioſus,
Truculentis oculis, commoda ſtatura, triſti fronte.
Merc. Non potuit pictor rectius deſcribere ejus formam.
Atque hercle ipſum adeo contuor, quaſſanti capite incedit.
Lib. Quiſque obviam huic occeſſerit irato, vapulabit.
Siquidē hercle Aeacidinis minis animiſq; expletus incedit,
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Leonida, *Mercator*, *Libanus*.

QUid hoc eſt negotii? neminem meum dictum magniſacere.
Libanum in tonſtrinam ut juſſeram venire,is nullus venit.
Næ ille ædepol tergo & cruribus conſuluit haud decore.
Merc. Nimis imperioſus eſt. *Lib.* væ mihi hodie! *Leon.*ſalvere juſſi
Libanum libertum! jam manu emiſſus? *Lib.* obſecro te.
Leon. Næ tu hercle cum magno malo mihi obviā occeſſiſti.
Cur non veniſti, ut juſſeram, in tonſtrinam? *Lib.* hic me moratu 'ſt.
Leon. Siquidem hercle nunc ſummum Jovem te dicas detinuiſſe,
Atque is precator aſſiet, malam rem effugies numquam.
Tu, verbero, imperium meum contemſiſti? *Lib.* perii, hoſpes.
*Merc.*Quæſo hercle noli,Saurea,mea cauſſa hunc verberare.
Leon. Utinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit! *Merc.*quieſce, quæſo.
Leon. Quî latera conteram tua, quæ occalluere plagis.
Abſcede, & ſine me hunc perdere,qui ſēper me ira incēdit,
Cui numquam unam rem me licet ſemel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem, atque ogganniam: itaque jam hercle
Clamore ac ſtomacho non queo labori ſuppeditare.
Juſſin', ſceleſte, ab janua hoc ſtercus hinc auferri?
Juſſin' columnis dejici operas aranearum?
Juſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Nihil eſt: tamquam ſi claudus ſim,cum fuſti eſt ambulādū.
Quia triduum hoc unum modo foro operam aſſiduam dedi,
Dum reperiam qui quæritet argentum in fœnus, hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus, habitat.

Hem ergo hoc tibi. *Lib.* hospes, te obsecro, defende. *Merc.* Saurea, oro,
Mea caussa ut mittas. *Leon.* eho, ecquis pro vectura olivi
Resolvit? *Lib.* resolvit. *Leon.* cui datum est? *Lib.* Sticho vicario ipsi
Tuo. *Leon.* vah! delenire apparas. scio mihi vicarium esse,
Neque eo esse servom in ædibus heri, qui sit pluris quam ille sit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo,
Jam pro iis satisfecit Sticho? *Lib.* fecisse satis opinor:
Nam vidi huc ipsum adducere trapezitam Exærambum.
Leon. Sic dedero. prius quam credidi, vix anno post exegi.
Nunc satagit: adducit domum etiam ultro, & scribit numos.
Dromo mercedem rettulit? *Lib.* dimidio minus opinor.
Leon. Quid reliquom? *Lib.* ajebat reddere quam extemplo redditum esset:
Nam retineri, ut, quod sit sibi operis, efficeret, locatum.
Leon. Scyphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne?
Lib. Non etiam. *Leon.* hem! non? si velis, da, commoda homini amico.
Merc. Perii hercle. jam hic me abegerit suo odio. *Lib.* heus jam satis tu,
Audin' quæ loquitur? *Leon.* audio, & quiesco. *Merc.* tandem, opinor,
Conticuit. nunc adeam optumum est, priusquam incipit tinnire.
Quam mox mihi operam das? *Leon.* ehem, optume: quamdudum tu advenisti?
Non hercle te provideram. quæso, ne vitio vortas,
Ita iracundia obstitit oculis. *Merc.* non mirum factum est.
Sed si domi est, Demænetũ volebam. *Leon.* negat esse intus.
Verum istuc argentum tamen mihi si vis denumerare,
Repromittam istoc tibi nomine solutam rem futuram.
Merc. Sic potius, ut Demæneto tibi hero præsente reddam.
Lib. Herus istunc novit, atque herum hic. *Merc.* hero huic præsente reddam.
Lib. Da modo meo periculo; rem salvam ego exhibebo:

Nam

Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, cui omnium rerum ipsus semper credit.
Leon. Non magni pendo:ne duit, si non vult. sic sine astet.
Lib. Da, inquam. vah! formido miser, ne hic me tibi arbitretur
Suasisse, sibi ne crederes. da, quæso, ac ne formida:
Salvum hercle erit. *Merc.* credam fore, dum quidem ipse in manu habeo.
Peregrinus ego sum, Sauream non novi. *Lib.* at nosce sane.
Merc. Sit, non sit; non ædepol scio. si is est, eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Leon. Hercle istum dî omnes perduint: verbo cave supplicassis.
Ferox est, viginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit: aufer te domũ;abscede hinc, molestus ne sis.
Merc. Nimis iracunde. non decet superbum esse hominem servum.
Lib. Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.
Impure, nihili, non vides irasci? *Leon.* perge porro,
Flagitium hominis. *Lib.* da, obsecro, argentum huic, ne male loquatur.
Merc. Malum hercle vobis quæritis. *Leon.* crura hercle diffringentur,
Ni istum impudicũ percies. *Lib.* perii hercle!age impudice,
Scelerte, non audes mihi scelesto subvenire?
Leon. Pergin' precari pessumo? *Merc.* quæ res? tun' libero homini
Male servus loquere? *Leon.* vapula. *Merc.* id quidem tibi hercle fiet,
Ut vapules, Demænetum simulac conspexero hodie.
In jus voco te. *Leon.* non eo. *Merc.* non is? memento. *Leon.* memini.
Merc. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vestro. *Leon.* væ te!
Tibi quidem supplicium, carnufex, de nobis detur? *Merc.* atque & jam

Pro vestris dictis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.
Leon. Quid, verbero? ain'? tu, furcifer, herum nosmet fugitare censes?
I nunc jam ad herum, quo vocas jamdudum, quo volebas.
Merc. Nunc demum? tamen numquam hinc feres argenti nummum, nisi me 80
Dare jusserit Demænetus. *Leon.* ita facito. age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo sum quam tu. *Merc.* scilicet ita res est.
Leon. sequere hac ergo.
Præfiscini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusavit
Merito meo; neque me Athenis est alter hodie quisquam,
Cui credi recte æque putent. *Merc.* fortassis: sed tamen me
Numquã hodie induces, ut tibi credã hoc argentum iguoto.
Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit. 88
Leon. Jam nunc secunda mihi facis. scibam huic te capitulo hodie
Facturum satis pro injuria. quamquam ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
Merc. Fortasse. *Leon.* etiam nunc dico; Periphanes Rhodo mercator
Dives, absente hero solus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.
Merc. Fortasse. *Leon.* atque etiam tu quoque ipse, si esses percunctatus 95
Me ex aliis, scio pol crederes nunc, quod fers.
Merc. haud negassim.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Cleæreta, Philenium.

NEqueon' ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita tu es animata, ut qui expers matris imperii sies?
Ph. Ubi piem Pietatem, si isto more moratam tibi

Postu-

Digitized by Google

Poſtulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?
Cl. An decorũ eſt adverſari meis te præceptis? *Ph.* quid eſt?
Cl. Hoccine eſt pietatem colere, matris imperium minuere?
Ph. Neque quæ recte faciunt culpo; neque quæ delinquunt amo.
Cl. Satis dicacula es amatrix. *Ph.* mater, is quæſtu'ſt mihi;
Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te volui caſtigare, tu mi accuſatrix ades.
Ph. Neque ædepol te accuſo, neq; id me facere fas exiſtumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.
Cl. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.
Ph. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portiſculũ.
Quin pol ſi repoſivi remum, ſola ego in caſteria
Ubi quieſco, omnis familiæ cauſſa conſiſtit tibi.
Cl. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audaciſſumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari juſſit ad nos? an tu tibi
Verba blanda eſſe aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expeteſſis, ultro ad te arceſſi jubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exſpectare oportet, ſi quis promittat tibi,
Te facturum divitem, ſi moriatur mater ſua?
Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum ejus exſpectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo niſi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies ſummu'ſt apud me inopiæ excuſatio.
Ph. Patiar, ſi cibo carere me jubeas, mater mea.
Cl. Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid ſi hîc animus occupatu'ſt, mater, quid faciam? mone. *Cl.* hem!
Meum caput contemples, ſiquidem ex re conſultas tua.
Ph. Etiam opilio, qui paſcit, mater, alienas ovis,

Aliquam habet peculiarem, quî spem soletur suam.
Sine me amare unum Argyrippum animi caussa, quē volo.
Cl. Intro abi: nam te quidem ædepol nihil est impudētius.
Ph. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Leonida, Libanus.

PErfidiæ laudes gratiasque habemus merito magnas,
Quum nostris sycophantiis, dolis, astutiisque,
Scapularum confidentia, virtute ulmorum freti,
Qui advorsum stimulos, laminas, crucesque compedesque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, bojas,
Indoctoresque acerrimos, gnarosque nostri tergi,
Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt:
Eæ nunc legiones, copiæ, exercitusque eorum,
Vi pugnando, perjuriis nostris, euge, potiti.
Id virtute hujus collegæ, meaque comitate
Factum est. *Lib.* qui me vir fortior est ad sufferēdas plagas?
Leon. Aedepol virtutes qui tuas nunc possis collaudare,
Sicut ego possim, quæ domi duellique male fecisti.
Næ illa ædepol pro merito nunc tuo memorari multa possunt:
Ubi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,
Ubi verbis conceptis sciens libenter perjuraris,
Ubi parietes perfoderis, in furto ubi sis prehensus,
Ubi sæpe caussam dixeris pendens adversus octo
Astutos, audacis viros, valentis virgatores.
Lib. Fateor profecto, ut prædicas, Leonida, esse vera.
Verum ædepol næ etiam tua quoq; malefacta iterari multa
Et vero possunt. ubi sciens fideli infidus fueris:
Ubi prehensus in furto sies, & manifesto verberatus:
Ubi perjuraris: ubi sacro manus sis admolitus:
Ubi heris damno, molestiæ, & dedecori sæpe fueris:
Ubi creditum quod sit, tibi datum esse pernegaris:
Ubi amicæ, quam amico tuo, fueris magis fidelis:
Ubi

Digitized by Google

Ubi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata eſt gratia? ut collegam collaudavi!
Leon. Ut meque teque maxume atq; ingenio noſtro decuit.
Lib. Jam omitte iſta, atque hoc quod rogo reſponde. *Leon.* rogita quod vis.
Lib. Argenti viginti minas habeſne? *Leon.* hariolare.
Aedepol ſenem Demænetum lepidum fuiſſe nobis.
Ut aſſimulabat Sauream med eſſe, quam facete!
Nimis ægre riſum continui, ubi hoſpitem inclamavit,
Quod ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet.
Ut memoriter me Sauream vocabat atrienſem!
Lib. Manedum. *Leon.* quid eſt? *Lib.* Philenium eſtne hæc quæ intus exit?
Atque Argyrippus una. *Leon.* opprime os: is eſt. ſubauſcultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam eſſe dicã?
Tacite auſcultemus. *Lib.* attate! modo hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. *Leon.* quoi rei? *Lib.* quî verberarem
Aſinos, ſi forte occœperint clamare hinc ex crumina.

ACTUS TERTII SCENA III.

Argyrippus, Philenium, Libanus, Leonida.

CUr me retentas? *Ph.* quia tui amans abeuntis egeo. *Arg.* Vale. *Ph.* aliquanto amplius valerem, ſi hic maneres.
Arg. Salve. *Ph.* ſalvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.
Arg. Mater ſupremum mihi tua dixit, domum ire juſſit.
Ph. Acerbum funus filiæ faciet, ſi te carendum eſt.
Lib. Homo hercle hinc excluſu'ſt foras. *Leon.* ita res eſt. *Arg.* mitte quæſo.
Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? *Arg.* nox, ſi voles, manebo.

Lib. Audin'hũc?opera ut largus eſt nocturna?nunc enim eſt
Negotioſus interdius. videlicet Solon eſt,
Leges ut conſcribat, quibus ſe populus teneat. gerræ.
Qui ſeſe parere apparent hujus legibus, profecto
Numquam bonæ frugi ſient, dies noctesque potent.
Leon. Næ iſte hercle ab iſta non pedem diſcedat, ſi liceſſit,
Qui nunc feſtinat, atque ab hac minatur ſeſe abire.
Lib. Sermoni jam finem face tuo: hujus ſermonẽ accipiam.
Arg. Vale. *Ph.* quo properas? *Arg.* bene vale: apud Orcum te videbo.
Nam equidem me,jam quantum poteſt, a vita abjudicabo.
Ph. Cur tu, obſecro,immerito meo me morti dedere optas?
Arg. Ego te? quam ſi intellegam deficere vita, jam ipſe
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
Ph. Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?
Nam quid me facturam putas, ſi iſtuc quod dicis, faxis?
Mihi certum eſt, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
Arg. O! melle dulci dulcior mihi tu es. *Ph.* certe enim tu vita es
Mihi. complectere. *Arg.* facio lubens. *Ph.* utinam ſic efferamur!
Leon. O Libane, ut miſer eſt homo qui amat! *Lib.* immo hercle vero,
Qui pendet, multo eſt miſerior. *Leon.* ſcio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus: alter hinc, hinc alter appellemus.
Lib. Here, ſalve. ſed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare?
Arg. Quî dum? *Lib.* quia oculi ſunt tibi lacrimantes, eo rogavi.
Arg. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.
Lib. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia numquam ullum habui.
Leon. Philenium, ſalve. *Ph.* dabunt dî,quæ velitis,vobis.
Lib. Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant.
Arg. Verbum cave faxis, verbero. *Lib.* tibi equidem, non mihi opto.

Arg. Tum tu igitur loquere quod lubet. *Lib.* hunc hercle verberare.
Leon. Quisnam istuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
Arg. Ut vestræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longe,
Qui hodie numquam ad vesperum vivam! *Lib.* quapropter, quæso?
Arg. Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod dem, nusquam quidquam est.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit:
Ut hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se, hunc annum totũ.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, salvus est: ego, qui non perdo, pereo.
Lib. Jam dedit argentum? *Arg.* non dedit. *Lib.* bono animo es, ne formida.
Leon. Secede huc, Libane: te volo. *Lib.* si quid vis. *Arg.* obsecro vos:
Eadem istac opera suavius est complexos fabulari.
Lib. Non omnia eadem æque omnibus, here, suavia esse scito:
Vobis est suave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum hujus nihil moror. *Leon.* meum autem hæc aspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.
Arg. Ego vero, & quidem ædepol lubens. interea, si videtur,
Concedite istuc. *Leon.* vin' herum deludi? *Lib.* dignu'st sane.
Leon. Vin' faciam ut me Philenium præsente hoc amplexetur?
Lib. Cupio hercle. *Leon.* sequere hac. *Arg.* ecquid est salutis? satis locuti.
Leon. Auscultate, atq; operam date, & mea dicta devorate.
Primum omnium servos tuos nos esse non negamus:
Sed si tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? *Arg.* libertos. *Leon.* non patronos?
Arg. Id potius. *Leon.* viginti minæ hic insunt in crumina.
Has

Has ego, si vis, tibi dabo. *Arg.* dî te servassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amorisque imperator:
Hic pone, hic istam colloca cruminam in collo plane.
Leon. Nolo ego te, qui herus sis mihi, onus istuc sustinere.
Arg. Quin tu labore liberas te, atque istam imponis in me.
Leon. Ego bajulabo: tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.
Arg. Quid nunc? quid est? quin tradis huc cruminam pressatum herum?
Leon. Hanc, cui daturus hanc, jube petere atque orare mecũ.
Nam istuc proclive est, quod jubes me plane collocare.
Ph. Da, meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amantis.
Leon. Dic igitur me tuum passerculum, gallinã, coturnicem,
Agnellum; hædillum me tuum dic esse, vel vitellum:
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.
Arg. Ten' osculetur, verbero? *Leon.* quam vero indignum visum est!
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
Arg. Quidvis egestas imperat: fricentur: da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obsecro fer amanti hero salutem.
Redime istoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc isto argento.
Leon. Nimis bella es atque amabilis: & si hoc esset meum, hodie
Numquam me orares quin darem: illum te orare meliu'st:
Illic hanc mihi servandam dedit. i sane, bella, belle.
Cape hoc sis, Libane. *Arg.* furcifer, etiam me delusisti?
Leon. Numquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Agesis tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc.
Lib. Taceas, me spectes. *Arg.* quin ad hunc, Philenium, aggredimur,
Virum quidem pol optumum, & non similem furis hujus.

Lib.

Lib. Inambulandum eſt : nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.
Arg. Quæſo hercle, Libane, ſis herum tuis factis ſoſpitari
Da mihi iſtas viginti minas. vides me amantem egere.
Lib. Videbitur, factum volo, redito huc conticinio.
Nunc iſtanc tantiſper jube ſis petere atque orare mecum.
Ph. Amandóne exorarier vis te, an oſculando?
Lib. Enimvero utrumque. *Ph.* ego obſecro te, & tu utrumque noſtrum ſerva.
Arg. O Libane, mi patrone, mihi trade iſtuc. magis decorum 'ſt,
Libertum potius, quam patronum, onus in via portare.
Ph. Mi Libane, ocellus aureus, donum decuſque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da iſtuc argentum nobis.
Lib. Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, paſſerculum, putillum.
Fac proſerpentem beſtiam me, duplicem ut habeam linguã.
Circumdatoque me brachiis : meum collum circumplecte.
Arg. Ten' complectatur, carnufex? *Lib.* quam vero indignus videor!
Ne iſtuc nequidquam dixeris tam indignum dictum in me:
Vehes pol hodie me; ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.
Arg. Ten' ego veham? *Lib.* tun' hoc feras argentum hinc aliter a me?
Arg. Perii hercle. ſi verum quidem eſt decorum, herum vehere ſervom,
Inſcende. *Lib.* ſic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.
Aſta igitur, ut conſuetus es puer olim. ſcin' ut dicam?
Hem ſic. abi: laudo. nec te equo magis eſt equus ullus ſapiens.
Arg. Inſcende actutum. *Lib.* ego fecero. hem! quid iſtuc eſt? ut tu incedis?
Demam hercle jam de hordeo, tolutim ni badizas.
Arg. Amabo, Libane, jam ſat eſt. *Lib.* numquam hercle hodie exorabis.
Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorſum clivum,
Poſtea ad piſtores dabo, ut ibi cruciere currens.
Aſta, ut deſcendam nunc jam in proclivi, quamquam nequam es.

Arg.

Arg. Quid nunc ? quoniam ambo , ut eſt libitum , nos *ambo* deluſiſtis ,
Datiſne argentum ? *Lib.* ſiquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis ,
Atque ut deo mihi hic immolas bovem : nam ego tibi Salus ſum .
Leon. Etiam tu , here , iſtunc amoves abs te , atque ipſe me aggredire ? 124
Atque illa ſibi quæ hic juſſerat, mihi ſtatuis,ſupplicaſque?
Arg. Quem te autem deum nominem ? *Leon.* Fortunam,atque Obſequentem .
Arg. Jam iſtoc es melior. *Lib.* an quid eſt olim homini Salute melius ?
Arg. Licet laudem Fortunam,tamen,ut ne Salutem culpẽ .
Ph. Ecaſtor ambæ ſunt bonæ . *Arg.* ſciam , ubi boni quid dederint .
Leon. Opta id , quod , ut contingat tibi vis . *Arg.* quid ſi optaro ? *Leon.* eveniet . 130
Arg. Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas . *Leon.* Impetraſti .
Arg. Ain' vero ? *Leon.* certe , inquam . *Lib.* ad me adi viciſſim , atque experire .
Exopta id quod vis maxume tibi evenire , fiet .
Arg. Quid ego aliud exoptem amplius , niſi illud cujus inopia 'ſt ? 134
Viginti argenti commodas minas , hujus quas dem matri .
Lib. Dabuntur : animo ſis bono face : exoptata obtingent .
Arg. Ut conſuevere, homines Salus fruſtratur & Fortuna .
Leon. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo .
Lib. Ego pes fui . *Arg.* quin nec caput , nec pes ſermonum apparet .
Nec quid dicatis , nec me cur ludatis ſcire poſſum . 140
Lib. Satis jam deluſum cenſeo:nunc rem,ut eſt,eloquamur.
Animum, Argyrippe,advorte ſis . pater nos ferre hoc juſſit
Argentum ad te. *Arg.* ut tempore opportuneque attuliſtis !
Lib. Hic inerunt viginti minæ bonæ , mala opera partæ :
Has tibi nos pactis legibus dare juſſit. *Arg.* quid id eſt, quæſo ? *Lib.*

Digitized by Google

Lib. Noctem hujus & cœnam sibi ut dares. *Arg.* jube advenire, quæso.
Meritissumo ejus quæ volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. *Leon. patieris*, *Argyrippe*,
Patrem hanc amplexari tuum? *Arg.* hæc facile faciet ut
patiar.
Leonida, curre obsecro; patrem huc orato ut veniat.
Lib. Jamdudum est intus. *Arg.* hac quidem non venit.
Lib. angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium: ne uxor rescifcat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum. *Arg.* heja!
Benedicite. ite intro cito. valete. *Leon.* & vos amate.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Diabolus, *Parasitus*.

AGedum, istum ostende quem conscripsti syngraphum
Inter me & amicam & lenam: leges perlege.
Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.
Par. Horrescet faxo lena, leges quum audiet.
Diab. Age quæso, mi, hercle, translege. *Par.* audin'?
Diab. audio.
Par. Diabolus, Glauci filius, Clearetæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut secum esset noctes & dies
Hunc annum totum. *Diab.* neque cum quîquam alio quidē.
Par. Addone? *Diab.* adde: & scribas, vide, plane & probe.
Par. Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum. *Diab.* neminem.
Par. Aut quod illa amicæ suæ amatorem prædicet.
Fores occlusæ omnibus sient, nisi tibi.
In foribus scribat, OCCUPATAM ESSE SE.
Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in ædibus,
Nec cerata adeo tabula. & si qua inutilis

Pictura ſit, eam vendat. ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus ſit, comburas, ſi velis.
Ne illi ſit cera, ubi facere poſſit litteras.
Vocet convivam neminem illa; tu voces:
Ad eorum ne quem oculos adjiciat ſuos.
Si quem alium aſpexit, cæca continuo ſiet.
Tecum una poſtea æque pocula potitet.
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quam tu, ſapiat. *Diab.* ſatis placet.
Par. Suſpiciones omnes abs ſe ſegreget,
Neque illæc ulli pede pedem homini premat,
Cum ſurgat, neque in lectum inſcendat proximum,
Neque cum deſcendat, inde det cuiquam manum:
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat, niſi tibi.
Cum jaciat, Te, ne dicat: nomen nominet.
Deam invocet ſibi, quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. ſi magis religioſa fuerit,
Tibi dicat: tu pro illa ores, ut ſit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Poſt, ſi lucerna exſtincta eſt, nequid ſui
Membri commoveat quidquam in tenebris. *Diab.* optumum eſt:
Ita ſcilicet facturam. verum in cubiculo
Deme iſtuc: equidem illam moveri geſtio.
Nolo habere illam cauſſam, & votitam dicere.
Par. Scio, captiones metuis. *Diab.* verum. *Par.* ergo, ut jubes,
Tollam. *Diab.* quid ni? *Par.* audi reliqua. *Diab.* loquere, audio.
Par. Neque ullum verbum faciat perplexabile,
Neque ulla lingua ſciat loqui niſi Attica.
Forte ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat,
Ut cuiquam linguam in tuſſiendo proferat.
Quod illa autem ſimulet, quaſi gravedo profluat,
Hoc ne ſic faciat: tu labellum abſtergeas
Potius, quam cuiquam ſavium faciat palam.

Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat. ſi dixerit,
Hæc multa ei eſto, vino viginti dies
Ut careat. *Diab.* pulchre ſcripſti: ſcitum ſyngraphum!
Par. Tum ſi coronas, ſerta, unguenta juſſerit
Ancillam ferre ſuam Veneri aut Cupidini,
Tuus ſervus ſervet, Venerine eas det, an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat ſpurcas, quot puras habuerit:
Hæc ſunt non nugæ: non enim mortualia.
Diab. Placent profecto leges. ſequere intro. *Par.* ſequor.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Diabolus, Paraſitus.

SEquere hac: egon' hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, quam hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adoleſcentuli
Fungare? uxori excuſes te, & dicas ſenem?
Præripias ſcortum amanti, atque argentum obicias
Lenæ? ſuppiles clam domi uxorem tuam?
Suſpendas potius me, quam tacita tu hæc auferas.
Jam quidem, hercle, ad illam hinc ibo, quam tu propediē,
Niſi quidem illa ante occupaſſit te, effliges ſcio,
Luxuriæ ſumtus ſuppeditare ut poſſies.
Par. Ego ſic faciundum cenſeo. me honeſtiu'ſt
Quam te, palam hanc rem facere, ne illa exiſtumet
Amoris cauſſa percitum id feciſſe te,
Magis quam ſua cauſſa. *Diab.* at pol qui dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias,
Cum ſuo ſibi gnato unam ad amicam de die
Potare, illam expilare jam. *Par.* ne me mone.
Ego iſtud curabo. *Diab.* at ego te opperiar domi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Argyrippus, Demænetus.

Agedum, decumbamus ſis, pater. *Dem.* ut juſſeris,
Mi gnate, ita fiet. *Arg.* pueri, menſam apponite.
Dem. Numquid nam tibi moleſtum eſt, gnate mi, ſi hæc nunc mecum accubat?
Arg. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet. quamquam ego iſtanc amo,
Poſſum equidem inducere animum, ne ægre patiar, quia tecum accubat.
Dem. Decet verecundum eſſe adoleſcentem, Argyrippe. *Arg.* ædepol, pater,
Merito tuo facere poſſum. *Dem.* age ergo, hoc agitemus convivium
Vino & ſermone ſuavi. nolo ego metui, amari mavolo,
Mi gnate, me abs te. *Arg.* pol ego utrumque facio, ut æquum eſt filium.
Dem. Credam iſtuc, ſi eſſe te hilarum videro. *Arg.* an tu eſſe me triſtem putas?
Dem. Putem ego? quem videam æque eſſe mæſtum, ut quaſi dies ſi dicta ſit.
Arg. Ne dixis iſtuc. *Dem.* ne ſic fueris, illico ego non dixero.
Arg. Hem! aſpecta: rideo. *Dem.* utinam, male qui mihi volunt, ſic rideant!
Arg. Scio equidem quamobrem me, pater, tu triſtem credas nunc tibi;
Quia iſtæc eſt tecum. atque ego quidem, hercle, ut verum tibi dicam, pater,
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quæ velis:
Verum iſtam amo. aliam tecum eſſe equidem facile poſſim perpeti.
Dem. At ego hanc volo. *Arg.* ergo ſunt quæ exoptas. mihi quæ ego exoptem, volo.

Dem.

Digitized by Google

Dem. Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum ut eſſes, atque amanti argenti feci copiã.
Arg. Hem iſtoc me facto tibi devinxti. *Dem.* quin te ergo hilarum das mihi.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Artemona, *Paraſitus*, *Demænetus*, *Argyrippus*, *Philenium*.

AN' tu, meum virum hic potare, obſecro, cum filio?
Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meoque filio ſciente id facere flagitium patrem?
Par. Neque divini, neque mi humani poſthac quidquam accreduas,
Artemona, ſi hujus rei me eſſe mendacem inveneris.
Art. At ſceleſta ego, præter alios, meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.
Par. At nunc dehinc ſcito, illum ante omnes minimi mortalem pretî:
Madidum, nihili, incontinentem, atque oſorem uxoris ſuæ.
Art. Pol ni vera iſta eſſent, numquam faceret ea quæ nunc facit.
Par. Ego quoque, hercle, illum antehac hominem ſemper ſum frugi ratus.
Verum hoc facto ſeſe oſtendit, qui quidem cum filio
Potet una, atque una amicam ductet decrepitus ſenex.
Art. Hoc ecaſtor eſt, quod ille it ad cœnam cotidie.
Ait ſeſe ire ad Archidemum, Chæream, Chæreſtratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demoſthenem;
Is apud ſcortum corruptelæ, & liberis luſtris ſtudet.
Par. Quin tu illum jubes ancillas rapere ſublimem domũ?
Art. Tace modo. næ illum ecaſtor miſerum habebo.
Par. ego iſtuc ſcio
Ita fore illi, dum quidẽ cum illo nupta eris. *Art.* ego cenſeo
Eum etiam hominẽ in ſenatu dare operam, aut clientibus:

Ibi labore delassatum noctem totam stertere .
Ille opere foris faciundo lassus noctu advenit :
Fundum alienum.arat , incultum familiarem deserit .
Is etiam corruptus , porro suum corrumpit filium .
Par. Sequere hac me modo , jam faxo ipsum hominem manifesto opprimas .
Art. Nihil ecastor est quod facere mavelim . *Par.* manedum . *Art.* quid est ?
Par. Possis , si forte accubantem tuum virum conspexeris ,
Cum corona amplexum amicam , si videas , cognoscere ?
Art. Possum ecastor . *Par.* hem tibi hominem . *Art.* perii . *Par.* paullisper mane .
Aucupemus ex insidiis clanculum , quam rem gerant .
Arg. Quid modi , pater , amplexandi facies ? *Dem.* fateor , gnate mi .
Arg. Quid fatere ? *Dem.* me ex amore hujus corruptum oppido .
Par. Audin', quid ait ? *Art.* audio . *Dem.* egon' ut non domo uxori meæ
Surripiam in deliciis pallam quam habet,atq;ad te deferã?
Non ædepol conduci possum vita uxoris annua .
Par. Censen' tu illum hodie primum ire assuetum esse in ganeum ?
Art. Ille ecastor suppilabat me , quod ancillas meas
Suspicabar , atque insontis miseras cruciabam . *Arg.* pater,
Jube dare vinum;jamdudum factum est, quum primũ bibi .
Dem. Da, puere, ab summo . age, tu interibi ab infimo da suavium .
Art. Perii misera . ut osculatur carnufex , capuli decus !
Dem. Aedepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meæ .
Ph. Dic amabo, an fœtet anima uxoris tuæ? *Dem.* nauteam
Bibere malim , si necessum est, quam illam oscularier .
Art. Miser ecastor es ! *Par.* mecastor dignus est . *Arg.* quid ais , pater ?
Art. Ain' tandem? ædepol næ tu istuc cum malo magno tuo
Dixisti in me . sine : venias modo domum , faxo ut scias

Quid pericli sit dotatæ uxori vitium dicere.
Arg. Ecquid matrem amas? *Dem.* egone? illam nunc amo, quia non adest.
Arg. Quid, cum adest? *Dem.* periisse cupio. *Par.* amat homo hic te, ut prædicat.
Art. Næ ille ecastor fœnerato funditat: nam si domum
Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
Arg. Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus. *Dem.* maxime.
Te, Philenium, mihi, atq; uxori mortem. hoc Venerium est.
Pueri, plaudite, & mihi ob jactum cantharo mulsum date.
Art. Non queo durare. *Par.* si non didicisti fullonicam,
Non mirandum est. in oculos invadi *nunc* est optimum.
Art. Ego pol vivam, & tu isthæc hodie cum tuo magno malo
Invocavisti. *Par.* ecquis currit pollinctorem arcessere?
Arg. Mater, salve. *Art.* sat saluti'st. *Par.* mortuu'st Demænetus.
Tempus *est* subducere hinc me: pulchre hoc gliscit prœliũ.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit.
Atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.
Post eum demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat
Sese alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,
Regem perdidi: ex amore tantum est homini incendium.
Art. Quid tibi huc receptio ad te est meum virum? *Ph.* pol me quidem
Miseram odio enicavit. *Art.* surge, amator; i domum.
Dem. Nullus sum. *Art.* immo es, ne nega, omnium pol nequissimus.
At etiam cubat cuculus. surge, amator; i domum.
Dem. Væ mihi! *Art.* vera hariolare. surge, amator; i domum.
Dem. Abscede ergo paullulum istuc. *Art.* surge, amator; i domum.

Dem. Jam, obſecro, uxor. *Art.* nunc uxorem me eſſe meminiſti tuam?
Modo, quum dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
Dem. Totus perii! *Art.* quid tandem? anima fœtetne uxoris tuæ?
Dem. Murrham olet. *Art.* jam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares?
Arg. Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi
Dem. Non taces? *Arg.* ego diſſuadebam, mater. *Art.* bellum filium!
Iſtoſcine patrem æquom mores eſt liberis largirier?
Nihilne te pudet? *Dem.* pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, uxor, pudet.
Art. Cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit.
Dem. Non licet manere, (cœna coquitur) dum cœnẽ modo?
Art. Ecaſtor cœnabis hodie, ut te dignum eſt, magnũ malũ.
Dem. Male cubandum eſt: judicatũ me uxor adducit domũ.
Arg. Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres male.
Ph. De palla memento, amabo. *Dem.* juben' hanc hinc abſcedere?
Ph. Immo intus potius: ſequere hac me, mi anime. *Dem.* ego vero ſequor.
Art. I domum. *Ph.* da ſavium etiam prius quam abis. *Dem.* i in crucem.

G R E X.

HIc ſenex, ſi quid, clam uxorem, ſuo animo fecit volup',
Neq; novum, neq; mirum fecit, nec ſecus quam alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin ubi quidquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet,
Remur impetrari poſſe, ſi plauſum ſic clarum datis.

FINIS ASINARIAE.

M. AC-

M. ACCII
PLAUTI
AULULARIA.

Dramatis Personæ.

LAR, *prologus*.	CONGRIO, } *coci*.
EUCLIO, *senex*.	ANTHRAX, }
STAPHYLA, *anus*.	PYTHODICUS, *servus*.
EUNOMIA, *mulier*.	LYCONIDES, *adolescens*.
MEGADORUS, *senex*.	PHAEDRA, *puella*.
STROBILUS, *geminus serv.*	

ARGUMENTUM.

Senex avarus vix sibi credens Euclio,
Domi suæ defossam multis cum opibus
Aulam invenit, rursumque penitus conditam
Exsanguis, amens, servat. ejus filiam
Lyconides vitiarat. interea senex
Megadorus, a sorore suasus ducere
Uxorem, avari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit: atque aulæ timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias servos facit hujus Lyconidis,
Qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
Avunculum Megadorum sibimet cedere
Uxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperato invenit,
Lætusque natam collocat Lyconidi.

Digitized by Google

Aliud Argumentum.

AUlam repertam auri plenam Euclio
Vi ſumma ſervat, miſeris affectus modis.
Lyconides iſtius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubenſque ut faciat, dat coquos cum obſonio.
Auro formidat Euclio; abſtrudit foris.
Re omni inſpecta, compreſſoris ſervulus
Id ſurpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

PROLOGUS.

Lar Familiaris.

NE quis miretur qui ſim, paucis eloquar.
Ego Lar ſum Familiaris, ex hac familia,
Unde exeuntem me aſpexiſtis. hanc domum
Jam multos annos eſt cum poſſideo, & colo
Patrique, avoque jam hujus, qui nunc hic habet:
Sed mihi avus hujus obſecrans concredidit
Theſaurum auri clam omnis. in medio foco
Defodit, venerans me, ut id ſervarem ſibi.
Is quoniam moritur, (ita avido ingenio fuit)
Numquam indicare id filio voluit ſuo:
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum theſaurum commonſtraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno, & miſere viveret.
Ubi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obſervare, ecquî majorem filius
Mihi honorem haberet, quam ejus habuiſſet pater.
Atque ille vero minus minuſque impendio
Curare, minuſque me impartire honoribus.
Item a me contra factum eſt: nam item obiit diem.
Is ex ſe hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium

Pari-

Pariter moratum, ut pater avuſque hujus fuit.
Huic filia una eſt. ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliquî ſemper ſupplicat:
Dat mihi coronas. ejus honoris gratia
Feci, theſaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, ſi vellet, daret.
Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco.
Is ſcit adoleſcens, quæ ſit, quam compreſſerit:
Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic ſenex de proximo
Sibi uxorem poſcat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compreſſerat.
Et hic qui poſcet eam ſibi uxorem ſenex,
Is adoleſcentis illius eſt avunculus,
Qui illam ſtupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic ſenex jam clamat intus, ut ſolet.
Anum foras extrudit, ne ſit conſcia.
Credo aurum inſpicere volt, ne ſurreptum ſiet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Euclio, Staphyla.

EXi, inquam, age exi: exeundum hercle tibi hinc eſt foras,
Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.
St. Nam cur me miſeram verberas? *Eucl.* ut miſera ſis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.
St. Nam qua me nunc cauſſa extruſiſti ex ædibus?
Eucl. Tibi ego rationem reddam, ſtimulorum ſeges?
Illuc regredere ab oſtio: illuc ſis. vide, ut
Incedit! at ſcin' quo modo tibi res ſe habet?
Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,
Teſtudineum iſtum tibi ego grandibo gradum.
St. Utinam me divi adaxint ad ſuſpendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te ſerviam.
Eucl. At ut ſceleſta ſola ſecum murmurat!

Digitized by Google

Oculos hercle ego iſtos, improba, effodiam tibi,
Ne me obſervare poſſis, quid rerum geram.
Abſcede: etiam nunc: etiam nunc: etiam. ohe!
Iſtic adſtato. ſi hercle tu ex iſtoc loco
Digitum tranſverſum aut unguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis, donicum ego te juſſero,
Continuo hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hac anu certe ſcio
Vidiſſe numquam: nimiſque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum ubi eſt abſconditum:
Quæ in occipitio quoque habet oculos peſſuma.
Nunc ibo ut viſam, eſtne ita aurum ut condidi,
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.
St. Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eveniſſe, quamve inſaniam,
Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum
Decies die uno ſæpe extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Pervigilat noctes totas: tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminiſci: neque quidquam melius eſt mihi,
Ut opinor, quam ex me ut unam faciam litteram
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Euclio, Staphyla.

NUnc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalva eſſe intus omnia.
Redi nunc jam intro, atque intus ſerva. *St.* quippini
Ego intus ſervem: an ne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.

Eucl.

Eucl. Mirum quin tua nunc me caussa faciat Juppiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fateor, patior: quod dî dant, fero.
Abi intro, occlude januam. jam ego hic ero.
Cave quemquam alienum in ædis intromiseris.
Quod quispiam ignem quærat, exstingui volo,
Ne caussæ quid sit, quod te quisquam quæritet.
Nam si ignis vivet, tu exstinguére extempulo.
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstulisse dicito.
Profecto in ædes meas me absente neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi,
Si Bona Fortuna veniat, ne intromiseris.
St. Pol ea ipsa credo ne intromittatur cavet:
Nam ad ædis nostras nusquam adiit, quamquam prope est.
Eucl. Tace, atque abi intro. *St.* taceo, atque abeo.
Eucl. occlude sis
Fores ambobus pessulis. jam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle invitus abeo: sed quid agam, scio.
Nam noster nostræ qui est magister Curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo sedulo omnes, ne sciant,
Omnes videntur scire, & me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum, ibo; postidea domum
Me rursum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Eunomia, Megadorus.

VElim te arbitrari me hæc verba, frater,
Meæ fidei, tuæque rei hoc cauſſa
Facere, ut æquom eſt germanam ſororem.
Quamquam haud falſa ſum, nos odioſas haberi.
Nam multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam ullam eſſe
Hodie dicunt mulierem ullo in ſæculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item eſſe te.
Ut æquom eſt, quod in rem eſſe utrique arbitremur,
Et mihi te, & tibi me conſulere & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum muſſari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eo nunc ego ſecreto te huc foras ſeduxi,
Ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
Meg. Da mihi, optuma femina, manum. *Eun.* ubi ea eſt? quis ea
Eſt nam optuma? *Meg.* tu. *Eun.* tune ais? *Meg.* ſi negas,
Nego. *Eun.* decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla poteſt eligi: alia aliâ
Pejor, frater, eſt. *Meg.* idem ego arbitror, nec tibi
Adverſari certum eſt de iſtac re umquam, ſoror.
Eun. Da mihi operam, amabo. *Meg.* tua eſt, utere;
Atque impera, ſi quid vis. *Eun.* id quod in rem tuam
Optumum eſſe arbitror, te id admonitum advento.
Meg. Soror, more tuo facis. *Eun.* facta volo. *Meg.* quid eſt id,
Soror? *Eun.* quod tibi ſempiternum ſalutare
Sit procreandis liberis. ita dî faxint,
Volo te uxorem domum ducere. *Meg.* hei occidi!
Eun. Quid ita? *Meg.* quia mihi miſero cerebrum excutiunt
Tua dicta, ſoror: lapides loqueris. *Eun.* heja! hoc face,

Quod

Quod te jubet ſoror. *Meg.* ſi lubeat, faciam. *Eun.* in rem
Hoc tuam eſt. *Meg.* ut quidem emoriar, priuſquam ducā.
Sed his legibus, ſi quam dare vis, ducam: quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, ſoror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.
Eun. Quam maxuma poſſum tibi, frater, dare dote:
Sed eſt grandior natu: media eſt mulieris ætas.
Eam ſi jubes, frater, tibi me poſcere, poſcam.
Meg. Num non vis me interrogare te? *Eun.* immo ſi quid
vis, roga.
Meg. Poſt mediā ætatē, qui mediam ducit uxorem domum,
Si eam ſenex anum prægnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero Poſtumus?
Nunc ego iſtum, ſoror, laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute deûm & majorum noſtrorum dives ſum ſatis.
Iſtas magnas factiones, animos, dotes dapſiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror; quæ in ſervitutem ſumtibus redigunt viros.
Eun. Dic mihi, quæſo, quis ea eſt, quam vis ducere uxo-
rem? *Meg.* eloquar.
Noviſtin' hunc ſenem Euclionem ex proximo pauperculū?
Eun. Novi, hominem haud malum mecaſtor! *Meg.* ejus
cupio filiam
Virginem mihi deſponderi. verba ne facias, ſoror;
Scio quid dictura es: hanc eſſe pauperem. hæc pauper placet.
Eun. Dî bene vertant. *Meg.* idem ego ſpero. *Eun.* quid!
me nunc quid vis? *Meg.* vale.
Eun. Et tu, frater. *Meg.* ego conveniam Euclionem, ſi domi
Eſt. ſed eccum. neſcio, unde ſeſe homo recipit domum.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Euclio, Megadorus.

PRæſagibat mihi animus, fruſtra me ire, quom exi-
bam domo.
Itaque abibam invitus. nam neque quiſquam curialium
Ve-

Venit, neque magiſter, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet ſum hic, animus domi eſt.
Meg. Salvus atque fortunatus, Euclio, ſemper ſies. 5
Eucl. Dî te ament, Megadore. *Meg.* quid tu? rectèn', atque ut vis vales?
Eucl. Non temerarium eſt, ubi dives blande appellat pauperem.
Jã illic homo aurum me ſcit habere, eo me ſalutat blãdius.
Meg. Ain' tu te valere? *Eucl.* pol ego haud a pecunia perbene. 9
Meg. Pol ſi eſt animus æquus tibi, ſatis habes, qui bene vitam colas.
Eucl. Anus hercle huic indicium fecit de auro: perſpicue palam eſt:
Cui ego jam linguam præcidam,atque oculos effodiã domi.
Meg. Quid tu ſolus tecum loquere? *Eucl.* meam pauperiem conqueror. 13
Virginem habeo grandem, dote caſſam, atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. *Meg.* tace. bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adjuvabere a me: dic, ſi quid opus eſt; impera.
Eucl. Nunc petit,quom pollicetur:inhiat,aurum ut devoret.
Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.
Nemini credo, qui large blandu'ſt dives pauperi. 19
Ubi manum injicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego iſtos novi polypos, qui ſibi quidquid tetigerint,tenẽt.
Meg. Da mihi operam parumper. paucis, Euclio,eſt quod te volo
De communi re appellare, mea & tua. *Eucl.* hei miſero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum eſt.nunc hic eam rem volt, ſcio,
Mecum adire ad pactionem. verum interviſam domum. 25
Meg. Quo abis? *Eucl.* jam ad te revortar: namque eſt quod viſam domum.
Meg. Credo ædepol, ubi mentionem ego fecero de filia,

Mihi

Mihi ut despondeat, sese a me derideri rebitur.
Neque illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.
Eucl. Dî me servant. salva res est: salvom est, si quid non perit.
Nimis male timui: priusquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, si quid me vis. *Meg.* habeo gratiã.
Quæso, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Eucl. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
Meg. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? *Eucl.* bono.
Meg. Quid fide? *Eucl.* bona. *Meg.* quid factis? *Eucl.* neque malis, neque improbis.
Meg. Aetatem meam scis? *Eucl.* scio esse grandem, itidem ut pecuniam.
Meg. Certe ædepol equidem te civẽ sine mala omni malitia
Semper sum arbitratus, & nunc arbitror. *Eucl.* aurum huic olet.
Quid nunc me vis? *Meg.* quoniam tu me, & ego te qualis sis, scio:
Quæ res recte vortat, mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem posco. promitte hoc fore.
Eucl. Heja Megadore! haud decorũ facinus tuis factis facis,
Ut inopem atq; innoxium abs te, atq; abs tuis me irrideas.
Nam de te neque re, neque verbis merui, ut faceres quod facis.
Meg. Neque ædepol ego te derisum venio, neque derideo.
Neque dignum arbitror. *Eucl.* cur igitur poscis meam gnatam tibi?
Meg. Ut propter me tibi sit melius, mihique propter te & tuos.
Eucl. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem: te esse hominem divitem,
Factiosum; me item hominem pauperum pauperrimum:
Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem esse, & me esse asellum. ubi tecum conjunctus siẽ,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego asinus in luto?

Tu

Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi numquam siem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid divortii fuat.
Asini me mordicibus scindant, boves incursent cornibus.
Hoc magnum est periculum, me ab asinis ad boves transcendere.
Meg. Quam ad probos propinquitate proxime te adjūxeris,
Tam optumum est. tu conditionem hanc accipe: ausculta mihi,
Atque eam desponde mihi. *Eucl.* at nihil est dotis quod dem. *Meg.* ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata est satis.
Eucl. Eo dico, ne me thesauros reperisse censeas.
Meg. Novi, ne doceas: desponde. *Eucl.* fiat. sed proh Juppiter!
Non ego disperii? *Meg.* quid tibi est? *Eucl.* quid crepuit quasi ferrum modo?
Meg. Hic apud me hortum confodere jussi. sed ubi hic est homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: fastidit mei.
Quia videt me suam amicitiā velle, more hominum facit:
Nam si opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. per metum male rem gerit.
Idem, quando illæc occasio periit, post sero cupit.
Eucl Si hercle ego te non elinguandam dedero usque ab radicibus,
Impero, auctorque sum, ut tu me cuivis castrandum loces.
Meg. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem senecta ætate ludos facias, haud merito meo.
Eucl. Neque ædepol, Megadore, facio: neque si cupiam, copia est.
Meg. Quid nunc? etiam mihi despondes filiam? *Eucl.* illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi. *Meg.* sponden' ergo? *Eucl.* spondeo.
Istuc dî bene vortant. *Meg.* ita dî faxint. *Eucl.* illud facito ut memineris,
Con-

Conveniſſe, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.
Meg. Memini. *Eucl.* at ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt. non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.
Meg. Nulla controverſia mihi tecum erit. ſed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ cauſſa eſt? *Eucl.* immo ædepol optuma.
Meg. Ibo igitur, parabo. numquid me vis? *Eucl.* iſtuc. *Meg.* fiet. vale.
Heus Strobile, ſequere propere me ad macellum ſtrenue.
Eucl. Illic hinc abiit. dî immortales, obſecro, aurum quid valet!
Credo ego illum jam inaudîſſe, mihi eſſe theſaurum domi:
Id inhiat, ea affinitatem hanc obſtinavit gratia.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Euclio, Staphyla.

UBi tu es, quæ deblateraſti jam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem? heus Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vaſcula intus pure propera atque elue.
Filiam deſpondi ego: hodie nuptum huic Megadoro dabo.
St. Dî bene vortant. verum ecaſtor non poteſt: ſubitum eſt nimis.
Eucl. Tace, atque abi: curata fac ſint, quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædes: jam ego hic adero. *St.* quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adeſt exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo prope adeſt, ut fiat palam.
Quod celatum eſt, atque occultatum uſque adhuc, nunc non poteſt.
Ibo intro, ut herus quæ imperavit, facta, cum veniat, ſient.
Nam ecaſtor malum mærorem metuo, ne mixtum bibam.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Strobilus, Congrio, Anthrax.

POstquam obsonavit herus, & conduxit coquos,
Tibicinasque hasce apud forum; edixit mihi,
Ut dispartirem obsonium hic bifariam.
Congr. Me quidem, hercle, dicam palam, non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
Anthr. Bellum & pudicum vero prostibulum popli.
Post si quis vellet te, haud non velles dividi?
Congr. Atqui ego istuc, Anthrax, aliovorsum dixeram,
Non istuc quod tu insimulas. *Str.* sed herus nuptias
Meus hodie faciet. *Congr.* cujus ducit filiam?
Str. Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsonii hinc dimidium jussit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
Congr. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
Str. Nempe sicut dicis. *Congr.* quid? hic non poterat de suo
Senex obsonari filiæ in nuptiis?
Str. Vah! *Congr.* quid negotii est? *Str.* quid negotii sit, rogas?
Pumex non æque est aridus, atque hic est senex.
Congr. Ain' tandem ita esse ut dicis? *Str.* tute existuma.
Quin divûm atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem periisse, seque eradicarier,
De suo tigillo fumus si qua exit foras.
Quin cum it dormitum, follem sibi obstringit ob gulam.
Congr. Cur? *Str.* ne quid animæ forte amittat dormiens.
Congr. Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
Str. Hæc mihi te, ut tibi me æquom est credere.
Congr. Immo equidem credo. *Str.* at scin'etiam quomodo?
Aquam hercle plorat, quom lavat, profundere.
Congr. Censen' talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene, ut det, quî fiamus liberi?
Str. Famem hercle utendam si roges, numquam dabit.
Quin

Digitized by Google

Quin ipſi pridem tonſor ungues demſerat ;
Collegit , omnia abſtulit præſegmina .
Congr. Aedepol mortalem parce parcum prædicas !
Cenſen' vero adeo eſſe parcum & miſere vivere ?
Str. Pulmentum pridem ei eripuit milüus :
Homo ad prætorem deplorabundus venit :
Infit ibi poſtulare , plorans , ejulans ,
Ut ſibi liceret milüum vadarier .
Sexcenta ſunt , quæ memorem , ſi ſit otium .
Sed uter veſtrorum eſt celerior ? memora mihi .
Congr. Ego , ut multo melior . *Str.* cocum ego , non furem , rogo .
Congr. Cocum ego dico . *Str.* quid tu ais ? *Anthr.* ſic ſum , ut vides .
Congr. Cocus ille nundinalis eſt , in nonum diem
Solet ire coctum . *Anthr.* tun' trium litterarum homo
Me vituperas ? fur , etiam fur trifurcifer .

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Strobilus , *Congrio* , *Anthrax* .

TAce nunc jam tu: atque agnûm horũ uter eſt pinguior.
Congr. Licet. *Str.* tu, Congrio, eum ſume , atque abi
Intro illuc : & vos illum ſequimini :
Vos ceteri illuc ad nos . *Anthr.* hercle injuria
Diſpertiviſti : pinguiorem agnum iſti habent .
Str. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina .
I ſane cum illo , Phrygia : tu autem , Eleuſium ,
Huc intro abi ad nos . *Congr.* o Strobile ſubdole ,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſumum ?
Ubi , ſi quid poſcam , uſque ad ravim poſcam prius
Quam quidquam detur . *Str.* ſtultus & ſine gratia es .
Tibi recte facere , quando quod facias perit ?
Congr. Quî vero ? *Str.* rogitas ? jam principio in ædibus
Turba iſtic nulla tibi erit : ſi quod uti voles ,
Domo abs te afferto , ne operam perdas poſcere .

Hic apud nos magna turba, hac magna familia est,
Supellex, aurum, vestes, vasa argentea:
Ibi si perierit quippiam, (quod te scio
Facile abstinere posse, si nihil obviam est)
Dicant, Coci abstulerunt; comprehendite,
Vincîte, verberate, in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eveniet: quippe qui
Ubi quid surripias, nihil est. sequere hac me. *Congr.* sequor.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Strobilus, Staphyla, Coci.

HEus, Staphyla, prodi, atque ostium aperi. *St.* qui vocat?
Str. Strobilus. *St.* quid vis? *Str.* hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obsoniumque in nuptias.
Megadorus jussit Euclioni hæc mittere.
St. Cererine, Strobile, has facturi nuptias?
Str. Quî? *St.* quia temeti nihil allatum intellego.
Str. At jam afferetur, si a foro ipsus redierit.
St. Ligna hic apud nos nulla sunt. *Coci.* sunt asseres?
St. Sunt pol. *Coci.* sunt igitur ligna; ne quæras foris.
St. Quid? impurate, quamquam Vulcano studes,
Cœnæne caussa, aut tuæ mercedis gratia,
Nos nostras ædes postulas comburere?
Coci. Haud postulo. *Str.* duc istos intro. *St.* sequimini.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Pythodicus.

CUrate: ego intervisam quid faciant coqui:
Quos pol ut ego hodie servem, cura maxuma est.
Nisi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant.
Inde coctam sursum subducemus corbulis.
Si autem deorsum comedent, si quid coxerint,

Su-

Superi incœnati ſunt, & cœnati inferi.
Sed verba hic facio, quaſi negotii nihil ſiet,
Rapacidarum ubi tantum ſiet in ædibus.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Euclio, Congrio.

VOlui animum tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem filiæ nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces. indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerant cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt quî emam.
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi: Feſto die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Acceſſit animus ad meam ſententiam;
Quam minimo ſumtu filiam ut nuptum darem.
Nunc tuſculum emi, & haſce coronas floreas:
Hæc imponentur in foco noſtro Lari,
Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædis noſtras conſpicor?
Et ſtrepitus eſt intus? numnam ego compilor miſer?
Congr. Aulam majorem ſi potes, vicinia
Pete: hæc eſt parva, capere non quit. *Eucl.* hei mihi,
Perii hercle! aurum rapitur, aula quæritur.
Nimirum occidor, niſi ego intro huc propere propero currere.
Apollo, quæſo, ſubveni mihi, atque adjuva:
Confige ſagittis fures theſaurarios:
Cui in re tali jam ſubveniſti antidhac.
Sed ceſſo prius, quam prorſus perii, currere?

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA IX.

Anthrax.

DRomo, desquama piscis: tu, Machærio,
Congrum, murænam exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hic turbæ fiat itidem.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Congrio.

OPtati cives, populares, incolæ,accolæ,advenæ omnes,
Date viam qua fugere liceat, facite,totæ plateæ pateant.
Neque ego umquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
Ita me miserum & meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii, ita me iste habuit senex gymnasium.
Neque ligna ego usquam gentium præberi vidi pulchrius:
Itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Atat, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. adest:
Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipsus magister me docuit.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Euclio , Congrio .

REdi . quo fugis nunc ? tene, tene . *Congr.* quid , ſtolide , clamas ?
Eucl. Quia ad Treſviros jam ego deferam tuum nomen . *Congr.* quamobrem ?
Eucl. Quia cultrum habes . *Congr.* cocum decet . *Eucl.* quid comminatus
Mihi?*Congr.* iſtuc malefactum arbitror,quia non latus fodi.
Eucl. Homo nullus eſt te ſceleſtior qui vivat hodie ,
Neque cui ego de induſtria ãplius male plus lubens faxim.
*Congr.*Pol etſi taceas,palam id quidem eſt. res ipſa teſtis eſt.
Ita fuſtibus ſum mollior miſer magis, quam ullus cinædus.
Sed quid tibi nos , mendice homo , tactio eſt ? quæ res ?
Eucl. Etiam rogitas? an quia minus quam æquom erat,feci?
Congr. Sine . at hercle cum malo magno tuo , ſi hoc caput ſentit .
Eucl. Pol ego haud ſcio quld poſt fiat;tuum nũc caput ſẽtit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotii ,
Me abſente , niſi ego juſſeram? volo ſcire . *Congr.* tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias.*Eucl.*quid tu, malũ,curas,
Utrum crudum an coctum edim : niſi tu mihi es tutor ?
Congr. Volo ſcire, ſinas an non ſinas nos coquere hic cœnã?
Eucl. Volo ſcire item ego , meæ domi meane ſalva futura ?
Congr. Utinam mea mihi modo auferam,quæ attuli , ſalva!
Me haud pœnitet,tua ne expetam . *Eucl.* ſcio:ne doce,novi.
Congr. Quid eſt , qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic cœnam ?
Quid fecimus ? quid diximus tibi ſequius , quam velles ?
Eucl. Etiam rogitas , ſceleſte homo , qui angulos omnis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis ?
Id ubi tibi erat negotium , ad focum ſi adeſſes ,
Non fiſſile haberes caput : merito id tibi factum eſt .
Adeo ut tu meam ſententiam jam noſcere poſſis ,

Si ad januam huc accesseris, nisi jussero, propius,
Ego te faciam miserrimus mortalis uti sis.
Scis jam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
Congr. Ita me bene amet Laverna, te jam, nisi reddi
Mihi vasa jubes, pipulo hic differam ante ædis.
Quid ego nunc agã? næ ego ædepol veni huc auspicio malo.
Nummo sum conductus: plus jam medico mercede opus est.

ACTUS TERTII SCENA III.

Euclio, Congrio.

HOc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram:
Neque istuc in tantis periclis umquam committam ut siet:
Ite sane nunc jam intro omnes, & coqui, & tibicinæ.
Etiam introduce, si vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc jam quantum lubet.
Congr. Tempori: postquam implevisti fusti fissorum caput.
Eucl. Intro abi. opera huc conducta est vestra, non oratio.
Congr. Heu senex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
Eucl. Lege agito mecum, molestus ne sis: i, & cœnã coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. *Congr.* abi tu modo.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Euclio.

ILlic hinc abiit. Dî immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere, aut negotium!
Veluti Megadorus tentat me omnibus miserum modis:
Qui simulavit, mei honoris mittere huc caussa coquos,
Is ea caussa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,

Qui

Qui erat anui peculiaris, perdidit pænissume.
Ubi erat hæc defossa, occœpit ibi scalpurire ungulis
Circumcirca. quid opus est verbis? ita mihi pectus peracuit:
Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium.
Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. exemi e manu manubrium.
Quid opus est verbis? facta est pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Jam hunc non ausim præterire, quin consistam & colloquar.

ACTUS TERTII SCENA V.

Megadorus, Euclio.

NArravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant: sapienter factum & consilio bono.
Nam, meo quidem animo, si idem faciant ceteri
Opulentiores, pauperiorum filias
Ut indotatas ducant uxores domum;
Et multo fiat civitas concordior,
Et invidia nos minore utamur, quam utimur:
Et illæ malam rem metuant, quam metuunt, magis:
Et nos minore sumtu simus, quam sumus.
In maxumam illuc populi partem est optumum.
In pauciores avidos altercatio est:
Quorum animis avidis, atque insatietatibus
Neque lex, neque tutor capere est qui possit modum.
Namque hoc qui dicat: Quo illæ nubent divites
Dotatæ, si istud jus pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui superant equos,
Sient viliores Gallicis cantheriis.
Eucl. Ita me dî amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.

Digitized by Google

Meg. Nulla igitur dicat: Equidem dotem ad te attuli
Majorem multo, quam tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem æquom eſt purpuram atq; aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos,
Salutigerulos pueros, vehicula quî vehar.
Eucl. Ut matronarum hic facta pernovit probe!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.
Meg. Nunc quoquo venias, plus plauſtrorum in ædibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt, præquam ubi ſumtus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius:
Caupones, patagiarii, induſiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murrhobathrarii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii ſutores, diabathrarii,
Solearii aſtant, aſtant molochinarii;
Petunt fullones, ſarcinatores petunt.
Strophiarii aſtant, aſtant ſemizonarii.
Jam hoſce abſolutos cenſeas: cedunt, petunt.
Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur
Aes. jam hoſce abſolutos cenſeas,
Cum incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.
Eucl. Compellarem ego illum, ni metuam ne deſinat
Memorare mores mulierum: nunc ſic ſinam.
Meg. Ubi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Impranſus miles aſtat, æs cenſet dari.
Ubi diſputata eſt ratio cum argentario,
Etiam plus ipſus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæc ſunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, ſumtuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.

Dota-

Dotatæ mactant & malo & damno viros .
Sed eccum affinem ante ædes . quid ais , Euclio ?

ACTUS TERTII SCENA VI.

Euclio , Megadorus .

Nimium lubenter edi ſermonem tuum .
Meg. Ain' ? audiviſti ? *Eucl.* uſque a principio omnia . *Meg.* tamen ,
E meo quidem animo , aliquanto facias rectius ,
Si nitidior ſis filiæ nuptiis .
Eucl. Pro re nitorem , & gloriam pro copia
Qui habent , meminerint ſeſe unde oriundi ſient .
Neque pol , Megadore , mihi , neque cuiquam pauperi ,
Opinione melius res ſtructa eſt domi .
Meg. Immo eſt , & dî faciant uti ſiet ,
Plus pluſque iſtuc ſoſpitent quod nunc habes .
Eucl. Illud mihi verbum non placet ; Quod nunc habes .
Tam hoc ſcit me habere, quam egomet . anus fecit palam.
Meg. Quid tu te ſolus e ſenatu ſevocas ?
Eucl. Pol ego te ut accuſem merito meditabar. *Meg.* quid eſt?
Eucl. Quid ſit , me rogitas ? qui mihi omnis angulos
Furum impleviſti in ædibus miſero mihi :
Qui intromiſiſti in ædibus quingentos coquos ,
Cum ſenis manibus , genere Geryonaceo :
Quos ſi Argus ſervet , qui oculeus totus fuit ,
Quem quondam Ioni Juno cuſtodem addidit ,
Is numquam ſervet . præterea tibicinam ,
Quæ mihi interbibere ſola , ſi vino ſcatet ,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt .
Tum obſonium autem ! *Meg.* pol vel legioni ſat eſt .
Etiam agnum miſi . *Eucl.* quo quidem agno , ſat ſcio ,
Magis curioſam nuſquam eſſe ullam belluam .
Meg. Volo ego ex te ſcire , qui ſit agnus curio .
Eucl. Qui oſſa atque pellis totus eſt , ita cura macet .
Quin exta inſpicere in ſole etiam vivo licet :

Ita

Ita is pellucet quasi laterna Punica.
Meg. Cædundum illum ego conduxi. *Eucl.* tum tu idem optumum est
Locces efferendum: nam jam credo mortuus est.
Meg. Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.
Eucl. Non potem ego quidem hercle. *Meg.* at ego jussero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.
Eucl. Nolo hercle. nam mihi bibere decretum est aquam.
Meg. Ego te hodie reddam madidum, sed vino, probe,
Tibi cui decretum est bibere aquam. *Eucl.* scio quam rem agat:
Ut me deponat vino, eam affectat viam:
Post hoc, quod habeo, ut commutet coloniam.
Ego id cavebo, nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo, & operam & vinum perdiderit simul.
Meg. Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.
Eucl. Aedepol næ tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque istuc aurum, quod tibi concreditum est.
Nunc hoc mihi factum est optumum, ut te auferam
Aulam in Fidei fanum: ibi abstrudam probe.
Fides, novisti me & ego te: cave sis tibi,
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tua, Fides, fiducia.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Strobilus.

HOc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor.
Nec moræ molestiæque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia servire servus postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, servom sese ut cogitet.
Nam qui amanti hero servitutem servit, quasi ego servio,
Si herum videt superare amorem, hoc servi esse officiũ reor,
Retinere ad salutem: non eum, quo incumbat, eo impellere.

Quasi

Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis,
Quî laborent minus, facilius ut nent, & moveant manus:
Eodem modo servom ratem esse amanti hero æquō censeo,
Ut toleret, ne pessum abeat, tamquam **
Herile imperium edis cat, ut quod frons velit, oculi sciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula.
Nec sua opera rediget umquam in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis:
Eam hero nunc renuntiatum est nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in ara hic assidam sacra.
Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Euclio, Strobilus.

TU modo cave cuiquam indicassis, aurum meum esse istic, Fides.
Non metuo ne quisquam inveniat: ita probe in latebris situm est.
Aedepol næ illic pulchram prædam agat, si quis illam invenerit
Aulam onustam auri! verū id te quæso ut prohibessis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,
Quin ubi arcessat me, meam extemplo filiā ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo luco & fano modo est situm.
Str. Dî immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hic intus in fano. Fides,
Cave tu illi fidelis, quæso, potius fueris, quam mihi.
Atque

Digitized by Google

Atque hic pater est, ut ego opinor, hujus, herus meus quam amat.
Ibo hinc intro: perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
Aurum, dum hic est occupatus. sed si repperero, o Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Euclio.

NOn temere est, quod corvos cantat mihi nunc ab læva manu.
Semel radebat pedibus terram, & voce crocibat sua.
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. sed ego cesso currere.

ACTUS QUARTI SCENA IIII

Euclio, Strobilus.

FOras, foras, lumbrice, qui sub terra erepsisti modo,
Qui modo nusquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego ædepol te, præstigiator, miseris jam accipiam modis.
Str. Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum est commercii, senex?
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me caussa verberas?
Eucl. Verberabilissime, etiam rogitas? non fur, sed trifur.
Str. Quid tibi surripui? *Eucl.* redde huc sis. *Str.* quid tibi vis reddam? *Eucl.* rogitas?
Str. Nihil equidem tibi abstuli. *Eucl.* at illud quod tibi abstuleras, cedo.
Str. Hem quid agis? *Eucl.* quid agam? auferre non potes. *Str.* quid vis tibi?
Eucl. Pone. *Str.* equidem pol, te datare, credo consuetum, senex.
Eucl. Pone hoc sis: aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.

Str.

Str. Quid ego ponam? quin tu eloquere quidquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidem quidquam ſumſi, nec tetigi. *Eucl.* oſtende huc manus.
Str. Hem tibi! *Eucl.* oſtende. *Str.* eccas. *Eucl.* video. age oſtende etiam tertiam.
Str. Larvæ hunc atque intemperiæ inſaniæq; agitant ſenē.
Faciſne injuriam mihi, an non? *Eucl.* fateor, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque jam fiet, niſi fatére. *Str.* quid fatear tibi?
Eucl. Quid abſtuliſti hinc? *Str.* dî me perdaut, ſi ego tui quidquam abſtuli.
Eucl. Nîve adeo abſtuliſſe vellem. agedum, excutedum pallium.
Str. Tuo arbitratu. *Eucl.* ne inter tunicas habeas. *Str.* tenta qua lubet.
Eucl. Vah, ſceleſtus quam benigne! ut ne abſtuliſſe intellegam.
Novi ſycophantias. age rurſum, oſtende huc manum
Dexteram. *Str.* hem! *Eucl.* nunc lævam oſtende. *Str.* quin equidem ambas profero.
Eucl. Jam ſcrutari mitto. redde huc. *Str.* quid reddam? *Eucl.* ah! nugas agis,
Certe habes. *Str.* habeo ego? quid habeo? *Eucl.* non dico: audire expetis.
Id meum quidquid habes, redde. *Str.* inſanis: perſcrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quidquam inveniſti penes.
Eucl. Mane, mane: quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?
Perii hercle! ille nunc intus turbat. hunc ſi amitto, hic abierit.
Poſtremo jam hunc perſcrutavi. hic nihil habet. abi quo lubet.
Juppiter te dîque perdant. *Str.* haud male agit gratias.
Eucl. Ibo hinc intro: atque illi ſocienno tuo jam interſtringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non? *Str.* abeo. *Eucl.* caveſis te videam.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS QUARTI SCENA V.

Strobilus.

EMortuum ego me mavelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic jam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet jam secum, & mutabit locum.
Atat! foris crepuit. senex eccum aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad januam concessero.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Euclio, Strobilus.

FIdei censebam maxumam multo fidem
Esse. ea sublevit os mihi penissume.
Ni subvenisset corvus, periissem miser.
Nimis hercle ego illum corvum ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit; ut ego illi aliquid boni
Dicam. nam quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
Crebro salicto oppletus, ibi sumam locum.
Certum est, Silvano potius credam, quam Fidei.
Str. Euge, euge! dii me salvom & servatum volunt.
Jam ego illic præcurram, atque inscendam aliquam in arborem:
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quamquam hic manere herus me sese jusserat,
Certum est, malam rem potius quæram cum lucro.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Lyconides, Eunomia, Phædria.

DIxi tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc te obsecro,

Fac

Digitized by Google

Fac mentionem cum avunculo, mater mea:
Resecroque, mater, quod dudum obsecraveram.
Eun. Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et caussa justa est, siquidem ita est ut prædicas,
Te eam compressisse vinolentum virginem.
Lyc. Egone ut te advorsum mentiar, mater mea?
Ph. Perii, mea nutrix! obsecro te, uterum dolet.
Juno Lucina, tuam fidem! *Lyc.* hem! mater mea,
Tibi rem potiorem video. clamat, parturit.
Eun. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
* Ut istuc quod tu me oras, efficiam tibi, *
Ut istuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.
Lyc. I, jam sequor te, mater. sed servom meum
Strobilum miror ubi sit, quem ego me jusseram
Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci injurium est.
Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Strobilus.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero. nam istos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multo illuc adveni prior,
Multoque prius me collocavi in arborem:
Indeque exspectabam ubi aurum abstrudebat senex.
Ubi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore,
Effodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere se senem: ille me non videt.
Nam ego modo declinavi paullum me extra viam.
Atat! eccum ipsum. ibo, ut hoc condam, domum.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Euclio, Lyconides.

PErii, interii, occidi! quo curram? quo non curram? Tene, tene! quem? quis? nescio, nihil video, cæcus eo, atque
Equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis; & hominem demonstretis, qui eam abstulerit.
Qui vestitu & creta occultant sese, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum est. nam esse bonum, e vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? novi omnes. scio fures esse hic complures.
Hem! nemo habet horum. occidisti. dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum! miserum! perii male perditus: pessume ornatus eo.
Tantum gemiti & malæ mæstitiæ hic dies mihi obtulit,
Famem & pauperiem: perditissimus ego sum omnium in terra.
Nam quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidi?
Quod custodivi sedulo. egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii lætificantur,
Meo malo & damno: pati nequeo.
Lyc. Quinam homo hic ante ædis nostras ejulans conqueritur mærens?
Atque hic quidem Euclio est. est, opinor. oppido ego interii. palam est res.
Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam. nunc mihi incertum est,
Quid agam. abeam? an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam ædepol nescio. ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Euclio, Lyconides.

QUis homo hic loquitur? *Lyc.* ego sum. *Eucl.* immo ego sum miser, & misere perditus,
Cui tanta mala, mæstitudoque obtigit. *Lyc.* animo bono es.
Eucl. Quo, obsecro, pacto esse possum? *Lyc.* quia istuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, & fateor. *Eucl.* quid ego ex te audio?
Lyc. Id quod verum est. *Eucl.* quid ego emerui, adolescens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Lyc. Deus impulsor mihi fuit, is me ad illam illexit. *Eucl.* quo modo?
Lyc. Fateor peccavisse, & me culpam commeritum scio.
Id adeo te oratum advenio, ut animo æquo ignoscas mihi.
Eucl. Cur id ausus facere, ut id quod non tuum esset tangeres?
Lyc. Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.
Deos credo voluisse: nam ni vellent, non fieret, scio.
Eucl. At ego deos credo voluisse, ut apud te me in nervo enicem.
Lyc. Ne istuc dixis. *Eucl.* quid tibi ergo meam me invito tactio est?
Lyc. Quia vini vitio atque amoris feci. *Eucl.* homo audacissume!
Cum istacne te oratione huc ad me adire ausum, impudens?
Nam si istuc jus est, ut tu istuc excusare possies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam,
Post id, si prehensi sumus, excusemus, ebrios
Nos fecisse amoris caussa. nimis vile 'st vinum atq; amor,
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.
Lyc. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meã.

Eucl. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.
Tu illam scibas non tuam esse: non attactam oportuit.
Lyc. Ergo quia sum tangere ausus, haud caussificor quin eam
Ego habeam potissimum. *Eucl.* tun'habeas me invito meã?
Lyc. Haud te invito postulo: sed meã esse oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio.
Eucl. Nisi refers. *Lyc.* quid tibi ego referam? *Eucl.* quod surripuisti meum.
Jam quidem hercle te ad prætorem rapiam, & tibi scribam dicam.
Lyc. Surripio ego tuum? unde? aut quid id est? *Eucl.* ita me amabit Juppiter,
Ut tu nescis? *Lyc.* nisi quidem tu mihi, quid quæras, dixeris.
Eucl. Aulam auri, inquam, te reposco, quã tu confessus mihi
Te abstulisse. *Lyc.* neque ædepol ego dixi, neque feci. *Eucl.* negas?
Lyc. Pernego immo. nam neque ego aurum, neque istæc aula quæ siet,
Scio, nec novi. *Eucl.* illam, ex Silvani luco quam abstuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero. i vero, refer.
Lyc. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te, Euclio,
De alia re resciviſſe censui, quod ad me attinet.
Magna est res, quam ego tecum otiose, si otium est, cupio loqui.
Eucl. Dic bona fide: tu id aurum non surripuisti? *Lyc.* bona.
Eucl. Neque scis, quis abstulerit? *Lyc.* istuc quoque bona. *Eucl.* atque id si scies,
Qui abstulerit, mihi indicabis? *Lyc.* faciam. *Eucl.* neque partem tibi
Ab eo, quiqui est, inde posces: neque furem excipies? *Lyc.* ita.
Eucl. Quid si fallis? *Lyc.* tum me faciat quod volt magnus Juppiter.
Eucl. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. *Lyc.* si me novisti minus, Ge-

Genere quî sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia. *Eucl.* novi genus. nunc quid vis? id volo
Noscere. *Lyc.* filiam ex te tu habes. *Eucl.* immo eccillam domi.
Lyc. Eam tu despondisti, opinor, meo avonculo. *Eucl.* omnẽ rem tenes.
Lyc. Is me nunc renuntiare repudium jussit tibi.
Eucl. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum dî immortales omnes, deæque, quantum est, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miser!
Lyc. Bono animo es, & benedice. nunc, quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat. Ita dî faxint, inquito.
Eucl. Ita dî faciant. *Lyc.* & mihi ita dî faciant. audi nunc jam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi pretî,
Quin pudeat, quin purget sese. nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubẽt:
Ego me injuriam fecisse filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiæ.
Eucl. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio? *Lyc.* cur ejulas?
Quem ego avom feci jam ut esses filiæ nuptiis;
Nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum cape:
Ea re repudium remisit avunculus caussa mea.
I intro, exquire, sitne ita, ut ego prædico. *Eucl.* perii oppido!
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant.
Ibo intro, ut quid hujus veri sit, sciam. *Lyc.* jam te sequor.
Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.
Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.
Nisi etiam hic opperiar tamen paullisper; postea intro
Hunc subsequar. nunc interim spatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pedissequa nutrice anu. ea rem novit.

ACTUS QUINTUS.

Strobilus, Lyconides.

DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis! Quadrilibrem aulam auro onustam habeo. quis me est divitior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui dî sint propitii?
Lyc. Certo enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum. *Str.* Hem!
Herumne ego aspicio meum? *Lyc.* video ego hunc Strobilum, servum meum?
Str. Ipsus est. *Lyc.* haud alius est. *Str.* congrediar. *Lyc.* contollam gradum.
Credo ego illum, ut jussi, campse anum adisse, hujus nutricem virginis.
Str. Quin ego illi me invenisse dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. ibo atque eloquar.
Repperi. *Lyc.* quid repperisti? *Str.* non, quod pueri clamitant,
In faba se repperisse. *Lyc.* jamne autem, ut soles, deludis?
Str. Here, mane, eloquar: jam ausculta. *Lyc.* age ergo loquere. *Str.* repperi hodie,
Here, divitias nimias. *Lyc.* ubinam? *Str.* quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
Lyc. Quod ego facinus audio ex te? *Str.* Euclioni huic seni surripui.
Lyc. Ubi id est aurum? *Str.* in arca apud me. nunc volo me emitti manu.
Lyc. Egone te emittam manu, scelerum cumulatissime? *Str.* abi, here; scio
Quam rem geras. lepide, hercle, animum tuum tentavi. jam
Ut eriperes, apparabas. quid faceres, si repperissem?

Lyc.

Lyc. Non potes probasse nugas, i, redde aurum. *Str.* reddam ego aurum?
Lyc. Redde, inquam: ut huic reddatur. *Str.* ah, unde? *Lyc.* quod modo fassus es esse
In arca. *Str.* soleo, hercle, ego garrire nugas: ita loquor. *Lyc.* at scin'
Quomodo? *Str.* vel hercle enica, numquam hinc feres a me.

SUPPOSITA.

Quid hic quondam pervicus addit? Non feramn' umquam? Str. *quod non habeo.* Lyc. *efferaris cave,*
Nisi actutum seni id auri redditio est. Str. *sive perpensus ferat*
Libitinarius, sive pollinctorius efferar, numquam dabo, nisi fodiã
Noviter arrogiam. Lyc. *væb capiti tuo.* Str. *immo senis & capiti*
Et pectori, qui auri tantum perdidit. Lyc. *quis repperit?*
Str. *Quem repperisse vis.* Lyc. *qui in arca illud subreptum habere*
Autumat. Str. *quam pulchre tibi, here, conniverent oculi, si id*
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est idemtidem
Serio vortier. Lyc. *at nunc jam ne me irritassis, i, & aurum*
Redde: susque deque haud agites. Str. *here, id si reperibitur,*
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. Lyc. *i, & redde.*
Str. *Vis crassum?* Lyc. *i, & redde.* Str. *atat incassum quæritas.*
Lyc. *I, & redde. ego ad senem propero, ut quid comitiis*
Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit. Megadorus
Repudium renuntiat. filiam peperisse vitio resciit. Str. *hero*
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inventum est non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt: si Eleusiniæ sit, facilem deam creduant; si Cotytto,
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,

Neque dîs parcunt, dum bene parcant sibi. istic quidem,
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri jubet,
Ut se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Impartiri malim, unde redimar. Quod vortat bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, & aulam referam: quod illac mihi bene avis occinat.

SUPPLEMENTUM

AULULARIAE

ANT. CODRO URCEO, Italo Scholastico & Professore Bononiensi, auctore, qui vixit sub Impp. Sigismundo & Friderico III. Aug.

-- -- -- *quod non habeo.* Lyc. *feram.*

Velis nolis; quum te quadrupedem strinxero,
Et berniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere? & animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum?
Das, an non? Str. *dabo.* Lyc. *des ut nunc, non olim volo.*
Str. *Do jam: sed me animam recipere sinas, te rogo.*
Ah ah! quid, ut dem, poscis, here? Lyc. *nescis, scelus?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo
Te arripuisse? heja, jam ubi nunc lorarii?
Str. *Here, audi pauca.* Lyc. *non audio: lorarii,*
Heus, heus. Lor. *quid est?* Lyc. *parari catenas volo.*
Str. *Audi, quæso; post me ligare jusseris*
Quantum libet. Lyc. *audio: sed rem expedias ocius.*
Str. *Si me torqueri jusseris ad necem, vide*
Quid consequare. primum, servi exitium habes:
Deinde, quod concupisces, ferre non potes.
At si me dulcis libertatis præmio

Digitized by Google

Dudum captasses, jamdudum votis fores
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus:
Et quem Juppiter odit, servom hunc primum facit.
Lyc. Non stulte loqueris. Str. audi reliqua nunc jam:
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit;
Quos Harpagones, Harpyias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ,
Non Crœsi: non omnis Persarum copia
Explere illorum Tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis,
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promtuarias
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi
Occlusa mille clavibus sibi referant;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena numquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.
Lyc. Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi
Pollicitus. Verum si te facio liberum,
Reddes, quod cupio? Str. reddam: sed testes volo
Adsint: ignosces, here? parum credo tibi.
Lyc. Ut lubet; adsint vel centum; jam nil moror.
Str. Megadore, & tu, Eunomia, adeste precor, si libet.
Exite: perfecta re mox redibitis.
Meg. Qui nos vocat? hem Lyconide. Eun. hem Strobile, quid est?
Loquimini. Lyc. breve est. Meg. quid est? Str. vos testes voco:
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu

Digitized by Google

Mittit ; jubetque juris esse me mei .
Itane spondes ? Lyc. spondeo . Str. jamne audiſtis hoc
Quod dixit ? Meg. audivimus . Str. jura enim per Jovem .
Lyc. Hem quo redactus ſum alieno malo !
Nimis procax es . quod jubet , faciam tamen .
Str. Heus tu , noſtra ætas non multum fidei gerit :
Tabulæ notantur : adſunt teſtes duodecim :
Tempus locumque ſcribit actuarius ;
Tamen invenitur rhetor , qui factum neget .
Lyc. Sed me cito expedi ſis . Str. hem ſilicem tibi .
Lyc. Si ego te ſciens fallam , ita me ejiciat Dieſpiter
Bonis , ſalva urbe & arce , ut ego hunc lapidem . Satin'
Jam feci tibi ? Str. ſatis . ut ego aurum apportem , eo .
Lyc. I Pegaſeo gradu , & vorans viam redi .

Lyconides , Strobilus , Megadorus , Eunomia , Euclio .

Grave eſt homini pudenti morologus nimis
Servus , qui ſapere plus volt hero ſuo .
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem ,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem ;
Ut Euclionem ſocerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem , & mihi conciliem filiam ,
Ex compreſſu meo novam puerperam .
Sed ecce redit onuſtus Strobilus .. ut reor ,
Aulam apportat . & certe eſt aula , quam gerit .
Str. Lyconide , apporto inventum promiſſum tibi ,
Aulam auri quadrilibrem . num ſerus fui ?
Lyc. Nempe . o dii immortales , quid video , aut quid habeo ?
Plus ſexcentos Philippeos ter & quater .
Sed evocemus Euclionem protinus .
Lyc. O Euclio , Euclio ! Meg. Euclio , Euclio . Eucl. quid eſt ?
Lyc. Deſcende ad nos ; nam dii te ſervatum volunt .
Habemus aulam . Eucl. habetiſne ? an me deluditis ?
Lyc. Habemus , inquam . modo , ſi potes , huc advola .
Eucl. O magne Juppiter ! o Lar familiaris , &
Regina Juno , & noſter theſaurarie

Alcide, tandem miserati miserum senem!
Oh, oh, quam lætis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, & te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor, luctum depulverans meum!
Lyc. *Auro carere semper duxi pessimum*
Et pueris, & viris, & senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo pejus est, ut video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est ærumnas Euclio,
Ob aulam paullo ante a se deperditam!
Eucl. *Cui meritas referam grates? an diis, qui bonos*
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius. Et primum tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: accipias libens.
Tuam hanc esse volo, & filiam meam simul,
Præsente Megadoro, & sorore ejus proba
Eunomia. Lyc. *& habetur, & refertur gratia,*
Ut meritus es, socer exoptatus mihi, Euclio.
Eucl. *Relatam mihi satis putabo gratiam,*
Si donum nostrum, & me ipsum accipias nunc libens.
Lyc. *Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.*
Str. *Quod restat, here, nunc, memento, ut sim liber.*
Lyc. *Recte monuisti. Esto merito liber tuo,*
O Strobile, & turbatam jam intus cœnam para.
Str. *Spectatores, naturam avarus Euclio*
Mutavit: liberalis subito factus est.
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et, si Fabula perplacuit, clare plaudite.

FINIS AULULARIAE.

M. A. C-

M. ACCII PLAUTI

CAPTEIVEI.

Dramatis Personæ.

ERGASILUS, *parasitus*.	ARISTOPHONTES.
HEGIO, *senex*.	PUER *Hegionis*.
LORARIUS.	PHILOPOLEMUS.
PHILOCRATES.) *Captivi*.	STALAGMUS.
TYNDARUS.) *Captivi*.	GREX.

ARGUMENTUM.

Captus est in pugna Hegionis filius :
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum studens, uti natum recuperet.
Et in ibus emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Ut amittatur fecit : ipsus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitivum simul;
Indicio cujus alium agnoscit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Illi qui astant, hi stant ambo, non sedent.
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.
Senex qui hic habitat, Hegio est hujus pater.
Sed is quo pacto serviat suo sibi patri,
Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum servus surpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide

Digitized by Google

Patri hujusce. jam hoc tenetis? optimum est.
Negat, hercle, ille ultimus. accedito.
Si non, ubi sedeas, locus est, est, ubi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquom: alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat.
Hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater.
Enimvero dî nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,
Ut fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
Cœpit captivos commercari hic Alios,
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum captivum. hunc suum esse nescit, qui domi est.
Et quoniam heri inde audivit, de summo loco
Summoque genere captum esse equitem Alium,
Nihil pretio parsit, filio dum parceret:
Reconciliare ut facilius posset domum,
Emit hosce de præda ambos de Quæstoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic servus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam,
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem servabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens: itidem ut sæpe jam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia

Ita

Ita compararunt & confinxerunt dolum :
Itaque hi commenti de ſua ſententia ,
Ut in ſervitute hic ad ſuum maneat patrem .
Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſervit patri .
Homunculi quanti ſunt , cum recogito !
Hæc Res agetur nobis , vobis Fabula .
Sed etiam eſt , paucis vos quod monitos voluerim .
Profecto expediet , Fabulæ huic operam dare .
Non pertractate facta eſt , neque item ut ceteræ :
Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles
Hic , neque perjurus leno eſt , nec meretrix mala ,
Neque miles glorioſus . Ne vereamini,
Quia bellum Aetolis eſſe dixi cum Aliis :
Foris illic extra ſcenam fient prœlia .
Nam hoc pæne iniquum eſt Comico choragio ,
Conari de ſubito nos agere Tragœdiam .
Proin ſi quis pugnam exſpectat , lites contrahat :
Valentiorem nactus adverſarium
Si erit , ego faciam ut pugnam inſpectet non bonam :
Adeo ut ſpectare poſtea omneis oderit .
Abeo . Valete , judices juſtiſſimi
Domi , bellique duellatores optumi .

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Ergaſilus .

JUventus nomen indidit ſcorto mihi ,
Eo quia invocatus ſoleo eſſe in convivio .
Scio abſurde dictum hoc deriſores dicere ,
At ego ajo recte . nam in convivio ſibi
Amator , talos cum jacit , ſcortum invocat .
Eſtne invocatum , an non ? eſt planiſſume .
Verum , hercle , verum nos paraſiti planius ;
Quos numquam quiſquam neque vocat , neque invocat :
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum .
Ubi res prolatæ ſunt , cum rus homines eunt ,

Si-

Digitized by Google

Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit:
Item Paraſiti rebus prolatis latent
In occulto, miſeri victitant ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus Paraſiti venatici
Sumus: quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique & multum incommodiſtici.
Et hic quidem, hercle, niſi qui colaphos perpeti
Potis Paraſitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad ſaccum licet.
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.
Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aliis.
Nam Aetolia hæc eſt: illic captu'ſt in Alide
Philopolemus hujus Hegionis filius
Senis, qui hic habitat: quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt: quas quotieſcumque conſpicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filii gratia
Inhoneſtum, maxume alienum ingenio ſuo.
Homines captivos commercatur, ſi queat
Aliquem invenire, ſuum quîcum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. ſed aperitur oſtium,
Unde ſaturitate ſæpe ego exii ebrius.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Hegio, Lorarius, Ergaſilus.

ADvorte animum ſis tu: iſtos captivos duos,
Here quos emi de præda, de Quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias;
Iſtas majores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent:
Sed uti aſſerventur magna diligentia.
Liber captivus avis feræ conſimilis eſt:

Se-

Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt: numquam poſt illam poſſis prendere.
Lor. Omnes profecto liberi lubentius
Sumus, quam ſervimus. *Heg.* non videre ita tu quidem.
Lor. Si non eſt quod dem, mene vis dem ipſe in pedes?
Heg. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lor. Avis me feræ conſimilem faciam, ut prædicas.
Heg. Ita ut dicis. nam ſi faxis, te in caveam dabo.
Sed ſatis verborum eſt. cura quæ juſſi, atque abi.
Erg. Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetret:
Nam ni illum recipit, nihil eſt quo me recipiam.
Nulla juventutis eſt ſpes: ſeſe omnes amant.
Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus:
Cujus numquam voltum tranquillavi gratiis.
Condigne eſt pater ejus moratus moribus.
Heg. Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos:
Viſam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuo recipiam rurſum domum.
Erg. Aegre eſt mihi, hunc facere quæſtum carcerarium,
Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.
Sed ſi ullo pacto ille huc conciliari poteſt,
Vel carnificinam hunc facere, poſſum perpeti.
Heg. Quis hic loquitur? *Erg.* ego,qui tuo mærore maceror,
Maceſco, conſeneſco, & tabeſco miſer.
Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.
Neque umquam quidquam me juvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.
Heg. Ergaſile, ſalve. *Erg.* dî te bene ament, Hegio.
Heg. Ne fle. *Erg.* egone illum non fleam? egone non defleã
Talem adoleſcentem? *Heg.* ſemper ſenſi, filio
Meo te eſſe amicum, & illum intellexi tibi.
Erg. Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Cum quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
Ego, poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,
Expertus quanti fuerit: nunc deſidero.
Heg. Alienus cum ejus incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facere eſt, cui ille eſt unicus?

Erg.

Erg. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio!
Numquam iſtuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'ſt; mihi etiam unico magis unicus.
Heg. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. *Erg.* eheu! *Heg.* huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
Nullumne interea nactus, qui poſſet tibi
Remiſſum, quem dixti, imperare exercitum?
Erg. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam,
Quoi obtigerat, poſtquam captu'ſt Philopolemus tuus.
Heg. Non pol mirandum eſt, fugitare hanc provinciam.
Multis & multigeneribus opus eſt tibi
Militibus. primum-dum opus eſt Piſtorienſibus:
Eorum ſunt genera aliquot Piſtorienſium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus eſt Ficedulenſibus:
Jam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.
Erg. Ut ſæpe ſumma ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator, nunc privatus eſt!
Heg. Habe modo bonum animum. nam illum confido domum
In his diebus me reconciliaſſere.
Nam eccum hic captivum adoleſcentem Alium,
Prognatum genere ſummo, & ſummis divitiis:
Hoc illum me mutare, confido fore.
Erg. Ita dî deæque faxint. *Heg.* ſed num quo foras
Vocatus ad cœnam? *Erg.* nuſquam, quod ſciam.
Sed quid tu id quæris? *Heg.* quia mihi eſt natalis dies;
Propterea te vocari ad cœnam volo.
Erg. Facete dictum. *Heg.* ſed ſi pauxillum potes
Contentus eſſe. *Erg.* ne perpauxillum modo;
Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.
Heg. Age ſis roga. *Erg.* emin' tu? *Heg.* niſi qui meliorem afferet.
Erg. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quaſi fundum vendam, meis me addicam legibus.
Heg. Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi:

Sed si venturus, tempori . *Erg.* hem! vel jam otium est .
Heg. I modo , venare leporem : nunc erim tenes .
Nam meus scruposam victus commeat viam .
Erg. Numquam istoc vinces me , Hegio ; ne postules :
Cum calceatis dentibus veniam tamen .
Heg. Asper meus victus sane est . *Erg.* sentisne esitas ?
Heg. Terrestris cœna est . *Erg.* sus , terrestris bestia est .
Heg. Multis oleribus . *Erg.* curato ægrotos domi .
Numquid vis? *Heg.* venias tempori. *Erg.* memorem mones.
Heg. Ibo intro , atque intus subducam ratiunculam ,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam fiet .
Ad fratrem , quo ire dixeram , mox ivero .

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

***Lorarii* , *Philocrates* , *Tyndarus* .**

SI dii immortales id voluere, vos hanc ærumnã exsequi,
Decet id pati animo æquo . si id facietis, levior labos erit .
Domi fuistis , credo , liberi :
Nunc servitus si evenit , ei vos morigerari mos bonu'st ,
Eamque herili imperio ingeniis vestris lenem reddere .
Indigna digna habenda sunt,herus quæ facit. *Ph.*oh oh oh !
Lor. Ejulatione haud opus est : oculis multam miseriam additis .
In re mala animo si bono utare , adjuvat .
Ph. At nos pudet , quia cum catenis sumus . *Lor.* at pigeat postea
Nostrum herum , si vos eximat vinculis ,
Aut solutos sinat , quos argento emerit .
Ph. Quid a nobis metuit ? scimus nos
Nostrum officium quod est , si solutos sinat .
Lor. At fugam fingitis . sentio quam rem agitis .
Ph. Nos fugiamus ? quo fugiamus ? *Lor.* in patriam .
Ph. apage : haud nos id deceat
Fugitivos imitari . *Lor.* immo ædepol , si erit occasio,haud dehortor .

Ph. Unum exorare vos ſinite nos. *Lor.* quidnam id eſt? *Ph.* ut ſine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.
Lor. Fiat. abſcedite hinc: nos concedamus huc. ſed brevem orationem incipeſſe.
Ph. Hem! iſtuc mihi certum erat. concede huc. *Lor.* abite ab iſtis. *Tynd.* obnoxii ambo
Vobis ſumus propter hanc rem; cum, quæ volumus nos,
Copia eſt; ea facitis nos compotes.
Ph. Secede huc nunc jam, ſi videtur, procul;
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant:
Neve permanet palam hæc noſtra fallacia.
Nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas,
Sed malum maxumum, ſi id palam provenit.
Nam ſi herus mihi es tu, atque ego me tuum eſſe ſervum aſſimulo,
Tamen viſo opu'ſt, cauto eſt opus, ut hoc ſobrie, ſineque arbitris,
Accurate hoc agatur, docte & diligenter.
Tanta incepta res eſt: haud ſomniculoſe hoc
Agendum eſt. *Tynd.* ero, ut me voles eſſe. *Ph.* ſpero.
Tynd. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite
Carum offerre meum caput vilitati.
Ph. Scio. *Tynd.* at ſcire memento, quando id, quod voles, habebis.
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod ſibi volunt,
Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id ubi jam penes ſeſe habent,
Ex bonis peſſumi & fraudulentiſſumi
Sunt. nunc ut te mihi volo eſſe, eſſe autumo.
Quod tibi ſuadeam, ſuadeam meo patri.
Ph. Pol ego te, ſi audeam, meum patrem nominem:
Nam ſecundum patrem tu es pater proximus.
Tynd. Audio. *Ph.* & propterea ſæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, ſed ſervus ſum. nunc obſecro te hoc unum,

Quoniam nobis dî immortales animum oſtenderunt ſuum,
Ut qui herum me tibi fuiſſe, atque eſſe nunc conſervum velint;
Quod antehac pro jure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatẽ patris,
Perque conſervitium commune, quod hoſtica evenit manu,
Ne me ſecus honore honeſtes, quam ego te, cum ſervibas mihi,
Atq; ut qui fueris, & qui nunc ſis, meminiſſe ut memineris.
Tynd. Scio quidem me te eſſe nunc, & te eſſe me. *Ph.* hem iſtuc ſi potes
Memoriter meminiſſe, ineſt ſpes nobis in hac aſtutia.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

JAm ego revertar intro, ſi ex his quæ volo exquiſivero.
Ubi ſunt iſti, quos ante ædis juſſi huc produci foras?
Ph. Aedepol tibi ne quæſtioni eſſemus, cautum intellego;
Ita vinclis cuſtodiiſque circummœniti ſumus.
Heg. Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet.
Etiam cum caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.
An vero non juſta cauſſa eſt, ut vos ſervem ſedulo,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia?
Ph. Neque pol tibi nos, quia nos ſervas, æquom eſt vitio vortere:
Neque te nobis, ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio.
Heg. Ut vos hic, itidem illic apud vos meus ſervatur filius.
Ph. Captus eſt? *Heg.* ita. *Ph.* non igitur nos ſoli ignavi fuimus.
Heg. Secede huc. nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquum mihi eſſe nolo. *Ph.* non ero,
Quod ſciam. ſi quid neſcivi, id neſcium tradam tibi.
Tynd. Nunc ſenex eſt in tonſtrina: nunc jam cultros attinet.

Ne id

Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.
Heg. Quid tu? servusne esse, an liber mavelis? memora mihi.
Ph. Proximum quod sit bono, quodque a malo longissime,
Id volo. quamquam non multum fuit molesta servitus:
Nec mi secus erat, quam si essem familiaris filius.
Tynd. Eugepæ! Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam hujus nimius nugator fuit.
Ut facete orationem ad servitutem contulit!
Heg. Quo de genere natu'st illic Philocrates? *Ph.* Polyplusio:
Quod genus illic est unum pollens atque honoratissimum.
Heg. Quid ipsus hic? quo honore est illic? *Ph.* summo, atque ab summis viris.
Heg. Tum igitur ei, cũ in Aleis tanta gratia est, ut prædicas,
Quid divitiæ, suntne opimæ? *Ph.* unde excoquat sevum senex.
Heg. Quid pater? vivitne? *Ph.* vivum, cum inde abiimus, liquimus.
Nunc, vivat, necne, id Orcum scire oportet scilicet.
Tynd. Salva res est. philosophatur quoque jam, non mendax modo est.
Heg. Quod erat ei nomen? *Ph.* Thesaurochrysonicochrysides.
Heg. Videlicet propter divitias inditum id nomen quasi est.
Ph. Immo ædepol propter avaritiam ipsius, atq; audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
Heg. Quid tu ais? tenaxne pater ejus est? *Ph.* immo ædepol pertinax.
Quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacruficat,
Ad rem divinam, quibus est opus, Samiis vasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat. proinde, aliis ut credat vide.
Heg. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc, quæ volo, exquæsivero.

Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus ſis, ſcio: hic faſſu'ſt mihi.
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tua re feceris:
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc. *Tynd.* fecit officiū hic ſuū,
Cum tibi eſt confeſſus verum. quamquam volui ſedulo
Meam nobilitatem occultare, & genus, & divitias meas,
Hegio. nunc quando patriam & libertatem perdidi,
Non ego iſtunc me potius, quam te metuere, æquum cenſeo.
Vis hoſtilis cum iſtoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, cum dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet:
Me, qui liber fueram, ſervum fecit: e ſummo infimum.
Qui imperare inſuevera, nunc alterius imperio obſequor.
Et quidem, ſi proinde ut ipſe fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuſte aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, niſi forte ipſe non vis, volueram.
Heg. Loquere audacter. *Tynd.* tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus.
Tam mihi, quam illi libertatem hoſtilis eripuit manus.
Tam ille apud nos ſervit, quā ego nunc hic apud te ſervio.
Eſt profecto Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus deſiderat.
Heg. Memini ego iſtoc. ſed faterin' eadem quæ hic faſſu'ſt mihi?
Tynd. Ego patri meo eſſe fateor ſummas divitias domi,
Meque ſummo genere gnatum. ſed te obteſtor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ:
Ne patri, tametſi unicus ſum, decere videatnr magis,
Me ſaturum ſervire apud te ſumtu & veſtitu tuo,
Potius quam illî, ubi minime honeſtum eſt, mendicantem vivere.
Heg. Ego virtute deûm & majorū noſtrûm dives ſum ſatis.

Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existimo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit.
Est etiam, ubi profecto damnum præstet facere, quam lucrum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quæ sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud vos servit captus Alide.
Eum si reddis mihi, præterea unum nummum ne duis.
Et te & hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
Tynd. Optumum atque æquissimum oras, optimusque hominum homo es.
Sed is privatam servitutem servit illî, an publicam?
Heg. Privatam medici Menarchi. *Ph.* pol hic quidem hujus est cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imber est, quando pluit.
Heg. Fac is homo ut redimatur. *Tynd.* faciam. sed te id oro, Hegio.
Heg. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam. *Tynd.* ausculta dum, scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
Verum te quæso, ut æstimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Ut is homo redimatur illî. *Heg.* immo alium potius misero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc tuum qui conveniat patrem:
Qui tua quæ tu miseris mandata, ita ut velis, perferat.
Tynd. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operā luseris.
Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quemquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit servus ex sententia:
Neque adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare: meo periculo hujus ego experiar fidem,
Fretus ingenio ejus, quod me esse scit erga se benevolum.
Heg. Mittam equidem istunc æstimatum tua fide, si vis. *Tynd.* volo.

Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
Heg. Num quæ caussa est, quin si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? *Tynd.* optima immo. *Heg.* solvite istum nunc jam,
Atque utrumque. *Tynd.* dî tibi omnes omnia optata afferant,
Cum me tanto honore honestas, cumque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud molestum est jam, quod collus collaria caret.
Heg. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida est bonis.
Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nuntiari. vin' vocem huc ad te? *Tynd.* voca.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

QUæ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobisque. vult te novus herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi viginti minis;
Hic autem te ait, mittere hinc velle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium: mutatio
Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.
Ph. Utroque vorsum rectum est ingenium meum
Ad te, adque illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
Heg. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Cum servitutem ita fers, uti ferre decet.
Sequere. hem tibi hominem! *Tynd.* gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi & potestatem facis:
Ut ego ad parentes hunc remittam nuntium,
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim,

Pa-

Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Ut te æſtimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, ut viginti minas
Dem pro te. *Ph.* recte conveniſſe ſentio.
Nam pater exſpectat aut me, aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad ſe veniat. *Tynd.* ergo animum advortas volo,
Quæ nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
Ph. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam ſedulo,
Ut potiſſimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id perſequarque corde & animo atque viribus.
Tynd. Facis ita, ut te facere oportet. nunc animum advortas volo:
Omnium primum ſalutem dicito matri & patri,
Et cognatis, & ſi quem alium benevolentem videris:
Me hic valere, & ſervitutem ſervire huic homini optumo,
Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit, & facit.
Ph. Iſtuc ne præcipias: facile memoria memini tamen.
Tynd. Nam quidem, niſi quod cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit
De hujus filio. *Ph.* quæ memini, mora mera eſt monerier.
Tynd. Ut eum redimat, & remittat noſtrûm huc amborum vicem.
Ph. Meminero. *Heg.* at quamprimum poteris: iſtuc in rem utrique eſt maxume.
Ph. Non tuum tu magis videre, quam ille ſuum gnatum cupit.
Heg. Meus mihi, ſuus cuique eſt carus. *Ph.* numquid aliud vis patri
Nuntiari? *Tynd.* me hic valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili:
Neque te commeruiſſe culpam, neque me advorſatum tibi.
Beneque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med umquam deſeruiſſe te, neque factis, neque fide
Rebus in dubiis, egenis. hæc pater quando ſciet,

Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Numquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu:
Et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera & comitate & virtute & sapientia
Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo,
Cum apud hunc confessus es & genus & divitias meas.
Quo pacto emisti e vinclis tuum herum, tua sapientia.
Ph. Feci ego ista ut commemoras: & te meminisse id gratum est mihi.
Merito tibi ea evenerunt a me. nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem, quæ me erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. nam si servus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti. *Heg.* dî vostram fidem,
Hominum ingenium liberale! ut lacrumas excutiunt mihi!
Videas corde amare inter se. quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit! *Ph.* istic pol haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritus est, ut laudetur laudibus.
Heg. Ergo cum optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
Ph. Magis non factum possum velle, quam opera experiar persequi:
Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelẽ non futurum Philocrati. *Heg.* probus es homo.
Ph. Nec me secus umquam ei facturum quidquam, quam memet mihi.
Tynd. Istæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quo minus dixi, quam volui de te, animum advortas volo.
Atque horunc verborum caussa caveto mihi iratus fuas.
Sed te quæso, cogitato, hinc mea fide mitti domum
Te æstimatum, & meam esse vitam hic pro te positam pignori.
Ne tu me ignores, cum extemplo meo e conspectu abscesseris:
Quom me servom in servitute pro te hic reliqueris;
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras:

Digitized by Google

Neque des operam, pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstimatum mittier:
Fac fidelis sis fideli: cave fidem fluxam geras.
Nam pater, scio, faciet, quæ illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni. 81
Hæc per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne suas, quam ego sum tibi.
Tu hoc age. tu mihi herus nunc es, tu patronus, tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas. *Ph.* mandavisti satis.
Satin' habes, mandata quæ sunt, facta si refero? *Tynd.* satis.
Ph. Et tua & tua huc ornatus reveniam ex sententia. 87
Numquid aliud? *Tynd.* ut, quamprimum possis, redeas. *Ph.* res monet.
Heg. Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezita tibi:
Eadem opera a Prætore sumam syngraphum. *Tynd.* quem syngraphum? 90
Heg. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intro abi. *Tynd.* bene ambulato. *Ph.* bene vale. *Heg.* ædepol rem meam
Constabilivi, cum illos emi de præda a Quæstoribus.
Expedivi ex servitute filium, si dîs placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu. 95
Servate istum sultis intus, servi: ne quoquam pedem
Efferat sine custode. ego apparebo domi.
Ad fratrem modo captivos alios inviso meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum prævorti volo.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Ergasilus.

Miser homo est qui ipse sibi quod edit quærit, & id ægre invenit:
Sed ille est miserior qui & ægre quærit, & nihil invenit:
Ille miserrimus est qui cum esse cupit, quod edit non habet.
Nam, hercle, ego huic diei, si liceat, oculos effodiam libens;
Ita malignitate oneravit omnes mortales mihi.
Neque jejuniosiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec quî minus procedat, quidquid facere occœperit.
Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticæ arti maximam in malam crucem.
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.
Nihil morantur jam Laconas imi subsellii viros,
Plagipatidas: quibus sunt verba sine penu & pecunia.
Eos requirunt qui, libenter cum ederint, reddant domi;
Ipsi obsonant, quæ Parasitorum ante erat provincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos.
Neque ridiculos jam teruncii faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro:
Salvete, inquam: quo imus una, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait? hoc aut quis profitetur? inquam. quasi muti silent:
Neque me rident. Ubi cœnamus? inquam. atque illi abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier.
Nemo ridet. scivi extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.

Omnes

Omnes compacto rem agunt, quaſi in Velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Paraſiti fruſtra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum eſt jus meum omne perſequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vita prohibeant,
His diem dicam: irrogabo multam: ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona ſit. ſic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. eſt illic mihi una ſpes cœnatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad ſenem, ad cœnam aſperam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Hegio.

Quid eſt ſuavius, quam bene rem gerere bono publico? ſicut ego feci heri,
Cum emi hoſce homines. ubi quiſque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. ita me miſerum reſtitando,
Retinendoque laſſum reddiderunt.
Vix ex gratulando miſer jam eminebam;
Tandem abii ad Prætorem: ibi vix requievi: rogo ſyngraphum:
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum.
Inde illico revortor domum. poſtquam id actum eſt, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi ſunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum ſibi eſſe ſodalem. dico eſſe eum
Apud me. hic extemplo orat obſecratque, eum ſibi ut liceat
Videre. juſſi illico hunc exſolvi. nunc tu ſequere me,
Ut quod me oraviſti, impetres, eum hominem ut convenias.

Digitized by Google

ACTUS TERTII SCENA III.

Tyndarus.

NUnc illud eſt, cum me fuiſſe, quam eſſe, nimio mavelim:
Nunc ſpes, opes, auxiliaque a me ſegregant, ſpernuntq; ſe.
Hic ille eſt dies, cum nulla vitæ meæ ſalus ſperabilis eſt:
Neque exſilium exitio eſt; neque adeo ſpes, quæ mihi hunc aſpellat metum:
Nec mendaciis ſubdolis mihi uſquam mantellum eſt meis.
Nec ſycophantiis, nec fucis ullum mantellum obviam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt.
Nec confidentiæ uſquam hoſpitium eſt, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta ſunt: patent præſtigiæ.
Omnis res palam eſt: neque de hac re negotium eſt, quin male
Occidam, oppetamque peſtem, heri vicem meamque.
Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intro venit modo.
Is me novit: is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.
Neque jam Salus ſervare, ſi volt, me poteſt: nec copia eſt;
Niſi ſi aliquam corde machinor aſtutiam.
Quam, malum! quid machiner? quid comminiſcar? maxumas
Nugas ineptiaſque incipiſſo. hæreo.

ACTUS TERTII SCENA IV.

Hegio, Tyndarus, Ariſtophontes.

QUo illum nunc hominem proripuiſſe foras ſe dicam ex ædibus?
Tynd. Nunc enimvero ego occidi: eunt ad te hoſtes, Tyndare. quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo, aut quid fatebor? mihi

Res

Res omnis in incerto sita est. quid rebus confidam meis?
Utinam te dî prius perderent, quam periisti e patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occisa est hæc res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam.
Heg. Sequere. hem tibi hominem. adi, atque alloquere.
Tynd. quis homo est me hominum miserior?
Arist. Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare?
Proque ignoto me aspernari, quasi me numquam noveris?
Equidem tam sum servus, quam tu: etsi ego domi liber fui,
Tu usque a puero servitutem servivisti in Alide.
Heg. Aedepol minime miror, si te fugitat, aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Tynd. Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide.
Ne tu, quod istic fabuletur, auris immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem & patrem.
Et illic isti, qui sputatur, morbus interdum venit.
Proin' tu ab istoc procul recedas. *Heg.* ultro istum a me.
Arist. ain', verbero,
Me rabiosum? atque insectatum esse hastis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, ut quî me opus sit insputarier?
Heg. Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibus insputari saluti fuit. *Tynd.* atque Aliis profuit.
Arist. Quid tu autem, etiam huic credis? *Heg.* quid ego credam huic? *Arist.* insanum esse me.
Tynd. Viden' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi optumum est.
Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliscit rabies. cave tibi.
Heg. Credidi esse insanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.
Tynd. Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.
Heg. At etiam te suum sodalem esse ajebat. *Tynd.* haud vidi magis.

Et

Et quidem Alcmæo, atque Oreſtes, & Lycurgus poſtea
Una opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. *Ariſt.* at etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi? *Heg.* pol planum id quidem eſt
Non noviſſe, qui iſtūc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Ariſt. Immo iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui vero eſt, negat.
Tynd. Tu enim repertus, Philocratē qui ſuperes veriverbio!
Ariſt. Pol, ego ut rem video, tu inventus, vera vanitudine
Qui convincas. ſed quæſo, hercle, agedum aſpice ad me. *Tynd.* hem! *Ariſt.* dic modo,
Te negas Tyndarum eſſe? *Tynd.* nego, inquam. *Ariſt.* tun' te Philocratem eſſe ais?
Tynd. Ego, inquam. *Ariſt.* tune huic credis? *Heg.* plus quidem, quam tibi, aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus. *Ariſt.* quem patrem, qui ſervus eſt? *Tynd.* & tu quidem
Servus & liber fuiſti, & ego me confido fore,
Si hujus huc reconciliaſſo in libertatem filium.
Ariſt. Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?
Tynd. Non equidem me Liberum, ſed Philocratem eſſe ajo. *Ariſt.* quid eſt?
Ut ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is eſt ſervus ipſe, neque præter ſe umquam ei ſervus fuit.
Tynd. Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi, quî vivas, domi eſt,
Omnis inveniri ſimiles tibi vis. non mirum facis.
Eſt miſerorum, ut malevolentes ſint atq; invideant bonis.
Ariſt. Hegio, vide ſis, ne quid tu huic temere inſiſtas credere.
Atque, ut perſpicio, profecto jam aliquid pugnæ edidit.

Fi-

Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.
Tynd. Scio, te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, ſi dî adjuvant.
Illum reſtituam huic; hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum. *Ariſt.* quin tute is es:
Neque præter te in Alide ullus ſervus iſtoc nomine eſt.
Tynd. Pergin' ſervom me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit?
Ariſt. Enimvero jam nequeo contineri. *Tynd.* heus! audin' quid ait? quin fugis?
Jam illic hic nos inſectabit lapidibus, niſi illum jubes
Comprehendi. *Ariſt.* crucior. *Tynd.* ardent oculi: fune opu'ſt, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. *Ariſt.* at pol te, ſi hic ſapiat ſenex,
Atra pix agitet apud carnificem, tuoque capiti illuceat.
Tynd. Jam deliramenta loquitur: larüæ ſtimulant virum.
Heg. Hercle! quid ſi hunc comprehendi juſſerim? *Tynd.* ſapias magis.
Ariſt. Crucior, lapidem non habere me, ut illi maſtigiæ
Cerebrum excutiam, qui me inſanum verbis concinnat ſuis.
Tynd. Audin' lapidem quæritare? *Ariſt.* ſolus te ſolum volo,
Hegio. *Heg.* iſtinc loquere, ſi quid vis; procul tamen audiam.
Tynd. Namque ædepol ſi adbites propius, os denaſabit tibi
Mordicus. *Ariſt.* neque pol me inſanum, Hegio, eſſe creduis,
Neque fuiſſe umquam, neque eſſe morbum quem iſtic autumat.
Verum ſi quid metuis a me, jube me vinciri: volo,
Dum iſtic itidem vinciatur. *Tynd.* immo enimvero, Hegio,
Iſtic, qui volt, vinciatur. *Ariſt.* tace modo: ego te, Philocrates
Falſe, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.

Quid

Quid mi abnutas? *Tynd.* tibi ego abnuto? quid agat, si absis longius?
Heg. Quid ais? quid si adeam hunc insanum? *Tynd.* nugas ludificabitur.
Garriet quod neque pes umquam, neque caput compareat.
Ornamenta absunt; Ajacem, hunc cum vides, ipsum vides.
Heg. Nihili facio, tamen adibo. *Tynd.* nunc ego omnino occidi.
Nunc ego inter sacrum saxumque sto; nec, quid faciam, scio.
Heg. Do tibi operam, Aristophontes, si quid est, quod me velis.
Arist. Ex me audibis vera, quæ nunc falsa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me insaniam
Neque tenere, neque mi esse ullum morbum, nisi quod servio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut istic Philocrates non magis est, quam aut ego, aut tu. *Heg.* eho dic mihi,
Quis illic igitur est? *Arist.* quẽ dudum dixi a principio tibi.
Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio siet.
Heg. Quid tu ais? *Tynd.* me tuum esse servom, & te meum herum. *Heg.* haud istuc rogo.
Fuistin' liber? *Tynd.* fui. *Arist.* enimvero non fuit: nugas agit.
Tynd. Quî tu scis? an tu fortasse fuisti meæ matri obstetrix,
Qui id tam audacter dicere audes? *Arist.* puerum te vidi puer.
Tynd. At ego te video major majorem. hem rursum tibi!
Meam rem non cures, si recte facias. num ego curo tuam?
Heg. Fuitne huic pater Thesaurochrysonicochrysides?
Arist. Non fuit. neque ego istuc nomen umquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. *Tynd.* pereo probe.
Quin quiescis dierectum cor meum! i, ac suspende te.

Tu

Digitized by Google

Tu fuffultas, ego mifer vix afto præ formidine.
Heg. Satin' iftuc mihi exquifitum eft fuiffe hunc fervum in Alide?
Neque effe hunc Philocratem? *Arift.* tam fatis, quam numquam hoc invenies fecus.
Sed ubi is nunc eft? *Heg.* ubi ego minime, atque ipfus fe volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus fum mifer
Hujus fcelefti technis; qui me, ut lubitum eft, ductavit dolis.
Sed vide fis. *Arift.* quin exploratum dico, & provifum hoc tibi.
Heg. Certon'? *Arift.* quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde ufque amicus fuit mihi a puero puer.
Heg. Sed qua facie eft tuus fodalis Philocrates? *Arift.* dicam tibi:
Macilento ore, nafo acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus aliquantum, crifpus, cincinnatus. *Heg.* convenit.
Tynd. Ut quidem, hercle, in medium ego hodie peffume proceffferim.
Væ illis virgis mifcris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Heg. Verba mihi data effe video. *Tynd.* quid ceffatis, compedes,
Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos cuftodiam?
Heg. Satin' me illi hodie fcelefti capti ceperunt dolo?
Illic fervum fe affimulabat, hic fefe autem liberum.
Nucleum amifi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi ftolido furfum vorfum os fublevere offuciis.
Hic quidem me numquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite iftinc, atque efferte lora. *Lor.* num lignatum mittimur?

ACTUS TERTII SCENA V.

Hegio, Tyndarus, Ariſtophontes.

INjicite huic manicas maſtigiæ.
Tynd. Quid hoc eſt negotii? quid ego deliqui? *Heg.* rogas?
Sator ſartorque ſcelerum, & meſſor maxume.
Tynd. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam ſemper occant prius, quam ſarriunt ruſtici.
Heg. At ut confidenter mihi contra aſtitit!
Tynd. Decet innocentem ſervom atque innoxium
Confidentem eſſe, ſuum apud herum potiſſimum.
Heg. Aſtringite iſti, ſultis, vehementer manus.
Tynd. Tuus ſum, tuas quidem vel præcidi jube.
Sed quid negotii eſt, quamobrem ſuccenſes mihi?
Heg. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis
Delaceraviſti, deartuaviſtique opes.
Confeciſti omnes res ac rationes meas.
Ita mi exemiſti Philocratem fallaciis.
Illum eſſe ſervom credidi, te liberum.
Ita voſmet ajebatis, itaque nomina
Inter vos permutaſtis. *Tynd.* fateor, omnia
Facta eſſe ita, ut tu dicis, & fallaciis
Abiiſſe eum abs tè, mea opera atque aſtutia:
An, obſecro hercle te, id nunc ſuccenſes mihi?
Heg. At cum cruciatu maxumo id factum eſt tuo.
Tynd. Dum ne ob malefacta peream, parvi æſtimo.
Si ego hic peribo, aſt ille, ut dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex ſervitute, atque hoſtibus
Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Præoptaviſſe, quam is periret, ponere.
Heg. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
Tynd. Qui per virtutem peritat, non interit.

Heg. Quando ego te exemplis excruciavero pessumis,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interîsse, vel perîsse prædicent,
Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.
Tynd. Pol si istuc faxis, haud sine pœna feceris,
Si ille huc redibit, sicut confido affore.
Arist. Pro dî immortales! nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negotî. meus sodalis Philocrates
In libertate est ad patrem, in patria. bene est!
Nec est quisquam mihi, æque melius cui velim.
Sed hoc mihi ægre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus est.
Heg. Vetuin' te quidquam mihi hodie falsum proloqui?
Tynd. Vetuisti. *Heg.* cur es ausus mentiri mihi?
Tynd. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt. *Heg.* at tibi oberunt. *Tynd.* optume est.
At herum servavi, quem servatum gaudeo:
Cui me custodem addiderat herus major meus.
Sed maléne id arbitrare factum? *Heg.* pessume.
Tynd. At ego ajo recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum servom manu?
Essetne apud te is servus acceptissumus?
Responde. *Heg.* opinor. *Tynd.* cur ergo iratus mihi es?
Heg. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
Tynd. Quid? tu una nocte postulavisti & die,
Recens captum hominem, nuperum & novitium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi,
Quam illi, quîcum una a puero ætatem exegeram?
Heg. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
Ubi ponderosas, crassas capiat compedes:
Inde ibi porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effodint,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Arist. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,

Ne tu iſtunc hominem perduis. *Heg.* curabitur.
Nam noctu nervo vinctus cuſtodibitur,
Interdius ſub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno abſolvam die.
Ariſt. Certumne eſt tibi iſtuc? *Heg.* non moriri certiu'ſt.
Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Jubete huic craſſas compedes impingier.
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus ſiet:
Atque hunc ita me velle, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic ſit, quam quoi peſſume eſt.
Tynd. Cur ego te invito me eſſe ſalvom poſtulem?
Periculum vitæ meæ tuo ſtat periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam, mali.
Etſi pervivo uſque ad ſummam ætatem, tamen
Breve ſpatium eſt perferundi, quæ minitas mihi.
Vale atque ſalve: etſi aliter ut dicam, meres.
Tu Ariſtophontes, de me ut meruiſti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit. *Heg.* abducite.
Tynd. At unum hoc quæſo, ſi huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam.
Heg. Periiſtis, niſi hunc jam e conſpectu abducitis.
Tynd. Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.
Heg. Illic eſt abductus recta in phylacam, ut dignus eſt.
Ego illis captivis aliis documentum dabo,
Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.
Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palam,
Uſque offrenatum ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt hæc quidquam credere.
Satis ſum ſemel deceptus. ſperavi miſer
Ex ſervitute me exemiſſe filium.
Ea ſpes elapſa eſt. perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi ſervos ſurpuit:
Neque eum ſervom umquam repperi, neque filium.
Major potitus hoſtium eſt. quod hoc eſt ſcelus!
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te ubi fuiſti. neminis

Mi-

Digitized by Google

Misereri certum est, quia mei miseret neminem.
Arist. Exauspicavi ex vinclis. nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Ergasilus.

JUppiter supreme, servas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, jocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum est mihi;
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere.
Ita hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies.
Sine sacris hæreditatem sum aptus effertissumam.
Nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, cuj boni
Tantum affero, quantum ipse a diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa est, eodem pacto ut Comici servi solent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuntium æternum adepturum cibum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Hegio, Ergasilus.

QUanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi ægritudo auctior est in animo.
Ad illum modum sublitum os esse
Hodie mihi? neque id perspicere quivi?
Quod cum scibitur, per urbem irridebor.
Cum extemplo ad forum advenero, omnes loquentur.
Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.
Sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
Collecto quidem est pallio. quidnam acturu'st?

Digitized by Google

Erg. Move abs te moram, atque, Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obstiterit obviam,
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet. *Heg.* hic homo pugilatum incipit.
Erg. Facere certum est. proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac platea negotî conferat quidquam sui.
Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi,
Humerus aries. tum genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
Heg. Quæ illæc eminatio est? nam nequeo mirari satis.
Erg. Faciam ut ejus diei locique, meique semper meminerit:
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is extemplo obstiterit suæ.
Heg. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
Erg. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
Heg. Mira ædepol sunt, ni hic in ventrem sumsit confidentiam.
Væ misero illi, cujus cibo iste factu'st imperiosior.
Erg. Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfuri sues,
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest:
Eorum si quojusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis, meis pugnis exculcabo furfures.
Heg. Basilicas edictiones, atque imperiosas habet.
Satur homo est: habet profecto in ventre confidentiam.
Erg. Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis:
Ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario;

Eum

Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserrimos.
Heg. Eugepæ! edictiones ædilitias hic habet quidem:
Mirumque adeo est, ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomũ.
Erg. Non ego nunc Parasitus sum, sed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus.
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitia senem?
Quî homine adæque nemo vivit fortunatior.
Heg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi?
Erg. Heus, ubi estis? ecquis hoc aperit ostium? *Heg.* hic homo
Ad cœnam recipit se ad me. *Erg.* aperite hasce ambas fores,
Priusquam pultando vel assulatim foribus exitium affero:
Heg. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile! *Erg.* Ergasilum qui vocat?
Heg. Respice. *Erg.* Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me jubes. sed qui est? *Heg.* respice ad me, Hegio sum. *Erg.* oh mihi
Quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.
Heg. Nescio quem ad portum nactus es, ubi cœnes; eo fastidis.
Erg. Cedo manum. *Heg.* manum? *Erg.* manum, inquam, cedo tuam actutum. *Heg.* tene.
Erg. Gaude. *Heg.* quid ego gaudeam? *Erg.* quia ego impero. age, gaude modo.
Heg. Pol, mærores mi antevortunt gaudiis. *Erg.* noli irascier;
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mærorum tibi.
Gaude audacter. *Heg.* gaudeo, etsi nihil scio quod gaudeam.
Erg. Bene facis. jube. *Heg.* quid jubeam? *Erg.* ignem ingentem fieri.
Heg. Ignem ingentem? *Erg.* ita dico, magnus ut sit. *Heg.* quid? me, volturie,
Tuan' caussa ædeis incensurum censes? *Erg.* noli irascier.
Juben' an non jubes astitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?

Digitized by Google

Alium pisces præstinatum abire? *Heg.* hic vigilans somniat.
Erg. Alium porcinam, atque agninam, & pullos gallinaceos?
Heg. Scis bene esse, si sit unde. *Erg.* pernam atque ophthalmia;
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum?
Heg. Nominandi istorum tibi erit magis quam edũdi copia
Hic apud me, Ergasile. *Erg.* mean' me caussa hoc censes dicere?
Heg. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
Erg. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumtum, etsi ego vetem.
Heg. Egone? *Erg.* tute. *Heg.* tum tu mi igitur herus es. *Erg.* immo bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? *Heg.* malim, quam miserum quidem.
Erg. Cedo manum. *Heg.* hem manum. *Erg.* dî te omnes adjuvant. *Heg.* nihil sentio.
Erg. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed jube
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnum afferri proprium, pinguem. *Heg.* cur? *Erg.* ut sacrufices.
Heg. Cui deorum? *Erg.* mihi hercle. nam ego tibi nunc sum summus Juppiter.
Idem ego sum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium;
Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.
Heg. Esurire mihi videre. *Erg.* mihi quidem esurio, non tibi.
Heg. Tuo arbitratu: facile patior. *Erg.* credo, consuetus puer.
Heg. Juppiter te dîque perdant. *Erg.* te, hercle, mihi æquom est gratias
Agere ob nuntium: tantũ ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. *Heg.* abi stultus, sero post tẽpus venis.
Erg. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe a me quam fero. nam filium

Tuum

Tuum modo in portu Philopolemum vivom, salvom, & sospitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium, una & tuum Stalagmum servom, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
Heg. Abi in malam rem: ludis me. *Erg.* ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine,
Ut ego vidi. *Heg.* meum gnatum? *Erg.* tuum gnatum, & Genium meum.
Heg. Et captivum illum Alidensem? *Erg.* μὰ τὸν Ἀπόλλω
Heg. & servolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? *Erg.* νὴ τὴν Κόραν.
Heg. Jam diu? *Erg.* νὴ τὴν Πραινέστην. *Heg.* venit?
Erg. νὴ τὴν Σιγνίαν.
Heg. Certon'? *Erg.* νὴ τὴν Φρουσινῶνα. *Heg.* vide sis.
Erg. νὴ τὸ Ἀλάτριον.
Heg. Quid tu per barbaricas urbes juras? *Erg.* quia enim item asperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas esse. *Heg.* væ ætati tuæ.
Erg. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo.
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?
Heg. Siculus. *Erg.* at nunc Siculus non est: Bojus est, Bojam terit.
Liberorum quærundorum caussa, ei, credo, uxor data est.
Heg. Dic, bonan' fide tu mihi istæc verba dixisti? *Erg.* bona.
Heg. Dî immortales! iterum gnatus videor, si vera autumas.
Erg. An tu dubium habebis, etiam sancte cum jurem tibi?
Postremo, Hegio, si parva jurijurando est fides,
Vise ad portum. *Heg.* facere certum est. tu intus cura quod opus est.
Sume, posce, prome quidvis. te facio cellarium.
Erg. Nam, hercle, nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito.

Heg.

Heg. Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas.
Erg. Unde id? *Heg.* a me meoque gnato. *Erg.* sponden' tu istud? *Heg.* spondeo.
Erg. At ego tuum tibi advenisse filium, respondeo.
Heg. Cura quam optume potes. *Erg.* bene ambula, & redambula.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Ergasilus.

ILlic hinc abiit: mihi rem summam credidit cibariam.
Dî immortales, jam ut ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis pestis veniet! quanta labes larido!
Quanta sumini absumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis lassitudo! quanta porcinariis!
Nam si alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora est.
Nunc ibo ad præfecturam, & jus dicam larido;
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Puer Hegionis.

DIespiter te dîque, Ergasile, perdant & ventrem tuum,
Parasitosque omnes, & qui posthac cœnam Parasitis dabit.
Clades calamitasque, intemperies modo in nostram advenit domum.
Quasi lupus esuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimisque, hercle, ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, calicesque omnes confregit, nisi quæ modiales erant.

Co-

Cocum percontabatur, possentne seriæ fervescere.
Cellas refregit omnes intus, reclusitque armarium.
Asservate istunc, sultis, servi. ego ibo, ut conveniam senem.
Dicam ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil est, aut jam nihil erit.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hegio, *Philopolemus*, *Philocrates*.

JOvi diisque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miseriis plurimis me exemerunt:
Quæ adhuc te carens, dum hic fui, sustentabam:
Quomque hunc conspicio in potestate nostra,
Quomque hæc reperta est fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo, & cura me satis
Et lacrumis maceravi. hoc! satis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memorasti:
Hoc agamus. *Philocr.* quid nunc, quoniam tecum servavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci? *Heg.* fecisti, ut tibi,
Philocrates, numquam referre gratiam possim satis,
Proinde ut tu promeritus de me & filio meo. *Philop.* immo potes,
Pater, & poteris, & ego potero: & dî eam potestatem dabũt,
Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres.
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.
Heg. Quid opu'st verbis? lingua nulla est, qua negem quidquid roges.
Philocr. Postulo abs te, ut mihi illum reddas servom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam sibi semper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium possim reddere.
Heg. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas,

Et id, & aliud quod me orabis, impetrabis. atque te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
Philocr. Quid fecisti? *Heg.* in lapicidinas compeditum condidi,
Ubi rescivi mihi data esse verba. *Philocr.* væ misero mihi!
Propter meum caput labores homini evenisse optumo.
Heg. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me, ut sit liber, abducito. *Philocr.* ædepol, Hegio,
Facis benigne. sed quæso, hominem ut jubeas arcessi. *Heg.* licet.
Ubi estis vos? ite actutum, Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intro. interibi ego ex hac statua verberea volo
Erogitare, meo minore quid sit factum filio.
Vos lavate interibi. *Philop.* sequere hac, Philocrates, me intro. *Philocr.* sequor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Hegio, Stalagmus.

AGe tu illuc procede, bone vir, lepidum mancupium meum.
Stal. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falsum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir numquam, neque frugi bonæ,
Neque ero umquam: ne tu spem ponas me bonæ frugi fore.
Heg. Propemodū ubi loci fortunæ tuæ sint, facile intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies: ex mala meliusculam.
Recta & vera loquere: sed neque vere, neque recte adhuc
Fecisti umquam. *Stal.* quod ego fatear, credin' pudeat, cum autumes?
Heg. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
Stal. Eja! credo ego, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem ista aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

Heg.

Heg. Satis facundu's. sed jam fieri dictis compendium volo.
Stal. Ut vis, fiat. *Heg.* bene morigerus fuit puer: nunc non decet.
Hoc agamus. jam animum advorte, ac mihi quæ dicam, edissere.
Si eris verax, tuis rebus feceris meliusculas.
Stal. Nugæ istæc sunt. non me censes scire quid dignus siem?
Heg. At ea subterfugere potis es pauca, si non omnia.
Stal. Pauca effugiam scio. nam multa evenient, & merito meo;
Quia & fugi, & tibi surripui filium, & eum vendidi.
Heg. Cui homini? *Stal.* Theodoromedi iu Alide Polyplusio
Sex minis. *Heg.* pro dî immortales! is quidem hujus est pater
Philocratis. *Stal.* quin melius novi, quam te, & vidi sæpius.
Heg. Serva, Juppiter supreme, & me & meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obsecro, exi: te volo.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Philocrates, Hegio, Stalagmus.

HEgio, assum: si quid me vis, impera. *Heg.* hic gnatum meum
Tuo patri ait se vendidisse sex minis in Alide.
Ph. Quamdiu id factum est? *Stal.* hic annus incipit vicesimus.
Ph. Falsa memorat. *Stal.* aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit.
Ph. Quid erat ei nomen? si vera dicis, memora dum mihi.
Stal. Pægnium vocitatu'st: post vos indidistis Tyndaro.
Ph. Cur ego te non novi? *Stal.* quia mos est oblivisci hominibus,
Neque novisse, cujus nihili sit faciunda gratia.

Ph. Dic mihi : isne istic fuit , quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est , hujus filius ?
Heg. Vivitne is homo ? *Stal.* argentum accepi , nihil curavi ceterum.
Heg. Quid tu ais? *Ph.* quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius;
Ut quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'st usque ad adolescentiam.
Heg. Et miser sum , & fortunatus , si vos vera dicitis :
Eo miser sum , quia male illi feci , si gnatus meu'st .
Eheu ! cur ego plus minusque feci , quam æquum fuit !
Quod male feci , crucior modo , si infectum fieri possiet .
Sed eccum,incedit huc, ornatus haud ex suis virtutibus.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Tyndarus , Hegio , Philocrates , Stalagmus .

Vidi ego multa sæpe picta , quæ Acherunti fierent
Cruciamenta : verum enimvero nulla adæque est Acheruns ,
Atque ubi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Ubi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore .
Nam ubi illo adveni , quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates , aut coturnices dantur , quicum lusitent ;
Itidem hæc mihi advenienti upupa , qui me delectet , data est .
Sed herus eccum ante ostium , & herus alter eccum ex Alide
Rediit . *Heg.* salve, exoptate gnate mi . *Tynd.* hem! quid, Gnate mi ?
Atat ! scio cur te patrem assimules esse , & me filium :
Quia mihi , item ut parentes , lucis das tuendæ copiam .
Ph. Salve, Tyndare . *Tynd.* & tu , quojus caussa hanc ærumnam exigo .

Ph.

Ph. At nunc liber in divitias ſaxo venies. nam tibi
Pater hic eſt; hic ſervus, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,
Vendidit patri meo te ſex minis. is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
Tynd. Quid, hujus filium? *Ph.* intus eccum fratrem germanum tuum.
Tynd. Quid tu ais? adduxtin' illum hujus captivum filium?
Ph. Quin, inquam, intus hîc eſt. *Tynd.* feciſti ædepol & recte & bene.
Ph. Nunc tibi pater hic eſt: hic fur eſt tuus, qui parvom hinc te abſtulit.
Tynd. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.
Ph. Meritus eſt. *Tynd.* ergo ædepol meritā mercedem dabo.
Sed dic oro: pater meus tune es? *Heg.* ego ſum, gnate mi.
Tynd. Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum cogito,
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audiſſe me
Quaſi per nebulam, Hegionem patrem meum vocarier.
Heg. Ego ſum. *Ph.* compedibus, quæſo, ut tibi ſit levior filius,
Atque hic gravior ſervus. *Heg.* certum eſt principium id prævortier.
Eamus intro, ut arceſſatur faber: ut iſtas compedes
Tibi adimam, huic dem. *Stal.* cui peculii nihil eſt, recte feceris.

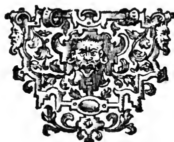
GREX.

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula eſt.
Neque in hac ſubigitationes ſunt, neque ulla amatio,
Nec pueri ſuppoſitio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adoleſcens ſcortum liberet clam ſuum patrem.

Hu-

Hujuſmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. nunc vos, ſi vobis placet,
Et, ſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium, plauſum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

M. AC-

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI CURCULIO.

Dramatis Personæ.

PALINURUS, *servus*.
PHAEDROMUS, *adolescens*.
LENA, *anus*.
PLANESIUM, *virgo*.
CAPPADOX, *leno*.
COQUUS.
CURCULIO, *parasitus*.
LYCO, *trapezita*.
CHORAGUS.
THERAPONTIGONUS, *miles*.

ARGUMENTUM.

Curculio missus Phædromi it Cariam,
Ut petat argentum. ibi ille eludit annulo
Rivalem. scribit atque obsignat litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit:
Oratu cujus Phædromo nuptum locat.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Palinurus, Phædromus.

QUo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu, cumque hac pompa, Phædrome?
Ph. Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor.
Si media nox est, sive est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.
Pal. At tandem tandem. *Ph.* tandem es odiosus mihi.

Pal. Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile:
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
Ph. Egon' apicularum opera congeſtum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
Pal. Nam quo te dicam ego ire? *Ph.* ſi tu me roges,
Dicam, ut ſcias. *Pal.* ſi rogitem, quid reſpondeas?
Ph. Hoc Aeſculapî fanum eſt. *Pal.* plus jam anno ſcio.
Ph. Huic proxumum illud oſtium occluſiſſimum.
Salve: valuiſtin' uſque, oſtium occluſiſſimum?
Pal. Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri cœnaviſtine? *Ph.* derideſne me?
Pal. Quid tu ergo, inſane, rogitas, valeatne oſtium?
Ph. Belliſſimum, hercle, vidi, & taciturniſſimum.
Numquam ullum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Cum illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
Pal. Numquid tu, quod te aut genere indignum ſit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam inſidias locas?
Aut quam pudicam oportet eſſe? *Ph.* nemini.
Nec me ille ſinit Juppiter. *Pal.* ego item volo.
Ita tuum conferto amare ſemper, ſi ſapis,
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
Semper curato ne ſis inteſtabilis:
Quod amas, amato teſtibus præſentibus.
Ph. Quid iſtuc eſt verbi? *Pal.* caute ut incedas via.
Ph. Quin leno hic habitat. *Pal.* nemo hinc prohibet, nec vetat,
Quin quod palam eſt venale, ſi argentum eſt, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam,
Dum tete abſtineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quid lubet.
Ph. Lenonis hæ ſunt ædes. *Pal.* male iſtis eveniat.
Ph. Quî? *Pal.* quia ſceleſtam ſervitutem ſerviunt.
Ph. Obloquere. *Pal.* fiat maxume. *Ph.* etiam taces?
Pal. Nempe obloqui me juſſeras. *Ph.* at nunc veto.
Id uti occœpi dicere; ei ancillula eſt.

Digitized by Google

Pal. Nempe huic lenoni,qui hic habitat? *Ph.* recte tenes.
Pal. Minus formidabo, ne exedat. *Ph.* odiosus es.
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pal. Quid ita?*Ph.* quia proprium facio: amo pariter simul.
Pal. Malus clandestinus est amor, damnum 'st merum.
Ph. Est, hercle, ita ut tu dicis. *Pal.* jamne ea fert jugum?
Ph. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi
Si est osculando quippiam impudicior.
Pal. Semper, tu scito, flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.
Ph. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.
Pal. Credam, pudor si cuipiam lenoni siet.
Ph. Immo ut illam censes? ut quæque illi occasio est
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit.
Id eo fit, quia hic leno ægrotus incubat
In Aesculapii fano. is me excruciat. *Pal.* quid est?
Ph. Alias me poscit pro illa triginta minas,
Alias talentum magnum. neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo impetrare. *Pal.* injuriu's,
Qui, quod lenoni nulli 'st, id ab eo petas.
Ph. Nunc hinc Parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quo me vortam nescio.
Pal. Si deos salutas, dextrovorsum censeo.
Ph. Nunc ara Veneris hæc est ante horunc fores.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.
Pal. Quid? an te pones Veneri jentaculo?
Ph. Me, te, atque hosce omnes. *Pal.* tum tu Venerem
vomere vis?
Ph. Cedo, puere, sinum. *Pal.* quid facturus? *Ph.* jam scies.
Anus hic solet cubitare custos, janitrix:
Nomen ei est lenæ, multibiba atque merobiba.
Pal. Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse. *Ph.* quid opu'st verbis? vinosissuma est,

Eaque, extemplo ubi vino has consperſi fores,
De odore adeſſe me ſcit, aperit illico.
Pal. Eine hic cum vino ſinus fertur? *Ph.* niſi nevis.
Pal. Nolo hercle. nam iſtunc qui fert, afflictum velim.
Ego nobis afferri cenſui. *Ph.* quin tu taces?
Si quid ſuper illi fuerit, id nobis ſat eſt:
Pal. Quiſnam iſtic fluvius eſt, quem non recipiat mare?
Ph. Sequere hac, Palinure, me ad fores: ſi mihi obſequens.
Pal. Ita faciam. *Ph.* agite, bibite, feſtivæ fores;
Potate, ſite mihi volentes propitiæ.
Pal. Voltiſne olivas, aut pulpamentum, aut capparim?
Ph. Exſuſcitate voſtram huc cuſtodem mihi.
Pal. Profundis vinum. quæ te res agitant? *Ph.* ſine.
Viden' ut aperiuntur ædes feſtiviſſimæ?
Num muttit? cardo eſt lepidus. *Pal.* quin das ſavium.
Ph. Tace: occultemus lumen & vocem. *Pal.* licet.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena, Phædromus, Palinurus.

FLos veteris vini meis naribus objectus eſt.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi ubi eſt? prope me eſt. evax habeo. Salve, anime mi,
Liberi lepos. ut veteris vetuſti cupida ſum!
Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea eſt.
Tu mihi ſtacte, tu cinnamomum, tu roſa,
Tu crocinum & caſia es, tu bdellium: nam ubi
Tu profuſus, ibi ego me pervelim ſepultam.
Sed quum adhuc naſo, odos, obſecutus es meo,
Da viciſſim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. ubi eſt ipſus? ipſum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. ſed hac abiit, hac perſequar.
Ph. Sitit hæc anus. *Pal.* quantillum ſitit? *Ph.* modica eſt,
Capit quadrantal. *Pal.* pol, ut tu prædicas,
Vindemia hæc huic anui non ſatis eſt ſoli.

Digitized by Google

Canem eſſe hanc quidem magis par fuit : ſagax
Naſum habet. *Len.* amabo, cuja vox ſonat procul ?
Ph. Cenſeo hanc appellandam anum . adibo . redi,
Et reſpice huc ad me, lena . *Len.* imperator quis eſt ?
Ph. Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui ſcreanti, ſiccæ, ſemiſomnæ
Affert potionem, & te ſedatum it .
Len. Quam longe a me abeſt ? *Ph.* lumen hoc vide .
Len. Grandiorem gradum ergo fac ad me, obſecro .
Ph. Salve . *Len.* egon' ſalva ſim, quæ ſiti ſicca ſum ?
Ph. At jam bibes . *Len.* diu fit . *Ph.* hem tibi anus lepida.
Len. Salve, oculiſſime homo . *Pal.* age, effunde hoc cito
In barathrum : propere prolue cloacam . *Ph.* tace .
Nolo huic maledici . *Pal.* faciam igitur male potius .
Len. Venus, de paullo paullulum hoc tibi dabo,
Haud lubenter . nam tibi amantes propinantes,
Vinum potantes dant omnes : mihi haud ſæpe
Eveniunt tales hæreditates . *Pal.* hoc vide, ut
Ingurgitat impura in ſe merum avariter,
Faucibus plenis! *Ph.* perii hercle:huic quid primum dicam
Neſcio . *Pal.* hem iſtuc, quod mihi dixti . *Ph.* quid id eſt?
Pal. Periiſſe ut te dicas . *Ph.* male tibi dî faciant !
Pal. Dic iſti. *Len.*ah! *Pal.*quid eſt?ecquid lubet? *Len.*lubet.
Pal. Etiam mihi quoque ſtimulo fodere lubet te .
Ph. Tace, noli . *Pal.* taceo . ecce autem bibit arcus; pluet
Credo hercle hodie. *Ph.* jamne ego huic dico ? *Pal.* quid
dices ?
Ph. Me periiſſe . *Pal.* age dice . *Ph.* anus, audi . hoc volo
Scire te, perditus ſum miſer . *Len.* at pol ego oppido
Servata. ſed quid eſt, quid lubet perditum
Dicere te eſſe ? *Ph.* quia id quod amo, careo .
Len. Phædrome mi, ne plora, amabo . tu me
Curato ne ſitiam ; ego tibi,quod amas, jam huc adducam .
Ph. Tibi næ ego, ſi fidem ſervas mecum,
Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam, quæ tuo
Gutturi ſit monimentum . qui me in terra æque
Fortunatus erit, ſi illa ad me bitet,

Palinure ? *Pal.* ædepol, qui amat, si eget, misera afficitur
Aerumna . *Ph.* non ita res est. nam confido
Parasitum hodie adventurum cum argento ad me .
Pal. Magnum inceptas, si id exspectas quod nusquam 'st.
Ph. Quid si adeam ad fores, atque occentem? *Pal.* si lubet,
Neque veto, neque jubeo : quando ego te video
Immutatis moribus esse, here, atque ingenio .
Ph. Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto, atque obsecro,
Gerite amanti mihi morem amœnissumi :
Fite caussa mea Lydî barbari,
Sussilite, obsecro, & mittite istanc foras,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem .
Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia commovent se ocyus .
Respicio, nihili meam vos gratiam facere .
Sed tace, tace . *Pal.* taceo hercle . quid est ? *Ph.* sentio sonitum .
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt .

ACTUS PRIMI SCENA III.

Lena, Planesium, Phædromus, Palinurus.

PLacide egredere, & sonitum prohibe forum, & crepitum cardinum :
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium .
Mane, suffundam aquulam . *Pal.* viden' ut anus tremula medicinam facit .
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant .
Pl. Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti ? ecce me .
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem te ut sistas suadeo.
Ph. Assum : nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.

Pl.

Pl. Anime mi, procul amantem abesse haud consentaneum est.
Ph. Palinure, Palinure. *Pal.* eloquere. quid est, quod Palinurum voces?
Ph. Est lepida? *Pal.* nimis lepida. *Ph.* sum deus. *Pal.* immo homo haud magni pretî.
Ph. Quid vidisti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?
Pal. Male valere te, quod mihi ægre est. *Ph.* male mihi morigerus, tace.
Pal. Ipsus se excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.
Ph. Recte objurgat. sane haud quidquam 'st, magis quod cupiam tamdiu.
Pl. Tene me, amplectere ergo. *Ph.* hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior. *Pl.* prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, nisi mors meum animum abs te abalienaverit.
Pal. Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusẽ meũ:
Nam bonum est, pauxillum amare sane; insane, non bonum est:
Verum totum insanũ amare, hoc est quod meus herus facit.
Ph. Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites:
Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi prœlia:
Dum mihi abstineant invidere, sibi quisque habeant quod suum est.
Pal. Quid? tu Venerin' pervigilare te vovisti, Phædrome?
Nam hoc quidem ædepol haud multo post luce lucebit. *Ph.* tace.
Pal. Quid taceam? quin tu is dormitum? *Ph.* dormio, ne occlamites.
Pal. Tu quidem vigilas. *Ph.* at meo more dormio: hic somnu'st mihi.
Pal. Heus tu mulier! male mereri de immerẽte inscitia est.
Pl. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. *Pal.* ilicet.
Pariter hos perire amando video. uterque insaniunt.

Digitized by Google

Viden', ut miſere moliuntur! nequeunt complecti ſatis.
Etiam diſpertimini? *Pl.* nulli eſt homini perpetuum bonū.
Jam huic voluptati hoc adjunctum eſt odium. *Pal.* quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?
Ebriola, perſolla: nugæ. *Ph.* tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidē mihi polluctus virgis ſervus ſermonem ſerat.
At næ tu, hercle, cum cruciatu magno dixiſti id tuo.
Hem tibi maledictis pro iſtis: dictis moderari ut queas.
Pal. Tuam fidem, Venus noctuvigila! *Ph.* pergin' etiam, verbero?
Pl. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
Pal. Flagitium probrumque magnum, Phædrome, expergefacis:
Bene monſtrantem pugnis cædis, hanc amas:nugas meras.
Hoccine fieri, ut immodeſtis te hic moderere moribus?
Ph. Auro contra cedo modeſtum amatorem: a me aurum accipe.
Pal. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego ſano ſerviam.
Pl. Bene vale, ocule mi: nam ſonitum & crepitum clauſtrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quouſque, quæſo, ad hunc modū
Inter nos amore utimur ſemper ſurrepticio?
Ph. Minime. nam Paraſitum miſi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit. *Pl.* nimium conſultas diu.
Ph. Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum numquam ſinam
In domo eſſe iſtac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito ut me memineris. tene etiam, priuſquam hinc abeo, ſavium.
Ph. Siquidem, hercle, mihi regnum detur, numquam id potius perſequar.
Quando ego te videbo? *Pl.* hem, iſtoc verbo vindictam para.
Si amas, eme. ne rogites; facito ut precio pervincas tuo.

Bene

Bene vale. *Ph.* jamne ego relinquor ?pulchre, Palinure, occidi.
Pal. Ego quidem, qui & vapulando & somno pereo. *Ph.* sequere me.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cappadox, Palinurus.

MIgrare certu 'st jam nunc e fano foras,
Quando Aesculapî ita sentio sententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec salvom velit.
Valetudo decrescit, accrescit labor.
Nam jam, quasi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.
Pal. Si recte facias, Phædrome, auscultes mihi,
Atque istam exturbes ex animo ægritudinem.
Paves, Parasitus quia non rediit Caria?
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.
Cap. Quis hic est qui loquitur? *Pal.* quojam vocem ego audio?
Cap. Estne hic Palinurus Phædromi? *Pal.* qui hic est homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis?
De forma novi, de colore non queo
Novisse. jamjam novi: leno est Cappadox.
Congrediar. *Cap.* salve, Palinure. *Pal.* o scelerum caput,
Salveto. quid agis? *Cap.* vivo. *Pal.* nempe ut dignus es.
Sed quid tibi est? *Cap.* lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.
Pal. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Cap. Facile'st miserum irridere. *Pal.* quin tu aliquot dies
Perdura, dum intestina exputescunt tibi,
Nunc dum salsura sat bona'st. si id feceris,

Væ-

Vænire poteris inteſtinis vilius.
Cap. Lien dierectu'ſt. *Pal.* ambula, id lieni optumum'ſt.
Cap. Aufer iſtæc, quæſo, atque hoc reſponde quod rogo.
Potin' conjecturam facere, ſi narrem tibi,
Hac nocte quod ego ſomniavi dormiens?
Pal. Vah! ſolus hic homo'ſt, qui ſciat divinitus.
Quin Conjectores a me conſilium petunt:
Quod eis reſpondi, ea omnes ſtant ſententia.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Coquus, Cappadox, Palinurus, Phædromus.

PAlinure, quid ſtas? quin depromuntur mihi
Quæ opus ſunt, Paraſito ut ſit paratum prandium,
Quom veniat? *Pal.* maneſis, dum huic conjicio ſomnium.
Coq. Tute ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.
Pal. Fateor. *Coq.* abi, deprome. *Pal.* age, tu interea huic ſomnium
Narra. meliorem, quam ego ſum, ſuppono tibi.
Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio. *Cap.* operam ut det. *Pal.* dabit.
Cap. Facit hic quod pauci, ut ſit magiſtro obſequens.
Da mihi igitur operam. *Coq.* tametſi non novi, dabo.
Cap. Hac nocte in ſomnis viſus ſum viderier,
Procul ſedere longe a me Aeſculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Viſu 'ſt. *Coq.* item alios deos facturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum, melius ſi nihil ſit tibi:
Namque incubare ſatius te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.
Cap. Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.
Coq. Hoc animum advorte: pacem ab Aeſculapio
[illegible]s, ne forte tibi eveniat magnum malum,
[illegible] in quiete tibi portentum 'ſt. *Cap.* bene facis.
Ibo,

Ibo, atque orabo. *Coq.* quæ res male vortat tibi.
Pal. Pro dî immortales, quem conſpicio! qui illic eſt?
Eſtne hic Paraſitus, qui miſſu 'ſt in Cariam?
Heus Phædrome! exi, exi: exi, inquam, ocyus.
Ph. Qui iſtic clamorem tollis? *Pal.* Paraſitum tuum
Video occurrentem: ellum uſque in platea ultima.
Hinc auſcultemus quid agat. *Ph.* ſane cenſeo.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Curculio, Phædromus, Palinurus.

DAte viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, & de via ſecedite:
Ne quem in curſu capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc ſubito, propere, & celere objectum'ſt mihi negotium.
Nec quiſquam ſit tam opulentus, qui mihi obſiſtat in via,
Nec ſtrategus, nec tyrannus quiſquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite ſiſtat in via de ſemita.
Tum iſti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis,
Conſtant, conferunt ſermones inter ſeſe drapetæ:
Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententiis;
Quos ſemper videas bibentes eſſe in Thermopolio:
Ubi quid ſurripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Triſtes atque ebrioli incedunt: eos ego ſi offendero,
Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum iſti qui ludunt datatim ſervi ſcurrarum in via,
Et datores, & factores omnis ſubdam ſub ſolum.
Proinde ſe domi contineant; vitent infortunio.
Ph. Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit. nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſervitium'ſt; profecto modus haberi non poteſt.

Curc. Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum genium meum?
Ita res ſubita eſt: celeriter mihi hoc homine convento eſt opus.
Pal. Te ille quærit. *Ph.* quid ſi adeamus? heus, Curculio! te volo.
Curc. Quis vocat? quis nominat me? *Ph.* qui te conventum cupit.
Curc. Haud magis cupis, quam ego te cupio. *Ph.* o mea Opportunitas!
Curculio exoptate, ſalve. *Curc.* ſalve. *Ph.* ſalvom gaudeo
Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi ſunt ſpes meæ?
Eloquere, obſecro, hercle. *Curc.* eloquere, te obſecro, ubi ſunt meæ?
Ph. Quid tibi eſt? *Curc.* tenebræ oboriuntur, genua inedia ſuccidunt.
Ph. Laſſitudine, hercle, credo. *Curc.* retine, retine me, obſecro.
Ph. Viden'ut expalluit! datin'iſti ſellam, ubi aſſidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? *Curc.* animo male eſt.
Ph. Vin' aquam? *Curc.* ſi fruſtulenta eſt, da obſecro, hercle; obſorbeam.
Ph. Væ capiti tuo! *Curc.* obſecro, hercle, facite ventum ut gaudeam.
Ph. Maxume. *Curc.* quid facitis, quæſo? *Pal.* ventum. *Curc.* nolo equidem mihi
Fieri ventulum. *Ph.* quid igitur vis? *Curc.* eſſe, ut ventum gaudeam.
Ph. Juppiter te dîque perdant. *Curc.* perii, proſpicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.
Ph. Jam edes aliquid. *Curc.* nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.
Ph. Immo ſi ſcias, reliquiæ quæ ſint. *Curc.* ſcire nimis lubet
Ubi ſient: nam illis conventis ſane opus eſt meis dentibus.

Ph.

Ph. Pernam, abdomen, sumen, suis glandium. *Curc.* ain' tu omnia hæc?
In carnario fortasse dicis. *Ph.* immo in lancibus:
Quæ tibi sunt parata, postquam sciimus venturũ. *Curc.* vide,
Ne me ludas. *Ph.* ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. *Curc.* nihil attuli.
Ph. Perdidisti me. *Curc.* invenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo jussu profectus sum, perveni in Cariam:
Video tuum sodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit frustrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Respondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter;
Quod tibi est, item sibi esse magnam argenti inopiam.
Ph. Perdis me tuis dictis. *Curc.* immo servo, & servatum volo.
Postquam mihi responsum est, abeo ab illo mæstus ad forũ
Me illo frustra advenisse. forte aspicio militem.
Aggredior hominem: saluto adveniens. Salve, inquit mihi,
Prehendit dextram, seducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo advenisse animi caussa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me novisse. quid lenonem Cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, vestem, aurum: & pro iis decem coaccedunt minæ.
Dedisti tu argentum? inquam. Immo apud trapezitam situm est,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui annulo meo
Tabulas obsignatas attulisset, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro & veste abduceret.
Postquã hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illico,
Vocat ad cœnam. religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus? inquit. consilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.

Omnis

Omnis res parata'ſt : & nos , quibus paratum eſt,aſſumus.
Poſtquam cœnati atque appoti,talos poſcit ſibi in manum.
Provocat me in aleam , ut ego ludam : pono pallium .
Ille ſuum annulum oppoſivit . invocat Planeſium .
Ph. Meoſne amores ? *Curc.* tace parumper . jacit voltorios quatuor .
Talos arripio , invoco almam meam nutricem Herculem.
Jacto baſilicum . propino magnum poculum . ille ebibit :
Caput deponit : condormiſcit . ego ei ſubduco annulum .
Deduco pedes de lecto clam , ne miles ſentiat .
Rogant me ſervi , quo eam? me dico ire,quo ſaturi ſolent.
Oſtium ubi conſpexi , exinde me illico protinam dedi .
Ph. Laudo . *Curc.* laudato , quando illud quod cupis, effecero .
Eamus nunc intro,ut tabellas cõſignemus. *Ph.*num moror?
Curc. Atque aliquid prius obtrudamus , pernam , ſumen, glandium :
Hæc ſunt ventri ſtabilimenta , panem & aſſa bubula .
Poculum grande , aula magna: ut ſatis conſilia ſuppetant.
Tute tabellas conſignato : hic miniſtrabit : ego edam .
Dicam quemadmodum conſcribas . ſequere me hac intro . *Ph.* ſequor .

ACTUS TERTIUS.

Lyco , Curculio , Leno .

BEatus videor : ſubduxi ratiunculam ,
Quantum æris mihi ſit , quantumque alieni ſiet .
Dives ſum , ſi non reddo eis quibus debeo :
Si reddo illis quibus debeo , plus alieni eſt .
Verum , hercle , vero cum belle recogito ,
Si magis me inſtabunt , ad Prætorem ſufferam .
Habent hunc morem plerique argentarii ,
Ut alius alium poſcant , reddant nemini :
Pugnis rem ſolvant , ſi quis poſcat clarius .
Qui homo mature quæſivit pecuniam ,

Digitized by Google

Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quæratur. usus est pecunia.
Curc. Nil tu me saturum monueris: memini & scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
Aedepol næ ego hic me intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellæ uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? atat! quem quærebam: sequere me.
Simulabo quasi non noverim. heus tu! te volo.
Lyc. Unocule, salve. *Curc.* quæso, deridesne me?
Lyc. De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi. *Curc.* catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem. *Lyc.* nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus siet?
Curc. Superstitiosus hic quidem est: vera prædicat:
Nam illæc catapultæ ad me crebro commeant.
Adolescens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quæso, ne me incomities.
Lyc. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
Curc. Non inforabis me quidem: nec mihi placent
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quæro, commonstrare si potes,
Inibis a me solidam & grandem gratiam.
Lyconem quæro trapezitam. *Lyc.* dic mihi,
Quid eum nunc quæris, aut cujatis? *Curc.* eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
Lyc. Novi ædepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quæris? *Curc.* mandatum'st mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem. *Lyc.* quis tu homo es?
Curc. Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.
Lyc. Summane, salve. quî? Summanus? fac sciam.
Curc. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
Summano. ob eam rem me omnes Summanum vocant.
Lyc. Alibi te meliu'st quærere hospitium tibi:

Apud

Apud me profecto nihil eſt Summano loci.
Sed iſtum quem quæris, ego ſum. *Curc.* quæſo, tune is es
Lyco trapezita? *Lyc.* ego ſum. *Curc.* multam me tibi
Salutem juſſit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me juſſit. *Lyc.* mihin'? *Curc.* ita.
Cape, ſignum noſce. noſtin'? *Lyc.* quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machæra diſſicit.
Curc. Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare juſſerat,
Profecto ut faceres, ſuam ſi velles gratiam.
Lyc. Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum. *Curc.* maxime,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
Lyc. Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. *Curc.* meus hic eſt: hamum vorat.
Lyc. Tecum oro, & quæſo, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam iſtic emi virginem,
Quod te præſente iſtic egi, teque interprete,
Et aurum, & veſtem: jam ſcis, ut convenerit.
Argentum des lenoni: huic des virginem.
Lyc. Ubi ipſus? cur non venit? *Curc.* ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ ſiet
Septempedalis: factis monumentum ſuis.
Lyc. Quamobrem iſtuc? *Curc.* dicam: quia enim Perſas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Perbibeſiam,
Centauromachiam, & Claſſiam Unomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum uſque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies.
Lyc. Vah! *Curc.* quid mirare? *Lyc.* quia enim in cavea ſi forent
Concluſi, itidem uti pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te eſſe ab illo: nam ita nugas blatis.

Curc.

Curc. Immo etiam porro, si vis, dicam. *Lyc.* nihil moror.
Sequere hac: ted absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve. *Len.* dî te ament.
Lyc. Quid hoc, quod ad te venio? *Len.* dicas quid velis.
Lyc. Argentum accipias, cum illo mittas virginem.
Len. Quid, quod juratus sum? *Lyc.* quid id refert tua,
Dum argentum accipias? *Len.* qui monet, quasi adjuvat.
Sequimini. *Curc.* Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Choragus.

AEdepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phædromus.
Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quæ locavi, metuo ut possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negotî nihil est: ipsi Phædromo
Credidi. tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco.
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel improbum.
Qui perjurum cõvenire volt hominem, mitto in Comitium;
Qui mendacem & gloriosum, apud Cloacinæ sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri,
Confidentes, garrulique, & malevoli: supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt fœnore.
Pone ædem Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male.
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.

In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel qui aliis ut versentur, præbeant.
Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere. linguæ moderandum est mihi.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Curculio, Cappadox, Lyco.

ITu præ, virgo: non queo, quod pone me est, servare.
Et aurum, & vestem omnem suam esse ajebat, quidquid hæc haberet.
Cap. Nemo it inficias. *Curc.* attamen meliusculum est monere.
Lyc. Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali 4
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. *Cap.* meminero. de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. *Curc.* & commeminisse ego hæc volā te.
Cap. Memini, & mancipio tibi dabo. *Curc.* egon' ab lenone quidquam
Mancipio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Quî abjurant, si quid creditum est. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alienisque imperatis. 11
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines, meo quidē animo,
Uti muscæ, culicesque, pedesque, pulicesque;
Odio & malo & molestiæ: bono usui estis nulli. 15
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit, ajunt.
Lyc. Aedepol Lenones, meo animo, novisti, lusce, lepide.
Curc. Eodem, hercle, vos pono & paro. parissumi estis iibus. 20
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos fœnore, hi male suadendo, & lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.

Quasi aquam ferventem, frigidam esse, ita vos putatis leges.
Lyc. Tacuisse mavellem. *Cap.* au! male meditate male dicax es.
Curc. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis? *Lyc.* bene vale. *Curc.* vale. *Cap.* heus tu! tibi ego dico.
Curc. Eloquere, quid vis? *Cap.* quæso, ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meæ domi & pudice. *Curc.* si hujus miseret,
Ecquid das, quî bene sit? *Cap.* malum. *Curc.* tibi opus est hoc, quî te procures.
Cap. Quid, stulta, ploras? ne time; bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonæ frugi sies. sequere istum bella belle.
Lyc. Summane, numquid nunc jam me vis? *Curc.* vale atque salve,
Nam & operam & pecuniam benigne præbuisti.
Lyc. Salutem multam dicito patrono. *Curc.* nuntiabo.
Lyc. Numquid vis, Leno? *Cap.* istas minas decem, quî me procurem,
Dum melius fit mihi, des. *Lyc.* dabuntur. cras peti jubeto.
Cap. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum qui mihi illam vendidit, numquam postilla vidi:
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini dei sunt propitii, lucrum ei profecto objiciunt.
Nunc rei divinæ operam dabo. certum est bene me curare.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Therapontigonus, Lyco.

NOn ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare jā triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.
Lyc. Non ædepol nunc ego te mediocri macto infortunio: 5
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
Th. Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.
Lyc. Nec tu me quidem umquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum. *Th.* idem ego istuc quom credebam, credidi 9
Te nihil esse redditurum. *Lyc.* cur nunc a me igitur petis?
Th. Scire volo quoi reddidisti. *Lyc.* lusco liberto tuo:
Is Summanum se vocari dixit. eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. *Th.* quas tu mihi tabulas,
Quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullu'st. *Lyc.* facis sapientius
Quam pars latronum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Th. Quid fecisti? *Lyc.* quod mandasti, feci tui honoris gratia; 17
Tuum qui signum ad me attulisset, nuntium ne spernerem.
Th. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Lyc. Quîs res publica & privata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. tibi res soluta'st recte. bellator, vale.
Th. Quid valeam? *Lyc.* at tu ægrota, si lubet, per me, ætatem quidem.
Th. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Ut mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Cappadox , Therapontigonus .

QUoi homini dii ſunt propitii , ei non eſſe iratos puto.
Poſtquam rem divinam feci , venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit , argentum ut petam :
Ut ego potius comedim, quam ille. *Th.* juſſeram ſalvere te.
Cap. Therapontigonoplatagidore , ſalve : ſalvus quum advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me numquam delinges ſalẽ.
Th. Bene vocas . verum vocata res eſt , ut male ſit tibi .
Sed quid agit meum mercimonium apud te ? *Cap.* nihil apud me quidem .
Ne facias teſtes : neque equidem debeo quidquam . *Th.* quid eſt ?
Cap. Quod fui juratus , feci . *Th.* reddin' , an non , virginem ,
Priuſquam te huic meæ machæræ objicio , maſtigia ?
Cap. Vapulare ego te vehementer jubeo . ne me territes .
Illa abducta eſt : tu auferere hinc a me , ſi perges mihi
Male loqui profecto : quoi ego , niſi malum, nihil debeo .
Th. Mihin' malum minitare ? *Cap.* atque ædepol non minitabor , ſed dabo ,
Mihi ſi pergis moleſtus eſſe . *Th* Leno minitatur mihi ?
Meæque pugnæ prœliares plurimæ obtritæ jacent ?
At ita me machæra & clypeus
Bene juvent pugnantem in acie , niſi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hic formicæ fruſtillatim differãt .
Cap. At ita me volſellæ, pecten, ſpeculum, calamiſtrũ meũ
Bene me amaſſint , meaque axicia, linteumque exterſum;
Ut ego tua magnifica verba, neque iſtas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quæ latrinã lavat.
Ego illam reddidi , qui argentum a te attulit . *Th.* quis is eſt homo ?
Cap. Tuum libertum ſeſe ajebat eſſe Summanum. *Th.* meũ?

Atat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi annulum surripuit. *Cap.* perdidistin' tu annulum?
Miles pulchre centuriatus est expuncto in manipulo.
Th. Ubi nunc Curculionem inveniam? *Cap.* in tritico facillime
Vel quingentos Curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo. vale atque salve. *Th.* male vale; male sit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? siccine mihi esse os oblitum?
Cupio dare mercedē, qui illunc, ubi sit, commonstret mihi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Curculio.

ANtiquom Poetam audivi scripsisse in Tragœdia,
Mulieres duas pejores esse, quam unam. res ita est.
Verum mulierem pejorem, quam hæc amica est Phædromi,
Non vidi, neque audivi, neque pol dici, nec fingi potest
Pejor, quam hæc est: quæ ubi me habere hunc conspicata est annulum,
Rogat unde habeam. quid id tu quæris? quia mihi quæsito 'st opus.
Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc caniculā.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Planesium, Phædromus, Curculio, Therapontigonus.

PHædrome, propera. *Ph.* quid properem? *Pl.* Parasitum ne amiseris.
Magna res est. *Ph.* nulla est mihi: nam, quam habui, absumsi celeriter.
Pl. Tene. *Ph.* quid negotii est? *Pl.* rogita, unde istunc habeat annulum;

Pa-

Pater istum meus gestitavit. *Curc.* at mea matertera.
Pl. Mater ei utēdum dederat. *Curc.* pater tuus rursum tibi.
Pl. Nugas garris. *Curc.* soleo. nam propter eas vivo facilius.
Quid nunc? *Pl.* obsecro, parentesne meos mihi prohibeas!
Curc. Quid? ego sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem & patrem?
Pl. Libera ego sum nata. *Curc.* & alii multi, qui nunc serviunt.
Pl. Enimvero irascor. *Curc.* dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
Quoties dicendum est? elusi militem, inquam, in alea.
Th. Salvos sum: eccom, quem quærebam. quid agis, bone vir? *Curc.* audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. *Th.* quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.
Ph. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me reposcis? *Th.* quam ab Lenone abduxti hodie, scelus viri.
Ph. Nullam abduxi. *Th.* certe eccistam, video. *Ph.* virgo hæc libera est.
Th. Mean' ancilla libera ut sit? quam ego numquam emisi manu.
Ph. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emisti? fac sciam.
Th. Ego quidem pro istac rem solvi ab trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & Lenone auferam.
Ph. Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus. *Th.* non eo. *Ph.* licet te antestari? *Th.* non licet.
Ph. Juppiter te male perdat: intestatus vivito.
Curc. At ego, quem licet, te. *Ph.* accede huc. *Th.* servom antestari! vide.

Curc. Hem! ut fcias me liberum effe. *Th.* ergo ambula in jus. hem tibi!
Curc. O cives, cives! *Th.* quid clamas? *Ph.* quid iftum tibi tactio eft?
Th. Quia mihi libitum eft. *Ph.* accede huc tu: ego illum tibi dedam: tace.
Curc. Phædrome, obfecro, ferva me. *Ph.* tamquam me & Genium meum.
Miles, quæfo ut mihi dicas, unde illunc habeas annulum,
Quem Parafitus hic te elufit. *Pl.* per tua genua te obfecro,
Ut nos facias certiores. *Th.* quid iftuc ad vos attinet?
Quæratis chlamydem & machæram hanc, unde ad me pervenerit.
Curc. Ut faftidit gloriofus! *Th.* mitte iftum: ego dicam omnia.
Curc. Nihil eft, quidquid ille dicit. *Pl.* fac me certiorem, obfecro.
Th. Ego dicam: furge. hanc rem agite, atque animum advortite.
Pater meus habuit Periphanes. *Pl.* Periphanes?
Th. Is, priufquam moritur, mihi dedit tamquam fuo,
Ut æquom fuerat, filio. *Pl.* proh Juppiter!
Th. Et ifte me hæredem fecit. *Pl.* Pietas mea,
Serva me, quando ego te fervavi fedulo.
Frater mi, falve. *Th.* quî credam iftuc ego? cedo,
Si vera memoras, quæ fuit mater tua?
Pl. Cleobula. *Th.* nutrix quæ fuit? *Pl.* Archeftrata.
Ea me fpectatum tulerat per Dionyfia.
Poftquam illo ventum eft, jam ut me collocaverat,
Exoritur ventus turbo, fpectacula ibi ruunt:
Ego pertimefco: tum ibi me nefcio quis arripit
Timidam atque pavidam, nec vivam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abftulerit, poffum dicere.
Th. Meminiftin' hanc turbam fieri! fed tu dic mihi,
Ubi is eft homo, qui te furripuit? *Pl.* nefcio.
Verum hunc fervavi femper mecum una annulum.
Cum hoc olim perii. *Th.* cedo, ut infpiciam. *Curc.* fanan' es,

Quæ

Quæ isti committas? *Pl.* sine modo. *Th.* pro Juppiter!
Hic est quem ego tibi misi natali die.
Tam facile novi, quam me. salve, mea soror.
Pl. Frater mi, salve. *Ph.* deos volo bene vortere
Istam rem vobis. *Curc.* & ego nobis omnibus;
Tu ut hodie adveniens cœnam des sororiam:
Hic nuptialem cras dabit. *Ph.* promittimus.
Th. Tace tu. *Curc.* non taceo, quando res vortit bene.
Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.
Ph. Quid dotis? *Curc.* egone? ut semper, dum vivat, me alat.
Th. Verum hercle dico, me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.
Ph. Quamobrem istuc? *Th.* quia ille ita repromisit mihi:
Si quisquam hanc liberali asseruisset manu,
Sine controversia omne argentum redderet.
Ph. Nunc eamus ad Lenonem. *Th.* laudo. *Ph.* hoc prius volo,
Meam rem agere. *Th.* quid id est? *Ph.* ut mihi hanc despondeas.
Curc. Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare?
Th. Si hæc volt. *Pl.* mi frater, cupio. *Th.* fiat. *Curc.* bene facis.
Ph. Spondesne, miles, mihi hanc uxorem? *Th.* spondeo.
Curc. Et ego hoc idem unum spondeo. *Th.* lepide facis.
Sed eccum Lenonem, incedit, thesaurum meum.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Cappadox, Therapontigonus, Phædromus, Planesium.

ARgentariis male credi qui ajunt, nugas prædicant.
Nam & bene & male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.
Non male creditur, qui numquam reddunt, sed prorsum perit.

Velut

Velut decem minas dum *hic* folvit,omnis menfas tranfiit.
Poftquam nihil fit, clamore hominem pofco. ille in jus me vocat.
Peffume metui, ne mihi hodie apud Prætorem folveret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'ft. *Th.* heus tu, Leno, te volo.
Ph. Et ego te volo. *Cap.* at ego vos nolo ambos. *Th.* fta fis illico,
Atque argentum propere propera vomere. *Cap.* quid mecum eft tibi,
Aut tecum? aut? *Tb.* quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultæ folent.
Ph. Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. *Cap.* at ego vos ambo in robufto carcere
Ut pereatis. *Tb.* collum obftringe, abduce iftum in malam crucem.
Ph. Quid? quid eft? ipfe ibit potius. *Cap.* proh deûm atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque inteftatum me arripi?
Obfecro, Planefium, & te, Phædrome, auxilium ut feras.
Pl. Frater, obfecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene & pudice me domi habuit. *Th.* haud voluntate id fua:
Aefculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam fi is valuiffet, jampridem, quoquo poffet, mitteret.
Ph. Animum advortite, fi potiffum hoc inter vos componere.
Mitte iftunc. accede huc,Leno. dicam meam fententiam:
Siquidem voltis, quod decrêro, facere. *Cap.* tibi permittimus:
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quifquam a me argentum auferat.
Tb. Quodne promîfti? *Cap.* qui promifi? *Ph.* lingua. *Cap.* eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, hæc nata eft mihi.
Tb. Nihil agit: collum obftringe homini. *Cap.* jam jam faciam ut jufferis. *Tb.*

Th. Quando vir bonus es, reſponde, quod rogo. *Cap*. roga quod lubet.
Th. Promîſtin', ſi liberali quiſquam hanc aſſereret manu,
Te omne argentũ redditurum? *Cap*. non commemini dicere.
Th. Quid? negas? *Cap*. nego hercle vero. quo præſente? quo in loco?
Th. Meipſo præſente, & Lycone trapezita. *Cap*. non taces?
Th. Non taceo. *Cap*. non ego te floccifacio, ne me territes.
Th. Meipſo præſente, & Lycone, factum eſt. *Ph*. ſatis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu ſcire poſſis, Leno, meam ſententiam:
Libera hæc eſt, hic hujus frater eſt, hæc autem illius ſoror.
Hæc mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc judicium meum eſt.
Th. Tu autem in nervo jam jacebis, niſi mihi argentum redditur.
Cap. Hercle, iſtam rem judicaſti perfidioſe, Phædrome.
Et tibi oberit: & te, miles, dî deæque perduint.
Tu me ſequere. *Th*. quo ſequar ego te? *Cap*. ad trapezitam meum,
Ad Prætorem. nam inde rem ſolvo omnibus, quibus debeo.
Th. Ego te in nervom, haud ad Prætorem hinc rapiam, ni argentum refers.
Cap. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me neſcias.
Th. Itane vero? *Cap*. ita hercle vero. *Th*. novi ego hos pugnos meos.
Cap. Quid tum? *Th*. quid tum? rogitas? hiſce ego, ſi tu me irritaveris,
Placidum ted hodie reddam. *Cap*. age, ergo, recipe actutum. *Th*. licet.
Ph. Tu, miles, apud me cœnabis. hodie fient nuptiæ.
Th. Quæ res bene vortat mihi & vobis. ſpectatores, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI CASINA.

Dramatis Personæ.

PROLOGUS.	STALINO, } *senes.*
CHALINUS, *servos.*	ALCESIMUS. }
OLYMPIO, *villicus.*	COQUUS.
CLEOSTRATA, *uxor.*	ANCILLAE.
PARDALISCA, *ancilla.*	GREX.
MURRHINA, *mulier.*	

ARGUMENTUM.

Conservam uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adjuvat senem: verum decipitur dolis.
Ita ei subjicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

PROLOGUS.

Salvere jubeo spectatores optumos,
Fidem qui maxumi facitis; & vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Ut vos mihi esse æquos jam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientes puto,
Et qui libenter veteres spectant Fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Aequom placere est ante veteres Fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, Comœdiæ,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas:

Antiquam ejus edimus Comœdiam,
Quam vos probaſtis, qui eſtis in ſenioribus:
Nam juniorum qui ſunt, non norunt, ſcio.
Verum ut cognoſcant, dabimus operam ſedulo.
Hæc quom primum acta eſt, vicit omnes Fabulas.
Ea tempeſtate flos Poetarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed abſentes tamen proſunt præſentibus.
Vos omnes opere magno eſſe oratos volo,
Benigne ut operam detis ad noſtrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem ſuum.
Ludi ſunt. ludus datus eſt argentariis.
Tranquillum eſt: Alcedonia ſunt circum forum.
Ratione utuntur, ludis poſcunt neminem,
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ ſi ſunt, animum advortite:
Comœdiæ nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur hæc Comœdia
Græce, Latine Sortientes. Diphilus
Hanc Græce ſcripſit, poſt id rurſum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat: eii eſt filius.
Is una cum patre in illiſce habitat ædibus.
Eſt eii quidam ſervus, qui in morbo cubat;
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is ſervos, ſed abhinc annos factum eſt ſedecim,
Quom conſpicatus eſt primo crepuſculo
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det ſibi:
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat heræ ſuæ, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magna induſtria,
Quaſi ſi eſſet ex ſe nata, non multo ſecus.
Poſteaquam adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere poſſet, amare puellam eam hic ſenex
Efflictim occipit; ut item hujus contra filius.

Sibi

Sibi nunc uterque contra legiones parat ,
Paterque filiusque , clam alter alterum .
Paterque allegavit villicum , qui posceret
Sibi istam uxorem : is sperat , si eii sit data ,*
Sibi fore paratas , clam uxorem , excubias foris .
Filius autem armigerum allegavit suum ,
Qui sibi eam uxorem poscat . scit , si id impetret ,
Futurum , quod amat , intra præsepis suas .
Uxor senis sensit virum amori operam dare ,
Propterea *ea* una consentit cum filio .
Ille autem postquam sensit filium suum
Eamdem illam amare , & esse impedimento sibi ,
Hinc adolescentem peregre ablegavit pater .
Sciens ejus mater ei dat operam , absenti tamen .
Is , ne exspectetis , hodie in hac Comœdia
In urbem non redibit : Plautus noluit :
Pontem interrupit , qui erat ei in itinere .
Sunt hic , quos credo nunc inter se dicere :
Quæso , hercle , quid istuc est ? serviles nuptiæ ?
Servine uxorem ducent , aut poscent sibi ?
Novum attulerunt , quod sit nusquam gentium .
At ego ajo hoc fieri in Græcia & Carthagini ,
Et hic in nostra terra , in Apulia .
Majoreque opera ibi serviles nuptiæ ,
Quam liberales etiam curari solent .
Id ni fit , mecum pignus , si quis volt , dato
In urnam mulsi , Pœnus dum judex fiet ,
Vel Græcus adeo , vel mea caussa Apulus .
Quid nunc ? nihil agitis , sentio : nemo sitit .
Revortor ad illam puellam expositiciam ,
Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt .
Ea invenietur & pudica & libera ,
Ingenua Atheniensis : neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem Comœdia .
Mox hercle vero post , transacta Fabula ,
Argentum si quis dederit , ut ego suspicor ,
Ultro ibit nuptum , non manebit auspices .

Tan-

Tantum eſt. valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod feciſtis antidhac.

ACTUS PRIMUS.

Olympio, Chalinus.

NOn mihi licere meam rem me ſolum, ut volo,
Loqui atque cogitare, ſine ted arbitro?
Quid tu, malum, me ſequere? *Ch.* quia certum eſt mihi,
Quaſi umbra, quoquo ibis tu, te perſequi.
Quin ædepol etiam, ſi in crucem vis pergere,
Sequi decretum eſt. dehinc conjicito ceterum,
Poſſiſne, necne, clam me ſutelis tuis
Præripere Caſinam uxorem, proinde ut poſtulas.
Ol. Quid tibi negotî mecum eſt? *Ch.* quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas, villice, hic magni pretii?
Ol. Libet. *Ch.* quin ruri es in præfectura tua?
Quin potius, quod legatum eſt tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abſtines?
Huc veniſti ſponſam præreptum meam.
Abi rus, abi directus tuam in provinciam.
Ol. Chaline, non ſum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Caſinam, conſervam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo uſque in præfectura mea.
Ch. Tun' illam ducas? hercle me ſuſpendio,
Quam tu ejus potior fias, ſatius eſt mortuum.
Ol. Mea præda eſt illa: proin' tu te in laqueum induas.
Ch. Ex ſterquilinio effoſſe, tua illæc præda ſit?
Ol. Scies hoc ita eſſe. væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miſerum meis!
Ch. Quid tu mihi facies? *Ol.* egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem.
Poſt-

Poſtilla, ut ſemper improbus nihilque ſis.
Poſt id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, & una ſemita,
Fons unus, unum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curvum aqua faciam probe,
Ut poſtilena poſſit ex te fieri.
Poſt autem, ruri niſi tu acervum ederis;
Aut, quaſi lumbricus, terram: quod te poſtules
Guſtare quidquam: numquam ædepol jejunium
Jejunium eſt æque, atque ego ruri reddibo te.
Poſt id, quom laſſus fueris & famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.
Ch. Quid facies? *Ol.* concludêre in feneſtram firmiter,
Unde auſcultare poſſis, quom ego illanc oſculer:
Quom mihi illa dicet, Mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea feſtivitas,
Sine tuos ocellos deoſculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus feſtus dies,
Meus pullus paſſer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi hæc dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quaſi mus, in medio pariete verſabere.
Nunc ne tute mihi reſpondere poſtules,
Abeo intro: tædet ſermonis tui. *Ch.* te ſequor.
Hic quidem pol certo nihil ages ſine me arbitro.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cleoſtrata, Pardaliſca.

OBſignate cellas, referte annulum ad me:
Ego huc tranſeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir ſi quid volet me, facite hinc me arceſſatis.
Pard. Prandium juſſerat ſenex ſibi parari.
Cl. St, tace, atque abi. neque paro, neque hodie
Coquetur quando is mihi & filio advorſatur
Suo, animi amoriſque cauſſa ſui

Fla-

Flagitium illud hominis: ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Ulciscar: ego pol illum probe incommodis
Dictis angam: faciam uti, proinde ut est dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitii
Persequentem, stabulum nequitiæ. nunc hinc
Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. atque ea ipsa, eccam egreditur
Foras. non pol per tempus iter mihi incepi.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Murrhina, Cleostrata.

Sequimini comites in proxumum me huc.
Heus vos. ecquis hæc quæ loquar, audit? ego hic ero,
Vir si, aut quispiam quæret. nam ubi domi sola sum,
Sopor manus calvitur. jussin' colum
Ferri mihi? *Cl.* Murrhina, salve. *Murrh.* salve
Mecastor. sed quid tu es tristis, amabo?
Cl. Ita solent omnes quæ sunt male nuptæ:
Domi & foris ægre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. *Murrh.* & pol ego istuc ad te. sed quid est,
Quod tuo nunc animo ægre est? nam quod tibi est
Aegre, idem mihi est dividiæ. *Cl.* credo ecastor;
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te:
Nec quîcum plura sunt mihi, quæ ego velim.
Murrh. Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis,
Nec mihi jus meum obtinendi optio est.
Murrh. Hem! quid est? dic idem hoc: nam pol haud satis meo
Corde accepi querelas tuas, obsecro.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis.
Murrh. Mira sunt, vera si prædicas. nam viri
Jus suum ad mulieres obtinere haud queunt.
Cl. Quin mihi ancillulam ingratis postulat, quæ mea est,

Quæ meo educata sumtu est, villico suo se dare.
Sed ipsus eam amat. *Murrh.* obsecro tace. *Cl.* nam hic nunc
Licet dicere. nos sumus. *Murrh.* ita est. unde ea tibi est?
Nam pecul̂i probam nihil habere addecet
Clam virum: & quæ habet partum, ei haud commodi est,
Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit.
Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuum est.
Cl. Tu quidem advorsum tuam amicam omnia loqueris.
Murrh. Tace sis, stulta, & mihi ausculta: noli sis tu illi
Advorsari. sine amet, sine quod libet, id faciat;
Quando tibi nil domi deliquum est.
Cl. Satin' sana es? nam tu quidem advorsus tuam ista rem
Loquere. *Murrh.* insipiens! semper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. *Cl.* cui verbo? *Murrh.* I foras, mulier. *Cl.* st!
Tace. *Murrh.* quid est? *Cl.* hem! *Murrh.* quis est, quem vi-
des? *Cl.* vir, eccum it.
Murrh. Intro abi, appropera age amabo. *Cl.* impetras.
Abeo. *Murrh.* mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. nunc vale. *Cl.* valeas.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Stalino, Cleostrata.

OMnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quidquam commemorari, quod plus salis, plusque lepóris hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præstat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo.
Neque salsum, neque suave esse potest quidquam, ubi amor non admiscetur.
Fel quod amarum est, id mel faciet: hominem ex tristi lepidum & lenem.

Hanc

Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quam ex auditis.
Qui postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes sollicito; ubicumque est lepidum unguentum, ungor,
Ut illi placeam. & placeo, ut videor. sed uxor me excruciat, quia vivit.
Tristem astare aspicio. blande hæc mihi mala res appellanda est.
Uxor mea! meaque amœnitas! quid tu agis? *Cl.* abi, atque abstine manum.
St. Eja mea Juno! non decet te esse tam tristem tuo Jovi.
Quo nunc abis? *Cl.* mitte me. *St.* mane. *Cl.* non maneo. *St.* at pol ego te sequar.
Cl. Obsecro, sanun'es? *St.* sanus, quando ted amo. *Cl.* nolo ames. *St.* non
Potes impetrare. *Cl.* enecas. *St.* vera dicas velim. *Cl.* credo ego
Istuc tibi. *St.* respice, oh! mi lepos! *Cl.* nempe ita uti tu mihi es.
Unde hic, amabo, unguenta adolent? *St.* oh! perii! manifesto miser
Teneor. cesso caput pallio detergere? uti te bonus
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dedisti. *Cl.* eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quæ decent te, dicam.
Senecta ætate unguentatus per vias, ignave, incedis.
St. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta. *Cl.* ut cito commentatus est!
Ecquid te pudet? *St.* omnia quæ tu vis. *Cl.* ubi in lustra jacuisti?
St. Egone in lustra? *Cl.* scio plus, quam tu me arbitrare. *St.* quid id est?
Quid tu scis? *Cl.* te sene omnium senem neminem esse ignaviorem.
Unde is, nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?
Id est mecastor: vide, palliolum ut rugat. *St.* dî me & te infelicitent,

Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. *Cl.* immo age, ut lubet, 31
Bibe, es, disperde rem. *St.* ohe, jam satis, uxor, est: comprime te: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais? jam domuisti animum, potius ut, quod vir velit
Fieri, id facias, quam adversere contra? *Cl.* qua de re? *St.* rogas? 35
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro villico,
Servo frugi, atque ubi illi bene sit, ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat, potius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque improbo,
Cui homini hodie peculî nummus non est plumbeus. 40
Cl. Mirum, ecastor, te senecta ætate officium tuum
Non meminisse. *St.* quid jam? *Cl.* quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas, quæ mea est curatio.
St. Quî, malum, homini scutigerulo dare lubet? *Cl.* quia enim filio 44
Nos oportet opitulari unico. *St.* at quamquam unicu 'st,
Nihilo magis unicus est ille mihi filius, quã ego illi pater:
Illum mihi æquius est, quam me illi, quæ volo, concedere.
Cl. Tute ecastor tibi, homo, malam rem quæris. *St.* subolet, sentio.
Egone? *Cl.* tu. nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?
St. Ut enim frugi servo detur potius, quam servo improbo. 50
Cl. Quid si ego impetro, atque exoro a villico, caussa mea
Ut eam illi permittat? *St.* quid si ego autem ab armigero impetro,
Eam illi permittat? atque hoc credo impetrassere.
Cl. Convenit. vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato, ego autem orabó villicum. *St.* sane volo.
Cl. Jam hic erit. nunc experiemur, nostrum uter sit blandior. 56

St.

St. Hercules dîque istam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore: illa autem quasi ob industriam
Mihi advorsatur. subolet hoc jam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Stalino, Chalinus.

QUî illum dii omnes deæque perdant. *Ch.* te uxor ajebat tua
Me vocare. *St.* ego enim vocari jussi. *Ch.* eloquere quid velis.
St. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Ch. Stultitia est ei te esse tristem, quojus potestas plus potest.
St. Proh! bonæ frugi hominem te jampridem esse arbitror. *Ch.* intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? *St.* quin id volo.
Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adjuvas.
Ch. Quod velis modo id velim me scire. *St.* ausculta ergo, loquar.
Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.
Ch. At tua uxor, filiusque promiserunt mihi. *St.* scio.
Sed utrum nunc tu, cœlibem te esse mavis liberum,
An maritum servum ætatem degere & gnatos tuos?
Optio hæc tua est: utram harum vis conditionem accipe.
Ch. Liber si sim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Casina certum est concedere homini nato nemini.
St. Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante ædis cito.
Et sitellam huc tecum efferto cum aqua, & sortis. *Ch.* satis placet.
St. Ego pol istam jam aliquovorsum tragulam decidero.
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te & suffragatores tuos ulciscar. *Ch.* attamen

Mihi obtinget sors. *St.* ut quidem pol pereas cruciatu malo.
Ch. Mihi illa nubet. machinare quod lubet, quovis modo.
St. Abin' hinc ab oculis? *Ch.* invitus me vides: vivam tamen.
St. Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Casinam ducat. si id factum est, ecce me nullum senem:
Si non impetravit, etiam specula in sortitu'st mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. sed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Olympio, Stalino.

UNa ædepol opera in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istam operam a me impetres, quod postulas.
St. Salvus sum, salva spes est, ut verba audio.
Ol. Quid tu me vero libertate territas?
Quin si tu nolis, filiusque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Una libella liber possum fieri.
St. Quid istuc est? quîcum litigas, Olympio?
Ol. Cum eadem qua tu semper. *St.* cum uxorene mea?
Ol. Quam tu mihi uxorem? quasi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.
St. Quid agit? quid loquitur tecum? *Ol.* orat, obsecrat,
Ne Casinam uxorem ducam. *St.* quid tu postea?
Ol. Negavi enim ipsi me concessurum Jovi,
Si is mecum oraret. *St.* dî te servassint mihi.
Ol. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.
St. Aedepol, ego illam mediam diruptam velim.
Ol. Credo ædepol esse, siquidem tu frugi bonæ es.
Verum ædepol tua mihi odiosa est amatio:

Ini-

Inimica est tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. *St.* quid id refert tua?
Unus tibi hic dum propitius sit Juppiter,
Tu istos minutos cave deos floccifeceris.
Ol. Nugæ sunt istæ magnæ; quasi tu nescias
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem si tu Juppiter sis emortuus,
Quom ad deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St. Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.
Ol. Non, hercle, opinor posse, ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. *St.* at ego sic agam:
Conjiciam sortis in sitellam, & sortiar
Tibi & Chalino. ita rem natam intellego.
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.
Ol. Quid si sors aliter, quam voles, evenerit?
St. Benedice. dîs sum fretus, deos sperabimus.
Ol. Non ego istuc verbum emissim titivilitio.
Nam omnes mortales deis sunt freti: sed tamen
Vidi ego diis fretos sæpe multos decipi.
St. Tace parum. *Ol.* quid vis? *St.* eccum, exit foras
Chalinus intus cum sitella & sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Cleostrata, Chalinus, Stalino, Olympio.

FAce, Chaline, me certiorem, quid meus vir me velit.
Ch. Ille ædepol videre ardentem te extra portam Metiam.
Cl. Credo ecastor vellet. *Ch.* at pol ego haud credo, sed certo scio.
St. Plus artificum est mi quam rebar. hariolum hunc habeo domi.
Quid si propius attollamus signa, eamusque obviam?

Sequere · quid vos agitis? *Ch.* aſſunt, quæ imperaviſti omnia,
Uxor, ſortes, ſitula, atque egomet. *St.* te uno adeſt pluſquam ego volo.
Ch. Tibi quidem ædepol ita videtur: ſtimulus ego nunc ſum tibi;
Eo dico, corculum adſudaſſit jam ex metu. *St.* maſtigia!
Cl. Tace, Chaline. comprime iſtum. *Ol.* immo iſtunc, qui didicit dare.
St. Appone hic ſitellam, ſortes cedo mihi: animum advortite.
Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me impetrare, uxor mea,
Caſina ut uxor mihi daretur: & nunc etiam cenſeo.
Cl. Tibi daretur illa? *St.* mihi enim? ah, non id volui dicere.
Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi cupio, perperam
Jamdudum, hercle, fabulor. *Cl.* pol tu quidem, atque etiam facis.
St. Huic, immo hercle mihi. vah! tandem redii vix veram in viam.
Cl. Per pol ſæpe peccas. *St.* ita fit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque tuo pro jure, ego atque hic oramus. *Cl.* quid eſt?
St. Dicam enim, mea mulſa: de iſtac Caſina huic noſtro villico
Gratiam facias. *Cl.* at pol ego neque facio, neque cenſeo.
St. Tum igitur ego ſortis utrimque jam. *Cl.* quis vetat?
St. Optumum atque æquiſſimum iſtud eſſe, jure judico.
Poſtremo, ſi illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin ſecus, patiemur animis æquis. tene ſortem tibi.
Vide quid ſcriptum eſt. *Ol.* unum. *Ch.* iniquum eſt, quia iſti priuſquam mihi eſt.
St. Accipe hanc ſis. *Ch.* cedo, mane: unum venit in mentem modo:
Vide, ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua. *St.* verbero,

Men'

Men'te censes esse? nulla est. habe quietum animum modo.
Ch. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum malum.
Ol. Tibi quidem ædepol credo eveniet: novi pietatem tuã.
Sed manedum: num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
Ch. Quid tu id curas? *Ol.* quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
St. Euge: cave. conjicite sortis nunc jam, amabo, huc. ecce re,
Uxor, æqua. *Ol.* nolim uxori credere. *St.* habe animum bonum.
Ol. Credo, hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit. *Ch.* tace.
Ol. Taceo: deos quæso. *Ch.* ut quidem tu hodie canem & furcam feras.
Ol. Mihi ut sortitio eveniat. *Ch.* ut quidem, hercle, pedibus pendeas.
Ol. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse jam laqueum tibi.
Periisti. *St.* animum advortite, amabo. *Ol.* taceo. *St.* nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti. *Ol.* perdis me. *Ch.* lucrum facit.
Cl. Bene facis. *Ch.* deos quæso, ut tua sors ex sitella effugerit.
Ol. Ain' tu? quia tu es fugitivus, omnes te imitari cupis.
Utinam tua quidem, sicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu ut liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.
St. Hoc agesis, Olympio. *Ol.* si hic litteratus me sinat.
St. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. *Ol.* ita vero, & mihi.
Ch. Non. *Ol.* immo hercle. *Ch.* immo mihi hercle. *St.* hic vincet, tu vives miser.
Præcide os tu illi hodie. age: ecquid fit? *Cl.* ne objexis manum.

Ol.

Ol. Compressan' palma an porrecta ferio? *St.* age, ut vis. *Ol.* hem tibi.
Cl. Quid tibi istunc tactio est? *Ol.* quia Juppiter jussit meus.
Cl. Feri malam tu illi rursum. *Ol.* perii, pugnis cædor, Juppiter.
St. Quid tibi tactio hunc fuit? *Ch.* quia jussit hæc Juno mea.
St. Patiundum est, siquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. *Ol.* cur omen mihi
Vituperat? *St.* malo, Chaline, tibi cavendum censeo.
Ch. Temperi, postquam oppugnatum est os. *St.* age, uxor mea, nunc jam
Sorti. vos advortite animum: præbe tu. *Ol.* ubi sim nescio.
Perii! cor lienosum, opinor, habeo, jamdudum salit:
De labore pectus tundit. *Cl.* teneo sortem. *St.* effer foras.
Ch. Jamne mortuus? *Ol.* ostende, mea est. *Ch.* mala crux ea est quidem.
Cl Victus es, Chaline. *St.* tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo. *Ol.* pietate factum est mea, atque majorum meûm.
St. Intro abi, uxor, atque adorna nuptias. *Cl.* faciam ut jubes.
St. Scin' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat? *Cl.* scio. *St.* intro abi:
Et quamquam hoc tibi est ægre, tamen fac accures. *Cl.* licet.
St. Eamus nos quoque intro, hortemur ut properent. *Ol.* numquid moror?
St. Nam præsente hoc plura verba non desidero.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Chalinus.

SI nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et præter operam restim sumtifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen

Sorti sum victus. Casina nubet villico.
Atque id non tam ægre'st jam vicisse villicum,
Quam id expetivisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut festinabat miser!
Ut suffultabat, postquam vicit villicus!
Atat! concedam huc: audio aperiri fores
Mihi benevolentis. atque a me prodeunt.
Hic ex insidiis hisce ego insidias dabo.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Olympio, Stalino, Chalinus.

Sine modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tamquam carbonarium.
St. Ita fieri oportet. *Ol.* factum & curatum dabo.
St. Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in mærore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adjungerem.
Ch. Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus est horum clanculum sermo mihi,
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia:
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certum est, hunc Acheruntem præmittam prius.
Ol. Ut tibi ego inventus sum obsequens! quod maxume
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem. *St.* tace.
Ita me dî bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istam rem quin te deosculer, voluptas mea.
Ch. Quid, deosculer? quæ res est? voluptas quæ tua?
Ol. Ecquid amas nunc me? *St.* immo ædepol me, quam te, minus.
Licetne amplecti te? *Ch.* quid? amplecti licet?
St. Ut quia te tango, mel mihi videor lingere!
Ch. Effodere hercle hic volt, credo, vesicam villico.

Ol.

Ol. Ultro te, amator! apage te a dorso meo.
Ch. Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: &
Idem me pridem, cum ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub janua.
Ol. Ut tibi morigerus hodie! ut voluptati fui!
St. Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi!
Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam, *clam* meam uxorem! *Ch.* atate!
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. habeo viros! *St.* jam
Hercle amplexari, jam osculari gestio.
Ol. Sine prius deduci. quid, malum, properas? *St.* amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. *St.* potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. Enimvero huc aures magis sunt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
St. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredui. is mihi se locum dixit dare.
Ol. Quid ejus uxor? ubi erit? *St.* lepide repperi.
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias,
Ut hic sit secum, se adjuvet, secum cubet.
Ego jussi, & dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit: vir aberit saxo domo.
Tu rus uxorem duces. id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin' astute? *Ol.* docte. *Ch.* age modo, fabricamini.
Malo, hercle, vostro tam vorsuti vivitis.
St. Scin' quid nunc facias? *Ol.* loquere. *St.* tene marsupium.
Abi atque obsonia propera: sed lepide volo
Molliculas escas, ut ipsa mollicula est. *Ol.* licet.
St. Emito sepiolas, lepadas, lolligiunculas
Hordeias. *Cb.* immo triticeias, si sapis.

St.

St. Soleas. *Ch.* quî quæſo potius, quam ſculponeas,
Quibus batuatur tibi os, ſenex nequiſſume?
Ol. Vin' lingulacas? *St.* quid opus eſt, quando uxor domi eſt?
Ea lingulaca eſt nobis: nam numquam tacet.
Ol. In re præſenti, ex copia piſcaria
Conſulere, quid emam, oportet. *St.* æquum oras, abi.
Argento parci nolo: obſonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento eſt opus,
Ut quod mandavi, curet. *Ol.* jamne abeo? *St.* volo.
Ch. Tribus non conduci poſſim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quínque hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam.
Manifeſto teneo in noxa inimicos meos.
Sed ſi nunc facere volt hera officium ſuum,
Noſtra omnis lis eſt: pulchre prævortar viros:
Noſtro omine it dies: jam victi vicimus.
Ibo intro: ut id quod alius condivit cocus,
Ego nunc viciſſim ut alio pacto condiam,
Quidquid paratum eſt, ut paratum ne ſiet:
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stalino, Alceſimus.

NUnc amici, anne inimici ſis imago, Alceſime, mihi
Sciam: nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.
Cur amem! exime caſtigare: id ponito ad compendium.
Cano capite! ætate aliena! coaddito ad compendium.
Cui ſit uxor! id quoque illuc ponito ad compendium.
Al. Miſeriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
St. Fac vacent ædes. *Al.* quin ædepol ſervos, ancillas domo
Certum eſt omnis mittere ad te. *St.* eho! nimium ſcite ſcitus es.
Sed facitodum memineris verſus quos cantat Colax: Cibo
Cum

Cum suo quiqui facito uti veniant ; quasi eant Sutrium .
Al. Meminero . *St.* hem ! nunc enim te demum nullum scitum scitiu 'st .
Cura , ego ad forum modo ibo . jam hic ero . *Al.* bene ambula .
St. Fac habeant linguam tuæ ædes . *Al.* quid ita? *St.* quum veniam , vocent .
Al. Atate , cædundus tu homo es : nimias delicias facis .
St. Quid me amare refert , nisi sim doctus dicax nimis ?
Sed tu cave inquisitioni mihi sis . *Al.* usque adero domi .

ACTUS TERTII SCENA II.

Cleostrata , Alcesimus .

UT properarem arcessere hanc ad me vicinam meam , hoc erat
Ecastor id quod me vir tanto opere orabat meus :
Liberæ ædes ut sibi essent , Casinam quo deduceret .
Nunc adeo nequaquam arcessam , *ne qua* ignavissumis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus .
Sed eccum egreditur senati columen , præsidium popli ,
Meus vicinus , meo viro qui liberum præbet locum .
Non ecastor vilis emtu'st modius , qui venit , salis .
Al. Miror huc jam non arcessi in proxumum uxorem meã ,
Quæ jamdudum , si arcessatur , ornata exspectat domi .
Sed eccam , opinor , arcessit . salve , Cleostrata . *Cl.* & tu , Alcesime .
Ubi tua uxor ? *Al.* intus illa te , si se arcessas , manet :
Nam tuus vir me oravit , ut eam istuc ad te adjutum mitterem .
Vin' vocem ? *Cl.* sine : nolo , si occupata est. *Al.*otium est.
Cl. Nihil moror , molesta ei esse nolo : post convenero.
Al. Non ornatis istic apud vos nuptias ? *Cl.* orno & paro .
Al. Non ergo opu 'st adjutrice ? *Cl.* satis domi est . ubi nuptiæ
Fuerint,tum istam convenibo.nunc vale: atque istam jube.

Al.

Al. Quid ego nunc faciam? flagitium maxumum feci miser,
Propter operam illius hirqui improbi, edentuli,
Qui hoc mihi contraxit: operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse: ea se eam negat morarier.
Atque aedepol mirum, ni subolet jam hoc huic vicinae meae.
Verum autem altrovorsum cum eam mecum rationem puto,
Si quid ejus esset, *esset* mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium.
Cl. Jam hic est lepide ludificatus. miseri ut festinant senes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Ut eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. at, quom aspicias tristem, frugi censeas.

ACTUS TERTII SCENA III.

Stalino, Cleostrata.

Stultitia magna est, mea quidem sententia,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo siet.
Sicut ego feci stultus, contrivi diem,
Dum asto advocatus quoidam cognato meo,
Quem, hercle, ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequidquam sibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius & percontarier,
Assitne animus ei, necne assit, quem advocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante aedis eccam. hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque haec audiverit.
Cl. Audivi ecastor cum malo magno tuo.
St. Accedam propius. quid agis, mea festivitas?
Cl. Te ecastor praestolabar. *St.* jamne ornata res est?

Jam-

Jamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quæ te adjutaret? *Cl.* arcessivi, ut jusseras.
Verum hic sodalis tuus, amicus optumus,
Nescio quid se sufflavit uxori suæ.
Negavit posse, quando arcesso, mittere.
St. Vitium tibi istuc maxumum est, blanda es parum.
Cl. Non matronarum officium est, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu, atque arcesse illam: ego intus, quod facto est opus,
Volo accurare, mi vir. *St.* propera ergo. *Cl.* licet.
Jam pol ego huic aliquem in pectus injiciam metum.
Miserrimum hodie ego hunc habebo amasium.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Alcesimus, Staline.

VIso huc, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus est larüa.
Sed eccum ante ædis. ad te, hercle, ibam commodum.
St. Atque ego, hercle, ad te. quid ais, vir minimi pretî?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi? *Al.* quid est?
St. Ut bene vacivas ædis fecisti mihi!
Ut traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego, atque occasio?
Al. Quin tu suspendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem meam.
St. Ergo arcessivisse ait sese; & dixisse te,
Eam non missurum. *Al.* quin ea ipsa ultro mihi
Negavit ejus operam se morarier.
St. Quin ea ipsa me allegavit, qui istam arcesserem.
Al. Quin nihili facio. *St.* quin me perdis. *Al.* quin bene est.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægre facere, quin faciam libens.
Numquam tibi hodie Quin erit plus quam mihi.
Quin, hercle, dî te perdant postremo quidem.

St. Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?
Al. Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cum hac, cum istac, cumque amica etiam tua.
Abi, & aliud cura. ego jam per hortum jussero
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
St. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Qua ego hunc amorem mihi esse avi dicam datum?
Aut quod ego umquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat! quid illuc clamoris, obsecro, in nostra domo est?

ACTUS TERTII SCENA V.

Pardalisca, Stalino.

NUlla sum! nulla sum! tota tota occidi! cor metu mortuum est!
Membra miseræ tremunt! nescio unde auxilii, præsidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modo mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. cave tibi, Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite isti gladium, quæ sui est impos animi.
St. Nam quid est, quod hæc huc timida atque exanimata exsiluit foras?
Pardalisca! *Pard.* perii! unde meæ usurpant aures sonitum?
St. Respice modo ad me. *Pard.* here mi! *St.* quid tibi est?
Quid timida es? *Pard.* perii!
St. Quid, periisti? *Pard.* perii, & tu periisti. *St.* aperi, quid tibi? *Pard.* væ tibi!
St. Immo istuc tibi sit. *Pard.* ne cadam, amabo, tene me. *St.* quidquid est,
Eloquere mihi cito. *Pard.* contine pectus, face ventulum, amabo,
Pallio. *St.* timeo hoc negotium, quid est: nisi hæc meraco

Se uſpiam percuſſit flore Libyco. *Pard.* obtine aures, amabo.
St. I in malam crucem: pectus, auris, caput, teque dî perduint:
Nam niſi ex te ſcio, quidquid hoc ſit, cito; jam tibi iſtuc
Cerebrum diſpercutiam, excetra tu: ludibrio peſſuma adhuc
Quæ me habuiſti. *Pard.* here mi! *St.* quid vis, mea ancilla? *Pard.* nimium ſævis.
St. Numero dicis. ſed hoc quidquid eſt, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? *Pard.* ſcibis: audi malum peſſumum,
Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet diſciplinam. *St.* quid eſt id?
Pard. Timor præpedit dicta linguæ. *St.* quid eſt? poſſum ſcire ego iſtuc
Ex te, quid negotii eſt? *Pard.* dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus. *St.* quid intus? quid eſt?
Pard. Imitatur malarũ malã diſciplinã, viro ſuo quæ interminatur vitam. *St.* quid ergo? *Pard.* ah! *St.* quid eſt? *Pard.* interimere ait velle
Vitam. gladium. *St.* hem! *Pard.* gladium. *St.* quid eum gladium? *Pard.* habet. *St.* hei miſero mihi!
Cur eum habet? *Pard.* inſectatur omnes domi per ædîs, nec quemquam
Prope ad ſe ſinit adire: ita omnis ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſſitant. *St.* occidi atque interii: quid illi
Objectum eſt mali tam repente? *Pard.* inſanit. *St.* ſceleſtiſſimum
Me eſſe credo. *Pard.* immo ſi ſcias dicta quæ dixit hodie. *St.* iſtuc
Expeto ſcire. quid dixit? *Pard.* audi: per omnes deos & deas
Dejuravit, occiſurum eum hac nocte, quîcum cubaret.
St. Me occidet? *Pard.* an quippiam ad te attinet? *St.* vah! *Pard.* quid cum ea negotii

Tibi

Tibi eſt? *St.* peccavi: illuc dicère villicum volebam. *Pard.* ſciens
De via in ſemitam degredere. *St.* numquid mihi minatur?
Pard. Tibi infeſta ſoli eſt plus, quam quoiquam. *St.* quamobrem? *Pard.* quia ſe des
Uxorem Olympioni: neque ſe tuam, nec ſe ſuam,
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli. id huc miſſa ſum
Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi. *St.* perii hercle miſer!
Neque eſt, neque fuit me ſenex quiſquam amator adæque miſer.
Pard. Ludo ego hũc facete. nam quæ facta dixi, omnia huic
Falſa dixi: hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc miſſa ſum ludere. *St.* heus Pardaliſca! *Pard.* quid eſt? *St.* eſt. *Pard.* quid?
St. Eſt quod volo exquirere a te. *Pard.* moram offers mihi. *St.* at tu mihi
Offers mærorem. ſed etiamne habet & nunc Caſina
Gladium? *Pard.* habet, ſed duos. *St.* quid, duos? *Pard.* altero te occiſurum ait,
Altero villicum hodie. *St.* occiſiſſumus ſum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi, optumum eſſe opinor. quid uxor
Mea? non adiit atque ademit? *Pard.* nemo audet prope accedere.
St. Exoret. *Pard.* orat. negat ponere alio modo ullo profecto,
Ni ſe ſciat villico non datum iri. *St.* atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Ut nubat mihi? illud quidem volebam; non, ſed noſtro villico.
Pard. Sæpicule peccas. *St.* timor præpedit verba. verum,
Obſecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Ut ponat, & redire me intro ut liceat. *Pard.* nuntiabo.

St. Et tu orato. *Pard.* & ego orabo. *St.* at blande orato, ut soles. sed audin'?
Si effexis hoc, soleas tibi dabo, & annulum in digito
Aureum, & bona plurima. *Pard.* operam dabo. *St.* face ut impetres.
Pard. Eo nunc jam, nisi quippiam remorare me. *St.* abi, & cura.
Pard. Redit, eccum, tandem obsonatu ejus adjutor. pompam ducit.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Olympio, Cocus, Stalino.

VIde, fur, ut senteis sub signis ducas. *Coc.* quî vero sunt sentes?
Ol. Quia quod tetigere, illico rapiunt: si eas ereptum, illico scindunt.
Ita quoquo adveniunt, ubi ubi sunt, duplici damno dominos multant.
Coc. Eja! *Ol.* atat: cesso magnifice, patriceque, amiceque ita hero
Meo ire advorsum. *St.* bone vir, salve. *Ol.* fateor. *St.* quid fit? *Ol.* tu amas,
Ego esurio & sitio. *St.* lepide excuratus incessisti.
Ol. Aha hodie! *St.* mane vero, quamquam fastidis. *Ol.* ei, ei! fætet
Tuus mihi sermo. *St.* quæ res? *Ol.* hæc res. *St.* etiamne astas? *Ol.* enim vero
Πράγματά μοι παρέχεις. *St.* dabo μέγα κακὸν, ut ego opinor, 9
Nisi resistis. *Ol.* ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, nisi me vis vomere
Hodie? *St.* mane. *Ol.* quid est? quis hic homo est? *St.* herus sum. *Ol.* qui herus?
St. Quojus tu servos es. *Ol.* servos ego? *St.* atque meus. *Ol.* non sum ego liber?
Memento, memento. *St.* mane, atque asta. *Ol.* omitte. *St.* servos sum tuus. *Ol.*

Ol. Optume est. *St.* obsecro, Olympisce mi, mi pater, mi patrone.
Ol. Hem! sapis sane. *St.* tuus sum equidem. *Ol.* quid mihi servo opus est tam nequam?
St. Quid nunc? quam mox recreas me? *Ol.* cœna modo si sit cocta.
St. *Intro* ergo abeant. *Ol.* propere, cito introite, & cito deproperate.
St. *Ego* jam intus ero. facite cœnam mihi, ut ebria sit.
Cœnare lepide nitideque volo. nihil moror barbarico ritu
Sane esse jam. i, sis: ego hic habito nunc quidem. *gladium*
Ancilla Casinam intus habere ait, quî me atque te invitet.
Ol. Scio. sic sine habere. nugas agunt. novi ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum. *St.* at pol malum metuo. i tu modo,
Perspicito prius, quid intus agatur. *Ol.* tam mihi mea vita, quam tua
Tibi cara est. *St.* verum modo. *Ol.* si tu jubes, inibitur tecum.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pardalisca.

NEc pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque usquam ludos tam festivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, & nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: cœnam jam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candide
Vestitus, laute exornatusque ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Casina nuptum nostra.

Digitized by Google

Sed nimium lepide diſſimulant
Fore hujus quod futurum eſt. digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam, ne cœnet ſenex.
Aulas pervortunt, ignem reſtinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. illæ autem ſenem
Cupiunt extrudere incœnem ex ædibus;
Ut ipſæ ſolæ ventres diſtendant ſuos.
Novi ego illas ambas eſtrices: corbitam cibi
Comeſſe poſſunt. ſed aperitur oſtium.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Stalino, *Pardaliſca*.

SI ſapitis, uxor, vos tamen cœnabitis,
Cœna ubi erit cocta. ego ruri cœnavero.
Nam novom maritum & novam nuptam volo
Rus proſequi. novi hominum mores maleficos;
Ne quis eam abripiat. facite voſtro animo volupe.
Sed properate iſtum atque iſtam actutum emittere,
Tandem ut veniamus luci: ego cras hic ero.
Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.
Pard. Fit, quod futurum dixi: incœnatum ſenem
Foras extrudunt mulieres. *St.* quid tu hic agis?
Pard. Ego eo quo me ipſa miſit. *St.* veron'? *Pard.* ſerio.
St. Quid hic ſpeculare? *Pard.* nihil equidem ſpeculor. *St.* abi.
Tu hic cunctas: intus alii feſtinant. *Pard.* eo.
St. Abi hinc, ſis, ergo, peſſumarum peſſuma.
Jamne abiit illæc? dicere hic quidvis licet.
Qui amat, tamen hercle ſi eſurit, nullum eſurit.
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus ſocerus, compar, commaritus villicus.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Olympio, *Stalino*.

AGe tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras,

Sua-

Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.
Io hymen hymenæe! io hymen! *St.* quid agis, mea ſalus?
Ol. Eſurio hercle, atque adeo haud ſitio. *St.* at ego amo.
Ol. at ego hercle,
Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate
Jamdudum inteſtina murmurant. *St.* nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur, quaſi ob induſtriam? quanto ego
Plus propero, tanto illa minus. *Ol.* quid ſi etiam occentem hymenæum?
St. Cenſeo, & ego te adjutabo in nuptiis communibus.
Ol. Hymen hymenæe! io hymen! *St.* perii, hercle, ego miſer, dirupi
Cantando hymenæum: licet illo morbo, quo dirũpi cupio,
Non eſt copia. *Ol.* ædepol næ tu, ſi eſſes equus, eſſes indomabilis.
St. Quo argumento? *Ol.* nimis tenax es.
St. Numne expertus uſpiam? *Ol.* dii melius faciant.
Sed crepuit oſtium..exitur foras.
St. Dî hercle me cupiunt ſervatum. jam oboluit Caſina procul.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Ancillæ duæ, Olympio, Stalino.

SEnſim ſuper attolle limen pedes, nova nupta: ſoſpes
Iter incipe hoc, ut viro tuo ſemper ſis ſuperſtes, atque
Ut potior pollentia ſit, vincaſque virum, victrixque ſies,
Superetque tuum imperium: vir te veſtiat, tu virum deſpolies.
Noctuque & diu ut viro ſubdola ſies, obſecro, memento.
Ol. *Malo* maxumo ſuo hercle illico, ubi tantulum peccaſſit.
St. *Tace.* *Ol.* non taceo. *St.* quæ res? *Ol.* mala malæ male monſtrant.
St. *Perii! iſtæ facient* hanc rem mihi ex parata imparatã.
Id quærunt: volunt, hæc ut infecta faciant. *Anc.* age Olympio,

Quando vis, uxorem accipe hanc a nobis. *Ol.* date ergo, daturæ
Si umquam eſtis hodie uxorem. *St.* abite intro. *Anc.* amabo, integræ atque
Imperitæ huic impercito. *Ol.* futurum eſt. valete. *St.* ite.
Anc. Jam valete. *St.* jamne abſceſſit? *Ol.* uxor domi eſt, ne time. *St.* evax!
Nunc pol demum ego ſum liber. meum corculum, melliculum,
Verculum. *Ol.* heus tu! malo, ſi ſapis, cavebis; mea eſt hæc. *St.* ſcio:
Sed meus fructus eſt prior. *Ol.* tene hanc lampadem. *St.* immo ego illam tenebo.
Venus multipotens, bonam vitam mihi
Dediſti, hujus cum copiam mihi feciſti.
Corpuſculum melliculum! *Ol.* mea uxorcula!
St. Quid eſt? *Ol.* inſtitit plantam. *St.* quaſi jocabo.
Nebula haud eſt mollis, atque hujus eſt.
Ol. Aedepol papillam bellulam! hei miſero mihi!
St. Quid eſt? *Ol.* pectus mihi agit nunc cubito.
St. Quid tu ergo hanc, quæſo, tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto, non. *Ol.* vaha!
St. Quid negotii eſt? *Ol.* obſecro, ut valentula eſt!
Pæne expoſivit cubito. *St.* cubitum ergo ire volt.
Ol. Quin imus ergo? *St.* bella bellatula!

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pardaliſca, Murrhina.

ACceptæ bene & commode eximus intus,
Ludos viſere huc in via nuptialeis.
Murrh. Numquam ecaſtor ullo die riſi adæque,
Neque hoc quod reliquom eſt, plus riſuram opinor.
Lubet Chalinum quid agat ſcire, novom
Nuptum cum novo marito. nec fallaciam
Aſtutiorem ullus fecit Poeta, atque

Ut

Ut hæc est fabre facta a nobis. obtunso
Ore nunc pervelim progrediri senem:
Quo senex nequior nullus vivit. ne illum
Quidem nequiorem arbitror esse, qui locum
Præbet illi * nunc præsidem. * * hic, Pardalisca,
Esto: qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas.
Pard. Lubens fecero,& solens. *Murrh.* spectato hinc omnia
Intus, quid intus agant. *Pard.* * * pone me, amabo.
Murrh. Et illi audacius licet quæ vis libere
Proloqui. *Pard.* tace! vostra foris crepuit.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Olympio, Cleostrata, Murrhina.

NEque quo fugiam, neque ubi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. tantum herus atque ego flagitio superavimus nuptiis nostris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita irridiculum sumus ambo.
Sed ego insipiens nova nunc facio: pudet, quod prius non puditum umquam est.
Operam date, dum mea facta itero: est operæ auribus percipere.
Ita ridicula auditu,iteratu ea sunt, quæ ego intus turbavi *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta * clavem
Abduxi: sed tamen tenebræ ibi erant tamquam nox * *
Senex abs te decumbem * * * colloco, fulcio, mollio,
Ut prior quam senex nup * *
Tardus esse illico cœpi, quoniam * * *
Respecto identidem, ne senex * * * *
Illecebram stupri, principio eam savium posco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare sibi savium me sinit.
Enim jam magis jam appropero: magis jam lubet in Casinam irruere.

Cupio

Cupio illam operam seni surripere : forem obdo , ne senex me opprimat .
Murrh. Agedum tu adi hunc . *Cl.* obsecro , ubi tua nova nupta est ?
Ol. Perii hercle ego ! manifesta res est . *Cl.* omnem ordine rem
Fateri ergo æquom est . quid intus agitur ? quid agit
Casina ? satin' morigera est ? *Ol.* pudet dicere me *
Cl. Memora ordine, ut occœperas. *Ol.* pudet hercle . *Cl.* age audacter .
*Post*quam decubuisti,hinc te volo memorare,quid est factũ.
Ol. *At* flagitium est . *Cl.* cavebunt qui audierint , faciam .
Ol * hoc majus est . *Cl.* perdis ! quin tu pergis ? *Ol.* ubi
* us subtus porro * * *
* * quid ? *Ol.* babæ . *Cl.* quid ? *Ol.* papæ .
* * est . *Ol.* oh , erat maxumum .
* * haberet metui : id quærere occœpi .
* * * * *
Dum , gladiumne habeat , quæro , arripio capulum .
Sed, quom cogito , non habuit gladium : nam esset frigidius . *Cl.* eloquere .
Ol. At pudet . *Cl.* num radix fuit ? *Ol.* non fuit . *Cl.* num cucumis ?
Ol. Profecto , hercle * * non fuit quidquam olerum :
Nisi,quidquid erat,calamitas profecto attigerat numquam.
Ita quidquid erat , grande erat .
Murrh. Quid fit denique ? edisserta . *Ol.* ubi appello Casinam : *Casina* , inquam ,
Amabo , mea uxorcula , cur virum tuum sic me spernis ?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi hæc facis : quia mihi te expetivi * *
Illa haud verbum facit , & sæpit veste id , quî estis .
Ubi illum saltum video obsæptum, rogo ut altero sinat ire.
Volo , ut obvertam cubitissim : * *
Ullum muttit e * * *
Surgo , ut ineam in * * * *
Atque illam in * * *

Murrh. Perlepide narrat. * * * * *
Ol. Savium * * * *
Ita quasi setis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua astituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps. subsilit. obtundit os mihi.
Inde foras tacitus (præfiscini!) exeo hoc ornatu, quo vides;
Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.
Cl. optume est.
Sed ubi est palliolum tuum? *Ol.* hic intus reliqui.
Cl. Quid nunc? satin' lepide adita est vobis manus?
Ol. merito.
Cl. St! concrepuerunt fores. *Ol.* num illa me nam sequitur?

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stalino, Olympio.

MAxumo ego ardeo flagitio, nec, quid agam meis rebus, scio.
Nec meam ut uxorem aspiciam contra oculis: ita disperii,
Omnia palam sunt probra. omnibus modis occidi miser.
Ita manifesto faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem scio me meæ uxori,
Qui expalliatus sum miser: * *
* * * clandestinæ nuptiæ * *
* * * * censeo
* * * mihi optumum est.
* * ea dux uxorem meam:
* * * * * * riam.
Sed ecquis est qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam nescio, nisi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet. vapulo hercle ego, invitus tamen,
Etsi malum merui. hac dabo protinam, & fugiam.
Ol. heus, Stalino
Amator! *St.* occidi! revocor. quasi non audiam, abibo.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Chalinus, Stalino, Cleostrata, Murrhina, Olympio, Ancillæ.

UBi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subigitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. age, accede huc, * *
Hic desunt octo versus..
St. Hac ibo. caninam scævam spero meliorem fore.
Cl. Quid agis tu,marite,mi vir?unde ornatu hoc advenis? 5
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
Anc. In adulterio dum mœchissat Casinam,credo,perdidit.
St. Occidi! *Ch.* etiamne imus cubitum? Casina sum. *St.* in malam crucem.
Ch. Non amas me? *Cl.* quin responde, tuo quid factum est pallio? 9
St. Bacchæ!ergo hercle,uxor. Bacchæ!Bacchæ! hercle,uxor.
Anc. Nugatur sciens.nā ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt.
St. Oblitus fui. sed tamen Bacchæ. *Cl.* quid Bacchæ? id fieri non potest.
Ol. Times ecastor. *St.* egone? *Ol.* haud mentire hercle: nam pa * 13
Hic in Mss. lacuna est versuum novem.
St. Non taces? *Ol.* non hercle vero taceo.nam tu maxumo
Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
St. Tui amoris caussa ego istuc feci.*Cl.*immo ecastor illius.
Te quidem oppressi. *St.* feci ego istæc dicta quæ vos dicitis?
Cl. Rogitas etiam? *St.* siquidem hercle feci, feci nequiter.
Cl. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus. 19
St. Hercle,opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor,da viro hanc veniam. Murrhina,ora Cleostratā:
Si umquam posthac aut amasso Casinā, aut occœpso modo;
Nedum ut eam amasso: si ego umquam adeo posthac tale admisero:

Nulla

Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.
Murrh. Censeo, ecastor, veniam hanc dandam. *Cl.* faciam, uti jubes.
Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus Fabulam.
St. Non irata es? *Cl.* non sum irata. *St.* tuæ fidei credo? *Cl.* meæ.
St. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo. *Ch.* hanc habe.
Cl. Age tu, redde huic scipionem & pallium. *Ch.* tene. *St.* libet.
Ch. Mihi quidem, ædepol, insignite facta est magna injuria.
Duobus nupsi. neuter fecit, quod novæ nuptæ solet.

G R E X.

SPectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.
Hæc Casina hujus reperietur filia esse e proxumo.
Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.
Nunc vos æquom est, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

FINIS CASINAE.

M. ACCII PLAUTI CISTELLARIA.

Dramatis Personæ.

SILENIUM,) *meretric.*
GYMNASIUM,)
LENA.
AUXILIUM, *prologus.*
MELAENIS, *lena.*
ALCESIMARCHUS, *adolescens.*
LAMPADISCUS, *servos.*
PHANOSTRATA, *uxor.*
HALISCA, *ancilla.*
DEMIPHO, *senex.*
CATERVA.

ARGUMENTUM.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam:
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam. hanc servolus
Tollit, atque exponit, & ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius projecticiæ.
Requirens servos reperit, quam projecerat.
Itaque lege, & rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Silenium, Gymnasium, Lena.

Cum ego antidhac te amavi, & mihi amicam esse crevi,
Mea Gymnasium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque hæc. soror si mea esses,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,

Ne-

Neſcio ; niſi , ut meus eſt animus , fieri
Non poſſe arbitror : ita , omnibus relictis rebus ,
Mihi frequentem operam dediſtis . eo ego vos
Amo , & eo a me magnam iniſtis gratiam .
Gymn. Pol iſtoc quidem nos pretio facile eſt
Frequentare tibi , utileſque habere :
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepiſti apud te , ut ſemper meminerimus .
Sil. Lubentique ædepol animo factum , & fiet a me ,
Quæ vos arbitrabor velle , ea ut expetam .
Len. Quod ille dixit , qui ſecundo vento vectus eſt ,
Tranquillo mari , ventum gaudeo ecaſtor ad te :
Ita hodie hic acceptæ ſumus ſuavibus modis ;
Nec , niſi diſciplina , apud te fuit quidquam
Ibi , quin mihi placeret . *Sil.* quid ita , amabo ?
Len. Raro nimium dabat quod biberem : atque id merum
Infuſcabat . *Gymn.* amabo , hiccine iſtud decet ?
Len. Juſque faſque eſt : nemo alienus hic eſt . *Sil.* merito
Veſtro amo vos , quia me colitis & magnificatis .
Len. Decet pol , mea Silenium , hunc eſſe ordinem
Benevolenteis inter ſe , beneque amicitia utier :
Ubi iſtas videas ſummo genere natas ,
Summates matronas , ut amicitiam colunt ,
Atque ut eam junctam bene habent inter ſe .
Si idem iſtud nos faciamus , ſi idem imitemur ,
Ita tamen vix vivimus cum invidia ſumma .
Suarum opum nos volunt eſſe indigentes .
Noſtra copia nihilo volunt nos poteſſe ,
Suique omnium rerum nos indigere ,
Ut ſibi ſimus ſupplices . eas ſi adeas ,
Abitum quam aditum malis : ita noſtro ordini
Palam blandiuntur : clam , ſi occaſio uſquam eſt ,
Aquam frigidam ſubdole ſuffundunt .
Viris cum ſuis prædicant nos ſolere :
Suas pellices eſſe ajunt : eunt depreſſum :
Quia nos libertinæ ſumus . & ego & tua mater ambæ
Meretrices fuimus : illa te , ego hanc mihi educavi

Ex

Ex patribus conventiciis. neque ego hanc ſuperbiæ cauſſa
Repuli ad meretricium quæſtum, niſi ut ne eſurirem.
Sil. At ſatius fuerat eam viro dare nuptũ potius. *Len.* heja!
Hæc quidem ecaſtor cotidie viro nubit, nupſitque hodie,
Nubet mox noctu. numquam ego hanc viduam cubare ſivi.
Nam ſi hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. 47
Gymn. Neceſſe eſt, quo tu me modo voles eſſe, ita eſſe, mater.
Len. Ecaſtor haud me pœnitet, ſi, ut dicis, ita futura es.
Nam ſiquidem ita eris, ut volo, numquam Hecata fies:
Semperque iſtam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis,
Multiſque damno, & mihi lucro ſine meo ſæpe eris ſumtu.
Gymn. Dii faxint. *Len.* ſine opera tua nihil dî horunc facere poſſunt.
Gymn. Equidem, hercle, addam operam ſedulo. ſed quid tu inter iſtæc verba, 54
Meus oculus, mea Silenium, (numquam ego te triſtiorem
Vidi eſſe) quid, cedo, te obſecro, tam abhorret hilaritudo?
Neque munda adæque es, ut ſoles. hoc ſis vide, ut petivit
Suſpirium alte: & pallida es. eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi eſt, & quid velis noſtràm operam, ut nos ſciamus.
Noli obſecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare, 60
Mea. *Sil.* excrucior, mea Gymnaſium, male mihi eſt, male maceror;
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam? niſi ſtultitia mea me in mærorem rapi.
Gymn. Indidem, unde oritur, facito ut facias ſtultitiam ſepelibilem.
Sil. Quid faciam? *Gymn.* in latebras abſcondas pectore penitiſſumo. 65
Tuam ſtultitiam ſola facito ut ſcias ſine aliis arbitris.
Sil. at mihi
Cordolium eſt. *Gymn.* quid id? unde eſt tibi cordolium, commemora, obſecro?
Quod neque ego habeo, neque quiſquam alia mulier, ut perhibent viri.
Sil. Si quid eſt quod doleat, dolet: ſi autem non eſt, tamen hoc hîc dolet.

Gymn.

Gymn. Amat hæc mulier. *Si.* eho! an amare occipere, amarum eſt, obſecro?
Gymn. Namque ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſſumus:
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque oggerit.
Sil. Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.
Gymn. Perfidioſus eſt amor. *Sil.* ergo in me peculatum facit.
Gymn. Bono animo es, erit iſti morbo melius. *Sil.* confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinā poteſt.
Gymn. Veniet. *Sil.* ſpiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet, niſi venit.
Sed ego mea culpa & ſtultitia pejus miſera maceror:
Quia ego illum unum mihi exoptavi, quîcum ætatem degerem.
Gymn. Matronæ magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,
Unum amare, & cum eo ætatem exigere quoi nupta eſt ſemel.
Verum enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma,
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.
Sil. Hoc volo agatis: qua arceſſitæ cauſſa ad me eſtis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego uolo me meretricem dicier,
Obſecuta eſt, de ea re geſſit morem morigeræ mihi,
Ut me, quem ego amarem graviter, ſineret cum eo vivere.
Len. Stulte ecaſtor fecit: ſed tu en umquam cum quîquam viro
Conſueviſti? *Sil.* niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine:
Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit.
Len. obſecro,
Quo is homo inſinuavit pacto ſe ad te? *Sil.* per Dionyſia
Mater pompam me ſpectatum duxit. dum redeo domum,
Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me uſque ad fores.
Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul,
Blanditiis, muneribus, donis. *Gymn.* mihi iſtum hominem vellem dari,

Ut ego illum vorsarem! *Sil.* quid opus est verbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illum, & ille me. *Len.* ô mea Silenium! *Sil.* quid est?
Len. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulo,
Melius illi multo, quem ames, consulas, quam rei tuæ.
Sil. At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ductùrum esse: ei nunc alia ducenda est domũ,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hic in proxumo.
Nam eũ pater ejus subegit. nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverim,
Eum uxorem ductùrum esse aliam. *Len.* nihil amori injurium est.
Sil. Nunc te, amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
Esse hic, & servare apud me. nam ad matrem arcessita sum.
Len. Quamquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,
Faciam. *Sil.* facis benigne & amice. sed tu, Gymnasium mea,
Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare. utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen.
Sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Accipias clavis; si quid tibi opus erit promtu, promito.
Ego volo ire. *Gymn.* ut mihi excivisti lacrumas! *Sil.* Gymnasium mea,
Bene vale. *Gymn.* cura te, amabo. siccine immunda, obsecro,
Ibis? *Sil.* immundas fortunas æquom est squalorem sequi.
Gymn. Amiculum hoc sustolle saltem. *Sil.* sine trahi, cum egomet trahor.
Gymn. Quando ita tibi lubet, vale atque salve. *Sil.* si possim, velim.
Gymn. Numquid me vis, mater, intro quin eam? ecastor mihi
Visa amare. *Len.* istoc ergo auris graviter obtundo tuas,

Ne

Ne quem ames. abi intro. *Gymn.* numquid me vis? *Len.* ut
valeas. *Gymn.* vale.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena.

IDem mihi, magnæ quod parti eſt vitium mulierum,
Quæ hunc quæſtum facimus: quæ ubi ſuburratæ ſumus,
Largiloquæ extemplo ſumus: plus loquimur, quam ſat eſt.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvolam
Puellam projectam ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidam hic eſt apprime nobilis,
(Quin ego nunc, quia ſum onuſta mea ex ſententia,
Quiaque adeo me complevi flore Liberi,
Magis libera uti lingua conlibitum eſt mihi:
Tacere nequeo miſera, quod tacito uſus eſt)
Sicyone ſummo genere ei vivit pater:
Is amore miſere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modo flens abiit. contra amore hæc perdita eſt:
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi;
Quod ſæpe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem ſibi,
Recens natum eapſe quod ſibi ſupponeret.
Ubi mihi poteſtas primum evenit, illico
Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.
Poſtquam puellam eam a me accepit, illico
Eamdem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obſtetricis opera, & ſine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malum quærunt ſibi.
Nam amatorem ajebat eſſe peregrinum ſibi.
Suppoſitionem ejus rei facere gratia.
Id duæ nos ſolæ ſcimus: ego quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit; præter vos quidem.
Hæc ſic res geſta eſt. ſi quis uſus venerit,
Meminiſſe ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Auxilium Prologus.

UTrumque hæc, & multiloqua & multibiba eſt anus.
Satine vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppoſitione. quod ſi tacuiſſet, tamen
Ego eram dicturus deus, qui poteram planius:
Nam mihi eſt Auxilio nomen. nunc operam da te,
Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Fuere Sicyoni jamdiu Dionyſia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Iſque hic compreſſit virginem adoleſcentulus,
Vinolentus, *violentus*, multa nocte, in via.
Is ubi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Ubi habitabat tum. illa quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam.
Quoniam reum ejus facti neſcit qui ſiet,
Paternum ſervom ſui participat conſilii,
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem.
Is eam projecit. hæc puellam ſuſtulit.
Ille clam obſervavit ſervos,
Quo aut quas in ædis hæc puellam deferat.
Ut eampſe vos audîſtis confiterier,
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam ſibi pro filia
Bene ac pudice. tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam ſuam.
Ea diem ſuum obiit, facta morigera eſt viro.
Poſtquam ille uxori juſta fecit, illico
Huc commigravit: duxit uxorem hic ſibi
Eamdem quam olim virginem hic compreſſerat:
Et eam cognoſcit eſſe quam compreſſerat:
Illa illi dicit, ejus ſe ex injuria

Pe-

Peperisse gnatam, atque eam se servo illico
Dedisse exponendam. ille extemplo servolum
Jubet illum eamdem persequi, si qua queat
Reperire, quæ sustulerit. ei rei nunc suam
Operam usque assiduo servos dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Cum ipse exponebat, ex insidiis viderat.
Nunc, quod reliquom restat, volo persolvere:
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyoni: ei vivit pater.
Is amore projecticiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam:
Et illa hunc contra, qui est amor suavissimus.
Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum:
Pater adolescenti dare volt uxorem. hoc ubi
Mater rescivit, jussit arcessi eam domum:
Hæc res sic gesta est. bene valete, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.
Servate vostros socios, veteres & novos:
Augete auxilia vostris justis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem, & lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas sufferant.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Alcesimarchus, Melænis.

CRedo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Jactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rota miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo. ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.

Ita mihi omnia ingenia ſunt . quod lubet , non lubet jam id continuo .
Ita me amor laſſum animi ludificat , fugat, agit , appetit ,
Raptat , retinet , lactat , largitur : quod dat , non dat : deludit :
Modo quod ſuaſit , diſſuadet : quod diſſuaſit , id oſtentat .
Maritumis moribus mecum experitur : ita meum frangit amentem
Animum ; neque , niſi quia miſer non eo peſſum , mihi ulla abeſt
Perdito pernicies , ita pater apud villam detinuit me hos dies ſex
Ruri continuos : neque licitum interea eſt meam amicam viſere .
Eſtne hoc miſerum memoratu !
Mel. Eo facetu's,quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia?
Habeas : neque nos factione tanta , quanta tu , ſumus ,
Neque opes noſtræ tam ſunt validæ, quam tuæ:verumtamē
Haud metuo , ne jusjurandum noſtrum quiſquam culpitet:
Tu jam , ſi quid tibi dolebit , ſcies, qua doleat gratia .
Alc. Dî me perdant ! *Mel.* quodcumque optes , velim tibi contingere .
Alc. Si illam uxorem duxero mihi umquam , quam deſpondit pater .
Mel. Et me , ſi umquam tibi uxorem filiam dedero meam .
Alc. Perjurare me patiere ? *Mel.* atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire & ludificari filiam .
Abi quærere , ubi jurando tuo ſatis ſit ſubſidii :
Hic apud nos jam , Alceſimarche , confregiſti teſſeram .
Alc. Face ſemel periculum . *Mel.* ſæpe feci , quod factum queror .
Alc. Redde mihi illam . *Mel.* inter novam rem verbum uſurpabo vetus ;
Quod dedi , datum non vellem : quod reliquom eſt , non dabo .
Alc. Non remiſſura es mihi illam ? *Mel.* pro me reſponſa tibi .

Alc.

Alc. Non remittes? *Mel.* scis jamdudum omnem meam sententiam.
Alc. Satin' tibi istuc in corde certum est? *Mel.* quin ego commentor quidem:
Non ædepol istæc tua dicta nunc in auris recipio.
Alc. Non? hem! quid agis? *Mel.* igitur animum advorte, ut quid agas, scias.
Alc. At ita me dî deæque, superi atque inferi, & medioxumi,
Itáque me Juno regina & Jovis supremi filia,
Itáque me Saturnus patruus ejus. *Mel.* ecastor pater.
Alc. Itáque me Ops opulenta illius avia! *Mel.* immo mater quidem.
Alc. Juno filia & Saturnus patruus, & summus Juppiter!
Tu me delenis: propter te hæc pecco. *Mel.* perge dicere.
Alc. Anne ut etiam quid consultura sis sciam? *Mel.* perge eloqui.
Non remittam: definitum est. *Alc.* enimvero, ita me Juppiter,
Itáque me Juno & Saturnus; ita, - quid dicam, nescio.
Jam scio: immo, mulier, audi, meam ut scias sententiã:
Dî me omnes magni minutique & patellarii
Faxint, ne ego dem vivus savium Silenio,
Nisi ego teque tuamque filiam, meque hodie obtruncavero.
Postea autem cum primo luci cras nisi ambo occidero:
Et equidem, hercle, nisi pedatu tertio omnis effixero,
Nisi tu illam remittis ad me. dixi quæ volui. vale.
Mel. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. ubi odium occœperit,
Illam extrudet, cum hanc uxorem Lemniam ducet domũ.
Sed tamen ibo & persequar. amens ne quid faciat, cauto opu'st.
Postremo, quando æqua lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contendit suum?
Et illud paveo, & hoc formido: ita tota sum misera in metu.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lampadiſcus.

ANum ſectatus ſum clamore per vias:
Miſerrumam habui. ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atque immemorabilis!
Quot illi blanditias! quid illi promiſi boni!
Quot admœnivi illi fabricas! quot fallacias!
In quæſtione vix exſculpſi ut diceret,
Quia ei promiſi dolium vini dare.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Phanoſtrata, Lampadiſcus, Melanis.

AUdire vocem viſa ſum ante ædis modo
Mei Lampadiſci ſervi. *Lamp.* non ſurda es, hera:
Recte audiviſti. *Ph.* quid agis hic? *Lamp.* quod gaudeas.
Ph. Quid id eſt? *Lamp.* hinc ex hiſce ædibus paullo prius
Vidi exeuntem mulierem. *Ph.* illam, quæ meam
Gnatam ſuſtulerat? *Lamp.* rem tenes. *Ph.* quid poſtea?
Lamp. Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam noſtram ſuſtollere.
Ph. Extimuit tum illa? *Mel.* jam horret corpus, cor ſalit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam
Puellam, eamque me mihi ſupponere.
Ph. Age perge, quæſo: animus audire expetit,
Ut res geſta ſit. *Mel.* utinam audire non queas!
Lamp. Pergo illam *bis alloqui* dictis: illæc anus
Fortuito *matrem, ne ſe deſeras*, vocat.
Nam illæc tibi nutrix eſt, ne matrem cenſeas.
Ego te reduco & revoco ad divitias, ubi
Tu locére in luculentam familiam:
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. non enim hic, ubi ex Tuſco modo

Tu-

Tute tibi indigne dotem quæras corpore.
Ph. An, amabo, meretrix illa est, quæ illam sustulit?
Lamp. Immo meretrix fuit. sed ut sit, de ea re eloquar.
Jam perducebam illam ad me suadela mea:
Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
Ne deserat se: eam suam esse filiam,
Seque eam peperisse, sancte adjurabat mihi.
Istanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ
Dedi, quæ educaret eam pro filiola sua.
Et vivit, inquit. ubi ea est? inquam extempulo.
Ph. Servate me, dei, obsecro. *Mel.* at me perditis.
Ph. Quoi illam dedisset exquisisse oportuit.
Lamp. Quæsivi: & dixit, meretrici Melænidi.
Mel. Meum elocutus est nomen. interii!
Lamp. Ubi elocuta est, ego continuo anum interrogo:
Ubi habitat, inquam, duc ac demonstra mihi.
Avecta est, inquit, peregre hinc habitatum. *Mel.* obsipat
Aquulam. *Lamp.* quo avecta est, eo sequemur. siccine
Agis nugas? periisti, ne hercle hoc longe. destiti
Instare, usque adeo, donec se adjurat anus
Jam mihi monstrare. *Ph.* ah! non missam oportuit.
Lamp. Servatur: sed illæc se quamdam ajebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quâcum id esset sibi negotium.
Et scio venturam. *Mel.* me indicabit, & suas
Ad meas miserias addet. *Ph.* fac me consciam.
Quid nunc vis facere me? *Lamp.* intro abi, atque animo bono es.
Vir tuus si veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæstione mihi sit, si quid eum velim.
Ego ad anum recurro rursum. *Ph.* Lampadio, obsecro
Cura. *Lamp.* perfectum ego hoc dabo negotium.
Ph. Deos teque spero. *Lamp.* eosdem ego, uti abeas domum.
Mel. Adolescẽs, asta, atque audi. *Lamp.* men', mulier, vocas?
Mel. Te. *Lamp.* quid negotii est? nam occupatus sum ãpliter.
Mel. Quis istic habitat? *Lamp.* Demipho dominus meus.

Mel.

Mel. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?
Lamp. Is ipsus est. *Mel.* eho tu! quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? *Lamp.* ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.
Mel. Quid istuc est verbi? *Lamp.* ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est. *Mel.* certe modo
Hujus quæ locuta est, quærere ajebas filiam.
Lamp. Hujus ego quæro. *Mel.* quomodo igitur, obsecro,
Hæc est prior, quæ nupta nunc est? *Lamp.* conteris
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata est hæc virgo, Alcesimarcho quæ datur.
Ea uxor diem obiit. jam scis? *Mel.* teneo istuc satis.
Sed ego illud quæro confragosum, quo modo
Prior posterior sit, & posterior sit prior?
Lamp. Prius hanc compressit, quam uxorem duxit domum:
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam.
Eam postquam peperit, jussit parvam projici.
Ego eam projeci, alia mulier sustulit:
Ego inspectavi. herus hanc duxit postibi.
Eam nunc puellam filiam ejus quærimus.
Quid nunc supina susum in cælum conspicis?
Mel. I nunc jam istuc quo properabas, nihil moror.
Nunc intellexi. *Lamp.* diis hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, numquam, credo, amitteres.
Mel. Nunc mihi bonæ necessum'st esse ingratiis,
Quamquam esse nolo. rem palam esse intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illæc indicet me. ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTUS TERTIUS.

Melænis, Alcesimarchus, Silenium.

REm elocuta sum tibi omnem: sequere me, mea Silenium,

Ut

Ut eorum, quojam eſſe oportet te, ſis potius quam mea.
Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud quod in tuam rem bene conducat, conſulam:
Nam hic crepundia inſunt, quibuſcum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoſcant facilius.
Accipe hanc ciſtellam, Haliſca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocius.
Alc. Recipe me ad te, Mors, amicum & benevolum. *Sil.* mater mea!
Periimus miseræ! *Alc.* utrum hac me feriã, an ab læva latus?
Mel. Quid tibi eſt? *Sil.* Alceſimarchum non vides ferrum tenentem?
Alc. Ecquid agis? remorare? lumen linque. *Sil.* amabo, accurrite,
Ne ſe interimat. *Alc.* o Salute mea ſalus ſalubrior,
Tu nunc, ſi ego volo ſeu nolo, ſola me ut vivam facis.
Mel. Hau! voluiſti iſtuc ſeverum facere! *Alc.* nihil mecum tibi,
Mortuus tibi ſum: hanc ut habeo, certum eſt non amittere.
Nam hercle jam ad me agglutinandam totam decretum eſt dare.
Ubi eſtis, ſervi? occludite ædis peſſulis, repagulis,
Ubi hanc ego tetulero intra limen. *Mel.* abiit, abſtulit
Mulierem. ibo, perſequar jam illum intro, ut hæc ex me ſciat
Eadem, ſi poſſum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Lampadiſcus, Phanoſtrata.

NUllam ego me vidiſſe credo magis anum excruciabilẽ
Quam illæc eſt, quæ dudum faſſa eſt mihi, quæ ne inficias eat!
Sed eccam heram video. ſed quid hoc eſt, hæc quod ciſtella hic jacet

Cum crepundiis? nec quemquam conſpicor alium in via!
Faciundum eſt puerile officium: conquiniſcam ad ciſtulam.
Ph. Quid agis, Lampadio? *Lamp.* hæc ciſtella numnam
hinc ab nobis domo eſt?
Nam hinc ab oſtio jacentem ſuſtuli. *Ph.* quid nuntias
Super anu? *Lamp.* ſceleſtiorem in terra nullam eſſe alteram.
Omnia inficias ire ea quæ dudum confeſſa eſt mihi.
Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut ſinam? ſa-
tius eſt mihi
Quovis exitio interire. *Ph.* dî obſecro voſtram fidem!
Lamp. Quid deos obſecras? *Ph.* ſervate nos. *Lamp.* quid
eſt? *Ph.* crepundia
Hæc ſunt, quibuſcum tu extuliſti noſtram filiolam ad nece.
Lamp. Sanane es? *Ph.* hæc ſunt profecto. *Lamp.* pergin'?
Ph. hæc ſunt. *Lamp.* ſi mihi
Alia mulier iſtoc pacto dicat, dicam eſſe ebriam.
Ph. Non ecaſtor caſſa memoro. nam, obſecro, unde hæc
gentium?
Aut quis deus objecit hanc ante oſtium noſtrum? quaſi
Dedita opera in tempore ipſo Spes mihi ſancta ſubvenit.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Haliſca, Lampadiſcus, Phanoſtrata.

Niſi quid mihi opis
Dî dant, diſperii: neque, unde auxilium expetam,
habeo.
Itaque petulantia mea me animi miſeram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, male formido:
Si hera me ſciat, tam ſocordem eſſe, quam ſum.
Quamne in manibus tenui atque accepi hic ante ædis
Ciſtellam? ubi ea ſit, neſcio: niſi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. mi homines,
Mî ſpectatores, facite indicium, ſi quis
Vidit, ſi quis eam abſtulerit, quiſve
Suſtulerit, & utrum hac an illac iter inſtiterit.

Non

Non ſum ſcitior , quæ hos rogem , aut quæ fatigem ,
Qui ſemper malo muliebri ſunt lubentes .
Nunc veſtigia hic ſi qua ſunt , noſcitabo .
Nam ſi nemo hac præteriit , poſtquam intro abii ,
Ciſtella hic jaceret . quid , hic ? periit , opinor .
Actum eſt ! ilicet me infelicem & ſceleſtam .
Nulla eſt ! neque ego ſum uſquam . perdita perdidit me .
Sed pergam , ut cœpi , tamen : quæritabo .
Nam & intus paveo , & foris formido : ita nunc
Utrobique me metus agitat . illo ſunt homines miſere
Miſeri . ille nunc lætus eſt, quiſquis eſt, qui illam habet :
Quæ neque illa illi quidquam uſui'ſt : mihi eſſe poteſt .
Sed memet moror , quom hoc ago ſecius .
Haliſca , hoc age : ad terram aſpice , & diſpice :
Oculis inveſtigans aſtute augura . *Lamp.* hera , hem tibi !
Quid eſt ? *Lamp.* hæc eſt . *Ph.* quis ? *Lamp.* quoi hæc excidit ciſtella :
Certe eccum locum ſignat , ubi ea excidit . *Ph.* apparet .
Hal. Sed is hac iit : hac ſocci video veſtigium
In pulvere : perſequar hac . in hoc jam loco cum altero
Conſtitit . hic meis turbo oculis modo ſe objecit :
Neque prorſum iniit hac . hic ſtetit : hinc illuc exiit : hic
Concilium fuit . ad duos attinet : hi qui *qui* ſunt !
Atat , ſingulum video veſtigium . ſed is hac abiit .
Contemplabor . hinc huc iit : hinc nuſquam abiit .
Actam rem ago . quod periit , periit ; meum corium
Cum ciſtella . redeo intro . *Ph.* mulier , mane : ſunt
Qui volunt te conventam . *Hal.* quis me revocat ?
Lamp. Bona femina , & malus maſculus volunt te .
Hal. Malum aufer , *bonum mihi opus eſt* . poſtremo, ille
Plus , qui vocat , ſcit quod velit , quam ego quæ vocor . revortor .
Ecquem vidiſti quærere hic , amabo , in hac regione
Ciſtellam cum crepundiis , quam ego hic amiſi miſera ?
Nam dudum ut accurrimus ad Alceſimarchum , ne ſuam vitam
Interimeret , *tum mihi puto præ* timore hic excidiſſe .

Ci-

Cistellam. *Lamp.* hæc mulier *nostra est. quin operam* damus, hera, parumper.
Hal. Disperii misera! quid ego meæ heræ dicam? quæ me opere tanto
Servare jussit, quî suos Silenium parentes
Facilius posset noscere, quæ heræ meæ supposita est parva:
Quam quædam meretrix ei dedit. *Lamp.* nostram hæc rem fabulatur.
Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.
Hal. Nunc eam volt suæ matri & patri, quibus nata est, reddere ultro.
Mi homo, obsecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
Lamp. Istuc ago: atque istuc mihi cibus est, quod fabulare:
Sed inter rem agendam istam heræ huic respondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo: si quid est opus, dic, impera & tu.
Quid quæritabas? *Hal.* mi homo, & mea mulier, vos saluto.
Ph. Et nos te. sed quid quæritas? *Hal.* vestigium hic requiro,
Qua aufugit quædam *nescio quo mibi*. *Ph.* quid id? quid *id* nam est?
Hal. Alienum *quod damnum afferat*, & mærorem familiarem.
Lamp. Mala merx, hera, hæc & callida est. *Ph.* ecastor ita videtur.
Lamp. Imitatur nequam bestiam & damnificam. *Ph.* quamnam, amabo?
Lamp. Involvolum, quæ in pampini folio intorta implicat se:
Itidem hæc exorditur sibi intortam orationem.
Quid quæritas? *Hal.* cistella mihi hic, mi adolescens, evolavit.
Lamp. In caveam latam oportuit. *Hal.* non ædepol præda magna.
Lamp. Mirum, quin grex venalium in cistella infuerit una.
Ph. Sine dicat. *Lamp.* si dicat quidem. *Ph.* age, loquere tu, quid ibi infuerit.

Hal. Crepundia una. *Lamp.* eſt quidam homo, qui illam ait ſe ſcire ubi ſit.
Hal. At pol ille a quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.
Lamp. At ſibi ille quidam volt dari mercedem. *Hal.* at pol illa quædam,
Quæ illam ciſtellam perdidit, quoidã negat eſſe quod det.
Lamp. At enim ille quidam *argentum expetit*. *Hal. at nequic*quam argentum expetit.
Lamp. At pol ille quidã, mulier, in nulla opera gratuita eſt.
Ph. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit. confitemur
Ciſtellã habere. *Hal.* at vos Salus ſervaſſit. ubi ea nunc eſt?
Ph. Salvam eccam. ſed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo. ſociam te mihi adopto ad meam ſalutem.
Hal. Quid iſtuc negotii eſt? aut quis es? *Ph.* ego ſum illius mater,
Quæ hæc geſtitavit. *Hal.* hiccine tu ergo habitas? *Ph.* ariolare.
Sed, quæſo, ambages, mulier, mitte, atque hoc age:
Eloquere, unde hæc ſunt tibi, cito, crepundia.
Hal. Mea hæc herilis geſtitavit filia.
Lamp. Mentiris: nam mea geſtitavit, non tua.
Ph. Ne obloquere. *Lamp.* taceo. *Ph.* mulier perge dicere.
Ubi ea eſt quæ geſtitavit? *Hal.* hic in proxumo.
Ph. Iſtic quidem ædepol mei viri habitat gener.
Lamp. Næ. *Ph.* obloquere rurſum? perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur? *Hal.* ſeptem & decem.
Ph. Mea eſt. *Lamp.* ea eſt, *ut numerus* annorum attulit.
Hal. Quod *quærebas*, *repperiſti:* jam quæro meam.
Lamp. At pol *hæ ſuas nactæ* ſunt: quæro tertiam.
Ph. Quod quæritabam, filiam inveni meam.
Hal. Aequom eſt tenere, per fidem quod creditum eſt,
Ne bene merenti ſit malo benignitas.
Noſtra hæc alumna eſt tua profecto filia:
Et redditura *hera* eſt tibi tuam: & ea gratia
Domo profecta eſt. ceterum ex ipſa, obſecro,

Ex-

Exquiritote : ego ſerva ſum . *Ph.* æquom poſtulas .
Hal: Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam .
Sed iſtanc ciſtellam te obſecro ut reddas mihi .
Ph. Quid fit, Lampadio ? *Lamp.* quod tuum eſt, teneas tuū .
Ph. At me hujus miſeret . *Lamp.* ſic faciundum cenſeo .
Da iſti ciſtellam , & intro abi cum iſtac ſimul .
Pb. Tibi auſcultabo . tene tu ciſtellam tibi .
Abeamus intro . ſed quod nomen eſt tuæ
Dominæ ? *Hal.* Melænis . *Ph.* i, i præ . jam ego te ſequar .

ACTUS QUINTUS.

Demipho , Lampadiſcus .

QUid hoc negotii eſt , quod omnes homines fabulantur per vias ,
Mihi eſſe filiam inventam ? & Lampadionem me in foro
Quæſiviſſe ajunt . *Lamp.* here , unde is ? *Dem.* ex ſenatu . *Lamp.* gaudeo
Tibi mea opera liberorum eſſe amplius . *Dem.* etenim non placet .
Nihil moror aliena mihi opera fieri plures liberos .
Sed quid iſtuc eſt? *Lamp.* propera ire intro huc ad affinē tuū:
Filiam tuam jam cognoſces . intus ibidem uxor tua eſt .
Abi cito. *Dem.* prævorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.

CATERVA.

NE exſpectetis , ſpectatores, dum illi huc ad vos exeāt .
Nemo exibit : omnes intus conficient negotium .
Ubi id erit factum , ornamenta ponent . poſtidea loci .
Qui deliquit , vapulabit : qui non deliquit , bibet .
Nunc, quod ad vos, ſpectatores , reliquum relinquitur ,
More majorum date plauſum poſtrema in Comœdia .

FINIS CISTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI EPIDICUS.

Dramatis Personæ.

EPIDICUS,) THESPRIO,)	*servi*.	MILES. PHILIPPA, *mulier*.
STRATIPPOCLES,) CHAERIBULUS,)	*adol*.	VIRGO. FIDICINA.
APOECIDES,) PERIPHANES,)	*senes*.	DANISTA. GREX.

ARGUMENTUM.

EMit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servi, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subjecit. filio
Dat herili argentum. eo sororem destinat
Imprudens juvenis. mox compressæ, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Ut ille amicam, hæc quæritabat filiam.
Sed inventa gnata, servolum emittit manu.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Epidicus, Thesprio.

HEus, adolescens. *Th.* quis properantem me prehendit pallio?
Ep. Familiaris. *Th.* fateor: nam odio es nimium familiariter.
Ep. Respice vero, Thesprio. *Th.* oh! Epidicumne ego conspicor?
Ep. Certe oculis uteris. *Th.* salve. *Ep.* dii dent quæ velis.
Venire salvom gaudeo. *Th.* quid ceterum? *Ep.* quod eo assolet,

Digitized by Google

Cœna tibi dabitur. *Th.* spondeo. *Ep.* quid? *Th.* me accepturum, si dabis.
Ep. Quid tu? agis ut velis? *Th.* exemplum adest. *Ep.* intellego. eugepæ!
Corpulentior videre atque habitior. *Th.* huic gratia.
Ep. Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.
Th. Minus jam furtificus sum, quam antehac. *Ep.* quid ita? *Th.* rapio propalam.
Ep. Dî immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occœpi sequi:
Vix adipiscendi potestas modo fuit. *Th.* scurra es. *Ep.* scio
Te esse quidem hominem militarem. *Th.* audacter quamvis dicito.
Ep. Quid ais? perpetuon' valuisti? *Th.* varie. *Ep.* qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.
Th. Quid tibi vis dicam, nisi quod est? *Ep.* ut illa respondeas probe.
Quid herilis noster filius? valet? *Th.* pugilice atq; athletice.
Ep. Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti. sed ubi
Est is? *Th.* adveni simul. *Ep.* ubi is ergo est? nisi si in vidulo,
Aut si in melina attulisti. *Th.* dii te perdant! *Ep.* te volo
Percontari. operam da: opera reddibitur tibi.
Th. Jus dicis. *Ep.* me decet. *Th.* jam tu autem nobis præturam geris?
Ep. Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?
Th. At unum a prætura tua, Epidice, abest. *Ep.* quidnam? *Th.* scies.
Lictores duo, duo viminei fasces virgarum. *Ep.* væ tibi!
Sed quid ais? *Th.* quid rogas? *Ep.* ubi arma sunt Stratippocli?
Th. Pol illa ad hostes transfugerunt. *Ep.* armane? *Th.* atque quidem cito.
Ep. Serióne dicis tu? *Th.* serio, inquam: hostes habent.

Ep.

Digitized by Google

Ep. Aedepol facinus improbum! *Th.* at jam ante alii ſecerunt idem .
Erit illi illa res honori . *Ep.* quî ? *Th* quia antea aliis fuit.
Ep. Mulciber, credo, arma fecit, quæ habuit Stratippocles:
Travolaverunt ad hoſtes . tum ille prognatus Theti
Sine perdat : alia apportabunt eii Nerei filiæ .
Id modo videndum eſt, ut materies ſuppetat ſcutariis ,
Si in ſingulis ſtipendiis is ad hoſtes exuvias dabit .
Th. Superſede iſtis rebus jam . *Ep.* tu ipſe , ubi lubet , finem face .
Th. Deſiſte percunctarier . *Ep.* eloquere , ipſe ubi eſt Stratippocles ?
Th. Eſt cauſſa , qua cauſſa ſimul mecum ire veritu' ſt . *Ep.* quidnam id eſt ?
Th. Patrem videre ſe non volt etiam nunc. *Ep.* quapropter? *Th.* ſcies .
Quia forma lepida & liberali captivam adoleſcentulam
De præda mercatu'ſt . *Ep.* quid ego ex te audio ? *Th.* hoc quod fabulor .
Ep. Cur eam emit ? *Th.* animi cauſſa . *Ep.* quot illic homo animos habet ?
Nam certo , priuſquam hinc ad legionem abiit domo ,
Ipſe mandavit mihi , ab lenone ut fidicina ,
Quam amabat , emeretur ſibi . id ei impetratum reddidi .
Th. Utcumque in alto ventus eſt , Epidice , exin velum vortitur .
Ep. Væ miſero mihi! male perdidit me . *Th.* quid iſtuc ? quidnam eſt ?
Ep. Quid ? iſtanc quam emit , quanti eam emit ? *Th.* vili . *Ep.* haud iſtuc te rogo .
Th. Quid igitur ? *Ep.* quot minis ? *Th.* tot . *Ep.* quadraginta minis!
Th. Id adeo argentum ab Daniſta apud Thebas ſumſit fœnore ,
In dies minaſque argenti ſingulas , nummis . *Ep.* papæ !
Th. Et is Daniſta advenit una cum eo, qui argentum petit.
Ep. Dî immortales , ut ego interii baſilice ! *Th.* quid jam? aut quid eſt ,

Epidice? *Ep.* perdidit me. *Th.* quis? *Ep.* ille qui perdidit arma. *Th.* nam
Quid ita? *Ep.* quia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas
Mittebat. ſed taceam optumum eſt. plus ſcire ſatius eſt, quam loqui
Servom hominem. ea ſapientia eſt. *Th.* neſcio ædepol, quid tu timidus es.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video. videre commeruiſſe
Hic, me abſente, in te aliquid mali. *Ep.* potin'uti moleſtus ne ſies?
Th. Abeo. *Ep.* aſta, abire hinc non ſinam. *Th.* quid nunc me retines?
Ep. Amatne iſtam, quam emit de præda? *Th.* rogas? deperit.
Ep. Detegetur corium de tergo meo. *Th.* pluſque amat, quam te umquam amavit.
Ep. Juppiter te perduit. *Th.* mitte nunc jam: nam ille me vetuit domum
Venire: ad Chæribulum juſſit huc in proxumum: ibi manere juſſit:
Eo venturus eſt ipſe. *Ep.* quid ita?*Th.* dicam. quia patrem
Prius ſe convenire non volt, neque conſpicari, quam id argentum,
Quod debetur pro illa, dinumeraverit. *Ep.* heu ædepol res turbulentas!
Th. Mitte me, ut eam nunc jam. *Ep.* hæccine ubi ſcibit ſenex? puppis
Pereunda eſt probe. *Th.* quid iſtuc ad me attinet, quo tu intereas modo?
Ep. Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum,
Benevolens cum benevolente. *Th.* abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtac conditione. *Ep.* i ſane, ſi quid feſtinas magis.
Th. Numquam hominem quemquam conveni, unde abierim lubentius.
Ep. Illic hinc abiit: ſolus es nunc. quo in loco hæc res ſit, vides,

Epi-

Epidice : nisi quid tibi in tete auxilii est, absumtus es.
Tantæ in te impendent ruinæ : nisi suffulcis firmiter,
Non potes subsistere : itáque in te irruunt montes mali.
Neque,ego nũc quomodo me expeditum ex impedito faciã,
Consilium placet. ego miser perpuli meis dolis senem,
Ut censeret suam sese emere filiam. is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens mandavit mihi.
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa. corium perdidi : nam ubi senex senserit
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum.
At enim tu præcave. nihil est istuc. plane hoc corruptum'st caput.
Nequam homo es, Epidice. quî *tibi* libido'st male loqui?
Quia tute te deseris. quid faciam? men'tu rogas?
Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
Quid? aliquid reperiundum est. sed ego cesso ire obviam
Adolescenti,ut, quid negotii sit,sciam? atque ipse illic est.
Tristis est. cum Chæribulo incedit æquali suo.
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Stratippocles, Chæribulus, Epidicus.

REm tibi sum elocutus omnem, Chæribule, atque admodum
Meorum mærorum atque amorum summam edictavi tibi.
Ch. Præter ætatem & virtutem stultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia captivam, genere prognatam bono,
In præda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?
St. Qui invident, omnes inimicos mihi istoc facto repperi:
At pudicitiæ ejus numquam nec vim, nec vitium attuli.
Ch. Jam istoc probior es, meo quidem animo, cum in amore temperes.
St. Nihil agit, qui diffidentem verbis solatur suis.
Is est amicus, qui in re dubia, re juvat, ubi re est opus.

Ch. Quid tibi me vis facere? *St.* argenti dare quadraginta minas,
Quod Daniſtæ detur, unde ego illud ſumſi fœnore.
Ch. Si hercle haberem, non negarem. *St.* nam quid te igitur retulit
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?
Ch. Quin ædepol egomet clamore defatigor, differor.
St. Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quã foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim.
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis piſtori dabo,
Niſi hodie prius comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam.
Ep. Salva res eſt: bene promittit: ſpero ſervabit item.
Sine meo ſumtu paratæ jam ſunt ſcapulis ſymbolæ.
Aggrediar hominem. advenientem peregre herum ſuum Stratippoclem
Salva impertit ſalute ſervos Epidicus. *St.* ubi is eſt? *Ep.* adeſt.
Salvom te gaudeo huc adveniſſe. *St.* tam tibi iſtuc credo, quam mihi.
Ep. Benéne uſque valuiſti? *St.* a morbo valui, ab animo æger fui.
Ep. Quod ad me attinuit, ego curavi:quod mandaſti mihi,
Impetratum eſt: emta ancilla'ſt, quòd tute ad me litteras
Miſſiculabas. *St.* perdidiſti omnem operam. *Ep.* nam quî perdidi?
St. Quia meo neque cara eſt cordi, neque placet. *Ep.* quid retulit
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epiſtolas?
St. Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.
Ep. Hercle miſerum eſt, ingratum eſſe hominem, id quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.
St. Deſipiebam mentis, cum illas ſcriptas mittebam tibi.
Ep. Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

St. Quid istic verba facimus? huic homini opus est quadraginta minis
Celeriter calidis, Danistæ quas resolvat, & cito.
Ep. Dic modo, unde auferre me vis? a quo trapezita peto?
Ch. Unde libet. nā ni ante Solē occasum *hoc argentum eloces*,
Meam domum ne imbitas: tu te in pistrinum *recta inferas*.
Ep. Facile tu istuc sine periculo & cura, corde libero
Fabulare. novi ego nostros: mihi dolet, quom ego vapulo.
St. Quid tu nunc? patierín' ut ego me interimam? *Ep.* ne feceris.
Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.
St. Nunc places; nunc ego te laudo. *Ep.* patiar ego istuc quod lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? *Ep.* aliquâ reperibitur:
Aliqua ope exsolvam, extricabor aliquâ. *St.* plenus consilii es.
Novi ego te. *Ep.* est Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi istam emtam esse scibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam transmittas sibi.
Sed ubi illa est, quam tu adduxisti tecum? *St.* jam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? *St.* eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus. *Ep.* ite intro. ego de re argentaria
Jam senatum convocabo in corde consiliarium,
Quoi potissimum indicatur bellum, unde argētum auferam.
Epidice, vide quid agas: ita res subito hæc objecta est tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia est.
At eumdem senem oppugnare certum est consilium. i, i, abi
Intro, atque adolescenti dic jam nostro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neve usquam veniat obviam seni.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Apœcides, *Periphanes*.

PLerique homines, quos cum nihil refert, pudet; ubi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, cum uſus eſt ut pudeat. is adeo tu es. quid
Eſt quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem? præſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam. *Per.* revereor filium.
Ap. At pol ego te credidi uxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi: 6
Quojus quoties ſepulcrũ vides, ſacruficas illico Orco hoſtiis:
Neque adeo injuria, quia licitum eſt eam tibi vivendo vincere.
Per. Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit. neque ſexta ærumna
Acerbior Herculi, quam illa mihi eſt objecta. *Ap.* pulchra
Aedepol dos pecunia eſt. *Per.* quæ quidem pol non maritata eſt. 11

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Epidicus, *Apœcides*, *Periphanes*.

ST, ſt! tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras
Auſpicio, avi ſiniſtra: acutum cultrum habeo, ſenis quî exenterem
Marſupium. ſed eccum ipſum ante ædis cõſpicor Apœcidæ.
Qualis volo, vetulos duo. jam ego me convortam in hirudinem, 4
Atq; eorum exſugebo ſanguinẽ, ſenati qui columen cluent.
Ap. Continuo ut maritus fiat. *Per.* laudo conſilium tuum.
Ap. Nam ego illum audivi in amorem hærere apud neſcio quam fidicinam. *Per.*

Per. Id ego excrucior. *Ep.* dî, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in collum conjice;
Itáque assimulato, quasi per urbem totam hominem quæsiveris.
Age, si quid agis. Dii immortales! utinam conveniã domi
Periphanem! per omnem urbem quem sum defessus quærere:
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias.
Rogitando sum raucus factus, pæne in cursu concidi.
Per. Epidice. *Ep.* Epidicum quis est qui revocat? *Per.* ego sum Periphanes.
Ap. Et ego Apœcides sum. *Ep.* & ego quidem sum Epidicus. sed, here, optuma
Vos video ambo advenire opportunitate. *Per.* quid rei est?
Ep. Mane: sine respirem, quæso. *Per.* immo acquiesce. *Ep.* animo male est.
Recipiam anhelitum. *Ap.* clementer requiesce. *Ep.* animum advortite.
A legione omnes remissi sunt domum Thebis. *Ap. quis hoc*
Scit factum? *Ep.* ego ita esse factum dico. *Per.* scin' tu istuc? *Ep.* scio.
Per. Quî tu scis? *Ep.* quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, & jumenta ducunt. *Per.* nimis factum bene!
Ep. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concursus per vias.
Filios suos quisque visunt. *Per.* hercle rem gestam bene!
Ep. Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatæ occurrebant suis quæque amatoribus:
Eos captabant. id adeo, quî maxume animum advorterim:
Pleræque hæ sub vestimentis secum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video præstolarier:

Et

Et cum ea tibicinæ ibant quatuor. *Per.* quîcum, Epidice?
Ep. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit,
Ubi fidemque, remque, ſeque, teque properat perdere:
Ea præſtolabatur illum apud portum. *Per.* viden' veneficam!
Ep. Sed veſtita, aurata, ornata ut lepide! ut concinne! ut nove!
Per. Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam, *an*
Impluviatam? ut iſtæ faciunt veſtimentis nomina.
Ep. Utin' impluvium induta eat! *Per.* quid iſtuc eſt mirabile?
Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cum imperatus eſt, negant pendi poteſſe:
Illis, quibus tributus major penditur, pendi poteſt.
Quid iſtæ, quæ veſti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam, linteolum cæſicium,
Induſiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut ſubminiam, ricam, baſilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerræ maxumæ!
Cani quoque etiam ademtum'ſt nomen. *Ep.* quî? *Per.* vocant Laconicum.
Hæc vocabula auctiones ſubigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occepiſti, loquere. *Ep.* occepere aliæ mulieres
Duæ poſt me ſic fabulari inter ſeſe. ego abſceſſi ſolens
Paullum ab illis: diſſimulabam me harum ſermoni operam dare.
Nec ſatis exaudiebam, nec ſermonis fallebar tamen,
Quæ loquerentur. *Per.* id lubido eſt ſcire. *Ep.* ibi illarum altera
Dixit illi, quî cum ipſa ibat. *Per.* quid? *Ep.* tace ergo, ut audias.
Poſtquam illam ſunt cōſpicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile & quam fortunate evenit illi, obſecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! Quiſnam is eſt? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium. *Per.* perii

Her-

Hercle! quid ego ex te audio? *Ep.* hoc quod actum. egomet post, ubi illas audivi loqui,
Cœpi rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum. *Per.* intellego.
Ep. Ibi illa interrogavit illam: Quî scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumsisse apud Thebas ab Danista fœnore:
Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. *Per.* cedo, ego occidi!
Ep. Hæc sic ajebat: sic audivisse ab se, atque ab epistola.
Per. Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apœcides.
Ap. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii.
Nam ille quidem aut jam hic aderit, credo hercle, aut jam adest. *Ep.* si æquom siet
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque. *Per.* ergo ubi est, Epidice?
Ep. Atque ad eam rem conducibile. *Ap.* quid istuc dubitas dicere?
Ep. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis. *Ap.* eja vero, age dic. *Ep.* at deridebitis.
Ap. Non ædepol faciemus. *Ep.* immo, si placebit, utitor
Consilium: si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur: nisi ea, quæ tu vis, volo.
Per. Gratiam habeo: fac participes nos tuæ sapientiæ.
Ep. Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Ulciscare: atque ita curetur, usque ad mortem ut serviat.
Ap. Fieri oportet. *Per.* facere cupio quidvis, dum id fiat modo. *Ep.* hem!
Nunc occasio'st faciundi, priusquam in urbem advenerit,
Sicut cras hic aderit; hodie non venerit. *Per.* quî scis? *Ep.* scio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.
Per. Quin tu eloquere: quid faciemus? *Ep.* sic faciundum censeo.

Quasi

Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia ,
Quasique ames vehementer tu illam . *Per.* quam ad rem istuc refert ? *Ep.* rogas ?
Ut enim præstines argento , priusquam veniat filius ,
Atque ita eam te in libertatem dicas emere. *Per.* intellego.
Ep. Ubi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas:nisi quid tua
Secus sententia est . *Per.* immo docte . *Ep.* quid tu autem , Apœcides ?
Ap. Quid ego jam ? nisi te commentum nimis astute intellego .
Ep. Jam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum , ne gravetur , quod velis . *Ap.* vive sapis : & placet .
Ep. Tum tute igitur calide , quidquid acturus , age .
Per. Rem , hercle , loquere . *Ep.* & repperi , hæc te quî abscedat suspicio .
Per. Sine me scire . *Ep.* scibis : audi . *Ap.* sapit hic pleno pectore .
Ep. Opus est homine, qui illo argentū deferat pro fidicina.
Nam te illo non æque opus facto'st . *Per.* quid jam ? *Ep.* ne te censeat
Filii caussa facere . *Per.* docte . *Ep.* quo illum ab illa prohibeas ,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat .
Per. Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem ? *Ep.* hic erit optumus .
Hic poterit cavere recte , Jura qui & Leges tenet .
Ap. Epidice , habeas gratiam . *Ep.* sed ego istuc faciam sedulo .
Ego illum conveniam , atque adducam huc ad te,quoja'st fidicina ,
Atque argentum ego cum hoc feram . *Per.* quanti emi potest minimo ? *Ep.* illane ?
Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas .
Verum , si plus dederis, referam : nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies .
Per. Quî dum ? *Ep.* quia enim mulierem illam alius adolescens deperit ,

Auro

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium,
Gloriosus. hic emet illam de te, & dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum. *Per.* deos quidem oro. *Ep.* impetras.
Ap. Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego visam ad forum:
Epidice, eo veni. *Ep.* ne abeas, priusquam ego ad te venero.
Ap. Usque opperiar. *Per.* sequere tu intro. *Ep.* i, numera: nihil ego te moror.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Epidicus.

NUllum esse, opinor ego, agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quæ usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apœcidi
Quam ostendam fidicinam aliquâ conducticiam.
Atque id quoque habeo. mane me jussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stratippocles, Chæribulus.

EXspectando exedor miser, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu maceror.
Sitne quid, necne sit, scire cupio. *Ch.* per illam tibi copiam,

Copiam parare aliam licet : ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam. *St.* interii hercle ego.
Ch. Abſurde facis, qui angas te animi. *St.* ſi hercle ego illum ſemel prehendero,
Numquam irridere nos illum inultum ſinā ſervom hominē.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiæ domi maxumæ
Sunt, is nummum nullum habes, nec ſodali tuo in te copia 'ſt.
Ch. Si, hercle, habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliquâ, aliquo modo,
Alicūde, ab aliquî, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunā.
St. Væ tibi, muricide homo. *Ch.* quî tibi lubet mihi male loqui?
St. Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nuſquam'ſt: neque ego id immitto in aures meas. nec mihi
Plus adjumenti ades, quā ille qui numquam etiam natu'ſt.

ACTUS TERTII SCENA II.

Epidicus, Stratippocles, Charibulus.

Feciſti jam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet eſſe. Hoc quidem jā periit:
Ni quid tibi hinc in ſpem referas. hoc oppido poſitum eſt.
Crede modo tu mihi. ſic ego ago, ſic egere noſtri.
Pro dî immortales, mihi hunc diem dediſtis luculentum!
Ut facilem, atque impetrabilem! ſed ego hinc migrare ceſſo,
Ut importem in coloniam hunc auſpicio commeatum?
Mihi ceſſo, cum ſto. ſed quid hoc? ante ædis duos ſodales,
Herum & Chæribulum conſpicor. quid hic agitis? accipe hoc ſis.
St. Quantum hic ineſt? *Ep.* quantum ſat eſt, & plus ſatis: ſuperſit.
Decem minis plus attuli, quam tu Daniſtæ debes.

Dum tibi ego placeam, atque obsequar, meum tergum floccifacio.
St. Nam quid ita? *Ep.* quia ego tuum patrem faciam perenticidam.
St. Quid istuc est verbi? *Ep.* nihil moror vetera & vulgata verba,
Peratim ductare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina: ego resolvi:
Manibus his dinumeravi; pater suam natam quã esse credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibique auxilium apparetur,
Inveni viam. ita ego suasi seni, atq; hanc habui orationem,
Uti, *tu* quom redîsses, ne tibi ejus copia esset.
St. Euge, euge! *Ep.* ea jam domi est pro illa. *St.* teneo. *Ep.* nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem. is apud forum manet me:
Quasi quoi emeret, caveat. *St.* haud male. *Ep.* jam ipse cautor captu'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam collocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.
St. Uno persuadebit modo, si illam, quæ adducta est mecũ,
Mihi ademsit Orcus. *Ep.* nunc ego hanc astutiam institui.
Deveniam ad lenonem domum egomet solus. eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat
Pro fidicina: argenti minas se habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiustertius meis manibus dinumeravi
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno sceleratum caput suum imprudens alligabit,
Quasi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc est.
Ch. Vorsutior es quam rota figularis. *Ep.* jam ego parabo
Aliquam dolosam fidicinam, nummo conducta quæ sit:
Quæ se emtam simulet, quæ senes duo docta ludificetur.
Eam ducet simul Apœcides ad tuum patrem. *St.* ut parate!
Ep. Eam permeditatam meis dolis, astutiisque onustam
Mittam. sed nimis longum loquor; diu me estis demorati.

Hæc scitis jam, ut futura sint. abeo. *St.* bene ambulato.
Ch. Nimis doctus ille est ad malefaciendum. *St.* me quidem certo
Servavit consiliis suis. *Ch.* abeamus intro hinc ad me.
St. Atque aliquanto lubentius quam abs te sum egressus intus.
Virtute atque auspicio Epidici cum præda in castra redeo.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periphanes, Apœcides, Servus.

NOn oris caussa modo homines æquom fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum:
Sed, quî perspicere possent cor, sapientiæ,
Igitur perspicere ut possint cordis copiam.
Ubi id inspexissent, cogitarent postea,
Vitam ut vixissent olim in adolescentia.
Vel quasi egomet, qui dum filii caussa cœperam
Ego me excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset med erga: aut quasi non plurimum
Malefacta mea essent solida, in adolescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Fuit conducibile hoc quidem mea sententia.
Sed meus sodalis it cum præda Apœcides.
Venire salvom mercatorem gaudeo.
Quid fit? *Ap.* dii deæque te adjuvant. *Per.* omen placet.
Ap. Quin omini omnes suppetunt res prosperæ.
Sed tu hanc intro jubeas abduci. *Per.* heus! foras
Exite huc aliquis. duce istam intro mulierem.
Atque audin'? *Serv.* quid vis? *Per.* cave siris cum filia
Mea copulari hanc, neque conspicere: jam tenes?
In ædiculam istanc seorsum concludi volo.
Divortunt mores virgini longe ac lupæ.
Ap. Docte & sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quisquam suæ servare filiæ.
Aedepol næ istam tempore gnato tuo

Sumus

Sumus præmercati. *Per.* quid jam? *Ap.* quia dixit mihi
Jamdudum se alius tuum vidisse hîc filium.
Per. Hanc ædepol rem apparabat. *Ap.* plane hercle hoc quidem est.
Næ tu habes servom graphicum, & quantivis pretii!
Non caru'st auro contra. ut ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emtam tibi!
Ita ridibundam atque hilarem huc adduxit simul.
Per. Mirum, hoc quî potuit fieri! *Ap.* te pro filio
Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit. *Per.* recte institit.
Ap. Immo ipsus illi dixit, conductam esse eam
Quæ hic administraret ad rem divinam tibi.
Facturum hoc dixit, rem esse divinam tibi domi.
Ego illic me autem sic assimulabam quasi
Stolidum,cum bardum me faciebam. *Per.* immo ita decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo
Ire advocatus. *Per.* at quæso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo. *Ap.* continuo hic ero.
Per. Nihil homini amico est opportuno amicius.
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum,minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itáque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.
Atque hæc stultitia 'st me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adolescentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occœperam.
Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Miles, Periphanes, Fidicina.

CAve præterbitas ullas ædis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius,

Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.
Per. Adoleſcens, ſi iſtunc hominem, quem tu quæritas,
Tibi commonſtraſſo, ecquam abs te inibo gratiam?
Mil. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortalis deceat agere gratias.
Per. Non repperiſti, adoleſcens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut poſtulas.
Nam ſtrenuiori deterior ſi prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ.
Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium,
Ego ſum, ſi quid vis. *Mil.* nempe quem in adoleſcentia
Memorant apud reges, armis, arte duellica
Divitias magnas indeptum? *Per.* immo ſi audias
Meas pugnas, fugias manibus demiſſis domum.
Mil. Pol ego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum qui memoret ſuas mihi. *Per.* hic non eſt locus.
Quin tu alium quæras, quoi centones farcias.
Mil. Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te eſſe mercatum. *Per.* atate!
Nunc demum ſcio ego hunc, qui ſit; quem dudum Epidicus
Mihi prædicavit militem. adoleſcens, ita'ſt
Ut dicis: emi. *Mil.* volo te verbis pauculis,
Si tibi moleſtum non eſt. *Per.* non ædepol ſcio.
Moleſtum non eſt, niſi dicis quid velis.
Mil. Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.
Per. Habeas. *Mil.* nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quæ ſit. *Per.* te abſolvam brevi:
Argenti quinquaginta mihi illa emta eſt minis.
Si ſexaginta mihi denumerantur minæ,
Tuas poſſidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.
Mil. Eſtne emta mihi hæc? *Per.* iſtis legibus habeas licet.
Mil. Conciliaviſti pulchre. *Per.* heus, foras educite
Quam introduxiſtis fidicinam. atque etiam fides,

Ei quæ accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis. *Mil.* quæ intemperiæ te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam
Produci intus jubes. *Per.* hæc ergo est fidicina.
Hic alia nulla'st. *Mil.* non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?
Per. Hæc, inquam, est. *Mil.* non hæc, inquam, est: non novisse me
Meam rere amicam posse? *Per.* hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam. *Mil.* hæc non est ea.
Per. Quid? non est? *Mil.* non est. *Per.* unde hæc igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. *Mil.* stulte datum
Reor, atque peccatum largiter. *Per.* immo hæc ea 'st,
Nam servom misi, qui sectari solet meum
Gnatum. ipse hanc emit fidicinam. *Mil.* hem! istic homo
Articulatim te concidit, senex, tuus
Servos. *Per.* quid concidit? *Mil.* *nihil*: sic suspicio 'st.
Nam pro fidicina hæc supposita est tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane & probe.
Per. Ego illam requiram jam, ubi ubi est. bellator, vale.
Euge! frugi, Epidice, frugi es! pugnâsti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi pretî.
Mercatus te hodie est de lenone Apœcides?
Ehodum! *Fid.* ego istunc hominem numquam audivi ante hunc diem,
Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus jam sum libera quinquennium.
Per. Quid tibi negotii est meæ domi igitur? *Fid.* audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret. *Per.* fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi pretî.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?
Fid. Tam facile, quam me. *Per.* ubi habitat? *Fid.* postquam libera'st, ubi
Habitet dum, incerto scio. *Per.* eho! ain'? quis eam liberaverit,

Volo ſcire, ſi ſcis. *Fid.* id quod audivi, audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Abſentem curaviſſe, ut fieret libera.
Per. Perii hercle, ſi iſtæc vera ſunt. planiſſume
Meum exenteravit Epidicus marſupium.
Fid. Hæc ſic audivi: numquid me vis ceterum?
Per. Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.
Fid. Fides non reddis? *Per.* neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, ſi te dii amant. *Fid.* abiero.
Flagitio cum majore poſt reddes tamen.
Per. Quid nunc? qui in tantis poſitus ſum ſententiis,
Eumne ego ſinam impune? immo etiamſi alterum
Tantum perdundum eſt, perdam potius, quam ſinam
Me impune irriſum eſſe habitum, depeculatum eis.
Sic *mihi* data eſſe verba præſenti palam!
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam ſeſe ſapere memorat; malleum
Sapientiorem * * * manubrio.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Philippa, Periphanes.

SI quid eſt homini miſeriarum, quod miſereſcat, miſer ex animo eſt.
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulſant ſimul: multiplex ærumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas collocē ſpes,
Habeo uſquam munitum locum. ita gnata mea hoſtium eſt potita:
Neque ea nunc ubi ſit neſcio. *Per.* quis illæc eſt mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipſa ſe miſeratur? *Ph.* in his dictus eſt

Digitized by Google

Locis habitare mihi Periphanes. *Per.* me nominat hæc: credo ego,
Illi hoſpitio uſus invenit. *Ph.* pervelim mercedem dare,
Qui monſtret eum mihi hominem, aut ubi habitet. *Per.* noſcito ego hanc.
Nam videor, neſcio ubi, me vidiſſe prius. eſtne ea, an non
Eſt, quam animus retur meus? *Ph.* dî boni! viſitavi antidhac.
Per. Certe ea eſt, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
Ph. Plane hic ille eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. *Per.* quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. *Ph.* quid ſi adeam? *Per.* haud ſcio, an congrediar, ſi hæc ea eſt.
Ph. Sin eſt is homo, ſicut anni multi me dubiam dant. *Per.* longa
Dies meum incertat animum. ſin ea eſt quam incerto autumo, hanc
Congrediar aſtu. *Ph.* muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.
Per. Compellabo. *Ph.* orationis aciem contra conferam.
Per. Salva ſis! *Ph.* ſalutem accipio mihi & meis. *Per.* quid ceterum?
Ph. Salvos ſis: quod credidiſti, reddo. *Per.* haud accuſo fidem.
Novin' ego te? *Ph.* ſi ego te novi, animum inducam, uti noveris.
Per. Ubi te viſitavi? *Ph.* inique injuriu's. *Per.* quid jam? *Ph.* quia
Tuæ memoriæ interpretari me æquom cenſes. *Per.* commode
Fabulata es. *Ph.* mira memoras. *Per.* hem! iſtuc rectius.
Meminiſtin'? *Ph.* memini id. *Per.* in Epidauro. *Ph.* ah! guttula
Pectus ardens mihi aſperſiſti. *Per.* virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem. *Ph.* tun' is es,
Qui per voluptatem tuam, in me ærumnam obſeviſti gravē?
Per. Ego ſum. ſalve. *Ph.* ſalva ſum, quia te eſſe ſalvom ſentio.

 Per.

Per. Cedo manum. *Ph.* accipe. ærumnoſam & miſeriarum compotem
Mulierem retines. *Per.* quid eſt, quod voltus te turbat tuus?
Ph. Filiam, quam ex te ſuſcepi. *Per.* quid eam? *Ph.* eductam perdidi.
Hoſtium eſt potita. *Per.* habe animum lenem, & tranquillum face:
Domi meæ eccam ſalvam & ſanam. nam poſtquam audivi illico
Ex meo ſervo, illam eſſe captivam, continuo argẽtum dedi
Ut emeretur. ille eam rem adeo ſobrie & frugaliter
Accuravit, ut alias res eſt impenſe improbus.
Ph. Fac videam, ſi me vis *vivere*. *Per.* eho Canthara! ſtatim jube
Acropoliſtidem prodire filiam ante ædis meam,
Ut ſuam videat matrem. *Ph.* remigrat animus nunc demum mihi.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Fidicina, Periphanes, Philippa.

QUid eſt, pater, quod me excivisti ante ædis? *Per.* ut matrem tuam
Videas, adeas, advenienti des ſalutem atque oſculum.
Fid. Quam meam matrem? *Per.* quæ exanimata exſequitur aſpectum tuum.
Ph. Quis iſtæc eſt, quam tu oſculum mihi ferre jubes? *Per.* tua filia.
Ph. Hæccine? *Per.* hæc. *Ph.* egone oſculum huic dem? *Per.* cur non, quæ ex te nata ſit?
Ph. Tu homo inſanis. *Per.* egone? *Ph.* tute. *Per.* cur? *Ph.* quia ego hanc, quæ ſiet,
Neque ſcio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
Per. Scio, quid erres, quia veſtitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc. *Ph.* aliter catuli longe olent, aliter ſues. nego

Eam

Eam *me* novisse, quæ sit. *Per.* pro deûm atque hominum fidem!
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum egurgitem domo prorsum. quid tu, quæ patrem
Tuum vocas me, atq; osculare? quid stas stupida? quid taces?
Fid. Quid loquar vis? *Per.* hæc negat se tuam esse matrem. *Fid.* ne suat,
Si non volt. equidem hac invita tamen ero matris filia.
Non me istanc cogere æquom est meam esse matrem, si ne volt.
Per. Cur me igitur patrem vocabas? *Fid.* tua istæc culpa est, non mea.
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
Negat hæc, filiam me suam esse, nō ergo hæc mater mea est.
Postremo hæc mea culpa non est: quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. *Per.* perii, plaustrum perculi.
Fid. Numquid ibi ego peccavi? *Per.* si hercle te umquam *audivero* patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, *pessuma*. *Fid.* non voco.
Ubi voles pater esse, ibi esto: ubi noles, ne fueris pater.
Ph. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De signis agnoscebas? *Per.* nullis. *Ph.* quare filiam
Credidisti nostram? *Per.* servos Epidicus dixit mihi.
Ph. Quid si servo aliter visum est? non poteras novisse, obsecro?
Per. Quid ego? qui illam, ut primum vidi, numquam vidi postea?
Ph. Perii misera! *Per.* ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. *Ph.* hinc Athenis civis eam emit Atticus:
Adolescentem equidem dicebant emisse. *Per.* inveniã, tace:

Abi modo intro ; atque hanc aſſerva Circam, Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo :
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, ut fiat, diem.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stratippocles, Epidicus, Daniſta, Virgo.

MAle morigerus mihi eſt Daniſta, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit, quæ emta ex præda eſt. ſed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc eſt, quod illi caperat frons ſeveritudine ?
Ep. Si undecim deos præter ſeſe ſecum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi. aderat ibi una Apœcides.
Nunc homines me quæritare credo. ſenſerunt : ſciunt
Sibi data eſſe verba. *St.* quid agis, mea commoditas? *Ep.* quod miſer.
St. Quid eſt tibi ? *Ep.* quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priuſquam pereo. nam per urbem duo defloccati ſenes
Quæritant me, in manibus geſtant copulas ſecuncias.
St. Habe bonum animum. *Ep.* quippe ego, quoi libertas in mundo ſita'ſt ?
St. Ego te ſervabo. *Ep.* ædepol me illi melius, ſi nacti ſuant.
Sed quis eſt hæc mulıercula, & illic gravaſtellus qui venit?
St. Hic eſt Daniſta : hæc illa eſt autem, quam emi ex præda. *Ep.* hæccine 'ſt?
St. Hæc. eſtne, ut tibi dixi ? aſpecta. *Ep.* hæc? *St.* contempla, Epidice.
Uſq; ab unguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiviſſuma.
Eſtne? conſidera ! *vide!* ſignum pictum pulchre videris.
Ep. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas :
Quem Apelles atq; Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

St. Dii immortales! otiose isse admiror. pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, prius venisset, quam tu advenisti mihi.
Dan. Hæc ædepol remorata med est. *St.* siquidem istius gratia
Es remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.
Dan. Age, age, absolve me, atque argentum numera, ne comites morer.
St. Pernumeratum est. *Dan.* tene cruminam: huc inde. *St.* sapienter venis.
Opperire, dum effero ad te argentum. *Dan.* matura. *St.* domi est.
Ep. Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam,
Videon' ego Telestidem te, Periphani filiam?
Virg. Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum?
Ep. Non me novisti? *Virg.* quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
Ep. Non meministi me auream ad te afferre natali die
Lunulam; atque anellum aureolum in digitum? *Virg.* memini, mi homo.
Tune is es? *Ep.* ego sum, & istic frater tuus est, alia matre, uno patre.
Virg. Quid, pater meus? vivu'st? *Ep.* animo liquido & tranquillo es, tace.
Virg. Dii me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.
Ep. Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.
St. Accipe argentum hoc, Danista. hic sunt quadraginta minæ.
Si quid erit dubium, immutabo. *Dan.* benefecisti! bene vale.
St. Nunc enim tu mea es. *Virg.* soror quidem ædepol, ut tu æque scias.
Salve, frater! *St.* sanan' hæc est? *Ep.* sana, si appellat suum.
St. Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?

Ep.

Ep. Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum,& gaudeas.
St. Perdidiſti, & reperiſti me, ſoror. *Ep.* ſtultus tace !
Tibi quidẽ, quod ames, domi præſto'ſt fidicina,opera mea:
Et ſororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. Epidice, fateor. *Ep.* abi intro, ac jube huic aquam caleſieri.
Cetera hæc poſterius faxo ſcibis, ubi erit otium.
St. Sequere hac me, mea ſoror. *Ep.* ego ad vos Theſprionem juſſero
Huc tranſire. ſed memento, ſi quid ſæviunt ſenes,
Suppetias mihi cum ſorore ferre. *St.* facile iſtuc erit.
Ep. Theſprio, exi iſtac per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res eſt. minoris multo facio,quam dudum, ſenes.
Remeabo intro, ut accurentur advenientes hoſpites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Stratippoclem.
Non fugio. domi adeſſe certum'ſt. neque ille haud objiciet mihi
Pedibus ſeſe provocatum.abeo intro.nimis longum loquor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Periphanes, Apœcides, Epidicus.

SAtin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? *Ap.* immo ædepol tu quidem miſerum me habes miſeris modis.
Per. Tace ſis modo. ſine me hominem apiſci. *Ap.* dico ego tibi jam, ut ſcias.
Alium tibi te comitem melius quære : ita, dum te ſequor,
Laſſitudine invaſerunt miſero in genua flemina.
Per. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'ſt, atque te?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias!
Ap. Apage illum a me. nam ille quidem Vulcani irati eſt filius:
Quaqua tangit,omne amburit;ſi prope aſtes,æſtu calefacit.

Ep.

Ep. Duodecim deis plus quam in cælo est deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adjutores sunt, & mecum militant.
Quidquid ego malefeci, auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.
Apolactizo inimicos omnes. *Per.* ubi illum quæram gentium?
Ap. Dum sine me quæras, quæras mea caussa vel medio in mari.
Ep. Quid me quæris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo absum? nũ oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. vincire vis? hem! ostendo manus.
Tu habes lora: ego te emere vidi. quid nunc cessas? colliga.
Per. Ilicet! vadimonium ultro mihi hic facit! *Ep.* quin colligas?
Per. Aedepol mancipium scelestum! *Ep.* te profecto, Apœcides,
Nihil moror mihi *precatorem*. *Ap.* facile exoras, Epidice.
Ep. Eho! quid agis? *Per.* tuon' arbitratu? *Ep.* meo hercle vero, atque haud tuo,
Colligandæ hæ sunt tibi hodie. *Per.* at non lubet. *Ep.* non colligo!
Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.
Ap. Tragulam in te injicere adornat. nescio, quam fabricam facit.
Ep. Tibi moram facis, cum ego solutus asto: alliga, inquam, colliga.
Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.
Per. Quid ago? *Ap.* quid agas? mos geratur. *Ep.* frugi es tu homo, Apœcides.
Per. Cedo manus igitur. *Ep.* morantur nihil. atque arcte colliga.
Nihil vero obnoxiose. *Per.* facto opere arbitraminor.
Ep. Bene hoc habet! age nunc jam ex me exquire. rogita quod libet.

Per. Qua fiducia auſus primum, quæ emta eſt nudius tertius,
Filiam meam dicere eſſe? *Ep.* libuit: ea fiducia.
Per. Ain' tu, lubuit? *Ep* ajo: vel da pignus, ni ea ſit filia.
Per. Quam negat noviſſe mater? *Ep.* ni ergo matris filia eſt,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.
Per. enim iſtæc captio'ſt,
Sed quis ea eſt mulier? *Ep.* tui gnati amica, ut omnem *rem* ſcias.
Per. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? *Ep.* fateor datas
Et eo argento illam me emiſſe amicam filii fidicinam,
Pro tua filia. iſtis *adeo* te tetigi triginta minis.
Per. Quomodo me ludifeciſti de illa conducticia
Fidicina? *Ep.* factum hercle vero, & recte factum judico.
Per. Quid poſtremo argento factum eſt, quod dedi? *Ep.* dicam tibi.
Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Stratippocli.
Per. Cur dare auſus? *Ep.* quia mihi libitum eſt. *Per.* quæ hæc, malum, ferocia eſt!
Ep. Etiam inclamitor quaſi ſervos? *Per.* cum tu es liber, gaudeo.
Ep. Merui, ut fierem. *Per.* tu meruiſti? *Ep.* viſe intro: ego faxo ſcies
Hoc ita eſſe. *Per.* quid eſt negotii? *Ep.* jam ipſa res dicet tibi.
Abi modo intro. *Per.* hei! non illuc temere'ſt! aſſerva iſtunc, Apœcides.
Ap. Quid illuc, Epidice, eſt negotii? *Ep.* maxima hercle injuria
Vinctus aſto, quojus hæc hodie opera inventa eſt filia.
Ap. Ain' tu te illius inveniſſe filiam? *Ep.* inveni, & domi eſt.
Sed ut acerbum eſt, pro benefactis cum mali meſſem metas!
Ap. Quemne hodie per urbem uterque ſumus defeſſi quærere?
Ep. Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere.

Per.

Per. Quid iſtic oratis opere tanto? meruiſſe intellego,
Ut liceat merito hujus facere. cedo tu, ut exſolvam, manus.
Ep. Ne attigas. *Per.* oſtende vero. *Ep.* nolo. *Per.* non æquom facis.
Ep. Numquam, hercle, hodie, niſi ſupplicium mihi das, me ſolvi ſinam.
Per. Optumum atque æquiſſumum oras. ſoccos, tunicam, pallium
Tibi dabo. *Ep.* quid deinde porro? *Per.* libertatem. *Ep.* at poſtea?
Novo liberto opus eſt, quod pappet. *Per.* dabitur. præbebo cibum.
Ep. Numquam, hercle, hodie, niſi me oraſſis, ſolves. *Per.* oro te, Epidice,
Mihi ut ignoſcas, ſi quid imprudens culpa peccavi mea.
At ob eam rem liber eſto. *Ep.* invitus do hanc veniam tibi,
Niſi neceſſitate cogar. ſolve ſane, ſi lubet.

GREX.

Hic is homo eſt qui libertatem malitia invenit ſua.
Plaudite, valete: lumbos ſurgite atque extollite.

FINIS EPIDICI.

M. AC-

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI
BACCHIDES.

Dramatis Personæ.

PISTOCLERUS, *adolesc.*	PARASITUS.
LYDUS, *pædagogus.*	MILITIS *puer.*
BACCHIDES, *meretrices.*	PHILOXENUS, *senex.*
CHRYSALUS, *servos.*	CLEOMACHUS, *miles.*
NICOBULUS, *senex.*	GREX.
MNESILOCHUS, *adolesc.*	

ARGUMENTUM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus.
Aurum ut redimat, Præsumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
Illam conquirat. redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

SUPPOSITA.

Argumentum præcedens, Prologus, & Scenæ principis initium, est ex editione Coloniensi *Gisberti Longolii*, Ultrajectini. Fabulatur *Lascaris* Grammaticus ille Græcus, in epistola ad Bembum, se Messanæ in Sicilia ista invenisse. Sunt etiam, qui a *Francisco Petrarcha* conficta opinentur. Etiam in *Basiliensi* Editione leguntur.

Silenus Prologus.

Mirum hodie'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, rhonchos cient,

Con-

Digitized by Google

Consulcant frontem, & ore concrepario
Frequenter fremunt atque male mussitant.
Vix in juventa locum obtineant
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuntius
Senex, qui dorso fertur asinario?
Attendite, quæso, atque animum advortite,
Dum nomen hujus eloquor statariæ.
Aequom est vos deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas; at non in manum.
Has volo volans vox vacuas feriat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, merito vos amant cælites.
Factu'st silentium, tacent pueri.
Novam ad rem jam novom spectate nuntium.
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar:
Simul hujus nomen proferam Comœdiæ.
Ecce fabor jam vobis, quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Naturæ deus sum, Bromii altor maxumi,
Femineo qui peperit rem exercitu.
Quidquid hujusce gentes ferunt inclytæ,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Numquam quod mihi placet, illi displicet.
Aequom 'st, si pater obsequitur patri.
Asibidam Ionii me vocitant greges,
Quod vecturio senex vehar asinario.
Qui sim, tenetis. si tenetis, finite,
Ut nomen hujus eloquar statariæ,
Simul sciatis ad vos cur venerim.
Philemon Græcam olim dedit fabulam,
Hanc qui Græcissant, Evantides nuncupant.
Plotus, qui Latinissat, vocat Bacchides.
Quare non est mirum, si huc advenerim.

Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides :
Ego ad vos porto . quid ? dixi mendacium ?
Non decet mentiri deum . at vera fabulor :
Non ego eas porto . verum ſalſus aſinus
Via defeſſus , tres , ſi rite memorem ,
Fert : unum videtis . oro , quid feram , ſpecite ;
Duas ſorores debacchanteis Samias ,
Meretrices lepidas , uno prognatas tempore ,
Iiſdem parentibus , fœtu gemellitico ,
Non minus ſimileis , quam lacti lac , ſi conferas ,
Aut aquam aquæ : dimidiatas imputes ,
Has ſi videres , ita confundas oculos ,
Utra ut ſit , non queas internoſcere .
Quod reſtat , expetitis . jam date ſilentium ;
Hujus argumentum eloquar Comœdiæ .
Samos quæ terra ſit , nota eſt omnibus .
Nam maria , terras , monteis , atque inſulas
Voſtræ legiones reddidere pervias .
Hâc Pyrgoteli Soſtrata Pyrocle viro
Uno edidit gnatas niſu geminas .
Placuitque initiatis Trieteride ,
Quas ederent , Bacchi vocitare nomine .
Parentes , ut ſit crebro , fata occupant .
Alteram miles ſecum in Cretam vexerat ,
Altera geminas adnatat Cecropias .
Hanc , ut Nicoboli inſpicit Mneſilochus ,
Amare occipit , itat ad eam frequentius .
Interea juvenem pater mittit Epheſum ,
Ut inde referat aurum quod poſuerat
Ipſe jampridem apud Archidemidem ,
Veterem amicum , ſenem Phœnicarium .
Is quom biennio deſidéret Epheſi ,
Bacchidem abiiſſe , durum accepit nuntium :
Nam nautæ noti navigaſſe nuntiant .
Ut fugitivam cura & corde quæreret ,
Ad Philoxenis Piſtoclerum filium
Sodalem unicum ſulcat epiſtolium .

Dum

Dum Piſtoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quæ redierant geminæ,
Conquiſitorem in amorem conciunt.
Altera Piſtoclerum ad ſeſe allicit:
Altera venienti deſidet Mneſilocho.
Geminæ Bacchæ duos Bacchanteis pullulos
Quid mirum ſi ad ſeſe traxerint blandulæ?
Facetæ, pulcræ incurvos libitinarios,
Veterrumos ſenes illorum traherent patres.
Sed eccum Piſtoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, & ſecum inſolens
Novos amoris diſpuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTUS PRIMUS.

Piſtoclerus, Lydus.

DI immortales, ut ſentio, quod ſentio! quid? neſcio.
Stans fugio. nullus eſt ignis, & totus ardeo.
Quid id, niſi navim? novom profecto malum
Video & ſentio, potiſne eſt terra, ut terat hominem
Atque proſternat? hodie nil præter terram & Baccham tetigi:
Si Baccha eſt hæc, non nutrit Baccha, verum jugulat.
E terra quoque obrepere olim dixerunt homines,
Qui dum nôrant, quom eſſe cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha fecimus naufragium?
Lyd. Amat hic quem video, nimirum ſi id eſt, quod emiſſicius
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Luſtra, & luſtraleis cellulas quæſierit ſedulo.
Piſt. Naufragus ſum, fateor. Bacchus, haud Neptunus, celocem
Hanc impellit, agit, quaſſat, immo frangit, diſtrahit.
Lyd. Bacchis hinc procellam concitat. actu'ſt. perdidimus remigium.
Piſt. Referam me ad ſcopulum, ut iſtic cum ætate rem perduam.
Inſtabilis eſt ſors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mneſilocho operam impertio,

Illi amicam repperi, ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi, meæque ætati, reique meæ peperi infortunium.
Si volt Cupido, adolescens sum. ætati licet plusculum
Jacturæ facere: melius, ut id nunc fiat, quam senio.
Sapientum profecto'st illud dictum, quod Lydus increpat:
*Si Astartan * on Bromium, deosque voluptarios*
Contemsit juvenis, is aut insanibit, aut amabit senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragimina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas, Bacchanal meum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Bacchides, Pistoclerus.

QUid si hoc potis est, ut taceas, ego loquar? *Bacch.* lepide: licet.
Bacch. Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut subvenias, soror.
Bacch. Pol magis metuo, mihi in monẽdo ne defuerit oratio.
Bacch. Pol ego quoque metuo, lusciniolæ ne defuerit cantio.
Sequere hac. *Pist.* quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis? *Bacch.* bene. *Pist.* pol haud meretricium est.
Bacch. Miserius nihil est quam mulier. *Pist.* quid esse dicis dignius?
Bacch. Hæc ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab istoc Milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.
Id, amabo te, huic caveas. *Pist.* quid istic caveam? *Bacch.* ut revehatur domum,
Ubi ei dediderit operas: ne hãc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam hæc si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
Pist. Ubi nunc is homo est? *Bacch.* jam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius

Po-

Poteris agere: atque is dum veniat, ſedens ibi opperibere.
Eâdem biberis; eâdem dedero tibi, ubi biberis, ſavium.
Piſt. *Viſcus* merus veſtra eſt blanditia. *Bacch*. quid jam?
Piſt. quia enim intellego,
Duæ unum expetitis palumbem. perii, arũdo alas verberat.
Non ego iſtuc facinus mihi, mulier, conducibile eſſe arbitror.
Bacch. Quî, amabo? *Piſt*. quia, Bacchis, Bacchas metuo & Bacchanal tuum.
Bacch. Quid eſt, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me ſuadeat?
Piſt. Magis illectum tuum quam lectum metuo. mala tu es beſtia.
Nam huic ætati non conducit, mulier, latebroſus locus.
Bacch. Egomet, apud me ſi quid ſtulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te eſſe ob eam rẽ, Miles cum veniat, volo:
Quia, cum tu aderis, huic mihique haud faciet quiſquam injuriam.
Tu prohibebis, & eadem opera tuo ſodali operam dabis.
Et ille adveniens tuam med eſſe amicam ſuſpicabitur.
Quid, amabo, obticuiſti? *Piſt*. quia iſtæc lepida ſunt memoratui:
Eadem in uſu, atque ubi periculum facias, aculeata ſunt,
Animum fodicant, bona deſtimulant, facta & famam ſauciant.
Apage a me, apage. *Bacch*. ah, nimium ferus es. *Piſt*. mihi ſum. *Bacch* malaciſſandus es.
Et quid ab hac metuis? *Piſt*. quid ego metuam, rogitas? homo adoleſcentulus
Penetrare hujuſmodi in palæſtrã, ubi damnis deſudaſcitur,
Ubi pro diſco damnum capiam, pro curſura dedecus?
Bacch. Lepide memoras. *Piſt*. ubi ego capiam pro machæra turturem,
Ubique imponat in manum alius mihi pro cæſtu cantharũ:
Pro galea ſcaphium, pro inſigni ſit corolla plectilis,
Pro haſta talus: pro lorica malacum capiam pallium:

Ubi mihi pro equo lectus detur,ſcortum pro ſcuto accubet.
Apage a me, apage. *Bacch.* ah,nimium ferus es. *Piſt.* mihi ſum. *Bacch.* malaciſſandus es.
Equidem tibi do hanc operam. *Piſt.* at nimium pretioſa es operaria.
Bacch. Simulato me amare. *Piſt.* utrum ego iſtoc jocon'aſſimulem, an ſerio?
Bacch. Heja! hoc agere meliu'ſt: Miles quom huc adveniat, te volo
Me amplexari. *Piſt.* quid eo mihi opus eſt? *Bacch.* ut ille te videat, volo.
Scio, quid ago. *Piſt.* & pol ego ſcio, quid metuo. ſed quid ais? *Bacch.* quid eſt?
Piſt. Quid? ſi apud te veniat deſubito prādium,aut potatio
Forte, aut cœna, ut ſolet in iſtis fieri conciliabulis,
Ubi ego tum accubem? *Bacch.* apud me, mi anime: ut lepidus cum lepida accubet.
Locus hic apud nos,quāvis ſubito venias,ſemper liber eſt.
Ubi tu lepide voles eſſe tibi, mea roſa, mihi dicito:
Dato,quî bene ſit:ego,ubi bene ſit tibi,locū lepidum dabo.
*Piſt.*Rapidus fluvius eſt hic,non hac temere tranſiri poteſt.
Bacch. Atque ecaſtor apud hunc fluvium aliquid perdundum eſt tibi.
Manum da, & ſequere. *Piſt.* aha, minime! *Bacch.* quid ita? *Piſt.* Quia iſtoc illecebroſius
Fieri nihil poteſt,Nox,Mulier,Vinū,homini adoleſcētulo.
Bacch. Age igitur. equidem pol nihili facio niſi cauſſa tua.
Ille quidem hanc abducet. tu nullus affueris,ſi non lubet.
Piſt. Sumne autē nihili,qui nequeā ingenio moderari meo!
Bacch. Quid eſt quod metuas? *Piſt.* nihil eſt. nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus ſum, tibi dedo operam. *Bacch.* lepidus. nunc ego te facere hoc volo.
Ego ſorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum jubeo jam intus efferri foras:
Tu facito obſonatum nobis ſit opulentum obſonium.
Piſt. Ego obſonabo. nam id flagitium ſit meum, mea te gratia,

Digitized by Google

Et operam dare mihi, & ad eam operam facere sumtum de tuo.
Bacch. At ego nolo dare te quidquam. *Pist.* sine. *Bacch.* sino equidem, si lubet.
Propera, amabo. *Pist.* prius hic adero, quam te amare desinam.
Bacch. Bene me accipis advenientem, mea soror.
Bacch. quid ita, obsecro?
Bacch. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.
Bacch. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror,
Ut hic accipias potius aurum, quam hinc eas cum Milite.
Bacch. Cupio. *Bacch.* dabitur opera. aqua calet. eamus hinc intro, ut laves.
Nam ut in navi vecta es, credo, timida es. *Bacch.* aliquantum, soror.
Simul hinc nescio qui turbat, qui huc it. decedamus.
Bacch. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lydus, Pistoclerus.

JAmdudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
Spectans, quas tute res hoc ornatu geras.
Nam, ita me dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur posse hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis te, hinc advorsa via,
Cum tanta pompa? *Pist.* huc. *Lyd.* quid huc? quis istic habet?
Pist. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Jocus, Ludus, Sermo, Suavis-suaviatio.
Lyd. Quid tibi commercii est cum diis damnosissumis?
Pist. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu dîs nec recte dicis: non æquom facis.
Lyd. An deus est ullus Suavis-suaviatio?

Digitized by Google

Pist. An non putasti esse ? nimium quam , o Lyde, es barbarus !
Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem ,
I , stultior es barbaro Potitio ,
Qui tantus natu , deorum nescis nomina .
Lyd. Non hic placet mihi ornatus . *Pist.* nemo ergo tibi
Hoc apparavit : mihi paratum est , quoi placet .
Lyd. Etiam me advorsus exordire argutias ?
Qui si decem habeas linguas , mutum esse addecet .
Pist. Non omnis ætas , Lyde , ludo convenit .
Magis unum in mente est mihi nunc , satis ut commode
Pro dignitate obsonii hæc concuret cocus .
Lyd. Jam perdidisti te , atque me , atque operam meam ,
Qui tibi nequidquam sæpe monstravi bene .
Pist. Ibidem ego meam operam perdidi , ubi tu tuam :
Tua disciplina nec mihi prodest , nec tibi .
Lyd. O præligatum pectus ! *Pist.* odiosus mihi es .
Tace , atque sequere , Lyde , me . *Lyd.* illuc sis vide ,
Non pædagogum jam me , sed Lydum vocat .
Pist. Non par videtur , neque sit consentaneum ,
Cum *herus* hic intus sit , & cum amica *sua* accubet ,
Cumque osculetur , & convivæ alii accubent ,
Præsentibus illis pædagogus una ut siet .
Lyd. An hoc ad eas res obsonatum est , obsecro ?
Pist. Sperat quidem animus : quo eveniat,diis in manu est.
Lyd. Tu amicam habebis ? *Pist.* cum videbis , tum scies .
Lyd. Immo neque habebis,nec sinam : iturus sum domum .
Pist. Omitte, Lyde, ac cave malo . *Lyd.*quid? cave malo ?
Pist. Jam excessit mihi ætas ex magisterio tuo .
Lyd. O barathrum,ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens !
Video nimio jam multo plus quam volueram .
Vixisse nimio satiu 'st jam , quam vivere .
Magistron' quemquam discipulum minitarier ?
Nihil moror discipulos mihi esse jam plenos sanguinis:
Valens afflictet me vacivom virium .
Pist. Fiam , ut ego opinor , Hercules ; tu autem Linus .
Lyd. Pol metuo magis , ne Phœnix tuis factis fuam ,

Te-

Teque ad patrem eſſe mortuum renuntiem.
Piſt. Satis hiſtoriarum eſt. *Lyd.* hic vereri perdidit.
Compendium ædepol haud ætati optabile
Feciſti, cum iſtanc nactus impudentiam.
Occiſus hic homo eſt. ecquid in mentem eſt tibi,
Patrem tibi eſſe? *Piſt.* tibi ego, aut tu mihi ſervos es?
Lyd. Pejor magiſter te iſtæc docuit, non ego.
Nimio es tu ad iſtas res diſcipulus docilior,
Quam ad illa quæ te docui, ubi operam perdidi.
Piſt. Iſtactenus tibi, Lyde, libertas data eſt.
Orationis ſatis eſt. ſequere me, ac tace.
Lyd. Aedepol feciſti furtum in ætatem malum,
Quom iſtæc flagitia me celaviſti, & patrem.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Chryſalus.

HErilis patria, ſalve! quam ego biennio,
Poſtquam hinc in Epheſum abii, conſpicio lubens.
Saluto te, vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus noſtris accolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me ſinas, noſtrum ſenem,
Prius convenire, quam ſodalem viderim
Mneſilochi Piſtoclerum, quem ad epiſtolam
Mneſilochus miſit ſuper amica Bacchide.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Piſtoclerus, Chryſalus.

MIrum eſt, me, ut redeam, te opere tanto quæſere,
Qui abire hinc nullo pacto poſſim, ſi velim:
Ita me vadatum amore vinctumque attines.
Ch. Pro dii immortales! Piſtoclerum conſpicor.
O Piſtoclere, ſalve! *Piſt.* ſalve, Chryſale!
Ch. Compendii verba multa jam faciam tibi.

Digitized by Google

Venire tu me gaudes, ego credo tibi.
Hoſpitium & cœnam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti: ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab ſodali ſolidam nuntio.
Rogabis me, ubi ſit? vivit. *Piſt.* nempe recte valet?
Ch. Iſtuc volebam ego ex te percunctarier.
Piſt. Quî ſcire poſſum? *Ch.* nullus plus. *Piſt.* quemnam ad modum?
Ch. Quia ſi illa inventa eſt, quam ille amat, vivit recte & valet:
Si non inventa eſt, minus valet, moribundus eſt.
Anima eſt amica amanti. ſi abeſt, nullus eſt:
Si adeſt, res nulla'ſt: ipſus eſt nequam & miſer.
Sed tu quid factitâſti mandatis ſuper?
Piſt. Egon' ut, quod ab illo attigiſſet nuntius,
Non impetratum id advenienti ei redderem?
Regiones colere mavellem Acheruntica.
Ch. Eho,an inveniſti Bacchidem? *Piſt.* Samiam quidem.
Ch. Vide quæſo, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas cito Samium ſolet.
Piſt. Jamne, ut ſoles? *Ch.* dic ubi ea nunc eſt,obſecro.
Piſt. Hic, exeuntem me unde aſpexiſti modo.
Ch. Ut iſtuc eſt lepidum! proxumæ viciniæ
Habitat. & quidnam meminit Mneſilochi? *Piſt.* rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. *Ch.* papæ!
Piſt. Immo ut eum credis; miſera amans deſiderat.
Ch. Scitum iſtuc. *Piſt.* immo, Chryſale, hem non tantulum
Umquam intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. *Piſt.* immo. *Ch.* immo hercle abiero
Potius. *Piſt.* num invitus rem bene geſtam audis heri?
Ch. Non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam Epidicum, quam ego Fabulam æque ac me ipſum amo,
Nullam æque invitus ſpecto, ſi agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi viſa eſt? *Piſt.* rogas?

Ni nactus Venerem eſſem, hanc Junonem dicerem.
Ch. Aedepol, Mneſiloche, ut rem hanc natam eſſe intellego,
Quod ames, paratum eſt: quod des, invento eſt opus.
Nam iſtoc fortaſſe aurum eſt opus. *Piſt.* Philippeo quidem.
Ch. Atque eo fortaſſe jam opus eſt. *Piſt.* immo etiam prius.
Nam jam huc adveniet Miles. *Ch.* & miles quidem!
Piſt. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.
Ch. Veniat quando volt, atque ita ne mihi ſit moræ.
Domi eſt: non metuo, nec cuiquam ſupplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mneſilochum adeſſe Bacchidi. *Piſt.* faciam ut jubes.
Ch. Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille & ducentos Philippos attulimus aureos
Epheſo, quos hoſpes debuit noſtro ſeni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit noſtra: quinam exit foras?

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Nicobulus, Chryſalus.

IBo in Piræeum. viſam, ecquæ advenerit
In portum ex Epheſo navis mercatoria.
Nam meus formidat animus, noſtrum tam diu
Ibi deſidere, neque redire filium.
Ch. Extexam ego illum pulchre jam, ſi dii volunt.
Haud dormitandum eſt. opus eſt chryſo Chryſalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, itáque tondebo auro uſque ad vivam cutem.
Servos ſalutat Nicobulum Chryſalus.
Nic. Pro dî immortales! Chryſale, ubi mihi eſt filius?
Ch. Quin tu primum ſalutem reddis, quam dedi?
Nic. Salve. ſed ubinam eſt Mneſilochus? *Ch.* vivit, valet.
Nic. Venitne? *Ch.* venit. *Nic.* evax! aſperſiſti aquam.

Be-

Digitized by Google

Benéne usque valuit? *Ch.* pancratice atque athletice.
Nic. Quid hoc?qua caussa eum hinc in Ephesum miseram,
Accepitne aurum ab hospite Archidemide?
Ch. Heu cor meum & cerebrum, Nicobule, finditur,
Istius hominis ubi sit quaque mentio.
Tun' hospitem illum nominas hostem tuum?
Nic. Quid ita,obsecro, hercle? *Ch.* quia ædepol certe scio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, dei quatuor,
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
Nic. Quámne Archidemidem? *Ch.* quàm, inquam, Archidemidem.
Nic. Quid fecit? *Ch.* quid non fecit? quin tu id me rogas?
Primum dum inficias ire cœpit filio:
Negare se debere tibi triobulum.
Continuo antiquom hospitem nostrum sibi
Mnesilochus advocavit, Pelagonem senem:
Eo præsente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret, filio.
Nic. Quid, ubi ei ostendit symbolum? *Cb.* infit dicere:
Adulterinum, & non eum esse symbolum:
Quotque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum ajebat rebus ceteris.
Nic. Habetín' aurum? id mihi primum dici volo.
Cb. Postquam quidem Prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippûm. *Nic.* tantum debuit.
Ch. Porro etiam ausculta pugnam, quam voluit dare.
Nic. Etiamne est quid porro? *Cb.* hem accipe: trina hæc nunc erit.
Nic. Deceptus sum. Autolyco hospiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. *Nic.* immo ingenium avidi haud pernôram hospitis.
Ch. Postquam aurum abstulimus, in navem conscendimus,
Domum cupientes. forte ut assedi in stega,
Dum circumspecto, atque ego lembum conspicor:
Longum est rigorem maleficum exornarier
Nic. Perii hercle: lembus ille mihi lædit latus.

Cb.

Ch. Is erat communis cum hoſpite & prædonibus.
Nic. Adeon' me fuiſſe fungum, ut qui illi crederem!
Cum mihi ipſum nomen ejus Archidemidis
Clamaret, demturum eſſe, ſi quid crederem.
Ch. Is lembus noſtræ navi inſidias dabat.
Occœpi ego obſervare eos, quam rem gerant.
Interea e portu noſtra navis ſolvitur.
Ubi portu exiimus, homines remigio ſequi,
Neque aves, neque venti citius. quoniam ſentio,
Quæ res gereretur, navem extemplo ſtatuimus.
Quum jam vident nos ſtare, occeperunt ratem
Turbare in portu. *Nic.* ædepol mortalis malos!
Quid denique agitis? *Ch.* rurſum in portum recipimus.
Nic. Sapienter factum a vobis. quid illi poſtea?
Ch. Revorſionem ad terram faciunt veſperi.
Nic. Aurum hercle auferre voluere. ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit, ſenſi: eo exanimatus fui.
Quum jam videmus auro inſidias fieri,
Capimus conſilium continuo, poſtridie
Auferimus inde aurum omne, illis præſentibus,
Palam atque aperte, ut illi id factum ſciſcerent.
Nic. Scite hercle. cedo, quid illi? *Ch.* triſtes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident,
Subducunt lembum capitibus quaſſantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus:
Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.
Nic. Qui iſtic Theotimus eſt? *Ch.* Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheſo eſt, Epheſiis cariſſumus.
Nic. Næ ille, hercle, mihi ſit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
Ch. Quin in ipſa æde Dianæ conditum eſt.
Ibidem publicitus ſervant. *Nic.* occidiſtis me.
Nimio hic privatim ſervaretur rectius.
Sed vos nihilne attuliſtis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. verum, quantum attulerit, neſcio.
Nic. Quid, neſcis? *Ch.* quia Mneſilochus noctu clanculum

De-

Devenit ad Theotimum : nec mihi credere ,
Nec quoiquam in navi voluit . eo ego nescio ,
Quantulum attulerit : verum haud permultum attulit .
Nic. Etiam dimidium censes ? *Ch.* non ædepol scio .
Verum haud opinor . *Nic.* fertne partem tertiam ?
Ch. Non hercle opinor . verùm verum nescio .
Profecto de auro nihil scio , nisi nescio .
Nunc tibimet illuc navi capiundum est iter ,
Ut illud reportes aurum ab Theotimo domum .
Atque heus tu ! *Nic.* quid vis ? *Ch.* annulum gnati tui
Facito ut memineris ferre . *Nic.* quid opu'st annulo ?
Ch. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum ut reddat . *Nic.* meminero , & recte mones .
Sed divesne est istic Theotimus ? *Ch.* etiam rogas ?
Qui soccis habeat auro subpactum solum .
Nic. Cur ita fastidit ? *Ch.* tantas divitias habet :
Nescit quid faciat auro . *Nic.* mihi dederit velim .
Sed quî præsente id aurum Theotimo datum est ?
Ch. Populo præsente : nullu'st Ephesi , quin sciat .
Nic. Istuc sapienter saltem fecit filius ,
Cum diviti homini id aurum servandum dedit :
Ab eo licebit quamvis subito sumere .
Ch. Immo hem tantisper numquam te morabitur ,
Quin habeas illud quo die illuc veneris .
Nic. Censebam me effugisse a vita maritima :
Ne navigarem tandem hoc ætatis senex ,
Id mihi haud utrum velim licere intellego ;
Ita bellus hospes fecit Archidemides .
Ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius ?
Ch. Deos atque amicos iit salutatum ad forum .
Nic. At ego hinc ad illum, ut conveniam,quantum potest.
Ch. Ille est oneratus recte , & plus justo vehit .
Exorsa hæc tela non male omnino mihi est ,
Ut amantem herilem copem facerem filium :
Ita feci , ut auri quantum vellet , sumeret .
Quantum autem libeat reddere , ut reddat patri .
Senex in Ephesum *hinc* ibit aurum arcessere :

Hic noſtra agetur ætas in malacum modum.
Si quidem hic relinquet, nec ſecum abducet ſenex
Med & Mneſilochum. quas ego hic turbas dabo!
Sed quid futurum eſt, cum hoc ſenex reſciverit?
Cum ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciverit,
Noſque aurum abuſos? quid mihi fiet poſtea?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucifalum me ex Chryſalo.
Aufugero hercle, ſi magis uſus venerit.
Si ero reprehenſus, macto ego illum infortunio:
Si illi ſunt virgæ ruri, at mihi tergum domi eſt.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicaque ejus inventa Bacchide.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lydus.

PAndite, atque aperite propere januã hanc Orci, obſecro:
Nam equidem haud aliter eſſe duco. quippe quo nemo advenit,
Niſi quem ſpes reliquere omnes, eſſe ut frugi poſſiet.
Bacchides! non Bacchides, ſed Bacchæ ſunt acerrumæ.
Apage iſtas a me ſorores, quæ hominum ſorbent ſanguinẽ.
Omnis ad perniciem inſtructa domus opime atque opipare.
Quæ ut aſpexi, me continuo contuli protinam in pedes.
Egone ut hæc concluſa geſtẽ clanculum? ut celem patrem,
Piſtoclere, tua flagitia, aut damna, aut deſidiabula?
Quibus patrem, & me, teque, amicoſque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere una & perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum eſt factis, quæ facis:
Quibus tuum patrem, meque una, amicos, affines tuos,
Tua infamia feciſti geruliſigulos flagitii.
Nunc priuſquam malum iſtoc addis, certum eſt jam dicam patri.
De me hanc culpam demolibor jam, & ſeni faciam palam,
Ut eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Mnesilochus.

MUltis modis meditatus egomet mecum sum, & ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus ita uti nomen possidet,
Nisi deos, ei nihil præstare. id opera expertus sum esse ita.
Nam ut in Ephesum hinc abii, (hoc factum est ferme abhinc biennium)
Ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem litteras
Misi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. illũ intellego
Invenisse, ut servos meus mihi nuntiavit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro advorsum meum fecit patrem,
Ut mihi amanti copia esset! sed *æquom id ei reddere*.
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil impensiu 'st.
Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me caussa magis cum cura esse ea quam obvigilato est opus.
Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc certamen cernitur:
Sisne nec ne, ut esse oportet; malus, bonus, cujusmodi;
Justus, injustus; malignus, largus; commodus, incommodus.
Cavesis te superare servom siris faciundo bene.
Utut eris, moneo, haud celabis. sed eccos video incedere
Patrem sodalis, & magistrum. hinc auscultabo, quam rem agant.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lydus, Philoxenus, Mnesilochus.

NUnc experiar, sitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere. *Ph.* quo sequar? quo ducis nunc me? *Lyd.* ad illam, quæ tuum Per-

Digitized by Google

Perdidit, pessumdedit tibi filium uni unicum.
Ph. Eja, Lyde, leniter qui sæviunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, illæc ætas si quid illorum facit,
Quam si non faciat. feci ego istæc itidem in adolescentia.
Lyd. Hei mihi! hei mihi! istæc illum perdidit assentatio.
Nam absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravos factus est fiduciam
Pistoclerus. *Mn.* dii immortales! meum sodalem hic nominat.
Quid hoc negotii est, Pistoclerum Lydus quod herum tam ciet?
Ph. Paullisper,Lyde,est libido homini suo animo obsequi:
Jam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit: morem geras:
Dum caveatur, præter æquom ne quid delinquat, sine.
Lyd. Non sino, neque equidem illum me vivo corrumpi sinam.
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis caussam filio,
Eademne erat hæc disciplina tibi, cum tu adolescens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuisse primis copiæ,
Digitum longe a pædagogo pedem ut efferres ædibus.
Ante Solem exorientem nisi in palæstram veneras,
Gymnasii præfecto haud mediocris pœnas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malū,
Et discipulus & magister perhibebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pugilatu, pila,
Saliendo sese exercebant magis, quam scorto, aut saviis:
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo & palæstra ubi revenisses domum,
Cincticulo præcinctus in sella apud magistrum assideres:
Cum librum legeres, si unam peccavisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum,quam est nutricis pallium.
Mn. Propter me hæc nunc meo sodali dici discrucior miser.
Innocens suspicionem hanc sustinet caussa mea.
Ph. Alii, Lyde, nunc sunt mores. *Lyd.* id equidem ego certo scio.

Nam

Digitized by Google

Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens.
At nunc,priusquam septuennis est, si attingas eum manu,
Extemplo puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris defensare injuria.
Provocatur pædagogus: eho senex minimi pretii,
Ne attigas puerum istac caussa, quando fecit strenue.
It magister quasi lucerna uncto expretus linteo.
Itur illinc jure dicto. hoccine hic pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
Mn. Acris postulatio hæc est! cum hujus dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
Ph. Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium?
Lyd. o Philoxene!
Mn. Deos propitios me videre, quam illum, mavellem
mihi.
Ph. Quis illic est? *Lyd.* Mnesilochus, gnati tui sodalis
Pistocleri:
Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupanari ac-
cubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi!
Ph. Salvos sis, Mnesiloche: salvom te advenire gaudeo.
Mn Dii te ament, Philoxene. *Lyd.* hic enim rite produ-
ctu'st patri.
In mare it, rem familiarem curat, custodit domum:
Obsequens obediensque est mori atque imperiis patris,
Hic sodalis Pistoclero jam puer puero fuit.
Triduum non interest ætatis uter major siet:
Verum ingenium plus triginta annis majus est,quã alteri.
Ph. Cave malum, & compesce in illum dicere injuste.
Lyd. tace:
Stultus es, qui illi male ægre patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promtare malim, quã peculiũ.
Ph. Quî dum? *Lyd.* quia, malum si promtet, in dies fa-
ciat minus.
Mn. Quid sodalem meum castigas,Lyde,discipulum tuum?

Lyd.

Digitized by Google

Lyd. Periit tibi ſodalis. *Mn.* ne dî ſirint. *Lyd.* ſic eſt, ut loquor.
Quin ego, cum peribat, vidi, non ex audito arguo.
Mn. Quid factum eſt? *Lyd.* meretricem indigne deperit. *Mn.* non tu taces?
Lyd. At quæ acerrume atque æſtuoſe abſorbet, ubi quemque attigit.
Mn. Ubi ea mulier habitat? *Lyd.* hic. *Mn.* unde eam eſſe ajunt? *Lyd.* ex Samo.
Mn. Quæ vocatur? *Lyd.* Bacchis. *Mn.* erras, Lyde: ego omnem rem ſcio,
Quemadmodum eſt. tu Piſtoclerum falſo atque inſontem arguis.
Nam ille amico & benevolenti ſuo ſodali ſedulo
Rem mandatam exſequitur. ipſus nec amat: ne tu creduas.
Lyd. Itáne oportet rem mandatam gerere amici ſedulo,
Ut ipſus in gremio oſculantem mulierem teneat ſedens?
Nullon' pacto res mandata poteſt agi, niſi idemtidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nuſquam auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, diſpudet:
Cum manum ſub veſtimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præſente, neq; pudere quidquam. quid verbis opus eſt?
Mihi diſcipulus, tibi ſodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'ſt verbis? ſi opperiri vellem paulliſper modo,
Ut opinor, illius inſpectandi mihi eſſet major copia:
Plus vidiſſem quam deceret, quam me atque illo æquom foret.
Mn. Perdidiſti me, ſodalis. egone illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satín' ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, neſcias?
Lyd. Vidén', ut ægre patitur gnatum eſſe corruptum tuum,
Suum ſodalem! ut ipſus ſeſe cruciat ægritudine!
Ph. Mneſiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas.
Serva tibi ſodalem, & mihi filium. *Mn.* factum volo.

Ph. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, sequere hac me. *Lyd.* sequor. 92
Melius esset, me quoque una si cum illo relinqueres.
Ph. Affatim est. Mnesiloche, cura, & concastiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis suis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mnesilochus.

IMmitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne esse, an Bacchidem, incertum admodum est.
Illum exoptavit potius? habeat. optume est:
Næ illa illud hercle cum malo fecit suo, meo.
Nam mihi divini numquam quisquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam jam domum ibo, atque aliquid surripiam patri.
Id isti dabo. ego istanc multis ulciscar modis:
Adeo ego illam cogam usque, ut mendicet meus pater.
Sed satin' ego animum mente sincera gero?
Qui ad hunc modum hæc hic, quæ futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo sciam.
Verum quam illa umquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propensior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Numquam ædepol viva me irridebit. nam mihi
Decretum est renumerare jam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur:
Tum, cum *mea illud* nihilo pluris referet,
Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.
Sed antequam illa umquam meis opulentiis
Ramentâ fiat gravior, aut propensior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profecto stabile est me patri aurum reddere.
Eâdem exorabo, Chrysalo caussa mea

Pa-

Digitized by Google

Pater ne noceat: neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro, quod eum ludificatus est.
Nam illi æquom est me consulere, qui caussa mea
Mendacium dixit. *nunc* vos me sequimini.

ACTUS TERTII SCENA V.

Pistoclerus.

Rebus aliis antevortar, Bacchis, quæ mandas mihi
Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. ibo, & visam huc ad eum, si forte est domi.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Mnesilochus, Pistoclerus.

Reddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
Convenire, postquam inanis sum, contemtricem meam.
Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo!
Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenseat.
Pist. Estne hic meus sodalis? *Mn.* estne hic hostis, quem aspicio, meus?
Pist. Certe is est. *Mn.* is est. *Pist.* adibo contra. *Mn.* attollam gradum.
Pist. Salvos sis, Mnesiloche! *Mn.* salve. *Pist.* salvos cum peregre advenis,
Cœna detur. *Mn.* non placet mihi cœna, quæ bilem movet.
Pist. Num quæ advenienti ægritudo objecta est? *Mn.* atque acerruma.
Pist. Unde? *Mn.* ab homine, quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac.

Pist. Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cum censeas
Esse amicos, reperiuntur falsi falsimoniis;
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, quoi non invideant rem secundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipsi ignavi recte cavent.
Mn. Aedepol næ tu illorum mores perquã meditate tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt suo:
Nulli amici sunt, inimicos ipsi in sese omnis habent.
Atque ii se cum frustrantur, frustrari alios stolidi existumant.
Sicut est hic, quem esse amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi:
Ille, quod in se fuit, accuratum habuit, quod posset mali
Facere, & in me inconciliare copias omnis meas.
Pist. Improbum istunc esse oportet hominem. *Mn.* ego ita esse arbitror.
Pist. Obsecro hercle loquere, quis is est? *Mn.* benevolens vivit tibi.
Nam ni ita esset, tecum orarem, ut ei, quod posses mali
Facere, faceres. *Pist.* dic modo hominem, qui sit: si non fecero
Ei male aliquo pacto, me esse dicito ignavissumum.
Mn. Nequam homo est, verum hercle amicus est tibi. *Pist.* tanto magis
Dic, quis est. nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
Mn. Video non potesse, quin tibi ejus nomen eloquar.
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
Pist. Quid istuc est? *Mn.* quid est? misíne ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, ut mihi invenires? *Pist.* fateor factum, & repperi.
Mn. Quî, tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego mandâssem tibi?
Occiperes tute amare, & me ires consultum male?

Piſt. Sanún' es? *Mn.* rem repperi omnem ex tuo magiſtro, ne nega.
Perdidiſti me. *Piſt.* etiamne ultro tuis me prolectas probris?
Mn. Quid amas Bacchidem? *Piſt.* duas ergo hic intus eccas Bacchides.
Mn. Quid, duæ? *Piſt.* atque ambas ſorores. *Mn.* loqueris nunc nugas ſciens.
Piſt. Poſtremo, ſi pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam. *Mn.* immo ibo: mane.
Piſt. Non maneo, neque tu me habebis falſo ſuſpectum. *Mn.* ſequor.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Paraſitus, Puer.

PAraſitus ego ſum hominis nequam atque improbi
Militis, qui amicam ſecum avexit ex Samo.
Nunc me ire juſſit ad eam, & percunctarier,
Utrum aurum reddat, anne eat ſecum ſimul.
Tu dudum, Puer, cum illa uſque îſti ſimul;
Quæ harum ſunt ædes, pulta: adi actutum ad fores.
Recede hinc dierecte. ut pulſat propudium!
Comeſſe panem tris pedes latum potes,
Fores pultare neſcis! ecquis his in ædibus eſt?
Heus ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit oſtium?
Ecquis exit?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Piſtoclerus, Paraſitus.

QUid iſtuc? quæ iſtæc eſt pulſatio?
Quæ te mala crux agitat; ad iſtunc qui modum
Alieno vires tuas extentes oſtio?
Fores pæne effregiſti. quid nunc vis tibi?

Par. Adolescens, salve. *Pist.* salve. sed quem quæritas?
Par. Bacchidem. *Pist.* utram ergo? *Par.* nihil scio, nisi Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus;
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pist. Non it. negato esse ituram. abi, & renuntia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
Par. Nimis iracunde. *Pist.* at scin' quam iracundus siem?
Næ tibi hercle haud longe est os ab infortunio,
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
Par. Cum ego hujus verba interpretor, mihi cautio est,
Ne nucifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
Pist. Quid ais-tu? *Par.* ego istuc illi dicam. *Pist.* dic mihi,
Quis tu es? *Par.* illius sum integumentum corporis.
Pist. Nequam esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
Par. Sufflatus ille huc veniet. *Pist.* diruptum velim.
Par. Num quid vis? *Pist.* abeas celeriter. facto est opus.
Par. Vale, dentifrangibule. *Pist.* & tu, integumentum, vale.
In eum nunc hæc revenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'st, qui reddatur militi.
Sed huc concedam, nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum mæstus progreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Mnesilochus, Pistoclerus.

PEtulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo & modestia sum, sine bono jure atque honore;
Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,
Ma-

Digitized by Google

Malevolente ingenio natus. postremo id mihi est, quod nolo
Ego esse aliis. credibile hoc est? nequior nemo est, neque indignior,
Quoi dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos æquius est me habere: malos quam bonos
Par magis me juvare. omnibus probris, quæ improbis viris
Digna sunt, dignior nullus est homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit præ manu. sumne ego homo miser!
Perdidi me, atque operam Chrysali.
Pist. Consolandus hic mihi est. ibo ad eum. Mnesiloche, quid fit? *Mn.* perii.
Pist. Dii melius faciant. *Mn.* perii. *Pist.* non taces, insipiens? *Mn.* taceam?
Pist. Sanus satis non es. *Mn.* perii. multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt: criminin' me habuisse fidem?
Immerito tibi iratus sui. *Pist.* eja bonum habe animum.
Mn. Unde habeam? mortuus pluris pretii 'st, quam ego sum. *Pist.* militis
Parasitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hâc repuli, rejeci hominem.
Mn. Quid mihi id prodest? quid faciam? nihil habeo miser. ille quidem
Hanc abducet, scio. *Pist.* si mihi sit, non pollicear. *Mn.* scio, dares.
Novi. sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum: egone ut opem mihi
Ferre putem posse inopem te? *Pist.* tace modo: deus respiciet nos aliquis.
Mn. Nugæ. *Pist.* mane. *Mn.* quid est? *Pist.* tuam copiam eccam, Chrysalum video.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Chrysalus, Mnesilochus, Pistoclerus.

HUnc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis sum affectus.
Herum majorem meum ut ego hodie lusi lepide! ut ludificatus est!
Callidum senem callidis dolis compuli, & perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero, filio senis, quîcum ego bibo, quîcum edo, & amo,
Regias copias aureasque obtuli, ut domo sumeret, neu foris quæreret.
Non mihi isti placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. nequius nihil est, quam egens consilii servos, nisi habet
Multipotens pectus, ubicumque usus siet, pectore expromat suo.
Nullus frugi esse potest homo, nisi qui & bene & male facere tenet.
Improbis cum improbus sit, harpaget: furibus furetur, quod queat:
Versipellē frugi convenit esse hominem. pectus quoi sapit,
Bonus sit bonis, malus sit malis. utcumque res sit, ita animum habeat.
Sed lubet scire, quantum aurum herus sibi demsit: & quid suo reddidit patri.
Si frugi est, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, sibi novem abstulit. sed, quem quæro, optume eccé obviam
Mihi est. num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod sic terram
Obtuere? quid vos mæstos tam tristesque esse conspicor?

Non

Non placet, nec temere eſt etiam. quin mihi reſpondetis?
Mn. Chryſale, occidi. *Ch.* fortaſſis tu auri demſiſti parum.
Mn. Quî, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum.
Ch. Quid igitur, ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit
Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum ſumeres,
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?
An neſciebas, quam ejuſmodi homini raro tempus ſe daret?
Mn. Erras. *Ch.* at quidem tute errasti, cum parum immerſti ampliter.
Mn. Pol tu quam nunc me accuſes magis, ſi magis rem noveris.
Occidi! *Ch.* animus jam iſtoc dicto plus præſagitur mali.
Mn. Perii! *Ch.* quid ita? *Mn.* quia patri omne cum ramento reddidi.
Ch. Reddidiſti? *Mn.* reddidi. *Ch.* omnéne? *Mn.* oppido. *Ch.* occiſi ſumus!
Quî in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?
Mn. Bacchidem atque hunc ſuſpicabar propter crimen, Chryſale,
Me male conſuluiſſe: ob eam rem omne aurũ iratus reddidi
Meo patri. *Ch.* quid, ubi reddebas aurum, dixiſti patri?
Mn. Id aurum accepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide. *Ch.* hem!
Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalum:
Nam ubi me aſpiciet, ad carnificem rapiet continuo ſenex.
Mn. Ego patrem exoravi. *Ch.* nempe ergo hoc ut faceret quod loquor?
Mn. Immo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem ſuccenſeat.
Atque ægre impetravi. nunc hoc tibi curandum eſt, Chryſale.
Ch. Quid vis curem? *Mn.* ut ad ſenem etiam alteram facias viam.
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Ut ſenem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
Ch. Vix videtur fieri poſſe. *Mn.* perge, ac facile hæc feceris.

Ch.

Digitized by Google

Ch. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifesto modo:
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.
Mn. Immo si audias, quæ dicta dixit me advorsum tibi.
Ch. Quid dixit? *Mn.* si tu illum Solem sibi Solē esse dixeris,
Se illum Lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.
Ch. Emungam hercle hominem probe hodie: ne id nequidquam dixerit.
Mn. Nunc quid nos vis facere? *Ch.* enim nihil, nisi ut ametis, impero.
Ceterum quantum lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
Sed nunc quantulum usu'st auri tibi, Mnesiloche? dic mihi.
Mn. Militi nummis ducentis jam usus est pro Bacchide.
Ch. Ego dabo. *Mn.* tum nobis opus est sumtu. *Ch.* ah placide volo
Unumquidque agamus: hoc ubi egero, tum istuc agam.
De ducētis nummis primum intendam balistam in senem.
Ea balista si pervorram turrim & propugnacula,
Recta porta invadam extemplo in oppidum antiquom & vetus:
Si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
Si cui animus sperat. *Pist.* apud te est animus noster, Chrysale.
Ch. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque effer cito.
Pist. Quid? *Ch.* stilum, ceram, & tabellas, & linum. *Pist.* jam faxo hic erunt.
Mn. Quid nunc es facturus? id mihi dice. coctum est prandium.
Ch. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. *Ch.* Pistoclero nulla amica est. *Mn.* immo adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? *Mn.* hoc ut futuri sumus. *Ch.* ubi est biclinium
Vobis stratum? *Mn.* quid id exquiris? *Ch.* res ita est: dici volo. Ne-

Neſcis, quid ego acturus ſim, neque facinus quantum exordiar.
Mn. Cedo manum, ac ſubſequere propius me ad fores. intro inſpice.
Ch. Evax nimis bellus, atque ut eſſe maxume optabam, locus.
Piſt. Quæ imperâſti (imperatum bene bonis) factum illico eſt.
Ch. Quid parâſti? *Piſt.* quæ parari tu juſſiſti omnia.
Ch. Cape ſtilum propere & tabellas tu has tibi. *Mn.* quid poſtea?
Ch. Quod jubebo, ſcribito iſtic. nam propterea *te* volo
Scribere, ut pater cognoſcat litteras, quando legat.
Scribe. *Mn.* quid ſcribam? *Ch.* ſalutem tuo patri verbis tuis.
Piſt. Quid ſi potius morbum & mortem ſcribat? id erit rectius.
Mn. Ne interturba. jam imperatum in cera ineſt. *Ch.* dic quemadmodum?
Mn. Mneſilochus ſalutem dicit ſuo patri. *Ch.* adſcribe hoc cito:
Chryſalus mihi uſquequaque loquitur nec recte, pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudaverim.
Piſt. Mane, dum ſcribit. *Ch.* celerem oportet eſſe amatoris manum.
Piſt. Atque idem hercle eſt ad perdundum magis, quam ad ſcribendum citus.
Mn. Loquere: hoc ſcriptum eſt. *Ch.* nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat:
Et profecto ſe ablaturum dixit. plane adſcribito.
Mn. Dic modo. *Ch.* atque id pollicetur ſe daturum aurum mihi,
Quod dem ſcortis, quodque in luſtris comedim & congræcem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quæſo cave.
Mn. Loquere porro. *Ch.* adſcribe dum. *Mn.* etiam loquere, quid ſcribam, modo?

Ch.

Digitized by Google

Ch. Sed,pater,quod promisisti mihi,te quæso ut memineris,
Ne illum verberes,verum apud te vinctum asservato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. age,obliga,obsigna cito.
Mn. Obsecro, quid istis ad istunc usu'st conscriptis modû?
Ut tibi ne quid credat, atque ut vinctum te asservet domi?
Ch. Quia mihi ita lubet. potín' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo rem gero.
Mn. Aequom dicis. *Ch.* cedo tabellas. *Mn.* accipe. *Ch.* animum advortite.
Mnesiloche & tu Pistoclere, jam facite, in biclinio
Cum amica sua uterque accubitum eatis. ita negotium est.
Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
Pist. Numquid aliud? *Ch.* hoc, atque etiam ubi erit accubitum semel,
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
Pist. O imperatorem probum! *Ch.* jam bis bibisse oportuit.
Mn. Fugiamus. *Ch.* vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Chrysalus.

INsanum magnum molior negotium,
Metuoque ut hodie possiem emolirier;
Sed nunc truculento mihi atque sævo usus sene est.
Nam non conducit huic sycophantiæ
Senem tranquillum esse, ubi me aspexerit.
Vorsabo ego illum hodie, si vivo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicer.
Adambulabo ad ostium, ut quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Nicobulus, *Chryſalus*.

NImio illæc res eſt magnæ dividiæ mihi,
Subterfugiſſe ſic mihi hodie Chryſalum.
Ch. Salvos ſum, iratus eſt ſenex. nunc eſt mihi
Adeundi ad hominem tempus. *Nic.* quis loquitur prope?
Atque hic quidem, opinor, Chryſalu'ſt. *Ch.* acceſſero.
Nic. Bone ſerve, ſalve. quid fit? quam mox navigo
In Epheſum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omnes deos adjuro, ut ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quæ is velit,
Ut tua jam virgis latera lacerentur probe,
Ferratuſque in piſtrino ætatem conteras.
Omnia reſcivi ſcelera ex Mneſilocho tua.
Ch. Men' criminatus eſt? optume eſt: ego ſum malus,
Ego ſum ſacer, ſceleſtus: ſpecta rem modo.
Ego verbum faciam. *Nic.* etiam, carnufex,
Minitare? *Ch.* noſces tu illum actutum qualis ſit.
Nunc haſce tabellas ferre me juſſit tibi.
Orabat, ut, quod iſtic eſſet ſcriptum, id fieret.
Nic. Cedo. *Ch.* noſce ſignum. *Nic.* novi. ubi ipſe eſt?
Ch. neſcio.
Nihil jam me oportet ſcire: oblitus ſum omnia.
Scio me eſſe ſervom. neſcio etiam id quod ſcio.
Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit:
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
Nic. Mane dum parumper: jam ad te exeo, Chryſale.
Ch. Ut verba mihi dat! ut neſcio quam rem gerat!
Servos arceſſit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur, pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiſcam: nam audio aperiri fores.

Digitized by Google

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Nicobulus, Chryſalus.

COnſtringe tu illi, Artamo, actutum manus.
Ch. Quid feci? *Nic.* impinge pugnum, ſi muttiverit.
Quid hæ loquuntur litteræ? *Ch.* quid me rogas?
Ut ab illo accepi, ad te obſignatas attuli.
Nic. Eho tu! loquitatuſne es gnato meo male
Per ſermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixiſti id aurum ablaturum tamen
Per ſycophantias? *Ch.* egone iſtuc dixi? *Nic.* ita.
Ch. Quis homo eſt, qui dicat me dixiſſe iſtuc? *Nic.* tace.
Nullus homo dicit: hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attuliſti. hem, hæ te vinciri jubent. *Ch.* aha!
Bellerophontem jam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, ut vincirer? ſine!
Nic. Propterea hoc facio, ut ſuadeas gnato meo
Ut pergræcetur tecum, tervenefice.
Ch. O ſtulte, ſtulte, neſcis nunc vænire te:
Atque in eo ipſo aſtas lapide, ubi præco prædicat.
Nic. Reſponde: quis me vendit? *Ch.* Quem dî diligunt,
Adoleſcens moritur, dum valet, ſentit, ſapit.
Hunc ſi ullus deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum eſſe oportuit:
Terræ odium ambulat. jam nihil ſapit,
Nec ſentit. tanti eſt, quanti eſt fungus putidus.
Nic. Tun' terræ me odium eſſe autumas? abducite hunc
Intro, atque aſtringite ad columnam fortiter.
Numquam auferes hinc aurum. *Ch.* atqui *ultro* jam dabis.
Nic. Dabo? *Ch.* atque orabis me quidem ultro, ut auferam;
Cum illum reſciſces criminatorem meum,
Quanto in periculo, & quanta in pernicie ſiet:
Tum libertatem Chryſalo largibere:
Ego adeo numquam accipiam. *Nic.* dic, ſcelerum caput,
Dic, quo in periculo eſt meus Mneſilochus filius?
Ch. Sequere hac me, faxo jam ſcies. *Nic.* quo gentium?

Ch.

Ch. Tres unos paſſus . *Nic.* vel decem . *Ch.* agedum , tu Artamo ,
Forem hanc pauxillum aperi , placide , ne crepa :
Sat eſt . accede huc tu . viden' convivium ?
Nic. Video exadvorſum Piſtoclerum & Bacchidem .
Ch. Qui ſunt in lecto illo altero ? *Nic.* interii miſer !
Ch. Noviſtine hominem ? *Nic.* novi . *Ch.* dic ſodes mihi ,
Bellân' videtur ſpecie mulier ? *Nic.* admodum .
Ch. Quid illam, meretricemne eſſe cenſes ? *Nic.* quippini ?
Ch. Fruſtra es . *Nic.* quis igitur obſecro eſt? *Ch.* inveneris .
Ex me quidem hodie numquam fies certior .

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Cleomachus , Nicobulus , Chryſalus .

MEamne hic Mneſilochus , Nicobuli filius ,
Per vim ut retineat mulierem ? quæ hæc factio eſt ?
Nic. Quis ille eſt ? *Ch.* per tempus hic venit miles mihi .
Cl. Non me arbitratur militem , ſed mulierem ,
Qui me meoſque non queam defendere .
Nam neque Bellona mihi umquam , neque Mars creduat ,
Ni illum exanimalem faxo , ſi convenero ,
Níve exhæredem fecero vitæ ſuæ .
Nic. Chryſale , quis ille eſt , qui minitatur filio ?
Ch. Vir hic eſt illius mulieris , quâcum accubat .
Nic. Quid , vir ? *Ch.* vir , inquam . *Nic.* nupta eſt illan' obſecro ?
Ch. Scies haud multo poſt . *Nic.* oppido interii miſer!
Ch. Quid ? nunc ſceleſtus tibi videtur Chryſalus ?
Age nunc , vincito me , auſcultato filio .
Dixin' tibi ego illum inventurum te , qualis ſit ?
Nic. Quid nunc ego faciam ? *Ch.* jube ſis me exſolvi cito :
Nam niſi ego exſolvor, jam manifeſto hominem opprimet.
Cl. Nihil eſt lucri , quod me hodie facere mavelim ,
Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necẽ.
Ch. Audín' quæ loquitur ? quin tu me exſolvi jubes ?

Nic. Exfolvite iftum . perii , pertimui mifer !
Cl. Tum illam , quæ corpus publicat volgo fuum ,
Faxo , fe haud dicat nactam , quem derideat .
Ch. Pacifci cum illo paullula pecunia
Potes . *Nic.* pacifcere ergo obfecro , quid tibi lubet ;
Dum ne manifefto hominem opprimat , neve enicet .
Cl. Nunc nifi ducenti Philippi redduntur mihi ,
Jam illorum ego animam amborum exforbebo oppido .
Nic. Hem illoc pacifcere , fi potes . perge obfecro .
Pacifcere quidvis . *Ch.* ibo & faciam fedulo .
Quid clamas ? *Cl.* ubi herus tuus eft ? *Ch.* nufquam: nefcio.
Vis tibi ducentos nummos jam promittier ,
Ut ne clamorem hic facias , neu convicium ?
Cl. Nihil eft , quod malim . *Ch.* atque ut tibi mala multa ingeram ?
Cl. Tuo arbitratu . *Ch.* ut fubblanditur carnufex !
Pater hic Mnefilochi eft . fequere . is promittet tibi .
Tu aurum rogatò : ceterum verbûm fat eft .
Nic. Quid fit ? *Ch.* ducentis Philippis rem pepigi. *Nic.* vah, falus
Mea , fervavifti me . quam mox dico ? Dabo .
Ch. Roga hunc tu, tu promitte huic . *Nic.* promitto: roga.
Cl. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabín' ? Dabuntur , inque : refponde . *Nic.* dabo .
Ch. Quid nunc , impure , numquid debetur tibi ?
Quid illi moleftus ? quid illum morte territas ?
Et ego te & ille mactamus infortunio .
Si tibi eft machæra , & nobis veruina eft domi :
Qua quidem te faciam , fi tu me irritaveris ,
Confoffiorem foricina nenia .
Jamdudum hercle equidem fentio , fufpicio
Quæ te follicitet , eum effe cum illa muliere .
Cl. Immo eft quoque . *Ch.* ita me Juppiter , Juno , Ceres ,
Minerva , Latona , Spes , Opis , Virtus , Venus ,
Caftor , Polluces , Mars , Mercurius , Hercules ,
Submanus , Sol , Saturnus , diique omnes ament :
Ut ille cum illa neque cubat , neque ambulat ,

Ne-

Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Nic. Ut jurat! servat me ille suis perjuriis.
Cl. Ubi nunc Mnesilochus ergo est? *Ch.* rus misit pater.
Illa autem in arcem abivit ædem visere
Minervæ. nunc aperta est. i, vise, estne ibi.
Cl. Abeo ad forum igitur. *Ch.* vel hercle in malam crucem.
Cl. Hodie exigam aurum hoc? *Ch.* exige, ac suspende te:
Ne supplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus. sine me, per, te, here, obsecro
Deos immortales, ire huc intro ad filium.
Nic. Quid eo introibis? *Ch.* ut eum dictis plurimis
Castigem, cum hæc sic facta ad hunc faciat modum.
Nic. Immo oro ut facias, Chrysale, & ted obsecro,
Cave parsis in eum dicere. *Ch.* etiam me mones?
Satín' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audivit umquam Clinia ex Demetrio?
Nic. Lippi illic oculi servos est simillimus:
Si non est; nolis esse, neque desideres:
Si est; abstinere, quin attingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hîc foret,
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua;
Atque obtruncaret mœchum manifestarium.
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam, priusquam filium convenero.
Numquam ædepol quidquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Aequom est tabellis consignatis credere.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

Chrysalus, Nicobulus.

ATridæ duo fratres cluent fecisse facinus maxumum:
Cum Priami patriam Pergamum, divina mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,

Millenûm numero navium, decumo anno poſt ſubegerunt.
Non Pelides termento fuit, præut ego herum expugnabo meum.
Sine claſſe, ſineque exercitu, & tanto numero militum,
Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab ſuo patre.
Nunc priuſquam huc ſenex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troja! o patria! o Pergamum! o Priame! periiſti, ſenex,
Qui miſere male mulcabere quadringẽtis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas, quas fero,
Non ſunt tabellæ, ſed equus, quem miſêre Achivi ligneum.
Epius eſt Piſtoclerus: ab eo hæc ſumta. Mneſilochus Sinon eſt
Relictus. ellum! non in buſto Achilli, ſed in lecto accubat:
Bacchidem habet ſecum. ille olim habuit ignem, quî ſignum daret:
Hæc ipſum exurit. ego ſum Ulyſſes, cujus conſilio hæc geruntur.
Tum quæ hic ſunt ſcriptæ litteræ, hoc in equo inſũt milites
Armati atque animati probe. ita res ſucceſſit, meliuſque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verum in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro ſenis.
Noſtro ſeni huic ſtolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'ſt: ego Agamemnon, idẽ Ulyſſes Laërtius.
Mneſilochus eſt Alexãder, qui erit exitium rei patriæ ſuæ:
Is Helenam abduxit, cuja cauſſa nunc facio obſidium Ilio.
Nam illîc eidem audii Ulyſſem, ut ego ſum, fuiſſe & audacem & malum.
Dolis ego deprenſus ſum: ille mendicans pæne inventus interiit,
Dum ſibi exquirit fata Iliorum. aſſimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus ſum, ſed dolis exemi. item ſe ille ſervavit dolis.
Ilio tria fuiſſe audivi fata, quæ illi forent exitio:

Si-

Signum ex arce si perîsset : alterum etiam est Troili mors :
Tertium cum portæ Scææ limen superum scinderetur .
Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio :
Nam dudum primo , ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite , & de auro , & de lembo ; ibi signum ex arce jam abstuli .
Jam duo restabant fata tum,nec magis id ceperam oppidũ.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum .
Cum censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis ,
Ibi vix me exsolvi . atque id periclum assimilo, Ulyssem ut prædicant
Cognitum ab Helena , esse proditum Hecubæ . sed ut olim ille se
Blanditiis exemit , & persuasit , se ut amitteret :
Item ego dolis me illo expuli periculo , & decepi senem .
Postea cũ magnifico milite,urbes verbis qui inermus capit,
Conflixi,atq; hominem repuli: dein'pugnam conserui seni :
Ego eum adeo uno mendacio devici , uno ictu extempulo
Cepi spolia . is nunc ducentos nummos Philippos militi ,
-- -- quos dare se promisit , dabit .
Nunc alteris etiam ducentis usus est , quî dispensentur
Ilio capto : ut sit mulsum , quî triumphent milites .
Sed Priamus hic multo illi præstat . non quinquaginta modo ,
Quadringentos filios habet ; atque equidem omnis lectos sine probro :
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis ictibus .
Nunc Priamo nostro si est quis emtor , coëmtionalem senẽ
Vendam ego , venalem quem habeo , extemplo ubi oppidum expugnavero .
Sed Priamum astantem eccum ante portam video . adibo , atque alloquar .
Nic. Cujanam vox prope me sonat ? *Ch.* o Nicobule !
Nic. quid fit ? quid ,
Quod te misi , ecquid egisti ? *Ch.* rogas ? congredere .
Nic. congredior .
Ch. Optumus sum orator . ad lacrumas coëgi hominem castigando ,

Digitized by Google

Maleque dictis, quæ quidem quivi comminisci. *Nic.* quid ait? *Ch.* verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quæ ego loquebar:
Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit;
Tibi me jussit dare. sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Nosce signum. estne ejus? *Nic.* novi. libet perlegere has. *Ch.* perlege.
Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus. *Nic.* Chrysale, ades, dum ego has perlego.
Ch. Quid me tibi adesse opus est? *Nic.* volo, ut quod jubebo facias,
Ut scias, quæ hic scripta sient. *Ch.* nihil moror, neque scire volo.
Nic. Tamen ades. *Ch.* quid opus est? *Nic.* taceas. quod jubeo, id facias. *Ch.* adero.
Nic. Euge litteras minutas. *Ch.* qui quidem videat parum:
Verum, qui satis videat, grandes satis sunt. *Nic.* animum advortito igitur.
Ch. Nolo, inquam. *Nic.* at volo, inquam. *Ch.* quid opus est? *Nic.* at enim id, quod te jubeo, facias.
Ch. Justum est, tuus tibi servos tuo arbitratu serviat.
Nic. Hoc agesis jam nunc. *Ch.* ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
Nic. Ceræ quidem haud parsit, neque stilo. sed quidquid est, perlegere certum est.
Pater ducentos Philippos quæso Chrysalo
Da, si esse salvom vis me, aut vitalem tibi.
Ch. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. *Nic.* quid est?
Ch. Non prius salutem scripsit? *Nic.* nusquam sentio.
Ch. Non dabis, si sapies. verum si das maxume,
Næ ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi.
Nam ego non laturus sum, si jubeas maxume.
Sat sic suspectus sum, cum careo noxia.

Nic. Ausculta porro, dum hoc, quod scriptum est, pellego.
Ch. Inde a principio jam impudens epistola est.
Nic. Pudet prodire me ad te in conspectum, pater:
Tantum flagitium te scire audivi meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
Ch. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Nic. Stulte fecisse fateor. sed quæso, pater,
Ne me, in stultitia si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, cujus nunc me facti pudet.
Prius te cavisse ergo, quam pudere, æquom fuit.
Ch. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia.
Nic. Quæso, ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
Me objurgavit plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Ut te ei habere gratiam æquom sit bonam.
Ch. Estne istuc istic scriptum? *Nic.* hem specta, tum scies.
Ch. Ut qui deliquit, supplex est ultro omnibus!
Nic. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.
Ch. Ne unum quidem hercle, si sapis. *Nic.* sine pellegam:
Ego jusjurandum verbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
Priusquam a me abiret. nunc, pater, ne pejerem,
Cura: atque abduce me hinc ab hac, quantum potest,
Quam propter tantum damni feci & flagitii.
Cave tibi ducenti nummi dividiæ fuant.
Sexcenta tanta reddam, si vivo, tibi.
Vale, atque hæc cura. Quid nunc censes, Chrysale?
Ch. Nihil ego tibi hodie consilii quidquam dabo:
Neque ego haud committam, ut, si quid peccatum siet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verum, ut ego opinor, si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt: utram tu accipias, vide.

Vel ut aurum perdas, vel ut amator pejeret.
Ego neque te jubeo, neque veto, neque ſuadeo.
Nic. Miſeret me illius. *Ch.* tuus eſt, non mirum facis.
Si plus perdundum ſit, periiſſe ſuavius eſt,
Quam illud flagitium volgo diſpaleſcere.
Nic. Næ ille ædepol Epheſi multo mavellem foret,
Dum ſalvos eſſet, quam reveniſſet domum.
Quin ergo iſtic, quod perdundum eſt, propero perdere?
Binos ducentos Philippos jam intus efferam:
Et militi quos dudum promiſi miſer,
Et iſtos. mane iſtic: jam exeo ad te, Chryſale.
Ch. Fit vaſta Troja, ſcindunt proceres Pergamum.
Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo.
Aedepol qui me eſſe dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud auſim dare,
Tantas turbellas facio. ſed crepuit foris:
Effertur præda ex Troja. taceam nunc jam.
Nic. Cape hoc tibi aurum, Chryſale. i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut ſolvam militem.
Ch. Non equidem accipiam. proin' tu quæras, qui ferat.
Nolo ego mihi credi. *Nic.* cape vero: odioſe facis.
Ch. Non equidem capiam. *Nic.* at quæſo. *Ch.* dico, ut res ſe habet.
Nic. Morare. *Ch.* nolo, inquam, aurum concredi mihi.
Vel da aliquem, qui me ſervet. *Nic.* ohe, odioſe facis.
Ch. Cedo, ſi neceſſe eſt. *Nic.* cura hoc. jam ego huc revenero.
Ch. Curatum eſt, eſſe te ſenem miſerrumum.
Hoc eſt incepta efficere pulchre, veluti mihi
Evenit, ut ovans præda onuſtus incederem.
Salute noſtra atque urbe capta per dolum,
Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.
Sed, ſpectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho. pervulgatum eſt, nihil moror.
Verumtamen accipientur mulſo milites,
Nunc hanc prædam omnem jam ad quæſtorem deferam.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Philoxenus.

QUam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam se ad vitam, & quos ad amores præcipitem inscitus capessat,
Magis curæ est, magisque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. ego fui illa ætate, & feci illa omnia; sed more modesto.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis esse parentes.
Duxi, habui scortum, potavi, edi, donavi. & enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato institui. ut animo obsequiũ
Sumere possit, æquom esse puto: sed nimis nolo desidiæ
Ei dare ludum. nunc Mnesilochum, quod mandavi, viso:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem opera sua compulerit:
Sicut eum, si convenit, scio fecisse: eo est ingenio natus.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Nicobulus, Philoxenus.

QUicumque ubique sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longe antedeo stultitia, & moribus indoctis.
Perii! pudet. hoccine me ætatis ludos bis factum esse indigne?
Magis quam id reputo, tam magis uror, quæ meus filius turbavit.
Perditus sum, atque etiam eradicatus sum: omnibus exemplis crucior.

Digitized by Google

Omnia me mala consectantur, omnibus exitiis interii.
Chrysalus me hodie laceravit, Chrysalus me miserum spoliavit:
Is me scelus usque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum est.
Ita miles memorat meretricem esse, quam ille uxorem esse ajebat.
Omnia, ut quidque actum est, memoravit. eam sibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei stultissumus homo promisissem.
Hoc, hoc est, quod peracescit, hoc est demum quod percrucior,
Me hoc ætatis ludificari: immo ædepol sic ludos factum!
Cano capite, atque alba barba, miserum me auro esse emunctum!
Perii. hoc servom meum non nauci facere esse ausum! atque ego, si alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minusque id mihi damno ducam.
Ph. Certo hic prope me mihi nescio quis loqui visus est: sed quem video?
Hic quidem pater Mnesilochi. *Nic.* euge, socium ærumnæ & mei mali video.
Philoxene, salve. *Ph.* & tu. unde agis? *Nic.* unde homo miser atque infortunatus.
Ph. At pol ego ibi sum, esse ubi miserum hominem decet atque infortunatum.
Nic. Igitur pari fortuna, ætate ut sumus, utimur. *Ph.* sic est. sed, tu,
Quid tibi est? *Nic.* pol mihi par idem est, quod tibi. *Ph.* numquidnam ad filium
Hæc ægritudo attinet? *Nic.* admodum. *Ph.* idem mihi morbus in pectore est.
Nic. At mihi Chrysalus optumus homo -- -- -- --
Perdidit filium, me, atque rem omnem -- -- -- --
Meam. *Ph.* quid tibi ex filio nam, obsecro, ægre est? *Nic.* scies id: periit

Cum

Cum tuo : atque ambo æque amicas habent . *Ph.* quî ſcis? *Nic.* vidi . *Ph.* hei mihi , diſperii !
Nic. Quid dubitamus pultare , atque huc evocare ambos foras ?
Ph. Haud moror . *Nic.* heus Bacchis , jube ſis actutum aperiri fores ,
Niſi mavoltis fores & poſtes comminui ſecuribus .

ACTUS QUINTI SCENA II.

Bacchides duæ ſorores , Nicobulus , Philoxenus .

QUis ſonitu ac tumultu tanto , nomine nominat
Me , atque pultat ædes ? *Nic.* ego atque hic. *Bacch.* quid hoc eſt
Negotii ? nam , amabo, quis has huc oves adegit ?
Nic. Oves nos vocant peſſumæ . *Sor.* paſtor harum
Dormit , cum hæ eunt ſic a pecu palitantes .
Bacch. At pol nitent , haud ſordidæ videntur ambæ .
Sor. Attonſæ hæ quidem ambæ uſque ſunt. *Ph.* ut videntur
Deridere nos ! *Nic.* ſine , ſuo uſque arbitratu .
Bacch. Rerín' ter in anno tu has tonſitari ? *Sor.* pol hodie
Altera jam bis detonſa certo eſt . *Bacch.* vetulæ
Sunt thymiamæ . *Sor.* at bonas fuiſſe credo .
Bacch. Viden' ſtimulis , obſecro , ut intueutur ?
Sor. Ecaſtor ſine omni arbitror malitia eſſe .
Ph. Merito hoc nobis fit , qui quidem huc venerimus .
Bacch. Cogantur quidem intro . *Sor.* haud ſcio , quid eo opus ſit ,
Quæ nec lactem , nec lanam ullam habent. ſic ſine aſtent .
Exoluêre , quanti fuere . omnis fructus
Jam illis decidit . non vides , ut palantes
Solæ libere graſſentur ? quin ætate credo eſſe mutas :
Ne balant quidem, cum a pecu cetero abſunt . *Bacch.* ſtultæ atque haud malæ videntur .
Sor. Revortamur intro , ſoror . *Nic.* illico ambæ manete ; hæ oves volunt vos . *Bacch.*

Digitized by Google

Bacch. Prodigium hoc quidem est : humana nos voce appellant oves .
Ph. Hæ oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt .
Bacch. Si quam debes, te condono, tibi habe, numquam abs te petam .
Sed quid est, quapropter nobis vos malum minitamini ?
Ph. Quia nostros agnos conclusos istic esse ajunt duos .
Nic. Et, præter eos agnos, meus est istic clam mordax canis :
Qui nisi nobis producuntur jam, atque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus, jam in vos incursabimus .
Bacch. Soror, est, quod te volo secreto . *Sor.* eho amabo . *Nic.* quo illæ abeunt ? *Bacch.* senem illum
Tibi dedo ulteriorem, lepide ut lenitum reddas : ego ad hunc
Iratum aggrediar . possumus nos hos intro illicere huc ? *Sor.* meum
Pensum ego lepide accurabo . quamquam odiosum est mortem amplexari .
Bacch. Facito, ut facias . *Sor.* taceas . tu tuum facito, ego quod dixi, haud mutabo .
Nic. Quid illæc illic in consilio duæ secreto consultant?
Ph. Quid ais tu homo ? *Nic.* quid me vis ? *Ph.* pudet dicere me tibi quiddam .
Nic. Quid est, quod pudeat ? *Ph.* st ! amico homini tibi quid volo credere . certum est,
Nihili sum . *Nic.* istuc jampridem scio . sed, quid nihili sis, memora .
Ph. Tactus sum vehementer visco : cor stimulo foditur . *Nic.* pol tibi
Multo æquius est coxendicem .
Sed quid istuc est ? etsi jam ego ipse, quid sit, prope scire puto me,
Verum audire etiam ex te studeo . *Ph.* viden' hanc ? *Nic.* video . *Ph.* haud mala est mulier .
Nic. Pol vero ista mala, & tu nihili. *Ph.* quid multa? ego amo . *Nic.* an amas ? *Ph.* necas . *Nic.*

Digitized by Google

Nic. Tun' homo putide, amator istac fieri ætate audes? *Ph.* quî non?
Nic. Quia flagitium est. *Ph.* quid opus verbis est? meo filio non sum iratus.
Neque te tuo est æquom esse iratum: si amant, sapienter faciunt.
Bacch. Sequere hac. *Nic.* eunt. eccas tandem probri perlecebræ & persuastrices.
Quid nunc? etiam redditis nobis filios & servom? an ego
Experior tecum vim majorem? *Ph.* abín' hinc?
Non homo tu quidem es, qui istoc pacto tam lepidam illepide appelles.
Bacch. Senex optume, quantum est in terra, sine hoc exorare abs te,
Ut istuc delictum desistas tanto opere ire oppugnatum.
Nic. Nisi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo jam. *Bacch.* patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. *Nic.* ut blandiloqua est!
Hei mihi, metuo! *Sor.* hic magis tranquillu'st.
I, i hac mecum intro, atque ibi, si quid vis, filium concastigato.
Nic. Abín' a me, scelus? *Bacch.* sine, mea pietas, exorem. *Nic.* exores tu me?
Bacch. Ego quidem ab hoc certe exorabo. *Ph.* immo ego te oro, ut me intro abducas.
Sor. Lepidum te! *Ph.* at scín', quo pacto me ad te intro abducas? *Sor.* mecum ut sis.
Ph. Omnia quæ cupio, commemoras. *Nic.* vidi ego nequam
Homines, verum te neminem deteriorem. *Ph.* ita sum.
Bacch. I, i hac mecum intro, ubi tibi sit lepide victibus, vino atque unguentis.
Nic. Satis, satis jam vostri est convivii: me nihil pœnitet, ut sim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me & Chrysalus circumduxerunt,

Quem

Quem quidem ego ut non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.
Bacch. Quid tandem, ſi dimidium auri redditur? iſne tu hac mecum
Intro, atque ut eis delicta ignoſcas? *Ph.* faciet.
Nic. Minime. nolo, nihil moror. ſine ſic. malo illos ulciſci ambo.
Ph. Etiam tu homo nihili, quod dii dant boni, cave culpa tua amiſſis.
Dimidium auri datur, accipias, poteſque, & ſcortum accumbas.
Nic. Egon', ubi filius corrumpatur meus, ibi potem? *Ph.* potandum eſt.
Nic. Age jam id, ut ut eſt, etſi eſt dedecorum, patiar: facere inducam
Animum egon', cum hæc cum illo accumbet, inſpectem? *Bacch.* immo equidem pol tecum
Accumbam: te amabo, & te amplexabor. *Nic.* caput prurit. perii!
Vix negito. *Bacch.* non tibi venit in mentem, amabo, ſi dum vivas,
Tibi bene facias, jam pol id quidem eſſe haud perlonginquum:
Neque ſi hoc hodie amiſeris, poſt in morte id eventurum eſſe umquam?
Nic. Quid ago? *Ph.* quid agas, rogitas etiam? *Nic.* libet, & metuo. *Bacch.* quid metuis?
Nic. Ne obnoxius filio ſim, & ſervo. *Bacch.* mel meum, amabo, iſtæc fiunt.
Tuus eſt. unde illum cenſes ſumere, niſi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis ſine te exorem. *Nic.* ut terebrat! ſatin' offirmatum
Quod mihi erat, id me exorat? tua ſum opera & propter te improbior.
Bacch. Nuſquam me a te avelles. ſatin' ego iſtuc habeo offirmatum?

Nic. Quod semel dixi, haud mutabo. *Bacch.* it dies, ite intro accubitum.
Filii vos exspectant intus. *Nic.* quam quidem actutum emoriamur.
Bacch. Vesper hic est, sequimini. *Ph.* ducite nos, quo lubet, tamquam quidem addictos.
Bacch. Lepide ipsi hi sunt capti, suis qui filiis fecere insidias. ite.

GREX.

Hi senes, nisi fuissent nihili jam inde ab adolescentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac vidissemus fieri,
Ut apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores, vos valere volumus, & clare applaudere.

FINIS BACCHIDUM.

M. ACCII

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI MOSTELLARIA.

Dramatis Personæ.

TRANIO,) *servi*.	DELPHIUM, *meretrix*.
GRUMIO,)	THEUROPIDES,) *senes*.
PHILOLACHES, *adolesc.*	SIMO,)
PHILEMATIUM, *meretr.*	DANISTA.
SCAPHA, *ancilla*.	PHANISCUS, *advorsitor*.
CALLIDAMATES, *adolescens*.	SERVOS *alius*.
	PUER.

ARGUMENTUM.

MAnumisit emtos suos amores Philolaches,
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem, ut revenit, ludificatur Tranio:
Terrifica monstra ait videri in ædibus,
Et inde primum emigratum. intervenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludusque rursum fit senex. nam mutuum
Acceptum dicit pignus emtis ædibus:
Requirit quæ sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet:
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Grumio, Tranio.

EXi e culina, sis, foras, mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex ædibus.
Eho pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.

Exi,

Exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?
Tr. Quid tibi, malum, hic ante ædes clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus.
Abi rus; abi dierecte; abſcede ab janua.
Hem, hoccine volebas? *Gr.* perii! cur me verberas?
Tr. Quia tu vis. *Gr.* patiar. ſine modo adveniat ſenex.
Sine modo venire ſalvom, quem abſentem comes.
Tr. Nec veriſimile loquere, nec verum, frutex,
Comeſſe quemquam ut quiſquam abſentem poſſiet.
Gr. Tu urbanus vero ſcurra, deliciæ popli,
Rus mihi tu objectas? ſane credo, Tranio,
Quod te in piſtrinum ſcis actutum tradier.
Cis, hercle, paucas tempeſtates, Tranio,
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adoleſcentem optumum:
Dies noctesque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, paſcite
Paraſitos, obſonate pollucibiliter.
Hæccine mandavit tibi, cum peregre hinc iit, ſenex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet ſuam?
Hoccine boni eſſe officium ſervi exiſtimas,
Ut heri ſui corrumpat & rem & filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis ſtudet,
Quo nemo adæque juventute ex omni Attica
Antehac eſt habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam poſſidet.
Virtute id factum tua & magiſterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'ſt?
An ruri quæſo non ſunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, ſcorta ducere.
Mei tergi facio hæc, non tui, fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur! fue. *Tr.* at te Juppiter
Diique omnes perdant, oboluiſti allium,
Germana illuvies, ruſticus, hircus, hara ſuis,
Canes capro commiſta. *Gr.* quid tu vis fieri?
Non omnes poſſunt olere unguenta exotica,

Si

Si tu oles: neque ſuperior accumbere,
Neque tam facetis, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aves.
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miſer: patiunda ſunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.
Tr. Quaſi invidere mihi hoc videre, Grumio,
Quia mihi bene eſt, & tibi male eſt; digniſſumum eſt.
Decet me amare, & te bubulcitarier:
Me victitare pulchre, te miſeris modis.
Gr. O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, ſi huc reveniat ſenex.
Tr. Quî ſcis, an tibi iſtuc prius eveniat quam mihi?
Gr. Quia numquam merui: tu meruiſti, & nunc meres.
Tr. Orationis operam compendî face,
Niſi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Ervom daturin' eſtis, bubus quod feram?
Date æs, ſi non eſtis. agite porro, pergite
Quomodo occœpiſtis: bibite, pergræcamini,
Eſte, effercite vos, ſaginam cædite.
Tr. Tace, atque rus abi: ego ire in Piræeum volo,
In veſperum parare piſcatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid eſt? quid tu me nunc obtuere, furcifer?
Gr. Pol tibi iſtuc credo nomen actutum fore.
Tr. Dum interea ſic ſit, iſtuc actutum ſino.
Gr. Ita eſt. ſed unum hoc ſcito, nimio celerius
Venire quod moleſtum eſt,quam id quod cupidè petas.
Tr. Moleſtus ne ſis: nunc jam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle præterhac mihi non facies moram.
Gr. Satin' abiit, neque quod dixi, flocci exiſtumat!
Pro dî immortales, obſecro voſtram fidem,
Facite, huc ut redeat noſter quamprimum ſenex,
Triennium qui jam hinc abeſt: priuſquam omnia
Periere, & ædis, & ager: qui niſi huc redit,
Paucorum menſium ſunt relictæ reliquiæ.

Nunc

Nunc rus abibo . nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo .

ACTUS PRIMI SCENA II.

Philolaches .

RECordatus multum & diu cogitavi ,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego : atque in meo corde , si est quod mihi cor ,
Eam rem volutavi , & diu disputavi ,
Hominem quojus rei , quando natus est ,
Similem esse arbitrarer , simulacrumque habere .
Id repperi jam exemplum .
Novarum ædium esse arbitror similem ego hominem ,
Quando hic natus est . ei rei argumenta dicam .
Atque hoc haud videtur verisimile vobis ?
At ego id faciam esse ita ut credatis .
Profecto ita esse , ut prædico , vero vincam .
Atque hoc vosmetipsi scio ,
Proinde uti nunc ego esse autumo , quando
Dicta audietis mea , haud aliter id dicetis .
Auscultate , argumenta dum dico ad hanc rem .
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum .
Aedes quom extemplo sunt paratæ , expolitæ ,
Factæ probe , examussim ,
Laudant fabrum , atque ædes probant . sibi quisque
Inde exemplum expetunt : sibi quisque simile ,
Suo usque sumtu : operæ ne parcunt suæ .
Atque ubi illo immigrat nequam homo indiligensque
Cum pigra familia , immundus , instrenuus ,
Hic jam ædibus vitium additur ,
Bonæ cum curantur male .
Atque illud sæpe fit ; tempestas venit ,
Confringit tegulas , imbricesque : ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt .
Venit imber , lavit parietes , perpluunt

Tigna, putrefácit aer operam fabri:
Nequior factus jam eſt uſus ædium:
Atque haud eſt fabri culpa. ſed magna pars
Moram hanc induxerunt, ſi quid nummo ſarciri poteſt,
Uſque mantant, neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines ædium eſſe ſimiles arbitremini.
Primum-dum parentes fabri liberûm ſunt,
Et fundamentum ſubſtruunt liberorum,
Extollunt, parant ſedulo in firmitatem,
Ut & in uſum boni, & in ſpeciem populo
Sint: ſibique aut materiæ ne parcunt.
Nec ſumtus ibi ſumtui eſſe ducunt:
Expoliunt, docent litteras, jura, leges;
Sumtu ſuo & labore nituntur, ut
Alii ſibi eſſe illorum ſimiles expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum jam aliquem cognatum ſuum.
Eatenus abeunt a fabris.
Unum ubi emeritum eſt ſtipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eveniat ædificatio.
Nam ego ad illud frugi uſque & probus fui,
In fabrorum poteſtate dum fui.
Poſteaquam immigravi in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum. illico oppido
Venit ignavia; ea mihi tempeſtas fuit,
Ea mihi adventu ſuo grandinem, imbremque attulit:
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico.
Poſtilla obtigere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor advenit in cor meum.
Is uſque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. nunc ſimul res, fides, fama, virtus,
Decuſque deſeruerunt: ego ſum in uſu
Factus nimio nequior. atque ædepol ita
Hæc tigna humide putent. non videor mihi

Sar-

Sarcire posse ædis meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.
Cor dolet, cum scio, ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque industrior de juventute erat
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. victitabam volupe:
Parsimonia & duritia disciplinæ aliis eram:
Optumi quique expetebant eam doctrinam sibi.
Nunc postquã nihili sum, id vero meopte ingenio repperi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Philematium, Scapha, Philolaches.

JAmpridem ecastor frigidâ non lavi magis lubenter,
Nec unde me melius, mea Scapha, rear esse defæcatam.
Sc. Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
Fuit. *Phile.* quid ea messis attinet ad meam lavationem?
Sc. Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim. *Philo.* oh, Venus venusta!
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem
Detexit, tectus qua fui: quam mihi amor & Cupido
In pectus perpluit meum, neque jam umquam obtigere possum.
Madent jam in corde parietes. periere hæ oppido ædes.
Phile. Contempla amabo, mea Scapha, satín'hæc me vestis deceat:
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.
Sc. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
Philo. Ita me dî ament, lepida est Scapha! sapit scelesta multum!
Ut lepide res omnes tenet, sententiasque amantum!
Phile. Quid nunc? *Sc.* quid est? *Phile.* quin me aspice & contempla, ut hæc me decet.

Sc. Virtute formæ id evenit,te ut deceat,quidquid habeas.
Philo. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliquî;
Neque patiar te iſtanc gratis laudâſſe, quæ placet mihi.
Philo. Nolo ego te aſſentari mihi. *Sc.* nimis tu quidem ſtulta es mulier.
Eho, mavis vituperari falſo, quam vero extolli?
Equidem pol vel falſo tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam ſpeciem irridere.
Philo. Ego verum amo, verum volo dici mihi: mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut venuſta es!
Philo. Quid ais, ſceleſta? quomodo adjurâſti? ita ego iſtam amarem?
Quid? iſtæc me; id cur non additum eſt?infecta dona facio.
Periiſti: quod promiſeram tibi donum, perdidiſti.
Sc. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, & bene eductam;
Non ſtultam ſtulte facere. *Philo.* quin mone quæſo, ſi quid erro.
Sc. Tu ecaſtor erras, quæ quidem illum exſpectes unum, atque illi
Morem præcipue ſic geras, atque alios aſperneris.
Matronæ, non meretricium eſt,unum inſervire amantem.
Philo. Pro Juppiter! nam quod malum vorſatur meæ domi illud?
Dii deæque omnes me peſſumis exemplis interficiant,
Niſi ego illam anum interfecero ſiti fameque atque algu.
Philo. Nolo ego mihi male te, Scapha, præcipere. *Sc.* ſtulta es plane, quæ
Illum tibi æternum putes fore amicum & benevolentem.
Moneo ego te: te deſeret ille ætate & ſatietate.
Phil. Non ſpero. *Sc.* inſperata accidunt magis ſæpe quam quæ ſperes.
Poſtremo, ſi dictis nequis perduci, ut vera hæc credas,
Mea dicta ex factis noſce: rem vides; quæ ſim, & quæ fui ante.

Ni-

Nihilo ego, quam nunc tu, amata sum, atque uni modo
gessi morem,
Qui pol me, ubi ætate hoc caput colorem commutavit,
Reliquit, deseruitque me. tibi idem futurum crede. 45
Philo. Vix comprimor, quin involem illi in oculos stimu-
latrici.
Phile. Solam illi me soli censeo esse oportere obsequentem.
Solam ille me soli sibi suo liberavit.
Philo. Pro dî immortales, mulierem lepidam, & pudico
ingenio!
Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil esse hujus caussa.
Sc. Inscita ecastor tu quidem es. *Phile.* quapropter? 51
Sc. quæ istuc cures,
Ut te ille amet. *Phile.* cur obsecro non curem? *Sc.* libera
es jam.
Tu jam, quod quærebas, habes: ille, te nisi amabit ultro,
Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.
Philo. Perii hercle, ni ego illam pessumis exemplis eni-
casso. 55
Illa hanc corrumpit mulierem malesuada vitilena.
Phile. Numquam ego illi possum gratiam referre, ut meri-
tu'st de me.
Scapha, id tu mihi ne suadeas, ut illum minoris pendam.
Sc. At hoc unum facito cogites, si illum inservibis solum,
Dum tibi nunc hæc ætatula est, in senecta male querére.
Philo. In anginam ego nunc me velim vorti, ut veneficæ illi
Fauces prehendam, atque enicem scelestam stimulatricem.
Phile. Eumdem animum oportet nunc mihi esse gratum,
ut impetravi, 63
Atque olim, priusquam id extudi, quom illi subblandiebar.
Philo. Dii me faciant, quod volunt, ni ob istam orationem
Te liberasso denuo, & nisi Scapham enicasso.
Sc. Si tibi sat acceptum est, fore victum tibi sempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines. 69
Phile. Ut fama est homini, exin solet pecuniam invenire.
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

Philo. Siquidem hercle vendundum est, pater vænibit multo potius,
Quam te, me vivo, umquam sinam egere, aut mendicare.
Sc. Quid illis futurum est ceteris, qui te amant? *Phile.* magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri.
Philo. Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Ut ego exhæredem meis bonis me faciam, atque hæc sit hæres.
Sc. Jam ista quidem absumta res erit: diesque noctesque estur,
Bibitur, neque quisquam parsimoniam adhibet. sagina plane est.
Philo. In te hercle certum'st principium, ut sim parcus, experiri.
Nam neque edes quidquam, neque bibes apud me hisce diebus.
Phile. Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
Nec recte si illi dixeris, jam ecastor vapulabis.
Philo. Aedepol si summo Jovi vivo argento sacruficassem,
Pro illius capite quod dedi, numquam æque id bene collocassem.
Ut videas eam medullitus me amare! oh! probus homo sum:
Qui pro me caussam diceret, patronum liberavi.
Sc. Video te nihili pendere præ Philolache omnes homines.
Nunc, ne ejus caussa vapulem, tibi potius assentabor,
Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum.
Phile. Cedo mihi speculum, & cum ornamentis arculam actutum, Scapha:
Ornata ut sim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.
Sc. Mulier quæ se suamque ætatem spernit, speculo ei usus est.
Quid opu'st speculo tibi, quæ tute speculo speculum es maxumum?
Philo. Ob istuc verbum, ne nequidquam, Scapha, tam lepide dixeris,

Dabo

Dabo aliquid hodie tibi pecul?. Philematium mea!
Phile. Suo quique loco viden' capillus ſatis compoſitu'ſt commode?
Sc. Ubi tu commoda es, capillum commodum eſſe credito.
Philo. Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?
Nunc aſſentatrix ſceleſta eſt, dudum advorſatrix erat.
Phile. Cedo ceruſſam. *Sc.* quid ceruſſa opus nam? *Phile.* quî malas oblinam.
Sc. Una opera ebur atramento candefacere poſtules.
Philo. Lepide dictum de atramento atque ebore. euge plaudo Scaphæ.
Phile. Tum tu igitur cedo purpuriſſum. *Sc.* non do: ſcita es tu quidem.
Nova pictura interpolare vis opus lepidiſſumum.
Non iſtanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere,
Neque ceruſſam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.
Cape igitur ſpeculum. *Philo.* hei mihi miſero, ſavium ſpeculo dedit.
Nimis velim lapidem, quî ego illi ſpeculo diminuã caput.
Sc. Linteum cape, atque exterge tibi manus. *Phile.* quid ita obſecro?
Sc. Ut ſpeculum tenuiſti, metuo, ne oleant argentũ manus:
Ne uſquam argentum te accepiſſe ſuſpicetur Philolaches.
Philo. Non videor vidiſſe lenam callidiorem ullam alterã.
Ut lepide atque aſtute in mentem venit de ſpeculo malæ!
Phile. Etiamne unguentis ungendam cenſes? *Sc.* minime feceris.
Phile. Quapropter? *Sc.* quia ecaſtor mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam iſtæc veteres, quæ ſe unguentis unctitant, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,
Ubi ſeſe ſudor cum unguentis conſociavit, illico
Itidem olent, quaſi cum una multa jura confundit cocus.
Quid oleant, neſcias, niſi id unum, ut male olere intellegas.
Philo. Ut perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.

Verum illud eſt,maxumaq;adeo pars voſtrorum intellegit,
Quibus anus domi ſunt uxores, quæ vos dote meruerunt.
Phile. Agedum contempla aurum & pallam, ſatin'hæc me deceat, Scapha?
Sc. Non me curare iſtuc oportet. *Phile.* quem obſecro igitur? *Sc.* eloquar:
Philolachem,is ne quid emat,niſi quod tibi placere cēſeat.
Nam amator meretricis mores ſibi emit auro & purpura.
Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei ultro oſtentarier?
Purpura ætas occultanda eſt: aurum turpe mulieri.
Pulchra mulier nuda erit quam purpurata pulchrior:
Poſtea Nequidquam exornata eſt bene, ſi morata eſt male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Nam ſi pulchra eſt, nimis ornata eſt. *Philo.* nimis diu abſtineo manum.
Quid hic vos duæ agitis? *Phile.*tibi me exorno ut placeam. *Philo.* ornata es ſatis.
Abi hinc tu intro, atque ornamenta hæc aufer. ſed, voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum collibitum eſt mihi.
Phile. Libet & ædepol mihi tecum. nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas.*Philo.*hem,iſtuc verbū vile eſt viginti minis.
Phile. Cedo, amabo, decem: bene emtum tibi dare hoc verbum volo.
*Philo.*Etiam nunc decem minæ apud te ſunt: vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi. *Phile.* cur exprobras?
Philo. Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
Nec quidquam argenti locàvi jam diu uſquam æque bene.
Phile. Certe ego, quod te amo, operam nuſquam melius potui ponere.
Philo. Bene igitur ratio accepti atque expenſi inter nos convenit.
Tu me amas,ego te amo:merito id fieri uterque exiſtumat.
Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono:
Qui

Qui invident, ne umquam eorum quisquam invideat prorsus commodis.
Phile. Age, accumbe igitur. cedo aquam manibus, puer, appone hic mensulam.
Vide, tali ubi sint. vín' unguenta? *Philo.* quid opus est? cum stacta accubo.
Sed estne hic meus sodalis, qui huc incedit cum amica sua?
Is est. Callidamates cum amica, eccum, incedit. euge, oculus meus:
Conveniunt maniplares. eccos! prædam participes petunt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Callidamates, Delphium, Philolaches, Philematium.

ADvorsum venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum est.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male convivii sermonisque
Tæsum est. nunc comissatum ibo ad Philolachetem,
Ubi nos hilari ingenio & lepide accipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere? *Delph.* semper
Istoc modo moratus vivere debebas.
Call. Visne ego te, ac tute me amplectare?
Delph. Si tibi cordi est facere, licet. *Call.* lepida es.
Duce me amabo. *Delph.* cave ne cadas. asta.
Call. Oh! ocellus es meus; tuus sum alumnus, mel meum.
Delph. Cave modo, ne prius in via accumbas,
Quam illic, ubi lectus est stratus, coimus.
Call. Sine sine cadere me. *Delph.* sino: sed & hoc, quod mihi in manu est:
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Jacentes tollet postea nos ambos aliquis.
Madet homo. *Call.* tun' me ais, mamma, madere?
Delph. Cedo manum; nolo equidem te affligi.
Call. Hem tene, age, i simul. quod' ego eam, an scis?
Delph.

Digitized by Google

Delph. Scio. *Call.* in mentem venit modo. nempe domũ eo
Comissatum. *Delph.* immo. *Call.* istuc quidem jam memini.
Philo. Num non vis obviam me hisce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: jam
Revortar. *Phile.* diu est Jam id mihi. *Call.* ecquis hic est?
Philo. Adest. *Call.* eu, Philolaches, salve, amicissume
Mihi hominum omnium. *Philo.* dii te ament. accuba,
Callidamates. unde agis te? *Call.* unde homo ebrius.
Philo. Probe. quin amabo accubas, Delphium mea.
Call. Date illi quod bibat: dormiam ego jam.
Philo. Num mirum aut novom quippiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea? *Delph.* sic sine eumpse. *Philo.* age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Tranio, Philolaches, Callidamates, Delphium, Philematium, Puer.

JUppiter supremus summis opibus atque industriis
Me perisse & Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit spes nostra, nusquam stabulum est confidentiæ:
Nec Salus nobis saluti jam esse, si cupiat, potest:
Ita mali mæroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum. herus advenit peregre. periit Tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati?
Ubi sunt isti plagipatidæ, ferritribaces viri?
Vel isti qui hastis triũ nummorũ caussa subeunt sub falas?
Ubi aliqui quindenis hastis corpus transfigi solent.
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.
Ubi id erit factum, a me argentum petito præsentarium.
Sed ego sumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?
Philo. Adest obsonium. eccum Tranio a portu redit.

Tr.

Digitized by Google

Tr. Philolaches. *Philo.* quid eſt? *Tr.* & ego & tu. *Philo.* quid & ego & tu? *Tr.* periimus.
Philo. Quid ita? *Tr.* pater adeſt. *Philo.* quid ego ex te audio? *Tr.* abſumti ſumus.
Pater, inquam, tuus venit. *Philo.* ubi eſt is, obſecro te? *Tr.* adeſt.
Philo. Quis id ait? quis vidit? *Tr.* egomet, inquam, vidi. *Philo.* væ mihi.
Quid ego ago? *Tr.* nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.
Philo. Tun' vidiſti? *Tr.* egomet, inquam. *Philo.* certe? *Tr.* certe, inquam. *Philo.* occidi,
Si tu vera memoras. *Tr.* quid mihi ſit boni, ſi mentiar?
Philo. Quid ego nunc faciam? *Tr.* jube hæc hinc omnia amolirier.
Quis iſtic dormit? *Philo.* Callidamates. *Tr.* ſuſcita iſtum, Delphium.
Delph. Callidamates, Callidamates, vigila. *Call.* vigilo: cedo ut bibam.
Delph. Vigila: pater advenit peregre Philolachæ. *Call.* valeat pater.
Philo. Valet ille quidem, atque ego diſperii. *Call.* diſperîſti? quî pote'ſt?
Philo. Quæſo ædepol exſurge: pater advenit. *Call.* tuus venit pater?
Jube abire rurſum. quid illi reditio etiam huc fuit?
Philo. Quid ego agam? pater jam hic me offendet miſerum adveniens ebrium,
Aedis plenas convivarum, & mulierum. miſerum eſt opus,
Igitur demum fodere puteum, ubi ſitis fauces tenet.
Sicut ego adventu patris nunc quæro, quid faciam miſer.
Tr. Ecce autem hic depoſivit caput, & dormit. ſuſcita.
Philo. Etiam vigilas? pater, inquam, aderit jam hic meus. *Call.* ain' tu, pater?
Cedo ſoleas mihi, ut arma capiam. jam pol ego occidam patrem.
Philo. Perdis rem, tace. amabo, abripite hunc intro actutum inter manus.

Call.

Call. Jam, hercle, ego vos pro matula habebo, niſi mihi matulam datis.
Philo. Perii. *Tr.* habe bonum animum: ego iſtum lepide medicabor metum.
Philo. Nullus ſum. *Tr.* taceas: ego, quî iſtæc ſedem, meditabor tibi.
Satín' habes, ſi ego advenientem ita patrem faciam tuum,
Non modo ne introeat, verum etiam ut fugiat longe ab ædibus?
Vos modo hinc abite intro, atque hæc hinc propere amolimini.
Philo. Ubi ego ero? *Tr.* ubi maxume eſſe vis, cum hac, cum iſtac eris.
Delph. Quid eſt igitur? abeamus hinc nos. *Tr.* non hoc longe, Delphium.
Namq; intus potate haud tãtillo hac quidem cauſſa minus.
Philo. Hei mihi, quam iſtæc blanda dicta quo eveniant, madeo metu!
Tr. Potín' animo ut ſies quieto, & facias quod jubeo? *Philo.* pote'ſt.
Tr. Omnium primum, Philematium, intro abi: & tu Delphium.
Delph. Morigeræ tibi erimus ambæ. *Tr.* ita ille faxit Juppiter.
Animum advorte nunc tu jam, quæ volo accurarier.
Omnium primum-dum ædes jam fac occluſæ ſient:
Intus cave muttire quemquam ſiveris. *Philo.* curabitur.
Tr. Tamquam ſi intus natus nemo in ædibus habitet. *Philo.* licet.
Tr. Neu quiſquam reſponſet, quando haſce ædis pultabit ſenex.
Philo. Numquid aliud? *Tr.* clavem mihi harunce ædium Laconicam
Jam jube efferri intus: haſce ego ædis occludam hinc foris.
Philo. In tuam cuſtodiam meq; & meas ſpes trado, Tranio.
Tr. Pluma haud intereſt, patronus, an cliens probior ſiet
Homini, quoi nulla in pectore eſt audacia.

Nam quoivis homini, vel optumo, vel pessumo,
Quamvis desubito facile est facere nequiter,
(Clavem cedo, atque abi intro, atque occlude ostium)
Verum id videndum'st, id viri docti est opus,
Quæ designata sint & facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquille cuncta & ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint,
Neque quidquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! oh jam jam optume
Præceptis paruisti! *Puer.* herus jussit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adest. *Tr.* quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, ut ne etiam aspicere ædes audeat;
Capite obvoluto ut fugiat cum summo metu.
Clavim cedo, atque abi hinc intro, atque occlude ostium:
Et ego hinc occludam. jube venire nunc jam.
Ludos ego hodie vivo præsenti hic seni
Faciam, quod credo mortuo numquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Unde advenienti sarcinam imponam seni.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Theuropides, Tranio.

HAbeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti a te vix vivum modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposîsse in undam, haud caussa illico'st,
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi.
Apage, apage te a me. nunc jam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
Tr. Aedepol, Neptune, peccavisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Th. Triennio post Aegypto advenio domum,

Credo, exſpectatus veniam familiaribus.
Tr. Nimio ædepol ille potuit exſpectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.
Th. Sed quid hoc? occluſa janua eſt interdius?
Pultabo. heus, ecquis iſtas aperit mi fores?
Tr. Quis homo eſt, qui noſtras ædes acceſſit prope?
Th. Meus ſervos hic quidem eſt Tranio. *Tr.* o Theuropides
Here! ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo.
Uſquene valuiſti? *Th.* uſque, ut vides. *Tr.* factum optume.
Th. Quid vos? inſaníne eſtis? *Tr.* quî dum? *Th.* ſic, quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus
Servat, neque qui recludat, neque qui reſpondeat.
Pultando pedibus pæne confregi haſce ambas. *Tr.* eho,
An tu tetigiſti has ædis? *Th.* cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, pæne confregi fores.
Tr. Tetigiſtin'? *Th.* tetigi, inquam, & pultavi. *Tr.* vah!
Th. quid eſt?
Tr. Male hercle factum. *Th.* quid eſt negotii? *Tr.* non poteſt
Dici, quam indignum facinus feciſti & malum.
Th. Quid jam? *Tr.* fuge obſecro atque abſcede ab ædibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigiſtin' foreis?
Th. Quomodo pultare potui, ſi non tangerem?
Tr. Occidiſti, hercle. *Th.* quem mortalem? *Tr.* omnes tuos.
Th. Dî re deæque omnes ſaxint cum iſto omine!
Tr. Metuo, re atque iſtos expiare ut poſſies.
Th. Quamobrem? aut quam ſubito rem mihi apportas novã?
Tr. Et eheu, jube illos illinc, amabo, abſcedere.
Th. Abſcedite. *Tr.* ædes ne attingite. tangite
Vos quoq; terram. *Th.* obſecro, hercle, quin eloquere jam.
Tr. Quia ſeptem menſes ſunt, cum in haſce ædes pedem
Nemo intro tetulit, ſemel ut emigravimus.
Th. Eloquere, quid ita? *Tr.* circumſpice dum, numquis eſt
Sermonem noſtrum qui aucupet. *Th.* tutum probe eſt.
Tr. Circumſpice etiam. *Th.* nemo eſt, loquere nunc jam.
Tr. Capitalis cædis facta eſt. *Th.* quid eſt? non intellego.

Tr.

Tr. Scelus, inquam, factum'st jamdiu antiquom & vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum invenimus.
Th. Quid istuc est, scelefte? aut quis id fecit? cedo.
Tr. Hospes necavit hospitem captum manu;
Iste, ut ego opinor, qui has tibi ædis vendidit.
Th. Necavit? *Tr.* aurumque eii ademit hospiti,
Eumque hic defodit hospitem ibidem in ædibus.
Th. Quapropter id vos factum suspicamini?
Tr. Ego dicam, ausculta. Ut foris cœnaverat
Tuus gnatus, postquam rediit a cœna domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus:
Lucernam forte oblitus fueram exstinguere;
Atque ille exclamat derepente maximum.
Th. Quis homo? an gnatus meus? *Tr.* st, tace: ausculta modo.
Ait venisse illum in somnis ad se mortuum.
Th. Nempe ergo in somnis? *Tr.* ita. sed ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
Th. In somnis? *Tr.* mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum inepte stultus es.
Th. Taceo. *Tr.* sed ecce quæ ille inquit:
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito. hæc mihi dedita est habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia præmature vita careo. per fidem
Deceptus sum, hospes hîc me necavit, isque me
Defodit insepultum clam ibidem in hisce ædibus,
Scelestus auri caussa. nunc tu hinc emigra.
Scelestæ hæ sunt ædes, impia est habitatio.
Quæ hic monstra fiunt, anno vix possum eloqui.
St, st! *Th.* quid, obsecro, hercle factum est? *Tr.* concrepuit foris.
Hiccine percussit? *Th.* guttam haud habeo sanguinis,
Vivom me arcessunt ad Acheruntem mortui.
Tr. Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam.
Nimis quam formido, ne manifesto hic me opprimat.

Th.

Th. Quid tute tecum loquere? *Tr.* abscede ab janua.
Fuge, obsecro hercle! *Th.* quo fugiam? etiam tu fugis?
Tr. Nihil ego formido: pax mihi est cum mortuis.
Th. Heus, Tranio! *Tr.* non me appellabis, si sapis.
Nihil ego commerui, neque istas percussi foreis.
Th. Quæso quid ægre est? quæ res te agitat, Tranio?
Quîcum istæc loquere? *Tr.* an quæso tu appellaveras?
Ita me dî amabunt, mortuum illum credidi
Expostulare, quia percussisses foreis.
Sed tu etiamne astas, nec, quæ dico, obtemperas?
Th. Quid faciam? *Tr.* cave respexis: fuge, atque operi caput.
Th. Cur non fugis tu? *Tr.* pax mihi est cum mortuis.
Th. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curassis, inquam: ego mihi providero:
Tu, ut occœpisti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Herculem invocabis. *Th.* Hercules, te invoco.
Tr. Et ego, tibi hodie ut det, senex, magnum malum.
Prò dii immortales, obsecro vostram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci, malum!

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Danista, Tranio, Theuropides.

SCelestiorem ego annum argento fœnori
Numquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem usque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit *argentum fœnori*,
Quî amica est emta, quôque *opus in sumtus fuit*.
Manifesta res est, nisi quod occurro prius,
Ne hoc senex rescíscat. ibo huic obviam.
Sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam inaudiverit.
Accedam, atque appellabo. hei quam timeo miser!

Nihil

Digitized by Google

Nihil eſt miſerius, quam animus hominis conſcius,
Sicut me habet. verum utut res hæc ſeſe habet,
Pergam turbare porro. ita hæc res poſtulat.
Unde is? *Th.* conveni illum, unde haſce ædis emeram.
Tr. Numquid dixiſti de illo, quod dixi tibi?
Th. Dixi hercule vero omnia. *Tr.* væ miſero mihi!
Etiam fatetur de hoſpite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Cape hercule, obſecro, cum eo una judicem.
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comeſt.
Metuo, ne technæ meæ perpetuo perierint.
Th. Quid tute tecum? *Tr.* nihil enim. ſed dic mihi,
Dixtín' quæſo? *Th.* dixi, inquam, ordine omnia.
Tr. Etiam fatetur de hoſpite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Negat? *Th.* negat, inquam. *Tr.* perii oppido, cum cogito.
Non confitetur? *Th.* dicam, ſi confeſſus ſit.
Quid nunc faciundum cenſes? *Tr.* egon' quid cenſeam?
Cape, obſecro hercule, cum eo una judicem:
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comeſt.
Dan. Sed Philolachetis eccum ſervom Tranium,
Qui mihi neque fœnus, neque ſortem argenti danunt.
Th. Quo te agis? *Tr.* nec quoquam abeo. næ ego ſum miſer,
Sceleſtus, natus diis inimicis omnibus!
Jam illo præſente adibit. næ ego homo ſum miſer!
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. *Dan.* hic ad me it, ſalvos ſum,
Spes eſt de argento. *Tr.* hilarus eſt fruſtra iſtic homo.
Salvere jubeo te, Miſargyrides, bene.
Dan. Salve & tu. quid de argento? *Tr.* abi ſis, bellua,
Continuo adveniens pilum injeciſti mihi.
Dan. Hic homo eſt inanis. *Tr.* hic homo eſt certe ariolus.
Dan. Quin tu iſtas mittis tricas? *Tr.* quin quid vis cedo.
Dan. Ubi Philolaches eſt? *Tr.* numquam potuiſti mihi
Magis opportunus advenire, quam advenis.
Dan. Quid eſt? *Tr.* concede huc. *Dan.* quin mihi argentum redditur?

Tr. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.
Dan. Ego hercle vero clamo. *Tr*. ah, gere morem mihi.
Dan. Quid tibi ego morẽ vis gerã? *Tr*. abi quæso hinc domũ.
Dan. Abeam? *Tr*. redito huc circiter meridie.
Dan. Reddeturne igitur fœnus? *Tr*. reddetur: nunc abi.
Dan. Quid ego huc recursem, aut operam sumã, aut conterã?
Quid, si hic manebo potius ad meridiem?
Tr. Immo abi domum. verum hercle dico: abi modo.
Dan. Quin vos mihi fœnus date. quid nugamini?
Tr. Eu, hercle, næ tu abi modo: ausculta mihi.
Dan. Jam, hercle, ego illunc nominabo. *Tr*. euge strenue!
Beatus vero es nunc, cum clamas. *Dan*. meum peto.
Multos me hoc pacto jam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
Responsiones omnes hoc verbo eripite.
Tr. Sortem accipe. *Dan*. immo fœnus, id primum volo.
Tr. Quid tu, homo hominum omnium tæterrime,
Venisti huc te extentatum? agas, quod in manu est.
Non dat, non debet. *Dan*. non debet? *Tr*. nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an *mavis*, *ut ali*quo abeat foras?
Urbem exsul *linquat factus* hic caussa tui,
Quoi sortem *vix dare lic*ebit? *Dan*. quin non peto.
Th. Eja, mastigia, ad me redi. *Tr*. jam istic ero.
Molestus ne sis, nemo dat, age quid lubet.
Tu solus, credo, fœnore argentum datas.
Dan. Cedo fœnus. redde fœnus. fœnus reddite.
Daturín' estis fœnus actutum mihi?
Date mihi fœnus. *Tr*. fœnus illic, fœnus hic.
Nescit quidem nisi fœnus fabularier
Veterator. neque ego tætriorem belluam
Vidisse me umquam quemquam, quam te, censeo.
Dan. Non ædepol nunc me tu istis verbis territas.
Th. Calidum hoc est: etsi procul abest, urit male.
Quod illud est fœnus, obsecro, quod illic petit?
Tr. Pater, eccum, advenit peregre non multo prius
Illius, is tibi & fœnus & sortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porro postules.

Vide num moratur? *Dan.* quin fer am,si quid datur. (tit?
*Th.*Quid ais tu?*Tr.*quid vis? *Th.*quis illic est?quid illic pe-
Quid Philolachetem gnatum compellat meum
Sic, & præsenti sibi facit convicium?
Quid illi debetur? *Tr.* obsecro hercle, jube
Obici argentum huic ob os impuræ belluæ.
Th. Jubeam? *Tr.* jube homini argento os verberarier.
Dan. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Th. Quod illud argentum est? *Tr.* huic debet Philolaches
Paullum. *Th.* quantillum? *Tr.* quasi quadraginta minas.
Dan. Ne sane id multum censeas, paullum id quidem est.
Tr. Audín'? videturne obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit? genus quod improbissumum est.
Th. Non ego istuc curo, qui sit, unde sit:
Id volo mihi dici, id me scire expeto.
Adeo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tr. Quatuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum, ut abeat. *Th.* egon' dicam dare?
Tr. Dic. *Th.* egone? *Tr.* tu ipsus dic modo,ausculta mihi.
Promitte: age inquam, ego jubeo. *Th.* responde mihi;
Quid eo est argento factum? *Tr.* salvom est. *Th.* solvite
Vosmet igitur, si salvom est. *Tr.* ædeis filius
Tuus emit. *Th.* ædeis? *Tr.* ædeis. *Th.* euge, Philolaches
Patrissat. jam homo in mercatura vortitur.
Aín' tu, ædeis? *Tr.* ædeis, inquam: sed scín' cujusmodi?
Th. Quî scire possim? *Tr.* vah! *Th.* quid est? *Tr.* ne me roga.
Th. Nam quid ita? *Tr.* speculo claras, clarorem merum.
Th. Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?
Tr. Talentis magnis totidem, quot ego & tu sumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.
Hinc sumsit, quas ei dedimus. satín' intellegis?
Nam postquam hæce ædes ita erant, ut dixi tibi,
Continuo est alias ædeis mercatus sibi.
Th. Bene hercle factum. *Dan.* heus, jam appetit meridies.
Tr. Absolve hunc quæso vomitum, ne hic nos enecet.
Quatuor quadraginta illi debentur minæ,
Et sors & fœnus. *Dan.* tantum est: nihilo plus peto.

Tr. Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas.
Th. Adolescens, mecum rem habe. *Dan.* nempe abs te petă.
Th. Petito cras. *Dan.* abeo; sat habeo, si cras fero.
Tr. Malum quod isti dî deæque omnes duint.
Ita mea consilia perturbat pænissume.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tætrius,
Nec minus bono cum jure, quam Danisticum.
Th. Qua in regione istas ædis emit filius?
Tr. Ecce autem perii! *Th.* dicisne hoc, quod te rogo?
Tr. Dicam: sed nomen domini quæro quid siet.
Th. Age, comminiscere ergo. *Tr.* quid ego nunc agam?
Nisi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse ædis hujus dicam filium.
Calidum hercle audivi esse optumum mendacium.
Quidquid dei dicunt, id rectum est dicere.
Th. Quid igitur? jam commentu's? *Tr.* dii istum perduint!
Immo istunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit ædis filius. *Th.* bonân' fide?
Tr. Siquidem es argentum redditurus, tum bonâ:
Si redditurus non es, non emit bonâ.
Th. Non in loco emit perbono has. *Tr.* immo optumo.
Th. Cupio hercle inspicere has ædis. pulta dum fores:
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio.
Tr. Ecce autem iterum nunc quid ego dicam, nescio;
Iterum jam ad unum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifesto teneor. *Th.* evoca dum aliquem foras:
Roga circumducat. *Tr.* heus tu. at hic sunt mulieres:
Videndum est primum, utrum eæ velintne, an non velint.
Th. Bonum æquomque oras. percontare & roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
Tr. Dii te deæque omnes funditus perdant, senex:
Ita mea consilia undique oppugnas mala.
Euge optume. eccum dominus ædium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consilii in cor convoco.
Igitur-dum accedam hunc, quando quid agam invenero.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Simo, Theuropides, Tranio.

MElius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando eſca una meruerit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum jubet me ire. minime.
Non mihi forte viſum illico fuit,
Melius quom prandium, quam ſolitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus ſomnus eſt de prandio: apage.
Clanculum ex ædibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, ſcio, domi.
Tr. Res parata eſt mala in veſperum huic ſeni.
Nam & cœnandum & cubandum eſt intus male.
Sim. Quo magis cogito ego cum meo animo;
Si quis dotatam uxorem habet,
Neminem ſollicitat ſopor.
Ire dormitum odio eſt. *nunc* vero *mihi*
Exſequi certa res eſt, ut abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
Atque pol neſcio, ut moribus ſient
Voſtræ; hæc ſat ſcio, quam me habeat male:
Pejuſque poſthac fore, quam fuit mihi.
Tr. Si abitus tuus tibi, ſenex, fecerit male,
Nihil erit, quod deorum ullum accuſites:
Te ipſe jure optumo merito incuſes licet.
Tempus nunc eſt ſenem hunc alloqui mihi.
Hoc habet: reperi, quî ſenem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. dii te ament plurimum, Simo.
Sim. Salvos ſis, Tranio. *Tr.* ut vales? *Sim.* non male.
Quid agis? *Tr.*hominem optumum teneo. *Sim.*amice facis,
Cum me laudas. *Tr.* decet certe. *Sim.* hercle at te ego
Haud bonum teneo ſervom. *Tr.* quid ita vero, Simo?
Sim. Quid nunc, quam mox? *Tr.* quid eſt? *Sim.* quod ſolet fieri.

Tr. Dic *igitur*, *quod solet fieri*, quid id est?
Sim. *Quod facitis vos. sed*, *ut verum*, *Tranio*, loquar:
Sic decet. ut homines sunt, ita morem geras.
Vita quam sit brevis, simul cogita.
Tr. Quid? ehem, vix tandem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
Sim. Musice, hercle, agitis ætatem, ita ut vos decet:
Vino & victu, piscatu probo, electili
Vitam colitis. *Tr.* immo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia hæc exciderunt.
Sim. Quîdum? *Tr.* ita oppido occidimus omnes, Simo.
Sim. Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc
Processerunt. *Tr.* ita, ut dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deseruit. *Sim.* quid est? quomodo, pessume?
Quæne subducta erat tuto in terra?
Tr. Hei! *Sim.* quid est? *Tr.* me miserum, occidi! *Sim.* qui?
Tr. quia
Venit navis, nostræ navi quæ frangat ratem.
Sim. Velim ut velles, Tranio. *sed* quid est negotii?
Eloquere. *Tr.* herus peregre venit. *Sim.* tunc tibi
Chor*da* tenditur: inde *in* ferriterium,
Postea *in crucem recta*. *Tr. nunc te ego per* genua
Obsecro; ne indicium hero facias meo. *Sim.* e me
Ne quid metuas, nihil sciet. *Tr.* patrone, salve.
Sim. Nihil moror mihi istiusmodi clientes.
Tr. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.
Sim. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
Jam de istis rebus voster quid sensit senex?
Tr. Nihil quidquam. *Sim.* numquid increpavit filium?
Tr. Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.
Nunc te hoc orare jussit opere maxumo,
Ut sibi liceret inspicere has ædis tuas.
Sim. Non sunt venales. *Tr.* scio equidem istuc. sed senex
Gynæceum ædificare volt hîc in suis,
Et balineas & ambulacrum & porticum.

Sim. Quid consomniavit? *Tr.* ego dicam tibi:
Dare volt uxorem filio, quantum potest:
Ad eam rem facere volt novum gynæceum.
Nam sibi laudâsse hasce ait architectonem
Nescio quem, esse ædificatas has sane bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, nisi tu nevis.
Sim. Næ ille malo quidem ab opere exemplum petit.
Tr. Quia hìc *audivit* esse æstatem perbonam:
Subdiu coli *absque Sole* perpetuum diem.
Sim. Immo ædepol vero,cum usquequaq; umbra est,tamen
Sol semper hìc est usque a mani ad vesperum,
Quasi flagitator adstat usque ad ostium.
Nec mihi umbra usquam est, nisi si in puteo quæpiam est.
Tr. Quid, Sarsinatis ecqua est? si Umbram non habes.
Sim. Molestus ne sis: hæc sunt sicut prædico.
Tr. Attamen inspicere volt. *Sim.* inspiciat, si lubet.
Si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo
Ipse ædificato. *Tr.* eon'? voco huc hominem? *Sim.*i,voca.
Tr. Alexandrum magnum, atque Agathoclem ajunt maxumas
Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora immortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Novitium mihi quæstum institui non malum!
Nam muliones mulos clitellarios
Habent, ego habeo homines clitellarios.
Magni sunt oneris: quidquid imponas, vehunt.
Nunc hunc haud scio an colloquar. congrediar.
Heus Theuropides. *Th.* quis nominat me?
Tr. Hero servos multum suo fidelis.
Quo me miseras, affero omne impetratum.
Th. Quid illic obsecro tam diu restitisti?
Tr. Seni non otium erat, id sum opperitus.
Th. Antiquum hoc obtines tuum, tardus ut sis.
Tr. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare,
Simul flare sorbereque haud facile
Est: ego hic esse & illic simul haud potui.

Th. Quid nunc? *Tr.* vise: specta tuo arbitratu.
Th. Age, duc me. *Tr.* num moror? *Th.* subsequor te.
Tr. Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
Sed mæstus est se hasce vendidisse.
Th. Quid tandem? *Tr.* orat ut suadeam Philolacheti,
Ut istas remittat sibi. *Th.* haud opinor.
Sibi quisque ruri metit. si male emtæ
Forent, nobis istas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias *jam habere haud* hominem oportet.
Tr. Morare hercle, *cum verba* facis. subsequere. *Th.* fiat.
Do tibi ego operam. *Tr.* senex illic est. hem! adduxi tibi hominem.
Sim. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides.
Th. Dii te ament. *Sim.* inspicere te ædis has velle ajebat mihi.
Th. Nisi tibi incommodum est. *Sim.* immo commodum. i intro, atque inspice.
Tr. At enim mulieres. *Sim.* cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula ædis oppido tamquam tuas.
Th. Tamquam? *Tr.* ah! cave tu illi objectes nunc in ægritudine,
Te has emisse: non tu vides hunc, voltu ut tristi est senex?
Th. Video. *Tr.* ergo irridere ne videare, & gestire admodum,
Noli facere mentionem te emisse. *Th.* intellego.
Et bene monitum duco, atq; te existumo humano ingenio.
Quid nunc? *Sim.* quin tu is intro, atque otiose perspectas, ut lubet?
Th. Bene benigneque arbitror te facere. *Sim.* factum ædepol volo.
Vin' qui perductet? *Th.* apage istum perductorem, non placet.
Sim. Quid, quid est? *Th.* errabo potius, quam perductet quispiam.
Tr. Viden' vestibulum ante ædis hoc? & ambulacrum quojusmodi?
Th. Luculentum ædepol profecto. *Tr.* age specta, postes cujusmodi!

Quan-

Quanta firmitate facti, & quanta crassitudine!
Th. Non videor vidisse posteis pulchriores. *Sim.* pol mihi
Eo pretio emti fuerant olim. *Tr.* audín', Fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas. *Th.* quanti hosce emeras?
Sim. Treis minas pro istis duobus, præter vecturam, dedi.
Th. Hercle quin multum improbiores sunt quam a primo credidi.
Tr. Quapropter? *Th.* quia ædepol ambo ab infimo tarmes secat.
Tr. Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet.
Atque etiam nunc satis boni sunt, si sint inducti pice.
Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus? *Th.* video. *Tr.* specta, quam arcte dormiunt.
Th. Dormiunt? *Tr.* illud quidem, ut connivent, volui dicere.
Satín' habes? *Th.* ut quidque magis contemplor, tanto magis placet.
Tr. Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
Quæso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
Jam vides? *Th.* profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
Tr. At tu istò ad vos obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si volturios forte possis contui.
Th. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio hic avem.
Tr. Age jam mitto, ignosco: ætate non quis obtuerier.
Th. Hæc, quæ possum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.
Sim. Latius demum est operæ pretium ivisse. *Th.* recte ædepol mones.
Sim. Eho istum, puer, circumduce hasce ædis, & conclavia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.
Th. Apage istum a me perductorem: nihil moror ductarier.
Quidquid est errabo potius, quam perductet quispiam.

Sim. Aedes dico. *Th.* ergo intro eo sine perductore. *Sim.* i, licet.
Th. Ibo intro igitur. *Tr.* mane sis: videam ne canis. *Th.* agedum vide.
Tr. Est. *Th.* ubi canis est? *Tr.* abi directa. st! abín' hinc in malam crucem?
At etiam restas? st! abi istinc. *Sim.* nihil pericli est, age.
Tam placida est, quam est aqua: vise. ire intro audacter licet.
Eo ego hinc ad forum. *Th.* fecisti commode, bene ambula.
Tranio age, canem istam a foribus abducas face.
Etsi non metuenda est. *Tr.* quin tu illam aspice, ut placide accubat!
Nisi molestum vis videri te, atque ignavom. *Th.* jam ut lubet,
Sequere hac igitur. *Tr.* equidem haud usquam a pedibus abscedam tuis.

ACTUS TERTII SCENA III.

Tranio, Theuropides.

Quid tibi visum est hoc mercimonii? *Th.* totus gaudeo. *Tr.* Num nimio emtæ tibi videntur? *Th.* numquam ædepol ego me scio
Vidisse usquam abjectas ædes, nisi modo hasce. *Tr.* ecquid placent?
Th. Ecquid placeăt, me rogas? immo hercle vero perplacēt.
Tr. Cujusmodi gynæceum? quid porticum? *Th.* insanùm bonam.
Nõ equidem ullam in publico esse majorem hac existumo.
Tr. Quin ego ipse & Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commensi. *Th.* quid igitur? *Tr.* longe omnium longissuma est.
Th. Dii immortales mercimonii lepidi! si hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria,
Numquam accipiam. *Tr.* si, here, te accipere cupias, ego numquam sinam. *Th.*

Th. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
Tr. Me suasore atque impulsore id factum audacter dicito:
Qui subegi, fœnore argentum ab Danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arrhaboni. *Th.* servavisti omnem ratem.
Nempe octoginta debentur huic minæ. *Tr.* haud nummo amplius.
Th. Hodie accipiat. *Tr.* ita enimvero: ne qua caussa subsiet,
Vel mihi denumerato: ego illi porro denumeravero.
Th. At enim, ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi.
Tr. Egone te joculo modo ausim, dicto aut facto fallere?
Th. Egon' abs te ausim non cavere, ne quid committam tibi?
Tr. Quia tibi umquam quidquam, postquam tuus sum, verborum dedi.
Th. Ego enim cavi recte, eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat sapio, si abs te modo uno caveo. *Tr.* tecum sentio.
Th. Nunc abi; i rus. dic me advenisse filio. *Tr.* faciam, ut voles.
Th. Curriculo abi, jube in urbem veniat jam simul tecum. *Tr.* licet.
Nunc ego me illâ per posticum ad congerrones conferam,
Dicam, ut hic res sint quietæ, atque ut hũc hinc amoverim.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Phaniscus.

SErvi, qui cum culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi solent esse heris utibiles.
Nam illi, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi expetunt consilia.
Exercent sese ad cursuram, fugiunt. sed
Hi, si reprehensi sunt, faciunt a malo
Peculium, quod nequeunt *facere de suo:*
Augent ex pauxillo, *thesaurum inde* parant.

Mihi,

Mihi, in pectore consilii *quod est*,
Lubet cavere malam rem prius,
Quam ut meum *tergum exsinceratum fiat*.
Ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo:
Malum cum impluit ceteros, non impluat mihi.
Nam ut servi volunt esse herum, ita solet esse:
Bonis boni sunt: improbi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostræ tot pessumi vivont,
Peculî sui prodigi, plagigeruli: ubi advorsum ut
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
Scio, quo properas: gestis aliquo jam hercle,
Ire vis, mula, foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
Hoc die crastini cum herus resciverit,
Mane castigabit eos bubulis exuviis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Phaniscus, Servos alius, Theuropides.

ILli erunt bucædæ multo potius, quam ego
Sim restio. *Serv.* mane tu, atque assiste illico:
Phanisce, etiam respice. *Ph.* mihi molestus ne sis.
Serv. Vide ut fastidit simia!
Ph. Mihi sum. libet esse. quid id curas?
Serv. Manesne illico, impure parasite?
Ph. Quî parasitus sum? *Serv.* ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quovis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. *Ph.* vah!
Oculi dolent. *Serv.* cur? *Ph.* quia fumus molestus.
Serv. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos
Nummos. *Ph.* non potes tu cogere me, ut tibi
Maledicam. novit herus me. *Serv.* suam

Qui-

Quidem pol culcitellam oportet. *Ph.* si sobrius sis,
Male non dicas. *Serv.* tibi obtemperem, cum tu mihi
Nequeas? *Ph.* at tu mecum, pessume, i advorsus.
Serv. Quæso hercle, Phanisce, abstine jam sermonem
De istis rebus. *Ph.* faciam, & pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his injuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addecet
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque convivarum sonitus, itidem ut antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam audio.
Th. Quæ illæc res est? quid illi homines quærunt apud ædes meas?
Quid volunt? quid introspectant? *Ph.* pergam pultare ostium.
Heus, reclude: heus, Tranio, etiam aperis? *Th.* quæ hæc est fabula?
Ph. Etiamne aperis? Callidamati nostro advorsũ venimus.
Th. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas ædis frangitis?
Ph. Herus hic noster potat. *Th.* herus hic voster potat? *Ph.* ita loquor.
Th. Puer nimium es delicatus. *Ph.* ei advorsum venimus.
Th. Quoi homini? *Ph.* hero nostro. quæso, quoties dicendum est tibi?
Th. Puer, hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerum probum.
Ph. Non hic Philolaches adolescens habitat hisce ædibus?
Serv. Senex hic cerebrosus est certe. *Ph.* erras pervorse, pater.
Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio
Hic habitare. *Th.* quin sex menses jam hic nemo habitat. *Serv.* somnias.
Th. Egone? *Serv.* tu. *Th.* tu ne molestus: sine me cum puero loqui. *Ph.*

Ph. Nemo habitat ? hem ! *Th.* ita profecto . *Ph.* nam heri & nudiustertius ,
Quartus , quintus , sextus usque , postquam hinc peregre ejus pater
Abiit , numquam hic triduum in unum desitum est esse & bibi .
Th. Quid ais ? *Ph.* triduum in unum est haud intermissum hic esse & bibi ,
Scorta duci , pergræcari , fidicinas , tibicinas
Ducere . *Th.* quis istæc faciebat ? *Ph.* Philolaches . *Th.* qui Philolaches ?
Ph. Cui patrem Theuropidem esse opinor . *Th.* hei hei ! occidi ,
Si hæc hic vera memorat . pergam porro percontarier .
Aín' tu istic potare solitum Philolachē istum, quisquis est ,
Cum hero vostro ? *Ph.* hic , inquam . *Th.* puere , præter speciem stultus es .
Vide sis , ne forte ad merendam quopiam devorteris ,
Atq; ibi meliuscule, quam satis fuerit, biberis. *Ph.* quid est?
Th. Ita dico , ne ad alias ædis perperam deveneris .
Ph. Scio, qua me ire oportet : & quo venerim, novi loqui .
Philolaches hic habitat , quojus est pater Theuropides .
Qui , postquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit . *Th.* Philolaches ergo ? *Ph.* ita , Philematium quidem .
Th. Quanti ? *Serv.* triginta talentis . *Ph.* μὰ τὸν Ἀ'πόλλω ! sed minis .
Th. Aín' , minis triginta amicam destinatam Philolachi ?
Ph. Ajo . *Th.* atque eam manu emisisse ? *Ph.* ajo . *Th.* &, postquam ejus hinc pater
Sit profectus peregre , perpotâsse assiduo
Tuo cum domino ? *Ph.* ajo . *Th.* quid , is ædes emit hic proxumas ?
Ph. Non ajo . *Th.* quadraginta etiam dedit huic quæ essent pignori ?
Ph. Neque illud ajo . *Th.* hei ! perdis . *Ph.* immo suum patrem illic perdidit .

Th.

Digitized by Google

Th. Vera cautas? *Ph.* vana vellem! patris amicus videlicet.
Th. Heu, ædepol patrem eum miserum prædicas! *Ph.* nihil hoc quidem est,
Triginta minæ, præ quam alios dapsiles sumtus facit.
Perdidit patrem. unus istic servos est sacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quæstum possiet.
Aedepol me ejus patris miseret, qui cum istæc sciet
Facta ita, amburet misero ei corculum carbunculus.
Th. Siquidem istæc vera sunt. *Ph.* quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis hasce aperit? *Th.* quid istac pultas, ubi nemo intus?
Ph. Alio credo comissatum abîsse. abeamus nunc jam.
Th. Puere, jamne abis? libertas pænula est tergo tuo.
Ph. Mihi, nisi herum metuam & curem, nihil est, quî tergum tegam.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Theuropides, Simo.

PErii hercle, quid opus est verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
Sed etiam in terras solas, orasque ultimas
Sum circumvectus. ita ubi nunc sim nescio.
Verum jam scibo: nam eccum, unde ædis filius
Meus emit. quid ais tu? *Sim.* a foro incedo domum.
Th. Numquid processit ad forum hodie novi?
Sim. Etiam. *Th.* quid tandem? *Sim.* vidi efferri mortuum. *Th.* hem,
Novum! *Sim.* unum vidi mortuum efferri foras,
Modo eum vixisse ajebant. *Th.* væ capiti tuo.
Sim. Quid tu ut otiosus res novas requiritas?
Th. Quia hodie adveni peregre. *Sim.* promisi foras,
Ad cœnam ne me tu evocare censeas.
Th. Haud postulo ædepol. *Sim.* verum cras, nisi quis prius
Vocaverit me, vel apud te cœnavero.

Th.

Digitized by Google

Th. Ne istuc quidem ædepol postulo . nisi quid magis
Es occupatus , operam mihi da . *Sim.* maxume .
Th. Minas quadraginta accepisti , quas sciam ,
A Philolachete . *Sim.* numquam nummum , quod sciam .
Th. Quid , a Tranione servo ? *Sim.* multo id minus .
Th. Quas arrhaboni tibi dedit ? *Sim.* quid somnias ?
Th. Egone ? at quidem tu , qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere .
Sim. Quid autem ? *Th.* quod me absente tecum hìc filius
Negotii gessit . *Sim.* mecum ut ille hìc gesserit ,
Dum tu hic abes , negotii ? quidnam ? aut quo die ?
Th. Minas tibi octoginta argenti debeo .
Sim. Non mihi quidem hercle . verum , si debes , cedo :
Fides servanda est , ne ire inficias postules .
Th. Profecto non negabo debere , & dabo ;
Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges .
Sim. Quæso ædepol huc me aspecta , & responde mihi .
Te velle uxorem ajebat tuo nato dare ,
Ideo ædificare hoc velle ajebat in tuis .
Th. Hìc ædificare volui ? *Sim.* sic dixit mihi .
Th. Hei mihi , disperii ! vocis non habeo satis .
Vicini , interii , perii . *Sim.* numquid Tranio
Turbavit ? *Th.* immo exturbavit omnia .
Te ludificatu 'st & me hodie indignis modis .
Sim. Quid tu ais ? *Th.* hæc res sic est , ut narro tibi ,
Te ludificatus & me hodie in perpetuum modum .
Nunc te obsecro , ut me bene juves , operamque des .
Sim. Quid vis ? *Th.* i mecum , obsecro , una simul .
Sim. Fiat . *Th.* servorumque operam & lora mihi cedo .
Sim. Sume . *Th.* eâdemque operâ hæc tibi narravero ,
Quîs me & te exemplis hodie ille ludificatus est .

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Tranio , Theuropides .

QUi homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id esse dicam verbum nauci,
nescio . Nam

Nam herus me poſtquam rus miſit, ut filium ſuum arceſſerem,
Abii illà per angiportum ad hortum noſtrum clanculum:
Oſtium quod in angiportu eſt, horti pateſeci fores;
Eaque eduxi omnem legionem, & mareis & feminas.
Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio conſilium, ut ſenatum congerronum convocem.
Quem cum convocavi, atque illi me e ſenatu ſegregant.
Ubi ego video rem vorti in meo foro, quantum poteſt,
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida eſt:
Pergunt turbare uſque, ut ne quid poſſit conquieſcere.
Nam ſcio equidem nullo pacto jam eſſe poſſe clam ſenem.
Sed quid hoc eſt, quod foris concrepuit proxumâ viciniâ?
Herus meus hic quidem eſt. guſtare ego ejus ſermonẽ volo.
Th. Illico intra limen aſtate illic; ut, cum extemplo vocem,
Continuo exſiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædis præſtolabor ludificatorem meum:
Quojus ego hic ludificabo corium, ſi vivo, probe.
Tr. Res palam eſt. nunc te videre melius eſt, quid agas, Tranio.
Th. Docte atque aſtute mihi captandum eſt cum illoc, ubi huc advenerit.
Non ego illi extemplo ita meum oſtendam ſenſum: mittam lineam.
Diſſimulabo me horum quidquam ſcire. *Tr.* o mortalem malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba dare illi non magis hodie quiſquam, quam lapidi, poteſt.
Aggrediar hominem: appellabo. *Th.* nunc ego ille huc veniat velim.
Tr. Siquidem pol me quæris, aſſum præſens præſenti tibi.
Th. Euge Tranio, quid agitur? *Tr.* veniunt ruri ruſtici.
Philolaches jam hic aderit. *Th.* ædepol mihi opportune advenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem & malum.

Tr. Quî dum? *Th.* qui negat noviſſe vos. *Tr.* negat? *Th.* nec vos ſibi
Nummum umquam argenti dediſſe. *Tr.* abi, ludis me, credo: haud negat.
Th. Quid jam? *Tr.* ſcio, jocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
Th. Immo ædepol negat profecto: neque ſe has ædis Philolachi
Vendidiſſe. *Tr.* eho, an negavit ſibi datum argentum, obſecro?
Th. Quin jusjurandum pollicitus eſt dare, ſi vellem, mihi;
Neque ſe haſce ædis vendidiſſe, neq; ſibi argentum datum.
Dixi ego iſtuc idem illi. *Tr.* quid ait? *Th.* ſervos pollicitu'ſt dare
Suos mihi omnes quæſtioni. *Tr.* nugas. numquam ædepol dabit.
Th Dat profecto. *Tr.* quin & illum in jus jube ire. *Th.* jam mane.
Experiar, ut opinor: certum eſt. *Tr.* mihi hominem cedo.
Th. Quid ſi igitur ego arceſſam homines? *Tr.* factum jam eſſe oportuit:
Vel hominem jube ædis mancipio poſcere. *Th.* immo hoc primum volo,
Quæſtioni accipere ſervos. *Tr.* faciundum ædepol cenſeo. ego
Interim hanc aram occupabo. *Th.* quid ita? *Tr.* nullam rem ſapis:
Ne enim illi huc confugere poſſint, quæſtioni quos dabit,
Hic ego tibi præſidebo, ne interbitat quæſtio.
Th. Surge. *Tr.* minime. *Th.* ne occupaſſis, obſecro, aram. *Tr.* cur? *Th* ſcies.
Quia id enim maxume volo, ut illi iſtoc confugiant: ſine.
Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. quid tu porro vis ſerere negotium?
Neſcis tu quam meticuloſa res ſit ire ad judicem.
Th. Surge dum huc. eſt conſulere igitur quiddam quod tecum volo.

Tr.

Tr. Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de divinis locis.
Th. Surge, ne nugare: aspice dum contra me. *Tr.* aspexi. *Th.* vides?
Tr. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
Th. Quî dum? *Tr.* quia nihil quæsti fiet. mali hercle ambo sumus.
Th. Perii! *Tr.* quid tibi est? *Th.* dedisti verba. *Tr.* quî tandem? *Th.* probe
Me emunxti. *Tr.* vide sis, satí'ne recte? num mucci fluunt?
Th. Immo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta vostra repperi radicitus,
Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Numquam ædepol hodie inultus destinaverim tibi.
Jam jubebo ignem & sarmenta, carnufex, circumdari.
Tr. Ne faxis: nam elixus esse, quam assus, soleo suavior.
Th. Exempla ædepol faciam ego in te. *Tr.* quia placeo, exemplum expetis.
Th. Loquere, quojusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
Tr. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
Th. Aliud te rogo. *Tr.* aliud ergo nunc tibi respondeo.
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo præsente mecum agito, si quid voles.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Callidamates, Theuropides, Tranio.

UBi somnum sepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,
Philolaches venisse mihi suum peregre huc ait patrem,
Quoq;modo hominem advenientem servos ludificatus siet.
Ait sese metuere in conspectum illius occedere.

Digitized by Google

Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus ,
Qui a patre ejus conciliarem pacem.atque eccum optume .
Jubeo te ſalvere : & ſalvus cum advenis , Theuropides ,
Peregre,gaudeo . hic apud nos hodie cœnes . *Th.*ſic tale ....
Callidamate , dei te ament , de cœna facio gratiam .
Call. Quin venis ? *Tr.* promitte: ego ibo pro te, ſi tibi non libet .
Th. Verbero , etiam irrides ? *Tr.* quian' me pro te ire ad cœnam autumo ?
Th. Non enim ibis.ego ferare faxo, ut meruiſti,in crucem .
Call. Age mitte iſta, & ito ad me ad cœnam . *Tr.* dic venturum . quid taces ?
Call. Sed tu iſtuc quid confugiſti in aram inſcitiſſumus ?
Tr. Adveniens perterruit me . loquere nunc,quid fecerim:
Nunc utriuſque diſceptator,eccum,adeſt: age, diſputa .
Th. Filium corrupiſſe ajo te meum . *Tr.* auſculta modo.
Fateor peccaviſſe , amicam liberâſſe , abſente te
Fœnori argentum ſumſiſſe , id eſſe abſumtum prædico .
Numquid aliud fecit , niſi quod faciunt ſummis gnati generibus ?
Th. Hercle mihi tecum cavendum eſt : nimis quam es orator catus .
Call. Sine me dum iſtuc judicare : ſurge , ego iſti aſſedero .
Th. Maxume , accipito hanc ad te litem . *Tr.* enim iſtic captio eſt .
Fac , ego ne metuam igitur , & ut tu meam timeas vicem.
Th. Jam minoris omnia facio , præ quam quibus modis
Me ludificatus eſt. *Tr.*bene hercle factũ,& factum gaudeo .
Sapere iſtac ætate oportet , qui ſunt capite candido .
Th. Quid ego nunc faciam , ſi amicus Demipho , aut Philonides ?
Tr. Dicito iis , quo pacto tuus te ſervos ludificaverit :
Optumas fruſtrationes dederis in Comœdiis .
Call. Tace parumper : ſine viciſſim me loqui : auſculta . *Th.* licet .
Call. Omnium primum ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo .
Is adiit me.nam illum prodire pudet in conſpectum tuum,

Pro-

Propterea, quæ fecit quia te fcire fcit. nunc te obfecro,
Stultitiæ adolefcentiæque ejus ignofcas. tuus eft.
Scis folere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quidquid fecit, nobifcum una fecit. nos deliquimus.
Fœnus, fortem, fumtumque omne, quî amica eft, omnia
Nos dabimus, nos conferemus, noftro fumtu, non tuo.
Th. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu. neque illi fum iratus, neque quidquam fuccenfeo.
Immo me præfente amato, bibito, facito quod lubet,
Si hoc pudet, feciffe fumtum; fupplicii habeo fatis.
Call. Difpudet. *Tr.* *dat* iftam veniam. quid me fiet nunc jã?
Th. Verberibus cædére, lutum, pendens. *Tr.* tamen etfi pudet?
Th. Interimam hercle ego, fi vivo. *Call.* fac iftam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quæfo hanc noxiam cauffa mea.
Th. Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam,
Quam ut non ego iftum pro fuis factis peffumis peffum premam.
Call. Mitte quæfo iftunc. *Th.* hem, viden'ut reftat furcifer?
Call. Tranio, quiefce, fi fapis. *Th.* tu quiefce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut fit quietus, fubegero.
Call. Nihil opus eft profecto: age jam, fine te exorarier.
Th. Nolo ores. *Call.* quæfo hercle. *Th.* nolo, inquam, ores. *Call.* nequidquam nevis.
Hanc modo unam noxiam; unam, quæfo, fac cauffa mea.
Tr. Quid gravaris? quafi non cras jam commeream aliam noxiam:
Ibi utrumque, & hoc & illud, poteris ulcifci probe.
Call. Sine te exorem. *Th.* age abi, abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, Fabula hæc eft acta: vos plaufum date.

FINIS MOSTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI

MENAECHMEI.

Dramatis Personæ.

PENICULUS, *parasitus*.
MENAECHMUS *surreptus*.
EROTIUM, *meretrix*.
CYLINDRUS, *coquus*.
MENAECHMUS *Sosicles*.
MESSENIO, *servos*.
MULIER, *uxor*.
SERVOS *alius*.
ANCILLA.
SENEX.
MEDICUS.
LORARII.

ARGUMENTUM.

Mercator Siculus, cui erant gemini filii;
Ei, surrepto altero, mors obtigit.
Nomen surrepticii illi indit, qui domi est
Avus paternus, facit Menæchmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adolevit, quæritat
Circum omnes oras. post Epidamnum devenit:
Hìc fuerat auctus ille surrepticius.
Menæchmum civem credunt omnes advenam:
Eumque appellant meretrix, uxor, & socer.
Ii se cognoscunt fratres postremo invicem.

PROLOGUS.

Salutem primum jam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quæso, ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite.
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc Poetæ faciunt in Comœdiis.

Omneis

Digitized by Google

Omneis res geſtas eſſe Athenis autumant,
Quo illud vobis Græcum videatur magis.
Ego nuſquam dicam, niſi ubi factum dicitur.
Atque adeo hoc argumentum Græciſſat, tamen
Non Atticiſſat, verum Siciliciſſitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipſo horreo.
Tantum ad narrandum argumentum adeſt benignitas.
Mercator quidam fuit Syracuſis ſenex,
Ei ſunt nati filii gemini duo,
Ita forma ſimili pueri, uti mater ſua
Non internôſſe poſſet, quæ mammam dabat;
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat:
Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis voſtrûm cenſeat.
Poſtquam jam pueri ſeptuennes ſunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit ſecum ad mercatum ſimul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant.
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamnienſis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater ejus autem, poſtquam puerum perdidit,
Animum deſpondit: eaque is ægritudine
Paucis diebus poſt Tarenti emortuu'ſt.
Poſtquam Syracuſas de re ea nuntius redit
Ad avom puerorum, puerum ſubreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti eſſe emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui ſubreptus eſt, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi eſt:
Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipſus eodem avos eſt vocatus nomine:

Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, jam nunc prædíco prius,
Idem eſt ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum eſt mihi,
Ut hanc rem vobis examuſſim diſputem.
Si quis quid voſtrûm Epidamnum curari ſibi
Velit, is audacter imperato & dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id poſſit ſibi.
Nam niſi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit; magis majores nugas egerit.
Verum illuc redeo, unde abii, atque uno aſto in loco.
Epidamnienſis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui ſurripuit alterum;
Ei liberorum, niſi divitiæ, nihil erat:
Adoptat illum puerum ſurrepticium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit;
Eumque hæredem fecit, quam ipſe obiit diem.
Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
Ingreſſus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri ſubduxit pedes,
Abſtraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi divitiæ evenerunt maxumæ.
Is illic habitat geminus ſurrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracuſis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum ſervo ſuo
Hunc quæritatum geminum germanum ſuum.
Hæc urbs Epidamnus eſt, dum hæc agitur Fabula:
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiæ quoque ſolent mutarier:
Modo enim idem fit leno, modo adoleſcens, modo ſenex,
Pauper, mendicus, rex, paraſitus, ariolus.

Digitized by Google

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Peniculus.

JUventus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Major lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti januam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavum. nugæ sunt eæ.
Quem tu asservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edit & quod potet, præbeas,
Suo arbitratu & affatim cotidie,
Numquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istæc nimis lenta vincla sunt escaria:
Quam magis extendas, tanto astringunt arctius.
Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quo jam diu
Sum judicatus, ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat
Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita est adolescens ipsus escæ maxumæ,
Cerealeis cœnas dat, ita mensas exstruit:
Tantas struices concinnat patinarias;
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissumum.
Id quoque jam cari, qui instruuntur, deserunt.
Nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menæchmum eccum ipsum video, progreditur foras.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS PRIMI SCENA II.

Menæchmus surreptus, Peniculus.

NI mala, ni stulta sis, ni indomita imposque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Præterhac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas, 5
Rogitas,quo ego eam,quam rem agã, quid negotii geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem necesse loqui est, quidquid egi, atque ago. 9
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, ut facturus, dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo: nec quidquam eges:
Malo cavebis, si sapis: virum observare desines. 13
Atque adeo, ne me nequidquam serves, ob eam industriam
Hodie ducam scortum,atq;ad cœnam aliquo condicã foras.
Pen. Illic homo se uxori simulat male loqui,loquitur mihi.
Nam si foris cœnat,profecto me, haud uxorem, ulciscitur.
Men. Evax, jurgio hercle tandem uxorem abegi ab janua.
Ubi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes,quia pugnavi fortiter? 20
Hanc modo uxori intus pallam surripui. ad scortum fero.
Sic hoc decet dari facete verba custodi catæ.
Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc lepidum, hoc factum est fabre.
Meo malo a mala abstuli: hoc ad damnum deferetur *hinc*.
Avorti prædam ab hostibus, nostrûm salute sociûm. 25
Pen. Heus adolescẽs,ecqua in istac pars inest præmii mihi?
Men. Perii!in insidias deveni *Pen.*immo in præsidiũ.ne time.
Men. Quis homo est? *Pen.* ego sum. *Men.* ô mea commoditas, ô mea opportunitas,
Salve! *Pen.* salve. *Men.* quid ais? *Pen.* teneo dextera Genium meum. *Men.*

Men. Non potuisti magis per tempus mihi advenire, quam advenis. 30
Pen. Ita ego soleo: commoditatis omneis articulos scio.
Men. Vin' tu facinus luculentum inspicere? *Pen.* quis id coxit coquus?
Jam sciam, si quid titubatum est, ubi reliquias videro.
Men. Dic mihi, numquà tu vidisti tabulã pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?
Pen. Sæpe. sed quid istæ picturæ ad me attinent? *Men.* age, me aspice. 36
Ecquid assimulo similiter? *Pen.* qui istic est ornatus tuus?
Men. Dic hominem lepidissumum esse me. *Pen.* ubi esuri sumus?
Men. Dic modo hoc quod ego te jubeo. *Pen.* dico: homo lepidissume.
Men. Ecquid audes de tuo istuc addere? *Pen.* atque hilarissume. 40
Men. Perge. *Pen.* non pergo hercle ego, nisi scio qua gratia.
Litigium est tibi cum uxore. oh, mihi abs te caveo cautius.
Men. Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.
Pen. Age sane igitur, quando æquom oras, quam mox incendo rogum?
Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.
Men. Te morare, mihi quom obloquere. *Pen.* oculum effodito persolum 46
Mihi, Menæchme, si ullum verbum faxo, nisi quod jusseris.
Men. Concede huc a foribus. *Pen.* fiat. *Men.* etiam concede huc. *Pen.* licet.
Men. Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.
Pen. Heu ædepol, ne tu, ut ego opinor, esses agitator probus.
Men. Quî dum? *Pen.* ne te uxor sequatur, respectas idemtidẽ.
Men. Sed quid ais? *Pen.* egone? id enim quod tu vis, id ajo, atque id nego. 52
Men. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere conjecturam? *Pen.* captum sit collegium *augurum*.
Men. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines?

Pen.

Pen. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre,
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
Men. Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. ut fastidis! *Pen.* decet.
Men. Quid igitur? quid olet? responde. *Pen.* furtum, scortum, prandium.
Men. Nunc ad amicam deferetur hãc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi jubebo jam apparari prandium.
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.
Pen. Expedite fabulatu's: jam fores ferio? *Men.* feri:
Vel mane etiam. *Pen.* mille passûm commoratu's cantharũ.
Men. Placide pulta. *Pen.* metuis credo, ne fores Samiæ fient.
Men. Mane, mane obsecro hercle: ab se ecca exit. *Pen.* oh! Solem vides.
Satín' ut occæcatu's præ hujus corporis candoribus!

ACTUS PRIMI SCENA III.

Erotium, Peniculus, Menæchmus surreptus.

ANime mi, Menæchme, salve. *Pen.* quid ego? *Er.* extra numerum es mihi.
Pen. Idem istuc aliis ascriptivis ad legionem fieri solet.
Men. Ego istic mihi hodie apparari jussi apud te prœlium.
Er. Hodie id fiet. *Men.* in eo uterque pro Ilio potabimus,
Uter ubi melior bellator erit inventus cantharo.
Tua est legio: adjudicato, cum utro hanc noctem sies.
Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!
Er. Interim nequis, quin ejus aliquid indutus sies.
Quid hoc est? *Men.* induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.
Er. Superas facile, ut superior sis mihi, quam quisquam qui impetrant.
Pen. Meretrix tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat videt.
Nam si amabas, jam oportebat nasum abreptum mordicus.
Men. Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

Pen. Cedo : sed obsecro hercle salta sic cum palla postea .
Men. Ego saltabo ? sanus hercle non es . *Pen.* egone , an tu magis ?
Si non saltas , exue igitur . *Men.* nimio ego hanc periculo
Surripui hodie . meo quidem animo , ab Hippolyta succingulum
Hercules haud æque magno umquam abstulit periculo .
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus .
Hoc animo decet animatos esse amatores probos .
Pen. Qui quidem ad mendicitatem se properent detrudere.
Men. Quatuor minis ego emi istanc anno uxori meæ .
Pen. Quatuor minæ periere plane , ut ratio redditur .
Men. Scin' quid volo ego te accurare ? *Er.* scio. curabo quæ voles .
Men. Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid scitamentorum de foro obsonarier ,
Glandionidam suillam , laridum pernonidem , aut
Sinciput , aut polimenta porcina , aut aliquid ad eum modum :
Madida quæ mihi apposita in mensam,milvinã suggerant .
Atque actutum . *Er.* licet ecastor . *Men.* nos prodimus ad forum .
Jam nos hic erimus : dum coquitur , interim potabimus .
Er. Quando vis,veni; parata res erit . *Men.* propera modo.
Sequere tu. *Pen.* ego hercle vero te & servabo,& te sequar:
Neque hodie ut te perdam , mercam deûm divitias mihi .
Er. Evocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Erotium , Cylindrus .

SPortulam cape atque argentum . eccos tris nummos habes .
Cyl. Habeo . *Er.* abi atque obsonium affer , tribus vide quod sit satis ;
Neque desiat, neque supersit . *Cyl.* quojusmodi hi homines erunt ?

Er.

Digitized by Google

Er. Ego, & Menæchmus, & Paraſitus ejus. *Cyl.* jam iſti
ſunt decem:
Nam Paraſitus octo hominum munus facile fungitur.
Er. Elocuta ſum convivas, ceterum cura. *Cyl.* licet.
Cocta ſunt, jube ire accubitum. *Er.* redi cito. *Cyl.* jam
ego hic ero.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Menæchmus Soſicles, Meſſenio.

NUlla eſt voluptas navitis, Meſſenio,
Major, meo animo, quam quom ex alto procul
Terram conſpiciunt. *Meſſ.* major, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas, quæ fuerit tua.
Sed quæſo, quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An, quaſi mare, omneis circumimus inſulas?
Men. Fratrem quæſitum geminum germanum meum.
Meſſ. Nam quid modi futurum eſt illum quærere?
Hic annus ſextus, poſtquam ei rei operam damus.
Iſtros, Hiſpanos, Maſſilienſes, Illurios,
Mare ſuperum omne, Græciamque exoticam,
Oraſque Italicas omneis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. ſi acum credo quæreres,
Acum inveniſſes, ſi appareret, jam diu.
Hominem inter vivos quæritamus mortuum:
Nam inveniſſemus jam diu, ſi viveret.
Men. Ergo iſtuc quæro certum qui faciat mihi,
Qui ſeſe dicat ſcire, eum eſſe mortuum.
Operam præterea numquam ſumam quærere.
Verum aliter vivus numquam deſiſtam exſequi.
Ego illum ſcio, quam cordi ſit carus meo.
Meſſ. In ſcirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus, niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus?
Meſſ. Dictum faceſſas doctum, & diſcaveas malo.
Moleſtus ne ſis. non tuo hoc fiet modo. *Meſſ.* hem,
Illoc enim verbo eſſe me ſervom ſcio.

Non

Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menæchme: quom inſpicio marſupium,
Viaticati hercle admodum æſtive ſumus.
Næ tu hercle, opinor, niſi domum revorteris,
Ubi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nam ita eſt hæc hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum ſycophantæ & palpatores plurimi
In urbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nuſquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum eſt,
Quia nemo ferme huc ſine damno divortitur.
Men. Ego iſtuc cavebo: cedo dum mihi huc marſupium.
Meſſ. Quid eo vis? *Men.* jam abs te metuo de verbis tuis.
Meſſ. Quid metuis? *Men.* ne mihi damnũ in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Meſſenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero,
Ne tu delinquas, neve ego iraſcar tibi.
Meſſ. Cape, atque ſerva. me lubente feceris.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Cylindrus, Menæchmus Soſicles, Meſſenio.

Bene obſonavi, atque ex mea ſententia
Bonum anteponam prandium pranſoribus.
Sed eccum Menæchmum video. væ tergo meo!
Prius jam convivæ ambulant ante oſtium,
Quam ego obſonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menæchme, ſalve. *Men.* dî te amabunt! ſcis quis ego ſum?
Cyl. Non hercle vero! ubi convivæ ceteri?
Men. Quos tu convivas quæris? *Cyl.* paraſitum tuum.
Men. Meum paraſitum? certe hic inſanus eſt homo.
Meſſ. Dixín' tibi eſſe hic ſycophantas plurimos?
Men. Quem tu paraſitum quæris, adoleſcens, meum?

Cyl. Peniculum. *Mess.* eccum! in vidulo salvum fero.
Cyl. Menæchme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo. *Men.* responde mihi;
Adolescens, quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri? *Cyl.* nummo. *Men.* eum a me accipe.
Jube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
Cyl. Cylindrus ego sum: non nôsti nomen meum?
Men Seu tu Cylindrus, seu Coriendrus, perieris.
Ego te non novi, neque novisse adeo volo.
Cyl. Est tibi Menæchmo nomen tantum, quod sciam.
Men. Pro sano loqueris, cum me appellas nomine.
Sed ubi novisti me? *Cyl.* ubi ego te noverim?
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.
Men. Neque hercle habeo, neque te, quis sis homo, scio.
Cyl. Non scis quis ego sim? qui tibi sæpissume
Cyathisso apud nos, quando potas. *Mess.* hei mihi,
Cum nihil est, illi quî homini diminuam caput.
Men. Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi, neque veni? *Cyl.* negas?
Men. Nego hercle vero. *Cyl.* non tu in illisce ædibus
Habitas? *Men.* dii illos homines, qui illic habitāt, perduint.
Cyl. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audín', Menæchme? *Men.* quid vis? *Cyl.* si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Jubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi.
Mess. Heu hercle hominem multum & odiosum mihi!
Cyl. Solet jocari sæpe mecum illo modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.
Men. Quid ais tu? *Cyl.* quid vis, inquam? satín' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius,
Tibi & parasito & mulieri? *Men.* quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere? *Mess.* quod te urget scelus,

Qui

Qui huic sis molestus ? *Cyl.* quid tibi mecum est rei ?
Ego te non novi : cum hoc , quem novi , fabulor .
Men. Non ædepol tu homo sanus es . certo scio .
Cyl. Jam ergo hæc madebunt faxo : nihil morabitur .
Proin tu ne quo abeas longius ab ædibus .
Numquid vis ? *Men.* ut eas maxumam in malam crucem .
Cyl. Ire hercle melius est te interim , atque accumbere ,
Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam .
Ibo intro , & dicam te hic astare Erotio .
Ut te hinc abducat , potius quam hic astes foris .
Men. Jamne abiit ? ædepol haud mendacia
Tua verba experior esse . *Mess.* observato modo .
Nam istic meretricem credo habitare mulierem ,
Ut quidem ille insanus dixit , qui hinc abiit modo .
Men. Sed miror , quî ille noverit nomen meum .
Mess. Minime hercle mirum . morem hunc meretrices habent :
Ad portum mittunt servulos , ancillulas ,
Si qua peregrina navis in portum advenit ,
Rogant , cujatis sit , quid ei nomen siet .
Post illæ extemplo se applicant , agglutinant .
Si pellexerunt , perditum amittunt domum .
Nunc in istoc portu stat navis prædatoria ,
Abs qua cavendum nobis sane censeo .
Men. Mones quidem hercle recte . *Mess.* tum demum sciam
Recte monuisse , si tu recte caveris .
Men. Tace dum parumper : nam concrepuit ostium .
Videamus, qui hinc egreditur . *Mess.* hoc ponam interim .
Asservatote hæc , fultis , navales pedes .

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Erotium , Cylindrus , Menæchmus Sosicles , Messenio .

SIne fores sic : abi . nolo operiri .
Intus para , cura . vide quod opus est ut

Fiat. sternite lectos, incendite odores.
Munditia illecebra animo est amantum.
Amanti amœnitas malo est, nobis lucro est.
Sed ubi ille est, quem coquus ante ædis esse ait?
Atque eccum video, qui mihi est usui, &
Plurimum prodest: item huic ultro fit, ut
Meret, potissumus nostræ domi ut sit:
Nunc eum adibo, alloquar ultro.
Animule mi, mihi mira videntur,
Hic te stare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus cum hæc tua sit.
Omne paratum est,
Ut jussisti, atque ut voluisti: neque tibi est
Ulla mora intus. prandium, ut jussisti, hic
Curatum est: ubi lubet, ire licet accubitum.
Men. Quîcum hæc mulier loquitur? *Er.* equidem tecum. *Men.* quid mecum tibi
Fuit umquam, aut nunc est negotii? *Er.* quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: atque id haud immerito tuo.
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.
Men. Certo hæc mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Quæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Mess. Dixín' ego istæc hic solere fieri? folia nunc cadunt,
Præ ut si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadēt.
Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ.
Sed sine me dum hanc compellare. heus mulier! tibi dico. *Er.* quid est?
Mess. Ubi tu hunc hominem novisti? *Er.* ibidem, ubi hic me jam diu,
In Epidamno. *Mess.* in Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, numquam intro tetulit. *Er.* eja, delicias facis,
Mi Menæchme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius.
Men. Hæc quidem ædepol recte appellat meo me mulier nomine.

Nimis

Nimis miror,quid hoc sit negotii. *Mess.* oboluit marsupium
Huic istuc,quod habes. *Men.* atque ædepol tu me monuisti probe.
Accipe-dum hoc. jam scibo, utrum hæc me mage amet, an marsupium.
Er. Eamus intro, ut prandeamus. *Men.* bene vocas: tam gratia est.
Er. Cur igitur tibi me jussisti coquere dudum prandium?
Men. Egone te jussi coquere? *Er.* certo tibi & parasito tuo.
Men. Quoi, malum, parasito? certo hæc mulier non sana est satis.
Er. Peniculo. *Men.* quis iste est Peniculus? quî extergentur baxeæ?
Er. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab uxore tua surripuisti. *Men.* quid est?
Tibi pallam dedi, quam uxori meæ surripui? sanan' es?
Certe hæc mulier cantherino ritu astans somniat.
Er. Quî lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi,
Facta quæ sunt? *Men.* dic quid est id, quod negem, quod fecerim?
Er. Pallam te hodie mihi dedisse uxoris. *Men.* etiam nunc nego.
Ego quidem neque umquam uxorem habui, neque habeo: neque huc
Umquã,postquam natus sum,intra portam penetravi pedẽ.
Prandi in navi. inde huc egressus sum. te conveni. *Er.* eccere,
Perii misera! quam tu nunc mihi navem narras? *Men.* ligneam,
Sæpe tritam, sæpe fixam, sæpe excussam malleo,
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumus est.
Er. Jam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.
Men. Nescio quem, mulier, alium hominem, non me,quæritas.
Er. Non ego te novi Menæchmũ,Moschò prognatum patre?
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,

Ubi Rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pinthia:
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero est. *Men.* haud falso, mulier, prædicas.
Mess. pro Juppiter!
Num istæc mulier illinc venit, quæ te novit tam cate?
Men. Hercle opinor pernegari non potest. *Mess.* ne feceris,
Perîsti, si intrassis intra limen. *Men.* quin tace modo:
Bene res geritur: assentabor, quidquid dicet, mulieri:
Si possim hospitium nancisci. Jamdudum, mulier, tibi
Non imprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meæ
Uxori renuntiaret de palla & de prandio.
Nunc, quando vis, eamus intro. *Er.* etiam Parasitum manes?
Men. Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque, si venerit,
Eum volo intromitti. *Er.* ecastor haud invita fecero.
Sed scin' quid te amabo ut facias? *Men.* impera quidvis modo.
Er. Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quæ volo.
Men. Hercle quin tu recte dicis. eâdem ignorabitur:
Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.
Er. Ergo mox auferto tecum, quando abibis. *Men.* maxume.
Er. Eamus intro. *Men.* jam sequar te. hunc volo etiam colloqui.
Eho Messenio, accede huc. *Mess.* quid negotii est? *Men.* st! scire vis?
Mess. Quid ergo? *Men.* opu'st. *Mess.* quid opu'st? *Men.* scio, ut me dices. *Mess.* tanto nequior.
Men. Habeo prædam: tantum incepi operis. i, quantum potest:
Abduc istos in tabernam actutum diversoriam.
Tum facito ante Solis occasum, ut venias advorsum mihi.
Mess. Non tu istas meretrices novisti, here? *Mess.* tace, inquam.

Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
Mulier hæc stulta atque inscita est, quantum perspexi modo.
Est hic præda nobis. *Mess.* peri. *Men.* jamne abis? *Mess.* periit probe.
Ducit lembum dierectum navis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum temperi.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Peniculus.

PLus triginta natus annis sum, quom interea loci
Numquam quidquam facinus feci pejus, neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediã me immersi miser.
Ubi ego dum hieto, Menæchmus se subterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum dii omnes perduint, qui primus commentus est
Concionem, hac reque homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
Qui nisi assint, cum citentur, census capiant illico.
Affatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt:
Quibus negotii nihil est: qui esum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium.
Cui tam credo datum voluisse, quam me video vivere.
Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menæchmum? cum corona exit foras.
Sublatum est convivium. ædepol venio advorsum temperi.

ACTUS TERTII SCENA II.

Menæchmus Soſicles, Peniculus.

POtí'ne ut quieſcas, ſi ego tibi hanc hodie probe
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non faxo eam eſſe dices: ita ignorabitur.
Pen. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, paraſito excluſo foras.
Non hercle is ſum, qui ſum, niſi hanc injuriam,
Meque ultus pulchre fuero. obſervabo, quid agat,
Hominem. poſt adibo atque alloquar.
Men. Prò dii immortales, quoi homini umquam uno die
Boni dediſtis plus, qui minus ſperaverit!
Prandi, potavi, ſcortum accubui, abſtuli
Hanc, quojus hæres numquam erit poſt hunc diem.
Pen. Nequeo, quæ loquitur, exaudire, clanculum:
Satur nunc loquitur de me & de parti mea.
Men. Ait hanc dediſſe me ſibi, atque eam meæ
Uxori ſurripuiſſe. quoniam ſentio
Errare; extemplo, quaſi res cum ea eſſet mihi,
Cœpi aſſentari. mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis *opu'ſt*?
Minore nuſquam bene fui diſpendio.
Pen. Adibo ad hominem: nam turbare geſtio.
Men. Quis hic eſt, qui advorſum fit mihi? *Pen.* quid ais, homo
Levior quam pluma, peſſume & nequiſſume,
Flagitium hominis, ſubdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me cauſſa perderes?
Ut ſurripuiſti te mihi dudum de foro!
Feciſti funus, me abſenti, prandio.
Cur auſu's facere, quoi ego æque ac hæres eram?
Men. Adoleſcens, quæſo, quid tibi mecum eſt rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto inſciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Poſtea? *Pen.* eam quidem ædepol te dediſſe intellego.

Men.

Men. Reſponde, adoleſcens, quæſo, quid tibi nomen eſt?
Pen. Etiam derides, quaſi nomen non noveris?
Men. Non ædepol ego te, quod ſciam, umquam ante hunc diem
Vidi, neque novi. verum certo quiſquis es,
Aequom ſi facias, mihi odioſus ne ſies.
Pen. Non me noviſti? *Men*. non negem, ſi noverim.
Pen. Menæchme, vigila. *Men*. vigilo hercle equidem, quod ſciam.
Pen. Tuum paraſitum non noviſti? *Men*. non tibi
Sanum eſt, adoleſcens, ſinciput, ut intellego.
Pen. Reſponde, ſurripuiſtin' uxori tuæ
Pallam iſtanc hodie, atque dediſti Erotio?
Men. Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam ſurripui. *Pen*. ſatín' ſanus es?
Occiſa eſt hæc res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla? *Men*. væ capiti tuo!
Omnes cinædos eſſe cenſes, tu quia es.
Tun' me indutum fuiſſe pallam prædicas?
Pen. Ego hercle vero. *Men*. non tu abis, quo dignus es?
Aut te piari jubes, homo inſaniſſume?
Pen. Numquam ædepol me quiſquam exorabit, quin tuæ
Uxori rem omnem jam, uti ſit geſta, eloquar.
Omnes in te iſtæc recident contumeliæ.
Faxo haud inultum prandium comederis.
Men. Quid hoc negotii eſt? ſatín' ut quemque conſpicor,
Ita me ludificant? ſed concrepuit oſtium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Ancilla, Menæchmus Soſicles.

MEnæchme, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Jubeaſque ſpinther novum reconcinnarier.
Men. Et iſtud, & aliud, ſi quid curari volet,

Me curaturum dicito, quidquid volet.
Anc. Scín'quod hoc sit spinther? *Men.* nescio, nisi aureum.
Anc. Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te surripuisse ajebas uxori tuæ.
Men. Numquam hercle factum est. *Anc.* non meministi, obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. *Men.* mane,
Immo equidem memini. nempe hoc est, quod illi dedi.
Anc. Istuc. *Men.* ubi illæ armillæ sunt, quas una dedi?
Anc. Numquam dedisti. *Men.* nam pol hoc una dedi.
Anc. Dicam curare? *Men.* dicito: curabitur.
Et palla & spinther faxo referantur simul.
Anc. Amabo, mi Menæchme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm stalagmia,
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.
Men. Fiat. cedo aurum, ego manu-pretium dabo.
Anc. Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.
Men. Immo cedo abs te. *Anc.* ego post tibi reddam duplex.
Men. Non habeo. *Anc.* at tu, quando habebis, tum dato.
Numquid me vis? *Men.* hæc me curaturum dicito,
Ut, quantum possint, quamque liceat, veneant.
Jamne abiit intro? abivit; operuit fores.
Dî me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menæchme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abjiciam ad lævam manum;
Ut, si qui sequatur, hàc me abiisse censeant.
Ibo & conveniam servom, si potero, meum,
Ut hæc, quæ bona dant dii mihi, ex me sciat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Mulier, Peniculus.

EGone hic me patiar in matrimonio,
Ubi vir compilet clanculum quidquid domi est,

Atque

Atque ad amicam deferat? *Pen.* quin tu taces?
Manifesto faxo jam opprimes. sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam surripuit domo.
Sed eccam coronam, quam habuit. num mentior?
Hem! hac abiit; si vis persequi vestigiis.
Atque ædepol eccum optume revortitur:
Sed pallam non fert. *Mul.* quid egò nunc cum illoc agam?
Pen. Idem quod semper. male habeas. *Mul.* sic censeo.
Pen. Huc concedamus: ex insidiis aucupa.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Menæchmus surreptus, Mulier, Peniculus.

UT hoc utimur maxume more moro
Molestoque multum! atque uti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc:
Clienteis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quæritant.
Res magis quæritur quam clientium
Fides quojusmodi clueat.
Si est pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si dives malus est, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque æquom bonum usquam
Colunt, sollicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum est; litium
Pleni, rapaces, viri fraudulenti:
Qui aut fœnore, aut perjuriis habent rem
Paratam. mens est in querelis.
Juris ubi dicitur dies, simul
Patronis dicitur: quippe qui pro illis
Loquantur, male quæ fecerint: aut ad
Populum, aut in Jure, aut ad Judicem res est.
Sicut me hodie nimis sollicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere, quidquam
Licitum est: ita me attinuit, ita me detinuit.

Apud ædiles prœliis factis plurimiſque
Peſſumiſque dixi cauſſam. conditiones
Tetuli tortas, confragoſas: aut plus
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controverſiam, uti ſponſio fieret.
Quid ille? quid? prædem dedit. nec magis
Manifeſtum ego hominem umquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis teſtes tres aderant acerrumi.
Dî illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie corrupit diem)
Meque adeo, qui hodie forum umquã oculis inſpexi meis.
Diem corrupi. optimum juſſi apparari prandium.
Amica exſpectat me, ſcio. ubi primum eſt licitum, illico
Properavi abire de foro. irata-eſt, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abſtuli, atque huic
Detuli Erotio. *Pen.* quid ais? *Mul.* viro me malo male
Nuptam. *Pen.* ſatín' audis, quæ illic loquitur? *Mul.* ſatis. *Men.* ſi ſapiam,
Hinc intro abeam, ubi mihi bene ſit. *Mul.* mane: male potius erit.
Næ illam mecaſtor fœnerato abſtuliſti. ſic datur.
Clanculum te iſtæc flagitia facere cenſebas poteſſe?
Men. Quid illuc eſt, uxor, negotî? *Mul.* men' rogas? *Men.* vín' hunc rogem?
Pen. Aufer hinc palpationes. perge tu. *Men.* quid tu mihi
Triſtis es? *Mul.* te ſcire oportet. *Pen.* ſcit, ſed diſſimulat malus.
Men. Quid negotii eſt? *Mul.* pallam. *Men.* pallam? *Mul.* quidam pallam. *Pen.* quid paves?
Men. Nihil equidem paveo, niſi unum. palla pallorem incutit.
Pen. At tu ne clam me comeſſes prandium! perge in virum.
Men. Non taces? *Pen.* non hercle vero taceo. nutat, ne loquar.
Men. Non hercle ego quidem uſquam quidquam nuto, neque nicto tibi.

Mul.

Mul. Næ ego mecaſtor mulier miſera! *Men.* quî tu miſera es? mihi expedi.
Pen. Nihil hoc confidentius, qui, quæ vides, ea pernegat.
Men. Per Jovem deoſque omnes adjuro, uxor, (ſatín' hoc eſt tibi?)
Me iſti non nutâſſe. *Pen.* credit jam tibi de iſtis: illuc redi.
Men. Quo ego redeam? *Pen.* equidem ad phrygionem, cenſeo. i, pallam refer.
Men. Quæ iſtæc palla eſt? *Mul.* taceo jam, quando hic rem non meminit ſuam.
Men. Numquis ſervorum deliquit? num ancillæ, aut ſervì tibi
Reſponſant? eloquere. impune non erit. *Pen.* nugas agis.
Men. Triſtis admodum es: non mihi iſtuc ſatis placet. *Pen.* nugas agis.
Men. Ceterum familiarium alicui irata es? *Pen.* nugas agis.
Men. Num mihi es irata ſaltem? *Pen.* nunc tu non nugas agis.
Men. Non ædepol deliqui quidquam. *Pen.* hem rurſum nunc nugas agis.
Men. Dic, mea uxor, quid tibi ægre eſt? *Pen.* bellus blanditur tibi.
Men. Potín' ut mihi moleſtus ne ſis? num te appello? *Mul.* aufer manum.
Pen. Sic datur. properato abſente me comeſſe prandium:
Poſt ante ædeis cum corona me derideto ebrius.
Men. Neque ædepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.
Pen. Tun' negas? *Men.* nego hercle vero. *Pen.* nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante ædeis cum corona florea
Vidi aſtare? cum negabas mihi eſſe ſanum ſinciput:
Et negabas me noviſſe: peregrinum ajebas eſſe te.
Men. Quin ut dudum divorti abs te, redeo nunç demum domum.
Pen. Novi ego te. non mihi cenſebas eſſe, quî te ulciſcerer.
Omnia hercle uxori dixi. *Men.* quid dixiſti? *Pen.* neſcio:
Eam

Digitized by Google

Eam ipsus roga. *Men.* quid hoc est, uxor? quid nam hic narravit tibi?
Quid id est? quid taces? quin dicis, quid sit? *Mul.* quasi tu nescias.
Palla mihi est domo surrepta. *Men.* palla surrepta est tibi?
Mul. Me rogas? *Men.* pol haud rogem te, si sciam. *Pen.* o hominem malum!
Ut dissimulat! non potes celare: rem novi probe:
Omnia hercle ego edictavi. *Men.* quid id est? *Mul.* quando nihil pudet,
Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi, atque ades:
Et quid tristis, & quid hic mihi dixerit, faxo scias.
Palla est mihi domo surrepta. *Men.* palla surrepta est tibi?
Pen. Viden' uti scelestus captat! huic surrepta est, non tibi.
Nam profecto tibi surrepta si esset, salva nunc foret.
Men. Nihil mihi tecum est. sed quid tu ais? *Mul.* palla, inquam, periit domo.
Men. Quis eam surripuit? *Mul.* pol istuc ille scit, qui illam abstulit.
Men. Quis hic homo est? *Mul.* Menæchmus quidam. *Men.* ædepol factum nequiter.
Quis is Menæchmus est? *Mul.* tu istic, inquam. *Men.* egone? *Mul.* tu! *Men.* quis arguit?
Mul. Egomet. *Pen.* & ego. atque huic amicæ detulisti Erotio.
Men. Egon' dedi? *Pen.* tu, tu istic, inquam. vín' afferri noctuam,
Quæ, Tu, Tu, usque dicat tibi? nam nos jam nos defessi sumus.
Men. Per Jovem deosque omnes adjuro, uxor; satín' hoc est tibi?
Non dedisse. *Pen.* immo hercle vero, nos non falsum dicere.
Men. Sed ego illam non condonavi, sed sic utendam dedi.
Mul. Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium
Quoiquam utendum. mulierem æquom est vestimentum muliebre

Dare

Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
Men. Ego faxo referetur. *Mul.* ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum numquam introibis, niſi feres pallam ſimul.
Men. Ego domum? *Pen.* quid mihi futurum eſt, qui tibi hanc operam dedi?
Mul. Opera reddetur, quando quid tibi erit ſurreptũ domo.
Pen. Id quidem ædepol numquam erit. nam nihil eſt, quod perdam, domi.
Cum virum, cum uxorem, dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidiſſe intellego.
Men. Male mihi uxor ſeſe feciſſe cenſet, quom excludit foras;
Quaſi nõ habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi diſpliceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quæ me non excludet ab ſe, ſed apud ſe occludet domi.
Nunc ibo. orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic eſt janitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante oſtium.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Erotium, Menæchmus ſurreptus.

QUis hic me quærit? *Men.* ſibi inimicus magis quam ætati tuæ.
Er. Mi Menæchme, cur ante ædeis aſtas? ſequere intro. *Men.* mane.
Scin' quid eſt, quod ego ad te venio? *Er.* ſcio, ut tibi ex me ſit volup.
Men. Immo ædepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde. uxor reſcivit rem omnem, ut factum eſt ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
Er. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paullo prius:
Et

Et illud spinther, ut ad aurificem ferres,ut fieret novom.
Men. Mihi ut tu dederis pallam, & spinther? numquam factum reperies.
Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo,nunc te postillà video. *Er.*video,quã rem agis.
Quia commisi,ut me defrudes: ad eam rem affectas viam.
Men. Neque ædepol te defraudandi caussa posco: quin tibi
Dico, uxorem resciviſſe. *Er.* nec te ultro oravi ut dares.
Tute ultro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi:
Eamdem nunc reposcis: patiar, tibi habe, aufer, utere,
Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos compingite.
Tu huc,post hunc diem,pedẽ intro non feres,ne frustra sis,
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac invenito, quam tu habeas frustratui.
Men. Nimis iracunde hercle tandem. heus tu, tibi dico, mane:
Redi. *Er.* etiam ne astas? etiam audes mea revorti gratia?
Men. Abiit intro,occlusit ædeis.nunc ego sũ exclusissumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi jam quidquam creditur.
Ibo,& consulam hanc rem amicos,quid faciundũ censeant.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Menæchmus Sosicles, Mulier.

NImis stulte dudum feci, cum marsupium
Messenioni cum argento concredidi.
Immersit aliquo sese credo in ganeum.
Mul. Provisam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: salva sum, pallam refert.
Men. Demiror, ubi nunc ambulet Messenio.
Mul. Adibo,atque hominem accipiam,quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis, cum istoc ornatu? *Men.* quid est?

Quæ

Quæ res agitat te, mulier? *Mul.* etiamne, impudens,
Muttire unum verbum audes, aut mecum loqui?
Men. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
Mul. Rogas me? o hominis impudentem audaciam!
Men. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graji esse prædicabant? *Mul.* non equidem scio.
Men. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
Itaque adeo jure cœpta appellari est Canis.
Mul. Non istæc ego flagitia possum perpeti.
Nam med ætatem viduam esse mavelim,
Quam istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
Men. Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? an mos est ita hic,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?
Mul. Quas fabulas? non, inquam, patiar præterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.
Men. Mea quidem hercle caussa vidua vivito,
Vel usque dum regnum obtinebit Juppiter.
Mul. At mihi negabas dudum surripuisse te,
Nunc eamdem ante oculos attines. non te pudet?
Men. Heu hercle, mulier, multum & audax & mala es.
Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem!
Mul. Næ istuc mecastor jam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quæ facis.
I, Decio, quære meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
Jam ego aperiam istæc tua flagitia. *Men.* sanan' es?
Quæ mea flagitia? *Mul.* cum pallam atque aurum meum
Domo suppilas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ. satin' hæc recte fabulor?
Men. Quæso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam quî possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.
Ego te simitu novi cum Parthaone.
Mul. Si me derides, at pol illum non potes,

Pa-

Patrem meum, qui huc advenit. quin respicis?
Novistin' tu illum? *Men.* novi cum Calcha simul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.
Mul. Negas novisse me? negas patrem meum?
Men. Idem hercle dicam, si avom vis adducere.
Mul. Ecastor pariter hoc, atque alias res soles.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Senex, Mulier, Menæchmus Sosicles.

UT ætas mea est, atque ut hoc usus facto est,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile sit mihi, haud sum falsus.
Nam pernicitas deserit: consitus sum
Senectute: onustum gero corpus; vires
Reliquere. ut ætas mala, merx mala est tergo!
Nam res plurimas pessumas, cum advenit, affert:
Quas si autumem omneis, nimis longus sermo sit.
Sed hæc res mihi in pectore & corde dura est,
Quidnam hoc sit negotii, quod filia sic
Repente expetit me, ut ad sese irem.
Nec, quid id sit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arcessat.
Verum propemodum jam scio, quid siet rei.
Credo cum viro litigium natum esse aliquod.
Ita istæc solent, quæ viros subservire
Sibi postulant, dote fretæ, feroces.
Et illi quoque haud abstinent sæpe culpa.
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet.
Nec pol filia umquam patrem arcessit ad se,
Nisi aut quid commissi, aut jurgii est caussa.
Sed quidquid id est, jam sciam. atque eccam eampse
Ante ædeis, & ejus tristem virum video.
Id est, quod suspicabar.
Appellabo hanc. *Mul.* ibo advorsum. salve multum, mi pater.

Sen.

Sen. Salva ſis . ſalvén' advenio ? ſalvén' arceſſi jubes ?
Quid tu triſtis es ? quid ille autem abs te iratus deſtitit ?
Neſcio quid vos velitati eſtis inter vos duos .
Loquere,uter meruiſtis culpam, paucis : non longos logos .
Mul. Nuſquam equidem quidquam deliqui : hoc primum abſolvo , pater .
Verum vivere hic non poſſum , neque durare ullo modo .
Proin tu me hinc abducas . *Sen.* quid iſtuc autem eſt ? *Mul.* ludibrio , pater ,
Habeor . *Sen.* unde ? *Mul.* ab illo , quoi me mandaviſti , meo viro .
Sen. Ecce autem litigium . quoties edixi tandem tibi ,
Ut caveres , neuter ad me iretis cum querimonia ?
Mul. Quî ego iſtuc , mi pater , cavere poſſum ? *Sen.* men' interrogas ?
Mul. Niſi non vis . *Sen.* quoties monſtravi tibi , viro ut morem geras ?
Quid ille faciat,ne id obſerves : quo eat:quid rerum gerat .
Mul. At enim ille hinc amat meretricem ex,proxumo . *Sen.* ſane ſapit .
Atque ob iſtanc induſtriam,etiam faxo amabit amplius.
Mul. Atque ibi potat . *Sen.* tua quidem ille cauſſa potabit minus ,
Sive illic , ſive alibi libebit ? quæ hæc , malum , impudentia eſt ?
Una opera prohibere , ad cœnam ne promittat , poſtules :
Neve quemquam accipiat alienum apud te . ſerviren' tibi
Poſtulas viros ? dare una opera penſum poſtules ;
Inter ancillas ſedere jubeas , lanam carere .
Mul. Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, ſed viro .
Hinc ſtas, illinc cauſſam dicis. *Sen.* ſi ille quid deliquerit,
Multo tanto illum accuſabo , quam te accuſavi, amplius .
Quando te auratam & veſtitam bene habet : ancillas, penum ,
Recte præhibet:melius ſanam eſt,mulier,mentem ſumere.
Mul. At ille ſuppilat mihi aurum & pallā ex arcis modo :

Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.
Sen. Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis,
Quæ insontem insimules. *Mul.* quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.
Sen. Jam ego ex hoc, ut factum est, scibo. ibo ad hominem, atque alloquar.
Dic mihi istuc, Menæchme, quod vos dissertatis, ut sciam.
Quid tu tristis es? quid illam autē iratam abs te destituis?
Men. Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Jovem
Deosque detestor. *Sen.* qua de re, aut quojus rei rerum omnium?
Men. Me neque isti male fecisse mulieri, quæ me arguit
Hanc domo ab se surripuisse, atque abstulisse dejerat.
Si ego intra ædeis hujus umquam, ubi habitat, penetravi *pedem*,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorū miserrumus.
Sen. Sanún'es, qui istuc exoptes, aut neges te umquam pedem
In eas ædes intulisse, ubi habitas, insanissume?
Men. Tun', senex, ais habitare med in illisce ædibus?
Sen. Tu negas? *Men.* nego hercle vero. *Mul. nimio hæc impudenter* negas,
Nisi quo nocte hac emigrâsti. *Sen.* concede hac, filia.
Quid tu ais? num hinc emigrâsti? *Men.* quem in locum, aut ob rem, obsecro?
Sen. Non ædepol scio. *Mul.* profecto ludit te hic. *Sen.* non tu te tenes?
Jam vero, Menæchme, satis jocatus es. nunc hanc rem age.
Men. Quæso, quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo es? *quid feci ego*
Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
Mul. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.

Men.

Men. Quid mihi melius est, quam quando illi me insanire prædicant,
Ego me assimulem insanire, ut illos a me absterream?
Mul. Ut pandiculans oscitatur! quid nunc faciam, mi pater?
Sen. Concede huc, mea nata, ab istoc quam potes longissume.
Men. Evoe, Evie, Bromie, quo me in silvam venatum vocas?
Audio: sed non abire possum ab his regionibus:
Ita illa me ab læva rabiosa femina adservat canis.
Post autem illic hircus alius, qui sæpe ætate in sua
Perdidit civem innocentem falso testimonio.
Sen. Væ capiti tuo! *Men.* ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mul. Perii, mi pater: minatur mihi oculos exurere.
Men. Hei mihi, insanire me ajunt, ultro cum ipsi insaniunt.
Sen. Filia, heus. *Mul.* quid est? quid agimus? *Sen.* quid si ego huc servos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, & domi devinciant,
Priusquam turbarum quid faciat amplius. *Men.* enimvero, nisi
Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
Pugnis me vetas in hujus ore quidquam parcere?
Ni jam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucẽ,
Faciam, quod jubes, Apollo. *Sen.* fuge domum, quantum pote'st,
Ne hic te obtundat. *Mul.* fugio. amabo, adserva istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. sumne ego mulier misera, quæ illæc audio!
Men. Haud male illanc amovi. nunc hunc impurissumum,
Barbatum, tremulum, Tithonum, Cygno prognatum patre:
Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque ossa, atque artua
Comminuam illo scipione, quem ipse habet. *Sen.* dabitur malum,

VITTORIO EM.

Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.
Men. Faciam quod jubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.
Sen. Enimvero illud præcavendum est, atque accurandum mihi:
Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.
Men. Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes
Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,
Ut ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.
Jam adstiti in currum: jam lora teneo: jam stimulum in manu est.
Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant
Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas.
Sen. Mihin' equis junctis minare? *Men.* ecce, Apollo, denuo
Me jubes facere impetum in eum, qui stat, atque occidere.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat, atque dictum Apollinis.
Sen. Heu hercle morbum acrem ac durum! dii vostram fidem!
Vel hic qui insanit, quam valuit paullo prius!
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo, atque arcessam medicum jam, quantum potest.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Menæchmus Sosicles, Senex.

JAmne isti abierunt, quæso, ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, ut validus insaniam?
Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
Vosque omnes quæso, si senex reveneri,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim.
Sen. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.

Odiosus tandem vix ab ægrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
Utrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit. move formicinum gradum.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Medicus, Senex.

QUid esset illi morbi, dixeras? narra, senex.
Num larüatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
Sen. Quin ea te caussa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias. *Med.* perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
Sen. Magna cum cura ego illum curari volo.
Med. Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
Sen. Atque eccum ipsum hominem. *Med.* observemus, quam rem agat.

ACTUS QUINTI SCENA V.

Menæchmus surreptus, Senex, Medicus.

AEdepol næ hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit:
Quæ me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me complevit flagitii & formidinis:
Meus Ulysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quæ mea sit.
Meo cibo & sumtu educatus est: anima privabo virum.
Cōdigne autem hæc meretrix fecit, ut mos est meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. heu ædepol, næ ego homo vivo miser.

Sen. Audín' quæ loquitur? *Med.* se miserum prædicat. *Sen.* adeas velim.
Med. Salvos sis, Menæchme. quæso, cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.
Men. Quin tu te suspendis? *Med.* ecquid sentis? *Men.* quid ni sentiam?
Med. Non potest hæc res ellebori jugere obtinerier.
Sed quid ais, Menæchme? *Men.* quid vis? *Med.* dic mihi hoc, quod te rogo:
Album, an atrum vinum potas? *Men.* quin tu is in malam crucem?
Sen. Jam hercle occeptat insanire primulum. *Men.* quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum soleam ego esse, an luteũ?
Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? *Sen.* papæ!
Audín' tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare
Potionis aliquid, priusquam percipit insania?
Med. Mane modo: etiam percontabor. *Sen.* alia occidis fabula.
Med. Dic mihi hoc: solent tibi umquam oculi duri fieri?
Men. Quid? tu me locustam censes esse, homo ignavissume?
Med. Dic mihi: en umquam tibi intestina crepant, quod sentias?
Men. Ubi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.
Med. Hoc quidem ædepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscín' usque ad lucem? faciléń' tu dormis cubans?
Men. Perdormisco, si resolvi argentum, quoi debeo.
Quî te Juppiter dîque omnes, percontator, perduint.
Med. Nũc homo insanire occeptat. de illis verbis cave tibi.
Sen. Immo modestior nunc quidem est de verbis, præut dudum fuit.
Nam dudum uxorem suam esse ajebat rabiosam canem.
Men. Quid ego dixi? *Sen.* insanis, inquam. *Men.* egone? *Sen.* tu istic, qui mihi
Etiam me junctis quadrigis minitatu's prosternere.

Egomet hæc te vidi facere, egomet hæc te arguo.
Men. At ego te facram coronam furripuiffe fcio Jovis.
Et ob eam rem in carcerem ted effe compactum fcio.
Et poftquam es emiffus, cæfum virgis fub furca fcio.
Tum patrem occidiffe, & matrem vendidiffe, etiam fcio.
Satín' hæc pro fano maledicta maledictis refpondeo?
Sen. Obfecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.
Non vides hominem infanire? *Med.* fcín' quid facias optumum?
Ad me face uti deferatur. *Sen.* itan' cenfes? *Med.* quippini?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem. *Sen.* age, ut lubet.
Med. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
Men. At ego te pendentem fodiam ftimulis triginta dies.
Med. I, arceffe homines, qui illunc ad me deferant. *Sen.* quot funt fatis?
Med. Proinde, ut infanire video, quatuor: nihilo minus.
Sen. Jam hic erunt. afferva tu ifthunc, medice. *Med.* immo ego ibo domum,
Ut parentur, quibus paratis opus eft. tu fervos jube
Hunc ad me ferant. *Sen.* jam ego illic faxo erit. *Med.* abeo. *Sen.* vale.
Men. Abiit focerus: abiit medicus. nunc folus fum. prò Juppiter!
Quid illuc eft, quod me hic homines infanire prædicant!
Nam equidem poftquam gnatus fum, numquam ægrotavi unum diem.
Neque ego infanio, neque pugnas, neque ego lites cœpio.
Salvus falvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam infanire me ajunt, ipfi infaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non finit.
Huc autē nemo intromittit. nimis proventum eft nequiter.
Hic ergo ufque ad noctem: faltem, credo, intromittar domum.

Digitized by Google

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Messenio.

SPectamen bono servo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,
Ut absente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora esse, quoi cor modeste situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis pretii
Detur ab suis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, compedes, molæ, magna
Lassitudo, fames, frigus durum.
Hæc pretia sunt ignaviæ.
Id ego male malum metuo. propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum. nam magis multo
Patior facilius verba. verbera ego odi.
Nimioque edo libentius molitum, quam
Molitum præhibeo. propterea heri imperium
Exsequor bene, & sedate servio.
Atque id mihi prodest. alii, sese ita ut in rem
Esse ducunt, sint: ego ita ero, ut me esse oportet:
Metum ut mihi adhibeam; culpam abstineam:
Hero ut omnibus in locis sim præsto.
Servi, qui culpa carent, & metuunt; ii
Solent esse heris utibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, postquam malum promeritum est, metuunt.
Metuam haud multum. prope est, quando
Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
Postquam in tabernam vasa & servos collocavi, ut jusserat,
Ita venio advorsum. nunc fores pultabo, adesse ut me sciat.
Neq; utrum ex hoc saltu damni salvom scio eliciam foras.
Sed metuo, ne sero veniam, depugnato prœlio.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA VII.

Senex, Menæchmus surreptus, Lorarii, Messenio.

PEr ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curæ, quæ imperavi atque impero,
Facite illic homo jam in medicinam ablatus sublimis fiet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquã, quod illic minitetur, vostrum floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis? jam sublimem raptum oportuit.
Egò ibo ad medicum: præsto ero illic, cum venietis. *Men.* occidi!
Quid hoc est negotii? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quæritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vestrã fidem:
Epidamnienses subvenite cives. quin me mittitis?
Mess. Pro dî immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt.
Men. Ecquis suppetias mihi audet afferre? *Mess.* ego, here, audacissume.
O facinus indignum & malum, Epidamni cives, herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite istunc. *Men.* obsecro te, quisquis es, operam ut des mihi,
Neu sinas in me insignite fieri tantam injuriam.
Mess. Immo & operam dabo, & defendam, & subvenibo sedulo.
Numquam te patiar perire: me perire est æquius.
Eripe oculum isti, ab humero qui te tenet, here, te obsecro.
Hisce ego jam semẽtem in ore faciam, pugnosque obseram.
Maxumo hodie malo, hercle, vostro istunc fertis. mittite.

Men.

Men. Teneo ego huic oculum. *Meſſ.* face,ut oculi locus in capite appareat.
Vos ſceleſti, vos rapaces, vos prædones. *Lor.* periimus!
Obſecro hercle. *Meſſ.* mittite ergo. *Men.* quid me vobis tactio eſt?
Pecte pugnis. *Meſſ.* agite, abite, fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam, quia poſtremus cedis, hoc præmii feres.
Nimis autem bene ora commentavi,atq; ex mea ſententia.
Aedepol, here, næ tibi ſuppetias tempore adveni modo!
*Men.*At tibi dî ſemper,adoleſcēs,quiſquis es,faciant bene.
Nam abſque ted eſſet, hodie numquam ad Solem occaſum viverem.
Meſſ. Ergo ædepol, ſi recte facias, here, me mittas manu.
Men. Liberem ego te? *Meſſ.* verum, quandoquidem, here, te ſervavi. *Men.* quid eſt?
Adoleſcens, erras. *Meſſ.* quid, erro? *Men.* per Jovem adjuro patrem,
Me herum tuum non eſſe. *Meſſ.* non taces? *Men.* non mentior.
Nec meus ſervos umquam tale fecit, quale tu mihi.
Meſſ. Sic ſine igitur, ſi tuum negas me eſſe,abire liberum.
Men. Mea quidē hercle cauſſa liber eſto,atq;ito quo voles.
Meſſ. Nempe jubes? *Men.* jubeo hercle, ſi quid imperii eſt in te mihi.
Meſſ. Salve, mi patrone. *Serv.alius*. cum tu liber es,Meſſenio,
Gaudeo. *Meſſ.*credo hercle vobis. ſed,patrone,te obſecro,
Ne minus imperes mihi, quam cum tuus ſervos fui.
Apud te habitabo, & quando ibis,una tecum ibo domum.
Men. Minime. *Meſſ.* nunc ibo in tabernam: vaſa & argentum tibi
Referam. recte eſt obſignatum in vidulo marſupium
Cum viatico: id tibi jam huc afferam. *Men.* affer ſtrenue.
Meſſ. Salvom tibi item ut mihi dediſti, redhibebo. hic me mane.
Men. Nimia mira mihi quidem hodie exorta ſunt miris modis.

Alii

Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras.
Etiam hic servō esse se meum ajebat, quē ego emisi manu.
Is ait se mihi allaturum cum argento marsupium.
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:
Ne tum, quando suus factus sit, a me argentum petat.
Socer & medicus me insanire dicebant. quid sit, mira sunt.
Hæc nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quamquam succenset mihi,
Si possum exorare ut pallam reddat, quā referam domum.

ACTUS QUINTI SCENA VIII.

Menæchmus Sosicles, Messenio.

MEn'hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere,
Postquam advorsum mihi imperavi ut huc venires? *Mess.* quin modo
Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hasce ædeis. tu clamabas deûm fidem atque hominum omnium.
Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, & vasa; tu, quantum pote 'st,
Præcucurristi obviam, ut quæ fecisti, inficias eas.
Men. Liberum ego te jussi abire? *Mess.* certo. *Men.* quoi certissumum'st,
Mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu.

ACTUS QUINTI SCENA IX.

Menæchmus surreptus, Messenio, Menæchmus Sosicles.

SI volcis per oculos jurare, nihilo hercle ea caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam & spinther, pessumæ.

Mess.

Digitized by Google

Mess. Prò dii immortales! quid ego video? *Men. S.* quid vides? *Mess.* speculum tuum.
Men. S. Quid negotii est? *Mess.* tua est imago: tam consimilis est, quam potest.
Men. S. Pol profecto haud est dissimilis, meam cum formam noscito.
Men. s. O adolescens, salve, qui me servavisti, quisquis es.
Mess. Adolescens, quæso hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.
Men. s. Non ædepol ita promeruisti de me, ut pigeat, quæ velis.
Mihi est Menæchmus nomen. *Men. S.* immo ædepol mihi.
Men. s. Siculus sum Syracusanus. *Men. S.* ea domus & patria est mihi.
Men. s. Quid ego ex te audio? *Men. S.* hoc quod res est. *Mess.* novi equidem hunc. herus est meus.
Ego quidem hujus servos sum, sed me esse hujus credidi.
Ego hunc censebam esse te, huic etiam exhibui negotium.
Quæso ignoscas, si quid stulte dixi atque imprudens tibi.
Men. S. Delirare mihi videre. non commeministi simul
Te hodie mecum exire e navi? *Mess.* enimvero æquom postulas.
Tu herus es: tu servom quære: salveto tu: tu vale.
Hunc ego esse ajo Menæchmum. *Men. s.* at ego me. *Men. S.* quæ hæc Fabula est!
Tu es Menæchmus? *Men. s.* me esse dico, Moscho prognatum patre.
Men. S. Tun' meo patre es prognatus? *Men. s.* immo equidem, adolescens, meo.
Tuum tibi neque occupare, neque præripere postulo.
Mess. Dii immortales, spem insperatam date mihi, quam suspicor.
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo.
Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint sibi.
Sevocabo herum. Menæchme. *Men. ambo.* quid vis? *Mess.* non ambos volo.

Sed

Sed uter voſtrûm eſt advectus mecum navi? *Men.ſ.* non ego.
Men. S. At ego. *Meſſ.* te volo igitur: huc concede. *Men.S.* conceſſi. quid eſt?
Meſſ. Illic homo aut ſycophanta, aut geminus eſt frater tuus.
Nam ego hominem homini ſimi liorem numquam vidi alterum.
Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, crede mihi, uſquam ſimilius,
Quam hic tui eſt, tuque hujus. poſtea autem eamdem patriam ac patrem
Memorat. melius eſt nos adire, atque hunc percontarier.
Men.S. Hercle quin tu me admonuiſti recte; & habeo gratiam.
Perge operam dare obſecro, hercle liber eſto, ſi invenis
Hunc meum fratrem eſſe. *Meſſ.* ſpero. *Men.S.* & ego idem ſpero fore.
Meſſ. Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari dixeras.
Men.ſ. Ita vero. *Meſſ.* huic item Menæchmo nomen eſt. in Sicilia,
Te Syracuſis natum eſſe dixiſti: hic natus eſt ibi.
Moſchum tibi patrem fuiſſe dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis ambo mihi dare, & vobis ſimul.
Men. ſ. Promeruiſti, ut ne quid ores, quod velis, quin impetres.
Tamquam ſi emeris me argento, liber ſervibo tibi.
Meſſ. Spes mihi eſt, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, & patre uno, uno die.
Men. ſ. Mira memoras. utinam efficere, quod pollicitus, poſſies!
Meſſ. Poſſum: ſed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.
Men. ſ. Ubi lubet, roga: reſpondebo. nihil reticebo, quod ſciam.
Meſſ. Eſt tibi nomen Menæchmo? *Men. ſ.* fateor. *Meſſ.* eſt itidem tibi?
Men.S. Eſt. *Meſſ.* patrem fuiſſe Moſchum tibi ais? *Men.ſ.* ita vero. *Men.S.* & mihi. *Meſſ.*

Meſſ. Eſne tu Syracuſanus? *Men. ſ.* certo. *Meſſ.* quid tu? *Men. S.* quippini?
Meſſ. Optume uſque adhuc conveniunt ſigna. porro operam date.
Quid longiſſume meminiſti, dic mihi, in patria tua?
Men. ſ. Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum poſtea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.
Men. S. Juppiter ſupreme, ſerva me. *Meſſ.* quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?
Men. ſ. Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulū.
Neque patrem umquam poſtillà vidi. *Meſſ.* quid? voſtrûm patri
Filii quot eratis? *Men. ſ.* ut nunc maxime memini, duo.
Meſſ. Uter eratis, tun'an ille major? *Men. ſ.* æque ambo pares.
Meſſ. Quî id poteſt? *Men. ſ.* gemini ambo eramus. *Men. S.* dii me ſervatum volunt.
Meſſ. Si interpellas, ego tacebo. *Men. S.* potius taceo. *Meſſ.* dic mihi,
Uno nomine ambo eratis? *Men. ſ.* minime. nam mihi hoc erat,
Quod nunc eſt, Menæchmus: illum tum vocabant Soſiclem.
Men. S. Signa agnovi: contineri, quin complectar, non queo.
Mi germane, gemine frater, ſalve: ego ſum Soſicles.
Men. ſ. Quomodo igitur poſt Menæchmo nomen eſt factum tibi?
Men. S. Poſtquam ad nos renuntiatum eſt, te & patrem eſſe mortuum,
Avos noſter mutavit: quod tibi nomen eſt, fecit mihi.
Men. ſ. Credo ita eſſe factum, ut dicis. ſed mihi hoc reſponde. *Men. S.* roga.
Men. ſ. Quid erat nomen noſtræ matri? *Men. S.* Theuſimarche. *Men ſ.* convenit.
O ſalve, inſperate, multis annis poſt quem conſpicor,
Fra-

Digitized by Google

Frater. *Men.S.* & tu, quem ego multis miseris laboribus
Usque adhuc quæsivi, quemque ego esse inventum gaudeo.
Mess. Hoc erat, quod hæc te meretrix hujus vocabat nomine.
Hunc censebat te esse, credo, cum vocat te ad prandium.
Men.S. Namque ædepol hic mihi hodie jussi prandium appararier,
Clam meam uxorem, quoi pallam surripui dudum domo.
Eam dedi huic. *Men. S.* hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?
Men.S. Quomodo hæc ad te pervenit? *Men. S.* meretrix huc ad prandium
Me abduxit. me sibi dedisse ajebat. prandi perbene:
Potavi, atque accubui scortum: pallam, & aurum hoc *mihi dedit*.
Men.S. Gaudeo ædepol, si quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa cum te ad se vocabat, me esse credidit.
Mess. Numquid me morare, quin ego liber, ut jussisti, eam?
Men. S. Optumum atque æquissumum orat, frater: fac caussa mea.
Men.S. Liber esto. *Men.S.* cum tu es liber, gaudeo, Messenio.
Mess. Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.
Men. S. Quoniam hæc evenerunt, frater, nostra ex sentētia,
In patriam redeamus ambo. *Men.S.* frater, faciā, ut tu voles.
Auctionē hic faciam, & vēdam quidquid est. nunc interim
Eamus intro, frater. *Men. S.* fiat. *Mess.* scitín' quid ego vos rogo?
Men. S. Quid? *Mess.* mihi ut præconium detis. *Men. S.* dabitur. *Mess.* ergo nunc jam
Vis conclamari auctionem fore? quo die? *Men.S.* die septimi.
Mess. Auctio fiet Menæchmi mane sane septimi.
Venibunt servi, supellex, fundi, ædes, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, præsenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, si quis emtor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc, spectatores, valete, & nobis clare applaudite.

FINIS MENAECHMORUM.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

MILES GLORIOSUS.

Dramatis Personæ.

PYRGOPOLINICES, *miles*.
ARTOTROGUS, *parasit.*
PALAESTRIO, *servos*.
PERIPLECTOMENES, *senex*.
SCELEDRUS, *servos*.
PHILOCOMASIUM, *meretrix*.
PLEUSIDES, *adolescens*.
LUCRIO, *puer*.
MILPHIDIPPA, *ancilla*.
ACROTELEUTIUM, *meretrix*.
PUER.
CARIO, *cocus*.

ARGUMENTUM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eamdem incidit.
Deportat Ephesum invitam. servos Attici,
Ut nuntiaret domino factum, navigat,
Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum, ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adolescens, atque in proximo divortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus ædium
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias,
Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.

Aliud

Aliud ARGUMENTUM.

Meretricem Athenis Epheſum miles avehit.
Id hero dum amanti ſervos nuntiare volt
Legato peregre, captu'ſt ipſus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'ſt.
Suum arceſſit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhærentes cuſtos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quaſi ſit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palæſtrio,
Omiſſam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere.
Ultro abeat, orat. donat multa. ipſe in domo
Senis prehenſus pœnas pro mœcho luit.

ACTUS PRIMUS.

Pyrgopolinices, Artotrogus.

CUrate, ut ſplendor meo ſit clypeo clarior,
Quam ſolis radii eſſe olim, cum ſudum'ſt, ſolent:
Ut, ubi uſus veniat, contra conſerta manu
Oculorum præſtringat aciem in acie hoſtibus.
Nam ego hanc machæram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur; neve animum deſpondeat,
Quia ſe jampridem feriatam geſtitem,
Quæ miſera geſtit fratrem facere ex hoſtibus.
Sed ubi Artotrogus? *Art.* hìc eſt, ſtat propter virum
Fortem, atque fortunatum, & fórma regia;
Tum bellatorem. Mars haud auſit dicere,
Neque æquiparare ſuas virtutes ad tuas.
Pyrg. Quemne ego ſervavi in campis Gurguſtidoniis,
Ubi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides
Erat imperator ſummus, Neptuni nepos?

Digitized by Google

Art. Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,
Quojus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam.
Pyrg. Istuc quidem ædepol nihil est. *Art.* nihil hercle quidem hoc,
Præ ut alia dicam, tu quæ numquam feceris.
Perjuriorem hoc hominem si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est;
Me sibi habeto; ei ego me mancupio dabo,
Epityro, ut apud illum esuriem insane bene. .
Pyrg. Ubi tu es? *Art.* eccum ædepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium!
Pyrg. Quid, brachium? *Art.* illud dicere volui, femur.
Pyrg. At indiligenter hìc eram. *Art.* pol si quidem
Connisus esses, per corium, per viscera,
Perque os elephanto brachium transmitteres.
Pyrg. Nolo istæc hìc nunc. *Art.* ne hercle operæ pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has ærumnas. auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant,
Et assentandum est, quidquid hic mentibitur.
Pyrg. Quid illud, quod dico? *Art.* hem, scio jam, quid vis dicere.
Factum est hercle: memini fieri. *Pyrg.* quid id est? *Art.* quidquid est.
Pyrg. Habes tabellas? *Art.* vis rogare? habeo & stilum.
Pyrg. Facete advortis animum tuum ad animum meum.
Art. Novisse mores me tuos meditate decet,
Curamque adhibere, ut prævolet mihi, quo tu velis.
Pyrg. Ecquid meministi? *Art.* memini, centum in Cilicia,
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.
Pyrg. Quanta istæc hominum summa est? *Art.* septē millia.
Pyrg. Tantum esse oportet: recte rationem tenes.
Art. At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

Pyrg.

Pyrg. Aedepol memoria eſt optuma. *Art*. offa me monet.
Pyrg. Dum talem facies, qualem adhuc, aſſiduo edis:
Communicabo te ſemper menſa mea.
Art. Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos ſimul,
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At peditatus reliquiæ erant, ſi viverent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales ſciunt,
Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute, & forma, & factis invictiſſumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui ſis tam pulcher. ut vel illæ, quæ here pallio
Me reprehenderunt. *Pyrg*. quid here dixerunt tibi?
Art. Rogitabant: Hiccine Achilles eſt, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecaſtor pulcher eſt, inquit, mihi
Et liberalis viſus. cæſaries quam decet!
Næ illæ ſunt fortunatæ, quæ cum iſto cubant!
Pyrg. Itáne ajebat tandem? *Art*. quæ me ambæ obſecraverint,
Ut te hodie quaſi pompam illà præter ducerem.
Pyrg. Nimia eſt miſeria pulchrum eſſe hominem nimis.
Art. Moleſtæ ſunt mihi, orant, ambiunt, obſecrant,
Videre ut liceat: ad ſeſe arceſſi jubent.
Ut tuo non liceat operam dare negotio.
Pyrg. Videtur tempus eſſe, ut eamus ad forum,
Ut in tabellis quos conſignavi hic heri
Latrones, ibus dinumerem ſtipendium.
Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut ſibi latrones cogerem & conſcriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum eſt dare.
Art. Age eamus ergo. *Pyrg*. ſequimini, ſatellites.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Palæſtrio.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum eſt comitas,
Si ad auſcultandum voſtra erit benignitas.

Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras,
Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.
Nunc, qua assedistis caussa in festivo loco,
Comœdiaï, quam modo acturi sumus,
Et Argumentum, & Nomen vobis eloquar.
ΑΛΑΖΩΝ Græce huic nomen est Comœdiæ,
Id nos Latine GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Ephesum est: inde est Miles meus herus,
Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus perjurii atque adulterii.
Ait sese ultro omnes mulieres sectarier.
Is deridiculu'st, quaqua incedit, omnibus.
Itáque hic meretrices labiis dum ductant eum,
Majorem partem videas valgis saviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutem servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim
In servitutem, ab eo quoi servivi prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus;
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnaï reiipublicaï gratia.
Interibi ut hic Miles forte Athenas advenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occœpit ejus matri suppalparier
Vino, ornamentis, opiparisque obsoniis.
Itáque intimum ibi se Miles apud lenam facit.
Ubi primum evenit Militi huic occasio,
Sublinit os illi lenæ, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem suam.
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum advehit.
Ego quantum vivus possum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi sumus provecti in altum, id quod volunt,

Ca-

Capiunt prædones navem illam, ubi vectus fui.
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occœperam.
Ille, *qui* me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic poſtquam in ædis me ad ſe duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aſpexit me, oculis mihi ſignum dedit,
Ne ſe appellarem: deinde, poſtquam occaſio eſt,
Conqueritur mecum mulier fortunas ſuas:
Ait ſeſe Athenas fugere cupere ex hac domu.
Seſe illum amare meum herum, Athenis qui fuit:
Neque pejus quemquam odiſſe, quam iſtum Militem.
Ego, quoniam inſpexi mulieris ſententiam,
Cepi tabellas, conſignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. is non ſprevit nuntium;
Nam & venit, & is in proxumo hìc devortitur
Apud ſuum paternum hoſpitem, lepidum ſenem.
Itáque ille amanti ſuo hoſpiti morem gerit.
Noſque opera conſilioque adhortatur, juvat.
Itáque ego paravi hìc intus magnas machinas,
Quî amanteis una inter ſe facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo niſi eapſe inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua commeatus eſſet hinc huc mulieri.
Et ſene ſciente hoc feci: is conſilium dedit.
Nam meus conſervos eſt homo haud magni pretii,
Quem concubinæ Miles cuſtodem addidit.
Ei nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic & illic mulier feret imaginem:
Atque eadem erit, verum alia eſſe aſſimulabitur.
Ita ſublinitum eſt os cuſtodi mulieris.

Sed foris concrepuit hinc a vicino sene.
Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Periplectomenes, Palæstrio.

NIsi hercle defregeritis talos, posthac quemq; in tegulis
Videritis alienum; ego vostra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meæ quid fiat domi.
Ita per impluviũ intro spectant. nunc adeo edico omnibus,
Quemq; a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem, huc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam, aut columbam se sectari, aut simiam
Dicat, disperîstis, ni usque ad mortem male mulctassitis.
Atque adeo, ut ne legi fraudem faciam Talariæ,
Accuratote, ut sine talis domi agitent convivium.
Pal. Nescio quid malefactum a nostra huic familia est, quantum audio:
Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis.
Sed me excepit. nihili facio, quid illis faciat ceteris.
Aggrediar hominem. estne advorsum? est quasi *collaturus pedem*.
Quid agis, Periplectomene? *Per.* haud multos homines, si optandum fuerit,
Nunc videre & convenire, quam te, mavellem. *Pal.* quid est?
Quid negotii est? *Per.* res palam est. *Pal.* quæ res palam est? *Per.* de tegulis
Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium
Per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculanteis. *Pal.* quis homo vidit? *Per.* tuus conservos est. *Pal.* quis is homo est?
Per. Nescio, ita abripuit repente sese subito. *Pal.* suspicor
Me periisse. *Per.* ubi abiit, conclamo: Heus quid agis tu, inquam, *in tegulis*?

Digitized by Google

Ille mihi abiens ita respoudit, se sectari simiam.
Pal. Væ mihi misero, cui pereundum est propter nihili bestiam.
Sed Philocomasium hicciue etiam nunc est? *Per.* cum exibam, hìc erat.
Pal. Sis, jube transire huc, quantum possit, se ut videant domi
Familiares: nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,
Propter amorem suum omneis crucibus cōtubernaleis dari.
Per. Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis. *Pal.* volo. hoc dicito,
Paret artem & disciplinam: obtineat colorem. *Per.* hei, quemadmodum?
Pal. Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:
Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet se, eum contra vincat jurejurando suo.
Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium:
Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori numquam supplicat, si qua est mala.
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.
Per. Ego istæc, si erit hìc, nuntiabo. sed quid est, Palæstrio,
Quod volutas tute tecum in corde? *Pal.* paullisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum convoco, & dum cōsulo,
Quid agam; quem dolum doloso contra conservo parem,
Qui illam hìc vidit osculantem: id visum ut ne visum fiet.
Per. Quære. ego hinc abscessero abs te huc interim. illuc sis vide,
Quemadmodum abstitit, severa fronte curas cogitans.
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturu'st foras.
Ecce autem avortit, nisus læva, in femine habet lævam manum,
Dextera digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre suppetit.
Concrepuit digitis; laborat; crebro commutat status.

Digitized by Google

Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat: columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inædificatio.
Nam os columnatum Poetæ esse inaudivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
Euge, euge, euscheme hercle astitit, & dulice, & comœdice.
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hìc agitari mavis varius virgis. vigila:
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. heus te alloquor, Palæstrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam. *Pal.* audio.
Per. Viden' hostis tibi adesse, tuoque tergo obsidium? consule:
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris præsidium para:
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam:
Qua cibatus commeatusque ad te & legiones tuas
Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est.
Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quæ hìc sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti sient.
Magnam illic, homo, rem incipissis: magna munis mœnia.
Tute unus si recipere hóc ad te dicis, confidentia est
Nos inimicos profligare posse. *Pal.* dico & recipio
Ad me. *Per.* & ego impetraturum dico id quod petis. *Pal.* at te Juppiter
Bene amet. *Per.* at imperti, amice, me, quod commentu's. *Pal.* tace:
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Juxta mecum mea consilia. *Per.* salva sumes indidem.
Pal. Herus meus elephanti corio circumtentus est, non suo:

Ne-

Digitized by Google

Neque habet plus sapientiæ, quam lapis. *Per.* egomet istuc scio.
Pal. Nunc sic rationem incipissam, ita hanc instituam astutiam,
Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alterã
Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo,
Tam similem, quam lacte lacti: & apud te eos hìc devortier
Dicam hospitio. *Per.* euge, euge, lepide. laudo commentum tuum.
Pal. Ut si illic concriminatus sit advorsum Militem
Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,
Eum arguam vidisse apud te contra conservom meum
Cum suo amatore amplexantem atque osculantem. *Per.* immo ut optume.
Idem ego dicam, si me exquiret Miles. *Pal.* sed simillumas
Dicito esse: & Philocomasio id præcipiendum est, ut sciat,
Ne titubet, si quæret ex ea Miles. *Per.* nimis doctum dolum!
Sed si ambas videre in uno Miles concilio volet,
Quid agimus? *Pal.* facile est: trecentæ possunt caussæ colligi:
Non domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
Prandet, potat, occupata'st, operæ non est, non potest.
Quantum vis prolationum; dum modo nunc prima via
Inducamus, vera ut esse credat quæ mentibitur.
Per. Placet, ut dicis. *Pal.* intro abi ergo, & si istì est mulier, eam jube
Cito domum transire, atque hæc ei monstra: præcipe,
Ut teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore. *Per.* docte tibi illam perdoctam dabo.
Numquid aliud? *Pal.* intro ut abeas. *Per.* abeo. *Pal.* & quidem ego ibo domum,
Atque hominem investigando sumam operam, hinc dissimulavero;
Qui fuerit conservos, qui hodie siet sectatus simiam.
Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiariũ
Participaverit de amica heri, sese vidisse eam

Hic

Hic in proxumo osculantem cum alieno adolescentulo.
Novi morem ego: & tacere *nostrorum* solus scio.
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.
Res parata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostræ. ego voci moderabo meæ.
Nam illic est Philocomasio custos meus conservos. atque it foras.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sceledrus, Palæstrio.

Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio me vidisse hic proxumæ viciniæ
Philocomasium herilem amicam sibi alium quærere.
Pal. Hic illā vidit osculantem, quantū hunc audivi loqui.
Sc. Quis hic est? *Pal.* tuus conservos. quid agis, Sceledre? *Sc.* te, Palæstrio,
Volupe'st convenisse. *Pal.* quid jam? aut quid negotii, fac sciam.
Sc. Metuo. *Pal.* quid metuis? *Sc.* ne hercle hodie, quantum hic familiarium est,
Maxumum in malum cruciatum insiliamus. *Pal.* tu sali
Solus: nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novom.
Pal. Quod id est facinus? *Sc.* impudicum. *Pal.* tute scis soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. *Sc.* non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pal. Aedepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam.
Sc. Dii te perdant. *Pal.* te istuc æquom; quoniam occœpisti eloqui.

Digitized by Google

Sc. Forte fortuna per impluvium huc despexi in proxumū:
Atq; ego illà aspicio osculantē Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente. *Pal.* quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?
Sc. Profecto vidi. *Pal.* túten'? *Sc.* egomet duobus his oculis meis. 19
Pal. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. *Sc.* num tibi
Lippus videor? *Pal.* medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te dii ament, temere haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalē hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter; nisi supprimis
Tuum stultiloquium. *Sc.* quî vero dupliciter? *Pal.* id dicam tibi. 25
Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus perieris.
Sc. Quid fuat me, nescio: hæc me vidisse ego certo scio.
Pal. Pergín' infelix? *Sc.* quid tibi vis dicā, nisi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hìc in proxumo est. *Pal.* eho, an non domi est? 30
Sc. Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.
Pal. Certum est facere id. *Sc.* hìc te opperiar: eâdem illi insidias dabo,
Quam mox horsum ad stabulū junix recipiat se e pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi Miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii: si taceo, *interii* tamen,
Si hoc palam fuerit. *quid pejus* muliere atque audacius!
Dum ego in tegulis sum, illàc hæc se hospitio edit foras.
Aedepol facinus fecit audax, hoccine si Miles sciat: 38
Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hinc in crucē.
Hercle quidquid est, mussitabo potius, quam intercā male.
Non ego possum, quæ ipsa sese venditat, tutarier.
Pal. Sceledre, Sceledre. *Sc.* quis homo interminat? *Pal.* est te alter audacior? 42
Quis magis diis inimicis natus, quam tu, atque iratis? *Sc.* quid est?

Pal.

Pal. Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam est, vides?
Sc. Quid, nusquam? *Pal.* non ego nunc emam vitam tuam vitiosa nuce.
Sc. Quid negotii est? *Pal.* quid negotii sit, rogas? *Sc.* cur non rogem?
Pal. Nonne tibi istam prætruncari linguã largiloquã jubes?
Sc. Quamobrem jubeam? *Pal.* Philocomasium eccam domi, quam in proxumo
Vidisse ajebas te osculantem atq; amplexantẽ cum altero.
Sc. Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.
Pal. Quid jam? *Sc.* quia luscitiosus. *Pal.* væ verbero! ædepol tu quidem
Cæcus, non luscitiosus. nam illam quidem eccam domi.
Sc. Quid? domi? *Pal.* domi hercle vero. *Sc.* abi; ludis me, Palæstrio.
Pal. Tum mihi sunt manus inquinatæ. *Sc.* quî dum? *Pal.* quia ludo luto.
Sc. Væ capiti tuo. *Pal.* tuo istuc, Sceledre, promitto fore,
Nisi oculos orationemque aliam commutas tibi.
Sed fores cõcrepuerunt nostræ. *Sc.* at ego illas observo fores.
Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit, nisi recto ostio.
Pal. Quin domi eccam. nescio, quæ te, Sceledre, scelera suscitant.
Sc. Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimũ:
Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his ædibus.
Hic obsistam, ne imprudenti huc ea se surrepsit mihi.
Pal. Meus illic homo est: deturbabo jam ego illum de pugnaculis.
Vín' jam faciam, ut stultividum te fatearis? *Sc.* age, face.
Pal. Neque te quidquam sapere corde, neque oculis uti? *Sc.* volo.
Pal. Nempe tu istic ais esse herilem concubinam? *Sc.* atque arguo
Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.
Pal. Scín' tum nullum commeatũ hinc esse a nobis? *Sc.* scio.

Pal.

Pal. Neque ſolarium, neque hortum, niſi per impluvium? *Sc.* ſcio.
Pal. Quid nunc, ſi ea domi eſt, ſi faciam, ut eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis? *Sc.* dignus. *Pal.* ſerva iſtas fores:
Ne tibi clam ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat.
Sc. Conſilium eſt ita facere. *Pal.* pedes ego jam illam huc tibi ſiſtam in viam.
Sc. Agedum ergo, face. volo ſcire, utrum ego id quod vidi, viderim:
An illic faciat, quod factum dicit, ut ea ſit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.
Sed hic illi ſupparaſitatur ſemper, hic ei proxumus eſt,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium,
Neque cuiquam, quã illi, in noſtra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc obſervare oſtium.
Hic obſiſtam hac quidem. pol certo verba mihi numquam dabunt.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Palæſtrio, Philocomaſium, Sceledrus.

PRæcepta facito ut memineris. *Ph.* toties monere mirum eſt.
Pal. At metuo, ut ſatis ſis ſubdola. *Ph.* cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut ſint malæ: mihi ſolæ e quo ſuperſit.
Pal. Age, jam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid aſtas, Sceledre? *Sc.* hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis.
Pal. Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam, Diſ-

Digitized by Google

Dispessis manibus patibulum cum habebis. *Sc.* quamnam ob rem?
Pal. Respice dum ad lævam: quis illæc est mulier? *Sc.* prò dii immortales!
Heri concubina est hæc quidem. *Pal.* mihi quoque polita videtur.
Age nunc jam, quando lubet. *Sc.* quid agam? *Pal.* peri perpropere.
Ph. Ubi iste bonus servos, qui propudii me maxume innocentem
Falso insimulavit? *Pal.* hem tibi. hic mihi id dixit. *Ph.* tibi, quæso? dixti
Tu te vidisse in proxumo hic, scelestе, me osculantem?
Pal. Atque cum alieno adolescentulo, dixit. *Sc.* dixi hercle vero.
Ph. Tun' me vidisti? *Sc.* atque his quidem oculis. *Ph.* carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident. *Sc.* numquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim. *Ph.* ego stulta & mora multum,
Quæ cum hoc insano fabulem! quem pol ego capitis perdā.
Sc. Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:
Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.
Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palæstrio. obsecro, unde
Hæc exit huc? *Pal.* unde, nisi domo? *Sc.* domo? *Pal.* me vidente. *Sc.* video.
Nimis mirum est facinus, quomodo hæc hinc potuerit transire!
Nam certo neque solarium est apud nos, neq; hortus ullus,
Neque fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hìc intus vidi.
Pal. Pergín', scelestе, intendere, atque hanc arguere? *Ph.* ecastor ergo
Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi.

Pal.

Pal. Quid ſomniaſti? *Ph.* ego eloquar. ſed, amabo, advortito animum.
Hac nocte in ſomnis mea ſoror gemina germana viſa
Veniſſe Athenis in Epheſum cum ſuo amatore quodam:
Hi ambo hoſpitio huc in proxumũ mihi devorti ſunt viſi.
Sc. Palæſtrionis ſomnium narratur. *Pal.* perge porro.
Ph. Ego læta viſa, quia ſoror veniſſet, propter eamdem,
Suſpicionem maxumam ſum viſa ſuſtinere.
Nam arguere in ſomnis me familiaris meus mihi viſu'ſt
Me cum alieno adoleſcentulo, quaſi nunc eſt, oſculatam eſſe:
Cum illa oſculata mea ſoror gemina eſſet ſuumpte amicũ.
Ita me inſimulatam perperam falſum eſſe ſomniavi.
Pal. Satin' eadem in vigilantes expetunt, quæ in ſomnis viſa memoras?
Heus hercle præſentia omnia! abi intro, & comprecare.
Narrandum ego iſtuc Militi cenſebo. *Ph.* facere certum.
Neq; me quidem patiar probri falſo impune inſimulatam.
Sc. Timeo, quid rerum geſſerim: ita dorſus totus prurit.
Pal. Scin' te periiſſe nunc quidem domi certo? *Sc.* certa res eſt
Nunc noſtrum obſervare oſtium, ubi ubi ſit. *Pal.* at, Scedre, quæſo,
Ut ad id exemplum ſomnium quam ſimile ſomniavit!
Atque ut tu ſuſpicatus es eam vidiſſe te oſculantem!
Sc. Me eam non vidiſſe arbitraris? *Pal.* næ tu hercle, opinor! obſecro
Reſipiſce. ſi ad herum hæc res pervenerit, perîſti pulchre.
Sc. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obſtitiſſe.
Pal. Dudum ædepol hoc planum quidem: quæ hic uſque fuerit intus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etſi vidi.
Pal. Næ tu ædepol ſtultitia tua nos pæne perdidiſti.
Dum te fidelem facere hero voluiſti, abſumtus es pæne.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. conticiſcam.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Philocomaſium Pſeudo-Glycere, *Palæſtrio*, *Sceledrus*.

INde ignem in aram, ut Epheſiæ Dianæ lauta laudes
Grateſque agam, eique ut Arabico fumificem odore amœne:
Quæ me in locis Neptuniis templiſque turbulentis
Servavit, ſævis fluctibus ubi ſum afflictata multum.
Sc. Palæſtrio! ô Palæſtrio. *Pal.* ô Sceledre, Sceledre, quid vis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, eſtne herilis cōcubina
Philocomaſium? an nō eſt ea? *Pal.* hercle opinor, ea videtur,
Sed facinus mirum eſt, quomodo hæc hinc potuerit tranſire:
Siquidem ea eſt. *Sc.* an dubium tibi eſt eam eſſe hanc? *Pal.* ea videtur.
Adeamus, appellemus. *Sc.* heus, quid iſtuc eſt, Philocomaſium?
Quid tibi iſtic hiſce in ædibus debetur? quid negotii eſt?
Quid nūc taces? tecum loquor. *Pal.* immo ædepol tute tecū:
Nam hæc nihil reſpondet. *Sc.* te alloquor, vitii probrique plena,
Quæ circum vicinos vaga es. *Ph.* quîcum tu fabulare?
Sc. Quîcum, niſi tecum? *Ph.* quis tu homo es, aut mecum quid negotii eſt?
Sc. Meu' rogas, hem, qui ſim? *Ph.* quin ego hoc rogem, quod neſciam?
Pal. Quis ego ſum igitur, ſi tu hunc ignoras? *Ph.* mihi odioſus, quiſquis es
Et tu, & hic. *Sc.* nos non noviſti? *Ph.* neutrum. *Sc.* metuo maxume.
Pal. Quid metuis? *Sc.* enim ne noſmet perdiderimus uſpiā.
Nam neque te, neque me noviſſe ait hæc. *Pal.* perſcrutari hìc volo,
Sceledre, nos noſtri, an alieni ſimus: ne dum quiſpiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.
Sc. Certe equidem noſter ſum. *Pal.* & pol ego. quæris tu, mulier, malum.

Ti-

Tibi dico, heus Philocomaſium. *Ph.* quæ te intemperiæ tenent,
Qui me perperam perplexo nomine appelles? *Pal.* eho,
Quis igitur vocare? *Ph.* Glycere nomen eſt. *Sc.* injuria eſt.
Falſum nomen poſſidere, Philocomaſium, poſtulas.
At iſtuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.
Ph. Egone? *Pal.* tute. *Ph.* quæ heri Athenis Epheſum adveni veſperi
Cum meo amatore, adoleſcente Athenienſi. *Pal.* dic mihi,
Quid hic tibi in Epheſo eſt negotii? *Ph.* geminam germanam meam
Hic ſororem eſſe inaudivi: eam veni quæſitum. *Pal.* mala es.
Ph. Immo ecaſtor ſtulta multum, quæ vobiſcum fabuler.
Abeo. *Sc.* abire non ſinam te. *Ph.* mitte. *Sc.* manifeſtaria
Res eſt, non mitto. *Ph.* at mihi jam crepabunt manus, malæ tibi;
Niſi me omittis. *Sc.* quid, malum, aſtas? quin retines altrinſecus?
Pal. Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum. quî ſcio
An iſta non ſit Philocomaſium, atque alia ejus ſimilis ſit?
Ph. Mittis me, an non mittis? *Sc.* immo vi atque invitam, ingratiis,
Niſi voluntate ibis, rapiam te domum. *Ph.* oſtium hoc mihi
Domicilium eſt: Athenis domus ac herus. ego iſtam domum
Neque moror: neque vos, qui homines ſitis, novi, neque ſcio.
Sc. Lege agito: te nuſquam mittam, niſi das firmatam fidem,
Te huc, ſi omiſero, intro ituram. *Ph.* vi me cogis, quiſquis es.
Do fidem, ſi omittis, iſtoc me intro ituram, quo jubes.
Sc. Ecce omitto. *Ph.* at ego abeo miſſa. *Sc.* muliebri feciſti fide.
Pal. Sceledre, manibus amiſiſti prædã. tũ ea eſt, quã potis,
Noſtra herilis concubina. vin' tu facere hoc ſtrenue?
Sc. Quid faciam? *Pal.* affer mihi machæram huc intus. *Sc.* quid facies ea?
Pal. Intro rumpam recta in ædes, quemque hic intus videro

Digitized by Google

Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.
Sc. Visane est ea esse? *Pal.* immo ædepol plane ea est. sed quomodo
Dissimulabat! abi, machæram huc effer. *Sc.* jam faxo hìc erit.
Pal. Neque eques, neque pedes profecto quisquam, tanta audacia,
Qui æque faciàt confidenter quidquam, quam quæ mulieres
Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit! 56
Ut sublinitur os custodi cauto, conservo meo!
Nimis beat, quod commeatus transtinet trans parietem.
Sc. Heus, Palæstrio, machæra nihil opus. *Pal.* quid jam, aut quid opus est?
Sc. Domi eccam herilem concubinam. *Pal.* quid? domi? *Sc.* in lecto cubat. 60
Pal. Aedepol næ tu tibi malam rem repperisti, ut prædicas.
Sc. Quid jam? *Pal.* quia hanc attingere ausus mulierem hic in proxumo.
Sc. Magis hercle metuo. sed numquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana hujus. *Pal.* eam pol tu osculantem hic videras. 64
Et quidẽ palam est eam esse, ut dicis. *Sc.* quid propius fuit,
Quam ut perirem, si locutus fuissem hero! *Pal.* ergo si sapis,
Mussitabis. Plus oportet scire servom, quam loqui.
Ergo abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam:
Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Herus si veniet, si me quærit, hìc ero: hinc me arcessito. 70

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Sceledrus, Periplectomenes.

SAtín' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem illæc nostra intus est in ædibus.
Nam ego & cubantem eam modo offendi domi.

Cer-

Certum eſt nunc obſervationi operam dare.
Per. Non hercle hiſce homines me marem, ſed feminam,
Vicini rentur eſſe ſervi Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hoſpitam,
Quæ heri huc Athenis cum hoſpite advenit meo,
Tractatam, & ludificatam, ingenuam & liberam?
Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo, illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum ſenem.
Per. Accedam ad hominem. tun', Sceledre, hic, ſcelerum caput,
Meam ludificâſti hoſpitam ante ædis modo?
Sc. Vicine, auſculta quæſo. *Per.* ego auſcultem tibi?
Sc. Expurgare volo me. *Per.* tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?
Sc. Licetne? *Per.* at ita me dî deæque omnes ament,
Niſi mihi ſupplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad veſperum,
Quod meas confregiſti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te ſectatus ſimiam,
Quodque inde inſpectaviſti meum apud me hoſpitem
Amplexum, amicam cum oſculabatur ſuam;
Quodque concubinam herilem inſimulare auſus es
Probri, pudicam, meque ſummi flagitii:
Tum quod tractaviſti hoſpitam ante ædes meas:
Niſi tibi ſupplicium ſtimuleum de te datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum eſt undarum mare.
Sc. Ita ſum coactus, Periplectomene, ut neſciam
Utrumne poſtulare prius tecum æquom ſiet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius.
Niſi iſtæc non eſt hæc, neque iſta ſit mihi:
Sicut etiam nunc neſcio quid viderim:
Ita eſt iſtæc hujus ſimilis noſtræ tua,
Siquidem non eadem eſt. *Per.* viſe ad me intro, jam ſcies.

Sc. Licetne? *Per.* quin te jubeo. at placide noscita.
Sc. Ita facere certum est. *Per.* heus Philocomasium! cito
Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.
Post, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad vos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuscaverit.
Si hìc non videbit mulierem, aperitur dolus.
Sc. Pro dî immortales! similiorem mulierem,
Magisque eamdem, utpote quæ non sit eadem, non reor
Deos facere posse. *Per.* quìd nunc? *Sc.* commerui malum.
Per. Quid igitur? ean'est? *Sc.* etsi ea est, non est ea.
Per. Vidistín' istam? *Sc.* vidi & illam, & hospitem
Complexam atque osculantem. *Per.* ean'est? *Sc.* nescio.
Per. Vín' scire plane? *Sc.* cupio. *Per.* abi intro ad vos domum
Continuo, vide sitne istæc vostra intus domum.
Sc. Licet: pulchre admonuisti. jam ego ad te exibo foras.
Per. Numquam ædepol hominem quemquam ludificarier
Magis facete vidi, & magis miris modis.
Sed eccum egreditur. *Sc.* Periplectomene, te obsecro
Per deos atque homines, perque stultitiam meam,
Perque tua genua. *Per.* quid obsecras me? *Sc.* inscitiæ
Meæ & stultitiæ ignoscas. nunc demum scio
Me fuisse excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus. *Per.* quid nunc, furcifer?
Vidistín' ambas? *Sc.* vidi. *Per.* herum exhibeas volo.
Sc. Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ fecisse me hospitæ ajo injuriam:
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Quoi me custodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo similior numquam potest
Aqua aquæ sumi, quam hæc est, atque ista hospita.
Et me despexe ad te per impluvium tuum
Fateor. *Per.* quid ni fateare, ego quod viderim?
Sc. Sed Philocomasium me vidisse censui.
Per. Ratusne me istic hominẽ esse omnium minimi pretii,
Si ego me sciente, paterer vicino meo

Eam

Eam fieri apud me tam inſignite injuriam ?
Sc. Nunc demum a me inſipienter factum eſſe arbitror ,
Cum rem cognoſco : at non malitioſe tamen
Feci . *Per.* immo indigne . namque hominem ſervom ſuos
Domitos habere oportet oculos & manus ,
Orationemque . *Sc.* egone ? ſi poſt hunc diem
Muttivero , etiam quod egomet certo ſciam ;
Dato excruciatum me : egomet dedam me tibi .
Nunc hoc mihi ignoſcas quæſo . *Per.* vincam animum meum ,
Ne malitioſe factum id eſſe abs te arbitrer .
Ignoſcam tibi iſtuc . *Sc.* at dii tibi faciant bene .
Per. Næ tu hercle , ſi te dii amant , linguam comprimes
Poſthac : etiam illud , quod ſcies , neſciveris :
Ne videris , quod videris . *Sc.* bene me mones .
Ita facere certum eſt . ſed ſatſne oratus abis ?
Numquid nunc aliud me vis ? *Per.* ne me noveris .
Sc. Dedit hic mihi verba . quam benigne gratiam
Fecit , ne iratus eſſet ! ſcio , quam rem gerat :
Ut Miles , cum extemplo a foro adveniat domum ,
Domi comprehendat . una hic & Palæſtrio
Me habent venalem : ſenſi , & jamdudum ſcio .
Numquam hercle ex iſta naſſa ego hodie eſcam petam .
Nam jam aliquo auſugiam , & me occultabo aliquot dies ,
Dum hæ conſileſcunt turbæ , atque iræ leniunt .
Nam *jam* nunc ſatis & plus nimio merui mali .
Verumtamen de me quidquid eſt , ibo hinc domum .
Per. Illic hinc abſceſſit . ſat ædepol certo ſcio ,
Occiſam ſæpe ſapere plus multo ſuem ,
Cum manducatur . ne id , quod vidit , viderit!
Nam illius oculi , atque aures , atque opinio
Transfugére ad nos . uſque adhuc actum eſt probe .
Nimium feſtivam mulier operam præbuit .
Redeo in ſenatum rurſus . nam Palæſtrio
Domi nunc apud me : Sceledrus nunc autem foras .
Frequens ſenatus poterit nunc haberier .
Ibo intro : ne , dum abſum , illis ſortito fuam .

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Palæstrio, Pleusides, Periplectomenes.

COhibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiæ sient
Concilio, quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis,
Unde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus:
Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit usui:
Neque potest, quin, si id inimicis usui est, obsit mihi.
Nam bonum consilium surripitur sæpissume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus est.
Quippe si resciverint inimici consilium tuum,
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus:
Atque eadem, quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a læva, aut a dextera
Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateā est probe.
Evocabo: Heus Periplectomenes & Pleusides, progredimini.
Per. Ecce nos tibi obedienteis. *Pal.* facile est imperium in bonis.
Sed volo scire: eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem. *Per.* magis ad rem esse non potest utibile.
Pal. Immo quid tibi, Pleusides? *Pl.* quodne vobis placeat, displiceat mihi?
Quis homo sit magis meus, quam tu es? *Per.* loquere lepide & commode.
Pal. Pol ita decet hunc facere. *Pl.* at hoc me facinus miserum macerat,
Meumque cor, corpusque cruciat. *Per.* quid id est, quod cruciat? cedo.
Pl. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,

Ea

Ea te expetere: te ex opibus summis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum,atq; ea te facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis, quam sectari solet.
Eam pudet me tibi in senecta objicere sollicitudinem.
Per. Novo modo tu homo amas: siquidem te quidquam, quod faxis, pudet.
Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleusides.
Pl. Hanccine ætatem exercere me mei amoris gratia?
Per. Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppido Acheruntícus,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?
Nam equidem haud sum annos natus præter quinquaginta & quatuor:
Clare oculis video, pernix sum manibus,sũ pedes mobilis.
Pal. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio est senex.
Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.
Pl. Pol id quidem experior ita esse.ut prædicas, Palæstrio,
Nam benignitas quidem hujus oppido ut adolescentuli est.
Per. Immo, hospes, magis cum periculum facies, magis nosces meam
Comitatem erga te amantem. *Pl.* quid opus nota noscere?
Per. Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipse haud amavit,ægre amantis ingeniũ inspicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore:
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego umquam oblocutor sum alteri in convivio.
Incommoditate abstinere me apud convivas commode
Commemini, & meæ orationis justam partem persequi:
Et meam partem itidem tacere, cum aliena est oratio.
Minime sputator, screator sum,itidem minime muccidus.
Post Ephesi sum natus;non in Apulis,non sum in Umbria.

Pl. O lepidum ſenicem, ſi, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio!
Per. Plus dabo, quam prædicabo ex me venuſtatis tibi.
Neque ego ad menſam publicas res clamo, neque Leges crepo:
Neq; ego umquam alienum ſcortum ſubigito in convivio.
Neque præripio pulpamentum, neque prævorto poculum,
Neque per vinum umquam ex me exoritur diſſidium in convivio.
Si quis ibi eſt odioſus, abeo domum, ſermonem ſegrego.
Venerem, amorem, amœnitatemque accubans exerceo.
Pl. Tui quidem ædepol omnis mores ad venuſtatem valēt.
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum iſtis moribus.
Pal. At quidem illuc ætatis qui ſit, non invenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico ſit magis.
Per. Tute me ut fateare faciam, eſſe adoleſcentē moribus:
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens:
Opuſne erit tibi advocato triſti, iracundo? ecce me.
Opuſne leni? leniorem dices, quam mutum eſt mare.
Liquidiuſculuſque ero, quam ventus eſt Favonius.
Vel hilariſſumum convivam hinc indidem expromā tibi,
Vel primarium paraſitum, atque obſonatorem optumum:
Tum ad ſaltandum non cinædus malacus æque eſt atq;ego.
Pal. Quid ad illas artes optaſſis, ſi optio eveniat tibi?
Pl. Hujus pro meritis ut referri pariter poſſit gratia:
Tibique, quibus nūc me eſſe experior ſummæ ſollicitudini.
At tibi tanto ſumtui eſſe mihi moleſtum eſt. *Per.* morus es.
Nam in mala uxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumtus eſt:
In bono hoſpite atque amico, quæſtus eſt, quod ſumitur:
Et quod in divinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.
Deſim virtute, ut tranſeuntem hoſpitio accipiam, apud me eſt comitas.
Es, bibe, animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberæ ſunt ædes: liber ſum autem ego: me uti volo libere.

Nam

Nam mihi, deûm virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere ſummo ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in ædis intromittere.
Pl. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum eſt onus.
Per. Hercle vero, liberum eſſe, id multo eſt lepidius.
Pal. Tute homo & alteri ſapienter potis es cõſulere, & tibi.
Per. Nam bona uxor, ſi ea deducta eſt uſquam gentium,
Ubi eam poſſim invenire? verum egone eam ducã domum?
Quæ mihi numquam hoc dicat: Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
Ne algeas hac hieme. hoc numquam verbum ex uxore audias.
Verum priuſquam galli cantent, quæ me ſomno ſuſcitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
Da qui farciat, da qui cõdiat: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruſpicæ:
Flagitium eſt, ſi nihil mittetur, quo ſupercilio ſpicit!
Tum piatricem clementer, non poteſt, quin munerem.
Jampridem, quia nihil abſtulerit, ſuccenſet ceraria.
Tum obſtetrix expoſtulavit mecum, parum miſſum ſibi.
Quid? nutrici non miſſurus quidquam, quæ vernas alit?
Hæc atque hujus ſimilia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quæ hujus ſimiles ſermones ferat.
Pal. Dii tibi propitii ſunt hercle: nã ſi iſtam ſemel amiſeris
Libertatem, haud facile te in eumdem rurſus reſtitues locum.
Pl. At illa laus eſt, magno in genere & in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum & ſibi.
Per. Quando habeo multos cognatos, quid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo, & fortunate, atque ut volo, atque animo ut lubet:
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant; viſunt, quid agam, ecquid velim.
Priuſ-

Priuſquam lucet, aſſunt: rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cœnā vocant.
Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.
Illi inter ſe certant donis. ego hæc mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.
Pal. Nimis bona ratione, nimiſque aperta tu multum vides.
Et tibi ſunt gemini, & trigemini, ſi te bene habes, filii.
Per. Pol, ſi habuiſſem, ſatis cepiſſem miſeriarum liberis.
Cenſerem emori. cecidiſſetne ebrius, aut de equo uſpiam?
Metuerem, ne ibi defregiſſet crura aut cervices ſibi.
Tum ne uxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.
Pal. Huic homini dignum eſt divitias eſſe, & diu vitam dari,
Qui & rem ſervat, & qui bene habet, ſuiſque amicis eſt volup.
Pl. O lepidum caput! ita me dii deæque ament, æquom fuit
Deos paraviſſe, uno exemplo ne omnes vitam viverent:
Sicuti merci pretium ſtatui, pro virtute ut veneat:
Quæ improba eſt, pro mercis vitio dominū pretio pauperet.
Itidem divos diſpertiſſe vitam humanam æquom fuit.
Qui lepide ingeniatus eſſet, vitam longinquam darent:
Qui improbi eſſent & ſceleſti, iis adimerent animam cito.
Si hoc paraviſſent, homines eſſent minus multi mali,
Et minus audacter ſceleſta facerent facta: & poſtea
Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.
Per. Qui deorum conſilia culpet, ſtultus inſcituſque ſit,
Quique eos vituperet. nunc jam iſtis rebus deſiſti decet.
Nunc volo obſonare, ut, hoſpes, tua te ex virtute, & mea
Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis victibus.
Pl. Nihil me pœnitet jam, quanto ſumtui fuerim tibi.

Nam hoſpes nullus tam in amici hoſpitium devorti poteſt,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odioſus ſiet.
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametſi dominus non invitus patitur, ſervi murmurant.
Per Servienteis ſervitute ego ſervos introduxi mihi,
Hoſpes, non qui mihi imperarent, quibus ego eſſem obnoxius;
Si illis ægre eſt, mihi quod volupe eſt, meo remigio rẽ gero.
Tamen id quod odio eſt, faciundum eſt cum malo atque ingratiis.
Nũc, quod occœpi, obſonatum pergam. *Pl.* ſi certum eſt tibi,
Commodulum obſona, ne magno ſumtu: mihi quidvis ſat eſt.
Per. Quin tu iſtanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
Nam proletario ſermone nunc quidem, hoſpes, utere.
Nam hi ſolent, quando accubuere, ubi cœna appoſita eſt, dicere;
Quid opus fuit hoc, *hoſpes*, ſumtu tanto noſtra gratia?
Inſanivisti hercle: nam idem hoc hominibus ſat erat decẽ.
Quod eorum cauſſa obſonatum eſt, culpant; & comedunt tamen.
Pal. Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte & perſpecte ſapit!
Per. Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam appoſitum eſt ampliter;
Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.
Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:
Remove, abi, aufer. neminem eorum hæc aſſeverare audias:
Sed procellunt ſe, & procumbunt dimidiati, dum appetunt.
Pal. Bonus bene ut malos deſcripſit mores! *Per.* haud centeſimam
Partem dixi, atque, otium rei ſi ſit, poſſim expromere.
Pal. Igitur id quod agitur hic, primum prævorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus eſt opera tua,

Peri-

Periplectomene : nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Quî admutiletur Miles usque cæsariatus : atque uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus copiam ,
Ut hic eam abducat , abeatque . *Per.* dari istanc rationem volo .
Pal. At ego mihi annulum dari istum tuum volo. *Per.* quam ad rem usui est ?
Pal. Quando habebo , igitur rationem mearum fabricarum dabo .
Per. Utere, accipe. *Pal.* accipe a me rursum rationem doli,
Quam institui . *Pl.* perpurgatis ambo damus tibi operam auribus .
Pal. Herus meus ita magnus mœchus mulierum est , ut neminem
Fuisse adæque , neque futurum credam . *Per.* credo ego istuc idem .
Pal. Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam :
Itaq; omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres .
Per. Aedepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre . proin, Palæstrio ,
Quam potes , tam verba confer maxume ad compendium .
Pal. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem ,
Cui facetiarum cor corpusque sit plenum & doli ?
Per. Ingenuámne , an libertinam ? *Pal.* æque istuc facio , dummodo
Eam des, quæ sit quæstuosa , quæ alat corpus corpore :
Cuique sapiat pectus:nam cor nõ potest,quod nulla habet .
Per. Lautam vis , an quæ nondum sit lauta ? *Pal.* siccam, succidam ,
Quam lepidissumam potes,quamq;adolescentem maxume.
Per. Habeo eccillam meam clientam , meretricem adolescentulam .
Sed quid ea usus est? *Pal.* ut ad te eam jam deducas domũ ,
Utique eam huc ornatam adducas matronarum modo :
Capite comto , crines vittasque habeat , assimuletque se
Tuam esse uxorem . ita præcipiendum est . *Pl.* erro , quam insistas viam .

Pal. At fcietis . fed ecqua ancilla eft illi? *Per.* eft primaria.
Pal. Ea quoque opus eft : ita præcipito mulieri , atque ancillulæ ,
Ut fimulet fe tuam effe uxorem,& deperire hunc Militem.
Quafique hunc annulum faveæ fuæ ancillæ dederit: ea porro mihi ,
Militi ut darem : quafique ego rei fim interpres. *Per.* audio:
Ne me furdum verbera . *Pal.* tu fi audis , ego recte meis
Dabo : a tua mihi uxore dicam delatum & datum ,
Ut fefe ad eum conciliarem. ille ejufmodi eft; cupiet mifer.
Qui,nifi adulterio , ftudiofus rei nullæ aliæ eft,improbus.
Per. Non potuit reperire , fi ipfi Soli quærendas dares ,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego . age : habe animum bonum .
Pal. Ergo accurato & properato opus eft . nunc tu aufculta , Pleufides .
Pl. Tibi fum obediens. *Pal.* hoc facito : Miles domum ubi advenerit ,
Memineris, ne Philocomafium nomines . *Pl.* quam nominem ?
Pal. Glyceram . *Pl.* nempe eamdem , quæ dudum conftituta eft . *Pal.* páx ! abi .
Pl. Meminero. fed quid meminiffe id refert? ego te tamen.
Pal. Ego enim dicam tum , quando ufus pofcet : interea tace .
Ut nunc etiam hic agit , actutum partes defendas tuas .
Pl. Ego eo intro igitur . *Pal.* & præcepta fobrie ut cures , face .

ACTUS TERTII SCENA II.

Palæftrio , Lucrio .

QUantas res turbo ! quantas moveo machinas !
Eripiam ego hodie concubinam Militi ,
Si centuriati bene funt manipulares mei .
Sed illum vocabo . heus Sceledre : nifi negotium ,

Pro-

Progredere ante ædis : te vocat Palæſtrio .
Luc. Non opera eſt Sceledro . *Pal.* quid jam ? *Luc.* ſorbet dormiens .
Pal. Quid ſorbet ? *Luc.* illud ſtertit volui dicere .
Sed quia conſimile eſt , quod ſtertas , quaſi ſorbeas .
Pal. Eho an dormit Sceledrus intus? *Luc.* non naſo quidem:
Nam eo magnum clamat . tetigit calicem clanculum ,
Demiſit nardini unam amphoram cellarius .
Pal. Eho tu ſceleſte , qui illi ſuppromus es , eho !
Luc. Quid vis ? *Pal.* quî libitum eſt illi condormiſcere ?
Luc. Oculis opinor . *Pal.* non te iſtuc rogito , ſcelus .
Procede huc : periiſti jam , niſi verum ſcio .
Promſiſti tu illi vinum ? *Luc.* non promſi . *Pal.* negas ?
Luc. Negò hercle vero : nam ille me vetuit dicere .
Neque equidem heminas octo expromſi in urceum ,
Neque ille hic calidum exbibit in prandium .
Pal. Neque tu bibiſti ? *Luc.* dii me perdant , ſi bibi ,
Si bibere potui . *Pal.* quî jam ? *Luc.* quia enim obſorbui ,
Nam nimis calebat , amburebat gutturem .
Pal. Alii ebrii ſunt , alii poſcam potitant .
Bono ſuppromo & promo cellam creditam !
Luc. Tu hercle idem faceres , ſi tibi eſſet credita :
Quoniam æmulari non licet , nunc invides .
Pal. Eho an numquam promſit antehac ? reſponde, ſcelus .
Atque ut tu ſcire poſſis , edico tibi ,
Si falſa dixis , cocio , excruciabere .
Luc. Ita vero , ut tu ipſe me dixiſſe delices ;
Poſtea ſagina ego ejiciar cellaria ,
Ut tibi qui promat , alium ſuppromum pares .
Pal. Non ædepol faciam . age loquere audacter mihi .
Luc. Numquam ædepol vidi promere . verum hoc erat :
Mihi imperabat , ego promebam poſtea .
Pal. Hui ! illecebroſe! capite ſiſtebas cadum ?
Luc. Non hercle tam iſtoc valide caſabant cadi .
Sed in cella eſt paullum nimis loculi lubrici ,
Ibi erat bilibris aqualis , hìc propter cados .
Ea ſæpe decies complebatur die .

Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, caſabant cadi.
Pal. Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis. jam hercle ego herum adducam a foro.
Luc. Perii, excruciabit me herus, domum ſi venerit,
Quom hæc facta ſcibit, quia ſibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis obſecro huic voſtram fidem.
Pal. Quo tu te agis? *Luc.* miſſus ſum alio: jã huc revenero.
Pal. Quis miſit? *Luc.* Philocomaſium. *Pal.* abi, actutum redi.
Luc. Quæſo tamen tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me abſente, accipito tamen.
Pal. Modo intellexi, quam rem mulier geſſerit:
Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum
Foris ablegavit, dum ab ſe huc tranſiret. placet.
Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adjuvant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc ſuccedit ſub manus negotium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periplectomenes, Acroteleutium,
Palæſtrio, Milphidippa.

REm omnem, Acroteleutium, tibi, tibique, mea Milphidippa,
Domi demonſtravi ordine. hanc fabricam fallaciaſque
Minus ſi tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis ſi intellegitis, aliud eſt quod potius fabulemur.
Acr. Stultitia atque inſipientia inſulſa atque maxuma hæc ſit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina neſciam aut mala eſſe aut fraudulenta.
Per. At melius eſt monerier. *Acr.* meretricem commoneri,
Quam ſane magni referat, mihi clam eſt! quin ego me fruſtro,

Poſt-

Digitized by Google

Postquam adbibére aures meæ tuam moram orationis ; 10
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.
Per. At nemo solus satis sapit. nam ego multos sæpe vidi
Regionem fugere consilii, prius quam repertam habuere.
Acr. Si quid faciundum est mulieri male atque malitiose,
Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempiterna :
Sin bene quid aut fideliter faciundum est, eo deveniunt,
Obliviosæ extemplo uti fiant, meminisse nequeunt. 17
Per. Ergo istuc metuo,quo venit vobis faciundũ utrumque:
Nam id proderit mihi, Militi male quod facietis ambæ.
Acr. Dum ne inscientes quid bonum faciamus,ne formida.
Mala nulla meretrix est, ne paye, pejora ubi conveniunt.
Per. Ita vos decet. consequimini. *Pal.* cesso ego illis obviam ire. 22
Venire salvom gaudeo. lepido herele ornatu incedit.
Per. Bene opportuneque obviam es, Palæstrio. hem! tibi assunt,
Quas me jussisti adducere, & quo ornatu. *Pal.* heus! noster esto.
Palæstrio Acroteleutium salutat. *Acr.* quis hic amabo est,
Qui tam pro nota me nominat? *Per.* hic noster architectus est.
Acr. Salve,architecte. *Pal.* salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te 28
Oneravit præceptis? *Per.* probe meditatam utramque duco.
Pal. Audire cupio,quemadmodum.ne quid peccetis,paveo.
Per. At tua præcepta : de meo nihil his novom apposivi.
Acr. Nempe ludificari Militem tuum herum vis? *Pal.* elocuta es.
Acr. Lepide & sapienter,commode & facete res parata est.
Pal. Atque hujus uxorem esse te volo assimulare. *Acr.*fiet.
Pal. Quasi Militi animum adjeceris, simulare. *Acr.* sic futurum est. 35
Pal. Quasique hæc res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.
Acr. Bonus vates poteras esse : nam quæ sunt futura, dicis.
Pal. Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
Quem

Quem ego Militi darem tuis verbis. *Acr.* vera dicis.
Per. Quid iſtis nunc memoratis opus eſt, quæ commeminere? *Acr.* meliu'ſt.
Nam, mi patrone, hoc cogitato: Ubi probus eſt architectus,
Bene lineatam ſi ſemel carinam collocavit,
Facile eſſe navem facere, ubi fundata & conſtituta eſt.
Nunc hæc carina ſatis probe fundata & bene ſtatuta eſt.
Aſſunt fabri architectique, a me, a te, haud imperiti.
Si non nos materiarius remoratur, quod opu'ſt, qui det,
Novi indolem noſtri ingenii; cito erit parata navis.
Pal. Nempe tu noviſti Militem meum herum? *Acr.* rogare mirum eſt!
Populi odium quid ni noverim? magnidicum, cincinnatum,
Mœchum unguentatum. *Pal.* num ille etiam te novit? *Acr.* numquam vidit;
Quî noverit me, quis ego ſim? *Pal.* nimis lepide fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri. *Acr.* potíne ut hominem
Mihi des? quieſcas cetera. ni lepide ludificata
Ero, culpam omnem in me imponito. *Pal.* agite igitur, intro abite,
Inſiſtite hoc negotium ſapienter. *Acr.* alia cura.
Pal. Age, Periplectomene, has nunc jam duc intro, ego ad forum illum
Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, atq; prædicabo
A tua uxore mihi datum eſſe, eamque illum deperire.
Hanc ad nos, cum extemplo a foro veniemus, mittito *tu*,
Quaſi clanculum ad me miſſa ſit. *Per.* faciemus. alia cura.
Pal. Vos modo curate. ego illum probe jam oneratum huc accibo.
Per. Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc ſi efficiam plane,
Ut concubinam Militis meus hoſpes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat; ſi hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris? *Acr.* datne ab ſe mulier operam?

Pal. Lepidissume & comissume. *Acr.* confido confuturum.
Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum, 67
Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervincamur.
Per. Abeamus ergo intro, hæc uti meditemur cogitate:
Nequid, ubi Miles venerit, titubetur. *Acr.* tu morare,
Ut accurate & commode, hoc quod agendum est, exsequamur. 71

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pyrgopolinices, Palæstrio.

Volup est quod agas, si id procedit lepide & ex sẽtẽtia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Ut latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.
Pal. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculenta fertur per me interpretem!
Pyrg. Immo omnis res posteriores pono, atque operam do tibi. 7
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.
Pal. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni siet.
Nam hoc negotii clandestino ut agerem, mãdatum'st mihi.
Pyrg. Nemo adest. *Pal.* hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.
Pyrg. Quid hic? unde est? *Pal.* a luculenta atque a festiva femina, 12
Quæ te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinẽ,
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro, ut deferrem, dedit.
Pyrg. Quid? ean' ingenua, an festucâ facta e serva libera est?
Pal. Vah! egone ut ad te ab libertina esse auderem internuntius, 16
Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tui!
Pyrg. Nupta ea est, an vidua? *Pal.* & nupta & vidua. *Pyrg.* quo pacto potis

Vi-

Vidua & nupta esse eadem? *Pal.* quia adolescens nupta est cum sene.
Pyrg. Euge! *Pal.* lepida & liberali forma est. *Pyrg.* cave mendacium.
Pal. Ad tuam formam illa una digna est. *Pyrg.* hercle pulchram prædicas.
Sed quis ea est? *Pal.* senis hujus uxor Periplectomeni in proxumo,
Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit senem.
Nunc te orare atque obsecrare jussit, ut tui copiam
Sibi potestatemque facias. *Pyrg.* cupio hercle equidem, si illa volt.
Pal. Quæ cupit! *Pyrg.* quid illa faciemus concubina, quæ domi est?
Pal. Quin tu illam jube abs te abire,quo lubet: sicut soror
Ejus huc gemina venit Ephesum, & mater,arcessuntq;eam.
Pyrg. Aín' tu, advenit Ephesum mater ejus? *Pal.* ajunt, qui sciunt.
Pyrg. Hercle occasionem lepidam, ut mulierem excludam foras.
Pal. Immo vín' tu lepide facere? *Pyrg.* loquere: & consilium cedo.
Pal. Vín'tu illã actutum amovere,a te ut abeat per gratiã?
Pyrg. Cupio. *Pal.* tum te hoc facere oportet: tibi divitiarum affatim est:
Jube sibi aurum atque ornamenta, quæ illi instruxisti mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quo lubeat sibi.
Pyrg. Placet,uti dicis:sed ne istanc amittam, & hæc mutet fidem,
Vide modo. *Pal.* vah delicatus,quæ te tamquã oculos amet!
Pyrg. Venus me amat. *Pal.* st! tace. aperiuntur fores: concede huc clanculum.
Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuntia.
Pyrg. Quæ hæc celox? *Pal.* ancillula illius est, quæ hic egreditur foras,
Quæ annulum istunc attulit, quem tibi dedi. *Pyrg.* ædepol hæc quidem

Bellula eſt. *Pal.*pithecium hæc eſt præ illa & ſpĩturnicium.
Vidén' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Milphidippa, Pyrgopolinices, Palæſtrio.

JAmnc eſt ante ædis circus, ubi ſunt ludi faciendi mihi?
Diſſimulabo, hos quaſi non videam, neque eſſe hic, etiam dum ſciam.
Pyrg. Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat mentio.
Mil. Num quis nam hìc prope adeſt, qui rem alienam potius curet quam ſuam?
Qui aucupet me, quid agam? qui de veſperi vivat ſuo?
Eos nunc homines metuo, mihi ne obſint, neve obſtent uſpiam,
Domo ſi ibit, ac dum huc tranſibit, quæ hujus cupiens corporis eſt,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulchritudine
Militem Pyrgopolinicẽ. *Pyrg.*ſatín'hæc quoque me deperit?
Meam laudat ſpeciem. ædepol hujus ſermones haud cinerem quæritant.
Pal. Quo argumento? *Pyrg.* quia enim loquitur laute & minime ſordide:
Tum autem illa ipſa eſt nimium lepida, nimiſque nitida femina.
Hercle vero jam allubeſcit primulum, Palæſtrio.
Pal. Priúſne, quam illam oculis tuis? *Pyrg.* video id, quod credo tibi.
Quid illa autem abſens, cum hæc locuta ſubigit me ut amem? *Pal.* hercle hanc quidem
Nihil tu amaſſis. mihi hæc deſponſa eſt: tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuo uxorem ducam. *Pyrg.* quid ergo hanc dubitas colloqui?
*Pal.*Sequere hac me ergo. *Pyrg.*pediſſequus tibi ſum.*Mil.*utinam, cujus cauſſa Fo-

Foras ſum egreſſa, conveniendi mihi poteſtas eveniat!
Pal. Erit; & tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:
Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quæris, ubi ſit. *Mil.* quem ego hic audivi?
Pal. Socium tuorum conſiliorum, & participẽ conſiliarium.
Mil. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. *Pal.* immo, etiamſi non celas.
Mil. Quo argumento? *Pal.* infidos celas: ego ſum tibi firma fide.
Mil. Cedo ſignum, ſi harunc Baccharum es. *Pal.* amat mulier quædam quemdam.
Mil. Pol iſtuc quidem multæ. *Pal.* at non multæ de digito donum mittunt.
Mil. Enim cognovi nunc. feciſti modo mihi ex proclivo palam rem.
Sed hìc numquis adeſt? *Pal.* vel adeſt, vel non. *Mil.* cedo te mihi ſolæ ſolum.
Pal. Brevín' an longinquo ſermone? *Mil.* tribus verbis. *Pal.* jam ad te redeo.
Pyrg. Quid? ego hic aſtabo tantiſper cum hac forma, & factis ſic fruſtra?
Pal. Patere, atque aſta. tibi ego hanc do operam. *Pyrg.* properando excrucior.
Pal. Pedetentim. tu hæc ſcis, tractari ita ſolere haſce hujuſmodi merces.
Pyrg. Age, age ut tibi maxume concinnum eſt. *Pal.* nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum.
Redeo ad te. quid me voluiſti? *Mil.* quo pacto hoc dudum accepi,
Iſtuc fero ad te cònſilium. *Pal.* quaſi hunc depereat. *Mil.* teneo iſtuc.
Pal. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.
Mil. Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonſtravi.
Pl. Tu cetera cura & cõtẽpla, & de meis venator verbis.

Pyrg. Aliquam mihi partem hodie operæ des denique : jam tandem ades illico .
Pal. Aſſum : impera , ſi quid vis . *Pyrg.* quid illæc narrat tibi ? *Pal.* lamentari
Ait illam miſeram, cruciari , & lacrumantem ſe afflictare,
Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rẽ huc ad te miſſa'ſt.
Pyrg. Jube adire . *Pal.* at ſcín' quid tu facias ? face te faſtidii plenum ,
Quaſi non lubeat : me inclamato,quia ſic te volgo volgem.
Pyrg. Memini , & præceptis parebo . *Pal.* voco ergo hanc, quæ te quærit ?
Pyrg. Adeat, ſi quid volt . *Pal.* ſi quid vis , adi , mulier . *Mil.* Pulcher , ſalve .
Pyrg. Meum cognomentum quis commemoravit ? dii tibi dent quæ optes .
Mil. Tecum ætatem exigere ut liceat. *Pyrg.* nimium optas. *Mil.* non me dico ,
Sed heram meam , quæ te demoritur . *Pyrg.* multæ aliæ idem iſtuc cupiunt ,
Quibus non eſt copia . *Mil.* ecaſtor haud mirum , ſi te habeas carum ,
Hominem tam pulchrum , & præclara virtute , & forma, & factis .
Ecquis dignior fuit , homo qui eſſet ? *Pal.* non hercle humanum eſt ergo :
Nam volturio plus humani credo eſt . *Pyrg.* magnum me faciam
Nunc , quoniam illæc me collaudat . *Pal.* vidén'ignavum, ut ſeſe inferat !
Quin tu huic reſponde ? hæc illæc eſt ab illa quam dudum .
Pyrg. Quânam ab illarum ? nam ita me occurſant multæ : meminiſſe haud poſſum .
Mil. Ab illa,quæ digitos deſpoliat ſuos, & tuos digitos decorat .
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic , *qui* porro .
Pyrg. Quid nunc tibi vis , mulier ? memora . *Mil.* ut , quæ te cupit , eam ne ſpernas .

Quæ

Quæ per tuam nunc vitam vivit. ſit, necne ſit, ſpes in te uno eſt.
Pyrg. Quid nunc volt? *Mil.* te compellare, & compleđi, & contrećtare.
Nam niſi tu illi fers ſuppetias, jā illa animum deſpondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro: ſerva illam pulchram pulchre:
Exprome benignum ex tete ingeniũ, urbicape, occiſor regũ.
Pyrg. Heu hercle odioſas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne ſic volgo polliciteris operā? *Pal.* audín'tu, mulier?
Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: niſi huic verri affertur merces,
Non hic ſuo ſeminio quamquā porculam impertiturus eſt.
Mil. Dabitur, quantum ipſus pretii poſcet. *Pal.* talentum Philippum huic opus auri eſt.
Minus ab nemine accipiet. *Mil.* heu ecaſtor nimis vile eſt tandem.
Pyrg. Non mihi avaritia umquam innata eſt: ſatis eſt divitiarum.
Plus mihi auri mille eſt modiorum Philippei. *Pal.* præter theſaurum.
Tum argenti montes, non maſſas habet. Aetna mons non æque altus.
Mil. Heu ecaſtor hominem perjurum! *Pal.* ut ludo! *Mil.* quid ego? ut ſublećto os! *Pal.* ſcite.
Mil. Sed amabo, mitte me ađutum. *Pal.* quin tu huic reſpondes aliquid,
Aut fađurum, aut non fađurum? quid illam miſeram animi excrucias,
Quæ numquam male de te merita eſt? *Pyrg.* at jube eampſe exire huc ad nos.
Dic me omnia, quæ volt fađurum. *Mil.* facis nunc, ut facere æquom;
Quod, quæ te volt, eadem tu vis. *Pal.* non hic inſulſum habet ingenium!
Mil. Quomque me oratricem haud ſpreviſti, ſiviſtique exorare ex te.

Quid eſt ? ut ludo ! *Pal.* nequeo hercle quidem riſu me admoderarier .
Ob eam cauſſam huc abs te avorti. *Pyrg.* non ædepol tu ſcis, mulier , 82
Quantum ego honorem nunc illi habeo . *Mil.* ſcio, & iſtuc illi dicam .
Pal. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. *Mil.* iſtuc pol tibi credo .
Pal. Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit .
Et pueri annos oɛ̃ingentos vivunt . *Mil.* væ tibi, nugator !
Pyrg. Quin mille annorum perpetuo vivunt , ab ſæculo ad ſæclum . 87
Pal. Eo minus dixi, ne hæc cenſeret me advorſũ ſe mentiri.
Mil. Perii , quot hic ipſe annos vivet , quojus filii tam diu vivunt ?
Pyrg. Poſtriduo natus ſum ego , mulier , quam Juppiter ex Ope natus eſt . 90
Pal. Si hic pridie natus foret , quam ille eſt , hic haberet regnum in cælo .
Mil. Jam jã ſat, amabo, eſt. ſinite abeã, ſi poſſũ, viva a vobis.
Pal Quin ergo abis , quando reſponſum eſt . *Mil.* ibo, atque illam huc adducam ,
Quam propter opera eſt mihi . numquid vis ? *Pyrg.* ne magis ſim pulcher , quam ſum :
Ita me mea forma ſollicitum habet . *Pal.* quid hic nunc ſtas ? quin abis ? *Mil.* abeo . 95
Pal. Atque adeo, audín'tu? dicito docte & cordate . *Mil.* ut cor ei ſaliat .
Pal. Philocomaſio dic , ſi eſt hìc , domum ut tranſeat : hunc hìc eſſe .
Mil. Hìc cum mea hera eſt , clam noſtrum hunc ſermonem ſublegerunt .
Pàl. Lepide factum eſt : jam ex ſermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem . *Mil.* me morare . *Pal.* abeo ; neque te moror , neque te tango , neque te . taceo . 100
Pyrg. Jube maturate illã exire huc . jã iſti rei præyortemur .

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pyrgopolinices, Palæſtrio.

QUid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæſtrio,
De concubina? nam nullo pacto poteſt
Prius hæc in ædis recipi, quam illam omiſerim.
Pal. Quid me conſultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri poſſit clementiſſume.
Aurum atque veſtem omnem muliebrem habeat ſibi;
Quæ illi inſtruxiſti, ſumat, habeat, auferat.
Dicaſque tempus maxumum eſſe, ut eat domum:
Sororem geminam adeſſe & matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deveniat domum.
Pyrg. Quî tu ſcis eas adeſſe? *Pal.* quia oculis meis
Vidi hic ſororem eſſe ejus. *Pyrg.* convenítne eam?
Pal. Convenit. *Pyrg.* ecquid fortis viſa eſt? *Pal.* omnia
Vis obtinere. *Pyrg.* ubi matrem eſſe ajebat ſoror?
Pal. Cubare in navi lippam, atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hoſpitio divortitur.
Pyrg. Quid is? ecquid fortis? *Pal.* abi ſis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuiſti ſcitus admiſſarius,
Qui conſectare qua mares, qua feminas.
Pyrg. Hoc age nunc. *Pal.* iſtuc. *Pyrg.* quod das conſiliũ mihi?
Te cum illa verba facere de iſta re volo;
Nam cum illa ſane congruus ſermo tibi.
Pal. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas.
Dicas uxorem tibi neceſſum eſſe ducere,
Cognatos perſuadere, amicos cogere.
Pyrg. Itáne tu cenſes? *Pal.* quid ego ni ita cenſeam?
Pyrg. Ibo igitur intro. tu hìc ante ædis interim
Speculare, ut, ubi illæc prodeat, me provoces.
Pal. Tu modo iſtuc cura, quod agis. *Pyrg.* curatum id quidem eſt.
Quin ſi voluntate nolet, vi extrudam foris.
Pal. Iſtuc cave faxis: quin potius per gratiam

Bonam abeat abs te : atque illæc, quæ dixi, dato.
Aurum, ornamentaque, quæ illi instruxisti, ferat.
Pyrg. Cupio hercle. *Pal.* credo te facile impetrassere.
Sed abi intro. noli stare. *Pyrg.* tibi sum obediens.
Pal. Numquid videtur demutare, atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc mœchum Militem?
Nunc ad me ut veniat, usu'st, Acroteleutium,
Ancillula ejus, & Pleusides. proh Juppiter,
Satin' ut commoditas usquequaque me adjuvat!
Nam quos videre exoptabam me maxume,
Una exeunteis video hinc e proxumo.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Acroteleutium, Milphidippa, Palæstrio, Pleusides.

SEquimini; simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.
Mil. Neminem pol video, nisi hunc, quem volumus conventum. *Pal.* & ego vos.
Mil. Quid agis, noster architecte? *Pal.* egone architectus! vah! *Mil.* quid est?
Pal. Qui enim non sum dignus præ te, ut figam palum in parietem.
Acr. Eja vero. *Pal.* nimis facete, nimisq; facunde mala est.
Ut lepide deruncinavit Militem! *Acr.* at etiam parum.
Pal. Bono animo es, negotiũ omne jam succedit sub manus.
Vos modo, porro, ut occœpistis, date operam adjutabilem.
Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam,
Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas. *Acr.* eu! probe!
Pal. Quin etiam aurum atque ornamenta, quæ ipse instruxit, mulieri
Omnia dat dono, se ut abeat: ita ego consilium ei dedi.
Pl. Facile istuc quidem est, si & illa volt, & ille autẽ cupit.
Pal. Non tu scis, cum ex alto puteo sursum ad summum escenderis,
Maxumum periculum inde esse, a summo ne rursum cadas?
Nunc

Digitized by Google

Nunc hæc res apud ſummum puteum geritur: ſi proſenſerit
Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam maxume
Opus eſt dolis. *Pl.* domi eſſe ad eam rem video ſilvæ ſatis:
Mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, ſextus ſenex.
Pal. Quot apud nos fallaciarum eſt exciſum! certo ſcio
Oppidum quodvis videtur poſſe expugnari dolis.
Date modo operā. *Acr.* id nos ad te, ſi quid velles, venimus.
Pal. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciā.
Acr. Impetrabis, Imperator, quod ego potero, quod voles.
Pal. Militem lepide, & facete, & laute ludificarier
Volo. *Acr.* voluptatem mecaſtor mihi imperas. *Pal.* & ſcin' tu quemadmodum?
Acr. Nempe ut aſſimulem me amore iſtius differri. *Pal.* rem tenes.
Acr. Quaſique iſtius cauſſa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens iſtius ſumme nuptiarum. *Pal.* ordine is:
Niſi modo unum hoc: haſce eſſe ædis dicas dotalis tuas:
Hinc ſenem abs te abiiſſe, poſtquam feceris divortium:
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.
Acr. Bene mones. *Pal.* ſed ubi ille exierit intus, iſtic te procul
Ita volo aſſimulare, præ illius forma quaſi ſpernas tuam,
Quaſique ejus opulentitatem reverearis; & ſimul
Formam amœnitatis illius, faciem, pulchritudinem
Collaudato. ſatin' præceptum'ſt? *Acr.* teneo. ſatin'eſt, ſi tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
Pal. Sat habeo. nunc tibi viciſſim quæ imperabo. *Pl.* dicito.
Pal. Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro hæc abierit, tu illico
Facito ut venias huc ornatus ornatu nauclerico,
Cauſiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalaſſicu'ſt)
Id connexum in humero lævo, exaffilato brachio,
Præcinctus aliquî, aſſimulato quaſi gubernator ſies.
Atque apud hunc ſenem omnia hæc ſunt: nam is piſcatores habet.

Pl.

Pl. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?
Pal. Huc venito, & matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:
Atque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit.
Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.
Pl. Satis placet pictura, perge. *Pal.* ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne moræ sit matri. *Pl.* multimodis sapis.
Pal. Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portũ. ego adeo, ut tu scias,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum. *Pl.* atque ubi illo veneris,
Triduum *unum* servire numquam te, quin liber sis, sinam.
Pal. Abi cito, atque orna te. *Pl.* numquid aliud? *Pal.* hæc ut memineris.
Pl. Abeo. *Pal.* & vos abite hinc intro actutum; nam illum hinc sat scio
Jam exiturum esse intus. *Acr.* celebre apud nos imperium tuum est.
Pal. Agite, abscedite ergo. ecce autem commodo aperitur foris:
Hilarus exit; impetravit. inhiat, quod nusquam est, miser.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Pyrgopolinices, Palæstrio.

QUod volui, ut volo, impetravi per amicitiam & gratiã
A Philocomasio. *Pal.* quidnam tam intus fuisse te dicam diu?
Pyrg. Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.
Pal. Quid jam? *Pyrg.* ut multa verba fecit! ut lenta materies fuit!
Verum postremo impetravi, ut volui; donavique ei,

Quæ

Digitized by Google

Quæ voluit, quæ postulavit. te quoque ei dono dedi.
Pal. Etiam me? quomodo ego vivam sine te? *Pyrg.* age, es animo bono,
Idem ego te liberabo. nam si posset ullo modo
Impetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum oppressit. *Pal.* deos sperabo, teque postremo. tamen
Etsi istuc mihi acerbum'st, quia hero te carēdū est optumo,
Saltem id volupe est, cum ex virtute formæ evenit tibi
Mea opera super hanc vicinam, quã ego nunc concilio tibi.
Pyrg. Quid opu'st verbis? libertatē tibi ego & divitias dabo,
Si impetras. *Pal.* reddam impetratum. *Pyrg.* at gestio. *Pal.* at modice decet;
Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Milphidippa, Acroteleutium, Pyrgopolinices, Palæstrio.

HEra, eccum præsto Militem. *Acr.* ubi est? *Mil.* ad lævam videto.
Aspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.
Acr. Video. ædepol nunc nos tempus est malas pejores fieri.
Mil. Tuum est principium. *Acr.* obsecro, tute ipsum convenisti?
Ne parce voci, ut audiat. *Mil.* cum ipso pol sum secuta
Placide ipsa, dum libitum est mihi, otiose, meo arbitratu, ut volui.
Pyrg. Audin' quæ loquitur? *Pal.* audio. quam læta est, quia adit ad te!
Acr. O fortunata mulier! *Pyrg.* ut amari videor! *Pal.* dignus es.
Acr. Permirum ecastor prædicas, te adîsse atque exorâsse.
Per epistolam, aut per nuntium, quasi regem, adiri eum ajunt.
Mil. Namque ædepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

Pal.

Pal. Ut tu inclytus apud mulieres! *Pyrg.* patiar, quando ita Venus volt.
Acr. Veneri pol habeo gratiam. eamdemq; & oro & quæso,
Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetesso;
Benignusque erga me ut siet; quod cupiam, ne gravetur.
Mil. Spero ita futurum, quamquam illum multæ sibi expetessunt:
Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.
Acr. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me,
Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.
Mil. Non faciet, bonum animum habe. *Pyrg.* ut ipsa se contemnit!
Acr. Metuo, ne prædicatio tua nunc meã formã exsuperet.
Mil. Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.
Acr. Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo: alio modo si non quibo impetrare,
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.
Pyrg. Prohibendam mortem video mulieri. adibón'? *Pal.* minime.
Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
Sine ultro veniat, quæritet, desideret, exspectet.
Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.
Acr. Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.
Mil. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. *Acr.* durare nequeo,
Quin eam intro. *Mil.* occlusæ sunt fores. *Acr.* effringam. *Mil.* sana non es.
Acr. Si amavit umquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.
Pal. Ut, quæso, amore perdita est hæc misera! *Pyrg.* mutuũ fit.
Pal. Tace, ne audiat. *Mil.* quid astitisti obstupida? cur non pultas?
Acr. Quia non est intus, quẽ ego volo. *Pal.* quî scis? *Acr.* scio ædepol, scio.

Nam

Nam odore nasum sentiat, si intus siet. *Pyrg.* ariolatur.
Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinaret.
Acr. Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.
Pyrg. Naso pol jam hæc quidem videt plus, quam oculis. *Pal.* cæca amore est.
Acr. Tene me obsecro. *Mil.* cur? *Acr.* ne cadam. *Mil.* quid ita? *Acr.* quia astare
Nequeo, ita animus per oculos meos desit. *Mil.* Militem pol
Tu aspexisti! *Acr.* ita. *Mil.* non video. ubi est? *Acr.* videres pol, si amares.
Mil. Non ædepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.
Pal. Omnes profecto mulieres te amant, ut quæque aspexit.
Pyrg. Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.
Acr. Mea Milphidippa, adi, obsecro, & congredere. *Pyrg.* ut me veretur!
Pal. Illa ad nos pergit. *Mil.* vos volo. *Pyrg.* & nos te. *Mil.* ut jussisti,
Heram meam eduxi foras. *Pyrg.* video. *Mil.* jube ergo adire.
Pyrg. Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orâsti.
Mil. Verbum hercle facere non potis, si accesserit prope ad te.
Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.
Pyrg. Levandum morbum mulieri video. *Mil.* vidén' ut tremit atque ex-
timuit, postquam te aspexit? *Pyrg.* viri quoque armati idem istuc faciunt:
Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?
Mil. Ad sed eas: tecum vivere volt atque ætatem exigere.
Pyrg. Egon' ad illam eam, quæ nupta sit? vir ejus est metuendus.
Mil. Quin tua caussa exegit virum a se. *Pyrg.* quid? quî id facere potuit?
Mil. Quia ædes dotales hujus sunt. *Pyrg.* itáne? *Mil.* ita pol. *Pyrg.* jube eam domum ire.

Jam ego illìc ero . *Mil.* vide ne sis in exspectatione ;
Ne illam animi excrucies . *Pyrg.* non ero profecto . abite .
Mil. abimus .
Pyrg. Sed quid ego video ? *Pal.* quid vides ? *Pyrg.* nescio
quis , eccum , incedit
Ornatu quidem thalassico . *Pal.* jam nos volt hic profecto:
Nauclerus est hic quidem . *Pyrg.* videlicet arcessit hanc
hinc . *Pal.* credo .

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Pleusides , Palæstrio , Pyrgopolinices .

ALium alio pacto propter amorem ni sciam
Fecisse multa nequiter , verear magis
Me amoris caussa hoc ornatu incedere .
Verum cum multos multa admîsse acceperim
Inhonesta , propter amorem , atque aliena a bonis :
(Mitto jam , ut occidi Achilles civis passus est .)
Sed eccum Palæstrionem , stat cum milite :
Oratio alio mihi demutanda est mea .
Mulier profecto nata est ex ipsa mora .
Nam quævis alia , quæ mora est æque , mora
Minor ea videtur , quam quæ propter mulierem est .
Hoc adeo fieri credo consuetudine .
Nam ego hanc arcesso Philocomasium . sed fores
Pultabo . heus ! ecquis hìc est ? *Pal.* adolescens , quid est ?
Quid tu ais ? quid pultas ? *Pl.* Philocomasium quærito,
A matre illius venio : si itura est , eat :
Omnes moratur : navim cupimus solvere .
Pyrg. Jamdudum res parata est . heus ! Palæstrio ,
Aurum , ornamenta , vestem , pretiosum omne ut ferat .
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant .
Omnia composita sunt , quæ donavi , ut ferat .
Pal. Eo . *Pl.* quæso hercle propera . *Pyrg.* non morabitur.
Quid istuc , quæso ? quid oculo factum est tuo ?
Pl. Habeo equidem hercle oculum . *Pyrg.* at lævum dico .
Pl. eloquar . Ma-

Digitized by Google

Maris cauſſa hercle iſtoc ego oculo utor minus.
Nam ſi abſtinuiſſem amare, tamquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. *Pyrg.* eccos, exeunt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Palaſtrio, Philocomaſium, Pyrgopolinices, Pleuſides.

QUid modi flendo, quæſo, hodie facies? *Ph.* quid ego ni fleam?
Ubi pulcherrume egi ætatem, inde abeo. *Pal.* vidén' hominem tibi,
Qui a matre & ſorore venit? *Ph.* video. *Pyrg.* audiſtín', Palæſtrio?
Pal. Quid vis? *Pyrg.* quin tu intus jubes efferri omnia, quæ iſti dedi?
Pl. Philocomaſium, ſalve. *Ph.* & tu ſalve. *Pl.* materque & ſoror
Tibi ſalutem me juſſerunt dicere. *Ph.* ſalvæ ſient.
Pl. Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.
Nam matri oculi ſi valerent, mecum veniſſet ſimul.
Ph. Ibo. quamquam invita facio omnia: pietas ſic cohibet. *Pl.* ſapis.
Pyrg. Si non mecum ætatem egiſſet, hodie ſtulta viveret.
Ph. Iſtuc crucior, a viro me tali abalienarier.
Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video. *Pyrg.* nimium hæc flet. *Ph.* nequeo,
Cum te video. *Pal.* habe bonum animum. ſcio ego, & quid doleat mihi.
Nam nihil miror, ſi libenter, Philocomaſium, hìc eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hìc tuum.
Quin ego ſervos, quãdo aſpicio hunc, fleo, quia dijungimur.
Ph. Obſecro licet complecti, priuſquã proficiſco? *Pyrg.* licet.

Ph. O mei oculi,o mi anime! *Pal.* obsecro,tene mulierem :
Ne affligatur . *Pyrg.* quid istuc? *Pal.* postquam abs te abit, animo male
Factum est huic repente miseræ . *Pyrg.* accurrite intro,atque afferte aquam .
Pal. Nihil aquam moror . *Pyrg.* cur ? *Pal.* malo *merum*. ne *ipse* interveneris ,
Quæso , dum resipiscit . *Pyrg.* capita inter se nimis nexa hice habent .
Non placet : labra labellis ferruminant . *Pl.*acre malum !
Tentabam,spiraret an non . *Pyrg.* aurē admotam oportuit.
Pl. Sin' magis vis ,.ambos mittam . *Pyrg.* nolo : retineat. *Pal.* fleo miser .
Pyrg. Exite , atque efferte huc intus omnia , isti quæ dedi .
Pal. Etiam nunc saluto te , Familiaris , priusquam eo .
Conservi conservæque omnes , bene valete & vivite .
Bene , quæso , inter vos dicatis & mihi absenti tamen .
Pyrg. Age , Palæstrio, bono animo es . *Pal.* eheu! nequeo, quin fleam ,
Quom abs te abeam . *Pyrg.* fer æquo animo . *Pal.*scio ego , quid doleat mihi .
Ph. Sed quid hoc ? quæ res ? quid video ? lux , salve .
Pl. Jam resipîsti ? *Ph.* obsecro , quem amplexa sum
Hominem ? perii ! sumne ego apud me ? *Pl.* ne time, voluptas mea .
*Pyrg.*Quid istuc est negotii?*Pal.*animus hanc modo hic reliquerat .
Metuoque & timeo , ne hoc tandem propalam fiat nimis .
Pyrg. Quid id est? *Pal.* nos secundum ferre nunc per urbem hæc omnia ,
Ne quis tibi hoc vitio vortat. *Pyrg.*mea, non illorum dedi.
Parvi ego illos facio : agite ; ite cum diis benevolentibus .
Pal. Tua ego hoc caussa dico . *Pyrg.* credo . *Pal.* jam vale . *Pyrg.* & tu bene vale .
Pal. Ite cito : jam ego assequar vos : cum hero pauca *etiam* loquar .
Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi ,
Quam me,tamē tibi habeo magnam gratiam rerum omniū:

Et, si ita sententia esset, tibi servire mavelim
Multo, quam alii libertus esse. *Pyrg.* habe bonum animum. *Pal.* hau mihi!
Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi sient;
Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.
Pyrg. Fac sis frugi. *Pal.* jam non possum, amisi omnem lubidinem.
Pyrg. I, sequere illos, ne morére, *Pal.* bene vale. *Pyrg.* & tu bene vale.
Pal. Quæso, ut memineris, si forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deseris, *Pyrg.* non est meum.
Pal. Cogitato idemtidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demũ scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.
Pyrg. Scio & perspexi sæpe: verum cum antehac, tum hodie maxume.
Pal. Scies: immo hodie verum factũ faxo post dices magis.
Pyrg. Vix reprimor, quin te manere jubeam. *Pal.* cave istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te.
Dicant servorum præter me esse fidelem neminem.
Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam:
Verum non potest: cave faxis. *Pyrg.* abi, jam patiar quidquid est.
Pal. Bene vale igitur. *Pyrg.* ire melius est strenue.
Pal. etiam nunc vale.
Pyrg. Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pessumum:
Eum fidelem mihi esse invenio. cum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amisi. ibo hinc intro nunc jam
Ad amores meos. & sensi: hinc sonitum fecerunt fores.

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Puer, Pyrgopolinices.

NE me moneatis: memini ego officium meum.
Ego jam conveniam illunc: ubi ubi est gentium,

Digitized by Google

Inveſtigabo: operæ non parco meæ.
Pyrg. Me quærit illic. ibo huic puero obviam.
Puer. Ehem te quæro. ſalve, vir lepidiſſume,
Cumulate commoditate: præter ceteros
Duo dî quem curant. *Pyrg* qui duo? *Puer.* Mars & Venus.
Pyrg Facetum puerum. *Puer.* intro te ut eas obſecrat.
Te volt, te quærit, teque exſpectans deperit:
Amanti fer opem: quid ſtas! quin intro is? *Pyrg.* eo.
Puer. Ipſus illic ſeſe jam impedivit in plagas.
Paratæ inſidiæ ſunt. in ſtatu ſtat ſenex,
Ut adoriatur mœchum, qui forma eſt ferox.
Qui omnes ſe amare credit, quæque aſpexerit
Mulier, eum odere qua viri, qua mulieres.
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTUS QUINTUS.

Periplectomenes, Pyrgopolinices, Cario, Sceledrus.

DUcite iſtum: ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras: Facite inter terram atque cælum ut *medius* ſit: diſcindite.
Pyrg. Obſecro hercle, Periplectomene, te. *Per.* nequidquam hercle obſecras.
Vide, ut iſtic tibi ſit acutus, Cario, culter probe.
Car. Quin jamdudum geſtit mœcho hoc abdomen adimere,
Ut faciam, quaſi puero in collo pendeant crepundia.
Pyrg Perii! *Car.* haud etiam numero hoc dicis. jamne in hominem involo?
Per. Immo etiam prius verberetur fuſtibus. *Car.* multum quidem.
Per. Cur es auſus ſubigitare alienam uxorem, impudens?
Pyrg. Ita me dii ament, ultro ventum eſt ad me. *Per.* mentitur: feri.
Pyrg. Mane, dum narro. *Per.* quid ceſſatis? *Pyrg.* non licet mihi dicere?

Per. Dic. *Pyrg.* oratus sum ad te venire huc. *Per.* quare ausus? hem tibi.
Pyrg. Oh! hei! sum satis verberatus, obsecro. *Car.* quam mox seco?
Per. Ubi lubet: distendite hominem divorsum, & dispennite.
Pyrg. Obsecro hercle te, ut mea verba audias, priusquam secat.
Per. Loquere: nondum nihili factus. *Pyrg.* viduam esse censui:
Itáque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.
Per. Jura, te nociturum esse homini nunc hac de re nemini,
Quod tu hodie hìc verberatus, aut quod verberabere,
Si te salvom hinc mittimus Venereum nepotulum.
Pyrg. Juro per Dianam & Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hìc hodie vapulo: sed mihi id æque factum arbitror.
Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Per. Quid si id non faxis? *Pyrg.* ut vivam semper intestabilis.
Car. Verberetur etiam, post tibi amittendum censeo.
Pyrg. Dii tibi benefaciant semper, cum advocatus mihi bene es.
Car. Ergo des minam auri nobis. *Pyrg.* quamobrem? *Car.* salvis testibus,
Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum:
Aliter hinc a nobis: ne sis frustra. *Pyrg.* dabitur. *Car.* magis sapis.
De tunica, & chlamyde, & machæra, ne quid speres, non feres.
Verberóne etiam, antequam amittis? *Pyrg.* mitis sum equidem fustibus.
Obsecro vos. *Per.* solvite istum. *Pyrg.* gratiam habeo tibi.
Per. Si posthac prehendero ego te hìc, arcebo testibus.
Pyrg. Gaussam haud dico. *Per.* eamus intro, Cario. *Pyrg.* servos meos

Eccos video. Philocomaſium jam profecta eſt? dic mihi.
Sc. Jamdudum. *Pyrg.* hei mihi! *Sc.* magis dicas, ſi ſcias, quod ego ſcio:
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.
Pyrg. Quis erat igitur? *Sc.* Philocomaſio amator. *Pyrg.* quî tu ſcis? *Sc.* ſcio.
Nam poſtquam exierunt porta, nihil ceſſarunt illico
Oſculari atque amplexari inter ſe. *Pyrg.* væ miſero mihi!
Verba mihi data eſſe video. ſcelus viri Palæſtrio,
Is me in hanc illexit fraudem. jure factum judico.
Si ſic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum ſiet:
Magis metuant, minus has res ſtudeant. eamus ad me. Plaudite.

FINIS MILITIS GLORIOSI.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI MERCATOR.

Dramatis Personæ.

CHARINUS, *adolescens.*
ACANTHIO, *servos.*
DEMIPHO, LYSIMACHUS, *senes.*
LORARII.
EUTYCHUS, *adolescens.*
PASICOMPSA, *meretrix.*
DORIPPA, *uxor.*
SYRA, *anus serva.*
COCUS.

ARGUMENTUM.

Missus mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

Aliud ARGUMENTUM.

Mercatum a se dum filium extrudit pater,
Is peregre unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exsilit.
Pater advolat, visam ancillam deperit.
Quojus sit, percontatur. servos, pedisequam
Ab adolescente matri emtam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Væniret, natum orabat: natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater

Vicinum. præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.
Mercator exspes patria fugere destinat:
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ut cederet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

PROLOGUS.

Charinus.

DUas res simul nunc agere decretum est mihi,
Et Argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ùt alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
Eadem Latine MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hìc me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo.
Abii: amare occœpi forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera est auribus,
Atque ad advortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum institi:
Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico.
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:
Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attigit,
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Præquam res patitur, studuit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,

Inso-

Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
Amator profert sæpe advorso tempore:
Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
Quia nullus umquam amator adeo'st callide
Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide cœpi hic meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi summa quidque ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum mussans colloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum:
Conclamitare tota urbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, ab se domo.
Rationem pessumam esse; ea, quæ ipsus optuma
Omnes labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam se pascere.
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,

Non,

Non, ut ego, amori, neque deſidiæ in otio
Operam dediſſe, neque poteſtatem ſibi
Fuiſſe; adeo arcte cohibitum eſſe ſe a pătre:
Multo opere immundo ruſtico ſe exercitum:
Neque niſi quinto anno quoque poſſe tum viſere
Urbem, atque extemplo inde, ut ſpectaviſſet peplum,
Rus rurſum confeſtim exigi ſolitum a patre.
Ibi multo primum ſe familiarium
Laboraviſſe: quom hæc pater ſibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi ſeris, tibi eidem metis:
Tibi denique iſte pariet lætitiam labos.
Poſtquam recêſſet vita patrio corpore,
Agrum ſe vendidiſſe, atque ea pecunia
Navim, metretas quæ trecentas tolleret,
Parâſſe, atque eâpſe merces vectatum undique,
Adeo dum, quæ tum haberet, peperiſſet bona.
Me idem decere, ſi, ut deceret me, forem.
Ego me ubi inviſum meo patri eſſe intellego,
Atque odio eſſe ei me, quoi placere æquom fuit,
Amens, amanſque, utut animum offirmo meum,
Dico eſſe iturum me mercatum, ſi velit:
Amorem miſſum facere me, dum illi obſequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promiſſa non neglexit perſequi.
Aedificat navim Cercurum, & merces emit:
Parata navi, imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipſus ſua annumerat manu:
Servom una mittit, qui olim a puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quaſi uti mihi foret
Cuſtos. iiſce confectis navim ſolvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexeram,
Omnes, ut volui, vendidi ex ſententia,
Lucrum ingens facto, præterquam mihi meus pater
Dedit æſtimatas merces. ita peculium
Conficio grande. ſed, dum in portu illî ambulo,
Hoſpes me quidam agnovit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.

Di-

Diſcubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, qua mulier alia nulla eſt pulchrior:
Ea nocte mecum illa hoſpitis juſſu fuit.
Voſmet videte, quam mihi valde placuerit!
Poſtridie hoſpitem adeo, oro, ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus eſt? emi, atque advexi heri.
Eam me advexiſſe nolo reſciſcat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi, & ſervolum.
Sed quid currentem ſervom a portu conſpicor?
Quem navi abire vetui. timeo, quid ſiet.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Acanthio, Charinus.

EX ſummis opibus viribuſque uſque experire, nitere,
Herus ut minor opera tua ſervetur. agedũ, Acanthio,
Abige abs te laſſitudinem: cave pigritiæ prævorteris:
Simul enicato ſuſpiritus. vix ſuffero hercle anhelitum.
Simul autem pleniſſume eos qui advorſum eunt, aſpellito,
Detrude, deturba in viam. hæc hic diſciplina peſſuma eſt,
Currenti, properanti haud quiſquã dignum habet decedere.
Ita tres ſimitu res agendæ ſunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum eſt in via.
Ch. Quid illud eſt, quod ille tam expedite exquirit curſuram ſibi?
Cura eſt, negotii quid ſit, aut quid nuntiet. *Ac.* nugas ago.
Quam maxume reſiſto, tam res in periculo vortitur.
Ch. Mali neſcio quid nuntiat. *Ac.* genua hunc curſorem deſerunt.
Perii! ſeditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii! animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen ſiem.
Ch. At tu ædepol ſume laciniã, atq; abſterge ſudorem tibi.
Ac. Numquam ædepol omnes balineæ mihi hanc laſſitudinem eximent.

Do-

Domín' an foris dicam esse herum Charinum? *Ch.* ego animi pendeo,
Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me, ut sim certior.
Ac. At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
Aperite aliquis. ubi Charinus herus? domín' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? *Ch.* ecce me,
Acãthio, quem quæris. *Ac.* nusquam est disciplina ignavior.
Ch. Quæ te res male agitant? *Ac.* multæ, here, te atque me. *Ch.* quid est negotii?
Ac. Periimus. *Ch.* principium inimicis dato. *Ac.* at tibi sortito id obtigit.
Ch. Loquere id negotii, quidquid est. *Ac.* placide: volo acquiescere.
Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.
Ch. Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.
Ac. At tu ædepol calidam picẽ bibito, ægritudo abscesserit.
Ch. Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem.
Ac. At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.
Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.
Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.
Ch. Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni: aut, ne laborem capias, cum illo uti voles?
Ac. Nescio ego istæc: philosophari numquam didici, neque scio.
Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.
Ch. Cedo tuam mihi dexteram agedum, Acanthio. *Ac.* hem, dabitur: tene.
Ch. Vín' tu te mihi ob-esse-sequentem, an nevis? *Ac.* opera licet
Experiri, qui me rupi, caussa currendo tua:
Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret. *Ch.* liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. *Ac.* palpo percutis.
Ch. Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?

Quin

Quin jam priuſquam ſim elocutus, ſcis, ſi mentiri volo.
Ac. ah,
Laſſitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
Ch. Siccine mihi obſequens es? *Ac.* quid vis faciam?
Ch. tun'? id quod volo.
Ac. Quid eſt igitur, quod vis? *Ch.* dicam. *Ac.* dice.
Ch. at enim placide volo.
Ac. Dormientes ſpectatores metuis ne e ſomno excites.
Ch. Væ tibi. *Ac.* tibi equidem a portu apporto hoc. *Ch.* quid
fers? dic mihi.
Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam.
Ch. Perii! tu quidẽ theſaurum huc mihi apportaviſti mali.
Nullus ſum. *Ac.* immo es. *Ch.* ſcio. jam miſerum dices.
Ac. tu dixti. ego taceo.
Ch. Quid iſtuc eſt mali? *Ac.* ne rogites: maxumum infortunium eſt.
Ch. Obſecro, diſſolve jam me: nimis diu animi pendeo.
Ac. Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam
vapulem.
Ch. Hercle vero vapulabis, niſi jam loquere, aut hinc abis.
Ac. Hoc ſis vide, ut palpatur! nullus eſt, quando occœpit, blandior.
Ch. Obſecro hercle oroque, ut, iſtuc quid ſit, actutum
indices:
Quandoquidem mihi ſupplicandum ſervolo video meo.
Ac. Tandem indignus videor! *Ch.* immo dignus. *Ac.* equidem credidi.
Ch. Obſecro, num navis periit? *Ac.* ſalva eſt navis, ne time.
Ch. Quid alia armamenta? *Ac.* ſalva & ſana ſunt. *Ch.* quin
tu expedis,
Quid ſiet, quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. *Ch.* taceo.
Ac. tace.
Credo, ſi boni quid ad te nuntiem, inſtes acriter:
Qui nunc, cum malũ audiundum'ſt, flagitas me, ut eloquar.
Ch. Obſecro hercle te, iſtuc uti tu mihi malum facias palã.

Ac.

Ac. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. *Ch*.quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. *Ch*. quid eam? *Ac*. vidit. *Ch*. vidit? væ misero mihi!
Hoc, quod te interrogo, responde. *Ac*. quin tu, si quid vis, roga.
Ch. Quî potuit videre? *Ac*. oculis. *Ch*. quo pacto? *Ac*.hiantibus.
Ch. I hinc dierectus: nugare in re capitali mea.
Ac. Quî, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?
Ch. Certén' vidit? *Ac*. tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.
Ch Ubi eam vidit? *Ac*.intus intra navim,uti prope astitit,
Et cum ea confabulatus est. *Ch*. perdidisti me, pater.
Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin, scelefte, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?
Ac. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
Armamentis complicandis & componendis studuimus.
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatu'st, donec in navi super.
Ch. Nequidquam mare subterfugi sævis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terra atq; in tuto loco:
Verum video me ad saxa ferri sævis fluctibus.
Loquere porro, quid sit actum. *Ac*. postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit, quoja esset. *Ch*.quid respondit? *Ac*.illico
Occurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illam. *Ch*. visu'st tibi credere id? *Ac*.etiam rogas?
Sed scelestus subigitare occœpit. *Ch*. illamne, obsecro?
Ac. Mirum, quin me subigitaret. *Ch*. ædepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salẽ.
Perii. *Ac*. hem istuc unum verbum dixisti verissumum:
Stultitia istæc est. *Ch*.quid faciam?credo,non credet pater,
Si illam matri meæ emisse dicam. post autem mihi

Sce-

Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neq; credibile est forma eximia mulierē,
Eam me emisse ancillam matri. *Ac.* non taces, stultissume?
Credet hercle. nam credebat jam mihi. *Ch* metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc quod te rogo, responde, quæso. *Ac.* quid rogas?
Ch. Num esse amicam suspicari visus est? *Ac.* non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat. *Ch.* verum, ut tibi quidem
Visus est. *Ac.* non; sed credebat. *Ch.* væ mihi misero! nullus sum.
Sed quid ego hìc in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere. *Ac.* si istac ibis, commodum obviam venies patri.
Posteaquā aspiciet te timidum esse atq; exanimatum, illico
Retinebit, rogabit, unde illam emeris; quanti emeris;
Timidum tentabit te. *Ch.* quin hac ibo potius. jam censes patrem
Abiisse a portu? *Ac.* quin ea ego huc præcucurri gratia,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret. *Ch.* optume.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Demipho.

Miris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxuma
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram,
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram:
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, & facit convicium:
Ait sese illius opera atque adventu capræ,

Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambadedisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me domum intro ad uxorem ductarum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi visus sum:
Ast non habere quoi commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus visus est aggredirier,
Infit mihi prædicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
Jam me invenisse quæ sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul,
Postquam hic id quod volui, transegi; atque ego conspicor
Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
Collibitum est illud mihi, nescio quî, visere:
Ascendi in lembum,atque ad navim advehor:atque ego
Illam conspicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
Homines: sed eodem pacto ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia:
Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc insanio.
Unum quidem hercle jam scio, periisse me.
Vosmet videte ceterum, quanti siem.
Nunc hoc profecto sic est: hæc illa est capra.
Sed simia illa atque hædus, timeo, quid velint.
Sed conticescam. vicinum eccum! exit foras.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lysimachus, Demipho, Lorarii.

PRofecto ego illunc hircum castrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.
Dem. Nec omen illud mihi, nec auspicium placet.
Quasi hircum, metuo, ne uxor me castret mea,
Atque illius hæc nunc simiæ parteis ferat.
Lys. I tu hinc ad villam, atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi
Tris hodie lites judicandas dicito.
I, & hoc memento dicere. *Lor.* numquid amplius?
Lys. Tantum est. *Dem.* Lysimache, salve. *Lys.* euge! Demipho,
Salve. ô quid agis? quid fit? *Dem.* quod miserrumus.
Lys. Dii melius faxint. *Dem.* dii hoc quidem faciunt. *Lys.* quid est?
Dem. Dicam, si videam tibi esse aut operam aut otium.
Lys. Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus umquam amico operam dare.
Dem. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor? *Lys.* Acheruncticus
Senex, vetus, decrepitus. *Dem.* pervorse vides.
Puer sum, Lysimache, septuennis. *Lys.* sanún'es?
Qui puerum te esse dicas? *Dem.* vera prædico.
Lys. Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit;
Ajunt solere eum rursum repuerascere.
Dem. Immo bis tanto valeo, quam valui prius.
Lys. Bene hercle factum, & gaudeo. *Dem.* immo si scias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.
Lys. Bene est. *Dem.* malam rem dico. *Lys.* jam istuc non bonum est.
Dem. Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

Lyſ. Audacter . *Dem.* animum advorte . *Lyſ.* fiet ſedulo .
Dem. Hodie ire in ludum occœpi litterarium ,
Lyſimache. ternas ſcio jam. *Lyſ.* quid,ternas? *Dem.* AMO .
Lyſ. Tun' capite cano amas , ſenex nequiſſume ?
Dem. Seu canum , ſeu iſtuc rutilum , ſive atrum eſt , amo .
Lyſ. Ludificas nunc tu me hìc , opinor , Demipho .
Dem. Decide collum , ſi falſum eſt , uti loquar :
Vel , ut ſcias me amare , cape cultrum , ſeca
Digitum vel aurem , vel tu naſum , vel labrum :
Si movero me , ſeu ſecari ſenſero ,
Lyſimache , auctor ſum , uti me amando hìc enices .
Lyſ. Si umquam vidiſti pictum amatorem , hem ! illic eſt .
Nam meo quidem animo vetulus , decrepitus ſenex
Tantidem eſt , quaſi ſit ſignum pictum in pariete .
Dem. Nunc tu me , credo , caſtigare cogitas .
Lyſ. Egon' te ? *Dem.* nihil eſt jam,quod tu mihi ſuccenſeas :
Fecere tale ante alii ſpectati viri .
Humanum amare eſt , humanum autem ignoſcere eſt .
Ne ſis me objurga . hoc non voluntas me impulit .
Lyſ. Quin non objurgo . *Dem.* at ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas . *Lyſ.* egone te ? ah , ne dî ſiverint .
Dem. Vide ſis modo etiam . *Lyſ.* viſum'ſt . *Dem.* certén' ?
Lyſ. perdis me .
Hic homo ex amore inſanit . numquid vis ? *Dem.* vale .
Lyſ. Ad portum propero : nam ibi mihi negotium eſt .
Dem. Bene ambulato . *Lyſ.* bene valeto. *Dem.* bene ſit tibi .
Quin mihi quoque etiam eſt ad portum negotium .
Nunc adeo ibo illuc . ſed optume gnatum meum
Video , eccum! opperiar hominem : hoc nunc mihi viſo eſt opus ,
Huic perſuadere , quomodo potis ſiem ,
Ut illam vendat , neve det matri ſuæ :
Nam ei dono advexe audivi . ſed præcauto eſt opus ,
Ne ad illam me animum adjeciſſe aliquà ſentiat .

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Charinus, Demipho.

HOmo me miserior nullus est æque, opinor,
Neque advorsa quoi sint plura sempiterna.
Satin', quidquid est, *ut* quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio,
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar, cogitatum est;
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim
Scio, tantus cum cura meo est error animo.
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico; quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat; trans mare hinc venum asportet.
Scio, sævos quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab sese,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem ægritudo vincat, quid ibi inest amœni?
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam profanum quidquam est, quin
Ibi illico adsit. nec, quî rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.
Dem. Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi, nescio quare, videtur. *Ch.* attate!
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar.
quid fit, pater?

Dem. Unde incedis, quid festinas, gnate mi? *Ch.* recte, pater.
Dem. Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod commutatu'st color?
Numquid tibi dolet? *Ch.* nescio quid meo animo est ægre, pater.
Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.
Dem. Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.
Ch. Magis opinor. *Dem.* id est profecto. verum actutum abscesserit.
Ergo ædepol palles: si sapias, eas, ac decumbas domi.
Ch. Otium non est: mandatis rebus prævorti volo.
Dem. Cras agito, perendie agito. *Ch.* sæpe ex te audivi, pater:
Rei mandatæ omnes sapientes primum prævorti decet.
Dem. Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiã.
Ch. Salvos sum, si quidem isti dicto solida & perpetua est fides.
Dem. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit rescìscere.
Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amãtes ut solẽt.
Ch. Res adhuc quidem hercle in tuto'st: nam hunc nescire sat scio
De illa amica. quod si sciret, esset alia oratio.
Dem. Quin ego hunc aggredior de illa? *Ch.* quin ego hinc me amolior?
Eo ego, ut, quæ mandata, amicus amicis tradam. *Dem.* immo mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo. *Ch.* dic, quid velis.
Dem. Usquéne valuisti? *Ch.* perpetuo recte, dum quidem illic fui:
Verum, in portum huc ut sum advectus, nescio quî animus mihi dolet.
Dem. Nausea ædepol factum credo: verũ actutũ abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillã Rhodo?
Ch. Advexi. *Dem.* quid? ea ut videtur mulier? *Ch.* non ædepol mala.
Dem. Ut morata est? *Ch.* nullam vidi melius mea sentẽtia.

Dem.

Dem. Mihi quidem ædepol visa est, cum illam vidi. *Ch.* eho, an vidisti, pater?
Dem. Vidi: verum non ex usu nostro est, neque adeo placet.
Ch. Quî vero? *Dem.* quia non nostra formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet;
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.
Cb. Ea caussa equidem illam emi, dono quam darem matri meæ.
Dem. Ne duis, neu te advexisse dixeris. *Ch.* dii me adjuvant!
Dem. Labefacto paullatim. verum quod præterii dicere,
Neq; illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam. *Ch.* quî vero? *Dem.* quia illâ formâ matremfamilias,
Flagitium sit, si sequatur: quando incedat per vias,
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium.
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meæ,
Mihiq; objectent lenocinium facere. nam quid eo est opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis: & tibi assentior ego.
Sed quid illa nunc fiet? *Dem.* recte. ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Aegyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque
Propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagitii.
Cb. Quid si igitur reddatur illi, unde emta est? *Dem.* minime gentium.
Cb. Dixit se redhibere, si non placeat. *Dem.* nihil istoc opu'st:
Litigare nolo ego vos. quam tuam autem accusari fidem,
Multo ædepol, si quid faciendum est, facere damni mavolo,
Quã opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.
Cb. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.

Dem. Tace modo : ſenex eſt quidam , qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad iſtanc faciem . *Ch.* at mihi quidam adoleſcens , pater ,
Mandavit ad illam faciem , ita ut illa eſt , emerem ſibi .
Dem. Viginti minis , opinor , poſſe me illam vendere .
Ch. At ego , ſi velim, jam dantur ſeptem & viginti minæ .
Dem. At ego . *Ch.* quin ego , inquam . *Dem.* at neſcis, quid dicturus ſum : tace .
Treis minas accudere etiam poſſum , ut triginta fient .
Ch. Quo vortiſti ? *Dem.* ad illum , qui emit . *Ch.* ubinam eſt is homo gentium ?
Dem. Eccillum video.jubet quinque me addere etiam nunc minas .
Ch. Hercle illunc dii infelicent,quiſquis eſt . *Dem.* ibidem mihi
Etiam nunc adnutat;addam ſex minas . *Ch.* ſeptem , mihi
(Numquã ædepol me vincet hodie) commodis poſcit,pater.
Dem. Nequidquam poſcit : ego habebo . *Ch.* at illic pollicitu 'ſt prior .
Dem. Nihili facio . *Ch.* quinquaginta poſcit . *Dem.* non centum datur .
Potíne ut ne licitere advorſum animi *mei* ſententiam ?
Maxumam hercle habebis prædam ; ita ille eſt , quoi emitur , ſenex:
Sanus non eſt ex amore illius . quod poſces , feres .
Ch. Certo ædepol adoleſcens ille , quoi ego emo , efflictim perit
Ejus amore. *Dem.* multo hercle ille magis ſenex,ſi tu ſcias.
Ch. Numquam ædepol fuit neque fiet ille ſenex inſanior
Ex amore , quam ille adoleſcens , quoi ego do hanc operam , pater .
Dem. Quieſce , inquam . iſtanc rem ego recte videro . *Ch.* quid agis? *Dem.* quid eſt ?
Ch. Non ego illam mancupio accepi . *Dem.* ſed ille illam accipit . ſine .
Ch. Non potes tu lege vendere illam . *Dem.* ego aliquid videro .

Ch.

Ch. Post autem communis est illa mihi cum alio. quî scio
Quid sit ei animi; vænirene eam velit? an non velit? 115
Dem. Ego scio velle. *Ch.* at pol ego esse credo aliquem,
qui non velit.
Dem. Quid id mea refert? *Ch.* quia illi suam rem esse æquom est in manu.
Dem. Quid ais? *Ch.* communis mihi illa est cum alio. is
nunc hic non adest.
Dem. Prius respondes, quam rogo. *Ch.* prius tu emis,
quam vendo, pater. 119
Nescio, inquam, velit ille illam, necne abalienarier.
Dem. Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille nolet?
nihil agis.
Numquam ædepol quisquam illam habebit potius, quam
ille quem ego volo.
Certum est. *Ch.* censéu' certum esse? *Dem.* quin ad navim
jam hinc eo.
Ibi vænibit. *Ch.* vín' me tecum illo ire? *Dem.* nolo.
Ch. non placet. 124
Dem. Meliu'st te, quæ sunt mandatæ res tibi, prævortier.
Ch. Tu prohibes. *Dem.* at tu excusato, te fecisse sedulo.
Ad portum ne bitas, dico jam tibi. *Ch.* auscultabitur.
Dem. Ibo ad portum, & ne hic rescíscat, cauto opu'st. non
ipse emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, cum hìc asto. *Ch.* nullus sum,
occidi. 130

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Charinus, Eutychus.

PEntheum diripuisse ajunt Bacchas. nugas maxumas
Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum, atq; ibi me toxico morti dabo:
Quando id mihi adimitur, qua caussa vitam cupio vivere.

Eut. Mane, mane obſecro, Charine. *Ch.* qui me revocat?
Eut. Eutychus
Tuus amicus & ſodalis, ſimul vicinus proxumus.
Ch. Non tu ſcis, quantum malarum rerum ſuſtineam.
Eut. ſcio.
Omnia ego iſtæc auſcultavi ab oſtio : omnem rem ſcio.
Ch. Quid id eſt, quod ſcis? *Eut.* tuus pater volt vendere.
Ch. omnem rem tenes.
Eut. Tuam amicam. *Ch.* nimium multum ſcis. *Eut.* tuis ingratiis.
Ch. Plurimum tu ſcis. ſed quî ſcis eſſe amicam illam meã?
Eut. Tute heri ipſus mihi narrâſti. *Ch.* ſatín'ut oblitus fui,
Tibi me narraviſſe! *Eut.* haud mirum factum eſt. *Ch.* te nunc conſulo.
Reſponde, quo leto cenſes me ut peream potiſſumum?
Eut. Non taces? cave iſtuc dixis. *Ch.* quid vis me igitur dicere?
Eut. Vín' patri ſublinere pulchre me os tuo? *Ch.* ſane volo.
Eut. Víſne eam ad portum? *Ch.* quî potius, quam voles? *Eut.* atque eximam
Mulierem pretio? *Ch.* quî potius, quam auro expendas? *Eut.* unde at erit id?
Ch. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector quî expenſus fuit.
Eut. Sanún' es? *Ch.* pol ſanus ſi ſim, non te medicum mihi expetam.
Eut. Tanti quanti poſcit, vín' tanti illam emi? *Ch.* auctarium
Adjicito, vel mille nummûm plus quam poſcet. *Eut.* jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cũ poſcet pater?
Ch. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. *Eut.* enicas.
Jam iſtuc, Aliquid fiet, metuo. *Ch.* quin taces? *Eut.* muto imperas.
Ch. Satín' iſtuc mandatu'ſt? *Eut.* potín' ut aliud cures? *Ch.* non poteſt.
Eut. Bene vale. *Ch.* non ædepol poſſum, priuſquam tu ad me redieris.

Eut.

Eut. Melius sanus sis. *Ch.* vale, & vince, & me serva. *Eut.* ego fecero.
Domi maneto me. *Ch.* ergo actutum face cum præda recipias. 30

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lysimachus, Pasicompsa.

AMice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos corrumpis tales.
Quid? tibi quidē, quod rideas magis est, quam ut lamentere.
Pas. Amabo ecastor, mi senex, eloquere. *Lys.* exquire quid vis. 5
Pas. Cur emeris me? *Lys.* téne ego? ut, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam. *Pas.* facere certū est,
Pro copia & sapientia, quæ te velle arbitrabor.
Lys. Laboriose nihil tibi quidquam operis imperabo.
Pas. Namque ædepol quidem, mi senex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare. 11
Lys. Bona si esse vis, bene erit tibi. *Pas.* tum pol ego perii misera.
Lys. Qui? *Pas.* quia illic unde advecta huc sum, malis bene esse solitum'st:
Nec mos meu'st, ut prædicem, quod ego omnes scire credā.
Lys. Oratio ædepol pluris est hujus, quā quāti hæc emta est:
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse. *Pas.* haud equidem dico. 16
Lys. Rogare hoc unum te volo. *Pas.* roganti respondebo.
Lys. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? *Pas.* Pasicompsæ.
Lys. Ex forma nomen inditum'st. sed quid ais, Pasicompsa?
Possín' tu, si usus venerit, subtemen tenue nere? 20
Pas. Possim. *Lys.* si tenue scis, scio te uberius posse nere.
Pas. De lanificio neminem metuo, una ætate quæ sit.
Lys. Bonā hercle te & frugi arbitror, matura jam inde ætate,

Quo-

Quoniam ſcis facere officium tuum, mulier. *Paſ.* pol docta didici.
Operam accuſari non ſinam meam. *Lyſ.* hem, iſtæc hercle res eſt.
Ovem tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem. *Paſ.* mi ſenex, tam vetulam? *Lyſ.* generis Græci eſt.
Eam ſi curabis, perbona eſt, tondetur nimium ſcite.
Paſ. Honoris cauſſa quidquid eſt quod dabitur, gratum habebo.
Lyſ. Nunc, mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es, ne arbitrere.
Paſ. Dic igitur, quæſo, quoja ſum? *Lyſ.* tuo hero redemta es rurſum;
Ego redemi te: ille me oravit. *Paſ.* animus rediit,
Si mecum ſervatur fides. *Lyſ.* bono animo es, liberabit
Ille te homo: *ita* ædepol deperit *te*, atque hodie primū vidit.
Paſ. Ecaſtor jam biennium eſt, cum mecum rem cœpit.
Nunc, quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.
Lyſ. Quid ais tu? jam biennium eſt, cum tecum habet rem? *Paſ.* certo.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere: niſi cum illo, aut ille mecum,
Neuter ſtupri cauſſa caput limaret. *Lyſ.* dii immortales!
Etiam cum uxore non cubet? *Paſ.* amabo, an maritus eſt?
Neque eſt, neque erit. *Lyſ.* nolim quidem. homo hercle perjuravit.
Paſ. Nullum adoleſcentem plus amo. *Lyſ.* puer eſt ille quidem, ſtulta.
Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderūt.
Paſ. Quid, dentes? *Lyſ.* nihil eſt: ſequere ſis huc me. diem unum oravit
Ut apud me præhiberem locum: ideo, quia uxor ruri eſt.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Demipho.

TAndem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta eſt amica clam uxore mea & filio.
Certum eſt; antiqua recolam, & ſervibo mihi.
Decurſo in ſpatio, breve quod vitæ reliquum eſt,
Voluptate, vino & amore delectavero.
Nam hanc ſe bene habere ætatem nimio eſt æquius.
Adoleſcens cum ſis, tum cum eſt ſanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare:
Demum igitur cum ſenex ſis, tunc in otium
Te colloces, dum poteſtur: id jam lucro eſt
Quod vivis. hoc ut dico, factis perſequar.
Interea tamen huc intro ad me inviſam domum.
Uxor me exſpectat jamdudum eſuriens domi.
Jam jurgio enicabit, ſi intro rediero.
Verum hercle poſtremo utut eſt, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam. ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet iſtæc mulier. atque eccum it foras.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lyſimachus, Demipho.

ADducam ego illum jam ad te, ſi convenero.
Dem. Me dicit. *Lyſ.* quid ais, Demipho? *Dem.* eſt mulier domi?
Lyſ. Quid cenſes? *Dem.* quid ſi viſã? *Lyſ.* quid properas? mane.
Dem. Quid faciã? *Lyſ.* quod opus eſt facto, facito ut cogites.
Dem. Quid cogitẽ? equidem hercle opus hoc facto exiſtumo,
Ut illuc introeam. *Lyſ.* itáne vero, vervex, intro eas?
Dem. Quid aliud faciam? *Lyſ.* prius hoc auſculta, atque ades.
Prius etiam eſt, quod te facere ego æquom cenſeo.
Nam nunc ſi illo introieris, amplecti voles,

Con-

Digitized by Google

Confabulari, atque osculari. *Dem.* tu quidem
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.
Lys. Pervorse facies. *Dem.* quodne ames? *Lys.* tanto minus.
Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Utíne adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
Dem. Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hìc usque ad vesperum? *Lys.* hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatorie.
Dem. Quid stamus? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut simus? *Lys.* equidem te sequor.
Atque hercule invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, præter hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hìc offendat. *Dem.* res parata est, sequere me.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Charinus, *Eutychus*.

Sumne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus; sin foris sum, animus domi est.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrimæ defendant, jam ardeat, credo, caput.
Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit; exsulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit; non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumum 'st,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,

Spem

Spem speratam cum obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid restat? eheu disperii! voltus neutiquam hujus placet:
Tristis incedit, pectus ardet: hæreo, quassat caput.
Eutyche. *Eut.* heu! Charine. *Ch.* priusquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere:ubi ego sum?hiccine an apud mortuos?
Eut. Neque apud mortuos, neque hìc es. *Ch.* salvos sum: immortalitas
Mihi data est: hic emit illam: pulchre os sublevit patri.
Impetrabilior qui vivat nullus est. dic, obsecro:
Si neque hìc, neque Acherunti sum, ubi sum? *Eut.* nusquam gentium.
Ch. Disperii! illæc interemit me modo *hìc* oratio.
Odiosa est oratio, cum rem agas, longinquom loqui.
Quidquid est,ad capita rerum perveni. *Eut.*primum omniũ
Periimus. *Ch.* quin tu illud potius nuntias, quod nescio.
Eut. Mulier alienata est abs te. *Ch.* Eutyche,capital facis.
Eut. Quî?*Ch.*quia æqualem & sodalem civem liberũ enicas.
Eut. Ne dii sirint. *Ch.* demisisti gladium in jugulum: jam cadam.
Eut. Quæso hercle, animum ne desponde. *Ch.* nullus est, quem despondeam.
Loquere porro aliam malã rem.quoi est emta? *Eut.*nescio.
Jam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio. *Ch.* væ mihi.
Montis tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.
Perge, excrucia,carnufex, quandoquidem occœpisti semel.
*Eut.*Nec tibi istuc magis dividiæ est,quam mihi hodie fuit.
Ch. Dic, quis emit? *Eut.* nescio hercle. *Ch.* hem! istuccine est operam dare
Bonum sodalem? *Eut.* quid me facere vis? *Ch.* idem,quod me vides,
Ut pereas. quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier
Mulier? *Eut.* heu me miserum! *Ch.* flere omitte, istuc quod nunc agis.

Eut.

Eut. Quid ego feci? *Ch.* perdidisti me & fidem mecum tuã.
Eut. Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam. *Ch.* euge, papæ!
Deos absentis testes memoras: quî ego istuc credam tibi?
Eut. Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.
Ch. De istac re argutus es, ut par pari respondeas:
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.
Eut. Quid ego facerem? *Ch.* quid tu faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus. *Eut.* civem esse ajebant Atticum.
Ch. Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.
Eut. Nemo ajebat scire. *Ch.* at saltem hominis faciem exquireres. (tibi:
Eut. Feci. *Ch.* qua forma esse ajebant ergo? *Eut.* ego dicam
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.
Ch. Non hominem mihi, sed thesaurum, nescio quem, memoras mali.
Numquid est, quod dicas aliud de illo. *Eut.* tantum, quod sciam.
Ch. Aedepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum est exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissumum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretã, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.
Eut. Cur istuc cœptas consilium? *Ch.* quia enim me afflictat amor.
Eut. Quid tu ais? quid, cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia,
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si itẽ evenerit:

Quis

Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita sat animo acceptum est: id pro certo si habes:
Quanto te satiu'st rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere:
Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?
Ch. Jam dixisti? *Eut.* dixi. *Ch.* frustra dixti. hoc ~~mihi~~ certissumum est.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem: postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consilii.
Eut. Ut corripuit se repente, atque abiit! heu misero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum est præconum jubere jam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. post ad Prætorē illico
Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omnibus.
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud esse jam intellego.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dorippa, Syra.

QUoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocyus?
Syr. Nequeo mecastor, tantum hoc oneris est, quod fero.
Dor. Quid oneris? *Syr.* annos octoginta & quatuor:
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt. *Dor.* aliquid cedo,
Quî hanc vicini nostri aram augeam, Syra.
Syr. Da sane hanc virgā lauri. *Dor.* abi jam tu intro. *Syr.* eo.
Dor. Apollo, quæso te, ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.
Syr. Disperii, perii misera, væ miseræ mihi!

Dor.

Digitized by Google

Dor. Satín' tu sana es, obsecro? quid ejulas?
Syr. Dorippa mea, Dorippa! *Dor.* quid clamas, obsecro?
Syr. Nescio quæ est mulier intus hìc in ædibus.
Dor. Quid? mulier? *Syr.* mulier meretrix. *Dor.* verón'serio?
Syr. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris:
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissumi.
Dor. Credo mecastor. *Syr.* i hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.
Dor. Ecastor vero! istuc eo, quantum potest.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Lysimachus.

PArúmne est malæ rei, quod amat Demipho,
Ni sumtuosus insuper etiam fiet?
Decem vocâsset si ad cœnam summos viros,
Nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, ut jusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dorippa, Lysimachus.

MIserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupserim. heu miseræ mihi!
Hem! quoi te, & tu quæ habeas, commendes viro!
Hem! quoi decem talenta dotis detuli!
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!
Lys. Perii hercle: rure jam rediit uxor mea:
Vidisse credo mulierem in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. *Dor.* væ miseræ mihi! *Lys.* immo mihi.

Dor.

Dor. Diſperii. *Lyſ*. ego quidem hercle oppido perii miſer.
Vidit. ut omnes te, Demipho, dî perduint!
Dor. Pol hoc eſt, ire quod rus meus vir noluit.
Lyſ. Quid nunc ego faciam, niſi ut adeam, atque alloquar?
Jubet ſalvere ſuus vir uxorem ſuam.
Urbani fiunt ruſtici. *Dor*. pudicius
Faciunt illi, quam qui non fiunt ruſtici.
Lyſ. Num quid delinquunt ruſtici? *Dor*. ecaſtor, minus
Quam urbani, & multo minus mali quærunt ſibi.
Lyſ. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.
Dor. Quoja illa mulier intus eſt? *Lyſ*. vidiſtíne eam?
Dor. Vidi. *Lyſ*. quoja ea ſit, rogitas? *Dor*. reſciſcam tamen:
Cupio hercle ſcire: ſed tu me tentas ſciens.
Lyſ. Vín' dicam quoja eſt? illa, illa. ædepol! væ mihi,
Neſcio quid dicam. *Dor*. hæres. *Lyſ*. haud vidi magis.
Dor. Quin dicis? *Lyſ*. quin, ſi liceat. *Dor*. dictum oportuit.
Lyſ. Non poſſum, ita inſtas: urges quaſi pro noxio.
Dor. Scio, innoxius. *Lyſ*. audacter quamvis dicito.
Dor. Dic igitur. *Lyſ*. ego dicam. *Dor*. atqui dicundũ eſt tamen.
Lyſ. Illa eſt. num etiam vis nomen dicam? *Dor*. nihil agis.
Manifeſto teneo; in noxia es. *Lyſ*. qua noxia?
Iſta quidem illa eſt. *Dor*. quæ illa eſt? *Lyſ*. illa. *Dor*. johia!
Lyſ. Jam ſi nihil uſus eſſet, jam non dicerem.
Dor. Non tu ſcis quæ ſit illa? *Lyſ*. immo etiam ſcio:
De iſtac ſum judex captus. *Dor*. judex? jam ſcio:
Huc tu in conſilium iſtam advocaviſti tibi.
Lyſ. Immo ſic ſequeſtro mihi data eſt. *Dor*. intellego.
Lyſ. Nihil hercle iſtius quidquam eſt. *Dor*. numero purgitas.
Lyſ. Nimium negotii reperi. enimvero hæreo.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Coquus, *Lyſimachus*, *Dorippa*, *Syra*.

AGite, ite actutum. nam mihi amatori ſeni
Coquenda'ſt cœna. atque *equidem* cum recogito,
Nobis coquenda eſt, non *quoi conducti* ſumus.

Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, osculari, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. sed eccum qui nos conduxit, senex.
Lys. Ecce autem, perii! coquus adest. *Coq.* advenimus.
Lys. Abi. *Coq.* quid? abeam? *Lys.* st, abi. *Coq.* abeámne? *Lys.* abi.
Coq. Non estis cœnaturi? *Lys.* jam saturi sumus.
Sed interii! *Dor.* quid ais tu? etiamne hæc illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?
Coq. Hæccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti., cum obsonabas? *Lys.* non taces?
Coq. Satis scitum filum mulieris! virum hercle avet.
Lys. Abín' dierectus? *Coq.* haud mala est. *Lys.* at tu malus.
Coq. Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. *Lys.* non abis?
Non ego sum, qui te dudum conduxi. *Coq.* quid est?
Immo hercle tu istuc ipsus. *Lys.* væ misero mihi!
Coq. Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque atque angueis. *Lys.* egon' istuc dixi tibi?
Coq. Mihi quidem hercle. *Lys.* ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud numquam dixi. *Dor.* etiam negas?
Coq. Non te odisse ajebat, uxorem verum suam.
Dor. Palam istæc fiunt, te me odisse. *Lys.* quin nego.
Coq. Et uxorem suam ruri esse ajebat. *Lys.* hæc ea est.
Quid mihi molestus? *Coq.* quia me non novisse ais.
Ni metuis tu istanc? *Lys* sapio: nam mihi unica est.
Coq. Vín' me experiri? *Lys.* nolo. *Coq.* mercedem cedo.
Lys. Cras petito; dabitur. nunc abi. *Dor.* heu miseræ mihi!
Lys. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.
Coq. Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.
Lys. Quin me eradicas miserum. *Coq.* scio jam, quid velis,
Nempe hinc me abire vis. *Lys.* volo, inquam. *Coq.* abibitur,
Drachmam dato. *Lys.* dabitur. *Coq.* dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt. *Lys.* quin abis?

Po-

Potin' ut molestus ne sis? *Coq.* agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequimini. *Lys.* fortasse te illum mirari coquom,
Quod venit, atque hæc attulit. dicam quid est.
Dor. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male,
Measque in ædes sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam simul tecum *huc*. *Syr.* eo.
Lys. Nescis, negotii quid sit, uxor. obsecro!
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
Me numquam quidquam cum illa. jamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem hæc abiit. væ misero mihi!
At te, vicine, dii deæque perduint,
Tua cum amica, cumque amationibus.
Suspicione implevit me indignissume:
Concivit hostes: domi uxor est acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo protractarum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce ædibus.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi,
Jubeas, si sapias, hæc intro *hinc* auferrier:
Eâdem licebit mox cœnare rectius.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Syra, Eutychus.

HEra quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse ajebant. nunc domum renuntio.
Eut. Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram
Astare ante ædeis. Syra. *Syr.* quis est, qui me vocat?
Eut. Herus atque alumnus tuus sum. *Syr.* salve, alumne *mi.*
Eut. Jam mater rure rediit? responde mihi.

Syr. Sua quidem ſalute ac familiæ maxuma.
Eut. Quid iſtuc negotii eſt? *Syr.* tuus pater belliſſumus
Amicam adduxit intro in ædeis. *Eut.* quomodo?
Syr. Adveniens mater rure eam offendit domi.
Eut Pol haud cenſebam iſtarum eſſe operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'ſt? *Syr.* etiam. *Eut.* ſequere me.

Hiſce vett. Editiones continuo iſta attexunt:

Quid? Periſtratam hic Demiphonis contuor?
Gradus grandit, emittit oculos, circumfert ſe, obſtipat verticem.
Aſſervabo hinc, rerum quid gerat. magnum eſt, quidquid quæritat.

Quam Scenam ſtatim excipiunt duæ aliæ.

Periſtrata, Syra, Lyciſſa.

Diva Aſtarte hominum deorumqae vis, vita, ſalus: rurſus eadem quæ eſt
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, ſidera.
Jovis quæcumque templa colimus, ejus ducuntur nutu, illi obtemperant.
Eam ſpectant: quod illi diſplicet, facile excludunt ceteri.
Quidquid complacitum, id ſequontur, quæ vivont omnia, atque ſentiunt.
Alios enicat, exſtinguit, alios ſuo lacte fovet, atque erigit: ſed quos enicat,
Hi vivont, & ſapiunt: quos properat alere, ac erigere,
Hi quidem confeſtim pereunt, atque male ſapiunt miſeri.
Jacent benevolentes, odioſi humum mordent, caput reptant,
Fremunt, perſtrepuntque: cumque putant vivere, tunc ruunt maxume,
Tunc, tunc ſtudent perſequi, labant juvenes, itidem rapiuntur ſenes.
Illi ſe amant: quod amant, amatum volunt, atque cognitum.

Digitized by Google

Illi vero si amare ea ætate occœperunt, multo insaniunt acrius.
Verum si non amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles;
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter obstrepunt.
Syr. *Quantum intelligo, & hanc male habet Demipho.* Per. *id verum.*
Amat filius, & perit; id quõ rescíscit pater, insanit vehemẽtius.
Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium:
Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exsilium.
O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te recipies?
Ubi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.
Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
Lyc. *In hanc opinor, in amici senis quojusdam ædeis.* Per. *hic, præter Lysimachum,*
Nullus quem sciam. Syr. *Lysimachum nominant.*
Mirum ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.
Per. *Dorippam ejus uxorem conveniam.* Lyc. *quid, convenias? non eam vides?*
Per. *Video equidem: auscultemus. nescio quid secum iracunda mussitat.*

Dorippa, Syra, Lycissa, Peristrata.

Syra non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quod miseram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.
Syr. *Nulla sum, adest hera, me quærit.* Dor. *domi manere nequeo:*
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. exclusissem foras,
At me meus continuit Eutychus. sed omnino quod fert non creduam.
Lyc. *Audin' hera?* Per. *audio: sine pergat,* Lyc. *sino.* Dor. *amici inquit senis*

Gratia huc ad nos venisse. habet venalem, amanti dum detrahat filio.
Hæc quidem aut viri aut gnati fallacia: diffident sententiæ.
Sequestro vir ait datam: eamdem vero venalem dicit filius.
Syr. *Ibo de improviso obviam, ne cessâsse intelligat.* Dor. *istæc filio*
Non credam: qui obsequitur patri: huic vero ut mero cuculo,
Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
Eccam Syram. ut currit venefica! Syra! Syr. *quis me vocat?*
Dor *Malum quod dî tibi danunt.* Syr. *hera, si sapis, hoc potius*
Tuæ pellici, & marito dato. Dor. *istuc dictum tibi non amplius irascor.*
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
Syr. *Nec podagricus, nec articularius est, quē rus ducunt pedes.*
Dor. *Non domi?* Syr. *non.* Dor. *ubi?* Syr. *ruri esse autumant.*
Atque numquid redeat incertum hodie: cum villico rationis satis.
Dor. *Omnia mihi hodie eveniunt præter sententiam. non vivam vesperi,*
Nisi illanc a me scelestam abigam: eo domum. Lyc. *hera, abit.*
Per. *Hem, abit? compella.* Lyc. *Dorippa, Dorippa.* Dor. *quid molestiæ*
Hoc est? quis me revocat? Per. *non sum molesta: sed benevolens,*
Et amica te compellat tua Peristrata: mane quæso.
Dor. *Hem Peristrata, te pol non nôram: mala bilis cruciat*
Me, atque exagitat. Per. *istuc volo, quæso, ne neges,*
Te audivi modo: dic mihi, quæ te nunc habet sollicitudo?
Dor. *Peristrata, sic dî tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam,*
Nulla dari mihi poterit melius: par est ætas: una crevimus,
Pares ætate habemus viros: nulli colloquor lubentius.
Sollicitor merito quidem: quid tibi animi esse nunc possiet,
Si amicam hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Per. *Adduxit?* Dor. *factum.* Per. *domi est?* Dor. *domi: immo coqui*
Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbâsset adventus omnia.

Se-

Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
Per. *Sed ista levia sunt, Dorippa: utinam non ego essem miserior!*
Dor. *Levia?* Per. *levia quidem.* Dor. *quæ pejora tibi tuus faceret?*
Per. *Immo pejoribus pejora.* Dor. *quæ istæc sunt? quæso loquere:*
Ut tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
Per. *Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis?* Dor. *scio.* Per. *hunc pater*
Olim a se extrusit Rhodum. Dor. *quare?* Per. *quoniam amaret.*
Dor. *Ob id ipsum?* Per. *id quidem nunc quoque, quom ancillam domum*
Adduxisset, hanc rescifcens pater produxit, venalem præbuit.
Dor. *Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.*
Quoi data est? Per. *seni quoidam in hac amico vicinia.*
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
Dor. *Ea quidem est. quid filius?* Per. *urbem hanc se deserturum autumat.*
Dor. *In portu res est. quid si invenerit?* Per. *mansurum credito.*
Dor. *Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud me ea est.*
Per. *Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audivi modo.*
Dor. *Ea.* Per. *o factum bene! merito te amo, restituisti filium.*
Fac videam. Dor. *eamus intro.* Per. *eamus. Lycissa, ades,*
Acanthioni hæc nuntia: ego ad Dorippam huc devortam.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Syra.

ECastor lege dura vivunt mulieres,
Multoque iniquiore miseræ, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impune est viro.
Uxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!

Nam uxor contenta eſt, quæ bona eſt, uno viro.
Quî minus vir una uxore contentus ſiet?
Ecaſtor, faxim, ſi itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit ſcortum ſuam,
Ut illæ exiguntur, quæ in ſe culpam commerent;
Plures viri ſint vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Charinus.

Limen ſuperum inferumque, ſalve, ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo mea domo patria pedem.
Uſus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc ædium
Interemtu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt. occidi.
Dii penates meûm parentum, familiæ*que* Lar pater,
Vobis mando, meûm parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos Penates perſequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbeſcunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles ſint, nequeas pernoſcere,
Ubſque id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem ſi regnum detur, non eſt cupida civitas.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Eutychus, Charinus.

Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quoniam obtuliſti hanc mihi, grates ago.
Ecquiſnam deus eſt, qui mea nunc lætus lætitia fuat?
Domi erat quod quæritabam. *ibi* ſex ſodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res *decem* ſimitu peſſimas peſſumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mærorem, Lacrimas, Exſilium, Inopiam, Solitudinem.

Date, dî, quæso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.
Ch. Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu'st. ô Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Eut. Cogito, quonam ego illum curram quæritatum. *Ch.* certa re'st:
Me usque quærere illam, quo quo hinc abducta est gentiũ.
Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons, neque adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, Solem, sitim.
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero.
Eut. Nescio, quoja vox ad aurem mihi advolavit. *Ch.* invoco
Vos, Lares viales, ut me bene juvetis. *Eut.* Juppiter!
Estne illic Charinus? *Ch.* cives, bene valete. *Eut.* illico
Sta, Charine. *Ch.* qui me revocat? *Eut.* Spes, Salus, Victoria.
Ch. Quid me voltis? *Eut.* ire tecum. *Ch.* alium comitem quærite,
Non amittunt hi me comites, qui tenent. *Eut.* qui sunt ei?
Ch. Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
Eut. Repudia istos comites, atque huc respice, & revortere.
Ch. Siquidem mecum fabulari vis, subsequere. *Eut.* sta illico.
Ch. Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.
Eut. Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius,
Huc secundus ventus nunc est; cape modo vorsoriam:
Hìc Favonius serenu'st, istic Auster imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terrã, Charine, huc. nonne ex advorso vides?
Nu-

Digitized by Google

Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* C✶lum ut est splendore plenum, ex advorso vides.
Ch Religionem illic objecit: recipiam me illuc. *Eut.* sapis,
O Charine. contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes? *Ch.* teneo. *Eut.* tene.
Quo nunc ibas? *Ch.* exsulatum. *Eut.* quid ibi facere is? *Ch.* quod miser.
Eut. Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is. *Ch.* eo.
Eut. Maxume quod vis audire, id audies quod gaudeas.
Sta illico. amicus advenio multum benevolens. *Ch. quid est?*
Eut. Tuam amicam. *Ch.* quid eam? *Eut.* ubi sit, ego scio. *Ch.* tun' obsecro?
Eut. Sanam & salvam. *Ch.* ubi eam salvam? *Eut.* quo ego scio. *Ch.* ego me mavelim.
Eut. Potín' ut animo sis tranquillo? *Ch.* quid si animus fluctuat?
Eut Ego istum in tranquillo & tuto sistam: ne time.
Ch. Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris.
Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
Eut Non longe hinc abest a nobis. *Ch.* quin ergo commonstras, si tu vides?
Eut. Non video hercle nunc, sed vidi modo. *Ch.* quin ego videam facis?
Eut. Faciam. *Ch.* longinquom istuc amanti est. *Eut.* etiam metúis? omnia
Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet; neque est, quoi magis me velle melius æquom siet.
Ch. Non curo istuc, illam quæro. *Eut.* de illa ergo ego dico tibi
Sane hoc non in mentem venit dudum, utì tibi.
Ch. Dic igitur, ubi illa est? *Eut.* in nostris ædibus. *Ch.* ædis probas,
Si tu vera dicis, pulchre*que* ædificatas arbitror.

Sed quid ego istuc credam? vidistín'? an de audito nuntias?
Eut. Egomet vidi. *Ch.* quis eam adduxit ad vos? *Eut.* inique rogas.
Ch. Vera dicis. *Eut.* nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.
Quid tua refert, quîcum istac venerit? *Ch.* dum istuc siet.
Eut. Est profecto. *Ch.* opta ergo ob istunc nuntium, quid vis tibi.
Eut. Quid, si optabo? *Ch.* deos orato, ut ejus faciant copiam.
Eut. Derides. *Ch.* servata res est demum, si illam videro.
Sed quin ornatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. *Eut.* hem, nunc tu mihi ut places!
Ch. Optume adveniens, puere, cape chlamydem atque hæc. istinc sta illico:
Ut, si hæc non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exsequar.
Eut. Non mihi credis? *Ch.* omnia equidem credo, quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam? *Eut.* paullisper mane.
Ch. Quid manebo? *Eut.* tempus non est intro eundi. *Ch.* enicas.
Eut. Non opus est, inquam, nunc intro te ire. *Ch.* responde mihi,
Qua caussa? *Eut.* operæ non est. *Ch.* cur? *Eut.* quia non est illi commodum.
Ch. Itáne? commodum illi non est, quæ me amat? quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,
Qui isti credam. commoratur: chlamydem sumam denuo.
Eut. Mane parumper, atque hoc audi. *Ch.* cape sis, puer, hoc pallium.
Eut. Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi

Ob

Ob oculos adduxerit in ædis, dum ruri ipſa abeſt:
Suſpicatur illam amicam eſſe illi. *Ch.* zonam ſuſtuli.
Eut. Eam rem nunc exquirit intus. *Ch.* jam machæra eſt in manu.
Eut. Nam ſi eo te *nunc* introducam. *Ch.* tollo ampullam, atque hinc eo.
Eut. Mane, mane, Charine. *Ch.* erras! me decipere haud potes.
Eut. Neque ædepol volo. *Ch.* quin tu ergo itiner exſequi meum me ſinis?
Eut. Non ſino. *Ch.* ego me moror. tu puere, abi hinc intro ocyus.
Jam in currum eſcendi, jam lora in manus cœpi meas.
Eut. Sanus non es! *Ch.* quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exſiliũ parat.
Eut. Stultus es. noli iſtuc quæſo dicere. *Ch.* certum eſt exſequi,
Operam ut ſumam ad perveſtigandum, ubi ſit illæc. *Eut.* quin domi eſt.
Ch. Nam hic quod dixit, id mentitu 'ſt. *Eut.* vera dixi equidem tibi.
Ch. Jam Cyprum veni. *Eut.* quin ſequere, ut illam videas, quam expetis.
Ch. Percontatus non inveni. *Eut.* matris jam iram neglego.
Ch. Porro proficiſcor quæſitum. nunc perveni Chalcidem,
Video ibi hoſpitem Zacyntho: dico, quid eo advenerim:
Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, ſi ibi inaudiverit.
Eut. Quin tu iſtas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas?
Ch. Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
Eut. Nihil mentitus eſt. *Ch.* ſed de amica ſeſe inaudîſſe autumat,
Hìc Athenis eſſe. *Eut.* Calchas iſte quidem Zacynthiu'ſt.
Ch. Navem conſcendo, proficiſcor illico. jam ſum domi.
Jam redii exſilio. ſalve, mihi ſodalis Eutyche:
Ut valuiſti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.

Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet. *Eut.* eho! quæ tu somnias?
Hic homo non sanus est. *Ch.* medicari amicus quin properas?
Eut. Sequere sis. *Ch.* sequor. *Eut.* clementer quæso, calces deteris.
Audin' tu? *Ch.* jamdudum audivi. *Eut.* pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc est irata. *Ch.* i modo.
Eut. Propter istanc. *Ch.* i modo. *Eut.* ergo cura. *Ch.* quin tu ergo i modo.
Tam propitiam reddam, quam cum propitia est Juno Jovi.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Demipho, Lysimachus.

Huic Scenæ;

Quasi tu numquam quidquam, *&c.*

Præscripserant Vett. Edd. versus XI. sequentes:

LYS. *Demipho: sapientum illud dictũ te audîsse reor sæpius:*
Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines
Quam hamo capiantur pisces. hanc quando fugiant senes,
Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam hæc tibi
Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortius:
Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi præstringit aciem.' me quoque
In magnum conjecisti malum: nec quid faciam scio.
Dem. *Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum: tute hoc tecum*
Si cogites, non æquom te facere arbitrabere,
Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas misere.

QUasi tu numquam quidquam assimile hujus facti feceris.

Lys.

Lys. Aedepol numquam . cavi ne quid facerem . vix vivus sum miser!
Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.
Dem. At ego expurgationem habebo, ut ne succenseat.
Lys. Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Eutychus, Lysimachus, Demipho.

AD patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
Jam redeo. *Lys.* placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?
Eut. Optuma opportunitate ambo advenistis. *Lys.* quid rei est?
Eut. Uxor tibi placida & placata'st. cette dextras nunc jã.
Lys. Dii me servant. *Eut.* tibi amicam nullam esse nuntio.
Dem. Dii te perdant. quid negotii est nam quæso istuc? *Eut.* eloquar;
Animum advortite igitur ambo. *Lys.* quin tibi ambo operam damus.
Eut. Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suapte culpa genere capiunt genus, ingenium improbant.
Dem. Verum dicit hic. *Lys.* tibi ergo dicit. *Eut.* eo illud verum est magis.
Nam te istac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adolescenti amanti amicam emtam argento eripere suo.
Dem. Quid tu ais? Charini amica'st illa? *Eut.* ut dissimulat malus!
Dem. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
Eut. Propterea igitur tu mercatus? novos amator, vetus puer.
Lys. Optume hercle: perge! ego assistã jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo. *Dem.* nullus sum.
Lys. Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam.
Eut. Quem quidem hercle ego, in exsilium cum iret, reduxi domum:
Nam

Nam ibat exſulatum. *Dem.* an abiit? *Lyſ.* etiam loquere, larüa?
Temperare iſtac ætate iſtis decebat artibus.
Dem. Fateor: deliqui profectò. *Eut.* etiam loquere, larüa?
Vacuom eſſe iſtac ted ætate iis decebat noxiis:
Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam ſi iſtuc jus eſt, ſenecta ætate ſcortari ſenes,
Ubi loci res ſumma noſtra eſt publica? *Dem.* hei, perii miſer!
Eut. Adoleſcentes rei agendæ iſti magis ſolent operā dare.
Dem. Jam obſecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiſcina.
Eut. Redde filio: ſibi habeat. *Dem.* jam ut volt, per me ſibi habeat licet.
Eut. Temperi ædepol! quoniam, ut aliter facias, non eſt copiæ.
Dem. Supplicii ſibi ſumat, quid volt ipſe, ob hanc injuriam;
Modo pacem faciatis, miſero ut ne mihi iratus ſiet.
Si hercle ſciviſſem, ſive adeo joculo dixiſſet mihi,
Se illam amare; numquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, ſodalis ejus es, ſerva, & ſubveni.
Hunc ſenem para me clientem: memorem dices beneficii.
Lyſ. Ora, ut ignoſcat delictis tuis atque adoleſcentiæ.
Dem. Pergín' tu autem? eia! ſuperbe invehere! ſpero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.
Lyſ. Miſſas jam ego iſtas artes feci. *Dem.* & quidem ego dehinc jam. *Lyſ.* nihil.
Conſuetudine animus rurſus te huc inducet. *Dem.* obſecro;
Satis jam ut habeatis. quin loris cædite etiam, ſi lubet.
Lyſ. Recte dicis. ſed iſtuc uxor faciet, cum hoc reſciverit.
Dem. Nihil opu'ſt reſciſcat. *Eut.* quid iſtuc? non reſciſcet, ne time.
Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut ſint, qui prætereant per vias.
Dem. Hercle quin tu recte dicis: eâdem brevior Fabula Erit.

Digitized by Google

Erit . eamus . *Eut.* hìc eſt intus filius apud nos tuus .
Dem. Optume eſt . illac per hortum nos domū tranſibimus.
Lyſ. Eutyche , hanc volo prius rem agi , quam meum intro refero pedem .
Eut. Quid iſtuc eſt ? *Lyſ.* ſuam quiſque homo rem meminit . reſponde mihi :
Certón' ſcis non ſuccenſere mihi tuam matrem? *Eut.* ſcio .
Lyſ. Vide! *Eut.* me vide . *Lyſ.* ſatis habeo . at quæſo hercle , etiam vide!
Eut. Non mihi credis ? *Lyſ.* immo credo , ſed tamen metuo miſer .
Dem. Eamus intro . *Eut.* immo dicamus ſenibus leges cenſeo ,
Priuſquam abeamus , quas leges teneant,contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit , ſi quem ſcibimus ,
Seu maritum , ſeu hercle adeo cœlibem , ſcortarier ,
Cum eo nos hic lege agemus : inſcitum arbitrabimur .
Et per nos quidem hercle egebit, qui ſuum prodegerit .
Neu quiſquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium ,
Quin amet , & ſcortum ducat ; quod bono fiat modo .
Si quis prohibuerit , plus perdet clam , quam ſi præhibuerit palam .
Hæc adeo , ut ex hacce nocte primum lex teneat ſenes .
Bene valete , atque, adoleſcentes , hæc ſi vobis lex placet ,
Ob ſenum hercle induſtriam , vos æquom eſt clare plaudere .

FINIS MERCATORIS.

M. AC-

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI

PSEUDOLUS.

Dramatis Personæ.

PSEUDOLUS, *servos.*	HARPAX, *cacula.*
CALIDORUS, *adolescens.*	CHARINUS, *adolescens.*
BALLIO, *leno.*	PUER.
LORARII *quatuor.*	COQUUS.
SIMO, *senes.*	SIMIA, *sycophanta.*
CALLIPHO, *senes.*	PHOENICIUM, *meretrix.*

ARGUMENTUM.

PRæsentes numerat quindecim Miles minas :
Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
Ei det Leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus :
Opemque herili ita tetulit : nam Simiæ
Leno mulierem, quem is suppofuit, tradidit.
Venit Harpax verus : res palam cognoscitur :
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGUS.

STudete hodie mihi : bona in Scenam affero :
Nam bona bonis ferri reor æquom maxume ;
Ut mala malis : ut, qui mali sunt, habeant mala :
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali : malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet. vosque ideo estis boni : quandoquidem
Semper odistis malos ; & lege, & legionibus

Digitized by Google

Hos fugitâstis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In Scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,
Is risu & ventre raso vigilabit sedulo:
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite, jejuni, atque discedite:
Vos, saturi, state, immo sedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puto jam, atque deputo.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent;
Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quærit alta, is malum videtur quærere.
Curas malas abjicite jam, ut otiosi hodie.
Exporgi meliu'st lumbos, atque exsurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Pseudolus, Calidorus.

SI ex te tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem: responde mihi:
Quid est, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
Cal. Misere miser sum, Pseudole! *Ps.* id te Juppiter
Prohibessit. *Cal.* nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.
Ps. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac

Su-

Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
Cal. Idem animus nunc est. *Ps.* fac me certum quid tibi est.
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.
Cal. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura contabefacit.
Ps. Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso? *Cal.* quid est?
Ps. Ut opinor, quærunt litteræ hæ sibi liberos,
Alia aliam scandit. *Cal.* ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium potesse neminem.
Cal. Cur inclementer dicis lepidis litteris,
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
Ps. An obsecro hercle, habent quoque gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. *Cal.* odiosus mihi es.
Lege, vel tabellas redde. *Ps.* immo enim pellegam:
Advortito animum. *Cal.* non adest. *Ps.* at tu cita.
Cal. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
Ps. Tuam amicam video, Calidore. *Cal.* ubi ea est, obsecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.
Cal. At te dii deæque quantus es. *Ps.* servassint quidem.
Cal. Quasi solstitialis herba paullisper fui:
Repente exortus sum, repentino occidi.
Ps. Tace, dum tabellas pellego. *Cal.* ergo quin legis?
Ps. Phœnicium Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterasque interpretes
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.
Cal. Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam. *Ps.* quam salutem? *Cal.* argenteam.
Ps. Pro ligneân' salute vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.
Cal. Recita modo: ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argento mihi usus invento fiet.
Ps. Leno me peregre militi Macedonico
Minis viginti vendidit, voluptas mea:

Digitized by Google

Et priusquam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat; nunc unæ quinque remorantur minæ:
Ea caussa Miles hìc reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Hæc præstituta est, proxuma Dionysia.
Cal. Cras ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii. *Ps.* sine pellegam.
Cal. Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.
Lege, dulce amarumque una nunc misces mihi.
Ps. Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,
Compressiones arctæ amantum comparum,
Teneris labellis molles morsiunculæ,
Papillarum horridularum oppressiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, discidium, vasticies venit,
Nisi quæ mihi in te'st aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego scivi, ut scires, curavi omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid simules. vale.
Cal. Est misere scriptum, Pseudole! *Ps.* ô miserrume!
Cal. Quin fles? *Ps.* pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exspuant unam modo.
Cal. Quid ita? *Ps.* genus nostrum semper siccoculum fuit.
Cal. Nihilne adjuvare me audes? *Ps.* quid faciam tibi?
Cal. heu!
Ps. Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.
Cal. Miser sum; argentum nusquam invenio mutuom,
Pseudole. *Ps.* heu! *Cal.* neque intus nummus ullus est.
Ps. eheu!
Cal. Ille abducturus est mulierem cras. *Ps.* eheu!
Cal. Istoccine pacto me adjutas? *Ps.* do id quod mihi est:
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.
Cal. Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?
Ps. Vix hercle opinor, si me opponam pignori.

Sed

Sed quid de drachma facere vis? *Cal.* restim volo
Mihi emere. *Ps.* quamobrem? *Cal.* quî me faciam pensilē.
Certum est mihi ante tenebras, tenebras persequi.
Ps. Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te ea caussa vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?
Cal. Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.
Ps. Quid fles, cucule? vives. *Cal.* quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti siet:
Neque *cui* libellæ spes sit usquam gentium.
Ps. Ut litterarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atque id futurum, unde unde dicam nescio;
Nisi quia futurum est: ita supercilium salit.
Cal. Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!
Ps. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!
Cal. In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.
Ps. Satín' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?
Cal. Satis, si futurum est. *Ps.* roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga obsecro hercle. gestio promittere.
Cal. Dabísne argenti mihi hodie viginti minas?
Ps. Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Cal. Dii te mihi omnes servent! verum si potes,
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque.
Ps. De istac re in oculum utrumvis conquiescito.
Cal. Oculum utrum, anne in aurem? *Ps.* at hoc pervolgatum est minus.

Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pube præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.
Cal. St! tace obsecro hercle. *Ps.* quid negotii est? *Cal.* ostium
Lenonis crepuit. *Ps.* crura mavellem modo.
Cal. Atque ipse égreditur penitus perjurum caput.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Leno, Lorarii IIII. Pseudolus, Calidorus.

EXite, agite, ite, ignavi, male habiti, & male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, ut recte faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos umquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ:
Qui hæc habent consilia: Ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quam hos domi custodes.
At faciem cum aspicias eorum, haud mali videntur; operâ fallunt.
Nunc adeo, hāc edictionem nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vostra latera loris faciam ut valide varia sint:
Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provincias:

Ve-

Verum ita vos eſtis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium voſtrum ut vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati eſtis vos. vincite hoc duritia, ergo, atque me.
Hoc vide ſis; ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum.
Numquam ædepol voſtrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Quî nunc? doletne? hem! ſic datur, ſi quis herum ſervos ſpernit.
Aſſiſtite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aenum ſit cito.
Te, cum ſecuri, caudicali præficio provinciæ.
Lor. At hæc retunſa eſt. *Len.* ſine ſiet: itidem vos quoque eſtis plagis omnes.
Num quî minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias: propera, abi intro.
Tu eſto lectiſterniator. tu argentum eluito, idem exſtruito.
Hæc, cum ego a foro revortor, facite ut offendam parata,
Vorſa, præſterga, ſtrata, lautaque coctaque omnia uti ſint.
Nam mihi hodie natalis dies eſt. decet eum omnes vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, ſumen, facito in aqua jaceant. ſatín' audis?
Magnifice volo enim ſummos viros accipere, ut mihi rem eſſe reantur.
Intro abite, atque hæc cito celebrate, ne mora quæ ſit, cocus cum veniat,
Mihi. ego eo in macellum, ut piſcium quidquid eſt, pretio præſtinem.
I, puere, præ: ne quiſquam pertundat cruminam, cautio eſt.
Vel opperire: eſt quod domi dicere pæne fui oblitus.

Auditín'? vobis, mulieres, hanc habeo ediĉtionem:
Vos quæ in mundiciis,molliciis,deliciisq; ætatulam agitis,
Viris cum summis, inclytæ amicæ: nunc ego scibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque suæ rei, quæ somno studeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prostituam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus vos oculi estis?
Quibus vitæ? quibus deliciæ estis? quibus savia? mammilla? mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædis jam hic assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis usui, præhibeo? quid mihi
Domi, nisi malum, vostra opera est hodie? improbæ! vino modo cupidæ estis:
Eo vos vostros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim hìc siccus.
Nunc adeo hoc factum est optumum, ut nomine quamque appellem suo:
Ne dictum esse actutum sibi quæpiam vostrarum mihi neget. advortite animum cunctæ.
Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi frumēti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis
Mihi, etiam familiæ omni sit meæ: atque adeo ut frumento affluam;
Ut civitas nomen mihi commutet: meque ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jasonem. *Cal.* audín', furcifer

Quæ loquitur!satín' magnificus tibi videtur? *Ps.* pol iste,
Atque etiam malificus, sed tace, atque hanc rem gere.
Len. Aeschrodora tu,quæ amicos tibi habes lenonū æmulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim,ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi
Profecto taurus fiet. *Ps.* nimis sermone hujus ira incendor.
Hunccine hìc hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus: ne illi audeant
Id facere? quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt. *Cal.* vah! tace. *Ps.* quid est?
Cal. Male morigerus male facis mihi, cum sermone huic obsonas. *Ps.* taceo.
Cal. At taceas malo multo, quam tacere te dicas. *Len.* tu autem
Xystylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulā,
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad languorem. tenes, quorsum hæc tendant, quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probe oleo onustos,
Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum
Nitidiusculū caput?aut num ipse ego pulmento utor magis
Unctiusculo?sed scio, tu oleum haud magni pendis,vino te
Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle una opera, nisi

Qui-

Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ pro capite argentum mihi jam jamque sæpe numeras;
Ea pacisci modo scis; sed quæ pacta es, non scis solvere;
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur,
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Calidorus, Pseudolus, Ballio.

PSeudole, non audis quæ hic loquitur? *Ps.* audio, here, equidem atque animum advorto.
Cal. Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?
Ps. Bene curassis: liquido es animo! ego pro me & pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & maturam.
Cal. Quid opus est? *Ps.* potín' aliam rem ut cures? *Cal.* at. *Ps.* bat. *Cal.* crucior. *Ps.* cor dura.
Cal. Non possum. *Ps.* fac possis. *Cal.* quonam pacto possim vincere animum?
Ps. In rem quod sit, prævortaris, quam re advorsa animo auscultes.
Cal. Nugæ istæc sunt: non jucundum est, nisi amans facit stulte. *Ps.* pergín'?
Cal. O Pseudole mi, sine sim nihili: mitte me sis. *Ps.* sine. modo ego
Abeam. *Cal.* mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero. *Ps.* nunc tu sapis.
Ball. It dies: ego mihi cesso. i præ, puere. *Cal.* heus! abiit. quin revocas?

Ps.

Digitized by Google

Ps. Quid properas? placide! *Cal.* at priusquam abeat.
Ball. Quod hoc malum? tam placide is, puere.
Ps. Hodie-nate heus! hodie-nate, tibi ego dico, heus hodie-nate, redi, &
Respice ad nos, tametsi occupatus, moramur. mane! sunt, colloqui
Qui volunt te. *Ball.* quid hoc est? quis est, qui moram occupato molestam obtulit?
Cal. Qui tibi sospitalis fuit. *Ball.* mortuus est, qui fuit: qui est, vivos est.
Ps. Nimis superbe. *Ball.* nimis molestus. *Cal.* reprehende hominem: assequere.
Ball. I, puere. *Ps.* accedamus hac obviam. *Ball.* Juppiter te perdat, quisquis es.
Ps. Te volo. *Ball.* at vos ego ambos. vorte hac te, puere. *Ps.* non licet
Colloqui te? *Ball.* at mihi non lubet. *Cal.* sin tuam est quippiam in rem? *Ball.* licet-
ne obsecro vivere, an non licet? *Ps.* vah! manta. *Ball.* omitte. *Cal.* Ballio.
Audi. *Ball.* surdus sum; profecto inanilogus es. *Cal.* dedi, dum fuit.
Ball. Non peto quod dedisti. *Cal.* dabo, quando erit. *Ball.* ducito,
Quando habebis. *Cal.* heu, heu, quam ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli, & quod dedi! *Ball.* mortua re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis. *Ps.* nosce saltem hunc, quis est. *Ball.* jam diu
Scio, qui fuit: nunc quis est is, ipsus sciat. ambula tu.
Ps. Potin' ut semel modo, Ballio, huc cum lucro respicias?
Ball. Respiciam istoc pretio. nam si sacrufice summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.
Ps. Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt ceteræ!

Deos

Deos quidem, quos maxume æquom est metuere, eos minimi facit. 35
Ball. Compellabo. salve multum, serve Athenis pessume.
Ps. Dî te deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.
Ball. Quid agitur, Calidore? *Ps.* amatur, atque egetur acriter.
Ball. Misereat, si familiam alere possim misericordia. 40
Ps. Eja! scimus nos quidem te, qualis sis; ne prædices.
Sed scín' quid nos volumus? *Ball.* pol ego propemodo: ut male sit mihi.
Ps. Et id, & hoc: quod te revocamus, quæso, animum advorte. *Ball.* audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer, quid velis.
Ps. Hunc pudet, quod tibi promisit, quaque id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit. 46
Ball. Nimio id quod pudet, facilius fertur, quam illud quod piget.
Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.
Ps. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.
Ball. Fuit occasio, si vellet, jampridem argentum ut daret.
Cal. Quid, si non habui? *Ball.* amabas? invenires mutuom,
Ad Danistam devenires, adderes fœnusculum: 53
Surripuisses patri. *Ps.* surriperet hic patri, audacissume?
Non periculum est, ne quid recte monstres. *Ball.* non lenonium est.
Cal. Egon' patri surripere possim quidquā? tam cauto seni?
Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet. *Ball.* audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phœnicio. 58
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi, quem roges mutuum
Argentum? *Cal.* quin nomen quoque jam interiit Mutuum.
Ball. Heus tu, postquam hercle isti a mensa surgunt saturi, poti * * 62
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.

Cal.

Cal. Nimis miser ſum, nummum nuſquam reperire argenti queo:
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.
Ball. Eme die cæca hercle olivom, id vendito oculata die.
Jam hercle vel ducentæ fieri poſſunt præſentes minæ.
Cal. Perii! an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes. *Ball.* eadem eſt mihi lex, metuo credere.
Pſ. Credere autem? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit uſui?
Ball. Non eſt juſtus quiſquam amator, niſi qui perpetuat data,
Datque uſque: quando nihil ſit, ſimul amare deſinat.
Cal. Nihilne te mei miſeret? *Ball.* inanis cedis: dicta non ſonant.
Atque ego te vivom ſalvomque vellem. *Pſ.* eho, an jam mortuus eſt?
Ball. Ut ut eſt: mihi quidem profecto cum iſtis dictis mortuus eſt.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam iſtoc, quod nunc lamentare, non eſſe argentum tibi,
Apud novercam querere. *Pſ.* eho, an umquam tu hujus nupſiſti patri?
Ball. Dii melius faciāt. *Pſ.* fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Mea fide, ſi iſti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.
Ball. Tibi ego credam? *Pſ.* cur non? *Ball.* quia pol, qua opera ſic credam tibi,
Una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus.
Cal. Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ball. Quid nunc vis? *Cal.* ut opperiare hos ſex dies ſaltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. *Ball.* animo bono es.
Vel ſex menſes opperibor. *Cal.* euge, homo lepidiſſume.
Ball. Immo vín' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

Cal. Quid jam? *Ball.* quia enim non venalem jam habeo Phœnicium.
Cal. Non habes? *Ball.* non hercle vero. *Cal.* Pſeudole, arceſſe hoſtias,
Victimas, lanios; ut ego huic ſacruficem ſummo Jovi:
Nam hic mihi nunc eſt multo potior Juppiter, quam Juppiter.
Ball. Nolo victimas: agninis me extis placari volo.
Cal. Propera, quid ſtas? arceſſe agnos. audin', quid ait Juppiter?
Pſ. Jam hic ero: verum extra portam Metiam currendum eſt prius.
Cal. Quid eo? *Pſ.* lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
Ut hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Jovi.
In malam crucem iſtic ibit Juppiter lenonius.
Ball. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar. *Pſ.* quî dum? *Ball.* ego dicam tibi:
Quia ædepol dum ego vivus vivã, numquã eris frugi bonæ.
Pſ. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar. *Ball.* quî dum? *Pſ.* ſic, quia
Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.
Cal. Dic mihi, obſecro hercle, verũ ſerio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?
Ball. Non ædepol habeo profecto; nam jampridem vendidi.
Cal. Quomodo? *Ball.* ſine ornamentis, cum inteſtinis omnibus.
Cal. Meam tu amicam vendidiſti! *Ball.* valde! viginti minis.
Cal. Viginti minis? *Ball.* utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim habeo minas.
Cal. Quid ego ex te audio? *Ball.* amicam tuam eſſe factam argenteam.
Cal. Cur id auſus facere? *Ball.* libuit, mea fuit. *Cal.* eho! Pſeudole,
I, gladium affer. *Pſ.* quid opus gladio? *Cal.* quî hunc occidam, atque me.

Pſ.

Ps. Quin tu te occidis potius? nã hunc fames jam occiderit.
Cal. Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjurissume?
Juravistín' te illam nulli venditurum, nisi mihi?
Ball. Fateor. *Cal.* nempe conceptis verbis. *Ball.* etiam consultis quoque. 119
Cal. Perjuravisti, sceleste. *Ball.* at argentum intro condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Cal. Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis. *Ps.* licet.
Numquam ad Prætorem æque cursim curram, ut emittat manu. 124
Cal. Ingere mala multa. *Ps.* jam ego te differam dictis meis:
Impudice. *Ball.* ita est. *Ps.* scelefte. *Ball.* dicis vera. *Ps.* verbero.
Ball. Quippini? *Cal.* bustirape. *Ball.* certe. *Cal.* furcifer. *Ball.* factum optume.
Cal. Sociofraude. *Ball.* sunt mea hæc ista. *Ps.* parricida. *Ball.* perge tu.
Ps. Sacrilege. *Ball.* fateor. *Cal.* perjure. *Ball.* vetera vaticinamini.
Cal. Legirupa. *Ball.* valide. *Ps.* pernicies adolescentum. *Ball.* acerrume. 130
Cal. Fur. *Ball.* babæ. *Ps.* fugitive. *Ball.* bombax. *Cal.* fraus populi. *Ball.* planissume.
Ps. Fraudulente. *Cal.* impure leno. *Ps.* cœnum. *Ball.* cantores probos!
Cal. Verberavisti patrem atque matrem. *Ball.* atque occidi quoque,
Potius quam cibum præhiberem. num peccavi quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.
Ball. Numquid alium etiam voltis dicere? *Cal.* ecquid te pudet? 136
Ball. Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,

Sicut

Sicut hæc eſt præſtituta ſumma ei argento dies : 140
Si is non aderit , poſſe opinor facere officium *me* meum .
Cal. Quid id eſt ? *Ball.* ſi tu argentum attuleris , cum illo perdiderim fidem .
Hoc meum eſt officium : ego , operæ ſi ſit , plus tecum loquar :
Sed ſine argento fruſtra eſt, quod me tui miſereri poſtulas.
Hæc mea eſt ſentētia,ut tu hinc porro,quid agas,conſulas.
Cal. Jamhe abis ? *Ball.* negotii nunc ſum plenus . *Pſ.* paullo poſt magis . 146
Illic homo meus eſt:niſi omnes dî me atq;homines deſerūt,
Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem ut murænam cocus .
Sed nunc , Calidore , operam te mihi volo dare . *Cal.* ecquid imperas ?
Pſ. Hoc ego oppidum admœnire , ut hodie capiatur, volo .
Ad eam rem uſu'ſt hominem aſtutum , doctum , ſcitum , & callidum , 151
Qui imperata effecta reddat ; non qui vigilans dormiat .
Cal. Cedo mihi,quid es facturus? *Pſ.* tempori ego faxo ſcies.
Nolo bis iterare : ſat ſic longæ fiunt Fabulæ .
Cal. Optumum atque æquiſſumum oras . *Pſ.* propera , adhuc hominem cito .
Pauci ex multis ſunt amici , homini qui certi ſient .
Cal. Ego ſcio iſtuc . *Pſ.* ergo utrimque tibi nunc delectum para : 157
Ex multis exquire illis unum , qui certus ſiet .
Cal. Jam hìc faxo aderit . *Pſ.* potín' ut abeas ? tibi moram dictis creas .

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Pſeudolus .

POſtquam illic hinc abiit , tu aſtas ſolus , Pſeudole .
Quid nunc acturus , poſtquam herili filio
Largitus dictis dapſilis ? ubi ſunt ea ?
Quoi neque parata gutta certi conſilii ,

Ne-

Neque adeo argenti : neque nunc quid faciam ſcio ,
Neque exordiri primum , unde occipias , habes ,
Neque ad detexundam telam certos terminos .
Sed quaſi Poeta tabulas cum cepit ſibi ,
Quærit quod nuſquam eſt gentium , reperit tamen ;
Facit illud veriſimile , quod mendacium eſt :
Nunc ego Poeta fiam : viginti minæ
Quæ nuſquam nunc ſunt gentium , inveniam tamen .
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram .
At volui injicere tragulam in noſtrum ſenem :
Verum is , neſcio quo pacto , præſenſit prius .
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio .
Herum eccum video huc una Simonem ſimul
Cum ſuo vicino Calliphone incedere .
Ex hoc ſepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie , quas dem herili filio .
Nunc huc concedam , ut horum ſermonem legam .

ACTUS PRIMI SCENA V.

Simo , Callipho , Pſeudolus .

SI de damnoſis , aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis ,
Nemo antecedat filio , credo , meo :
Ita nunc per urbem ſolus ſermo eſt omnibus ,
Eum velle amicam liberare , & quærere
Argentum ad eam rem . hoc alii mihi renuntiant ,
Atque id jam pridem ſenſi , & ſubolet mihi .
Pſ. Occiſa eſt hæc res , hæret hoc negotium .
Quo in commeatum volui argentarium
Proficiſci , ibi nunc oppido obſepta eſt via .
Præſenſit : nihil eſt prædæ prædatoribus .
Call. Homines qui geſtant , quique auſcultant crimina ,
Si meo arbitratu liceat , omnes pendeant ,
Geſtores linguis , auditores auribus .
Nam iſtæc quæ tibi renuntiantur : filium

Te velle amantem argento circumducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maxume,
Quid mirum fecit? quid novum? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? *Ps.* lepidum senem!
Sim. Vetus nolo faciat. *Call.* at enim nequidquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, quam ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
Populo viritim potuit dispertirier.
Id ne tu miraris, si patrissat filius?
Ps. ὦ ζεῦ, quam pauci estis homines commodi!
Ehem, illuc est patrem esse, ut æquom est, filio!
Sim. Quis hic loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput.
Hic dux, hic ille est pædagogus: hunc ego
Cupio excruciari. *Call.* jam istæc insipientia est,
Sic iram in promtu gerere. quanto satius est,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne sint, quæ tibi renunciant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Sim. Tibi auscultabo. *Ps.* itur ad te, Pseudole:
Orationem tibi para advorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est: postea
Si quid superfit, vicinos impertio.
Sim. Salve. quid agitur? *Ps.* statur hic ad hunc modum.
Sim. Statum vide hominis, Callipho, quasi basilicum.
Call. Bene confidenterque astitisse intellego.
Ps. Decet innocentem, qui sit atque innoxius,
Servom superbum esse, apud herum potissumum.
Call. Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.
Sim. Conficiet jam te hic verbis: ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita est. jampridem tu me spernis, sentio,

Par-

Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego :
Cupis me esse nequam , tamen ero frugi bonæ .
Sim. Fac sis vacivas , Pseudole , ædis aurium ,
Mea ut migrare dicta possint quo volo .
Ps. Age loquere quid vis , tametsi tibi succenseo .
Sim. Mihin' domino servos tu succenses ? *Ps.* jam tibi
Mirum id videtur ? *Sim.* hercle qui , ut tu prædicas ,
Cavendum est mihi abs te irato : atque alio tu modo
Me verberare , atque ego te soleo , cogitas .
Call. Quid censes ? ædepol merito esse iratum arbitror ,
Cum apud te parum stet fides . *Sim.* jam sic sino ,
Iratus sit : ego , ne quid noceat , cavero .
Sed quid ais?quid hoc, quod te rogo ? *Ps.* si quid vis, roga.
Quod scibo , Delphis tibi responsum dicito .
Sim. Advorte ergo animum , & fac sis promissi memor .
Quid ais ? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? *Ps* negare meum est.*Sim.*liberare quã velit?
Ps. Καὶ τοῦτο , καὶ τοῦτο nego . *Sim.* ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas ut auferas a me ? *Ps.* abs te ego auferam ?
Sim. Ita : quas meo gnato des , quî amicam liberet .
Ps. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί . καὶ τοῦτο ναί .
Call. Fatetur . *Sim.* dixín' , Callipho , dudum tibi ?
Call. Memini . *Sim.* cur hæc , ubi tu rescivisti illico ,
Celata me sunt ? cur non rescivi ? *Ps.* eloquar .
Quia nolebam ex me morem prægigni malum ,
Herum ut servos *suum* criminaret apud herum .
Sim. Juberes hunc præcipitem in pistrinum trahi .
Cal. Numquid peccatum est, Simo ? *Sim.* immo maxume .
Ps. Desiste : recte ego rem meam sapio , Callipho .
Peccata mea sunt . animum advorte nunc jam .
Quapropter te expertem amoris nati habuerim .
Pistrinum in mundo scibam , si id faxem , mihi .
Sim. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi ,
Cum ea mussitabas ? *Ps.* scibam . *Sim.* cur non dictum est
mihi ?
Ps. Quia illud malum aderat ; istuc aberat longius .

Illud erat præsens ; huic erant dieculæ .
Sim. Quid nunc agetis ? nam hinc quidem a me non poteſt
Argentum auferri , qui præſertim ſenſerim .
Ne quiſquam credat nummum , jam edicam omnibus .
Pſ. Numquam ædepol quoiquam ſupplicabo, dum quidem
Tu vives : tu mihi hercle argentum dabis :
Abs te equidem ſumam . *Sim*. tu a me ſumes ? *Pſ*. ſtrenue .
Sim. Excludito mihi hercle oculum , ſi dedero . *Pſ*. dabis .
Jam dico , ut a me caveas . *Call*. certe ædepol ſcio ,
Si abſtuleris , mirum & magnum facinus feceris .
Pſ. Faciam . *Sim*. ſi non abſtuleris ? *Pſ*. virgis cædito .
Sed quid , ſi abſtulero ? *Sim*. do Jovem teſtem tibi ,
Te ætatem impune habiturum . *Pſ*. facito , ut memineris .
Sim. Egon' ut cavere nequeam , quoi prædicitur ?
Pſ. Prædíco , ut caveas : dico , inquam , ut caveas : cave .
Hem ! iſtis mihi tu hodie manibus argentum dabis .
Call. Aedepol mortalem graphicum , ſi ſervat fidem !
Pſ. Servitum tibi me abducito , ni fecero .
Sim. Bene atque amice dicis : nam nunc jam meus es .
Pſ. Vín' etiam dicam , quod vos magis miremini ?
Call. Studeo hercle audire , nam ted auſculto libens .
Sim. Agedum , nam ſatis libenter te auſculto loqui .
Pſ. Priuſquam iſtam pugnam pugnabo , ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem .
Sim. Quam pugnam ? *Pſ*. hem , ab hoc lenone vicino tuo
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam , tuus quam gnatus deperit ,
Eam circumducam lepide lenonem . *Sim*. quid eſt ?
Pſ. Effectum hoc hodie reddam utrumque ad veſperum .
Sim. Siquidem iſtæc opera , ut prædicas , perfeceris ,
Virtute regi Agathocli anteceſſeris .
Sed ſi non faxis , numquid cauſſæ eſt , illico
Quin te in piſtrinum condam ? *Pſ*. non unum quidem
Diem modo , verum hercle in omnís , quantum eſt . ſed ſi effecero ,
Dabín' mihi argentum , quod dem lenoni illico
Tua voluntate ? *Call*. jus bonum orat Pſeudolus :

Da-

Dabo, inque. *Sim.* at enim scin' quid mihi in mentē venit?
Quid si hice inter se consenserunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Quî me argento circumvortant? *Ps.* quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Si sumus compecti, sive consilium umquam inivimus
De istac re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:
Quasi in libro cum scribuntur calamo litteræ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.
Sim. Indíce ludos nunc jam, quando lubet.
Ps. Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi,
Ne quo te ad aliud occupes negotium.
Call. Quin rus utì irem, jam heri constitueram.
Ps. At nunc disturba, quas statuisti, machinas.
Call. Nunc non abire certum est istac gratia.
Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.
Non demutabo. *Ps.* namque ædepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.
Agite, amovemini hinc vos intro nunç jam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis.
Sim. Fiat, geratur mos tibi. *Ps.* sed te volo
Domi usque adesse. *Sim.* quin tibi hanc operam dico.
Call. At ego ad forum ibo; jam hìc adero. *Sim.* actutum redi.
Ps. Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Quî vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque sim facturus, quod facturum dixeram:
Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio;
Nisi quia futurum est. nam qui in Scenam provenit
Novo modo, novom aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihì intro libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Pſeudolus.

PRoh Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia proſpereque eveniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum eſt conſilium.
Nam ea ſtultitia eſt, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde ſunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis, dolos,
Perfidias: ut ubicumque cum hoſtibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicã, mea induſtria & malitia, fraudulentia,
Facile ut vincam, facile ut ſpoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque voſtrum omnium
Ballionem exballiſtabo lepide. date operam modo. hoc ego oppidum
Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. ſi hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Poſt ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protinus obducam:
Inde me & ſimul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis *injiciam*, me eſſe ut ſciant natum,
Quo ſum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quæ poſt mihi clara, & diu clueant. ſed hunc quem video, quis hic eſt,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet ſcire
Quid hìc velit, cum machæra; & huic, quam rem agat, hinc dabo inſidias.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Harpax, Pseudolus.

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratæ:
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,
Septimas esse ædis a porta, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hìc habitat. *Ps.* st. tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes dî atque homines deserunt. novo consilio
Nunc mihi opus est: nova res subito mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio: illa omnia missa habeo, quæ ante agere occœpi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe percutiam.
Harp. Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator & patronus foribus processi foras.
Harp. Tune es Ballio? *Ps.* immo vero ego ejus sũ Subballio.
Harp. Quid istuc verbi est? *Ps.* condus-promus sum, procurator peni.
Harp. Quasi te dicas atriensẽ. *Ps.* immo atriensi ego impero.
Harp. Quid tu! servusne es, an liber? *Ps.* nunc quidem etiam servio.
Harp. Ita videre; & non videre dignus, qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri?
Harp. Hunc hominem malum esse oportet. *Ps.* dî me servant atque amant.
Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.
Harp. Quid illic secum solus loquitur? *Ps.* quid ais tu, adolescens? *Harp.* quid est?
Ps. Esne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,

Servos ejus, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet? *Harp.* sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidē Athenas antidhac
Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem umquam oculis meis.
Ps. Quia videre inde esse. nam olim cum abiit, argento hæc dies
Præstituta est, quoad referret nobis: neque dum rettulit.
Harp. Immo adest. *Ps.* tun' attulisti? *Harp.* egomet. *Ps.* quid dubitas dare?
Harp. Tibi ego dem? *Ps.* mihi hercle vero, qui res rationesque heri
Ballionis curo, argentū accepto, expenso, & cui debet dato.
Harp. Siquidem hercle etiam supremi promtas thesauros Jovis,
Tibi libellam argenti numquam credā. *Ps.* dum tu strenuas,
Res erit soluta. *Harp.* vinctam potius sic servavero.
Ps. Væ tibi! tu inventus vero, meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!
Harp. Potest, ut alii ita arbitrentur; & ego ut ne credā tibi.
Ps. Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.
Harp. Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? *Ps.* servos est huic Lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum. *Harp.* Syrus? *Ps.* id est nomen mihi.
Harp. Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin provocas:
Ut id agam, quod missus huc sum? quidquid est nomen tibi.
Ps. Si intus esset, evocarem. verum si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quam ipsi dederis. *Harp.* at enim scin' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certo scio
Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
Ps. At illic nunc negotiosus est: res agitur apud judicem.

Harp. Dî bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc a me accipe, atque illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.
Ps. Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem.
Nam hìc quoque exemplum reliquit ejus. *Harp.* omnem rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneam? *Harp.* dato ergo istum symbolum illi. *Ps.* licet.
Sed quid est tibi nomen? *Harp.* Harpax. *Ps.* apage te; Harpax, haud places.
Huc quidē hercle haud ibis intro; ne quid harpax feceris.
Harp. Hostis vivos rapere soleo ex acie: *ex* hoc nomen mihi est.
Ps Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex ædibus.
Harp. Non ita est. sed scín' quid te orem, Syre? *Ps.* sciam, si dixeris.
Harp. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiā,
Apud anum illam diobolarem, cludam, crassam, Chrysidē.
Ps. Quid nunc vis? *Harp.* inde ut me arcessas, herus tuus ubi venerit.
Ps. Tuo arbitratu, maxume. *Harp.* nam ut lassus veni de via,
Me volo curare. *Ps.* sane sapis, & consilium placet:
Sed videsis, ne in quæstione sis, quando arcessam, mihi.
Harp. Quin ubi prandero, dabo operam somno. *Ps.* sane censeo.
Harp. Nunc quid vis? *Ps.* dormitum ut abeas. *Harp.* abeo. *Ps.* atque audín', Harpage?
Jube sis te operiri: beatus eris, si consudaveris.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Pseudolus.

DI immortales! conservavit me illic homo adventu suo.
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius
Advenire, quam hæcce allata est mihi opportune epistola.
Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantiæ,
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore;
Quo modo quidque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam;
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa, deformata habebam. sed profecto hoc sic erit.
Centum doctûm hominum consilia sola hæc devincit dea
Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque fortuna utitur,
Ita præcellet, atque exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominẽ catum
Eum esse declaramus: stultum autem illum, quoi vortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut simus, cũ quod cupienter dari
Petimus nobis, quasi, quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim.
Sed jam satis est philosophatum. nimis diu & longum loquor.
Di immortales! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo quod subito commentus fui,
Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola
Tris deludam; herum, & Lenonem, & qui hanc mihi dedit epistolam.
Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit, eccum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Calidorus, Charinus, Pseudolus.

DUlcia atque amara apud te ſum elocutus omnia,
Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.
Ch. Commemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, fac ſciam.
Cal. Cum hæc tibi alia ſum elocutus, ut ſcires, ſi ſcis, de ſymbolo.
Ch. Omnia, inquam. tu modo, quid me facere vis, fac ut ſciam.
Cal. Pſeudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem ſtrenuum,
Benevolẽtem adducerem ad ſe. *Ch.* ſervas imperium probe;
Nam & amicum & benevolentem ducis. ſed iſtic Pſeudolus
Novos mihi eſt. *Cal.* nimium eſt mortalis graphicus: heuretes mihi eſt:
Is mihi hæc eſſe effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Pſ. Magnifice hominem compellabo. *Cal.* cuja vox ſonat? *Pſ.* jo, jo, *jo*.
Te'te te, tyranne, te rogo: qui imperitas Pſeudolo,
Quæro: quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo.
Cal. Illic homo eſt. *Ch.* ut paratragœdiat carnufex! *Cal.* confer gradum
Contra pariter. *Pſ.* porrige audaciter ad ſalutem brachium.
Ch. Dic, utrum Spemne an Salutem te ſalutem, Pſeudole?
Pſ. Immo utrumque. *Ch.* utrumque, ſalve. ſed quid actum eſt? *Pſ.* quid times?
Cal. Attuli hunc. *Pſ.* quid? attuliſti? *Cal.* adduxi, volui dicere.
Pſ. Quis iſtic eſt? *Cal.* Charinus. *Pſ.* euge! jam χαρῖν:ν οἰωνὸν ποιῶ.
Ch. Quin tu quidquid opu'ſt, mihi audacter imperas. *Pſ.* jam gratiam.

Be-

Bene sit , Charine : nolo tibi molestos esse nos .
Ch. Vos molestos mihi ? molestum est *id* quidem . *Ps.* tum tu igitur mane .
Ch. Quid istuc est ? *Ps.* epistolam modo hanc intercepi , & symbolum .
Ch. Symbolum ? quem symbolum ? *Ps.* qui a milite allatu'st modo .
Ejus servo , qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arcessebat ; ei os sublevi modo .
Cal. Quomodo ? *Ps.* horum caussa hæc agitur spectatorum Fabula .
Hi sciunt , qui hìc affuerunt , vobis post narravero .
Cal. Quid nunc agimus ? *Ps.* liberam hodie tuam amicam amplexabere .
Cal. Egone ? *Ps.* tute . *Cal.* ego ? *Ps.* ipsus , inquam : siquidem hoc vivet caput .
Si modo mihi hominem invenietis propere . *Cal.* qua facie? *Ps.* malum ,
Callidum , doctum , qui quando principium prehenderit ,
Porro sua virtute teneat , quid se facere oporteat .
Atque eum, qui non hìc usitatus sæpe sit . *Ch.* si servos est,
Numquid refert ? *Ps.* immo multo mavolo quam liberum.
Ch. Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum ; modo
Qui a patre advenit Carysto : nec dum exiit ex ædibus
Quoquam , neque Athenas advenit umquam , ante hesternum diem .
Ps. Bene juvas . sed quinq; inventis opus est argenti minis
Mutuis,quas hodie reddã:nam unã hujus mihi debet pater.
Ch. Ego dabo , ne quære aliunde . *Ps.* o hominem opportunum mihi !
Etiam opu'st chlamyde, & machæra , & petaso . *Ch.*possum a me dare .
Ps. Dî immortales ! non Charinus mihi hic quidem est , sed Copia !
Sed istic servos , ex Carysto huc qui advenit , quid sapit ?
Ch. Hircum ab alis . *Ps.* manuleatam tunicam habere hominem decet . Ec-

Digitized by Google

Ecquid habet is homo aceti in pectore? *Ch.* atq; acidiſſumi.
Pſ. Quid, ſi opus ſit, ut dulce promat indidem, ecquid habet? *Ch.* rogas?
Murrhinam, paſſum, defrutum, melinam, mel quojuſmodi.
Quin in corde inſtruere quondam cœpit thermopolium.
Pſ. Engepæ! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſervo? *Ch.* Simiæ.
Pſ. Scitne in re advorſa vorſari? *Ch.* turbo non æque citus eſt.
Pſ. Ecquid argutus eſt? *Ch.* malorum facinorum ſæpiſſume.
Pſ. Quid, cum manifeſto tenetur? *Ch.* anguilla'ſt, elabitur.
Pſ. Ecquid is homo ſcitus eſt? *Ch.* plebiſcitum nō eſt ſcitius.
Pſ. Probus homo eſt, ut prædicare te audio. *Ch.* immo ſi ſcias;
Ubi te aſpexerit, narrabit ultro, quid ſeſe velis.
Sed quid es acturus? *Pſ.* dicam: ubi hominem exornavero,
Subditicium fieri ego illum militis ſervom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam!
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipſi dixero.
Cal. Quid nunc igitur ſtamus? *Pſ.* hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitā Aeſchinum.
Sed properate. *Ch.* prius illic erimus, quam tu. *Pſ.* abite ergo ocyus.
Quidquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet: nunc defæcatum eſt: cor mihi nunc perviū'ſt.
Omnes ordines ſub ſignis ducam, legiones meas,
Avi ſiniſtra, auſpicio liquido, atque ex ſententia:
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipſum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Puer.

CUi ſervitutem dî danunt lenoniam
Puero, atque eidem ſi addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conſpicio meo,
Malam rem magnam, multaſque ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit ſervitus, ubi ego omnibus
Parvis magniſque miſeriis præfulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuſcule.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies:
Interminatus eſt a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus miſiſſet ſibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc neſcio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud poſſum, quod illi qui poſſunt, ſolent,
Nunc niſi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Eheu! quam illæ rei ego etiam nunc ſum parvulus!
Atque ædepol ut nunc male eum metuo miſer!
Si quiſpiam det, quoi manus gravior ſiet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor poſſe aliquo modo.
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit ſe domum, & ducit coquom.

ACTUS TERTII SCENA II.

Ballio, Coquus, Puer.

FOrum coquinum qui vocant, ſtulte vocant,
Nam non coquinum eſt, verum furinum eſt forum:
Nam ſi ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quam hunc, quem duco, ducere,
Multiloquum, glorioſum, inſulſum, inutilem:

Quin

Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad ſe noluit,
Ut eſſet hìc, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic ſolus illis coquere, quod placeat, poteſt.
Coq. Si me arbitrabare iſto pacto, ut prædicas,
Gur conducebas? *Ball.* inopiâ: alius non erat.
Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquus
Tu ſolus præter alios? *Coq.* ego dicam tibi:
Hominum avaritia ego ſum factus improbior coquus,
Non meopte ingenio. *Ball.* qua iſtuc ratione? *Coq.* eloquar.
Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquom,
Nemo illum quærit, qui optumus, & cariſſumu 'ſt:
Illum conducunt potius, qui viliſſumu'ſt.
Hoc ego fui hodie ſolus obſeſſor fori.
Illi drachmis iiſſent miſeri: me nemo poteſt
Minoris quiſquam nummo, ut ſurgam, ſubigere.
Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbaſque oggerunt;
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
Apponunt rumicem, braſſicam, betam, blitum,
Eo laſerpicii libram pondo diluunt:
Teritur ſinapis ſcelerata cum illis: qui terunt,
Priuſquam triverunt, oculi ut exſtillent, facit.
Ei homines cœnas ſibi coquint. cum condiunt,
Non condimentis condiunt, ſed ſtrigibus,
Vivis convivis inteſtina quæ exedint.
Hoc hìc quidem homines tam brevem vitam colunt.
Cum haſce herbas hujuſmodi in ſuum alvom congerunt,
Formidoloſas dictu, non eſu modo.
Quas herbas pecudes non edunt; homines edunt.
Ball. Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam poſſis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? *Coq.* audacter dicito.
Nam vel ducenos annos poterunt vivere,
Meas qui eſitabunt eſcas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,

Aut

Aut ſipolindrum, aut macidem, aut ſancaptidem,
Ex ipſæ ſeſe patinæ ferveſaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta ſunt:
Terreſtres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopſide, aut cataractria. *Ball.* at te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis *iſtis* omnibus mendaciis.
Coq Sine ſis loqui me. *Ball.* loquere, atque i in malā crucem.
Coq. Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio,
Is odos demiſſis pedibus in cælum volat:
Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.
Ball. Odor demiſſis pedibus? *Coq.* peccavi inſciens.
Ball. Quid eſt? *Coq.* quia enim demiſſis manibus volui dicere.
Ball. Si nuſquam is coctum, quidnam cœnat Juppiter?
Coq. It incœnatus cubitum. *Ball.* i in malam crucem.
Iſtaccine cauſſa tibi hodie nummum dabo?
Coq. Fateor equidem, eſſe me coquom cariſſumum:
Verum pro pretio facio ut opera appareat
Mea, quo conductus veni. *Ball.* ad furandum quidem.
Coq. An invenire poſtulas quemquam coquum,
Niſi milvinis aut aquilinis ungulis?
Ball. An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas,
Quin ibi conſtrictis ungulis cœnam coquas?
Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
Uti noſtra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quoquo hic ſpectabit, eo tu ſpectato ſimul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.
Suum ſi quid ſumet, id tu ſinito ſumere:
Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinſecus.
Si iſte ibit, ito; ſtabit, aſtato ſimul.
Si conquiniſcet iſtic, ceveto ſimul.
Item his diſcipulis privos cuſtodes dabo.
Coq. Habe modo bonū animū. *Ball.* quæſo, quî poſſim, doce,
Animum *bonum* habere, qui te ad me adducam domum?

Coq.

Coq. Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit ſenem:
Quem medicamento, & ſuis venenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum:
Item ego te faciam. *Ball.* eho, an *tu* etiam veneficus?
Coq. Immo ædepol vero hominum ſervator magis.
Ball. Hem mane. quanti iſtuc unū me coquinare perdoces?
Coq. Quid? *Ball.* ut te ſervem, ne quid ſurripias mihi.
Coq. Si credis, nummo, ſi non, ne mina quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? *Ball.* pol ego amicis, ſcilicet.
Coq. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita convivis cœnam condítam dabo
Hodie, atque ita ſuavitate condiam,
Ut quiſque quidque condítum guſtaverit,
Ipſos ſibi faciam ut digitos prærodat ſuos.
Ball. Quæſo hercle priuſquam quidquam convivis dabis,
Guſtato tute prius, & diſcipulis dato,
Ut prærodatis voſtras furtificas manus.
Coq. Fortaſſe hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.
Ball. Moleſtus ne ſis, nimium jam tinnis, non places.
Hem! illic ego habito. intro huc abi,& cœnam coque
Propere. *Coq.* quin is accubitum, & convivas cedo.
Corrumpitur jam cœna. *Ball.* hem! ſubolem ſis vide!
Jam hic quoque ſceleſtus, eſt coqui ſublingio.
Profecto, quid nunc primum caveam, neſcio.
Ita in ædibus ſunt fures: prædo in proxumo eſt.
Jam a me hic vicinus apud forum paullo prius
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pſeudolo ſervo ſuo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, ſi poſſet, muliere intervorteret,
Eum promiſiſſe firmiter, dixit ſibi,
Seſe abducturum a me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pſeudolo.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pseudolus, *Simia*.

SI umquam quemquam dî immortales voluere esse auxilio adjutum,
Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & Lenonem exstinctum,
Cum te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cum malos stulte cavi.
Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum! video verbeream statuã. ut magnifice infert sese!
Hem! te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male, ne abiisses.
Sim. Fuit meum officium, ut facerem: fateor. *Ps.* ubi restiteras? *Sim.* ubi mihi libitum est.
Ps. Istuc ego jam satis scio. *Sim.* cur ergo, quod scis, me rogas? *Ps.* at hoc volo monere te.
Sim. Monendus ne me moneat. *Ps.* nimis tandem ego abs te contemnor.
Sim. Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear? *Ps.* jam
Hoc volo, quod occeptum'st, agi. *Sim.* numquid agere aliud me vides?
Ps. Ambula ergo cito. *Sim.* immo otiose volo. *Ps.* hæc ea occasio est, dum ille dormit,
Volo tu prior ut occupes adire. *Sim.* quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Juppiter! ut ille palam ibidẽ assiet,
Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam ædepol erit ille potior
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.

Sic

Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipse sese ut neget eum esse qui siet,
Meque ut esse autumet, qui ipsus est. *Ps.* quî potest? *Sim.* occidis me,
Cum istuc rogitas. *Ps.* o hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.
Sim. Immo mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet?
Ps. Optume habet. *Sim.* esto. *Ps.* tantum tibi boni dî immortales duint,
Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum. *Sim.* tun' id mihi? *Ps.* taceo. sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, si hanc rem sobrie accurassis! *Sim.* potîn' ut taceas?
Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit. teneo omnia.
In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte. *Ps.* probus hic est
Homo. *Sim.* neque hic est, neque ego. *Ps.* at vide ne titubes. *Sim.* potín' ut taceas?
Ps. Ita me dii ament. *Sim.* ita non facient, mera jam mendacia fundes.
Ps. Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & magnifico!
Sim. Ego istuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum.
Ps. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus! *Sim.* ha ha he!
Ps. Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.
Sim. Lepide accipis me. *Ps.* immo si efficis, tum faxo magis dicas.

Sim. Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito.
Sed propera mihi monstrare, ubi ostium Lenonis ædium.
Ps. Tertium hoc est. *Sim.* st! tace, ædes hiscunt. *Ps.* credo, animo male'st
Aedibus. *Sim.* quid jam? *Ps.* quia ædepol ipsum Lenonem evomunt.
Sim. Illiccine est? *Ps.* illic est. *Sim.* mala merx est. *Ps.* illuc sis vide:
Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Ballio, Pseudolus, Sycophanta.

MInus malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam coquum:
Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.
Ps. Heus tu! nunc occasio est & tempus. *Syc.* tecum sentio.
Ps. Ingredere in viam dolose: & ego hic in insidiis ero.
Syc. Habui numerum sedulo, hoc est sextum a porta proxumum
Angiportum, in id angiportum me devorti jusserat.
Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incerto scio.
Ball. Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.
Syc. Sed eccũ, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.
Ball. Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium!
Syc. Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.
Ball. Eho, an non prius salutas? *Syc.* nulla est mihi salus dataria.
Ball. Nam pol hinc tantumdem accipies. *Ps.* jam inde a principio probi.
Syc. Ecquem in angiporto hoc hominẽ tu novisti? te rogo.

Ball. Egomet me. *Syc.* pauci iſtuc faciunt homines, quod tu prædicas:
Nam in foro vix decimus quiſq; eſt, qui ipſus ſeſe noverit.
Pſ. Salvos ſum! jam philoſophatur. *Syc.* hominem ego hìc quæro malum,
Legirupam, impium, perjurum, atque improbum.
Ball. me quæritat:
Nam illa *mea* ſunt cognomēta, nomē ſi memoret modo.
Quid eſt ei homini nomē? *Syc.* Leno Ballio. *Ball.* ſcivín'ego?
Ipſe ego is ſum, adoleſcens, quem tu quæritas. *Syc.* tune es Ballio?
Ball. Ego enimvero is ſum. *Syc.* ut veſtitus eſt perfoſſor parietum!
Ball. Credo, in tenebris cōſpicatus ſi ſis me, abſtineas manū.
Syc. Herus meus tibi me ſalutem multam voluit dicere.
Hanc epiſtolam accipe a me, hanc me tibi juſſit dare.
Ball. Quis is homo'ſt, qui juſſit? *Pſ.* perii, nunc homo in medio luto eſt,
Nomen neſcit. hæret hæc res. *Ball.* quem hanc miſiſſe ad me autumas?
Syc. Noſce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
Ut ſciam te Ballionem eſſe ipſum. *Ball.* cedo mihi epiſtolā.
Syc. Accipe: cognoſce ſignum. *Ball.* oho! Polymachæroplacides
Purus putus eſt ipſus: novi: heus! *Syc.* Polymachæroplacides
Nomen eſt. ſcio jam tibi me recte dediſſe epiſtolam:
Poſtquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.
Ball. Sed quid agit is? *Syc.* quod homo ædepol fortis, atque bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quæſo epiſtolā; ita negotiū eſt;
Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortē exſequi,
Ita herus meus eſt imperioſus. *Ball.* novi, notis prædicas.
Syc. Propera pellegere epiſtolam ergo. *Ball.* id ago, ſi taceas modo.
Miles Lenoni Ballioni epiſtolam

Conſcriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obſignatam, quæ inter nos duo
Convenit olim. *Syc.* ſymbolum eſt in epiſtola.
Ball. Video, & cognoſco ſignum. ſed in epiſtola
Nullam ſalutem mittere ne ſcriptam ſolet?
Syc. Ita militaris diſciplina eſt, Ballio:
Manu ſalutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed, ut occepiſti, perge operam experirier,
Quid epiſtola iſta narret. *Ball.* auſculta modo.
Harpax calator meus eſt, ad te qui venit.
Tune is es Harpax? *Syc.* ego ſum; atque ipſe Harpax quidẽ.
Ball. Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo ſimitu mulierem mitti volo.
Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:
Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.
Syc. Quid nunc? *Ball.* argentum des; abducas mulierem.
Syc. Uter remoratur? *Ball.* quin ſequere ergo intro.
Syc. ſequor.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pſeudolus.

PEjorem ego hominem magiſque vorſute malum
Numquam ædepol quemquam vidi, quã hic eſt Simia.
Nimiſque ego illum hominem metuo & formido male,
Ne malus item erga me ſit, ut erga illum fuit,
Ne in re ſecunda nunc mihi obvortat cornua;
Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.
Atque ædepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu ſum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deſerat me, atque ad hoſtis tranſeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,
Ne capta præda capti prædones fuant.
Cum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,
Priuſ-

Digitized by Google

Priuſquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis vaſis exſpectat meum,
Si non educat mulierem ſecum ſimul,
Ut exſulatum ex pectore auſugiat meo.
Victor ſum: vici cautos cuſtodes meos.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sycophanta, Pſeudolus.

NE plora: neſcis ut res ſit, Phœnicium,
Verum haud multo poſt faxo ſcibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedonienſem, qui te nunc flentem facit:
Quojam eſſe te vis maxume, ad eum duco te:
Calidorum haud multo poſt faxo amplexabere.
Pſ. Quid tu intus quæſo deſediſti? quam diu
Mihi cor retunſum'ſt oppugnando pectore!
Syc. Occaſionem repperiſti, verbero,
Ubi perconteris me inſidiis hoſtilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Pſ. Atque ædepol, quamquam nequã homo es, recte mones.
Ite hac triumphi ad cantharum recta via.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Ballio.

HA hæ! nunc demum mihi animus in tuto eſt loco,
Poſtquam iſte hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pſeudolum, ſcelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis ſatis certo ſcio,
Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, ſi convenero.

Verum in piſtrinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut mea lætitia lætus promiſcam ſiet.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Simo, Ballio.

VIſo, quid rerum meus Ulyſſes egerit,
Jamne habeat ſignum ex arce Ballionia.
Ball. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo. *Sim.* quid eſt? *Ball.* jam. *Sim.* quid jam? *Ball.* nihil eſt quod metuas. *Sim.* quid eſt?
Venítne homo ad te? *Ball.* non. *Sim.* quid eſt igitur boni?
Ball. Minæ viginti ſanæ ac ſalvæ ſunt tibi,
Hodie quas abs te inde eſt inſtipulatus Pſeudolus.
Sim. Velim quidem hercle. *Ball.* roga me viginti minas.
Si ille hodie illa ſit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promiſit, dabit.
Rogato hercle obſecro! geſtio promittere.
Omnibus modis tibi eſſe rem ut ſalvam ſcias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.
Sim Nullum periclum eſt, quod ſciam, ſtipularier.
Ut concepiſti verba, Viginti minas
Dabín'? *Ball.* Dabuntur. *Sim.* hoc quidem actum'ſt haud male.
Sed hominem conveniſtín'? *Ball.* immo ambos ſimul.
Sim Quid ait? quid narrat? quæſo! quid dicit tibi?
Ball. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent Lenoni dici, quæ pueri ſciunt:
Malum, & ſceleſtum, & perjurum ajebat eſſe me.
Sim Pol haud mentitu'ſt. *Ball.* ergo haud iratus fui.
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat?
Sim. Quid eſt, quod non metuas ab eo? id audire expeto.
Ball. Quia numquã ab me abducet mulierẽ jam; nec poteſt.
Meminiſtíne tibi me dudum dicere,

Eam

Eam vænisse militi Macedonio?
Sim. Memini. *Ball.* hem, illius servos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum. *Sim.* quid postea?
Ball. Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
Sim. Bonan' fide istuc dicis? *Ball.* unde ea sit mihi?
Sim. Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.
Ball. Epistola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonē ex urbe adduxit modo.
Sim. Bene hercle factum. quid ego cesso, Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus? *Ball.* non ædepol scio,
Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Harpax, Simo, Ballio.

MAlus & nequam est homo, qui nihili imperium heri
Sui servos facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingenii quidquam in his inest, nisi ut im-
probis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo
Convenit, neque his umquam nobilis fui.
Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hìc adesse herum
Arbitror. nunc ego illum metuo, cum hìc non adest;
Ne, cum adsiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam *me* in taberna usque adhuc sineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi, ut jusserat:
Leno ubi esset domi, me ajebat arcessere.
Verum ubi is non venit, nec vocat; venio huc ultro,
Ut sciam, quid rei siet: ne illic homo me ludificetur.

Digitized by Google

Neque quidquam est melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem *nunc* mecum simul.
Ball. Heus tu? *Sim.* quid vis? *Ball.* hic homo meu' st. *Sim.* quî dum. *Ball.* quia
Præda hæc mea est: scortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.
Sim. Jamne illum comesurus es? *Ball.* dum recens est,
Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt,
Augent rem meam mali; populi strenui
Damno mihi, improbi usui sunt. *Sim.* malum!
Quod tibi dei dabunt, qui sic scelestus.
Harp. Me nunc commoror, cum has fores non ferio,
Ut sciam, sitne Ballio domi. *Ball.* Venus mihi hæc
Bona dat, cum hos huc adigit lucifugas, damnicupidos, qui se suamque ætatem bene curant;
Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio atq; tu,
Qui neque tibi bene esse patere; & illis, quibus est, invides.
Harp. Heus! ubi estis vos? *Ball.* hic quidem ad me recta habet rectam viam.
Harp. Heus! ubi estis vos? *Ball.* heus! adolescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi! bona scæva est mihi.
Harp. Ecquis hoc aperit? *Ball.* heus chlamydate, quid istic debetur tibi?
Harp. Aedium dominum Lenonem Ballionem quærito.
Ball. Quisquis es, adolescens, operam fac cōpendî quærere.
Harp. Quid jam? *Ball.* quia te *is* ipsus coram præsens præsentem videt.
Harp. Tun' is es? *Sim.* chlamydate! cave sis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic Leno est. *Ball.* at hic est vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare sæpe clamore in foro,
Cum libella nusquam est, nisi quid Leno hic subvenit tibi.

Harp.

Harp. Quin tu mecum fabulare? *Ball.* fabulor. quid vis tibi?
Harp. Argentum accipias. *Ball.* jamdudum, si des, porrexi manum.
Harp. Accipe: hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.
Ball. Herus tuus? *Harp.* ita dico. *Ball.* miles? *Harp.* ita loquor. *Ball.* Macedonius?
Harp. Admodum, inquam. *Ball.* te ad me misit Polymachæroplacides?
Harp. Vera memoras. *Ball.* hoc argentum ut mihi dares? *Harp.* si tu quidem es
Leno Ballio. *Ball.* atq; ut a me mulierē abduceres? *Harp.* ita.
Ball. Phœniciumne esse dixit? *Harp.* recte meministi. *Ball.* mane:
Jam redeo ad te. *Harp.* at maturate propera. nam propero: vides
Jam die multum esse. *Ball.* video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istic: jam revortar ad te quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argentum attulit.
Sim. Quid jam? *Ball.* an nescis, quæ sit hæc res? *Sim* juxta cum ignarissumis.
Ball. Aedepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arcesseret.
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio
Milite esset. *Sim.* habesne argentum ab homine? *Ball* rogitas, quod vides?
Sim. Heus! memento ergo dimidium isthinc mihi de præda dare:
Commune istuc esse oportet. *Ball.* quid, malum? id totum tuum est.
Harp. Quam mox mihi operam das? *Ball.* tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo? *Sim.*

Digitized by Google

Sim. Exploratorem hunc faciamus ludo ſuppoſiticium.
Ball. Adeo, donicum ipſus ſeſe ludos fieri ſenſerit:
Sequere. quid ais? nēpe tu illius ſervos es? *Harp.* planiſſume.
Ball. Quanti te emit? *Harp.* ſuarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator ſummus in patria mea.
Ball. An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?
Harp. Contumeliam ſi dices, audies. *Ball.* quotumo die
Ex Sicyone huc perveniſti? *Harp.* altero ad meridiem.
Ball. Strenue mehercle îſti. quamvis pernix hic eſt homo!
Ubi ſuram aſpicias, ſcias poſſe eum gerere craſſas cōpedes.
Quid ais? tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer?
Sim. Scilicet. *Ball.* etiamne facere ſolitus es? ſcín' quid loquar?
Sim. Scilicet ſolitum eſſe. *Harp.* ſaníne eſtis? *Ball.* quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas ſimul?
Conveniebátne in vaginam tuam machæra militis?
Harp. I in malam crucem. *Ball.* ire licebit tibi tamen hodie tempori.
Harp. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum? *Ball.* mane.
Harp. Quid maneam? *Ball.* chlamydem hanc commemores, quanti conducta'ſt. *Harp.* quid eſt?
Ball. Quid meret machæra? *Harp.* helleborum hiſce hominibus eſt opus.
Ball. Eho! *Harp.* mitte. *Ball.* quid mercedis petaſus hodie domino demeret?
Harp. Quid, domino? quid ſomniatis? mea quidem hæc habeo omnia,
Meo peculio emta. *Ball.* nempe quod femina ſumma ſuſtinent.
Harp. Uncti hi ſunt ſenes, fricari ſeſe ex antiquo volunt.
Ball. Reſponde obſecro hercle hoc vero ſerio, quod te rogo:
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pſeudolus?
Harp. Qui iſtic Pſeudolu'ſt? *Ball.* præceptor tuus, qui te hanc fallaciam

Do-

Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
Harp. Quem tu Pseudolũ, quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi. *Ball.* non tu istinc abis?
Nihil est hodie hic sycophantis quæstûs: proin' tu Pseudolo
Nunties, abduxisse alium prædam, qui occurrit prior
Harpax. *Harp.* is quidem ædepol Harpax ego sum. *Ball.* immo ædepol esse vis.
Purus putus hic sycophanta est. *Harp.* ego tibi argentũ dedi,
Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.
Ball. Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo? *Harp.* Syro.
Ball. Non confidit. sycophanta hic nequam est: nugis meditatur male.
Aedepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epistolã ipsus verus Harpax huc ad me attulit.
Harp. Harpax ego vocor: ego servos sũ Macedonis militis:
Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.
Sim. Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti mulierem.
Ball. Aedepol næ istuc magis magisque metuo, cum verba audio.
Sim. Mihi quoque ædepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc accepit: mira sunt! Pseudolus est. eho
Tu! qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?
Harp. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus *Sim.* perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus. *Ball* actũ est de me. jam morior, Simo.
Harp. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur,
Viginti minæ. *Sim.* atque etiam mihi aliæ viginti minæ.
Ball. Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?

Sim.

Sim. De improbis viris auferri præmium & prædam decet.
Ball. Saltem Pseudolum mihi dedas. *Sim.* Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixín', ab eo tibi ut caveres, centies?
Ball. Perdidit me. *Sim.* at me viginti commodis mulctavit minis.
Ball. Quid nunc faciam? *Harp.* si mihi argentum dederis, te suspendito.
Ball. Dî te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam. *Harp.* sequor.
Ball. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agã cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne exspectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est: angiporta hæc certum est consectarier.
Harp. Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.
Ball. Certum'st mihi entortualem facere ex natali die.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Simo.

BEne ego illum tetigi! bene autẽ servos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quam in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset: obviam ei ultro deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssem Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pseudolus.

QUid hoc? ſiccine hoc fit? pedes, ſtatín' an non?
An id voltis, ut me hìc jacentem aliquis tollat?
Nam hercle ſi cecidero, voſtrum erit flagitium.
Pergitín' pergere? ah, ſæviendum mihi
Hodie eſt. Magnum hoc vitium vino eſt,
Pedes captat primum. luctator doloſu'ſt.
Profecto ædepol ego nunc probe abeo madulſa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne. ah!
Itáque in loco feſtivo ſumus feſtive accepti.
Quid opus, me multas agere ambages? hoc
Eſt homini, quamobrem vitam amet. hìc omnes
Voluptates; in hoc omnes venuſtates ſunt:
Deis proxumum eſſe arbitror. nam ubi amans complexu'ſt
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifeſto
Inter ſe prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut, ſi lubet, corpora
Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum
Propinare amiciſſumam amicitiam: neque ibi eſſe aliū alii
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles.
Non enim parcipromi victu cetero; ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem ſumſimus
prothyme,
Poſtquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hoſti-
bus fugatis:
Illos accubantis, potantis, amantis, cum ſcortis
Reliqui, & meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo
Obſequentes. ſed poſtquam exſurrexi, orant med, uti ſal-
tem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis ſatisfacerem ex diſci-
plina: quippe ego

Qui

Qui probe Jonica perdidici. sed palliolatim amictus
Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me, ut revortar.
Occepi denuo hoc modo volvi.idem amicæ dabam me meæ,
Ut me amaret:ubi circumvortor, cado: id fuit nænia ludo.
Itáque dum enitor, pax! jam pæne inquinavi pallium. nimiæ tum
Voluptati ædepol fui, ob casum. datur cantharus: bibi. commuto
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, crapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, fœdus commemoratum.
Aperite, aperite! heus! Simoni me adesse, quis nuntiate.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Simo, Pseudolus, Ballio.

VOx viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo? quid tu? video ego?
Ps. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. *Sim.* libere hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num mea gratia pertimescit? magis cogito, sæviter blanditérne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi. 4
Ps. Vir malus viro optumo obviam it. *Sim.* dî te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.
Ps. Cur ergo me afflictor? *Sim.* quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius irructas?
Ps. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?
Sim. Quæ ista hæc audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere? *Ps.* lubet.
Sim. Quid, lubet? pergín' ructare in os mihi! *Ps.* suavis ructus mihi est; sic sine modo. 9

Sim. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrumos quattuor
Fructus ebibere in hora una. *Ps.* hiberna, addito. *Sim.* haud male mones:
Sed dic tamen, unde onustam celocem agere te prædicem? *Ps.* cum tuo filio
Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio est! quæ tibi dixi, ut
Effecta reddidi! *Sim.* derides? pessumus homo est. *Ps.* mulier hæc
Feci cum tuo filio libera accubet. *Sim.* omnia, ut quidque egisti ordine,
Scio. *Ps.* quid ergo dubitas dare mihi argentum? *Sim.* jus petis, fateor.
Tene. *Ps.* at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me
Consequere hac. *Sim.* ego istum onerem? *Ps.* onerabis, scio. *Sim.* quid ego huic homini faciam?
Satín' ultro & argentum aufert, & me irridet? *Ps.* væ victis! vorte ergo humerum.
Hem! *Ball.* hoc ego numquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.
Heu heu heu! *Ps.* desine. *Ball.* doleo. *Ps.* ni doleres tu, ego dolerem.
Ball. Quid hoc? auferréne, Pseudole, abs tuo hero? *Ps.* lubentissumo corde atque animo.
Ball. Non audes, quæso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?
Ps. Novi, me dices avidum esse. nam hinc numquam eris nummo divitior.
Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.
Ball. Erit, ubi te ulciscar, si vivo. *Ps.* quid minitare? habeo tergum.
Ball. Age sane. *Ps.* igitur redi. *Ball.* quid redeam? *Ps.* redi modo; non eris deceptus.

Ball. Redeo. *Ps.* simul mecum potatum. *Ball.* egone eam?
Ps. fac, quod te jubeo.
Si is; aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres.
Ball. eo; duc me, quo vis. *Ps.* quid nunc?
Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res,
Simo? *Sim.* nihil profecto.
Ps. I hac. *Ball.* te sequor. quin vocas spectatores simul?
Ps. hercle me isti
Haud solent vocare; neque ergo ego istos. verum si voltis applaudere
Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in crastinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

M. AC-

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI

POENULUS.

Dramatis Personæ.

AGORASTOCLES, *adolesc.*	ADVOCATI.
MILPHIO, *servos.*	COLLYBISCUS, *villicus.*
ADELPHASIUM, *meretr.*	SYNCERASTUS, *servos.*
ANTERASTILIS, *meretr.*	HANNO. *Pœnus.*
LYCUS, *leno.*	GIDDENEME, *nutrix.*
ANTHEMONIDES, *miles.*	PUER.

ARGUMENTUM.

Puer septuennis surripitur Carthagine.
Osor mulierum adoptat hunc emtum senex,
Et facit hæredem. ejus pueri *cognatæ duæ,*
Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus, gnatum hunc fratris repperit,
Suasque agnoscit, quas perdiderat, filias.

PROLOGUS.

Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragœdia.
Sileteque & tacete, atque animum advortite;
Audire jubet vos imperator histricus.
Bonoque ut animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, & qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.

Nam cui paratum'st, quod edit; nostra gratia,
Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exsurge, præco, fac populo audientiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per vivis & colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum'st! edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgæ muttiant,
Neu dissignator præter os obambulet,
Neu sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent; vel dormire temperent.
Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio:
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infanteis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame:
Neve esurientes hic quasi hædi obvagiant.
Matronæ tacitæ spectent, tacitæ rideant,
Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi molestiæ.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuria,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod pæne oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam, pedisequi,
Irruptionem facite; nunc dum occasio est,
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisque ut meminerit.

Ad argumentum nunc viciſſatim volo
Remigrare, æque ut mecum ſitis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego ſum factus finitor.
Sed niſi moleſtum eſt, nomen dare vobis volo
Comœdiaï: ſin odio eſt, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus eſt in manu.
CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia;
Latine Plautus, PATRUUS PULTIPHAGONIDES.
Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras
Accipite: nam argumentum hoc hìc cenſebitur.
Locus argumento'ſt ſuum ſibi proſcenium.
Vos juratores eſtis: quæſo, operam date.
Carthaginenſes fratres patrueles duo
Fuere, ſummo genere & ſummis divitiis:
Eorum alter vivit, alter eſt emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi ſeni qui mortuus eſt, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre,
Puer ſeptuennis ſurripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periiſſe ſibi videt gnatum unicum,
Conjicitur ipſe in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem ſuum.
Ipſe abiit ad Acheruntem ſine viatico.
Ille qui ſurripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domino hìc diviti cuidam ſeni,
Cupienti liberorum, oſori mulierum.
Emit hoſpitalem is filium imprudens ſenex
Puerum illum, eumque adoptat ſibi pro filio:
Eumque hæredem fecit, cum ipſe obiit diem.
Is illic adoleſcens habitat in illiſce ædibus.
Revortor rurſus denuo Carthaginem:
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum niſi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.

Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
Carthaginensi duæ fuere filiæ;
Altera quinquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice una periere. a Megaribus
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, & nutricem, & virgines,
Præsenti argento, homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.
Vosmet nunc facite conjecturam ceterum,
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem haud diu,
Sui quæsti caussa. is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam imprudens, neque scit, quæ ea
Sit; neque eam umquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit umquam; neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,
Marique terraque usquequaque quæritat.
Ubi quamque in urbem est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat postibi,
Unde sit, quojatis; captane an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita docte atque astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit: sed dissimulat sciens
Se scire. Pœnus plane est; quid verbis opu'st?
Is herì huc in portum navi venit vespere.
Pater harunc idem huic patruus adolescentulo est.
Jamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis: quæso, sinite transigi.
Ehem! pæne oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,

Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit.
Is hodie huc veniet, reperietque hìc filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Agorastocles, Milphio.

SAepe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas grates gratias.
Mil. Scitum'st, per tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque ædepol liræ liræ.
Nunc mihi blandidicus es; heri in tergo meo
Tris facile corios contrivisti bubulos.
Ag. At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. *Mil.* haud vidi magis.
Et nunc ego amore pereo. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam:
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
Ag. Si tibi lubido est aut voluptati, sino.
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, sino.
Mil. Si auctoritatem postea defugeris,
Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.
Ag. Egone istuc ausim facere præsertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.
Mil. Mihi quidē hercle. *Ag.* immo mihi. *Mil.* istuc mavelim.

Sed quid nunc tibi vis? *Ag.* cur ego apud te mentiar?
Amo immodeste. *Mil.* meæ istuc scapulæ sentiunt.
Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
Lenonis hujus meretricem majusculam.
Mil. Jampridem equidem istuc ex te audivi. *Ag.* differor
Cupidine ejus. sed lenone istoc Lyco,
Illius domino, non lutum'st lutulentius.
Mil. Vín' tu illi nequam dare nunc? *Ag.* cupio. *Mil.* en! me dato.
Ag. Abi dierectus. *Mil.* dic mihi vero serio:
Vín'dare malum illi? *Ag.* cupio. *Mil.* hem! eumdem me dato.
Utrumque faxo habebit, & nequam & malum.
Ag. Jocare. *Mil.* vín'tu illam hodie sine damno & dispendio
Tuo tuam libertam facere? *Ag.* cupio, Milphio.
Mil. Ego faciam, ut facias. sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi? *Ag.* sexcenti quoque.
Mil. Satis sunt trecenti. *Ag.* quid iis facturus? *Mil.* tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. *Ag.* quid facturus? *Mil.* jam scies.
Tuus Collybiscus nunc in urbe'st villicus,
Eum hic non novit leno. satín' intellegis?
Ag. Intellego hercle: sed quo evadas, nescio.
Mil. Non scis? *Ag.* non hercle. *Mil.* at ego jam faxo scies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat:
Dicatque se peregrinum esse ex alio oppido;
Se amare velle, atque obsequi animo suo.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem & aurum. *Ag.* consilium placet.
Mil. Rogato, servos veneritne ad eum tuus.
Ille me censebit quæri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri & hominis fur leno fiet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi:
Ita decipiemus fovea lenonem Lycum.

Ag.

Ag. Placet conſilium. *Mil.* immo etiam, ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude'ſt.
Ag. Ego in ædem Veneris eo, niſi quid vis, Milphio.
Aphrodiſia hodie ſunt. *Mil.* ſcio hoc. *Ag.* oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.
Mil. Hoc primum agamus, quod conſilium cepimus.
Abeamus intro, ut Collybiſcum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.
Ag. Quamquam Cupido in corde vorſatur, tamen
Tibi auſcultabo. *Mil.* faciam, ut facto gaudeas.
Ineſt amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiquam poteſt.
Itáque hic ſceleſtus eſt homo leno Lycus,
Quoi jam infortunii intenta balliſta eſt probe,
Quam ego haud multo poſt mittam e balliſtario.
Sed Adelphaſium eccam exit, atque Anteraſtilis!
Hæc eſt prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus! i foras, Agoraſtocles,
Si vis videre ludos jucundiſſumos.
Ag. Quid iſtuc tumulti'ſt, Milphio! *Mil.* hem! amores tuos
Si vis ſpectare. *Ag.* o multa tibi dî dent bona,
Cum mihi hoc obtuliſti tam lepidum ſpectaculum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Adelphaſium, Anteraſtilis, Milphio, Agoraſtocles, Ancilla.

NEgotii ſibi qui volet vim parare,
Navem & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte ſi occeperis exornare.
Neque umquam ſatis hæ duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi ſatis ſatietas eſt.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos uſque ab aurora ad hoc quod diei eſt,
Ex induſtria ambæ numquam conceſſavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & una

Binæ ſingulis quæ datæ nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua ſunt viri duo defeſſi.
Apageſis, negotii quantum in muliere una eſt!
Sed vero duæ, ſat ſcio, maxumo uni
Populo, cui lubet, plus ſatis dare potis ſunt.
Quæ noctes dieſque omni in ætate ſemper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
Poſtremo, modus muliebris nullus eſt,
Neque umquam lavando & fricando ſcimus
Facere * nam quæ lavata eſt, niſi
Perculta eſt, meo quidem animo, quaſi illauta eſt.
Ant. Miror equidem, ſoror, te iſtæc ſic fabulari,
Quæ tam callida & docta ſis & faceta.
Nam cum ſedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculos invenimus.
Ad. Ita eſt. verum hoc unum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, ſoror, optumum eſt habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex ſe.
Ant. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quaſi ſalſa muriatica eſſe autumantur
Sine omni lepore, & ſine ſuavitate:
Niſi multa aqua uſque & diu macerantur,
Olent, ſalſa ſunt, tangere ut non velis: item nos ſumus
Ejus ſeminis. mulieres ſunt inſulſæ
Admodum, atque invenuſtæ ſine munditia & ſumtu.
Mil. Coqua eſt hæc quidem, Agoraſtocles, ut ego opinor:
Scit, muriatica ut maceret. *Ag.* quid moleſtus?
Ad. Soror, parce, amabo: ſat eſt iſtuc alios dicere nobis,
Ne noſmet noſtra etiam vitia loquamur.
Ant. Quieſco. *Ad.* ergo amo te. ſed hoc nunc reſponde mihi.
Sunt hic omnia, quæ ad deûm pacem oportet adeſſe?
Ant. Omnia accuravi. *Ag.* diem pulchrum & celebrem & venuſtatis plenum!
Dignum Veneri pol, cui ſunt Aphrodiſia hodie!
Mil. Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? num jam
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.

Nihil

Nihil reſpondes ? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid hic, malum,
Aſtans obſtipuiſti? *Ag.* ſine amem: ne *me* obturba, ac tace.
Mil. Taceo. *Ag.* ſi tacuiſſes, jam iſtuc Taceo non natum foret.
Ant. Eamus, mea ſoror. *Ad.* eho! amabo, quid illo nunc properas? *Ant.* rogas?
Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. *Ad.* maneat pol. mane.
Turba eſt nunc apud arã. an te ibi vis inter iſtas vorſarier
Proſedas, piſtorum amicas, reliquias alicarias,
Miſeras, ſchœno delibutas, ſervolicolas ſordidas?
Quæ tibi olant ſtabulum ſtatumque, ſellam & ſeſſibulum merum:
Quas adeo haud quiſquam umquam liber tetigit, neque duxit domum:
Servolorum ſordidulorum ſcorta diobolaria.
Mil. I in malam crucem! tun'audes etiam ſervos ſpernere?
Propudium! quaſi bella ſit, quaſi eampſe reges ductitent:
En monſtrum mulieris! tantilla tanta verba funditat:
Quojus ego vel nebulæ cyatho ſeptem noctes non emam.
Ag. Dii immortales omnipotentes, quid eſt apud vos pulchrius?
Quid habetis, mage quî immortales vos credam eſſe, quam ego ſiem,
Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus non eſt Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet poſthac propitia.
Milphio, heus! Milphio, ubi es? *Mil.* aſſum apud te eccum! *Ag.* ego elixus ſis volo.
Mil. Enim vero, here, facis delicias. *Ag.* de te quidem hæc didici omnia.
Mil. Etiamne ut ames eam, quam numquam tetigeris? nihil illic quidem eſt.
Ag. Deos quoque ædepol & amo & metuo, quibus ego tamen abſtineo manus.

Ant.

Ant. Heu! ecaſtor, cum ornatum aſpicio noſtrûm ambarum, pœnitet,
Exornatæ ut ſimus. *Ad.* immo vero ſane commode.
Nam pro herili & noſtro quæſtu ſatis bene ornatæ ſumus.
Non enim poteſt quæſtus conſiſtere, ſi eum ſumtus ſuperat, ſoror.
Eo illud ſatiu'ſt ſatis, quod ſatis eſt, habitus plus quam ſat eſt.
Ag. Ita me dî ament, ut illa me amet malim, quam dî, Milphio.
Nam illa mulier lapidem ſilicẽ ſubigere,ut ſe amet,poteſt.
Mil. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide ſilice ſtultior,
Qui hanc ames. *Ag.* at vide ſis, cum illa numquam limavi caput.
Mil. Curram igitur aliquo ad piſcinam, aut lacum; limum petam.
Ag. Quid eo opu'ſt? *Mil.* ego dicam: ut illi & tibi limem caput.
Ag. I in malam rem! *Mil.* ibi ſum equidem. *Ag.* pergis? *Mil.* taceo. *Ag.* at perpetuo volo.
Mil Enimvero,here,meo me laceſſis ludo,& delicias facis.
Ant. Satis nunc lepide ornatam credo,ſoror,te tibi viderier:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium,ſi quam ornatam melius forte conſpexeris.
Ad. Invidia in me numquam innata'ſt, neque malitia, mea ſoror.
Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo mavolo.
Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me eſſe nimio dici mavolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet,quam purpuram:
Magiſque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
Ag. Eho tu! vſn' tu facinus facere lepidum & feſtivom? *Mil.* volo.

Ag.

Digitized by Google

Ag. Potesne mihi auscultare? *Mil.* possum. *Ag.* abi domum, ac suspende te.
Mil. Quamobrem? *Ag.* quia jam numquam audibis verba tot tam suavia.
Quid tibi opu'st vixisse? ausculta mihi modo, ac suspēde te.
Mil. Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.
Ag. At ego amo hanc. *Mil.* at ego esse & bibere. *Ad.* eho tu, quid ais? *Ant.* quid rogas?
Ad. Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent mihi?
Ant. Immo etiam in medio oculo paullum sordis est. *Ad.* cedo sis dexteram.
Ag. Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?
Ant. Nimia nos socordia hodie tenuit. *Ad.* qua de re, obsecro?
Ant. Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ ut inferremus ignem in aram. *Ad.* ah! non facto'st opus:
Quæ habent nocturna ora, noctu sacruficatum ire occupant:
Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere si veniant eæ,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugēt.
Ag. Milphio. *Mil.* ædepol Milphionem miserum! quid nunc vis tibi?
Ag. Obsecro hercle; ut mulsa loquitur! *Mil.* nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.
Ag. Ecquid amare videor? *Mil.* damnum, quod Mercurius minime amat.
Ag. Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet.
Ant. Eamus, mea germana. *Ad.* age sis ut lubet. sequere hac. *Ant.* sequor.
Ag. Eunt hæ. quid si adeamus? *Mil.* adeas. *Ag.* primum, prima salva sis:

Et secunda tu secundo salve in pretio : tertia
Salve extra pretium . *Anc.* tum pol ego & oleum & operam perdidi .
Ag. Quo te agis ? *Ad.* egone ? in ædem Veneris . *Ag.* quid eò ? *Ad.* ut Venerem propitiem .
Ag. Eho ! an irata est ? propitia hercle est . vel ego pro illa spondeo .
Ad. Quid tu agis ? quid mihi molestus , obsecro ? *Ag.* ah ! tam sæviter !
Ad. Mitte , amabo . *Ag.* quid festinas ? turba nunc illì est. *Ad.* scio .
Sunt illì aliæ , quas spectare ego , & me spectari volo .
Ag. Quî lubet spectare turpes,pulchram spectandam dare ?
Ad. Quia apud ædē Veneris hodie est mercatus meretricius.
Eo conveniunt mercatores : ibi ego me ostendi volo .
Ag. Invendibili merce oportet ultro emtorem adducere :
Proba merx facile emtorem reperit , tametsi in abstruso sita est .
Quid agis tu ? quando illì apud me mecum caput & corpus copulas ?
Ad. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit .
Ag. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici .
Ad. Deferto ad me,faxo actutum constiterit lymphaticum.
Mil. Bellula hercle ! *Ag.* i dierecte in maxumam malam crucem .
Mil. Quam magis aspecto , tam magis est nimbata , & nugæ meræ .
Ad. Segrega sermonem ! tædet . *Ag.* age , sustolle hoc amiculum .
Ad. Pura sum : comperce , amabo , me attrectare , Agorastocles .
Ag. Quid agam nunc ? *Mil.* si sapias , curam hanc facere compendî potes .
Ag. Quid ego nunc te curem ? quid agis, Milphio ? *Mil.* ecce odium meum .
Quid me vis ? *Ag.* cur mihi hæc irata est ? *Mil.* cur hæc irata est tibi ?

Cur ego id curem? namque iſtæc magis tua eſt curatio.
Ag. Jam hercle tu perîſti, niſi illã mihi tam tranquillã facis,
Quam mare eſt olim, cum ibi alcedo pullos educit ſuos.
Mil. Quid faciam? *Ag.* exora, blandire, expalpa. *Mil.* faciam ſedulo.
Sed vide ſis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas poſtea. 145
Ag. Non faciam. *Ad.* nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa. ex multis omnia incaſſum cadunt.
Liberare juraviſti me haud ſemel, ſed centies.
Dum te exſpecto, neque uſquam aliam mihi paravi copiã:
Neque iſtuc uſquam apparet: ita nunc ſervio nihilo minus.
I, ſoror. abſcede tu a me. *Ag.* perii, eho! quid agis, Milphio?
Mil. Mea voluptas! meæ deliciæ! mea vita! mea amœnitas!
Meus ocellus! meum labellum! mea ſalus! meum ſavium!
Meum mel! meum cor! mea coloſtra! meus molliculus caſeus! 154
Ag. Mene ego illæc patiar præſente dici? diſcrucior miſer,
Niſi ego illum jubeo quadrigis curſim ad carnuficem rapi.
Mil. Noli, amabo, ſuccenſere hero meo cauſſa mea.
Ad. Ego faxo: ſine. *Mil.* irata es nimium. argentum pro te dabit.
Atque te faciet, ut ſis civis Attica atque libera.
Ad. Quin abire ſinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene vis item. 160
Mil. Si ante quidem mentitus eſt, nunc jam dehinc erit verax tibi.
Ad. Abſcede hinc ſis, ſycophanta. *Mil.* pareo. at ſcin' quomodo?
Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſavium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, niſi te facio propitiam. 164
Atque hic me ne verberet (illud faciet, niſi te propitio)
Male formido: novi ego hujus mores moroſi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, ſine te exorarier.
Ag. Non ego homo trioboli ſum, niſi ego illi maſtigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi! 169

Hem mel! hem cor! hem labellum! hem ſalutem! hem ſavium!
Mil. Impias, here, te! oratorem verberas. *Ag.* jam iſtoc magis.
Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. *Mil.* ecquid ſacies modi?
Ag. Siccine ego te orare juſſi? *Mil.* quomodo ergo orem? *Ag.* rogas?
Sic enim diceres, ſceleſte: Hujus voluptas, te obſecro:
Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus ſavium,
Hujus coloſtra, hujus ſalus amœna, hujus feſtivitas,
Hujus coloſtra, hujus dulciculus caſeus, maſtigia,
Hujus cor, hujus ſtudium, hujus ſavium, maſtigia;
Omnia illa quæ dicebas tua eſſe, ea memorares mea.
Mil. Obſecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!
Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola!
Oculus hujus, lippitudo mea! mel hujus, fel meum!
Ut tu huic irata ne ſis: aut ſi id fieri non poteſt.
Ad. Capias reſtim, ac te ſuſpendas cum hero & voſtra familia.
Mil. Nam mihi jam video propter te victitandum ſorbilo,
Itaque jam quaſi oſtreatum tergum ulceribus geſtito,
Propter amorem voſtrum. *Ad.* amabo, men' prohibere poſtulas,
Ne te verberet, magis quam ne mendax me advorſum fiet?
Ant. Aliquid huic reſponde, amabo, commode; ne incommodus
Nobis ſit. nam detinet nos de noſtro negotio.
Ad. Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agoraſtocles.
Non ſum irata. *Ag.* non es? *Ad.* non ſum. *Ag.* da ergo, ut credam, ſavium.
Ad. Mox dabo, cum ab re divina rediero. *Ag.* i ergo ſtrenue.
Ad. Sequere me, ſoror. *Ag.* atque audin' etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis ſalutem. *Ad.* dicam. *Ag.* atque hoc audi. *Ad.* quid eſt?

Ag. Paucis verbis rem divinam facito. atque audín'? respice.
Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Agorastocles, *Milphio*.

QUid nũc mihi es auctor, Milphio? *Mil.* ut me verberes,
Atque auctionem facias: nam impunissume
Tibi quidem hercle vendere hasce ædis licet.
Ag. Quid jam? *Mil.* majorem partem in ore habitas meo.
Ag. Supersede istis verbis. *Mil.* quid nunc vis tibi?
Ag. Trecentos Philippos Collybisco villico
Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram,
Perque hanc sororem lævam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphasium meam,
Perque tuam libertatem. *Mil.* hem! nunc nihil obsecras.
Ag. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam. *Mil.* perfacile id quidem est.
I, adduce testeis tecum: ego intus interim
Jam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
Ag. Fugio. *Mil.* meum est istuc magis officium, quam tuum.
Ag. Egone? egone? si istuc lepide effexis! *Mil.* i modo.
Ag. Ut non ego te hodie! *Mil.* abi modo. *Ag*. emittam manu?
Mil. I modo. *Ag*. non hercle meream. ah! *Mil.* vah! abi modo.
Ag. Quantum Acherunte'st mortuorum. *Mil.* etiamne abis?
Ag. Neque quantum aquæ est in mari. *Mil.* abiturúsne es?
Ag. Neque nubis quantum. *Mil.* pergín' pergere?
Ag. Neque stellæ in cælo. *Mil.* pergín' aures tundere?
Ag. Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio.
Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!
Quod uno verbo dicere hìc quidvis licet,

Digitized by Google

Neque hercle vero ſerio. ſcín' quomodo?
Ita me dii amabunt! vín' bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter!
Scín' quam? vide tu. credín', quod ego fabuler?
Mil. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam iſti quidem hercle orationi Oedipo
Opus conjectore eſt, qui Sphingi interpres fuit.
Ag. Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio eſt,
Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
Ibo atque arceſſam teſteis: quando amor jubet
Meo obedientem *me* eſſe ſervo liberum.

ACTUS SECUNDUS.

Lycus, Anthemonides.

DI illum infelicent omnes, qui poſt hunc diem
Leno ullam Veneri umquam immolârit hoſtiam:
Quive ullum turis granum ſacruficaverit.
Nam ego hodie infelix dîs meis iratiſſumis
Sex immolavi agnos: nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti eſſet mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta proſicarier:
Neque ea aſpicere volui. quoniam non bona
Haruſpex dixit, deam eſſe indignam credidi.
Eo pacto avaræ Veneri pulchre adii manum.
Quando id quod ſat erat, ſatis habere noluit,
Ego pauſam feci: ſic ago. ſic me decet.
Ego faxo poſthac dî deæque ceteri
Contentiores mage erunt, atque avidi minus,
Cum ſcibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne haruſpex, non homo trioboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deos eſſe iratos mihi.
Quid ei divini aut humani æquom eſt credere?
Mina mihi argenti dono poſtilla data eſt.

Sed

Sed quæso! ubinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit! *Ant.* ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.
Lyc. Eh! volaticorum hominum? *Ant.* ita dico quidem.
Lyc. An obsecro usquam sunt homines volatici?
Ant. Fuere; verum ego interfeci. *Lyc.* quomodo
Potuisti? *Ant.* dicam. viscum legioni dedi,
Fundasque: eo præsternebant folia farferi.
Lyc. Quoi rei? *Ant.* ne ad fundas viscus adhæresceret.
Lyc. Perge! optume hercle perjuras. quid postea?
Ant. In fundas visci indebant grandiculos globos,
Eo illos volantes jussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco offenderant,
Tam crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quisque acciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.
Lyc. Si hercle istuc umquam factum est, tum me Juppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec umquam litem.
Ant. An mihi hæc non credis? *Lyc.* credo, ut mihi est æquom credier.
Age eamus intro; dum exta referuntur. *Ant.* volo
Narrare tibi etiam unam pugnam. *Lyc.* nihil moror.
Ant. Ausculta. *Lyc.* non hercle. *Ant.* *immo* jam elidã caput,
Nisi auscultas, aut is *hinc* in malam crucem.
Lyc. Malam crucem ibo potius. *Ant.* certum ne est tibi?
Lyc. Certum. *Ant.* tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Lyc. Ita res divina mihi fuit: res serias
Omnes extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto festos habeam decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. sequere hac me. *Ant.* sequor.
In hunc diem jam tuus sum mercenarius.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Agorastocles, Advocati.

ITa me dî ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius,
Præsertim homini amanti; qui quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissumos,
Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.
Sciebam ætate tardiores. metui meo amori moram.
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedes, tardissumos.
Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidem gradus succretu'st cribro pollinario,
Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc grassari gradu.
Ad. Heus tu! quãquã nos videmur tibi plebei & pauperes,
Si nec-recte dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut oderis:
Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.
Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire. servuli esse duco festinantem currere.
Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit;
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrũ curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.
Ag. At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.
Ad. An vero non justa caussa est, quo curratur celeriter,

Ubi

Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu invitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamẽ quomodocumque, quamquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nos tam contemtim conteras.
Quidquid est pauxillulũ illuc nostrũ, illud omne intus est:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.
Tua caussa nemo nostrorum est suos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracundi estis! equidem hæc vobis dixi per jocũ.
Ad. Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.
Ag. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Attrepidate saltem! nam vos approperare haud postulo.
Ad. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:
Si properas; cursores meliu'st te advocatos ducere.
Ag. Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus siet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tamdiu,
Ei paratæ ut sint insidiæ de auro & de servo meo.
Ad. Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant.
Horunc hic nunc caussa hæc agitur spectatorum Fabula:
Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi.
Ag. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
Expedite, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.
Ad. Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eo quæsitum servom adventes tuum
Cum pecunia. *Ag.* meministis memoriter: servastis me.
Ad. Ille negabit. Milphionem quæri censebit tuum:
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi. *Ag.* tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum potest.
Ad. Bene vale igitur! te advocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos. *Ag.* optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.
Ad. At ædepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.
Ag. Eja! haud vostrum est iracundos esse, quod dixi joco.
Ad. Nec tuum quidem est, amicis per jocum injuste loqui.
Ag. Mittite istæc: quid velim, vos scitis. *Ad.* callemus probe:
Lenonem perjurum ut perdas, id studes. *Ag.* tenetis rem.
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.
Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Milphio, Collybiscus, Agorastocles, Advocati.

JAm tenes præcepta in corde. *Coll.* pulchre. *Mil.* vide sis calleas.
Coll. Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere æque non sinam.
Mil. Fac modo ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciã.
Coll. Quin ædepol cõdoctior sum, quã Tragœdi aut Comici.
Mil. Probus homo es. *Ag.* adeam propius. assunt testes. *Mil.* tot quidem
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rẽ idoneos.
Nam istorum nullus nefastu'st; comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Prætorem, sæpius.
Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt.
Ad. Dî te perdant. *Mil.* vos quidem hercle, commendo, quom, quiqui tamen,

Et

Et bene & benigne facitis; quom hero amanti operã datis.
Sed iſti jam ſciunt, negotii quid ſit? *Ag.* omnem rẽ ordine.
Mil. Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
Noviſtis. *Ad.* facile. *Coll.* at ego pol eum, qua ſit facie, neſcio.
Eum volo mihi demonſtretis hominem. *Ad.* nos curabimus.
Satis præceptum. *Ag.* hic trecentos nummos numeratos habet.
Ad. Ergo nos inſpicere oportet iſtuc aurum, Agoraſtocles,
Ut ſciamus, quid dicamus mox pro teſtimonio.
Ag. Agite, inſpicite: aurum eſt. *Coll.* profectò, ſpectatores, Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agundam Philippum eſt. *Ad.* ita nos aſſimulabimus.
Coll. Sed ita aſſimulatote, quaſi ego ſim peregrinus. *Ad.* ſcilicet.
Et quidem quaſi tu nobiſcum adveniens hodie oraveris;
Liberum ut commonſtraremus tibi locum & voluptarium,
Ubi ames, potes, pergræcere. *Mil.* heu! ædepol mortales malos!
Ag. Ego enim docui. *Mil.* quis te porro? *Coll.* agite, intro abite, Agoraſtocles:
Ne hic vos mecum conſpicetur leno: neu fallaciæ
Præpedimentum objiciatur. *Mil.* hic homo ſapienter ſapit.
Facite, quod jubet. *Ag.* abeamus. ſed vos! ſatis dictum'ſt? *Coll.* abi.
Ag. Abeo. quæſo, dii immortales. *Coll.* quin abis? *Ag.* abeo. *Mil.* ſapis.
Coll. St! tace. *Ad.* quid eſt? *Coll.* fores hæ fecerunt magnum flagitium modo.
Ad. Quid id eſt flagitii? *Coll.* crepuerunt clare. *Ad.* dî te perduint.
Pone nos recede. *Coll.* fiat. *Ad.* nos priores ibimus.
Coll. Faciunt, ſcurræ quod conſuerunt: pone ſeſe homines locant.

Ad. Illic homo eſt qui egreditur leno. *Coll.* bonus eſt: nam ſimilis malo eſt.
Jam nunc ego illi egredienti ſanguinem exſugam procul.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lycus, Advocati, Collybiſcus.

JAm iſtuc ego revortar, Miles: convivas volo
Reperire nobis commodos, qui una ſient:
Interibi attulerint exta: atque eâdem mulieres
Jam ab re divina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?
Et ille chlamydatus quiſnam eſt, qui ſequitur procul?
Ad. Aetoli cives te ſalutamus, Lyce:
Quamquam hanc ſalutem ferimus inviti tibi;
Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Fortunati omnes ſitis, quod certe ſcio
Nec fore, nec fortunam id ſituram fieri.
Ad. Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Ut quæſtui habeant male loqui melioribus.
Lyc. Viam qui neſcit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.
Ego male loquendi vobis neſcivi viam:
Nunc vos mihi amnes eſtis: vos certum eſt ſequi.
Si benedicetis, voſtra ripa vos ſequar:
Si maledicetis, voſtro gradiar limite.
Ad. Malo benefacere, tantumdem eſt periculum,
Quantum bono malefacere. *Lyc.* quî vero? *Ad.* ſcies.
Malo ſi quid benefacias, id beneficium interit:
Bono ſi quid malefacias, ætatem expetit.
Lyc. Facete dictum. ſed quid iſtuc ad me attinet?
Ad. Quia nos honoris tui cauſſa huc ad te venimus.
Quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
Ad. Boni de noſtro tibi nec ferimus, nec damus,

Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
Lyc. Credo hercle vobis; ita vostra est benignitas.
Sed quid nunc voltis? *Ad.* hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratus est. *Coll.* capiti vostro istuc quidem.
Ad. Hunc nunc, Lyce, ad te, diripiendum, adducimus.
Coll. Cum præda hic hodie incedet venator domum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
Lyc. Quis hic est? *Ad.* nescimus nos istum quidem, qui siet.
Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
Atque istunc e navi exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: respondemus. *Coll.* mortales malos!
Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!.
Lyc. Quid deinde? *Ad.* sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.
Lyc. Itáne ille est cupiens? *Ad.* aurum habet! *Lyc.* præda hæc mea est.
Ad. Potare, amare volt. *Lyc.* locum lepidum dabo.
Ad. At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,
Neve arbiter sit; nam hic latro in Sparta fuit,
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit; quoniam capitur oppidum.
Coll. Nimis lepide de latrone; de Sparta optume.
Lyc. Dî deæque vobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
Ad. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat præsidii.
Lyc. Rex sum, si ego illum hodie hominẽ ad me allexero.
Ad. Quin hic quidẽ tuus est. *Lyc.* obsecro hercle hortamini,
Ut devortatur ad me in hospitium optumum.
Ad. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

Lyc. Jamne itis? *Coll.* quid, quod vobis mandavi, hospites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem, adolescens, loqui:
Illic est ad istas res probus, quas quæritas.
Coll. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.
Ad. Illinc procul nos istuc inspectabimus.
Coll. Bonam dedistis mihi operam. *Lyc.* it ad me lucrum.
Coll Illud quidem, quorsum asinus cædit calcibus.
Lyc. Blande hominem compellabo. hospes hospitem
Salutat: salvom te advenire gaudeo.
Coll. Multa tibi dî dent bona, cum me salvom esse vis.
Lyc. Hospitium te ajunt quæritare. *Coll.* quærito.
Lyc. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quæritare a muscis. *Coll.* minime gentium.
Lyc. Quid ita? *Coll.* quia a muscis si mihi hospitiũ quærerem,
Adveniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari solent.
Lyc. Aedepol næ tibi possum illum festivum dare,
Siquidem potes esse pati *te* in lepido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. *Coll.* is, leno, viam.
Lyc. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges:
Ibi te replebo usque unguentûm echeumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi ut balneator faciat unguentariam.
Sed hæc latrocinantur, quæ ego dixi omnia.
Coll. Quid ita! *Lyc.* quia aurum poscunt præsentarium.
Coll. Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.
Lyc. Quin sequere me intro. *Coll.* duc ergo me intro, addictum tenes.
Ad. Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
Ut ipse testis sit sibi certissumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocyus,
Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Agorastocles, Advocati, Collybiscus, Lycus.

QUid est? quid voltis, testes? *Ad.* specta ad dexteram.
Tuus servos aurum ipsi lenoni datat.
Coll. Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura: propere hosce absumi volo.
Lyc. Aedepol fecisti prodigum promum tibi.
Age eamus intro. *Coll.* te sequor. *Lyc.* age, age! ambula.
Ibique reliqua alia fabulabimur.
Coll. Eâdem narrabo tibi res Spartiaticas.
Lyc. Quin sequere me ergo. *Coll.* abduc intro. addictũ tenes.
Ag. Quid nunc mihi auctores estis? *Ad.* ut frugi sies.
Ag. Quid si animus esse non sinit? *Ad.* esto, ut sinit.
Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? *Ad.* vidimus.
Ag. Eum vos esse meum servom scitis? *Ad.* scivimus.
Ag. Rem advorsus populi sæpe-leges? *Ad.* scivimus.
Ag. Hem! istæc volo ergo vos commeminisse omnia,
Mox cum ad Prætorem usus veniet. *Ad.* meminerimus.
Ag. Quid si recenti re ædis pultem? *Ad.* censeo.
Ag. Si pultem, non recludet. *Ad.* panem frangito.
Ag. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus servos si ad eum venerit, nec ne? *Ad.* quippini?
Ag. Cum auri ducentis nummis Philippis? *Ad.* quippini?
Ag. Ibi extemplo leno errabit. *Ad.* qua de re? *Ag.* rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. *Ad.* bene putas.
Ag. Alium censebit quæritari. *Ad.* scilicet.
Ag. Extemplo denegabit. *Ad.* juratus quidem.
Ag. Homo furti sese adstringet. *Ad.* haud dubium id quidem est.
Ag. Quantumquantum ad eum erit delatum. *Ad.* quippini?
Ag. Diespiter vos perduit. *Ad.* te quippini?
Ag. Ibo & pultabo januam hanc. *Ad.* ita quippini?
Ag. Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.

Fo-

Foras egredier video lenonem Lycum.
Adeſte, quæſo. *Ad.* quippini? *quin* ſi voles,
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malæ rei tantæ ſuimus illices.

ACTUS TERTII SCENA V.

Lycus, Agoraſtocles, Advocati.

SUſpendantnun omnes e jam ſe haruſpices.
Quid ego illis poſthac, quod loquantur, creduam?
Qui in re divina dudum dicebant, mihi,
Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicavi meam rem poſtilla lucro.
Ag. Salvos ſis, leno. *Lyc.* dî te ament, Agoraſtocles.
Ag. Magis me benigne nunc ſalutas, quam antidhac.
Lyc. Tranquillitas evenit, quaſi navi in mari:
Utcumque eſt ventus, exin velum vortitur.
Ag. Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo.
Lyc. Valent, ut poſtulatum eſt, verum non tibi.
Ag. Mitte ad me, ſodes, hodie Adelphaſium tuam,
Die feſto celebri nobilique Aphrodiſiis.
Lyc. Calidum prandiſti prandium hodie? dic mihi.
Ag. Quid jam? *Lyc.* quia os nunc frigefactas, cum rogas.
Ag. Hoc ageſis, leno. ſervom eſſe audivi meum
Apud te. *Lyc.* apud me? numquam factum reperies.
Ag. Mentire. nam ad te venit, aurumque attulit.
Ita mihi renuntiatum eſt, quibus credo ſatis.
Lyc. Malus es; captatum me advenis cum teſtibus.
Tuorum apud me nemo eſt, nec quidquam tui.
Ag. Mementote illuc, Advocati! *Ad.* meminimus.
Lyc. Ha ha he! jam teneo quid ſit; perſpexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me eſſe hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia eſſe ſciverunt mihi,
Eum allegaverunt, ſuum qui ſervom diceret

Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
Ut eo me privent, atque inter se dividant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
Ag. Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?
Lyc. Nego: & negando, si quid refert, ravio.
Ad. Peristi, leno. nam iste est hujus villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in istoc aurum inest marsupio.
Lyc. Væ vostræ ætati! *Ad.* id quidem in mundo est tuæ.
Ag. Age omitte actutum, furcifer, marsupium:
Manifesto fur es mihi. quæso, hercle operam date,
Dum me videatis servom ab hoc abducere.
Lyc. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum est, mihi ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam hinc obtorto collo ad Prætorem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos haruspices!
Qui si quid boni promittunt, pro spisso evenit:
Id quod mali promittunt, præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquom censeant potissumum.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Agorastocles, Collybiscus, Advocati.

AGe tu progredere, ut testes videant te ire istinc foras.
Estne hic servos meus? *Coll.* sum mehercle vero, Agorastocles.
Ag. Quid nunc, scelleste leno? *Ad.* quîcum litigas,
Abscessit. *Ag.* utinam hinc abierit malam crucem.
Ad. Ita nos velle æquum est. *Ag.* cras subscribam homini dicam.
Coll. Numquid me? *Ag.* abscedas, sumas ornatum tuum.
Coll. Non sum nequidquam miles factus: paullulum
Prædæ intus feci. dum lenonis familia

Dor-

Dormitat, extis sum satur factus probe.
Abscedam hinc intro. *Ag.* factum a vobis comiter.
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras mane, quæso, in comitio estote obviam.
Tu sequere me intro. vos valete. *Ad.* & tu vale.
Injuriam illic insignite postulat:
Nostro servire nos sibi censet cibo.
Verum ita sunt isti nostri divites:
Si quid benefacias, levior pluma est gratia:
Si quid peccatum'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras, sultis, nunc jam:
Quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus,
Ut perderemus corruptorem civium.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Milphio.

EXspecto quo pacto meæ technæ processuræ fient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.
Servire amanti, miseria est; præsertim qui, quod amat, caret.
Attat! e fano recipere video se Syncerastum
Lenonis servum: quid habeat sermonis, auscultabo.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Syncerastus, Milphio.

SAtis spectatum est, deos atque homines ejus negligere gratiam,
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neque perjurior, neque pejor alter usquam est gentium,
Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam cœno collitus.

Ita

Ita me dî ament! vel in lautumiis, vel in piſtrino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro *mea*,
Quam apud lenonem hunc ſervitutem colere. quid illuc eſt genus!
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt! dî voſtram fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quaſi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivũ velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, *ut*ut homo eſt,
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, eſtur, quaſi in popina, haud ſecus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epiſtolas,
Pice ſignatas: nomina inſunt cubitum longis litteris.
Ita vinariorum habemus noſtræ delectum domi.
Mil. Omnia ædepol mira ſunt, niſi herus hunc hæredẽ facit,
Nam is quidem illi ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum auſculto libens.
Sync. Hæc cum hic video fieri, crucior pretiis emtos maxumis,
Apud nos expeculiatos ſervos fieri ſuis heris.
Sed ad poſtremũ nihil apparet. male partum, male diſperit.
Mil. Proinde habet hic orationem, quaſi ipſe ſit frugi bonæ,
Qui ipſus hercle ignaviorem potis eſt facere Ignaviam.
Sync. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vaſa, ubi hoſtiis
Herus nequivit propitiare Venerem ſuo feſto die.
Mil. Lepidam Venerem! *Sync.* nam meretrices noſtræ primis hoſtiis
Venerẽ placavere extemplo. *Mil.* o lepidam Venerẽ denuo!
Sync. Nunc domum ibo. *Mil.* heus! Syncerafte. *Sync.* Synceraſtum qui vocat?
Mil. Tuus amicus. *Sync.* haud amice facis, qui cum onere offeras moram.
Mil. At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi juſſeris.

Ha-

Digitized by Google

Habe rem pactam. *Sync.* si futurum est, do tibi operam hanc. *Mil.* quomodo?
Sync. Ut enim ubi mihi vapulandũ est, tute corium sufferas.
Mil. Apage! *Sync.* nescio quid viri sis. *Mil.* malus sum. *Sync.* tibi sis. *Mil.* te volo.
Sync. At onus urget. *Mil.* at tu appone; & respice ad me. *Sync.* fecero:
Quamquam haud otium est. *Mil.* salvos sis, Synceraște. *Sync.* o Milphio,
Dî omnes deæque ament. *Mil.* quemnã hominem? *Sync.* nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo. *Mil.* quem ament igitur? *Sync.* alium quem*libet*.
Nam nostrorum nemo dignus est. *Mil.* lepide loquere. *Sync.* me decet.
Mil. Quid agis? *Sync.* facio, quod manifesto-mœchi haud ferme solent.
Mil. Quid id est? *Sync.* refero vasa salva. *Mil.* dî te & tuum herum perduint!
Sync. Me non perdent, illum ut perdant. facere possim, si velim,
Meum herum ut perdant; ni mihi metuam, Milphio. *Mil.* quid id est? cedo.
Sync. Malus es. *Mil.* malus sum. *Sync.* male mihi est. *Mil.* memoradum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quoi domi est, quod edis, quod ames affatim,
Neque triobulum ullum amicæ das; & ductas gratiis.
Sync. Diespiter me sic amabit. *Mil.* ut quidem ædepol dignus es.
Sync. Ut ego hanc familiam interire cupio. *Mil.* adde operam, si cupis.
Sync. Sine pennis volare haud facile'st. meæ alæ pennas non habent.
Mil. Nolito ædepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuæ hirquinæ. *Sync.* i in malam rem. *Mil.* ut itaque herus.

Sync.

Sync. Verum enim qui homo eum norit, cito homo pervorti potest.
Mil. Quid jam? *Sync.* quasi tu tacere quidquam potis sis. *Mil.* rectius
Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri.
Sync. Animum inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te noverim. 55
Mil. Crede audacter meo periculo. *Sync.* male credam, & credam tamen.
Mil. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? *Sync.* scio.
Mil. Propter amorem? *Sync.* omnem operam perdis. *Mil.* quid jam? *Sync.* quia doctum doces.
Mil. Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod possiet 59
Facere, faciat male, ejus merito? tū autē si quid tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere. *Sync.* at ego hoc metuo, Milphio.
Mil. Quid est quod metuas? *Sync.* dum hero insidias parem, ne a te perdeam:
Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,
Continuo is me ex Synceraſto crurifragium fecerit. 64
Mil. Numquā ædepol mortalis quisquam fiet e me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enuntiet
Id esse facinus ex te ortum. *Sync.* male credā, & credā tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. *Mil.* Fidei non melius creditur.
Loquere (locus occasioque est) libere: hic soli sumus.
Sync. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. *Mil.* quî id potest? 70
Sync. Facile. *Mil.* fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.
Sync. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. *Mil.* quo modo?
Sync. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. *Mil.* sed quî id credam? *Sync.* quia
Illas emit in Anactorio parvolas, duodeviginti minis
De prædone Siculo. *Mil.* quanti? *Sync.* duodeviginti minis.

Mil. Duas illas? *Sync.* nutricem earum tertiam.
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:
Ingenuas Carthagine ajebat esse. *Mil.* dî vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surreptus fere sexennis: postibi
Qui eum surripuit, huc devexit, meoque hero eum hìc vendidit.
Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.
Sync. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas afferat
Suas populares, liberali caussa. *Mil.* tacitus tace modo.
Sync. Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Mil. Quin prius disperibit, faxo, quam unã calcem civerit.
Ita paratum est. *Sync.* ita dî faxint, ne apud lenonem hunc serviam.
Mil. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si dî volent.
Sync. Ita dî faxint. numquid aliud me morare, Milphio?
Mil. Valeas, beneque ut tibi sit. *Sync.* pol istuc tibi & hero tuo est in manu.
Vale, & hæc cura, clanculum ut sint dicta. *Mil.* non dictum est. vale.
Sync. At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur! *Mil.* lepidus, cum mones:
Et hoc ita fiet. *Sync.* proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
Mil. Potín' ut taceas? *Sync.* taceo, atque abeo. *Mil.* mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. dî immortales meum herum servatum volunt,
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.
Satíne, priusquam unum est injectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes sevocem,
Quæque audivistis modo, nunc si eadem hìc iterem, inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quã hìc sim vobis omnibus.

Dî immortales, *quid malorum*, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est cum me moror.
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendum, quod modo cõcreditum'st,
Et illud autem inserviendum'st consilium vernaculum.
Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo: dum herus adveniat a foro, opperiar domi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hanno-Pœnus loquitur Punice.
(ex emendatione Bocharti, & Petiti.)

N' Yth alonim valonuth sicorath jismacôn sith,
Chy-mlachai jythmu; mitslia mittebariim ischi.
Liphorcaneth yth beni ith jad adi ubinuthai.
Birua rob syllohom alonim vbymisyrtohom.
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon,
Ys sideli; Brim tysel yth chili schontem Liphul.
Vth bin imys dibur thim nocuth nu' Agorastocles.
Ythem aneti hy chyr saely choc; sith naso.
Binni id chi luhilli gubylim lasibit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' ysl' im moncor lu sim.
Et alonim valonoth: seccarati misti attic, umasse,
Conco biti miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchina, anus is.
Hoi cesi, lec po, nasse athid amas, con al emun diber tefe-
lon, ob, uthume:
Cel tum: com ucra: lu enu: & oni mau ose: ubar banthy
ach Aristoclem.
At, assena china soth, el iaeli, cosa lemun diber termi,
cai: upsu aspoti:
Eod eanec lictor bo desi assam limnim coles.
Deos deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut, quod de mea re huc veni, rite venerim.
Measque ut gnatas, & mei fratris filium
Reperire me siritis: dii vostram fidem!
Quæ mihi surreptæ sunt, & fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit.

Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hìc prædicant esse Agorastoclem:
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Agorastocles, Milphio, Hanno.

AIn' tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse iugenuas ambas surrepticias
Carthaginiensis? *Mil.* ajo: &, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres causa manu.
Nam tuum flagitium'st tuas populareis te pati
Servire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.
Han. Pro dî immortales, obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterserunt omnem sorditudinem!
Ag. Si ad eam rem testis habeam, faciam, quod jubes.
Mil. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.
Ag. Incipere multo est, quam impetrare, facilius.
Mil. Sed quænam illæc avis est, quæ huc cum tunicis advenit?
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem ædepol *Punica est* * * *
Servos quidem ædepol veteres antiquosque habet.
Ag. Quî scis? *Mil.* viden' homines sarcinatos consequi?
Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.
Ag. Quid jam? *Mil.* quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeministi Punice?
Ag. Nihil ædepol. nam quî scire potui, dic mihi,

Qui

Digitized by Google

Qui illinc ſexennis perierim Carthagine?
Han. Prò dî immortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.
Mil. Quid ais tu? *Ag.* quid vis? *Mil.* vín' appellem hunc Punice?
Ag. An ſcis? *Mil.* nullus me eſt hodie Pœnus Punior.
Ag. Adi, atque appella, quid velit, quid venerit,
Qui ſit, quojatis, unde ſit: ne parſeris.
Mil. Avo! quojates eſtis? aut quo ex oppido?
Han. Hanno muthumballe bechaedreanech.
Ag. Quid ait? *Mil.* Hannonem ſeſe ait Carthagine?
Carthaginienſem Muthumballis filium.
Han. Avo! *Mil.* ſalutat. *Han.* donni! *Mil.* doni volt tibi
Dare hinc neſcio quid. audin' pollicerier?
Ag. Saluta hunc rurſus Punice verbis meis.
Mil. Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis ſuis.
Han. Me bar bocca. *Mil.* iſtuc tibi ſit potius, quam mihi!
Ag. Quid ait? *Mil.* miſeram eſſe prædicat buccam ſibi.
Fortaſſe medicos nos eſſe arbitrarier.
Ag. Si *ita* eſt, nega eſſe: nolo ego errare hoſpitem.
Mil. Audi tu, ruſen nuco iſtam. *Ag.* ſic volo
Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus ſit. *Mil.* tu qui zonam non habes,
Quid in hanc veniſtis urbem, aut quid quæritis?
Han. Muphurſa. *Ag.* quid ait? *Han.* mivulechianna. *Ag.* quid venit?
Mil. Non audis? mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare ſe velle ædilibus.
Han. Laech lachananim limi nichot. *Ag.* quid nunc ait?
Mil. Ligulas canalis aït ſe advexiſſe & nuces:
Nunc orat, operam ut des ſibi, ut ea veneant.
Ag. Mercator credo eſt. *Han.* Iſam aruinam. *Ag.* quid eſt?
Han. Palum erga decha. *Ag.* Milphio, quid nunc ait?
Mil. Palas vendundas ſibi ait, & mergas datas,
Ut hortum fodiat, atque ut frumentum metat.
Ad meſſim credo miſſus hic quidem tuam.
Ag. Quid iſtuc ad me? *Mil.* certiorem te eſſe volui,

Ne quid clam furtive accepisse censeas.
Han. Muphonnium sucorahim. *Mil.* hem! cave si feceris,
Quod hic te orat. *Ag.* quid ait, aut quid orat? expedi.
Mil. Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.
Han. Gunebel balsamenierasau. *Ag.* narra, quid est?
Quid ait? *Mil.* non hercle nunc quidem quidquam scio.
Han. At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar.
Servom hercle te esse oportet & nequam & malum,
Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.
Mil. At hercle te hominem & sycophantam, & subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bisulcilingua, quasi proserpens bestia.
Ag. Maledicta hinc aufer: linguam compescas face.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te injuste loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.
Han. O mi popularis, salve! *Ag.* & tu ædepol, quisquis es.
Et si quid opus est, quæso, dic; atque impera,
Popularitatis caussa. *Han.* habeo gratiam.
Verum ego hic hospitium habeo: Antidamæ filium
Quæro. commonstra, si novisti, Agorastoclem.
Ecquem adolescentem tu hic novisti Agorastoclem?
Ag. Siquidem Antidamarchi quæris adoptaticium,
Ego sum ipsus, quem tu quæris. *Han.* hem! quid ego audio?
Ag. Antidamæ gnatum me esse. *Han.* si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam, attuli.
Ag. Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo domi.
Han. O mi hospes, salve multum! nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit:
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.
Ag. Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.
Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem:
Inde sum oriundus. *Han.* dî dent tibi omnes, quæ velis.
Quid ais? quî potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti Aetolum patrem?
Ag. Surreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus
Emit,

Emit, & is me sibi adoptavit filium.
Han. Demarcho item ipse fuit adoptaticius.
Sed mitto de illo, & ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meministi tuûm parentum nomina?
Ag. Patris atque matris memini. *Han.* memoradum mihi:
Si novi forte, aut si sunt cognati mihi.
Ag. Ampsigura mater mihi fuit, Jachon pater.
Han. Patrem atque matrem viverent vellem tibi!
Ag. An mortui sunt? *Han.* factum; quod ægre tuli.
Nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me hæredem fecit, cum suum obiit diem,
Quo me privatum ægre patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,
Signum esse oportet in manu læva tibi,
Ludenti puero quod momordit simia.
Ostende, ut inspiciam. aperi. *Ag.* vide. eccum adest.
Mi patrue, salve. *Han.* & tu salveto, Agorastocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
Mil. Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.
Et te moneri numne vis? *Han.* sane volo.
Mil. Paterna oportet reddi filio bona.
Aequom est habere hunc bona, quæ possedit pater.
Han. Haud postulo aliter: restituentur omnia.
Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.
Mil. Facito sis reddas, etsi hìc habitabit tamen.
Han Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.
Mil. Festivom facinus venit mihi in mentem modo.
Han. Quid id est? *Mil.* tua est opus opera. *Han.* dic mihi, quid lubet?
Profecto utéris, ut voles, operam meam.
Quid est negotî? *Mil.* potín' tu fieri subdolus?
Han. Inimico possum. amico insipientia est.
Mil. Inimicus hercle est hujus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Amat a lenone hic. *Han.* facere sapienter puto.
Mil. Leno hìc habitat vicinus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Ei duæ puellæ sunt meretrices servolæ

Sorores: earum hic alteram efflictim perit.
Neque eam incestavit umquam. *Han.* acerba amatio est.
Mil. Nunc leno ludificatur. *Han.* suum quæstum colit.
Mil. Hic illi malam rem dare volt. *Han.* frugi, si id facit.
Mil. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo.
Ut te allegemus: filias dicas tuas,
Surreptasque esse parvolas Carthagine,
Manuque liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ. intellegis?
Han. Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surreptæ sunt parvolæ.
Mil. Lepide hercle assimulas! jam in principio id mihi placet.
Han. Pol magis, quam vellem. *Mil.* heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque & callidum atque subdolum!
Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem.
Han. Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.
Mil. Statura haud magna, corpore aquilo. *Han.* ipsa ea'st.
Mil. Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.
Han. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
Mil. Vin' eam videre? *Han.* filias malo meas.
Sed i, atque evoca illam: si eæ meæ sunt filiæ:
Si illarum est nutrix, me continuo novit.
Mil. Heus! ecquis hic est? nuntiate, ut prodeat
Foras Giddeneme: est, qui illam conventam esse volt.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Giddeneme, Milphio, Hanno, Agorastocles, Puer.

QUis pultat? *Mil.* qui te proxumus est. *Gidd.* quid vis? *Mil.* eho,
Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?
Gidd. Nam quem ego aspicio! prò supreme Juppiter!

He-

Digitized by Google

Herus meus hic quidem eſt, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginienſis. *Mil.* ecce autem mala!
Præſtigiator hic quidem Pœnus probus eſt,
Perduxit omnis ad ſuam ſententiam.
Gidd. O mi here, ſalve! Hanno, inſperatiſſume
Mihi tuiſque filiis, ſalve. atque eho!
Mirari noli, neque me contemplarier.
Cognoſtín' Giddenemen ancillam tuam?
Han. Novi. ſed ubi ſunt meæ gnatæ? id ſcire expeto.
Gidd. Apud ædem Veneris. *Han.* quid ibi faciunt? dic mihi.
Gidd. Aphrodiſia hodie Veneris eſt feſtus dies:
Oratum ierunt deam, ut ſibi eſſet propitia.
Mil. Pol ſatis ſcio impetrarunt, quando hic hic adeſt.
Ag. Eho an hujus ſunt illæ filiæ? *Gidd.* ita, ut prædicas:
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc adveniſti hodie in ipſo tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentque indignum genere quæſtum corpore.
Puer. Handones illi havon bene ſi illi in muſtine.
Gidd. Me ipſi & eneſte dum & alamna ceſtinum.
Ag. Quid illi locuti ſunt inter ſe? dic mihi.
Mil. Matrem ſalutat hic ſuam, hæc autem hunc filium.
Han. Tace atque parce muliebri ſupellectili.
Ag. Quæ ea eſt ſupellex? *Han.* clarus clamor ſine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem ſimul
Jube abire hanc ad te. *Ag.* fac, quod imperat.
Mil. Sed quis illas tibi monſtrabit? *Ag.* ego doctiſſume.
Mil. Abeo igitur. *Ag.* facias modo, quam memores, ma-
velim.
Patruo advenienti cœna curetur volo.
Mil. Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atque ad robuſtum codicem.
Ego faxo hoſpitium hoc leviter laudabitis.
Ag. Audín 'tu, patrue? dico, ne dictum neges:
Tuam mihi majorem filiam deſpondeas.
Han. Pactam rem habeto. *Ag.* ſpondeſne igitur?
Han. ſpondeo.

Ag.

Digitized by Google

Ag. Mi patrue, ſalve! nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc, patrue, ſi vis tuas videre filias,
Me ſequere. *Han.* jamdudum equidem cupio, & te ſequor.
Ag. Quid ſi eamus illis obviam? *Han.* at ne inter vias
Præterbitamus, metuo. magne Juppiter,
Reſtitue certas mihi ex incertis nunc opes.
Ag. Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipſas. *Han.* hæccine ſunt meæ filiæ!
Quantæ e quantillis jam ſunt factæ! *Ag.* ſcin' quid eſt?
Græcæ ſunt hæ columnæ; ſuſtolli ſolent:
Mil. Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
Id eventurum eſſe & ſeverum & ſerium,
Ut hæc inveniantur hodie eſſe hujus filiæ.
Ag. Pol iſtud quidem jam certum eſt. tu iſtos, Milphio,
Abduce intro: nos haſce hic præſtolabimur.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Anteraſtilis, Adelphaſium, Agoraſtocles, Hanno-Pœnus.

FUit hodie operæ pretium ejus, qui amabilitati animum adjiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo viſere venit.
Deamavi ecaſtor illic ego hodie lepidiſſuma munera meretricum,
Digna diva venuſtiſſuma Venere: neque contemſi ejus opus hodie;
Tanta ibi copia venuſtatum aderat, in ſuo quæque loco ſita munde.
Arabius murrhinuſque omnis odor complebat. haud ſordere viſus eſt
Feſtus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas

Atti-

Attinuit, præpotentes, pulchræ, pacisque potentes, soror, fuimus:
Neque ab juventute ibi irridiculo habitæ: quod pol, soror, ceteris omnibus factum est.
Ad. Malim istuc aliis ita videatur, quam uti tu te, soror, collaudes. *Ant.* spero equidem.
Ad. Et pol ego; cum, ingeniis quibus sumus atque aliæ, cognosco.
Eo sumus gnatæ genere, ut deceat nos esse a culpa castas.
Han. Juppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem ævum,
Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quæso,
Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasque e patria
Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut esse sciam pietati.
Ag. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.
Han. Tace quæso. *Ag.* ne lacruma, patrue.
Ant. Ut volupe'st homini, mea soror, si quod agit, cluet victoria!
Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.
Ad. Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obsecro,
Si tibi illic non os oblitum est fuligine?
Ag. O patrue, o patrue mi patruissume!
Han. Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.
Ag. At enim volo hoc agas. *Han.* at enim ago istuc. *Ag.* patrue mi patruissume.
Han. Quid est? *Ag.* est lepida & lauta: ut sapit!
Han. Ingenium patris habet, quod sapit.
Ag. Quæ res? jam diu ædepol sapientiam tuam abusa est hæc quidem.
Nunc hinc sapit, hinc sentit: quidquid sapit, amore meo *sapit*.

Ad. Non eo ſumus genere prognatæ, tametſi ſumus ſervæ, ſoror,
Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quiſquam irrideat.
Multa ſunt mulierum vitia: ſed hoc e multis maxumũ eſt,
Cum ſibi nimis placent, nimiſque operam *dant* ut placeant viris.
Ant. Nimiæ voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt, ſoror,
Quodque haruſpex de ambabus dixit. *Ag.* velim de me aliquid dixerit.
Ant. Nos fore invito domino noſtro diebus paucis liberas.
Id ego niſi quid dî aut parentes faxint, quid ſperèm, haud ſcio.
Ag. Mea fiducia hercle haruſpex, patrue, his promiſit, ſcio,
Libertatem, quia me amare hanc ſcit. *Ad.* ſoror, ſequere hac. *Ant.* ſequor.
Han. Priuſquam abitis, vos volo ambas. niſi piget, cõſiſtite.
Ad. Quis revocat? *Ag.* qui bene volt vobis facere. *Ad.* facere occaſio eſt.
Sed quis homo eſt? *Ag.* amicus vobis. *Ad.* qui quidem non inimicus eſt.
Ag. Bonus eſt hic homo, mea voluptas. *Ad.* pol iſtum malim, quam malum.
Ag. Siquidem amicitia eſt habenda, cum hoc habenda eſt. *Ad.* haud precor.
Ag. Multa bona vobis facere volt. *Ad.* bonus bonis beneſeceris.
Han. Gaudio ero vobis. *Ad.* at ædepol nos voluptati tibi.
Han. Libertatique. *Ad.* iſto pretio tuas nos facile feceris.
Ag. Patrue mi, ita me dî amabunt, ut ego, ſi ſim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam foras.
Ut pudice verba fecit! cogitate, & commode!
Ut modeſte orationem præbuit! certo hæc mea eſt.
Han. Sed ut aſtu ſum aggreſſus ad eas! *Ag.* lepide hercle atque commode.

Han. Pergo etiam tentare? *Ag.* in pauca confer: sitiunt qui sedent.
Han. Quid istic, quod faciundum est, cur non agimus? in jus vos voco.
Ag. Nunc tene, patrue. *Han.* tu, frugi si bonæ es. *Ag.* vin' ego hanc apprehendam? *Han.* tene.
Ad. An patruus est, Agorastocles, tuus hic? *Ag.* jam faxo scibis.
Nunc pol ego te ulciscar probe; nam faxo mea eris sponsa.
Han. Ite in jus, ne moramini. *Ant.* antestare me, atq; duce.
Ag. Ego te antestabor. postea hanc amabo, atq; amplexabo:
Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.
Han. Moramini: in jus vos voco, nisi honestiu'st prehendi.
Ad. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? *Ag.* dice tu illi.
Ad. Etiã me meæ latrant canes? *Ag.* at tu hercle alludiato:
Dato mihi pro offa savium, pro osse linguam objicito:
Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.
Han. Ite, si itis. *Ad.* quid nos fecimus tibi? *Han.* fures estis ambæ.
Ad. Nosne tibi? *Han.* vos, inquam. *Ag.* atque ego scio. *Ad.* quid furti est id? *Ag.* hunc rogato.
Han. Quia annos multos filias meas celavistis clam me:
Atque equidem ingenuas, liberas, summoq; genere gnatas.
Ad. Numquã mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.
Ag. Da pignus, ni nunc perjures, in savium, uter utri det.
Ad. Nihil tecum ago, abscede obsecro. *Ag.* atque hercle mecum agendum est.
Nam hic patruus meus est: pro hoc mihi patronus sim necesse est.
Ei prædicabo, quomodo vos furta faciatis multa:
Quoque modo hujusce filias apud vos habeatis servas,
Quas vos ex patria liberas surreptas esse scitis.
Ad. Ubi sunt eæ? aut quæ sunt, obsecro? *Ag.* satis sunt maceratæ.
Han. Quin eloquar. *Ag.* censeo hercle, patrue. *Ad.* misera timeo, quid

Hoc

Hoc ſit negotii, mea ſoror! ita ſtupida ſine animo aſto.
Han. Advortite animũ, mulieres: primum, ſi id fieri poſſit,
Ne indigna indignis dî darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi dî dant, vobis voſtræque matri,
Eas dîs eſt æquum gratias nos agere ſempiternas,
Cum noſtrã pietatem approbant decorantq; dî immortales.
Vos meæ eſtis ambæ filiæ: & hic eſt cognatus voſter:
Hujuſce fratris filius, Agoraſtocles. *Ad.* amabo,
Num hi falſo oblectant gaudio nos? *Ag.* at me ita dii ſervẽt,
Ut hic pater eſt voſter. date manus. *Ad.* ſalve, inſperate nobis
Pater: te complecti nos ſine. *Han.* cupitæ atque exſpectatæ.
Ant. Pater, ſalve: ambæ filiæ ſumus: amplectamur ambæ.
Ag. Quis me amplectetur poſtea? *Han.* nunc ego ſum fortunatus:
Multorum annorum miſerias nunc hac voluptate ſedo.
Ad. Vix hoc videamur credere. *Han.* magis quî credatis dicam:
Nam voſtra nutrix primum me cognovit. *Ad.* ubi ea, amabo, eſt?
Han. Apud hunc eſt. *Ag.* quæſo, quî lubet tam diu tenere collum,
Priuſquam te mihi deſponderit? *Ad.* omitto. *Ag.* ſperata, ſalve. *Ad.* omitte
Salutem. *Ag.* & tu altera. *Ant.* nolo ego iſtuc: enicas me.
Han. Condamus alter alterum ergo in nervom brachialem.
Quibus nunc in terra melius eſt? *Ag.* eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, ô Zeuxis pictor!
Cur numero eſtis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujuſmodi tractare exẽpla.
Han. Dî deæque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
Cum hac me lætitia tanta & tantis affeciſtis gaudiis,
Ut meæ gnatæ ad me redirent in poteſtatem meam.
Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag. Patrue, facito in memoriam habeas, tuam majorẽ filiam
Mihi te deſpondiſſe. *Han.* memini. *Ag.* & dotis quid promiſeris.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA V.

Anthemonides, Adelphasium, Anterastilis, Hanno, Agorastocles.

SI ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurræ ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus:
Ubi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim quidquam datur:
Pro minore parte prandii pignus cepi, abii foras.
Si dedero, ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim!
Jam pol ego illam pugnis totam faciam,ut sit morula;
Ita replebo atritate, atrior multo ut siet,
Quam Aegyptii,aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.
Ad. Tene sis me arcte,mea voluptas: male ego metuo miliös.
Mala illa bestia est: ne forte me auferat pullum tuum.
Anter. Ut nequeo te satis complecti, mi pater! *Anthem.*ego me moror.
Propemodum hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cũ tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satín' ego oculis cerno? estne illæc mea amica Anterastilis?
Et ea certo est! jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via!
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Africam.
Heus tu! tibi dico, mulier, ecquid te pudet?

Quid

Quid tibi negotii autem eſt cum iſtac , dic mihi ?
Han. Adoleſcens, ſalve ! *Anthem.* nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi hanc digito tactio eſt ? *Han.* quia mihi lubet .
Anthem. Lubet? *Han.* ita dico . *Anthem.* ligula, i in malam crucem .
Túne hìc amator audes eſſe , hallex viri ?
Aut contrectare , quod mares homines amant ?
Deglupta mænas , Sarrapis ſementium ,
Maſtruga , ἅλς ἀγορᾶς , ἅμα : tum autem plenior
Allî , ulpicique , quam Romani remiges .
Ag. Num tibi , adoleſcens , malæ , aut dentes pruriunt ,
Qui huic es moleſtus , an malam rem quæritas ?
Anthem. Cur nõ adhibuiſti, dum iſtæc loquereris, tympanũ?
Nam te cinædum eſſe arbitror magis , quam virum .
Ag. Scín' , quam cinædus ſum ? ite iſtinc, ſervi , foras :
Efferte fuſtis . *Anthem.* heus tu ! ſi quid per jocum
Dixi , nolito in ſerium convortere .
Anter. Quid tibi lubido eſt , obſecro , Anthemonides ,
Loqui inclementer noſtro cognato & patri ?
Nam hic noſter pater eſt : hic nos cognovit modo ;
Et hunc ſui fratris filium . *Anthem.* ita me Juppiter
Bene amet , bene factum ! gaudeo , & volupe'ſt mihi ,
Siquidem *quid* lenoni obtigit magni mali ;
Cumque e virtute vobis fortuna obtigit .
Anter. Credibile ecaſtor dicit : crede huic , mi pater .
Han. Credo . *Ag.* & ego credo. ſed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum , eccum video , ſe recipit domum .
Han. Quis hic eſt ? *Ag.* utrumvis eſt , & leno & Lycus .
In ſervitute hic habuit filias tuas .
Et mihi hic auri fur eſt . *Han.* bellum hominem , quem noveris .
Ag. Rapiamus in jus . *Han.* minume . *Ag.* quapropter ? *Han.* quia
Injuriarum multam dici ſatius eſt .

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Lycus, Agoraſtocles, Hanno, Anthemonides.

DEcipitur nemo, mea quidem ſententia,
Qui ſuis amicis narrat recte res ſuas:
Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me ſuſpendam, ne addicar Agoraſtocli.
Ag. Leno, eamus in jus. *Lyc.* obſecro te, Agoraſtocles,
Suſpendere ut me liceat. *Han.* Leno, in jus te voco.
Lyc. Quid tibi mecum autem? *Han.* quia haſce ajo liberas
Ingenuaſque eſſe filias ambas meas,
Quæ ſunt ſurreptæ cum nutrice parvolæ.
Lyc. Jampridem equidem iſtuc ſcivi, & miratus fui,
Neminem venire, qui iſtas aſſereret manu.
Meæ quidem profecto non ſunt. *Ant.* Leno, in jus eas.
Lyc. De prandio tu dicis. debetur, dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus eſt. *Lyc.* ſume hinc quidem.
Han. Et mihi ſuppliciis multis. *Lyc.* ſume hinc quid lubet.
Ant. Et mihi quidem mina argenti. *Lyc.* ſume hinc quid lubet.
Collo rem ſolvam jam omnibus, quaſi bajolus.
Ag. Numquid recuſas contra me? *Lyc.* advorſum quidem.
Ag. Ite igitur intro, mulieres. ſed patrue mi,
Tuam, ut dixiſti, mihi deſponde filiam.
Han. Haud aliter auſim. *Ant.* bene vale. *Ag.* & tu bene vale.
Ant. Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.
Lyc. Perii hercle! *Ag.* immo haud multo poſt, cum in jus veneris.
Lyc. Quin egomet tibi me addico. quid Prætore opus eſt?
Verum obſecro te, ut liceat ſimplum ſolvere.
Trecentos Philippos, credo, corradi poteſt:
Cras auctionem faciam. *Ag.* tantiſper quidem,
Ut ſis apud me lignea in cuſtodia.

Lyc.

Lyc. Fiat. *Ag.* sequere intro, patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem, hujus malo, & nostro bono.
Multum valete. multa verba fecimus.
Malum postremo hoc omne ad Lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum Fabulæ,
Si placuit, plausum postulat Comœdia.

POENULO SUPPOSITA.

Post actus V. scenam VI. & ultimam, adjecerunt Vett. Editt. sequentem scenam.

Agorastocles, Lycus, Hanno, Adelphasium, Anterastilis, Anthemonides.

Quam rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirare, mulieres quod eum sequuntur: modo cognovit filias
Suas esse basce ambas. Lyc. *hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.*
Unde ha perierunt? Ag. *domo Carthaginienses sunt.* Lyc. *at ego sum perditus.*
Illud ego metui semper, ne cognosceret eas aliquis: quod nunc factum est.
Va misero mibi! periere, opinor, duodeviginti minæ, quî hasce emi.
Ag. *Et tu ipse periisti, Lyce: Carthaginienses sunt.* Lyc. *at ego sum perditus.* Han. *quis hic est?*
Utrumvis est vel Leno, vel Lycus, in servitute hic qui filias habuit duas.
Ag. *Et mihi auri fur est.* Han. *bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem*
Te esse semper credidi: verum etiam furacem, qui nôrunt magis. Lyc. *accedam.*
Per ego te tua genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo,

Quan-

Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, & vostro subveniatis supplici.
Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & exspectabam, si quis eas assereret manu.
Nam meæ prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:
Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.
Ag. Quod mihi par facere, tamen egomet consulam. omitte genua. Lyc. mitto,
Si ita sententia est. Ag. heus tu leno. Lyc. quid lenonem vis inter negotium?
Ag. Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere. Lyc. dii
Meliora faxint. Ag. sic est, video: cœnabis foris: aurum, argentum, collum,
Leno, tris res nunc debes simul. Han. quid me hac re facere deceat, egomet
Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:
Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient. Ad. mi pater,
Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro. Ant. ausculta sorori.
Abi, disjunge inimicitias cum improbo. Han. hoc agesis, leno: quamquam ego te
Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum. Ag. neque si aurum mihi reddas, mecum,
Leno, quando ex nervo emissus compingare in carcerem. Lyc. jam autem ut solet.
Ego, Pœne, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus advorsum
Animi tui sententiam; id uti ignoscas, quæso: & cum istas invenisti filias,
Ita me dii ament, mihi volupta 'st. Han. ignosco, & credo tibi.
Anth. Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi mnam.

Lyc. *Vin' tibicinam meam habere?* Anth. *nihil moror tibicinam: nescias,*
Utrum ei majores buccæ, an mammæ fient. Lyc. *dabo, quod placeat.*
Ag. *Cura.* Lyc. *aurum cras ad te referam tuum.* Ag. *facito in memoria habeas.*
Lyc. *Miles, sequere me.* Anth. *ego vero sequor.* Ag. *quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas*
Carthaginem? nam tecum una ire certum est. Han. *ubi primum potero,*
Illico. Ag. *dum auctionem facio, hic opus est, aliquos ut maneas dies.*
Han. *Faciam ita, ut vis.* Ag. *agesis, eamus; nos curemus. Plaudite.*

FINIS POENULI.

M. ACCII PLAUTI
PERSA.

Dramatis Personæ.

TOXILUS,) *servi.*
SAGARISTIO,)
SATURIO, *parasitus.*
SOPHOCLIDISCA, *ancilla.*
LEMNISELENE, *meretrix.*
PAEGNIUM, *puer.*
VIRGO.
DORDALUS, *leno.*

ARGUMENTUM.

PRofecto domino suos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu,
Raptamque ut emeret de prædone virginem,
Subornata suadet sui parasiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Toxilus, Sagaristio.

QUi amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superavit ærumnis is suis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim,
Quam cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo;
Nec quidquam, nisi, Non est, sciunt mihi respondere, quos rogo. 6
Sag. Qui hero suo servire volt bene servos servitutem,
Næ ædepol illum multa in pectore suo collocare oportet,

Quæ hero placere censeat præsenti atque absenti suo.
Ego neque libenter servio, neq; satis sum hero ex sententia:
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen, 11
Quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat.
Quis illic est, qui contra me astat? *Tox.* quis hic est, qui contra me astat?
Similis est Sagaristionis. *Sag.* Toxilus hic quidem meus amicus est.
Tox. Is est profecto. *Sag.* eum esse opinor. *Tox.* congrediar. *Sag.* contra aggrediar. 15
Tox. O Sagaristio, dî ament te! *Sag.* o Toxile, dabunt dî quæ exoptes.
Ut vales? *Tox.* ut queo. *Sag.* quid agitur? *Tox.* vivitur.
Sag. Satín' ergo ex sententia? *Tox.* si eveniunt quæ exopto, satis.
Sag. Nimis stulte amicis utere. *Tox.* quid jam? *Sag.* quia jam imperare oportet. 19
Tox. Mihi quidē tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.
Sag. Negotium ædepol *fuit.* *Tox.* ferreum fortasse. *Sag.* plusculum annum
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.
Tox. Vetus jam istæc militia est tua. *Sag.* satín' tu usque valuisti? *Tox.* haud probe.
Sag. Ergo ædepol palles. *Tox.* saucius factus sum: in Veneris prœlio 24
Sagitta Cupido cor meum trāsfixit. *Sag.* jā servi hic amant?
Tox. Quid ergo faciam? dîsne advorser? quasi Titani cum dîs belligerem,
Quibus sat esse non queam?
Sag. Vide modo, ulmeæ catapultæ tuū ne transfigant latus.
Tox. Basilice agito eleutheria. *Sag.* quid jam?
Tox. Quia herus peregre est. *Sag.* aín'tu, peregre est? 30
Tox. Si tute tibi bene esse potes pati, veni; vives mecum,
Basilico accipiere victu. *Sag.* vah! jam scapulæ pruriunt,
Quia te istæc audivi loqui. *Tox.* sed hoc me unum excruciat.
Sag. Quidnam id est? *Tox.* hæc dies summa hodie est, mea amica sítne libera,
An

Digitized by Google

An sempiternam servitutem serviat. *Sag.* quid nunc vis ergo?
Tox. *Facere amicum* tibi me potis es sempiternum. *Sag.* quemadmodum?
Tox. Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age! si benignus, subveni.
*Sag.*Qua confidentia rogare tu a me argentum tantũ audes,
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. *Tox.* siccine hoc te mihi facere? *Sag.* quid faciam? *Tox.* rogasne?
Alicunde exora mutuum. *Sag.* tu fac idem, quod rogas me.
Tox. Quæsivi, nusquam repperi. *Sag.* quæram equidem, si quis credat.
Tox. Nempe habeo in mundo. *Sag.* si id domi esset mihi, jam pollicerer:
Hoc meum est, ut faciam sedulo. *Tox.* quidquid erit, recipe te ad me.
Sag. Quære tamen. ego item sedulo, si quid erit, *fac*iam ut scias.
Tox. Obsecro te; resecro! operam da hanc mihi fidelem. *Sag.* ah! odio me enicas.
Tox. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.
Sag. At pol ego abs te concessero. *Tox.* jamne abis? *Sag.* bene ambulato.
Sed recipe te quam primum potes: cave fuas mihi in quæstione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Saturio.

VEterem atque antiquom quæstum *meum alimoniæ*
Servo atque obtineo, & magna cum cura colo.

Nam numquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edére alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor!
Nam publicæ rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quæsti; animus induci potest,
Eum esse civem & fidelem & bonum:
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitor;
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rursus injiciat manum,
Uti æquâ parti prodeant ad Tresviros:
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias,
Quieverint recte, necne: num insuerit febris,
Opertæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Toxilus, Saturio.

OMnem rem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, quojus mihi auxilio est opus.
Simulabò quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque approperate ocyus.
Ne mihi moræ sit quidquam, ubi ego intro advenero.

Com-

Commifce mulfum ; ftruthea colutheaque appara
Bene ut in fcutris concaleant , & calamum injice .
Jam pol ille hìc aderit , credo , congerro meus .
Sat. Me dicit , euge ! *Tox.* lautum credo a balneis
Jam hic affuturum . *Sat.* ut ordine omnem rem tenet !
Tox. Collyræ facite ut madeant & colliphia :
Ne mihi incocta detis . *Sat.* rem loquitur meram !
Nihil funt crudæ , nifi quas madidas glutias .
Tum nifi cremore craffo eft jus collyricum ;
Nihil eft macrum illud , epicrocum , pellucidum :
Quafi juream effe jus decet collyricum .
Nolo , in veficam quod eat , in ventrem volo .
Tox. Prope me hìc nefcio quis loquitur . *Sat.* o mi Juppiter
Terreftris , te coepulonus compellat tuus .
Tox. O Saturio , opportune advenifti mihi .
Sat. Mendacium ædepol dicis , atque haud te decet :
Nam Efurio venio , non advenio Saturio .
Tox. At edis ! nam jam intus ventris fumant focula .
Calefieri juffi reliquias . *Sat.* pernam quidem
Jus eft apponi frigidam poftridie .
Tox. Ita fieri juffi . *Sat.* ecquid alecis ? *Tox.* vah ! rogas ?
Sat. Sapis multum ad Genium . *Tox.* fed ecquid meminifti , herè
Qua de re ego tecum mentionem feceram ?
Sat. Memini : ut muræna & conger ne calefierent .
Nam nimio melius oppectuntur frigida .
Sed quid ceffamus prœlium committere ?
Dum mane eft , omnes effe mortalis decet .
Tox. Nimis pæne mane'ft . *Sat.* mane quod tu occœperis
Negotium agere , id totum procedit diem .
Tox. Quæfo animum advorte: hoc enim jã here narravi tibi,
Tecumque oravi , ut nummos fexcentos mihi
Dares utendos mutuos . *Sat.* memini & fcio ,
Et te me orare , & mihi non effe quod darem .
Nihili parafitus eft , quoi argentum domi eft .
Lubido extemplo cœpere eft convivium ,
Tuburcinari de fuo , fi quid domi eft .

Cyni-

Cynica esse e gente oportet parasitum probe :
Ampullam , strigilem , scaphium , soccos , pallium ,
Marsupium habeat ; inibi paullum præsidii ,
Quî familiarem suam vitam oblectet modo .
Tox. Jam nolo argentum ; filiam utendam tuam
Mihi da . *Sat.* numquam ædepol quoiquam etiam utendam dedi .
Tox. Non ad istoc, quod tu insimulas . *Sat.* quid eam vis ?
Tox. scies .
Quia forma lepida & liberali est . *Sat.* res ita'st .
Tox. Hic leno neque te novit, neque gnatam tuam .
Sat. Me ut quisquam nôrit , nisi ille qui præbet cibum ?
Tox. Ita est . hôc tu mihi reperire argentum potes .
Sat. Cupio hercle . *Tox.* tum tu me sine illam vendere .
Sat. Tun' illam vendas ? *Tox.* immo alium allegavero
Qui vendat , qui esse se peregrinum prædicet .
Siquidem hic leno nondum sex menses Megaribus
Huc est cum commigravit . *Sat.* pereunt reliquiæ .
Posterius istuc tamen potest . *Tox.* scin' quam potest ?
Numquam hercle hodie hic prius edis (ne frustra sis)
Quam te hoc facturum , quod rogo , affirmas mihi .
Atque nisi gnatam tecum huc jam , quantum potest ,
Adducis , exigam hercle ego te ex hac decuria .
Quid nunc ? quid est ? quin dicis , quid facturus sis ?
Sat. Quæso , hercle , me quoque etiam vendas , si lubet ,
Dum saturum vendas . *Tox.* hoc si facturus , face .
Sat. Faciam equidem , quæ vis . *Tox.* bene facis , propera , abi domum :
Præmonstra docte , præcipe astu filiæ ,
Quid fabuletur , ubi se natam prædicet ;
Qui sibi parentes fuerint , unde surrepta sit ;
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet :
Et ut affleat , cum ea memoret . *Sat.* etiam tu taces ?
Ter tanto pejor ipsa est , quam illam tu esse vis .
Tox. Lepide hercle dicis . sed scin' , quid facias ? cape
Tunicam atque zonam , & chlamydem afferto & causiam ,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat . *Sat.* heu! probe .

Tox. Quasi sit peregrinus. *Sat.* laudo. *Tox.* & tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sat. Πόθεν ornamenta? *Tox.* abs chorago sumito.
Dare debet: præbenda Aediles locaverunt.
Sat. Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.
Tox. Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.
Sat. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.
Tox. Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Sophoclidisca, Lemniselene.

Satis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam
Esse abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere
Una. me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum interim, credo,
Cuculus si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe litteras sciret,
Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.
Potín' ut taceas? potín' ne moneas? memini & scio, & calleo, & commemini.
Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi
Ut sit, faciam. *Lemn.* miser est, qui amat.
Soph. Certo is quidem nihili est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?

Ire

Digitized by Google

Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera mea opera ocyus ut sit.
Conveniam hunc Toxilum : ejus aures,quæ mandata sunt, onerabo.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Toxilus, Pægnium, Sophoclidisca.

SAtín' hæc tibi sunt plana & certa ? satín' hæc meministi & tenes ?
Pæg. Melius, quam qui docuisti. *Tox.* aín' vero, verbereum caput ?
Pæg. Ajo enimvero. *Tox.* quid ergo dixi ? *Pæg.* ego recte apud illam dixero.
Tox. Non ædepol scis. *Pæg.* da hercle pignus, ni omnia memini & scio.
*Tox.*Equidẽ si scis tute,quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum. *Pæg.*audacter! si lubido est perdere.
Tox. Bona pax sit potius. *Pæg.* tum tu igitur sine me ire. *Tox.* & jubeo & sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illî censeam.
Pæg. Faciam. *Tox.* quo ergo is nunc ? *Pæg.* domum : uti domi sim, cum illî censeas.
Tox. Scelus tu pueri es : atque ob istam rem ego aliquî te peculiabo.
Pæg. Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.
Nec subigi queantur umquã,ut pro ea fide habeant judicẽ.
Tox. Abi modo. *Pæg.* ego laudabis saxo. *Tox.* sed has tabellas, Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ jussi, nuntiato.
Soph. Cesso ire ego, quo missa sum ?
Pæg. Eo ego. *Tox.* i sane : ego domum ibo : face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo. *Pæg.* istuc marinus passer per Circum solet.

Illic

Illic abiit hinc intro huc. sed quis hæc, quæ me advorsum incedit?
Soph. Pægnium hic quidem est. *Pæg.* Sophoclidisca hæc peculiaris est ejus,
Quo ego sum missus. *Soph.* nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur.
Compellabo. *Pæg.* commorandum'st *mihi* apud hāc obicem.
Soph. Pægnium, deliciæ pueri, salve! quid agis? ut vales?
Pæg. Sophoclidisca, dî me amabunt. *Soph.* quid me? utrum? *Pæg.* hercle *nescio*.
Sed si, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, & faciant male.
Soph. Mitte male loqui. *Pæg.* cum, ut digna es, dico, bene, non male loquor.
Soph. Quid agis? *Pæg.* feminam scelestam te astans contra contuor.
Soph. Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.
Pæg. Quid mali facio? aut cui male dico? *Soph.* cui pol cumque occasio est.
Pæg. Nemo homo umquam ita arbitratus est. *Soph.* at pol multi esse ita sciunt.
Pæg. Heja! *Soph.* heja! *Pæg.* tuo ex ingenio mores alienos probas.
Soph. Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiæ.
Pæg. Satis jam dictum habeo. *Soph.* sed quid tu? confitere, ut te autumo?
Pæg. Fatear, si ita sim. *Soph.* jam abi, vicisti. *Pæg.* abi nunc jam. *Sopb.* ergo hoc mihi expedi,
Quo agis? *Pæg.* quo tu? *Soph.* dic tu: prior rogavi. *Pæg.* at post scies.
Soph. Eo ego hinc haud longe. *Pæg.* & quidem ego haud longe. *Soph.* quo ergo, scelus?
Pæg. Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, scies.
Soph. Numquam ecastor hodie scibis, priusquam ex te audivero.

Pæg.

Pæg. Itane eſt? *Soph.* itane eſt? *Pæg.* mala es. *Soph.* ſceleſtus. *Pæg.* decet me. *Soph.* me quidem haud decet.
Pæg. Quid ais? certumne eſt celare, quo iter facias, peſſuma?
Soph. Offirmâſtin' occultare, quo te immittas, peſſume?
Pæg. Par pari reſpondes dicto: abi jam, quando ita certa res eſt.
Nihil facio ſcire. valeas. *Soph.* aſta. *Pæg.* at propero. *Soph.* & pol ego item.
Pæg. Ecquid habes? *Soph.* ecquid tu? *Pæg.* nihil equidem. *Soph.* cedo manum ergo. *Pæg.* eſtne hæc manus?
Soph. Ubi illa altera eſt furtifica læva? *Pæg.* domi. eccam! huc nullam attuli.
Soph. Habes neſcio quid. *Pæg.* ne me attrecta, ſubigitatrix. *Soph.* ſin te amo?
Pæg. Male operam locas. *Soph.* quî? *Pæg.* quia enim nihil amas, cum ingratum amas.
Soph. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:
Ne, ubi capillus verſipellis fiat, fœde ſemper ſervias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. *Pæg.* at confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo. *Soph.* quid jam? *Pæg.* quia peritæ prædico.
Sed ego ceſſo. *Soph.* mane. *Pæg.* moleſta es. *Soph.* ero quoque, niſi ſcio,
Quo agas te. *Pæg.* ad vos. *Soph.* & pol ego ad vos. *Pæg.* quid eo? *Soph.* quid id ad te attinet?
Pæg. Enim non ibis nunc viciſſim, niſi ſcio. *Soph.* odioſus es. *Pæg.* lubet.
Numquam hercle iſtuc exterebrabis tu, ut ſis pejor, quam ego ſiem.
Soph. Malitia certare tecũ, miſeria eſt. *Pæg.* merx tu mala es.
Soph. Quid eſt, quod metuas? *Pæg.* idem iſtuc, quod tu. *Soph.* dic ergo, *quid eſt?*
Pæg. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.

Soph.

Soph. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face!
Fide data credamus. *Pæg.* novi! omnes sunt lenæ levifidæ:
Neque tippulæ levius pondus est quam fides lenonia.
Soph. Dic, amabo! *Pæg.* dic, amabo! *Soph.* nolo ames. *Pæg.* facile impetras.
Soph. Tecum habeto. *Pæg.* & tu hoc taceto. *Soph.* tacitum erit. *Pæg.* celabitur.
Soph. Toxilo has fero tabellas tuo hero. *Pæg.* abi! eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.
Soph. Quid istic scriptum? *Pæg.* juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi fortasse blanda verba. *Soph.* abeo. *Pæg.* at ego abiero. *Soph.* ambula.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sagaristio.

JOvi opulento, incluto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo:
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti sibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.
Stultus, qui hoc mihi daret argentũ, cujus ingeniũ noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar. boves quos emerem, non erant.

Nunc

Digitized by Google

Nunc & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona faciam.
Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax, tax, tergo meo erit! non curo.
Nũc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.
Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. quid faciet mihi?
Verberibus cædi jusserit; compedes imponi. vapulet!
Ne sibi me credat supplicẽ fore, væ illi! mihi jam nihil novi
Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxili puerum Pægnium eccum.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Pægnium, *Sagaristio*.

PEnsum meum, quod datum'st, confeci. nunc propero domum. *Sag.* mane, etsi
Properas, Pægnium, ausculta. *Pæg.* emere oportet, quem tibi obedire velis.
Sag. At sta. *Pæg.* exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,
Qui nunc sic tam es molestus. *Sag.* scelerate, etiam respicis?
Pæg. Scio ego, quid sim ætatis, eo istuc maledictum impune auferes.
Sag. Ubi Toxilus est tuus herus? *Pæg.* ubi illi libet: neque te consulit.
Sag. Etiamne dicis, ubi sit, venefice? *Pæg.* nescio, inquam, ulmitriba tu.
Sag. Maledicis majori. *Pæg.* prior promeritus, perpetiare.
Servam operam, linguam liberam herus me jussit habere.
Sag. Dicisne mihi, ubi sit Toxilus? *Pæg.* dico. ut perpetuo pereas!
Sag. Cædere hodie tu restibus. *Pæg.* tua quidem, cucule, caussa:

Non

Non hercle si os perciderim tibi, metuam, morticine.
Sag. Video ego te! jam incubitatus es. *Pæg.* ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratis. *Sag.* confidens! *Pæg.* sum hercle vero.
Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.
Sag. Potín', ut molestus ne sies? *Pæg.* quod dicis, facere non quis.
Sag. Abi in malam rem. *Pæg.* at tu domum: nam ibi tibi parata præs est.
Sag. Vadatur hic me. *Pæg.* utinam vades desint; in carcere ut sis!
Sag. Quid hoc? *Pæg.* quid est? *Sag.* etiam, scelus, male loquere? *Pæg.* tandem ut liceat,
Cum servos sis, servom tibi maledicere. *Sag.* itane? specta,
Quid dedero. *Pæg.* nihil: nam nihil habes. *Sag.* dî deæque me omnes perdant,
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
Pæg. Amicus sum. eveniant volo tibi quæ optas, atq; id fiat:
Tu me defigas; te cruci ipsum propediem affigent alii.
Sag. Quin te dî deæq;! scis, quid hinc porro dicturus fuerim,
Ni linguæ moderari queam. potín' abeas? *Pæg.* abigis facile.
Nam umbra mea intus vapulat. *Sag.* ut istunc dî deæque perdant!
Tamquam proserpens bestia, est bilinguis & scelestus.
Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite. eccere autem,
Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Sophoclidisca.

PAratum jam esse dicito, unde argentum sit futurum:
Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum.
Ubi se allevat, ibi me allevat. quæ dixi ut nuntiares,

Satín' ea tenes? *Soph.* magis calleo, quam aprugnum callum callet.
Tox. Propera, abi domum. *Sag.* nunc ego huic graphice facetus fiam.
Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.
Tox. Sed quis hic ansatus ambulat? *Sag.* magnifice conscreabor.
Tox. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
Ecquid, quod mandavi tibi? estne *quid* in te speculæ? *Sag.* adito.
Videbitur, factum volo: venito: præmoneto.
Tox. Quid hoc hìc in collo tibi tumet? *Sag.* vomica'st, pressare parce.
Nam ubi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.
Tox. Quando istæc innata'st nam tibi? *Sag.* hodie. *Tox.* secari jubeas.
Sag. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.
Tox. Inspicere morbum tuum lubet. *Sag.* abi, atque cavesis
A cornu. *Tox.* quid jam? *Sag.* quia boves bini hic sunt in crumena.
Tox. Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.
Sag. Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagētur.
Tox. Ego rejiciam. habe animum bonum. *Sag.* creditur: commodabo.
Sequere hac sis. argentum hìc est, quod me dudum rogâsti.
Tox. Quid tu ais? *Sag.* dominus me boves mercatum Eretriam misit.
Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus. *Tox.* nimis tu facete loquere!
Atque ego omne argētum tibi actutum incolume redigam:
Nam jam omnes sycophantias instruxi & comparavi,
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. *Sag.* tanto melior!
Tox. Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.
Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera. *Sag.* utere, ut vis.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Saturio, *Virgo*.

QUæ res bene vortat mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatisque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi supersit, suppetat, superstitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, scis, tenes, intellegis:
Communicavi tecum consilia omnia.
Ea caussa ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo. *Vir.* amabo, mi pater,
Quamquam libenter escis alienis studes,
Tuín' ventris caussa filiam vendis tuam?
Sat. Mirum, quin regis Philippi caussa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ sis mea.
Vir. Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Sat. Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'st.
Vir. Tua istæc potestas est, pater. verumtamen,
Quamquam res nostræ sunt, pater, pauperculæ,
Modice & modeste melius est vitam vivere:
Nam si ad paupertatem admigrant infamiæ,
Gravior paupertas fit, fides sublestior.
Sat. Enimvero odiosa es. *Vir.* non sum, neque me esse arbitror,
Cum parva natu recte præcipio patri.
Nam inimici famam non ita, ut nata est, ferunt.
Sat. Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æstimo,
Quam mensa inanis nunc si apponatur mihi.
Vir. Pater, hominum immortalis est infamia,
Etiam tum vivit, cum esse credas mortuam.
Sat. Quid? metuis, ne te vendam? *Vir.* non metuo, pater.
Verum insimulari nolo. *Sat.* at nequidquam nevis.
Meo modo istud potius fiet, quam tuo

Fiat. quæ hæ res sunt! *Vir.* cogita hoc verbum, pater:
Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenetsi id futurum non est, ubi captum 'st flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria!
Ego nunc, quod non futurum'st, formido tamen.
Sat. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapiet, quam placet parentibus.
Vir. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri pervorse videt.
Sat. Malo cavere melius est te. *Vir.* at si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
Sat. Malusne ego sum? *Vir.* non es: neq; me dignum'st dicere;
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
Sat. Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententia
Non demovebor. *Vir.* at, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quam stulte. *Sat.* lubet.
Vir. Lubere per me tibi licere intellego:
Verum lubere haud lubeat, si liceat mihi.
Sat. Futura es dicto obediens, an non, patri?
Vir. Futura. *Sat.* scis nam, tibi quæ præcepi? *Vir.* omnia.
Sat. Et id, ut surrepta fueris? *Vir.* docte calleo.
Sat. Et qui parentes fuerint? *Vir.* habeo in memoria.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verum videto, ubi me voles nuptum dare,
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.
Sat. Tace, stulta. non tu nunc-hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.
Vir. Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi,
Me esse indotatam. *Sat.* cavesis tu istuc dixeris.
Pol deûm virtute dicam, & majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siclum acceperis:
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Digitized by Google

Vir. Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.
Sat. Bonum æquumque oras. sequere hac. *Vir.* dicto sum
audiens.

ACTUS TERTII SCENA II.

Dordalus.

QUidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratus est sese hodie argentum dare?
Quod si non dederit, atque hic dies præterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

ACTUS TERTII SCENA III.

Toxilus, Dordalus.

CUrate istuc intus: jam ego domum me recipiam.
Dord. Toxile, quid agitur? *Tox.* chollutum lenoniū,
Commictum cœnum, sterquilinium publicum:
Impure, inhoneste, injure, illex, labes popli,
Pecuniæ accipiter, avide atque invide,
Procax, rapax, trahax! trecentis versibus
Tuas impuritias traloqui nemo potest.
Accipin' argentum? accipe sis argentum, impudens,
Tenesis argentum: etiam tu argentum tenes?
Possum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.
Dord. Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum servitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedium tritor, pistrinorum civitas,
Perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum: da mihi argentum, impudens:
Possum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.

Quin tu mihi argentum reddis ? nihilne te pudet ?
Leno te argentum poſcit, ſolida ſervitus,
Pro liberanda amica, ut omnes audiant.
Tox. Tace obſecro hercle: næ tua vox valide valet!
Dord. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi pretio ſal præhibetur, quo tibi.
Niſi me hæc defendet, numquam delinget ſalem.
Tox. Jam omitto iratus eſſe. id tibi ſuccenſui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
Dord. Mirum, quin tibi ego crederem, ut idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii:
Ubi quid credideris, citius extemplo a foro
Fugiunt, quam ex porta, ludis cum emiſſu'ſt lepus.
Tox. Cape hoc ſis. *Dord.* quin das? *Tox.* nummi ſexcenti hìc erunt
Probi, numerati: fac ſit mulier libera,
Atque huc continuo adduce. *Dord.* jam faxo hìc erit.
Non hercle, cui nunc hoc dem ſpectandum, ſcio.
Tox. Fortaſſe metuis in manum concredere.
Dord. Mirum quin. citius jam a foro argentarii
Abeunt, quam in curſu rotula circumvortitur.
Tox. Abi iſtac avorſis angiportis ad forum,
Eâdem iſtæc facito mulier ad me tranſeat
Per hortum. *Dord.* jam hìc faxo aderit. *Tox.* at ne propalã.
Dord. Sapienter ſane. *Tox.* ſupplicatum cras eat.
Dord. Ita hercle vero. *Tox.* dum ſtas, reditum oportuit.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Toxilus.

SI quam rem accures ſobrie aut frugaliter,
Solet illa recte ſub manus ſuccedere.
Atque ædepol, ferme ut quiſque rem accurat ſuam,
Sic ei procedunt poſt-principia denique.
Si malus aut nequam'ſt, male res vortunt, quas agit:
Sin autem frugi'ſt, eveniunt frugaliter.

Hanc

Hanc ego rem exorſus ſum facete & callide ;
Igitur proventuram bene confido mihi .
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo ,
Ut ipſus ſeſe , qua ſe expediat , neſciat .
Sagariſtio , heus ! exi , atque educe virginem ,
Et iſtas tabellas , quas conſignavi tibi ,
Quas tu attuliſti ab hero meo uſque e Perſia .

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sagariſtio , Toxilus .

NUmquid moror ? *Tox.* euge ! euge ! exornatus baſilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum .
Tum hanc hoſpitam autem crepidula ut graphice decet!
Sed ſatin' eſtis meditati ? *Sag.* Tragici & Comici
Numquam æque ſunt meditati. *Tox.* lepide hercle adjuvas.
Sag. Age , illuc abſcede procul e conſpectu , & tace .
Ubi cum lenone me videbis colloqui ,
Id erit adeundi tempus : nunc agite ; ite vos .

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dordalus , Toxilus .

CUi homini dî propitii ſunt , aliquid objiciunt lucri .
Nam ego hodie compendi-feci binos panes in dies ,
Ita ancilla mea quæ fuit hodie , ſua nunc eſt:argento vicit:
Jam hodie alienum cœnabit ; nihil guſtabit de meo .
Sumne probus ? ſum lepidus civis , qui Atticā hodie civitatem,
Maxumam majorem feci , atque auxi civi femina ?
Sed ut & ego hodie fui benignus ! ut ego multis credidi !
Nec ſatis a quîquam homine accepi : ita prorſum credebam omnibus .
Nec metuo quibus credidi hodie , ne quis mihi in jure abjuraſſit .

Digitized by Google

Bonus volo jam ex hoc die esse : quod neque fiet, neq;fuit.
Tox. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis ,
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probe . aggrediar virum . .
Quid agis ? *Dord.* credo. *Tox.* unde agis te , Dordale ? *Dord.* credo tibi .
Tox. Dî dent, quæ velis . eho , an jam manu emisisti mulierem ?
Dord. Credo pol , credo , inquam , tibi . *Tox.* jam libertâ auctus es ? *Dord.* enicas .
Quin tibi me dico credere.*Tox.*dic bona fide:jam libera est?
Dord. I , i ad forum , ad Prætorem , exquire ; siquidem credere mihi non vis :
Libera , inquam , est : ecquid audis ? *Tox.* at tibi dî benefaciant omnes .
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum,quod nolis,volã.
Dord. Abi , ne jura : satis credo . *Tox.* ubi nunc tua liberta'st ? *Dord.* apud te. *Tox.* ain' ,
Apud me est ? *Dord.* ajo , inquam : apud te est , inquam . *Tox.*ita me dî ament , ut ob istam rem
Tibi multa bona instant a me : nam est res quædam, quam occultabam
Tibi dicere : nunc eam narrabo , unde tu pergrande lucrum facias :
Faciam,ut mei memineris,dum vitã vivas. *Dord.*benedictis
Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant .
*Tox.*Tuum promeritum'st,merito ut faciam . & ut me scias esse facturum ,
Tabellas tene has. pellege . *Dord.* hæ quid ad me? *Tox.* immo ad te attinent ,
Et tua rèfert . nam e Persia ad me allatæ modo sunt istæ a meo domino .
Dord. Quando ? *Tox.* haud dudum . *Dord.* quid istæc narrant ? *Tox.* percunctare ex ipsis .
psæ tibi narrabunt . *Dord.* cedo sane mihi . *Tox.* at clare recitato .
Dord. Tace , dum pellego . *Tox.* haud verbum faciam .

Dord.

Dord. Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni. si valetis, gaudeo.
Egò valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.
Neque istò redire his octo possum mensibus:
Itaque hìc est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persæ cepere urbem in Arabia,
Plenàm bonarum rerum, atque antiquom oppidum:
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit:
Operam atque hospitium ego isti præhiberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet:
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.
Dord. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus? *Tox.* tace, stultiloque: nescis, quid instet boni.
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificā allucere volt.
Dord. Quæ istæc fortuna lucrifica est? *Tox.* istas, quæ norunt, roga.
Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed, ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. *Dord.* bene me mones;
Fac silentium. *Tox.* nunc ad illud venies, quod refert tua.
Dord. Iste, qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabia penitissuma;
Eam te volo accurare, ut istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.
Tox. Quid igitur, postquam recitâsti, quod erat ceræ creditū,
Jam mihi credis? *Dord.* ubi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit?
Tox. Jam hìc credo aderit: arcessit illam a navi. *Dord.* nihil mihi opus est
Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum numerem foras?

Nisi

Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
Tox. Tacén' an non taces? numquam ego te tam esse matulam credidi.
Quid metuis? *Dord.* metuo hercle vero: sensi ego jam compluries:
Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in luto hæream.
Tox. Nihil periculi videtur. *Dord.* scio istuc, sed metuo mihi.
Tox. Mea quidem istuc nihil refert. tua ego refero gratia.
Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Dord. Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de te suaviu'st
Fieri doctos. *Tox.* ne quis vero ex Barbaria penitissuma
Persequatur! etiam tu illam destinas? *Dord.* videam modo
Mercimonium. *Tox.* æqua dicis. sed optume eccum ipse advenit
Hospes ille, qui has tabellas attulit. *Dord.* hiccine est? *Tox.* hic est.
Dord. Hæccine illa'st furtiva virgo? *Tox.* juxta tecum æque scio,
Nisi quia aspexi. equidem ædepol liberali'st, quisquis est.
Dord. Sat ædepol concinna est facie. *Tox.* ut contemtim carnufex!
Taciti contemplemur formam. *Dord.* laudo consilium tuum.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sagaristio, Virgo, Toxilus, Dordalus.

SAtín' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?
Vir. Urbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.
Tox. Numquid in principio cessavit verbum docte dicere?
Dord. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapiētiā.
Sag. Quid id quod vidisti: ut munitum muro tibi visum 'st oppidum?
Vir. Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror;
Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exsulant,

Quar-

Digitized by Google

Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,
Septimum Perjurium. *Tox.* euge! *Vir.* octava Indiligentia:
Nona Injuria: decimum, quod pessumum aggressu, Scelus.
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.
Tox. Quid ais tu? *Dord.* quid vis? *Tox.* tu in illis es decem sodalibus: 12
Te in exsilium ire hinc oportet. *Dord.* quid jam? *Tox.* quia perjurus es.
Dord. Verba quidem haud indocte fecit. *Tox.* ex tuo, inquam, usu est: eme hanc.
Dord. Aedepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet. *Tox.* si hanc emeris,
Dî immortales, nullus leno te alter erit opulentior. 16
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis: gratiam cupient tuam:
Venient ad te comessatum. *Dord.* at ego intromitti *non sinam*.
Tox. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis: 21
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea:
Ferream seram atque annulum: ne si ferro parseris;
Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedes.
Dord. I in malum cruciatum. *Tox.* i sane! hanc eme atque ausculta mihi. 25
Dord. Modo ut sciam, quanti indicet. *Tox.* vín' huc vocem? *Dord.* ego illò accessero.
Tox. Quid ais, hospes? *Sag.* venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit: vænire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.
Dord. Salvos sis, adolescens. *Sag.* siquidem hanc vendidero pretio suo. 30
Tox. Atqui aut hoc emtore vendes pulchre, aut alio non potes.
Sag. Esne huic tu amicus? *Tox.* tamquam dî omnes, qui cælum colunt.

Dord.

Dord. Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquã ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sag. Hoc age! opus ne'ſt hac tibi emta? *Dord.* ſi tibi væniſſe'ſt opus,
Mihi quoque emta eſt: ſi tibi ſubiti nihil eſt, tantumdem'ſt mihi.
Sag. Indica, fac pretium. *Dord.* tua merx eſt, tua indicatio eſt.
Tox. Aequom hic orat. *Sag.* vín' bene emere? *Dord.* vín' tu pulchre vendere?
Tox. Ego ſcio hercle utrumque velle. *Dord.* age, indica prognariter.
Sag. Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. jam ſcis? *Dord.* ſcio.
Indica, minimo daturus quî ſis, quî duci queat.
Tox. Tace, tace; nimis tu quidem hercle homo ſtultus es pueriliter.
Dord. Quid ita? *Tox.* quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt. *Dord.* & quidem hercle tu me monuiſti haud male.
Vide ſis! ego ille doctus leno pæne in foveam decidi,
Ni hìc adeſſes. quantum eſt adhibere hominem amicum, ubi quid geras!
Tox. Quo genere, aut qua in patria ſit nata, aut quibus parentibus.
Ne temere hanc te emiſſe dicas ſuaſu atque impulſu meo.
Niſi moleſtum eſt, percontari hanc paucis hic volt. *Sag.* maxume,
Suo arbitratu. *Tox.* quid ſtas? abi tute, atque ipſe itidem roga.
Ut tibi percontari liceat, quæ velis, etſi mihi
Dixit dare poteſtatem ejus: ſed ego te malo tamen
Eum ipſum adire, ut ne contemnat te ille. *Dord.* ſatis recte mones.
Hoſpes, volo ego hanc percontari. *Sag.* a terra ad cælum, quid lubet.

Tox.

Tox. Jubedum ea huc accedat ad me. *Sag.* i sane, ac morem illi gere.
Percontare, exquire quidvis. *Tox.* age age nunc tu, i præ: vide,
Ut ingrediare auspicato. *Dord.* liquidum est auspicium. *Tox.* tace.
Concede sis, jam ego illam adducam. *Dord.* age, ut rem esse in nostram putas.
Tox. Sequere me. adduco hanc; si quid vis ex hac percontarier.
Dord. Enim volo te adesse. *Tox.* haud possum, quin huic operam dem hospiti,
Quoi herus jussit. quid si hic non volt me adesse una? *Sag.* immo i modo.
Tox. Do ego tibi operam. *Dord.* tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.
Tox. Exquire. heus tu, advigila. *Vir.* satis est dictum: quamquam ego serva sum,
Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut accepi, eloquar.
Tox. Virgo, hic homo probus est. *Vir.* credo. *Tox.* non diu apud hunc servies.
Vir. Ita pol spero, si parentes facient officium suum.
Dord. Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. *Vir.* cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, nequid mirer meum
Malum. *Tox.* dii istam perdant! ita cata est & callida.
Habet cor! quam dicit, quod opu'st! *Dord.* quid nomen tibi est?
Tox. Nunc metuo, ne peccet. *Vir.* Lucridi nomen in patria fuit.
Tox. Nomen atque omen quantivis est pretii! quin tu hanc emis?
Nimis pavebam, ne peccaret. expedivit. *Dord.* si te emam,
Mihi quoque Lucridē confido fore te. *Tox.* tu si hāc emeris,
Numquam hercle hunc mensem vortentem, credo, servibit tibi.

Dord.

Dord. Ita velim quidem hercle! *Tox.* optata ut eveniant, operam addito.
Nihil adhuc peccavit etiã. *Dord.* ubi tu nata es? *Vir.* ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad lævam manum.
Tox. Hæc erit tibi fausta meretrix! nata est in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno, qui rogârat, ubi nata esset, diceret.
Lepide lusit. *Dord.* at ego patriam te rogo, quæ sit tua.
Vir. Quæ mihi sit, nisi hæc, ubi nunc sum? *Dord.* at ego illam quæro, quæ fuit.
Vir. Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quãdo fuit:
Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit?
Tox. Ita me dî bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
Dord. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age mihi actutum expedi. quid taces?
Vir. Dico equidem patriam, quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.
Tox. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas? *Dord.* quid est?
Captusne est pater? *Vir.* non captus, sed quod habuit, id perdidit.
Tox. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verũ loqui.
Dord. Quis fuit? dic nomen. *Vir.* quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc & illum Miserum & me Miseram æquom est nominarier.
Dord. Quojusmodi is in populo habitus est? *Vir.* nemo quisquam acceptior:
Servi liberique amabant. *Tox.* hominem miserum prædicas;
Cum ipsus prope perditus est, & benevolentis perdidit.
Dord. Emam, opinor. *Tox.* etiam, Opinor? *Dord.* summo genere esse arbitror.
Tox. Divitias tu ex istac facies. *Dord.* ita dî faxint. *Tox.* eme modo.

Vir.

Vir. Jam hoc tibi dico : jam actutum ecaſtor meus pater, ubi me ſciet
Veniſſe huc, aderit hìc, & me abſentem redimet. *Tox.* quid nunc ? *Dord.* quid eſt ?
Tox. Audín' quid ait ? *Vir.* nam, etſi res ſunt fractæ, amici ſunt tamen.
Dord. Ne ſis plora ; libera eris actutum, ſi crebro cades.
Vín' mea eſſe? *Vir.* dum quidem ne nimis diu tua ſim, volo.
Tox. Satín' ut meminit libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos.
Age, ſi quid agis : ego ad hunc redeo, ſequere, reduco hanc tibi.
Dord. Adoleſcens, vín' vendere iſtanc ? *Sag.* magis lubet, quam perdere.
Tox. Tum tu pauca in verba confer : quî datur, tanti indica.
Sag. Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.
Dord. Nimium 'ſt. *Sag.* octoginta. *Dord.* nimium 'ſt. *Sag.* nummus abeſſe hinc non poteſt,
Quod nunc dicam. *Dord.* quid id eſt ergo ? eloquere actutum, atque indica.
Sag. Tuo periculo ſexaginta hæc datur argenti minis.
Dord. Toxile, quid ago? *Tox.* dî deæq; te agitant irati, ſcelus,
Qui hanc non properes deſtinare. *Dord.* habeto. *Tox.* heu, prædatus probe !
Abi, argentum effer huc.
Non ædepol minis trecentis cara'ſt : feciſti lucri.
Sag. Heus tu ! etiam pro veſtimentis huc decem accedent minæ.
Dord. Abſcedent enim, non accedent. *Tox.* tace ſis, non tu illum vides
Quærere anſam, infectum ut faciat ? abíſne, atque argentum petis ?
Dord. Heus tu ſerva iſtum. *Tox.* quin tu is intro? *Dord.* abeo, atque argentum affero.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Virgo.

AEdepol dedisti, Virgo, operam allaudabilem,
Probam & sapientem & sobriam. *Vir.* si quid bonis
Boni fit, esse idem & grave & gratum solet.
Tox. Audín' tu! Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato, quasi eas prorsum in navem. *Sag.* ne doce.
Tox. Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illac per hortum. *Sag.* quod futurum est, prædicas.
Tox. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. *Sag.* quod te dignum'st, me dignum esse vis.
Tox. Tace! parce voci! præda progreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dordalus, Sagaristio, Toxilus, Virgo.

PRobati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. *Sag.* quid ei nummi sciunt?
Dord. Cruminam hanc emere, aut facere, ut remigret domũ.
Sag. Ne non sat esses leno, id metuebas, miser,
Impure, avare, ne cruminam amitteres.
Tox. Sine, quæso. quando leno'st, nihil mirum facit.
Dord. Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'st, quin me id pigeat perdere.
Age accipe hoc sis. *Sag.* hunc in collum, nisi piget,
Impone. *Dord.* vero fiat. *Sag.* numquid ceterum
Me voltis? *Tox.* quid tam properas? *Sag.* ita negotium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.
Tox. Atque ædepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura. *Sag.* quippe qui frater siet,
Dord. Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.

Tox.

Digitized by Google

Tox. Quid attinet nos ſcire? *Sag.* auſculta ergo, ut ſcias:
Vaniloquidorus, Virginiſvendonides,
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides:
Quodſemelarripides, Nunquam*poſtea*eripides.
Dord. Heu hercle nomen multis modis ſcriptum'ſt tuum!
Sag. Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis? *Dord.* vale. *Sag.* & vos: nam animus in navi 'ſt meus.
Dord. Cras ires potius, hodie hic cœnares. Vale.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Toxilus, Dordalus, Saturio, Virgo.

POſtquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis!
Nam non emiſti hanc, verum feciſti lucri.
Dord. Ille quidem jam ſcit, quid negotii geſſerit,
Qui mihi furtivam meo periclo vendidit.
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc ſcio,
An jam afferatur hæc manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas. *Tox.* credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. *Dord.* immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam ſenſi te ſedulo
Mihi dare bonam operam. *Tox.* tibin'ego? immo ſervii.
Dord. Attat oblitus ſum intus dudum edicere,
Quæ volui edicta. aſſerva hanc. *Tox.* ſalva'ſt hæc quidem.
Vir. Pater nunc ceſſat. *Tox.* quid ſi admoneam? *Vir.* tempus eſt.
Tox. Heus! Saturio, exi. nunc eſt illa occaſio
Inimicum ulciſci. *Sat.* ecce me. numquid moror?
Tox. Age, illuc abſcede procul e conſpectu. *Sat.* tace!
Tox. Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. *Sat.* dictum ſapienti ſat eſt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Dordalus, Toxilus.

TRanſcidi loris omneis adveniens domi,
Ita mihi ſupellex ſqualet, atque ædes meæ.
Tox. Redis tu tandem? *Dord.* redeo. *Tox.* næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. *Dord.* fateor habere gratiam.
Tox. Num quippiam aliud me vis? *Dord.* ut bene ſit tibi.
Tox. Pol iſtuc quidem jam ego omne uſurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

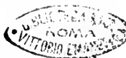
Saturio, Dordalus, Virgo.

NIſi ego illunc hominem perdo! *Dord.* perii! *Sat.* atque optume
Eccum ipſum ante ædes. *Vir.* ſalve multum, mi pater.
Sat. Salve, mea gnata. *Dord.* hei! Perſa me peſſumdedit.
Vir. Pater hic meus eſt. *Dord.* hem! quid? pater? perii oppido.
Quid ego igitur ceſſo infelix lamentarier
Minas ſexaginta? *Sat.* ego pol te faciam, ſcelus,
Te quoque etiam ipſum ut lamenteris. *Dord.* occidi.
Sat. Age, ambula in jus, leno. *Dord.* quid me in jus vocas?
Sat. Illì apud Prætorem dicam. ſed ego in jus voco.
Dord. Nonne anteſtaris? *Sat.* tuan'ego cauſſa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis atteram?
Qui hic commercaris cives homines liberos.
Dord. Sine dicam. *Sat.* nolo. *Dord.* audi. *Sat.* ſum ſurdus, ambula.
Sequere hac, ſceleſta feles virginaria.
Sequere hac, mea nata, me uſque ad Prætorem. *Vir.* ſequor.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Toxilus, Sagaristio, Lemniselene.

HOstibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exstincto, re bene gesta, integro exercitu & præsidiis,
Cum bene nos, Juppiter, juvisti, dîque alii omnes cælipotentes,
Eâ vobis grates habeo, atque ago: quia probe sum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam prædam & participabo.
Ite foras: hic volo ante ostium & januam meos participes bene accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ assolent. hic statui volo primum
Aquilam mihi: unde ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant,
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri.
Nam improbus est homo, qui beneficium scit sumere, & reddere nescit.
Lemn. Toxile mi, cur ego sine te sum? cur autem tu sine me es? *Tox.* agedum ergo,
Accede, mea, ad me, atque amplectere sis. *Lemn.* ego vero. oh! nihil magis dulce'st.
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?
Tox. Omnia quæ tu vis, ea cupio. *Lemn.* mutua fiunt a me. *Tox.* age, age, age ergo!
Tu Sagaristio, accumbe in summo. *Sag.* ego nihil moror: cedo parem, quem pepegi.
Tox. Temperi. *Sag.* mihi istuc Temperi, sero'st. *Tox.* hoc age! accumbe. hunc diem suavem
Meum natalem agitemus amœnum. date aquam manibus: apponite mensam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hìc eris dictatrix nobis. age, puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manus; propera.
Pægnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ.
Optatus hìc mihi dies datus hodie'st ab dîs, quia te licet liberam me amplecti.
Lemn. Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuæ poculum donat,
Ut amantem amanti decet. *Tox.* cedo. *Lemn.* accipe. *Tox.* Bene ei qui invidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Dordalus, Sagaristio, Lemniselene, Pægnium.

Qui sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,
Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam.
Perii! interii! pessumus hic mihi dies hodie illuxit. corruptor
Ita me Toxilus persabricavit, itáque meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neque quamobrem ejeci, habeo.
Quî illum Persam, atque omnis Persas, atque etiam omnis personas
Male dî omnes perdāt! ita miser! Toxilus hæc mihi cōcivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam, si vivam,
Siquidem huc umquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?

Hoc

Hoc vide! quæ hæc fabula est? pol hic quidem potant: aggrediar. o bone vir,
Salveto, & tu bona liberta! *Tox.* Dordalus hic quidem est. *Sag.* quin jube adire.
Tox. Adi, si libet. agite! applaudamus. Dordale, homo lepidissume, salve.
Locus hic tuus est, huc accumbe. ferte aquam pedibus. præbén' tu puere?
Dord. Ne sis, me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, affligam.
Pæg. At tibi ego hoc cōtinuo cyatho oculum excutiam tuū.
Dord. Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie vorsavisti!
Ut me in tricas conjecisti! quomodo de Persa manus mihi adita'st!
Tox. Jurgium hinc auferas, si sapias. *Dord.* at, bona liberta, hæc scivisti,
Et me celavisti? *Lemn.* Stultitia'st, quoi bene esse licet, eum prævorti
Litibus. posterius istæc te magis par agere'st. *Dord.* uritur cor mihi!
Tox. Da illi cantharum: exstingue ignem, si cor uritur, caput ne ardescat.
Dord. Ludos me facitis, intellego. *Tox.* vin' cinædum novom tibi dari, Pægnium?
Quin elude, ut soles, quando liber locu'st hic.
Hui! babæ! basilice te intulisti & facete.
Pæg. Decet me facetum esse: & hunc irridere
Lenonem lubido'st, quando dignu'st.
Tox. Perge, ut cœperas. *Pæg.* hoc, leno, tibi.
Dord. Perii! perculit me prope. *Pæg.* hem! serva rursum.
Dord. Delude, ut lubet, herus dum hinc abest.
Pæg. Vidén', ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contra item dictis servis,
Atque hoc, quod tibi suadeo, facis? *Dord.* quid est id?
Pæg. Restim tu tibi cape crassam, ac suspende te.
Dord. Cave sis me attingas: ne tibi hoc scipione

Malum magnum dem. *Pæg.* utere, te condono.
Tox. Jamjam, Pægnium, da pausam * * *
Dord. Ego pol vos eradicabo. *Pæg.* at te ille, qui supra nos habitat,
Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt, verũ ego.
Tox. Age! circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis.
Jamdiu factum est, postquã bibimus: nimis diu sicci sumus.
Dord. Dî faciant, ut id bibatis, quod vos numquam transeat.
Pæg. Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum *dem*, olim quem Hegea
Faciebat. vide vero, si tibi satis placet. *Sag.* me quoque volo
Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.
Dord. Malum ego vobis dabo, nisi abitis. *Sag.* etiam muttis, impudens?
Jam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuo.
Dord. Jam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me usque admutilavisti ad cutem.
Tox. Tace, stulte! hic ejus geminus est frater. *Dord.* hiccine'st? *Tox.* ac geminissumus.
Dord. Dî deæque & te, & geminum fratrem excrucient. *Sag.* qui te perdidit:
Nam ego nihil merui. *Dord.* at enim, quod ille meruit, tibi id obsit volo.
Tox. Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignu'st. *Sag.* non opu'st.
Lemn. At me haud par est. *Tox.* eo credo, quia non inconciliavit, cum te emo.
Lemn. Attamen. *Tox.* non tamen: cave ergo sis malo, & sequere me.
Te mihi dicto audientem esse addecet. nam hercle absque me
Foret & meo præsidio, hic faceret te prostibilem propediẽ.
Sed ita pars libertinorũ est; nisi patrono qui advorsatus est,
Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus:
Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus est.

Lemn.

Lemn. Pol benefacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.
Tox. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari. *Lemn.* meo ego in loco sedulo curabo.
Dord. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant. *Sag.* heu vos!
Tox. Quid ais? *Sag.* hiccine Dordalus est leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine est, qui fuit quondam fortis? *Dord.* quæ hæc res est? hei! colaphum icit.
Malum vobis dabo. *Tox.* at tibi nos dedimus, dabimusque etiam. *Dord.* hei! nates pervellit.
Pæg. Licet: jamdiu sæpe sunt expunctæ. *Dord.* loquere tu etiam, frustum pueri?
Lemn. Patrone, i intro amabo ad cœnam. *Dord.* mea ignavia, tu nunc me irrides?
Lemn. Quiáne te voco, bene ut tibi sit? *Dord.* nolo mihi bene esse. *Lemn.* ne sit.
Tox. Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt! quas turbas danunt!
Dord. Male disperii. sciunt referre probe inimico gratiam.
Tox. Satis sumsimus supplicii jam. *Dord.* fateor, manus vobis do. *Tox.* & post dabis
Sub furcis. abi intro. *Sag.* in crucem. *Dord.* an me hic parum exercitum
Hisce me habent? *Tox.* convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite.

FINIS PERSAE.

M. ACCII PLAUTI RUDENS.

Dramatis Personæ.

ARCTURUS, *Prologus*.
SCEPARNIO, *servos*.
PLEUSIDIPPUS, *adolescẽs*.
DAEMONES, *senex*.
PALAESTRA,) *mulieres*.
AMPELISCA,)
SACERDOS, *anus*.
PISCATORES.
TRACHALIO, *servos*.
LABRAX, *leno*.
CHARMIDES, *parasitus*.
LORARII.
GRIPUS, *piscator*.

ARGUMENTUM.

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Ubi erant herilis filia crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suipte imprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ARCTURUS PROLOGUS.

QUi gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate cælitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in cælo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in cælo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cælo ad terram accidunt.

Qui

Digitized by Google

Qui eſt imperator divûm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium alià diſparat,
Hominum quî facta, mores, pietatem & fidem
Noſcamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falſas lites falſis teſtimoniis
Petunt; quique in jure abjurant pecuniam;
Eorum referimus nomina exſcripta ad Jovem.
Cotidie ille ſcit, quis hìc quærat malum.
Qui hic litem adipiſci poſtulant perjurio,
Mali res falſas qui impetrant apud judicem:
Iterum ille eam rem judicatam judicat,
Majore multâ multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exſcriptos habet.
Atque hoc ſceleſti in animum inducunt ſuum,
Jovem ſe placare poſſe donis, hoſtiis.
Et operam & ſumtum perduunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum eſt a perjuris ſupplicii.
Facilius, ſi qui pius eſt, a dîs ſupplicans,
Quam qui ſceleſtus eſt, inveniet veniam ſibi.
Iccirco moneo vos ego hæc, quî eſtis boni,
Quique ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porro; poſt factum ut lætemini.
Nunc, huc qua cauſſa veni, argumentum eloquar.
Primum dum huic eſſe nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Dæmones
In agro atque villa proxuma propter mare,
Senex, qui huc Athenis exſul venit, haud malus.
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios ſervat, ſe impedivit interim:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvola,
Eam de prædone vir mercatur peſſumus.
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adoleſcens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicino domum.
Amare occœpit: ad lenonem devenit,
Minis triginta ſibi puellam deſtinat,

Dat-

Datque arrhabonem, & jurejurando alligat.
Is leno, ut ſe æquum eſt, flocci non fecit fidem:
Neque, quod juratus adoleſcenti dixerat.
Ei erat hoſpes, par illius, Siculus, ſenex
Sceleſtus, Agrigentinus, urbis proditor:
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ ejus erant mulierculæ.
Infit lenoni ſuadere, ut ſecum ſimul
Eat in Siciliam: ibi eſſe homines voluptarios
Dicit: poteſſe ibi fieri eum divitem:
Ibi eſſe quæſtum maxumum meretricibus.
Perſuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in navem comportat domo
Leno: adoleſcenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait ſeſe Veneri velle votum ſolvere.
Id hic eſt fanum Veneris, & eò ad prandium
Vocavit adoleſcentem huc. ipſe hinc illico
Conſcendit navem, avehit meretriculas.
Adoleſcenti alii narrant, ut res geſta ſit:
Lenonem abiviſſe. ad portum adoleſcens venit:
Illorum navis longe in altum abſceſſerat.
Ego, quoniam video virginem aſportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium ſimul:
Increpui hibernum, & fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus ſignum ſum omnium acerrumum:
Vehemens ſum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc ambo in ſaxo, leno atque hoſpes, ſimul
Sedent ejecti: navis confracta eſt ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidæ deſiluerunt in ſcapham.
Nunc eas ab ſaxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exſul ubi habitat ſenex,
Quojus deturbavit ventus tectum & tegulas.
Et ſervos illic eſt ejus, qui egreditur foras.
Adoleſcens huc jam adveniet, quem videbitis,
Qui illam mercatu'ſt de lenone virginem.
Valete, ut hoſtes voſtri diffidant ſibi.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Sceparnio.

PRo dî immortales! tempeſtatem cujuſmodi
Neptunus nobis nocte hac miſit proxuma!
Detexit ventus villam. quid verbis opu'ſt?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,
Ita omnis de tecto deturbavit tegulas:
Illuſtrioris fecit, feneſtraſque indidit.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Pleuſidippus, Dæmones, Sceparnio.

ET vos a voſtris abduxi negotiis,
Neque id proceſſit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed mea deſidia ſpem deſerere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio viſere;
Ubi rem divinam ſe facturum dixerat.
Sc. Si ſapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.
Pl. Prope me hinc neſcio quis loquitur. *Dæm.* heus! Sce-
parnio.
Sc. Qui nominat me? *Dæm.* qui pro te argentum dedit.
Sc. Quaſi me tuum eſſe ſervom dicas, Dæmones?
Dæm. Luto uſu'ſt multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.
Pl. Pater, ſalveto, amboque adeo. *Dæm.* ſalvos ſies.
Sc. Sed utrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces? *Pl.* vir ſum equidem. *Dæm.* quære vir porro patrem.
Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile ſecus numquam ullum habui. *Pl.* at dî dabunt.
Sc. Tibi quidem hercle, quiſquis es, magnum malum,

Qui

Digitized by Google

Qui oratione hìc nos occupatos occupes.
Pl. Isticcine vos habitatis? *Sc.* quid tu id quæritas?
An quo furatum mox venias, vestigas loca?
Pl. Peculiosum esse decet servom & probum,
Quem hero præsente prætereat oratio;
Aut qui inclementer dicat homini libero.
Sc. Et impudicum & impudentem hominem addecet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. *Dæm.* tace, Sceparnio.
Quid opus, adolescens, *est*? *Pl.* isti infortunium,
Qui præfestinet, ubi herus adsit, præloqui.
Sed nisi molestum'st, paucis percontarier
Volo ego ex te. *Dæm.* dabitur opera, atque in negotio.
Sc. Quin tu in paludem is, exsiccasque arundines,
Quî pertegamus villam, dum sudum'st? *Dæm.* tace.
Tu, si quid opus est, dice. *Pl.* dic, quod te rogo.
Ecquem tu hìc hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem? *Dæm.* plurimos.
Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.
Pl. Hìc dico in fanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.
Dæm. Non hercle, adolescens, jam hos dies complusculos
Quemquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?
Veneri paravi vasa & puteum, non mihi.
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.
Pl. Ut verba præhibes, me periisse prædicas.
Dæm. Mea quidem hercle caussa salvus sis licet.
Sc. Heus tu! qui fana ventris caussa circumis,
Jubere melius est prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit. *Pl.* admodum.
Sc. Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius quam Venerem sectarier;

Amo-

Amore hæc curat, tritico curat Ceres.
Pl. Deludificavit me ille homo indignis modis.
Dæm. Pro dii immortales, quid illuc est, Sceparnio,
Hominum secundùm litus? *Sc.* ut mea est opinio,
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.
Dæm. Quî? *Sc.* quia post cœnam, credo, laverunt herì,
Confracta navis in mari est illis. *Dæm.* ita est.
Sc. At hercle nobis villa in terra & tegulæ. *Dæm.* hui!
Homunculi, quanti estis! ejecti ut natant!
Pl. Ubi sunt ii homines, obsecro? *Dæm.* hac ad dexteram,
Vidén' secundùm litus? *Pl.* video. sequimini.
Utinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrumus!
Valete. *Sc.* si non moneas, nosmet meminimus.
Sed o Palæmon, sancte Neptuni comes,
Quique hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus video! *Dæm.* quid vides? *Sc.* mulierculas
Video sedenteis in scapha solas duas.
Ut afflictantur miseræ! euge euge, perbene,
Ab saxo avortit fluctus ad litus scapham.
Neque gubernator umquam potuit.
Non vidisse undas me majoris censeo.
Salvæ sunt, si illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum'st! ejecit alteram,
At in vado'st. jam facile enabit. eugepæ!
Vidén', alteram illam ut fluctus ejecit foras!
Surrexit: horsum se capessit: salva res!
Desiluit hæc autem altera in terram e scapha.
Ut præ timore in genua in undas concidit!
Salva'st! evasit ex aqua; jam in litore est.
Sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.
Hem! errabit illæc hodie. *Dæm.* quid id refert tua?
Sc. Si ad saxum quò capessit, ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.
Dæm. Si tu de illarum cœnaturus vesperi es,
Illis curandum censeo, Sceparnio:
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.
Sc. Bonum æquomque oras. *Dæm.* sequere me hac ergo.
Sc. sequor.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS PRIMI SCENA III.

Palæstra.

NImio hominum fortunæ minus miseræ memorantur,
Quam reapse experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo complacitum eſt? me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miſeram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori eſt laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiavi;
Sed id ſi parate curavi ut caverem;
Tum hoc mihi indecore, inique, immodeſte
Datis, dî. nam quid habebunt ſibi igitur impii
Poſthac, ſi ad hunc modum eſt innoxiis honor
Apud vos? nam me, ſi ſciam feciſſe
Aut parentes ſceleſte, minus me miſerer:
Sed herile ſcelus me ſollicitat. ejus me impietas male
Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Hæc bonorum ejus ſunt reliquiæ. etiam, quæ ſimul
Vecta mecum in ſcapha'ſt, excidit. ego nunc ſola ſum.
Quæ ſi mihi foret ſalva ſaltem, labor
Lenior eſſet hic mihi ejus opera.
Nunc quam ſpem, aut opem, aut conſilii quid capeſſam?
Ita hic ſolis locis compotita ſum.
Hic ſaxa ſunt, hic mare ſonat, nec quiſquam
Homo mihi obviam venit.
Hoc quod induta ſum, ſummæ opes oppido,
Nec cibo, nec loco, tecta quo ſim, ſcio.
Quæ mihi eſt ſpes, qua me vivere velim?
Nec loci gnara ſum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut ſemitam monſtret: ita nunc hac
An illac eam, incerta ſum conſilii:
Nec prope uſquam hic quidem cultum agrum conſpicor.

Al-

Algor, error, pavor membra omnia tenent.
Hæc parentes haud mei ſcitis miſeri,
Me nunc miſeram ita eſſe, uti ſum. libera ego
Prognata fui maxume; nequidquam fui.
Nunc quî minus ſervio, quam ſi forem ſerva nata?
Neque quidquam umquam iis profui,qui me ſibi eduxerũt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Ampeliſca, Palæſtra.

QUid mihi melius eſt, quid magis in rem eſt, quam corpore vitam ſecludam?
Ita male vivo: atque ita mihi multæ in pectore ſunt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco: perdidi ſpem, qua me oblectabam.
Omnia jam circumcurſavi, atque omnibus in latebris perreptavi
Quærere conſervam voce,oculis,auribus;ut perveſtigarem.
Neque eam uſquam invenio, neque quo eam, neque quà quæram conſultum'ſt,
Neque quem rogitem reſponſorem, quemquam interea invenio.
Neque magis ſolæ terræ ſunt, quam hæc loca atque hæ regiones.
Neque ſi vivit, eam vivam umquam quin inveniā,deſiſtā.
Pal. Quænam vox mihi prope hic ſonat? *Amp.* pertimui.
Quis hic loquitur prope? *Pal.* Spes bona, obſecro ſubventa
Mihi. *Amp.* mulier eſt. muliebris vox mihi ad aures
Venit. *an* eximes ex hoc miſeram metu?
Pal. Certo vox muliebris auris tetigit meas.
Num Ampeliſca obſecro'ſt? *Amp.* ten',Palæſtra,audio?
Pal. Quin voco, ut me audiat, nomine illam ſuo.
Ampeliſca! *Amp.* hem quis eſt? *Pal.* ego Palæſtra ſum.
Amp. Dic, ubi es? *Pal.* pol ego nunc in malis plurimis.
Amp. Socia ſum; nec minor pars mea'ſt quam tua.

Sed

Sed videre expeto te. *Pal.* mihi es æmula.
Amp. Consequamur gradu vocem. ubi es? *Pal.* ecce me.
Accede ad me, atque adi contra. *Amp.* fit sedulo.
Pal. Cedo manum. *Amp.* accipe. *Pal.* dic, vivisne obsecro?
Amp. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea! ut me omnium jam laborum levas!
Pal. Occupas præloqui, quæ mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos. *Amp.* quo, amabo, ibimus?
Pal. Litus hoc persequamur. *Amp.* sequor, quo lubet.
Pal. Siccine hic cum uvida veste grassabimur?
Amp. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est? *Pal.* quid? *Amp.* vidén' amabo,
Fanum, videsne hoc? *Pal.* ubi est? *Amp.* ad dexteram.
Pal. Video decorum dîs locum viderier.
Amp. Haud longe abesse oportet homines hinc: ita hic
Lepidu'st locus. *nunc*, *quisquis* est deus, veneror,
Ut nos ex hac ærumna miseras eximat,
Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

ACTUS PRIMI SCENA V.

Sacerdos, *Palæstra*, *Ampelisca*.

QUi sunt, qui a patrona preces mea expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atque obsequentem deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.
Pal. Jubemus te salvere, mater. *Sac.* salvete,
Puellæ. sed unde vos ire cum uvida
Veste dicam, obsecro, tam mæstiter vestitas?
Pal. Illico hinc imus, haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abest, unde huc vectæ sumus.
Sac. Nempe equo ligneo per vias cæruleas
Estis vectæ. *Pal.* admodum. *Sac.* ergo æquius vos erat
Candidatas venire hostiatasque. ad hoc

Fa-

Fanum ad iſtunc modum non veniri ſolet.
Pal. Quæne ejectæ e mari ſumus ambæ, obſecro!
Unde nos hoſtias agere voluiſti huc?
Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus,
Ut tuo recipias tecto, ſerveſque nos,
Miſerarumque te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec ſpes parata eſt,
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quidquam'ſt.
Sac. Manus mihi date; exſurgite a genibus ambæ:
Miſericordior nulla me eſt feminarum.
Sed hic pauperes res ſunt inopeſque, puellæ:
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo
Servio. *Amp.* Veneris fanum, obſecro, hoc eſt? *Sac.* fateor. ego
Hujus fani ſacerdos clueo. verum, quidquid eſt,
Comiter fiet a me, quo noſtra copia
Valebit. ite hac mecum. *Pal.* amice benigneque
Honorem, mater, noſtrûm habes. *Sac.* oportet.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Piſcatores.

Omnibus modis, qui pauperes ſunt homines, miſeri vivunt,
Præſertim quibus nec quæſtus eſt, nec didicere artem ullã,
Neceſſitate, quidquid eſt domi, id ſat eſt habendum.
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes ſimus, ſcitis.
Hiſce hami, atq; hæ harundines ſunt nobis quæſtu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum:
Pro exercitu gymnaſtico & palæſtrico, hoc habemus,
Echinos, lepadas, oſtreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, muſculos, plaguſias, ſtriatas.
Poſt id piſcatum hamatilem & ſaxatilem aggredimur.
Cibum captamus e mari: ſin eventus non venit,
Neque quidquam captum eſt piſcium, ſalſi lautiou

Domum redimus clanculum ; dormimus incœnati .
Atque ut nunc valide fluctuat mare , nulla nobis ſpes eſt .
Niſi quid concharum capſimus , incœnati ſumus profecto .
Nunc Venerem hanc veneremur bonam , ut nos lepide ad-
juverit hodie .

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Trachalio , Piſcatores .

Animo advorſavi ſedulo , ne herum uſquam præterire.
Nā cum modo exibat foras , ad portum ſe ajebat ire,
Me huc obviam juſſit ſibi venire ad Veneris fanum .
Sed quos perconter , commode eccos video aſtare ! adibo .
Salvete , fures maritimi , conchitæ , atque hamiotæ ,
Famelica hominum natio ! quid agitis ? ut peritis ?
Piſc. Ut piſcatorem æquom eſt ; fame , ſiti , ſpeque .
Tr. ecquem adoleſcentem huc ,
Dum hic aſtatis,ſtrenua facie,rubicundum,fortem,qui tres
Duceret chlamydatos cum machæriis , vidiſtis venire ?
Piſc. Nullum iſtac facie , ut prædicas , veniſſe huc ſcimus.
Tr. ecquem
Recalvom ac ſilonem ſenem , ſtatutum , ventrioſum ,
Tortis ſuperciliis , contracta fronte , fraudulentum ,
Deorum odium atque hominum ; malum , mali vitii pro-
brique plenum ,
Qui duceret mulierculas duas ſecum ſatis venuſtas ?
Piſc. Cum iſtiuſmodi virtutibus operiſque natus qui ſit,
Eum quidem ad carnuficem eſt æquius , quam ad Venerem
commeare .
Tr. At ſi vidiſtis , dicite . *Piſc.* huc profecto nullus venit.
Vale ! *Tr.* valete ! credidi : factum eſt, quod ſuſpicabar .
Data verba hero ſunt ; leno abiit ſceleſtus exſulatum ,
In navem aſcendit , mulieres avexit ; ariolus ſum .
Is huc herum etiam ad prandium vocavit ſceleris ſemen .
Numquid mihi meliu'ſt , quam illico hic opperiar herum ,
dum veniat ?

Eâdem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Ampelisca, Trachalio.

INtellego: hanc quæ proxuma est villam Veneris fano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare. *Tr.* cuja ad auris
Vox mihi advolavit? *Amp.* obsecro! quis hic loquitur? quem ego video?
Tr. Estne Ampelisca hæc, quæ foras e fano egreditur?
Amp. Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?
Tr. Ea est. *Amp.* is est. Trachalio, salve! *Tr.* salve, Ampelisca!
Quid agis tu? *Amp.* ætatem haud mala male. *Tr.* melius ominare!
Amp. Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est? *Tr.* eja vero!
Quasi non sit intus. *Amp.* neque pol est, neque ullus quidem huc venit.
Tr. Non venit? *Amp.* vera prædicas. *Tr.* non est meum, Ampelisca.
Sed quam mox coctum est prandium? *Amp.* quod prandium, obsecro te?
Tr. Nempe rem divinam facitis hic. *Amp.* quid somnias, amabo!
Tr. Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus voster. *Amp.* pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.
Tr. Non rem divinam facitis hic vos, neque herus? *Amp.* ariolare.
Tr. Quid tu agis hic igitur? *Amp.* ex malis multis, metuque summo,
Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc

Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.
Tr. An hic Palæstra'st, obsecro! heri mei amica? *Amp.* certo.
Tr. Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.
Amp. Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.
Tr. Quid, navis? quæ istæc fabula est! *Amp.* non audivisti, amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quidquid domi fuit, in navem imposivit?
Ea nunc perierunt omnia. *Tr.* oh! Neptune lepide, salve:
Nec te aleator ullus est sapientior. profecto
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax? *Amp.* perît potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.
Tr. Credo, hercle, anancæo datum, quod biberet. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!
Sed tu & Palæstra quomodo salvæ estis? *Amp.* scibis faxo.
E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exsolvi restim:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itáque nos ventisque fluctibusque
Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem:
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.
Tr. Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus
Aedilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.
Amp. Væ capiti atque ætati tuæ! *Tr.* tuo! mea Ampelisca,
Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. sæpe dixi.
Capillum promittam optumum'st, occipiamque ariolari.
Amp. Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, cum scibatis?
Tr. Quid faceret? *Amp.* si amabat, rogas, quid faceret? asservaret
Dies noctesque: in custodia esset semper. verum ecastor
Ut multi fecit: ita probe curavit Pleusidippus.
Tr. Cur tu istuc dicis? *Amp.* res palam est. *Tr.* scin' tu etiam, qui it lavatum

In

In balineas, ibi cum ſedulo ſua veſtimenta ſervat,
Tamen ſurripiuntur: quippe qui, quem illorum obſervet, falſus eſt:
Fur facile, quem obſervet, videt: cuſtos, qui fur ſit, neſcit.
Sed duce me ad illam. ubi eſt? *Amp.* i ſane in Veneris fanum huc intro,
Sedentem flentemque opprimes. *Tr.* ut jam iſtuc mihi moleſtum eſt!
Sed quid flet? *Amp.* ego dicã tibi. hoc ſeſe excruciat animi,
Quia leno ademit ciſtulam ei, quam habebat; ubíque habebat,
Quî ſuos parentes noſcere poſſet: eam veretur
Ne perierit. *Tr.* ubinam ea fuit ciſtellula? *Amp.* ibidem in navi
Concluſit ipſe in vidulum, ne copia eſſet ejus,
Quî ſuos parentes noſceret. *Tr.* o facinus impudicum,
Quam liberam eſſe oporteat, ſervire poſtulare!
Amp. Nunc eam cum navi ſcilicet abiviſſe peſſum in altũ.
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem immerſiſſe, atque eum excepiſſe. id miſera mæſta'ſt,
Sibi eorum eveniſſe inopiã. *Tr.* jã iſtoc magis uſus facto'ſt,
Ut eam intro, conſolerque eam, ne ſe ſic excruciet animi:
Nam multa præter ſpem ſcio multis bona eveniſſe.
Amp. At ego etiam, qui ſperaverint, ſpem decepiſſe multos.
Tr. Ergo animus æquus optumum eſt ærumnæ condimentũ.
Ego eo intro, niſi quid vis. *Amp.* eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam; atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo, ſi verbis ſuis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem cenſeo vidiſſe anum me quemquam,
Cui deos atque homines cenſeam benefacere magis decere.
Ut lepide, ut liberaliter, ut honeſte, atque haud gravate
Timidas, egentes, uvidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad ſeſe! haud ſecus, quam ſi ex ſe ſimus natæ:
Ut eapſe *ſic* ſuccincta aquam calefactat, ut lavemus!

Nunc ne moræ illi ſim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.
Heus! ecquis in villa'ſt? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Sceparnio, Ampeliſca.

QUis eſt, qui noſtris tam proterve foribus facit injuriā?
Amp. Ego ſum. *Sc.* hem! quid hoc boni eſt? heu! ædepol ſpecie lepida mulier!
Amp. Salve, adoleſcens. *Sc.* & tu multum ſalveto, adoleſcentula.
Amp. Ad vos venio. *Sc.* accipiam hoſpitio, ſi mox venis,
Item ut affectam: nam nunc nihil eſt qui te inanem * *
Sed quid ais, mea lepida, hilara? *Amp.* aha! nimium familiariter
Me attrectas. *Sc.* pro dî immortales! Veneris effigia hæc quidem eſt.
Ut in ocellis hilaritudo eſt! eja, corpus quojuſmodi!
Subvolturium! illud quidem, ſubaquilum volui dicere.
Vel papillæ quojuſmodi! tum quæ indoles in ſavio eſt!
Amp. Non ego ſum pollucta pago. potín' ut me abſtineas manum?
Sc. Non licet te ſicce placide bellam belle tangere?
Amp. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo:
Nunc, quamobrem huc ſum miſſa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.
Sc. Quid nunc vis? *Amp.* ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Sc. Meus quoque hic ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Amp. Hæc ſacerdos Veneris hinc me petere juſſit a vobis aquam.
Sc. At ego baſilicus ſum: quem niſi oras, guttam non feres.
Noſtro illum puteum periculo & ferramentis fodimus:
Niſi multis blanditiis, a me gutta non ferri poteſt.

Amp.

Digitized by Google

Amp. Cur tu aquam gravare, amabo, quam hoſtis hoſti commodat ?
Sc. Cur tu operam gravare mihi, quã civis civi commodat?
Amp. Immo etiam tibi, mea voluptas, quæ voles, faciam omnia.
Sc. Eugepæ! ſalvus ſum! hæc jam me ſuam voluptatẽ vocat.
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames: cedo mihi urnam. *Amp.* cape,
Propera, amabo, efferre. *Sc.* manta: jam hic ero, voluptas mea.
Amp. Quid ſacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?
Ut etiam nunc miſera timeo, ubi oculis intueor mare!
Sed quid ego miſera video procul in litore,
Meum herum lenonem Sicilienſemque hoſpitem,
Quos periiſſe ambos miſera cenſebam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratæ.
Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere hæc
Palæſtræ; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc ſceleſtus leno veniat, nosque hic opprimat?
Confugiam hinc, res ita ſuppetit ſubito *mibi*.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Sceparnio.

PRo dî immortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem ineſſe tantam. ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus viſus eſt, quam prius.
Ut ſine labore hanc extraxi! præfiſcine,
Satis nequam ſum: utpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem! ſic volo
Te ferre honeſtè, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc ſis. ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura? ubi es?
Commodule melius: tandem vero ſerio.
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?

Nusquam hercle equidem illam video. ludos me facit.
Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut comprehendar cum sacra urna Veneria.
Nempe optimo *me* jure in vinculis enicet
Magistratus: si quis me hanc habere viderit.
Nam hæc litterata'st: ab se cantat cuja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia! cape hanc urnam tibi:
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit.
Intro ferunda est. repperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Labrax, Charmides.

QUi homo sese miserum & mendicu m volet,
Neptuno credat sese atque ætatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Aedepol, Libertas, lepida es, quæ numquam pedem
Voluisti in navem cum Hercule una imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atque eccum incedit! *Ch.* quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
Lab. Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!
Ch. Utinam, cum in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
Lab. Malam Fortunam in ædis te adduxi meas.

Quid

Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inscensio?
Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.
Ch. Pol minume miror, navis si fracta'st tibi;
Scelus te, & scelesté parta quæ vexit bona.
Lab. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
Ch. Scelestiorem cœnam cœnavi tuam,
Quam quæ Thyestæ quondam antepofita est, & Tereo.
Lab. Perii, animo male fit, contine, quæso, caput.
Ch. Pulmoneum ædepol nimis velim vomitum vomas.
Lab. Eheu Palæstra atque Ampelisca! ubi estis nunc?
Ch. Piscibus in alto, credo, præbent pabulum.
Lab. Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
Ch. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.
Lab. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.
Ch. Eas! easque res agebam commodum.
Lab. Eheu! quis vivit me mortalis miserior!
Ch. Ego multo tanto miserior, quam tu, Labrax.
Lab. Quî? *Ch.* quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.
Lab. O scirpe, scirpe! laudo fortunas tuas,
Qui semper servas gloriam aritudinis.
Ch. Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.
Lab. Aedepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum instruit:
Ita salsam præbet potionem & frigidam.
Ch. Ut fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident! semper calent.
Lab. Utinam fortuna nunc anatina uterer,
Uti, cum exivissem ex aqua, arerem tamen!
Ch. Quid, si aliquò ad ludos me pro manduco locem?
Lab. Quapropter? *Ch.* quia pol clare crepito dentibus.
Jure optumo me lavisse arbitror.
Lab. Quî? *Ch.* quia auderem tecum in navem ascendere,

Qui

Digitized by Google

Qui a fundamento mihi uſque moviſti mare.
Lab. Tibi auſcultavi, tu promittebas mihi
Illic eſſe quæſtum maxumum meretricibus;
Ibi me corruere poſſe ajebas divitias.
Ch. Jam poſtulabas te, impurata belua,
Totam Siciliam devoraturum inſulam.
Lab. Quænam balæna meum voravit vidulum,
Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?
Ch. Eadem illa, credo, quæ meum marſupium,
Quod plenum argenti fuit in ſacciperio.
Lab. Eheu! redactus ſum uſque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc miſellum pallium. perii oppido!
Ch. Vel conſociare mihi quidem tecum licet:
Aequas habemus partes. *Lab.* ſaltem ſi mihi
Mulierculæ eſſent ſalvæ! ſpes aliquæ forent.
Nunc ſi me adoleſcens Pleuſidippus viderit,
A quo arrhabonem pro Palæſtra acceperam,
Jam ſe exhibebit hic mihi negotium.
Ch Quid, ſtulte, ploras? tibi quidem ædepol copia 'ſt,
Dum lingua vivet, quî rem ſolvas omnibus.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Sceparnio, Charmides, Labrax.

QUid illuc, obſecro, eſt negotii, quod duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris ſignum flentes amplexæ tenent,
Neſcio quem metuentes miſeræ? nocte hac vero proxuma
Se jactatas atque ejectas hodie eſſe ajunt e mari.
Lab. Obſecro hercle, adoleſcens, ubi iſtæc ſunt, quas memoras, mulieres?
Sc. Hic in fano Veneris. *Lab.* quot ſunt? *Sc.* totidem quot ego & tu ſumus.
Lab. Nempe meæ. *Sc.* nempe neſcio iſtuc. *Lab.* qua ſunt facie? *Sc.* ſcitula.
Vel ego amare utramvis poſſim, ſi probe appotus ſiem.
Lab. Nempe puellæ? *Sc.* nempe moleſtus es: viſe, ſi lubet.

Lab.

Lab. Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.
Ch. Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
Lab. Intro rumpam jam huc in Veneris fanum. *Ch.* in barathrum mavelim.
Obsecro, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam, loci.
Sc. Istic ubi vis condormisce: nemo prohibet, publicum est.
Ch. At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis:
Recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.
Sc. Tegillum eccillud mihi unum arescit: id si vis, dabo:
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluvit.
Tu istæc mihi dato: exarescunt faxo. *Ch.* eho! an te pœnitet,
In mari quod elavi, ni hic in terra iterum eluam?
Sc. Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquã quidquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu. vel tu ægrota, vel vale:
Barbarum hospitẽ mihi in ædeis, nihil moror: sat litiũ est.
Ch. Jamne abis? venales illic ductitavit, quisquis est:
Non est misericors. sed quid ego hic asto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quàm libuit, sententiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare:
Itaque alvom prodi speravit nobis salsis poculis.
Quid opu'st verbis? si invitare nos paullisper pergeret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit domum.
Nunc lenonem, quid agit intus, visam, convivam meum.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Dæmones.

MIris modis dî ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Ne dormientes quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte, quæ præcessit, proxuma

Mirum atque inscitum somniavi somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultro mihi malum minitarier.
In jus vocat me. ibi ego nescio quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam:
Concludo in vincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Numquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur! animus mirat.

ACTUS TERTII SCENA II.

Trachalio, Dæmones.

PRo, Cyrenenses populares! vostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atq; exemplum pessumum pessumdate,
Vindicate: ne impiorum potior sit pollentia,
Quam innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vostrã iterum imploro fidẽ,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriæque antistitæ
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput.
Prætorquete injuriæ prius collum, quam ad vos perveniat.
Dæm. Quid istuc est negotii? *Tr.* per ego te hæc genua obtestor, senex,

Quis-

Quisquis es. *Dæm.* quin tu ergo omitte genua, & quid sit, mihi expedi,
Quid tumultues? *Tr.* teque oro & quæso, si speras tibi
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam salvam & sospitē,
Atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi.
Dæm. Sanún' es? *Tr.* seu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, senex.
Dæm. At ego te per crura & talos, tergumque obtestor tuū,
Si tibi ulmeam uberem esse speras virgidemiam,
Et tibi esse eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negotii quid sit, quod tumultues.
Tr. Quî lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.
Dæm. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.
Tr. Obsecro, hoc prævortere ergo. *Dæm.* quid negotii est? *Tr.* mulieres
Duæ innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxilii,
Quibus advorsum jus, legesque insignite injuria hic
Facta est, fitque in Veneris fano. tum sacerdos Veneria
Indigne afflictatur. *Dæm.* quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? *Tr.* si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ. nunc * * *
Eas deripere volt. eas ambas esse oportet * * *
Dæm. Quis istic est, qui deos tam parvipendit?
Tr. Fraudis, sceleris, parricidii, perjurii plenus,
Legirupa, impudens, impurus, inverecundissumus:
Uno verbo absolvam, Leno'st: quid illum porro prædicem?
Dæm. Aedepol infortunio hominem prædicas donabilem.
Tr. Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit.
Dæm. At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras,
Turbalio, Sparax! ubi estis? *Tr.* i, obsecro, intro, subveni
Illis. *Dæm.* iterum haud imperabo. sequimini hac. *Tr.* age nunc jam,

Jube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui.
Dæm. Proripite hominem pedibus huc, itidem quasi occisam suem.
Tr. Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.
Nimis velim improbissumo homini malas edentaverint.
Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ e fano mulieres.

ACTUS TERTII SCENA III.

Palæstra, Ampelisca, Trachalio.

NUnc id est, cum omnium copiarum atque opum,
Auxilii, præsidii viduitas nos tenet,
*Nec ulla spec*ula est, quæ salutem afferat:
Nec scimus, quam in partem ingredi persequamur.
Maxumo miseræ in metu nunc sumus ambæ,
Tanta importunitas, tantaque injuria
Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;
Qui scelestus sacerdotem anum præcipem
Reppulit, propulit, perquam indignis modis,
Nosque ab signo intimo vi deripuit sua.
Sed nunc sese ut ferunt res fortunæque nostræ,
Par est moriri. neque est melius morte, in malis
Rebus, miseris. *Tr.* quid est? quæ illæc oratio'st?
Cesso ego has consolari? heus, Palæstra! *Pal.* qui vocat?
Tr. Heus, Ampelisca! *Amp.* obsecro, quis est, qui vocat?
Pal. Quis is est, qui nominat? *Tr.* si respexis, scies.
Pal. O salutis meæ spes! *Tr.* tace, ac bono animo es.
Me vide. *Pal.* si modo id liceat, vis ne opprimat:
Quæ vis, vim mihi afferam ipsa, adigit. *Tr.* ah define! nimis inepta es.
Amp. Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.
Pal. Nisi quid re præsidium apparas, Trachalio, acta hæc res est:
Certum'st moriri, quam hunc pati *grassari* lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen: miseræ *ubi venit* in mentē
Mihi mortis, metus membra occupat ædepol. *Tr. etsi* hoc acerbum,

Bo-

Bonum animum habete. *Pal.* nam, obsecro, unde *animus* mihi invenitur?
Tr. Ne, inquam, timete: assidite hic in ara. *Amp.* istæc quid ara
Prodesse nobis *plus* potest, quam signum in fano hic intus
Veneris, quod ãplexæ modo, unde abreptæ per vim miseræ?
Tr. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro castris: mœnia hinc ego defensabo.
Præsidio Veneris malitiæ lenonis contra incedam.
Amp. Tibi auscultamus. &, Venus alma, ambæ te obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,
Nos in custodiam tuam ut recipias, & tutere:
Illos sceleſtos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
Ut ulciscare, nosque ut hanc tua pace aram obsidere
Patiare, *quæ el*autæ ambæ sumus opera Neptuni noctu:
Ne invisas habeas, neve iccirco nobis vitio vortas,
Si quippiam'st, minus quod bene esse lautum arbitrare.
Tr. Aequõ has petere intellego: decet abs te id impetrarier:
Ignoscere his te convenit: metus has, id ut faciant, subigit.
Te ex concha natam esse autumant: cave tu harum conchas spernas.
Sed optume eccum exit senex, patronus mihique & vobis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Dæmones, Trachalio, Lorarii, Labrax.

Exi e fano, natum quantum est hominũ sacrilegissume.
Vos in aram abite sessum. sed ubi sunt? *Tr.* huc respice.
Dæm. Optume. *Lor.* istuc volueramus. jube modo accedat prope.
Dæm. Tune legirupionẽ hic nobis cum dîs facere postulas?
Pugnum in os impinge. *Lab.* iniqua hæc patior cum pretio tuo.

Dam. At etiam minitatur audax. *Lab.* jus meum ereptum est mihi,
Meas mihi ancillas invito me eripis. *Tr. ergo dato*
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum *arbitrum*,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas, 9
Nive te in carcerem compingi est æquom, ætatemque ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
Lab. Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. *Dam.* cum istoc primum, qui te novit, disputa.
Lab. Tecum ago. *Tr.* atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?
Lab. Sunt. *Tr.* agedum ergo, tange utramvis digitulo minumo modo. 15
Lab. Quid, si attigero? *Tr.* extemplo hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis, perjurissume.
Lab. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
Dam. Non licet: ita est lex apud nos. *Lab.* mihi cum vostris legibus 19
Nihil est commercii. equidē istas jam ambas educam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.
Dam. Hæ autem Veneri complacuerunt. *Lab.* habeat, si argentum dabit.
Dam. Do tibi argentum. nunc adeo ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittā, tu ipsus te ut non noveris.
Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis; 26
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.
Lab. Vi agis mecum. *Tr.* etiam vim opprobras, flagitii flagrantia?
Lab. Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
Tr Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprime probus.
Num quî minus hasce esse oportet liberas? *Lab.* quid, liberas?

Tr.

Tr. Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia:
Nam altera hæc eſt nata Athenis ingenuis parentibus.
Dæm. Quid ego ex te audio? *Tr.* hanc Athenis eſſe natam liberam.
Dæm. Mea popularis, obſecro, hæc eſt? *Tr.* non tu Cyrenenſis es?
Dæm. Immo Athenis natus altuſque educatuſque Atticis.
Tr. Obſecro, defende cives tuas, ſenex. *Dæm.* o filia
Mea! cum ego hanc video, mearum me abſens miſeriarum commones.
Trima quæ periit mihi, jam tanta eſſet, ſi vivit, ſcio.
Lab. Argentum ego pro iſtiſce ambabus, cujæ erant, domino dedi:
Quid mea refert, hæ Athenis natæ, an Thebis ſient,
Dum mihi recte ſervitutem ſerviant? *Tr.* itáne impudens,
Tune hìc feles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quæſtu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ ſit, profecto neſcio:
Niſi ſcio probiorem hanc eſſe, quam te, impuratiſſume.
Lab. Tuæ iſtæ ſunt? *Tr.* contende ergo, uter ſit tergo verior.
Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo,
Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendaciſſumus:
Poſtea aſpicito meum, quando ego tuum inſpectavero,
Niſi erit tam ſincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum eſſe opere faciundo corium, & ſinceriſſumum;
Quid cauſſæ eſt, quin virgis te uſque ad ſaturitatem ſauciē?
Quid illas ſpectas? quas ſi attigeris, oculos eripiam tibi.
Lab. Atqui, quia vetas, utramque jam mecum abducam ſimul.
Dæm. Quid facies? *Lab.* Volcanum adducam, is Veneris eſt advorſarius.
Dæm. Quo illic it? *Lab.* heus ecquis hic eſt? heus. *Dæm.* ſi attigeris oſtium,
Jam, hercle, tibi meſſis in ore fiet mergis pugneis.
Lor. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

Dam. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia'st.
Lab. Ibo, hercle, aliquo quæritatum ignem. *Dam.* quid, cum inveneris?
Lab. Ignem magnum hic faciam. *Dem.* quin ut humanum exuras tibi.
Lab. Immo hasce ambas hic in ara ut vivas comburam. *Dam.* id volo:
Nam, hercle, ego te barba continuo arripiam,& in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Cum conjecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in somnis somniavi. *Tr.* scín' quid? tecum oro, senex,
Ut illas serves,vim defendas,dum ego herum adduco meũ.
Dem. Quære herum,atque adduce. *Tr.*at hic ne. *Dem.*maxumo malo suo,
Si attigerit, sive occeptassit. *Tr.* cura. *Dem.* curatum est, abi.
Tr. Hunc quoque asserva ipsum, ne quo abitat. nam promisimus
Carnifici aut talentum magnum, aut hunc hodie sistere.

ACTUS TERTII SCENA V.

Damones, Labrax, Palæstra, Ampelisca, Lorarii.

UTrum, tu, leno, cum malo libentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?
Lab. Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, senex.
Meas quidem te invito, & Venere, & summo Jove,
De ara capillo jam deripiam. *Dam.* tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dam.* agedum ergo! accede huc modo.
Lab. Jube dum recedere istos ambo illuc modo.

Dæm. Immo ad te accedent. *Lab.* non hercle egomet censeo.
Dæm. Quid ages, si accedent propius? *Lab.* ego recessero.
Verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
Numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessumos dimisero.
Dæm. Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
Lab. Quam magnum vero? *Dæm.* quantum lenoni sat est.
Lab. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te invito jam ambas rapiam. *Dæm.* tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dæm.* tange! sed scin, quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas. *Lab.* clavas? *Dæm.* sed probas: propera cito.
Ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.
Lab. Eheu! scelestus galeam in navi perdidi:
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare. *Dæm.* non licet.
Ehem! optume ædepol, eccum, clavator advenit.
Lab. Illud quidem, ædepol, tinnimentum est auribus.
Dæm. Age accipe illanc alteram clavam, Sparax:
Age alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic! audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.
Lab. Etiam me abire hinc non sinent? *Dæm.* dixi satis.
Et ille ubi servos cum hero huc advenerit,
Qui herum arcessivit, itote extemplo domum.
Curate hæc sultis magna diligentia.
Lab. Heu hercle! næ istic fana mutantur cito.
Jam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clavis senex.
Non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio,

Digitized by Google

Ita nunc mihi utrumque sævit & terra & mare.
Palæstra! *Lor.* quid vis? *Lab.* apage! controversia est.
Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelisca! *Lor.* cavesis infortunio.
Lab. Ut potest, ignavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num molestia est,
Me adire ad illas propius? *Lor.* nihil nobis quidem.
Lab. Numquid molestum mihi erit? *Lor.* nihil, si caveris.
Lab. Quid est, quod caveam? *Lor.* hem a crasso infortunio.
Lab. Quæso, hercle, abire ut liceat. *Lor.* abeas, si velis.
Lab. Bene hercle factum! habeo vobis gratiam.
Non. accedam potius. *Lor.* illic astato illico.
Lab. Aedepol proveni nequiter multis modis.
Certum'st hasce hodie usque obsidione vincere.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Pleusidippus, Trachalio, Mulieres, Labrax, Lorarii, Charmides.

MEamne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit? *Tr.* admodum.
Pl. Quin occidisti extemplo? *Tr.* gladius non erat.
Pl. Caperes aut fustem, aut lapidem. *Tr.* quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?
Lab. Nunc pol ego perii! Pleusidippus eccum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.
Pl. Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
Cum ad me profectus ire? *Tr.* ibidem nunc sedent.
Pl. Quis illas nunc illic servat? *Tr.* nescio quis senex,
Vicinus Veneris. is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.
Pl. Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?
Lab. Salve. *Pl.* nihil salutem moror. opta ocyus;
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?
Utrumvis opta, dum licet. *Lab.* neutrum volo.

Pl. Abi sane ad litus curriculo, Trachalio:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent:
Post huc redito, atque agitato hic custodiam:
Ego hunc scelestum in jus rapiam exsulem.
Age, ambula in jus. *Lab.* quid ego deliqui? *Pl.* rogas?
Quin arrhabonem a me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti. *Lab.* non avexi. *Pl.* cur negas?
Lab. Quia pol provexi; avehere non quivi miser.
Equidem tibi me dixeram præsto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? sumne ibi?
Pl. In jure caussam dicito: hìc verbum sat est:
Sequere. *Lab.* obsecro te, subveni, mi Charmides.
Rapior obtorto collo. *Ch.* quis me nominat?
Lab. Vidén' me, ut rapior? *Ch.* video, atque inspecto lubens.
Lab. Non subvenire mihi audes? *Ch.* quis homo te rapit?
Lab. Adolescens Pleusidippus. *Ch.* ut nactu's, habe
Bono animo: melius est te in nervom correpere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant sibi.
Lab. Quid id est? *Ch.* ut id quod quærant, inveniant sibi.
Lab. Sequere, obsecro, me. *Ch.* pariter suades, qualis es.
Tu in nervom rapere: eo me obsecras, ut te sequar.
Etiam retentas? *Lab.* perii. *Pl.* verum sit velim!
Tu, mea Palæstra & Ampelisca, ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. *Lor.* equidem suadeo
Ut ad nos abeant potius, dum recipis. *Pl.* placet:
Bene facitis. *Lab.* fures mihi estis. *Lor.* quid, fures? *Pl.* rape.
Lab. Oro, obsecro, Palæstra. *Pl.* sequere, carnufex.
Lab. Hospes! *Ch.* non sum hospes: repudio hospitium tuum.
Lab. Siccine me spernis? *Ch.* sic ago: semel bibo.
Lab. Dî te infelicent. *Ch.* isti capiti dicito.
Credo alium in aliam belluam hominem vortier.
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo post erit:
In nervom ille hodie nidamenta congeret.

Verumtamen ibo, ei advocatus ut fiem,
Si qui mea opera citius addici potest.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Daemones.

BEne factum, & volupe est, hodie me his mulierculis
Tetulisse auxilium. jam clientas repperi;
Atque ambas forma scitula atque ætatula.
Sed uxor scelesta me omnibus servat modis,
Ne quî significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus servos noster, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapisset, si dormivisset domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia:
Ut tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit aures sua vaniloquentia.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gripus.

NEptuno has ago meo patrono gratias,
Qui salsis locis incolit pisculentis,
Cum me ex suis pulchre ornatum expedivit
Templis reducem, plurima præda onustum,
Salute horiæ, quæ in mari fluctuoso
Piscatu novo me uberi compotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi
Lepide evenit: neque piscium ullam unciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa impigreque exsurrexi,
Lucrum præposivi sopori & quieti:

Tem-

Tempeſtate ſæva experiri expetivi
Paupertatem heri, quî & meam ſententiam
Tolerarem, opera haud fui parcus mea. Nimis homo
Nihili eſt, qui piger eſt: nimiſque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt ſua tempori conficere officia.
Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger, ſi velim, ſiem.
Hoc ego in mari, quidquid ineſt, repperi: quidquid ineſt, grave quidem eſt: aurum
Hic ego ineſſe reor. nec mihi conſcius eſt ullus homo. nunc hæc tibi
Occaſio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te.
Nunc ſic faciam, ſic conſilium eſt, ad herum ut veniam docte atque aſtute.
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut ſim liber.
Jam ubi liber ero; igitur demum inſtruam agrum, ædes, mancipia:
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.
Poſt animi cauſſa mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meæ famæ & factis: ibique regnum magnum inſtituam.
Magnas res hìc agito in mentem inſtruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pranſurus eſt & ſale, ſine bono pulmento.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Trachalio, Gripus.

HEus mane. *Gr.* quid maneam? *Tr.* dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.
Gr. Mitte modo. *Tr.* at pol ego te adjuvabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit. *Gr.* turbida tempestas heri fuit,
Nihil habeo, adolescens, piscium: ne tu mihi esse postules.
Non vides referre me uvidum rete, sine squamoso pecu?
Tr. Non ædepol pisces expeto, quam tui sermonis sum indigens.
Gr. Enicas jam me odio, quisquis es. *Tr.* non sinam ego abire hinc te. mane.
Gr. Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? *Tr.* audi.
Gr. Non audio. *Tr.* at pol quin audies. *Gr.* quin post loquere, quid vis.
Tr. Eho, modo est operæ pretium, quod tibi ego narrare volo.
Gr. Eloquere, quid id est? *Tr.* vide num quispiam consequitur prope nos.
Gr. Ecquid est, quod mea referat? *Tr.* scilicet! sed boni consilii
Ecquid in te mihi est? *Gr.* quid negotii est? modo dic. *Tr.* dicam.
Tace, si fidem modo das mihi te non fore infidum.
Gr. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. *Tr.* audi. furtum ego vidi
Qui faciebat: noveram dominum, id cui fiebat: post ad
Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde æquum est dari mihi? dimidium
Volo ut dicas. *Gr.* immo hercle etiam amplius: nam nisi dat, domino dicundum

Cen-

Censeo. *Tr.* tuo consilio faciam. nunc advorte animum;
Namque hoc attinet omne ad te. *Gr.* quid est factum? *Tr.* vidulum
Istum, cujus ille est, novi ego hominem jampridem. *Gr.* quid est?
Tr. Et quo pacto periit. *Gr.* at ego quo pacto inventu 'st scio.
Et qui invenit, hominẽ novi: & dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum novi, cujus nunc est; tu illum, cujus antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius.
Tr. non ferat,
Si dominus veniat? *Gr.* dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu'st; hunc qui cepi in venatu meo.
Tr. Itáne vero? *Gr.* ecquem esse dices in mari piscẽ meum?
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu asseruntur; neq; illínc partem quisquã postulat.
In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo'st omnibus. *Tr.* assentio,
Quî minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventu'st, commune est. *Gr.* næ impudenter impudens!
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos. *Tr.* quid ais, impudens?
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur? *Gr.* in manu non est mea;
Ubi demisi retem atque hamum, quidquid hæsit, extraho.
Meum, quod rete atq; hami nacti sunt, meum potissumũ'st.
Tr. Immo hercle haud est; siquidem quod vas excepisti. *Gr.* philosophe!
Tr. Sed tu en umquam piscatorem vidisti, venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus, quos voles.

Et vietorem & piscatorem te esse, impure, postulas.
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus,
Vel, quod in mari non natum est, neque habet squamas, ne feras.
Gr. Quid tu, numquam audivisti esse antehac vidulum piscem? *Tr.* scelus.
Nullus est. *Gr.* immo est profecto. ego, qui sum piscator, scio!
Vero rare capitur: nullus minus sæpe ad terram venit.
Tr. Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.
Quo colore est? *Gr.* hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri. *Tr.* scio.
Tu hercle, opinor, in vidulum te piscem convortes, nisi caves:
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.
Gr. Quod scelus hodie hoc inveni! *Tr.* verba facimus: it dies.
Vide sis, quojus arbitratu nos facere vis? *Gr.* viduli
Arbitratu. *Tr.* ita enim vero? stultus es. *Gr.* salve, Thales!
Tr. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
Quojus hæc res arbitratu fiat. *Gr.* quæso sanus es?
Tr. Elleborosus sum. *Gr.* ego cerritus, hunc non amittam tamen.
Tr. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
Ego jam hic te, itidẽ quasi penicillus novus exurgeri solet,
Ni nunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi'st.
Gr. Tange! affligam ad terram te itidem, ut piscem soleo polypum.
Vis pugnare? *Tr.* quid opu'st? quin tu potius prædam divide.
Gr. Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc. *Tr.* at ego hinc offlectam navem, ne quo abeas: mane.
Gr. Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem, scelesté. *Tr.* mittam: omitte vidulum.
Gr. Numquam, hercle, hinc hodie ramentâ fies fortunatior.

Tr.

Digitized by Google

Tr. Non probare pernegando mihi potes, niſi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut ſequeſtro ponitur.
Gr. Quemne ego excepi in mari? *Tr.* at ego inſpectavi e litore.
Gr. Mea opera, labore, & rete, & horia. *Tr.* num quî minus,
Si veniat nunc dominus, quojus eſt, ego qui inſpectavi procul,
Te hunc habere, fur ſum, quam tu? *Gr.* nihilo. *Tr.* mane, maſtigia!
Quo argumento ſocius non ſum, & fur ſum? fac dum ex te ſciam.
Gr. Neſcio: neque ego iſtas voſtras leges urbanas ſcio,
Niſi quia, Hunc meum eſſe, dico. *Tr.* & ego item eſſe ajo meum.
Gr. Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec ſocius ſies.
Tr. Quo pacto? *Gr.* ſine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:
Nec tu me quoiquam indicaſſis, neque ego tibi quidquam dabo.
Tu taceto; ego muſſitabo: hoc optumum atque æquiſſumum eſt.
Tr. Ecquid conditionis audes ferre? *Gr.* jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi moleſtus ne ſies.
Tr. Mane, dum refero conditionem. *Gr.* te obſecro, hercle, aufer te modo.
Tr. Ecquem in his locis noviſti? *Gr* oportet vicinos meos.
Tr. Ubi tu hìc habitas? *Gr.* porro illic longe uſque in campis ultimis.
Tr. Vín' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu fieri?
Gr. Paullisper remitte reſtem, dum concedo, & conſulo.
Tr. Fiat. *Gr.* euge! ſalva res eſt: præda hæc perpetua eſt mea.
Ad meum herũ arbitrũ vocat me hìc intra præſepis meas.
Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab ſuo triobolum.
Næ iſte haud ſcit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum.

Tr. Quid igitur? *Gr.* quamquam iſtuc eſſe jus meum certo ſcio,
Fiat iſtuc potius, quam nunc pugnem tecum. *Tr.* nunc places.
Gr. Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; ſi adhibebit fidem,
Et ſi eſt ignotus, notus: ſi non; notus, ignotiſſumus eſt.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Damones, Palæſtra, Ampeliſca, Gripus, Trachalio.

SErio, ædepol, quãquam *volo* vobis quæ voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea me extrudat ædibus:
Quæ me pellices adduxiſſe dicet ante oculos ſuos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. *Mul.* miſeræ periimus.
Dam. Ego vos ſalvas ſiſtam, ne timete. ſed quid vos foras
Proſequimini? quoniam ego aſſum, faciet nemo injuriam.
Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex præſidio præſides.
Gr. O here, ſalve. *Dam.* ſalve, Gripe. quid fit? *Tr.* tuuſne hic ſervos eſt?
Gr. Haud pudet. *Tr.* nihil ago tecum. *Gr.* ergo abi hinc ſis. *Tr.* quæſo reſponde, ſenex.
Tuus hic ſervos eſt? *Dam.* meus eſt. *Tr.* hem! iſtuc optume, quando tuus eſt.
Iterũ te ſaluto. *Dam.* & ego te. tune es, qui haud multo prius
Abiiſti hinc herum arceſſitum? *Tr.* ego is ſum. *Dam.* quid nunc vis tibi?
Tr. Nempe hic tuus eſt? *Dam.* meus eſt. *Tr.* iſtuc optume, quando tuu'ſt.
Dam. Quid negoti'ſt? *Tr.* vir ſceleſtus illic eſt. *Dam.* quid fecit tibi
Vir ſceleſtus? *Tr.* homini ego iſti talos ſuffringi volo.
Dam. Quid eſt? qua de re litigatis nunc inter vos? *Tr.* eloquar.

Gr. Immo ego eloquar. *Tr.* ego, opinor, rem facesso. *Gr.* siquidem
Sis pudicus, hinc facessas. *Dæm.* Gripe, animum advorte, ac tace.
Gr. Utín' istic prius dicat? *Dæm.* audi, loquere tu. *Gr.* alienón' prius,
Quam tuo dabis orationem? *Tr.* ut nequitur comprimi!
Ita ut occœpi dicere; illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic ejus vidulum, eccillum.
Gr. Non habeo. *Tr.* negas, quod oculis video? *Gr.* at ne videas, velim.
Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?
Tr. Quomodo habeas, illud refert: jurene an injuria.
Gr. Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci:
Si in mari reti apprehendi, quî tuum potius est, quã meum?
Tr. Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico. *Gr.* quid tu ais?
Tr. Quoad primarius vir dicat, cõprime hunc sis, si tuus est.
Gr. Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dæm. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
Tr. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neq; meum esse hodie umquã dixi. sed istic inest cistellula
Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.
Dæm. Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum popularem meam?
Tr. Admodum: & ea, quæ olim parva gestavit, crepundia
Istic in ista cistula insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, quî suos parentes quærat. *Dæm.* faciam ut det: tace.
Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. *Tr.* nihil peto, nisi cistulam,
Et crepundia. *Gr.* quid si ea sunt aurea? *Tr.* quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exæquabitur.
Gr. Fac sis aurũ ut videã; post ego faciam ut videas cistulã.

Dæm.

Dæm. Cave malo, ac tace tu! tu perge,ut occœpisti,dicere.
Tr. Unum te obsecro, ut te hujus commiserescat mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.
Gr. Vidén' scelestus ut aucupatur! *Tr.* sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus,
Hæ poterunt novisse: ostendere his jube. *Gr.* aín'ostendere?
Dæm. Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.
Gr. Immo hercle insignite inique. *Dæm.* quî dum? *Gr.* quia si ostendero,
Continuo hunc novisse dicent scilicet. *Tr.* scelerum caput!
Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput!
Gr. Omnia istæc ego facile patior,dum hic hinc a me sētiat.
Tr. Atqui nunc abs te stat. verum hinc ibit testimonium.
Dæm. Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas.
Tr. Dixi equidem: sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parva fuit virgo surrepta. *Gr.* dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servæ sint istæ an liberæ?
Tr. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.
Dæm. Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.
Tr. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, quî parentes noscere hæc possit suos,
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.
Gr. Juppiter te dîque perdant! quid ais, vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queant?
Tr. Eo tacent, quia tacita bona'st mulier semper, quam loquens.
Gr. Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.
Tr. Quî dum? *Gr.* quia enim neque loquens es, neque tacens umquam bonus.
Quæso, en umquam hodie licebit mihi loqui? *Dæm.* si præter hac
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Ut id occœpi dicere, senex, eam te quæso cistulam

Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, habeat sibi.
Gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intellegis:
Dudum dimidiam petebas partẽ. *Tr.* immo etiã nunc peto.
Gr. Vidi petere milvum, etiam cum nihil auferret tamen.
Dæm. Non ego te comprimere possum sine malo? *Gr.* si istic tacet,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re mea parte loqui.
Dæm Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe. *Gr.* concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. *Dæm.* reddetur. *Gr.* tene.
Dæm. Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelisca, hoc quod loquor.
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas? *Pal.* is est.
Gr. Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit, illico
Eum esse dixit! *Pal.* faciam ego hanc rem * *pla*nam tibi:
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu mihi
Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur. *Dæm.* placet.
Jus merum oras, meo quidem animo. *Tr.* ac meo, hercle.
Gr. Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atq; omnia,
Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola?
Dæm. Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit verum, quam primum sciam.
Gr. Hoc habet! solutum est: ah perii! video cistellam. *Dæm.* hæccine est?
Pal. Istæc est. o mei parentes! hic vos conclusos gero.
Huc opesque spesque vostrûm cognoscendûm condidi.
Gr. Tum tibi, hercle, deos iratos esse oportet, quisquis es,

Quæ

Quæ parenteis in tam angustum tuos locum compegeris.
Dæm. Gripe, accede huc. tua res agitur. tu puella, istinc procul
Dicito, quid insit, & qua facie, memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum converti; nugas, mulier, magnas egeris.
Gr. Jus bonum oras. *Tr.* ædepol haud orat te: nam tu injurius.
Dæm. Loquere nunc jam, puella. Gripe, animum advorte, ac tace.
Pal. Sunt crepundia. *Dæm.* ecca video. *Gr.* perii in primo prœlio!
Mane, ne ostenderis. *Dæm.* qua facie sunt? responde ex ordine.
Pal. Ensiculu'st aureolus primum litteratus. *Dæm.* dice dum:
In eo ensiculo litterarum quid est? *Pal.* mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Litterata: ibi matris nomen in securicula'st. *Dæm.* mane!
Dic, in ensiculo quid nomen est paternum? *Pal.* Dæmones.
Dæm. Dî immortales! ubi loci sunt spes meæ? *Gr.* immo ædepol, meæ?
Dæm. Perge, te obsecro, continuo. *Gr.* placide! aut ite in malam crucem.
Dæm. Loquere matris nomen hìc in securicula quid siet.
Pal. Dædalis. *Dæm.* dî me servatum cupiunt. *Gr.* at me perditum.
Dæm. Filiam meam esse hanc oportet, Gripe. *Gr.* sit per me quidem.
Quî te dî omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meque adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.
Pal. Post est sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &
Sucula. *Gr.* quin tu i dierecta cum sucula, & cum porculis!
Pal. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.
Dæm. Ea est profecto! contineri, quin complectar, non queo.

Filia

Filia mea, ſalve! ego is ſum, qui te produxi, pater:
Ego ſum Dæmones, & mater tua, ecca, hìc intus Dædalis.
Pal. Salve, mi pater inſperate! *Dæm.* ſalve. ut te amplector libens!
Tr. Volupe'ſt, cum iſtuc ex pietate voſtra vobis contigit.
Dæm. Capedum: hunc, ſi potes, fer intro vidulum, age Trachalio.
Tr. Ecce Gripi ſcelera! cum iſtæc res male evenit tibi,
Gripe, gratulor. *Dæm.* age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
Quæ te magis tractavit, magiſque ſigna pernovit tua.
Tr. Eamus intro omnes, *omnes* quando operam promiſcuam damus.
Pal. Sequere me, Ampeliſca. *Amp.* cum te dii amant, voluptati eſt mihi.
Gr. Sumne ego ſceleſtus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut cum excepi, qui non alicubi in ſolo abſtruſi loco!
Credebam ædepol turbulentam prædam eventuram mihi,
Quia illa mihi tam turbulentâ tempeſtate evenerat.
Credo ædepol ego illic ineſſe auri & argenti largiter.
Quid melius eſt, quam ut hinc intro abeam, & me ſuſpendam clanculum;
Saltem tantiſper, dum abſcedat hæc a me ægrimonia.

ACTUS QUARTI SCENA V

Dæmones.

PRò dii immortales, quis me eſt fortunatior,
Qui ex improviſo filiam inveni meam?
Satín' ſi quoi homini dei eſſe benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!
Ego hodie, *qui* neque ſperavi, neque credidi,
Is improviſo filiam inveni tamen:
Et eam de genere ſummo adoleſcenti dabo
Ingenuo, Athenienſi, & cognato meo.

Ego eum adeo arcessi huc ad me quamprimum volo,
Jussique exire huc ejus servom, ut ad forum
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Uxor complexa collo retinet filiam.
Nimis pæne inepta atque odiosa ejus amatio est.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dæmones, Trachalio.

Aliquando osculando melius est, uxor, pausam fieri.
Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,
Laribus familiaribus: cum auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.
Tr. Ubi ubi erit, tamen jam investigabo, & mecum ad te adducam simul
Pleusidippum. *Dæm.* eloquere, ut hæc res obtigit de filia:
Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat. *Tr.* licet.
Dæm. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. *Tr.* licet.
Dæm. Et patrem ejus me novisse, & mihi esse cognatum. *Tr.* licet.
Dæm. Sed propera. *Tr.* licet. *Dæm.* jam hic fac sit, cœna ut curetur. *Tr.* licet.
Dæm. Omnian' licet? *Tr.* licet. sed scin', quid est quod te volo?
Quod promisisti, ut memineris, hodie ut liber sim. *Dæm.* licet.
Tr. Fac, ut exores Pleusidippum, ut me emittat *manu*. *Dæm.* licet.
Tr. Et tua filia facito oret: facile exorabit. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar. *Dæm.* licet.
Tr. Omnian' licet? *Dæm.* licet. tibi rursum refero gratiam.

Sed

Digitized by Google

Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rurſum.
Tr. licet.
Jam hìc ero. tu interibi adorna ceterum, quod opus eſt.
Dæm. licet.
Tr. Hercules iſtum infelicet cum ſua licentia!
Ita meas replevit aures. quidquid memorabam, licet.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Gripus, Dæmones.

QUam mox licet te compellare, Dæmones?
Dæm. Quid eſt negotii, Gripe? *Gr.* de illo vidulo
Si ſapias, ſapias: habeas quod dî danunt boni.
Dæm. Aequom videtur tibi, ut ego, alienum quod eſt,
Meum eſſe dicam? *Gr.* quodne ego inveni in mari?
Dæm. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum eſſe nihilo magis oportet vidulum.
Gr. Iſto tu pauper es, cum nimis ſancte pius.
Dæm. O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt tranſennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atque ædepol in eas plerumque eſca imponitur:
Quam ſi quis avidus poſcit eſcam avariter,
Decipitur in tranſenna avaritiâ ſuâ.
Ille qui conſulte, docte, atque aſtute cavet,
Diutine uti bene licet partum bene:
Mihi iſtæc videtur præda prædatum irier,
Ut cum majore dote abeat quam advenerit.
Egone ut quod ad me allatum eſſe alienum ſciam,
Celem? minume iſtuc faciet noſter Dæmones.
Semper cavere hoc ſapientes æquiſſumum eſt,
Ne conſcii ſint ipſi maleficiis ſuis.
Ego mihi cum luſi, nihil moror ullum lucrum.
Gr. Spectavi ego pridem Comicos ad iſtum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos ſapientis mores monſtrabant poplo:
Sed cum inde ſuam quiſque ibant diverſi domum,

Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.
Dam. Abi intro, ne molestus. linguæ tempera.
Ego daturus tibi nihil sum; ne tu frustra sis.
Gr. At ego deos quæso, ut quidquid in illo vidulo'st,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
Dam. Illuc est, quod nos nequam servis utimur.
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret, interim
Præda ipsus esset: præda prædam duceret.
Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. post ibi
Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Pleusidippus, Trachalio.

ITerum mihi istæc omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrẽ Palæstra suum atque matrem? *Tr.* repperit.
Pl. Et popularis est? *Tr.* opinor. *Pl.* & nuptura est mihi?
Tr. suspicor.
Pl. Censén' hodie despondebit eam mihi, quæso? *Tr.* censeo.
Pl. Quid? patri etiam gratulabor, cum illam invenit?
Tr. censeo. 6
Pl. Quid? matri ejus? *Tr.* censeo. *Pl.* quid ergo censes?
Tr. quod rogas,
Censeo. *Pl.* dic ergo quanti censes? *Tr.* egone? censeo.
Pl. At sume quidem, ne censionem semper facias. *Tr.* censeo.
Pl. Quid si curram? *Tr.* censeo. *Pl.* an sic potius placide?
Tr. censeo.
Pl. Etiamne eam adveniens salutem? *Tr.* censeo. *Pl.* etiamne ejus patrem?
Tr. Censeo. *Pl.* post ejus matrem? *Tr.* censeo. *Pl.* quid postea?
Etiamne adveniens complectar ejus patrem? *Tr.* non cẽseo.
Pl. Quid, matrem? *Tr.* non censeo. *Pl.* quid eampse illam?
Tr. non censeo. *Pl.*

Pl. Perii! delectum dimisit. nunc non censet, cum volo.
Tr. Sanus non es, sequere. *Pl.* duc me, mi patrone, quo libet.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Labrax.

QUis me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quẽ ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata a me modo est Palæstra. perditus sum!
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris fanum.
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Gripus, Labrax.

NUmquam ædepol hodie ad vesperam Gripum inspicietis vivum,
Nisi vidulus mihi redditur. *Lab.* perii, cum mentionem
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quidquam.
Lab. Prò dî immortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.
Gr. Cubitũ hercle longis litteris signabo jam usque quaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.
Lab. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.
Adeundus mihi illic est homo. dî, quæso, subvenite.
Gr. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum est,

Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:
Nam quidem hoc Vere natum eſt verum: ita in manibus conſeneſcit.
Lab. Adoleſcens, ſalve! *Gr.* dî te ament cum irraſo capite. *Lab.* quid fit?
Gr. Verum extergetur. *Lab.* ut vales? *Gr.* quid tu? num medicus, quæſo, es?
Lab. Immo ædepol una littera plus ſum, quam medicus. *Gr.* tum tu
Mendicus es? *Lab.* tetigiſti acu. *Gr.* videtur digna forma.
Sed quid tibi eſt? *Lab.* hac proxima nocte in mari elavi.
Confracta eſt navis, perdidi, quidquid erat, miſer ibi omne.
Gr. Quid perdidiſti? *Lab.* vidulum cum auro atque argento multo.
Gr. Ecquid meminiſti in vidulo, qui perit, quid inſuerit ibi?
Lab. Quid refert, qui periit? *Gr.* tamen ſi non hoc, aliud fabulemur.
Quid ſi ego ſciam qui invenerit? volo ex te ſcire ſigna.
Lab. Numni octingenti aurei in marſupio inſuerunt.
Præterea centum denaria Philippea in paſceolo ſeorſus.
Gr. Magna hercle præda'ſt! largiter mercedis indipiſcar.
Dii homines reſpiciunt. bene ego hinc prædatus ibo.
Profecto hujus eſt vidulus. perge alia tu expedire.
Lab. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
Præterea ſinus, epichyſis, cantharus, gaulus, cyathuſque.
Gr. Papæ! divitias tu quidem habuiſti luculentas.
Lab. Miſerum iſtuc verbum & peſſumum eſt, Habuiſſe, & nihil habere.
Gr. Quid dare velis, qui iſtæc tibi inveſtiget indicetque?
Eloquere propere celeriter. *Lab.* nummos trecentos. *Gr.* tricas.
Lab. Quadringentos. *Gr.* tramas putridas. *Lab.* quingentos. *Gr.* caſſam glandem.
Lab. Sexcentos. *Gr.* curculiunculos minutos fabulare.
Lab. Dabo ſeptingentos. *Gr.* os calet tibi! num git frigidefactas?

Lab.

Lab. Mille dabo nummos. *Gr.* ſomnias. *Lab.* nihil addo: abi! *Gr.* igitur audi:
Si, hercle, abiero hinc, hìc non ero. *Lab.* vín' centum & mille? *Gr.* dormis.
Lab. Eloquere quantum poſtules. *Gr.* quo nihil invitus addas;
Talentum magnum: non poteſt triobolum hinc abeſſe.
Proín tu vel ajas, vel neges. *Lab.* quid iſtic neceſſum eſt, video:
Dabitur talentum. *Gr.* accede dum huc: Venus hæc volo arroget te.
Lab. Quod tibi libet, id mihi impera. *Gr.* tange aram hanc Veneris. *Lab.* tango.
Gr. Per Venerem hanc jurandum eſt tibi. *Lab.* quid jurem? *Gr.* quod jubebo.
Lab. Præi verbis quid vis. id quod domi eſt, numquam ulli ſupplicabo.
Gr. Tene aram hanc. *Lab.* teneo. *Gr.* dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi ſis potitus. *Lab.* fiat.
Gr. Lab. Venus Cyrenenſis, teſtem te teſtor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento ſalvom inveſtigavero,
Iſque in poteſtatem meam pervenerit.
Gr. Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito.
Lab. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.
Gr. Lab. Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Si fraudaſſis; dicito, uti te in quæſtu tuo
Venus eradicet caput atque ætatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.
Lab. Et illum ego advorſum ſi quid peccaſſo, Venus,
Veneror te, ut omnes miſeri lenones fient.
Gr. Tamen fiet, etſi tu fidem ſervaveris.
Tu hìc opperire, jam ego faxo exibit ſenex:
Eum tu continuo vidulum repoſcito.
Lab. Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.

Meus arbitratus est, lingua quod juret mea.
Sed conticescam. eccum exit, & ducit senem.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Gripus, Damones, Labrax.

SEquere hac. ubi istic leno est? heus tu, hem tibi, hic habet vidulum.
Dam. Habeo, & fateor esse apud me: &, si tuus est, habeas tibi.
Omnia, ut quidquid insuere, ita salva sistentur tibi.
Tene, si tuus est. *Lab.* o dî immortales! meus est. salve, vidule.
Dam. Tuusne est? *Lab.* rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus est tamen.
Dam. Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.
Lab. Quam? *Dam.* tua quæ fuit Palæstra; ea filia inventa est mea.
Lab. Bene mehercle factum est; cum istæc res tibi ex sententia
Pulchre evenit, gaudeo. *Dam.* istuc facile non credo tibi.
Lab. Immo, hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te. *Dam.* benigne ædepol facis.
Lab. Immo tu quidem hercle vero. *Gr.* heus tu! jamne habes vidulum?
Lab. Habeo. *Gr.* propera. *Lab.* quid properabo? *Gr.* reddere argentum mihi.
Lab. Neque ædepol tibi do, neque quidquam debeo. *Gr.* quæ hæc factio est?
Non debes? *Lab.* non hercle vero. *Gr.* non tu juratus mihi es?
Lab. Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi:
Iusjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum est.
Gr. Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissime.

Dem. Gripe! quod tu iſtum talentum poſcis? *Gr.* juratu'ſt mihi
Dare. *Lab.* libet jurare. tun' meo Pontifex perjurio es?
Dem. Qua pro re argentum promiſit hic tibi? *Gr.* ſi vidulũ
Iſtum redegiſſem in poteſtatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. *Lab.* cedo quîcum habeam judicem,
Ni dolo malo inſtipulatus ſis, nſve etiam dum ſiem
Quinque & viginti natus annos. *Gr.* habe cum hoc. *Lab.* alio'ſt opus.
Dem. Jam ab iſto auferre haud ſinam, niſi iſtum condemnavero.
Promiſiſti huic argentum? *Lab.* fateor. *Dem.* quod ſervo *meo*
Promiſiſti, meum eſſe oportet: ne tu leno poſtules
Te hic fide lenonia uti: non potes. *Gr.* jam te ratus
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum eſt probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.
Dem. Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Hæc tibi ſunt ſervata. *Gr.* immo hercle mea, ne tu dicas tua.
Dem. Si ſapies, tacebis. tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti bene referre gratiam. *Lab.* nempe pro meo
Jure oras. *Dem.* mirum, quin tuum jus meo periculo abs te expetam.
Gr. Salvos ſum: leno labaſcit: libertas portenditur.
Dem. Vidulum iſtic ille invenit: illud mancipiũ meũm eſt.
Ego tibi hunc porro ſervavi cum magna pecunia.
Lab. Gratiã habeo, & de talento nulla cauſſa eſt, quin feras,
Quod iſti ſum juratus. *Gr.* heus tu! mihi dato ergo, ſi ſapis.
Dem. Tacen' an non? *Gr.* tu meam rem ſimulas agere; tibi mu * *.
Non hercle iſtoc me intervortes, ſi aliam prædam perdidi.
Dem. Vapulabis, verbum ſi addes iſtuc unum. *Gr.* vel hercle enica,
Non tacebo umquam alio pacto, niſi talento comprimor.
Lab. Tibi operam hic quidem dat; taceto. *Dem.* concede hoc tu leno. *Lab.* licet.

Gr.

Gr. Palam age, nolo murmur ullum neque susurrum fieri.
Dam. Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierculam
Ampeliscam? *Lab.* mille nummos denumeravi. *Dam.* vin tibi
Conditionem luculentam ferre me? *Lab.* sane volo.
Dam. Dividuum talentum faciam. *Lab.* bene facias. *Dam.* pro illa altera,
Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.
Lab. Maxume. *Dam.* pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inveni. *Lab.* bene facis:
Gratiam habeo magnam. *Gr.* quam mox mihi argentum ergo redditur?
Dam. Res soluta est, Gripe. ego habeo. *Gr.* hercle, at ego me mavolo.
Dam. Nihil hercle hìc tibi est, ne tu speres. jurisjurādi volo
Gratiam facias. *Gr.* perii hercle: nisi me suspendo, occidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.
Dam. Hìc hodie cœnato, leno. *Lab.* fiat. conditio placet.
Dam. Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad cœnam vocem,
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam polluсti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad cœnam foras.
Verum si voletis plausum Fabulæ huic clarum dare,
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hìc hodie cœnatote ambo. *Lab.* fiat. *Dam.* plausum date.

FINIS RUDENTIS.

M. ACCII PLAUTI

STICHUS.

Dramatis Personæ.

PANEGYRIS,) *mulieres*.	EPIGNOMUS.
PINACIUM,)	STICHUS, *servos*.
ANTIPHO, *senex*.	PAMPHILIPPUS, *adolescens*.
GELASIMUS, *parasitus*.	SAGARINUS, *servos*.
CROCOTIUM, *ancilla*.	STEPHANIUM, *ancilla*.
DINACIUM, *puer*.	

ARGUMENTUM.

Senex castigat filias, quod hæ viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut fineret, quos semel nactæ forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare:
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Panegyris, Pinacium.

Credo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumque nos negotiis absentum, ut est æquum,
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.
Pin. Nostrum officium nos facere æquom est: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Sed hic, mea ſoror, aſſis-dum: multa volo tecum
Loqui de re viri. *Pan.* ſalvéne, amabo?
Pin. Spero quidem, & volo: ſed hoc, ſoror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc improbi viri officio uti;
Viris qui tantas abſentibus noſtris
Facit injurias immerito,
Noſque ab his abducere volt.
Hæ res vitæ me, ſoror, ſaturant:
Hæ mihi dividiæ & ſenio ſunt.
Pan. Neu lacruma, ſoror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes eſt eum melius facturum.
Novi ego illum: iſtæc joculo dicit:
Neque ille ſibi mereat Perſarum
Montes, qui eſſe aurei perhibentur,
Uti iſtuc faciat, quod tu metuis.
Tamen ſi faciat, minume iraſci
Decet: neque id immerito eveniet.
Nam viri noſtri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. *Pin.* ita ut memoras.
Pan. Cum ipſi interea vivant, valeant;
Ubi ſint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.
Pin. An id doles, ſoror, quia illi ſuum officium
Non colunt, cum tuum facis? *Pan.* ita pol.
Pin. Tace ſis! cave ſis audiam ego iſtuc;
Cave, poſthac ex te. *Pan.* nam quî jam?
Pin. Quia pol meo animo omnes ſapientes
Suum officium æquom eſt colere, & facere.
Quamobrem ego te hoc, ſoror, tametſi es major,
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et, ſi illi improbi ſint, atque aliter
Nos faciant, quam æquum eſt: tamen pol
Ne quid magis ſimus omnibus obnoxiæ opibus,
Noſtrum officium meminiſſe decet.

Pan.

Pan. Placet : taceo . *Pin.* at memineris facito .
Pan. Nolo ego , soror , me credi esse immemorem viri ,
Neque ille eos honores , mihi quos habuit , perdidit :
Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas :
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet :
Neque est , cur nunc studeam has nuptias mutarier .
Verum postremo in patris potestate est situm ;
Faciendum id nobis quod parentes imperant .
Pin. Scio , atque in cogitando mærore augeor .
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam .
Pan. Igitur quæramus , nobis quid facto usus sit .

ACTUS PRIMI SCENA II.

Antipho , Panegyris , Pinacium .

QUi manet ut moneatur semper servos homo officium suum ,
Nec voluntate id facere meminit , servos is habitu haud probus est .
Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum ,
Quî minus meministis , quod opus sit facto , facere in ædibus ?
Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm supellectilis ,
Cum ego revortar, vos monumentis commonefaciã bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues.
Facite , sultis, nitidæ ut ædes meæ sint,cum redeã domum.
Jam ego domi adero : ad meam majorem filiam inviso domum .
Si quis me quæret , inde vocatote aliqui : aut jam egomet hìc ero .
Pin. Quid agimus , soror ; si offirmabit pater advorsum nos ? *Pan.* pati
Nos oportet , quod ille faciat , cujus potestas plus potest .
Ant. Si manere hìc sese malint potius , quam alio nubere;
Non faciant ? quid mihi opu'st decurso ætatis spatio cũ eis
Ge-

Gerere bellum ; cum nihil , quamobrem faciam , meruisse arbitrer ?
Minume ! nolo turbas . sed hoc mihi optumum factu arbitror ,
Principium ego quo pacto cum illis occipiā , id ratiocinor :
Utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum ,
Quasi numquam quidquam in eas simulem ; quasi nihil inaudiverim ,
Eas in se meruisse culpam : an potius tentem leniter ;
An minaciter ? scio lites fore : ego meas novi optume .
Pin. Exorando , haud advorsando sumendā operam censeo.
Gratiam a patre si petimus , spero ab eo impetrassere :
Advorsari sine dedecore & scelere summo haud possumus .
Neque ego sum factura;neque tu ut facias,consilium dabo:
Verum ut exoremus . novi ego nostros : exorabili'st .
Ant. Sic faciam . assimulabo,quasi aliquam culpam in sese admiserint .
Perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora :
Post id agam igitur : deinde , ut animus meus erit , faciam palam .
Multa,scio,facienda verba. ibo intro . sed aperta est foris.
Pin. Certo enim mihi paternæ vocis sonitus aures accidit .
Pan. Is est ecastor . ferre advorsum hominem occupemus osculum .
Pin. Salve , mi pater . *Ant.* & vos . ambæ illico , agite , abscedite .
Pin. Osculum . *Ant.* sat est osculi mihi vostri . *Pin.* quî , amabo , pater ?
Ant. Quia ita meæ animæ salsura evenit . *Pin.* asside hic , pater .
Ant. Non sedeo istic . vos sedete : ego sedero in subsellio .
Pin. Mane pulvinum . *Ant.* bene procuras mihi : satis sic fultum est mihi .
Pin. Sine,pater . *Ant.*quid opus est? *Pin.* opus est.*Ant.*morem tibi geram . atque hoc satis est .
Pin. Numquam enim nimis curare possunt suum parentem filiæ .

Quem

Quem æquius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater,
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?
Ant. Bonas ut æquom est facere, facitis; cum tamen absentes viros
Perinde habetis, quasi præsentes sint. *Pin.* pudicitia est, pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumserunt sibi.
Ant. Numquis hìc est alienus nostris dictis auceps auribus?
Pan. Nullus, præter nosque teque. *Ant.* vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morũ mulierum,
Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.
Pan. Quid istuc est, quod huc exquæsitum mulierum mores venis?
Ant. Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.
Pan. Facile invenies & pejorem & pejus moratam, pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.
Ant. At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore. *Pin.* ædepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo.
Ant. Volo scire ergo, ut æquum censes. *Pin.* ut per urbem cum ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.
Ant. Dic vicissim nunc jam tu. *Pan.* quid vis tibi dicam, pater?
Ant. Ubi facillime spectatur mulier, quæ ingenio est bono?
Pan. Cui malefaciundi est potestas, quæ, ne faciat, id temperat.
Ant. Haud male istuc. age tu altera; utra sit conditio pẽsior,
Virginemne an viduam habere? *Pin.* quanta mea sapientia est,
E malis multis malum quod minumum est, id minumum est malum.

Qui poteſt mulieres vitare, vitet: ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat quod pigeat poſtridie.
Ant. Quæ tibi mulier videtur multo ſapientiſſuma?
Pan. Quæ tamen, cum res ſecundæ ſunt, ſe poterit noſcere:
Et illa quæ æquo animo patietur ſibi eſſe pejus, quam fuit.
Ant. Aedepol vos lepide tentavi, voſtrumque ingenium ingenii.
Sed hoc eſt, quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo.
Mihi auctores ita ſunt amici, ut vos hinc abducam domũ.
Pan. At enim nos, quarũ res agitur, aliter auctores ſumus.
Nam aut olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquom eſt abduci, pater, illiſce abſentibus.
Ant. Voſne ego patiar cum mendicis nuptas, me vivo, viris?
Pin. Placet ille meus mihi mẽdicus. ſuus rex reginæ placet.
Idem animus eſt in paupertate, qui olim in divitiis fuit.
Ant. Voſne latrones & mendicos homines magnipenditis?
Pan. Non me tu argento dediſti, opinor, nuptum, ſed viro.
Ant. Quid? illos exſpectatis, qui abhinc jam abierunt triennium?
Quin vos capitis conditionem ex peſſuma primariam?
Pan. Stultitia eſt, pater, venatum ducere invitas canes.
Hoſtis eſt uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.
Ant. Certumne eſt neutram voſtrarum perſequi imperium patris?
Pin. Perſequimur. nam quo dediſti nuptum, abire nolumus.
Ant. Bene valete: ibo, atque amicis voſtra conſilia eloquar.
Pan. Probiores credo arbitrabunt, ſi probis narraveris.
Ant. Curate igitur familiarem rem, ut poteſtis, optume.
Pan. Nunc placet, cum recte monſtras: nunc tibi auſcultabimus.
Nunc, ſoror, abeamus intro. *Pin.* immo interviſam prius domum.
Si a viro tibi forte veniet nuntius, facito ut ſciam.
Pan. Neque ego te celabo, neque tu me celaſſis, quod ſcies.
Eho, Crocotium, i, paraſitum Geláſimum huc arceſſito:
Tecum adduce. nam illum ecaſtor mittere ad portum volo,

Si quæ forte ex Asia navis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum servos unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera. *ac* actutum redi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Gelasimus, Crocotium.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Quam ego matri meæ retuli invitissumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam & gravissumam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.
Audivi sæpe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos. ejus ex semine hæc certo est fames.
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:
Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hóc nomen repperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis esum me vocat.
Oratio una interiit hominum pessume,

Atque optuma hercle, meo animo, & scitissuma,
Qua ante utebantur, Veni illò ad cœnam: Sic face!
Promitte vero! Ne gravare! Est commodum?
Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc reppererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem hercle verbum ac vilissumum,
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam præconis compendium;
Itáque auctionem prædicem, ipse ut veneam.
Cr. Hic ille est Parasitus, quem arcessitum missa sum.
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
Gel. Sed curiosi sunt hìc quam plures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt, quid fiet caussæ illico:
Alienum æs cogat, an parârit prandium:
Uxorín' sit reddenda dos divortio?
Eos omnes (tametsi hercle haud indignós judico,
Qui, ut multum miseri sint, laborent) nihil moror:
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus,)
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem:
Damna evenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male;
Potationes plurimæ demortuæ:
Quot adeo cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia!
Quæ inter continuum perdidi triennium.
Præ mærore adeo miser atque ægritudine
Consenui: pæne sum fame emortuus.
Cr. Ridiculus æque nullus est, quando esurit.
Gel. Nunc auctionem facere decretum est mihi.
Foras necessum est, quidquid habeo, vendere.

Ade-

Adeſte ſultis, præda erit præſentium.
Logos ridiculos vendo: agite! licemini.
Qui cœnâ poſcit? ecqui poſcit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœna tibi?
Ehem annuiſtin'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores eſſe paraſitos ſinam.
Vel unctiones Græcas, ſudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, aſſentatiunculas,
Ac perjuratiunculas paraſiticas.
Rubiginoſam ſtrigilem, ampullam rubidam,
Paraſitum inanem, quo recondas reliquias.
Hæc veniſſe jam opus eſt, quantum poteſt.
Uti decumam partem Herculi polluceam.
Cr. Ecaſtor auctionem haud magni pretii!
Adhæſit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. *Gel.* quis hæc eſt, quæ advorſum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem eſt Crocotium.
Cr. Gelaſime, ſalve. *Gel.* non eſt id nomen mihi.
Cr. Certo mecaſtor id fuit nomen tibi.
Gel. Fuit diſertim: verum id uſu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
Cr. Heu ecaſtor, riſi te hodie multum. *Gel.* quando, aut quo in loco?
Cr. Hìc cum auctionem prædicabas. *Gel.* peſſuma,
Ehón' audiviſti? *Cr.* te quidem digniſſimam.
Gel. Quo nunc is? *Cr.* ad te. *Gel.* quid venis? *Cr.* Panegyris
Rogare juſſit te opere maxumo,
Mecum ſimitu ut ires ad ſeſe domum.
Gel. Ego illò mehercle veró eo, quantum poteſt.
Jamne exta cocta ſunt? quot agnis fecerat?
Cr. Illa quidem nullum ſacrificavit. *Gel.* quomodo?
Quid igitur me volt? *Cr.* tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. *Gel.* méne ut ab ſe petam?
Cr. Immo hercle tu abs te mutuum nobis dares.
Gel. Negato eſſe quod dem, nec mu, nec mutuum,
Neque aliud quidquam, niſi hoc, quod habeo, pallium;

Linguam quoque etiam venditariam.
Cr. Hau, nulla tibi lingua eſt, quæ quidem dicat, Dabo?
Gel. Veterem reliqui: eccam illam, quæ dicat, Cedo.
Cr. Malum tibi dî dent! *Gel.* hæc eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus, an non? *Gel.* abi ſane domum.
Jam illò venturum dicito, propera, atque abi.
Demiror, quid illæc me ad ſe arceſſi juſſerit,
Quæ numquam juſſit me ad ſe arceſſi ante hunc diem,
Poſtquam vir abiit ejus. miror, quid ſiet,
Niſi ut periculum fiat; viſam, quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum. hoc vide!
Satín' ut facete, atque ex pictura aſtitit?
Næ iſte ædepol vinum poculo pauxillulo
Sæpe exanclavit ſubmerum ſcitiſſume.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Dinacium, Gelaſimus.

MErcurius, Jovis qui nuntius perhibetur, numquam æque patri
Suo nuntium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nuntiabo.
Itaque onuſtum pectus porto lætitia lubentiaque:
Neque lubet, niſi glorioſe, quidquam proloqui. profecto
Amœnitates omnium venerum atque venuſtatum affero.
Ripiſque ſuperat mihi atq; abundat pectus lætitia meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare. honeſta dicta factis:
Nunc tibi poteſtas adipiſcendi eſt gloriam, laudem, decus:
Heræque egenti ſubveni: benefacta majorum tuorum exauge.
Quæ miſera exſpectatione eſt Epignomi adventûs viri.
Proinde ut decet, amat virum ſuum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam flocciſeceris,
Cubitis depulſa de via; tranquillam concinna viam.

Si rex obſtabit obviam , regem ipſum prius pervortito .
Gel. Quidnam dicam , Dinacium
Laſcivibundum tam lubenter currere ?
Harundinem fert , ſportulamque , & hamulum piſcarium.
Din. Sed tandem , opinor , æquius eſt heram mihi eſſe ſupplicem ,
Atque oratores mittere ad me , donaque ex auro , & quadrigas ,
Quî vehar . nam pedibus ire non queo . ergo jam revortar .
Ad me iri & ſupplicari egomet mihi cenſeo æquom .
An vero nugas cenſeas ; nihil eſſe quod ego nunc ſcio ?
Tantum a portu apporto bonum , tã gaudium affero grãde,
Vix ipſa domina hoc , niſi ſciat , exoptare a dîs audeat .
Nunc ultro hoc deportem ? haud placet : neque id vero officium arbitror .
Hìc hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio .
Advorſum ut veniat , obſecret , ſe ut nuntio hoc impertiã.
Secundas fortunas decent ſuperbiæ .
Sed tandem cum recogito , quî potuit ſcire hæc ſcire me ?
Non enim poſſum , quin revortar , quin loquar , quin edissertem ,
Heramque ex mærore eximam , benefacta majorum meûm
Exaugeam , atque illam augeam ex inſperato opportuno modo .
Contundã facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:
Simulque ad curſuram meditabor me ad ludos Olympiæ .
Sed ſpatium hoc occidit : breve'ſt curriculo : quam me pœnitet !
Quid hoc ? occluſam januam video . ibo,& pultabo fores .
Aperite,atque approperate, fores facite ut pateant : removete moram .
Nimis hæc res ſine cura geritur . vide , quamdudum hìc aſto & pulto !
Somnón' operam datis ? experiar ; fores, an cubiti, an pedes plus valeant .
Nimis vellem hæ fores herum fugiſſent, ea cauſsa ut haberent malum .

Defessus sum pultando.
Hoc postremum est vobis.
Gel. Ibo, atque hunc compellabo.
Salvus sis! *Din.* & tu salve.
Gel. Jam tu piscator factus?
Din. Quampridem non edisti?
Gel. Unde is? quid fers? quid festinas?
Din. Tua quod nihil refert, ne
Cures. *Gel.* quid istic inest?
Din. Quas tu vides colubras?
Gel. Quid tam iracundus? *Din.* si in te
Pudor assit, non me appelles.
Gel. Possum scire ex te verum?
Din. Potes. hodie non cœnabis.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Panegyris, Gelasimus, Dinacium.

QUisnam, obsecro, has frangit fores? ubi est?
Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?
Gel. Salve, tuo arcessitu venio huc. *Pan.* eân' gratia fores effringis?
Gel. Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, visebam:
Nam equidem harum miserebat. *Din.* ergo auxilium propere latum est.
Pan. Quisnam hìc loquitur tam prope nos? *Din.* Dinacium. *Pan.* ubi is est?
Din. Respice me, & relinque egentẽ parasitum, Panegyris.
Pan. Dinacium! *Din.* istuc indidere nomen majores mihi.
Pan. Quid agis? *Din.* quid agam, rogitas? *Pan.* quid ni rogitem? *Din.* quid mecum est tibi?
Pan. Men' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium.
Din. Jube me omittere igitur hos, qui retinent. *Pan.* qui retinent? *Din.* rogas?

Omnia

Digitized by Google

Omnia membra lassitudo mihi tenet. *Pan.* linguam quidem
Sat scio tibi non tenere. *Din.* ita celeri curriculo fui
Propere a portu, tui honoris caussa. *Pan.* ecquid apportas boni?
Din. Nimio impartior multo tanta plus, quam speras. *Pan.* salva sum.
Din. At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.
Gel. Quid ego? quoi misero medullā ventris percepit fames.
Pan. Ecquem convenisti? *Din.* multos. *Pan.* at virum ecquem? *Din.* plurimos.
Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est. *Gel.* quomodo?
Jamdudum ego istum patior dicere injuste mihi.
Præter hac si me irritassis. *Din.* ædepol esuries male.
Gel. Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.
Din. Munditias volo fieri. efferte huc scopas, simulque harundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam & texturam improbam,
Dejiciamq; earum omnis telas. *Gel.* miseræ algebūt postea.
Din. Quid? illas itidem esse cēses, quasi te cum veste unica?
Cape illas scopas. *Gel.* capiam. *Din.* hoc egomet, tu hoc converre. *Gel.* fecero.
Din. Ecquis huc effert nasiternam cum aqua? *Gel.* sine suffragio
Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. *Din.* age, tu ocyus
Pinge humum, consperge ante ædis. *Gel.* faciam. *Din.* factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete.
Gel. Aedepol rem negotiosam! *Pan.* quid sit, nihil etiā scio.
Nisi forte hospites sunt venturi. *Din.* alii lectos sternite:
Gel. Principium placet de lectis. *Din.* alii ligna cædite,
Alii pisces depurgate, quos piscator attulit;
Pernam & glandium dejicite. *Gel.* hic hercle homo nimium sapit.

Pan. Non ecaſtor, ut ego opinor, ſatis heræ morem geris.
Din. Immo res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.
Pan. Tum tu igitur, qua cauſſa miſſus es ad portum, mihi expedi. 39
Din. Dicam. poſtquã me miſiſti ad portum cum luci ſimul,
Commodum radioſus ecce Sol ſuperabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Aſia: negant veniſſe. conſpicatus ſum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidiſſe cenſeo.
In portum vento ſecundo, velo paſſo pervenit. 45
Alius alium percontamur, Cuja eſt navis? quid vehit?
Interim Epignomum conſpicio tuum virum, & ſervom Stichum.
Pan. Hem! quid? Epignomum elocutus? *Gel.* tuum virum, & vitam meam.
Din. Venit, inquam. *Pan.* tun' eum ipſum vidiſti? *Din.* ita ego; libens! 49
Argenti aurique advexit multum. *Pan.* nimis factum bene!
Gel. Hercle vero capiam ſcopas, atque hoc converrã libens.
Din. Lanam purpuramque multam. *Gel.* hem! quî ventrem veſtiam.
Din. Lectos eburatos, auratos. *Gel.* accubabo regie. 53
Din. Tum Babylonica periſtromata, conſutaque tapetia
Advexit nimium bonæ rei. *Gel.* hercle, rem geſtam bene!
Din. Poſt, ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit ſecum forma eximia. *Gel.* eugepæ!
Quando adbibero, alludiabo: tum ſum ridiculiſſumus.
Din. Poſtea unguenta multigenerum multa. *Gel.* non vendo logos.
Jam non facio auctionem. mihi obtigit hæreditas. 60
Malivoli perquiſitores auctionum perierint.
Hercules, decumã eſſe adauctam, tibi quam vovi, gratulor.
Din. Poſt autem advexit ſecum Paraſitos. *Gel.* hei, perii miſer!
Din. Ridiculoſiſſumos. *Gel.* reverram hercle hoc, quod converri modo. 64
Pan. Vidiſtin' virum ſororis Pamphilippum? *Din.* non. *Pan.* adeſt?

Din. Immo ajebant eum venisse simul. sed ego huc citus
Præcucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.
Gel. Venales logi sunt illi, quos negabam vendere;
Illico & meo malo est, quod malevolentes gaudeant.
Hercules sane, qui deus sis, discessisses non male.
Pan. I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale. *Gel.* vin' administrem? *Pan.* sat servorum habeo domi.
Gel. Enimvero, Gelasime, opinor provenisti futile,
Si neque ille adest, neque hic, qui venit, quidquam subvenit.
Ibo intro ad libros, & discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planissume.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Epignomus, Stichus.

Cum bene re gesta salvos convortor domum,
Neptuno grates habeo & Tempestatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc lætantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quæso, quid potest pecunia!
Quoniam re bene gesta redîsse me videt,
Magnasque apportavisse divitias domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: sed mea
Hodie soluta est navis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum abduxi, Stiche.
St. Here, sive ego taceam, seu loquar, scio scire te,

Quam multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
Ep. Et jus & æquom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem; te nihil moror, abi, quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. *St.* papæ!
Ducam hodie amicam. *Ep.* vel decem, dum de tuo.
Ubi cœnas hodie, si hanc rationem instituis?
St. Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
Ad cœnam, ad ejus conservom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus.
Ep. Age abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam
Mihi hanc occupatum noctem: eâdem symbolam
Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui.
At egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines servolos
Potare, amare, atque ad cœnam condicere,
Licet hoc Athenis nobis. sed cum cogito,
Potius quam in dividiam veniam, est etiam hìc ostium
Aliud posticum nostrarum harunce ædium.
(Posticam partem magis utuntur ædium.)
Eâ ibo obsonatum, eâdem referam obsonium
Per hortum: utroque commeatus continet.
Ite hac secundum vos me. ego hunc lacero diem.

ACTUS TERTII SCENA II.

Gelasimus, Epignomus.

Libros inspexi. tam confido, quam poti'st,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jamne a portu advenerit:
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.

Gel.

Gel. Auſpicio hodie optumo exivi foras ;
Muſtela murem abſtulit præter pedes .
Cum ſtrena obſcævavit , ſpectatum hoc mihi eſt .
Nam ut illa vitam repperit hodie ſibi ,
Item me ſpero facturum . augurium hæc facit .
Epignomus hic quidem eſt , qui aſtat . ibo atque alloquar.
Epignome , ut ego te nunc conſpicio libens !
Ut præ lætitia lacrumæ præſiliunt mihi !
Valuiſtín' uſque ? *Ep.* ſuſtentatum'ſt ſedulo .
Gel. Bene atque amice dicis . dî dent quæ velis .
Propino tibi ſalutem plenis faucibus .
Cœnabis apud me , quoniam ſalvos advenis .
Ep. Vocata eſt opera nunc quidem : tam gratia eſt .
Gel. Promitte . *Ep.* certum eſt . *Gel.* ſic fac , inquam .
Ep. certa res 'ſt .
Gel. Lubente me , hercle , facies . *Ep.* idem ego iſtuc ſcio .
Quando uſus veniet , fiet . *Gel.* nunc ergo uſus eſt .
Ep. Non ædepol poſſum . *Gel.* quid gravare ? cenſeo
Eas : neſcio quid vero habeo in mundo . *Ep.* i modo ,
Alium convivam quærito tibi in hunc diem .
Gel. Quin tu promittis ? *Ep.* non graver , ſi poſſiem .
Gel. Unum quidem hercle certum promitto tibi :
Libens accipiam , certo ſi promiſeris .
Ep. Valeas . *Gel.* Certumne eſt ? *Ep.* certum.cœnabo domi.
Gel. Quandoquidem *operam* tuam non vis promittere :
Vín' ad te ad cœnam veniam ? *Ep.* ſi poſſim , velim :
Verum hîc apud me cœnant alieni novem .
Gel. Haud poſtulo equidem me in lecto accumbere :
Scis tu me eſſe imi ſubſellii virum .
Ep. At ii oratores ſunt populi , ſummi viri ,
Ambracia veniunt huc legati publice .
Gel. Ergo oratores populi , ſummates viri ,
Summi accumbent , ego infimatis infimus .
Ep. Haud æquom eſt te inter oratores accipi .
Gel. Equidem hercle orator ſum , ſed procedit parum .
Ep. Cras de reliquiis nos volo . multum vale .
Gel. Perii hercle vero plane , nihil obnoxie.

Uno

Uno Gelasimo minus est, quam dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac numquam credere;
Nam incertiorem nullam novi bestiam.
Quæ ne & ipsa decies in die mutat locum,
Eam auspicavi ego in re capitali mea?
Certum est amicos convocare, ut consulam
Qua lege nunc me esurire oporteat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Antipho, Pamphilippus, Epignomus.

ITa me dî bene ament, measq; mihi bene servassint filias;
Ut mihi volupe'st, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redîsse video, bene gesta re, ambos, te & fratrem tuum.
Pamph. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.
Ant. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se cœnaturum esse hodie, cum me ad se ad cœnam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,
Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advorsarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero:
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vostris uxoribus.
Pamph. Et apud me perendie. nam ille heri me jam vocaverat
In hunc diem. sed satín'ego tecum pacificatus sum, Antipho?
Ant. Quando ita rem gessistis, uti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumque est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Ut cuique homini res parata est, firmi amici sunt: si res lassa labat,

Iti-

Itidem amici collabaſcunt. res amicos invenit.
Ep. Jam redeo. nimia eſt voluptas,ſi diu abfueris a domo,
Domum ſi redieris, ſi tibi nulla eſt ægritudo animo obviā.
Nam ita me abſente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum,incedit cum ſocero ſuo.
Pamph. Quid agitur, Epignome? *Ep.* quid tu? quamdudum in portum venis
Huc? *Pamph.* longiſſume. *Ep.* poſtillà jam iſte eſt tranquillus tibi?
Ant. Magis quam mare,quo ambo eſtis vecti. *Ep.* facis, ut alias res ſoles.
Hodiéne exoneramus navem,frater? *Pamph.* clemēter volo.
Noſmet potius oneremus viciſſatim voluptatibus.
Quam mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum. *Ep.* abi intro ad me, & lava.
Pamph. Deos ſalutatum atque uxorem modo intro devortor domum.
Ep. Apud nos eccilla feſtinat cum ſorore uxor tua.
Pamph. Optumum eſt. jam iſtoc moræ minus erit. *Ep.* jam ego apud te ero.
Ant. Priuſquam abis, præſente te huic apologum agere unum volo.
Ep. Maxume. *Ant.* Fuit olim, quaſi ego ſum,ſenex:ei filiæ
Duæ erant, quaſi nunc meæ ſunt: eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quaſi nunc meæ ſunt vobis. *Pamph.* miror, quo evaſuru'ſt apologus.
Ant. Erat minori illi adoleſcenti fidicina & tibicina;
Peregre advexerat,quaſi nūc tu: ſed ille erat cælebs ſenex,
Quaſi ego nunc ſum. *Pamph.* perge porro. præſens hic quidem eſt apologus.
Ant. Deinde ſenex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
Quaſi ego nunc tibi dico. *Pamph.* auſculto, atque animum advorto ſedulo.
Ant. Ego tibi meam filiam, bene quîcum cubitares, dedi:
Nunc mihi reddi ego æquom eſſe abs te, quîcum cubitem, cenſeo.

Pamph.

Pamph. Quis istuc dicit? an ille, quasi tu? *Ant.* quasi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est:
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ.
Pamph. Quis istuc, quæso? an ille, quasi ego? *Ant.* is ipse, quasi tu. *tum* senex
Ille, quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas: meum ne contruncent cibum.
Pamph. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
Ant. Videlicet fuisse illum nequam adolescentē, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle, quia æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem, accipere pro tibicina.
Pamph. Hercle, ille quidem certo adolescens docte vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
Ant. Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit; qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat! ille inquit adolescens. facis benigne! inquit senex.
Habeón' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles.
Sed ego ibo intro, & gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in Pilum: ibi fovebo senectutē meam.
Post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans.
Pamph. Graphicum mortalem Antiphonem! ut apologum fecit, quam fabre!
Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senē:
Namque, ædepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?
Ep. Vidi ædepol hominem haud perdudum! *Pamph.* quid agit? *Ep.* quod famelicus.
Pamph. Quin vocâsti hominem ad cœnam? *Ep.* ne quid adveniens perderem.

At-

Atque eccum tibi lupum in ſermone;præſens eſuriẽs adeſt.
Pamph. Ludificemur hominem. *Ep.* capti conſilii memorem mones.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gelaſimus, Pamphilippus, Epignomus.

SEd ita quod occœpi narrare vobis; cum hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videóne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is eſt.
Aggrediar hominem. ſperate Pamphilippe, o ſpes mea!
O mea vita! o mea voluptas! ſalve. ſalvom gaudeo,
Peregre te in patriã rediſſe ſalvom. *Pamph.* ſalve, Gelaſime!
Gel. Valuiſtin' bene? *Pamph.* ſuſtentavi ſedulo. *Gel.* ædepol gaudeo.
Aedepol næ egomet mihi modiûm nunc mille eſſe argenti velim.
Ep. Quid eo tibi opus eſt? *Gel.* hunc ad cœnam hercle ut vocem, te non vocem.
Ep. Advorſum te fabulare illud quidem. *Gel.* ambos ut vocem.
Ep. Aedepol te vocem libenter, ſi ſuperfiat locus.
Gel. Quin tu, ſtans obſtruſero aliquid ſtrenue. *Ep.* immo unum hoc poteſt.
Gel. Quid? *Ep.* ubi convivæ abierint, tum venias. *Gel.* væ ætati tuæ!
Ep. Una lautum, non ad cœnam dico. *Gel.* dî te perduint!
Quid ais, Pamphilippe? *Pamph.* ad cœnam, hercle, alio promiſi foras.
Gel. Quid, foras? *Pamph.* foras hercle vero. *Gel.* quî, malum, tibi laſſo libet
Foris cœnare? *Pamph.* utrum tu cenſes? *Gel.* jube domi cœnam coqui,

At-

Digitized by Google

Atque ad illum renuntiari. *Pamph.* solus cœnabo domi?
Gel. Non enim solus. me vocato. *Pamph.* at ille ne succenseat,
Mea qui caussa sumtum fecit. *Gel.* facile excusari potest:
Mihi modo ausculta. jube domi cœnam coqui. *Ep.* non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat. *Gel.* non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.
Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hic in via?
Pamph. Tanto plureis, qui defendant, ire advorsum jussero.
Ep. Non it, non it: quia tãto opere suades ne ebitat. *Gel.* jube
Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
Pamph. Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelasime, esse hodie licet.
Gel. Ibisne ad cœnam foras? *Pamph.* apud fratrem cœno, in proxumo.
Gel. Certumne est? *Pamph.* certum. *Gel.* ædepol te hodie lapide percussum velim.
Pamph. Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.
Ep. Quid agis, Gelasime? *Gel.* oratores tu accipis: habeas tibi.
Ep. Tua pol refert enim. *Gel.* siquidem mea refert, opera utere,
Posce. *Ep.* ædepol tibi, opinor, etiam uni locum conspicor,
Ubi accubes. *Pamph.* sane faciundum censeo. *Gel.* o lux oppidi!
Ep. Si artè poteris accubare. *Gel.* vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.
Ep. Exorabo aliquo modo. veni. *Gel.* huccine? *Ep.* immo in carcerem.
Nam hìc quidem meliorem Genium tuum non facies. eamus, tu.

Pamph.

Pamph. Deos ſalutabo modo, poſtea ad te continuo tranſeo.
Gel. Quid igitur? *Ep.* dixi equidem, in carcerem ires. *Gel.* quin juſſeris,
Eo quoque ibo. *Ep.* dî immortales! hic quidem in ſummam crucem
Cœna aut prandio perduci poteſt. *Gel.* ita ingenium meum eſt;
Quîcumvis depugno multo facilius, quam cum Fame.
Pamph. Non ergo is tu? apud me ſatis ſpectata eſt mihi jam tua felicitas:
Dum paraſitus mihi atque fratri fuiſti, rem confregimus.
Nunc ego nolo e Gelaſimo mihi te Catagelaſimum.
Gel. Jamne abîſti? Gelaſime, vide, quid es capturus conſilii.
Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona eſt gravis!
Vides, benignitates hominum ut periere & prothymiæ:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipſos paraſitarier.
Numquam ædepol me vivom quiſquam in craſtinum proſpiciet diem.
Nam mihi jam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me dicant fame.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stichus.

MOre hoc fit, atque ſtulte, mea ſententia:
Si quem hominem exſpectant, eum ſolent proviſere:
Qui hercle illa cauſſa nihil ocyus venit.
Idem ego nunc facio, qui proviſo Sagarinum,
Qui nihil ocyus venit tamen hac gratia.
Jam hercle ego decumbam ſolus, ſi ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Poſtea accumbam. quaſi ſenex tabeſcit dies.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Sagarinus, Stichus.

SAlvete, Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nuntiaret; atque ei ut diceret,
Me hodie venturum, ut cœnam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem. *St.* fecisti, here, facetias,
Cum hoc donavisti dono tuum servum Stichum.
Pro dî immortales, quot ego voluptates fero!
Quot risiones! quot jocos! quot savia!
Saltationes, blanditias, prothymias!
Sag. Stiche! *St.* hem! *Sag.* quid fit? *St.* euge, Sagarine lepidissume!
Fero convivam Dionysum mihique & tibi.
Namque ædepol cœna dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
Ibi voster cœnat cum uxore adeo & Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum'st.
Sag. Quis somniavit aurum? *St.* quid id ad te attinet?
Proín' tu lavare propera. *Sag.* lautus sum. *St.* optume.
Sequere ergo hac me intro. *Sag.* ego vero sequor.
St. Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus. sequere me.
Sag. Sequor, & domum redeundi principium placet.
Bona scæva strenaque obviam occessit mihi.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stephanium.

MIrum videri nemini vostrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: faciam vos certiores.

Do-

Domo dudum huc arcessita sum . quoniam nuntiatum est ,
Istarum venturos viros . ibi festinamus omnes ,
Lectis sternendis studuimus , munditiisque apparandis.
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis ,
Sticho & conservo Sagarino meo , cœna cocta ut esset .
Stichus obsonatus est . ceterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc , & amicos meos curabo hic advenientes .

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Sagarinus , *Stichus* .

AGite , ite foras : ferte pompam . cado te præficio , Stiche .
Omnibus modis temperare certum'st nostrum hodie convivium .
Ita me dî ament , lepide accipiemur , cum hoc recipiamur in loco .
Quisquis prætereat,comissatum volo vocari. *St.* convenit;
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo . nam hinc quidem
Hodie polluctura , præter nos , jactura dabitur nemini .
Nosmet inter nos ministremus , monotrophe , hoc convivium est
Pro opibus nostris satis commodule , nucibus , fabulis , ficulis ,
Olea in tryblio , lupilli comminuto crustulo .
Sat est . Servo homini modeste melius facere sumtum , quam ampliter .
Suum quemque decet . quibus divitiæ domi sunt , scaphio & cantharis ,
Batiolis bibunt : at nos nostro Samiolo poterio
Tamen vivimus : nos tamen efficimus pro opibus nostra mœnia .
Sag. Amicæ uter utrubi accumbamus ? *St.* abi tu sane superior .
Atq; adeo ut tu scire possis, factum ego tecum hoc divido.

Vide, utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.
Sag. Quid iſtuc eſt provinciæ? *St.* utrum Fontinali an Libero
Imperium te inhibere mavis? *Sag.* nimiò liquidò Libero.
Sed amica mea & tua dũ comit, dumq;ſe exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. ſtrategum te facio huic convivio.
St. Nimium lepide in mentem venit. potius in ſubſellio
Cynice accipiemur, quam in lectis. *Sag.* immo enim hìc magis eſt dulcius.
Sed interim, ſtratege noſter, cur hic ceſſat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus. *St.* tot, quot digiti ſunt tibi in manu.
Cantio eſt Græca: ἢ πέντε πίν᾽, ἢ τρὶς πίν᾽, ἢ μὴ τέτταρα.
Sag. Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, ſi ſapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium.
St. Bibe, ſi bibis. *Sag.* non mora erit apud me. *St.* ædepol convivî ſat eſt,
Modo noſtra huc amica accedat: id abeſt, aliud nihil abeſt.
Sag. Lepide hoc actum eſt. tibi propino cantharum: vinum tu habes.
Nimis vellem aliquid pulpamenti. *St.* ſi horum, quæ asſunt, pœnitet,
Nihil eſt. tene aquam. *Sag.* melius dicis: nihil moror cupedia.
Bibe, tibicen: age, ſi quid agis. bibendum hercle hoc eſt, ne nega.
Quid hìc faſtidis, quod faciundũ vides eſſe tibi? quin bibis?
Age, ſi quid agis: accipe, inquam. non hoc impendet publicum.
Haud tuum iſtuc eſt te vereri. eripe ex ore tibias.
St. Ubi illic biberit, vel ſervato meum modum, vel tu dato.
Nolo ego nos pro ſummo bibere. nulli relerimus poſtea:
Namque ædepol, quamvis deſubito vel cadus vorti poteſt.
Sag. Quid igitur? quamquam gravatus fuiſti, non nocuit tamen.

Age

Age tibicen, quando bibiſti, refer ad labias tibias,
Suffla celeriter tibi buccas, quaſi proſerpens beſtia.
Agedum, Stiche; uter demutaſſit, poculo multabitur.
St. Bonū jus dicis. impetrare oportet, quia æquom poſtulas.
Age ergo obſerva: ſi peccaſſis, multam hìc retinebo illico.
Sag. Optumum atque æquiſſumum oras. *St.* hem tibi hoc primum omnium.
Hæc facetia'ſt, amare inter ſe rivales duos;
Uno cantharo potare, & unum ſcortum ducere.
Hoc memorabil' eſt: ego tu ſum, tu es ego: uni animi ſumus:
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi eſt, tecum eſt tamen.
Tecum ubi autem eſt, mecum ibi autem eſt: neuter utri invidet.
Sag. Ohe, jā ſatis. nolo obſcæves: catuli ut ludunt, nunc volo.
Vín' amicam huc evocemus? ea ſaltabit. *St.* cenſeo.
Sag. Mea ſuavis, amabilis, amœna Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, ſatis mihi pulchra es. *St.* at enim *mihi* pulcherruma.
Sag. Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniſcidium, mel meum;
Si amabilitas tibi noſtra placet, ſi tibi ambo accepti ſumus.

ACTUS QUINTI SCENA V.

Stephanium, Sagarinus, Stichus.

MOrem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,
Ut ego hìc jamdudum exiſſem ſimitu vobiſcum foras,
Niſi me vobis exornarem. nam ita eſt ingenium muliebre,
Bene cum lauta eſt, terſa, ornata, ficta eſt; infecta eſt tamen.
Nimioque ſibi mulier meretrix repperit odium ocyus

Sua immunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua.
Sag. Nimium lepide fabulata est. *Stich.* Veneris mera est oratio,
Sagarine. *Sag.* quid est? *Stich.* totus doleo. *Sag.* totus? tanto miserior.
Steph. Utrubi accumbo? *Sag.* utrubi tu vis? *Steph.* cum ambobus volo: nam ambos amo.
Stich. Vapulat peculium: actũ est, fugit hoc libertas caput.
Steph. Date mihi locum, ubi accumbam, amabo. siquidem placeo: tum mihi
Cupio cum utroque mihi esse bene. *Stich.* dispereo! *Sag.* quid ais? *Stich.* quid, ego?
Sag. Ita me dî ament, numquam enim fiet hodie, hæc quin saltet tamen.
Age mulsa mea! suavitudo! salta: saltabo ego simul.
Stich. Numquam ædepol me istoc vinces, quin ego tibi pruriam.
Steph. Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat, tibicini.
Stich. Et quidem nobis. *Sag.* tene, tibicen, primum; postidea loci
Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac, celeriter
Lepidam & suavem cantationem aliquam occipito cinædicam,
Ubi perpruriscamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

E I D E M.

Sag. TEne tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,
Meus oculus, da mihi suavium, dum illic bibit.
Prostibili est autem stantem stanti savium
Dare amicum amicæ. euge euge! sic furi datur!

Quid

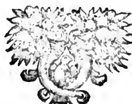
Quid igitur? quamquam gravatus, non nocuit tamen.
Age, jam infla buccas. *Stich.* nunc jam aliquid suaviter!
Redde cantionem veteri pro vino novam.

ACTUS QUINTI SCENA VII.

EIDEM.

Sag. QUi Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Fac tu hoc modo. *Stich.* at tu hoc modo. *Sag.* babæ! *Stich.* tatæ! *Sag.* papæ! *Stich.* pax!
Sag. Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos contra.
Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus, nunc jam saltatum satis pro vino'st.
Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comissatum.

FINIS STICHI.

M. ACCII PLAUTI

TRINUMMUS.

Dramatis Personæ.

LUXURIA.) INOPIA.) *Prologus.*	PHILTO, *senex.*
MEGARONIDES,) CALLICLES,) *senes.*	LESBONICUS, *adolescens.*
LYSITELES, *adolescens.*	STASIMUS, *servos.*
	CHARMIDES, *senex.*
	SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM.

Thesaurum abstrusum abiens peregre Charmides,
Remque omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nam & ædis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur:
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles,
Mandat, qui dicat aurum ferre se a patre.
Ut venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

PROLOGUS.

Luxuria & Inopia.

SEquere me, mea gnata, ut munus fungaris tuum.
In. Sequor. sed finem fore quem dicam, nescio.
Lux. Adest. hem! illæ sunt ædes: i intro nunc jam.
Nunc, ne quis erret vostrûm, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittitis.
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc siet,
Huc quæ abiit intro, dicam, si animum advortitis.
Pri-

Digitized by Google

Primum mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit:
Tum hanc mihi gnatam gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adolescens quidam est, qui in hisce habitat ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, quî me aleret, nihil video esse reliqui,
Dedi meam gnatam, quîcum ætatem exigat.
Sed de argumento ne exspectetis Fabulæ:
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græce est THESAURO Fabulæ:
Philemo scripsit, Plautus vortit barbare:
Nomen TRINUMMO fecit. nunc hoc vos rogat,
Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam.
Tantum est. valete, adeste cum silentio.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Megaronides.

NAE amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus; verum in ætate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnis jam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrume.
Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali.
Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hìc pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ;
Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA II.

Callicles, Megaronides.

Larem corona nostrum decorari volo.
Uxor! venerare; ut nobis hæc habitatio
Bona, fausta, felix, fortunataque eveniat;
Teque ut, quam primum possim, videam emortuam.
Meg. Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer,
Qui admisit in se culpam castigabilem.
Aggrediar hominem. *Call.* cuja vox prope me sonat?
Meg. Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
Call. O amice, salve, atque æqualis! ut vales,
Megaronides? *Meg.* & tu ædepol salve, Callicles.
Valén'? valuistín'? *Call.* valeo, & valui rectius.
Meg. Quid agit tua uxor? ut valet? *Call.* plusquam ego volo.
Meg. Bene hercle est, illam tibi bene valere & vivere.
Call. Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.
Meg. Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.
Call. Eho, tua uxor quid agit? *Meg.* immortalis est.
Vivit, victuraque est. *Call.* bene hercle nuntias,
Deosque oro, ut vitæ tuæ superstes suppetat.
Meg. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.
Call. Vín' commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Meg. Neque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepseris.
Call. Næ tu hercle faxo haud scies, quam rem egeris.
Meg. Habeas, ut nactus: nota mala res, optuma'st.
Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam, nesciam.
Call. Aedepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.
Meg. Sed hoc animum advorte; atque aufer ridicularia:
Nam ego dedita opera huc ad te advenio. *Call.* quid venis?
Meg. Malis te ut verbis multis multum objurgitem.
Call. Men'? *Meg.* num quis est hic alius præter me atque te?
Call. Nemo est. *Meg.* quid igitur rogitas, téne objurgitem?

Nisi

Nisi tute mihi me censes dicturum male.
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
Sive immutare vis ingenium moribus;
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
Ut te videre audireque ægroti sient.
Call. Quî in mentem venit tibi istæc dicta dicere?
Meg. Quia omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.
Call. Non potest utrumq; fieri. *Meg.* quapropter? *Call.* rogas?
Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
Quî tu id prohibere me potes, ne suspicer?
Sed istuc negotii scire cupio, quidquid est.
Meg. Habén' tu amicum aut familiarem quempiam,
Cui pectus sapiat? *Call.* ædepol haud dicam dolo;
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:
Sunt, quorum ingenia atque animos non possum noscere,
Ad amici partem, an ad inimici perveniant.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut improbe,
Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es. *Meg.* scio;
Et, si alia huc caussa ad te adveni, æquom postulas.
Call. Exspecto, si quid dicas. *Meg.* primum dum omnium,
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.
Call. Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.
Meg. Fuitne hic tibi amicus Charmides? *Call.* est, & fuit.

Id ita eſſe ut credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam poſtquam hic ejus rem confregit filius,
Videtque ipſe ad paupertatem protractum eſſe ſe,
Suamque filiam eſſe adultam virginem,
Simul ejus matrem, ſuamque uxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus eſt ipſe in Seleuciam,
Mihi commendavit virginem gnatam ſuam,
Et rem ſuam omnem, & illum corruptum filium.
Hæc, ſi mihi inimicus eſſet, credo, haud crederet.
Meg. Quid tu adoleſcentem, quem eſſe corruptum vides,
Qui tuæ mandatus eſt fidei & fiduciæ,
Quin eum reſtituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si quî probiorem facere poſſis, non uti
In eamdem tute accederes infamiam,
Malumque ut ejus cum tuo miſceres malo.
Call. Quid feci? *Meg.* quod homo nequam. *Call.* non iſtuc meum eſt.
Meg Emiſtín' de adoleſcente has ædes? quid taces?
Ubi nunc tute habitas. *Call.* emi, atque argentum dedi
Minas quadraginta adoleſcenti ipſi in manum.
Meg. Dediſti argentum? *Call.* factum: neque facti piget.
Meg. Aedepol fidei adoleſcentem mandatum malæ!
Dediſtíne hoc pacto ei gladium, quî ſe occideret?
Quid ſecus eſt, aut quid intereſt dare te in manus
Argentum amanti homini adoleſcenti, animi impoti,
Quî exædificaret ſuam inchoatam ignaviam?
Call. Non ego illi argentum redderem? *Meg.* non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes,
Nec, quî deterior eſſet, faceres copiam.
Inconciliaſtín' eum, qui mandatu'ſt tibi?
Ille qui mandavit, eum exturbâſti ex ædibus?
Aedepol mandatum pulchre, & curatum probe!
Crede huic tute: ſuam jam melius rem geſſerit.
Call. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeo, ut quod meæ concreditum eſt
Taciturnitati clam, fidei & fiduciæ,

Digitized by Google

Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palam;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.
Meg. Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.
Call. Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
Nobis: & quæso idemtidem circumspice.
Meg. Ausculto, si quid dicas. *Call.* si taceas, loquar.
Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
Hic in conclavi quodam. sed circumspice!
Meg. Nemo est. *Call.* nummorum Philippeûm ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Neve cuiquam, unde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.
Si quid eo fuerit, certo illius filiæ,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem collocem.
Meg. Pro dî immortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porro proloqui.
Call. Quid tibi ego dicam? quî illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pæne ille ignavos funditus pessum dedit.
Meg. Quî dum? *Call.* quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Aedes venales hasce inscribit litteris.
Meg. Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avortere.
Call. Fecisset ædepol, ni hæc præsensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus?
Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi

Thesauri caussa, ut salvom amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi, nec usuræ meæ:
Illi redemi rursum: a me argentum dedi.
Hæc sunt, seu recte, seu perverse facta sunt;
Egomet fecisse confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!
Hascine me propter res maledicta differunt?
Meg. Pausa! vicisti castigatorem tuum:
Occlûsti linguam: nihil est, quî respondeam.
Call. Nunc ego te quæso, ut me opera & consilio juves,
Communicesque hanc mecum meam provinciam.
Meg. Polliceor operam. *Call.* ergo ubi eris paullo post? *Meg.* domi.
Call. Numquid vis? *Meg.* cures tuam fidem. *Call* fit sedulo.
Meg. Sed quid ais? *Call.* quid vis? *Meg.* ubi nunc adolescens habet?
Call. Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.
Meg. Istuc volebam scire. i sane nunc jam.
Sed quid ais? *Call.* quid? *Meg.* nunc virgo nempe apud te est. *Call.* ita, est:
Juxtaque eam curo cum mea. *Meg.* recte facis.
Call. Num, priusquam abeo, me rogaturus? *Meg.* vale.
Nihil est profecto stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Falson' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, sciant.
Omnes mortales hunc ajebant Calliclem

In-

Digitized by Google

Indignum civitate hac esse & vivere ,
Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis .
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicum castigatum innoxium .
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas ,
Unde quidquid auditum dicant , nisi id appareat ,
Famigeratori res sit cum damno & malo :
Hoc ita si fiat , publico fiat bono .
Pauci sint faxim , qui sciant , quod nesciunt ,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam .

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Lysiteles .

MUltas res simitu in meo corde vorso , multum in cogitando
Dolorem indipiscor : egomet me concoquo , & macero , & defatigo .
Magister mihi exercitor animus hinc est.sed hoc nō liquet,
Nec satis cogitatum est , utram potius harum mihi artem expetessam ,
Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem : amorín'me,an rei
Obsequi potius par siet : utra in parte plus voluptatis sit vitæ ,
Ad ætatem agundam , de hac re mihi satis haud liquet . nisi hoc
Sic faciam opinor:utramque rem simul exputem:judex sim,
Reusque ad eam rem . ita faciam : ita placet : omnium primum
Amoris artes eloquar , quemadmodum expediant . numquam
Amor quemquā nisi cupidum hominē postulat se in plagas
Conjicere : eos cupit , eos consectatur , subdole blanditur : ab re
Consulit blandiloquentulus , harpago , mendax , cuppes , avarus ,

Elc-

Digitized by Google

Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat,
Quā extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes.
Ibi ille cuculus; Ocelle mi, fiat! & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota;
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis & peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc ego cum ago
Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quam pretii sit parvi; apage te,
Amor: non places, nihil te utor: quamquam illud est dulce, esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod ægre sit. fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. Mille modis amor ignorandu'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amorem
Præcipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat. apage sis, Amor:
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne fuas umquam. sunt tamen,
Quos miseros, maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugē applicare animum: quāquam ibi animo
Labos grandis capitur – boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam. hoc probis pretium'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Philto, *Lysiteles*.

QUo illic homo foras se penetravit ex ædibus? *Lys.* pater, assum.
Impera quod vis: neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. *Ph.* feceris par tuis ceteris factis, patrem
Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum improbis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro ullum sermonem exsequi.
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sit. malus bonum, malum
Esse volt, ut sit sui similis: turbāt, miscēt mores mali; rapax,
Avarus, invidus: sacrum profanum, publicū privatū habent:
Hiulca gens. hæc ego doleo: hæc sunt quæ me excruciant.
Hæc dies noctesque tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Eliciunt. quia ego ad hoc genus hominū duravi. quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum laudant:
Eosdem lutulant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo, & moribus vivito
Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.
Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
Lys. Semper ego usq; ad hanc ætatē ab ineunte adolescētia,
Tuis servivi servitutem imperiis & præceptis, pater.

Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum: pro imperio, tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, æquom censui.
Pb. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo, 24
Utrum is itáne esse mavelit, ut eum animus æquõ censeat;
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:
Si animus hominem perpulit, actum est, animo servibit; non sibi.
Sin ipse animum perpulit; dum vivit, victor victorũ cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas. 29
Nimio satius est, ut opu'st, te ita esse, quam ut animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.
Lys. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquã, ubi esset damni conciliabulum:
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsi sedulo. 35
Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.
Ph. Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est ferme: tua istuc refert maxume.
Is probus est, quem non pœnitet, quam probus sit & frugi bonæ.
Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant. 41
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.
Lys. Ob eam rem hæc, pater, autumavi: quia res quædam'st, quam volo
Ego me abs te exorare. *Ph.* quid id est? veniam jam dare gestio.
Lys. Adolescẽti huic genere summo, amico atq; æquali meo,
Minus qui caute & cogitate suam rem tractavit, pater, 46
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis. *Ph.* nempe de tuo.
Lys. De meo: nam quod tuum'st, meum'st: omne meum est autem tuum.
Ph. Quid is, egetne? *Lys.* eget. *Pb.* habuitne rem? *Lys.* habuit. *Pb.* quî eam perdidit? Pu-

Publiciſne affinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?
Lyſ. Nihil iſtorum. *Ph.* quid igitur? *Lyſ.* per comitatem ædepol, pater.
Præterea aliquantum animi cauſſa in deliciis diſperdidit.
Ph. Aedepol hominem prædicatum ferme familiariter.
Qui quidem nuſquam per virtutem rem cõfregit,atq; eget,
Nihil moror eum tibi eſſe amicũ cum ejuſmodi virtutibus.
Lyſ. Quia ſine omni malitia eſt,tolerare egeſtatẽ ejus volo.
Ph. De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibat.
Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miſeriam.
Non eo hoc dico, quin, quæ tu vis, ego velim, & faciam lubens:
Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico,præmonſtro tibi,
Ut ita te aliorum miſereſcat, ne tui alios miſereat.
Lyſ. Deſerere illum, & dejuvare in rebus advorſis pudet.
Ph. Pol pudere quam pigere præſtat, totidem litteris.
Lyſ. Aedepol,deûm virtute dicam,pater,& majorum,& tua,
Multa bona bene parta habemus. bene ſi amico feceris,
Ne pigeat feciſſe: ut potius pudeat, ſi non feceris.
Ph. De magnis divitiis ſi quid demas, plus fit, an minus?
Lyſ. Minus, pater. ſed civi immunifico ſcis quid cantari ſolet?
Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, habeas malum:
Quandoquidem nec tibi bene eſſe potes pati, nec alteri.
Ph. Scio equidem iſtuc ita ſolere fieri. verum, gnate mi,
Is eſt immunis, cui nihil eſt, quî munus fungatur ſuum.
Lyſ. Deûm virtute habemus, & quî noſmet utamur, pater,
Et aliis quî comitati ſimus benevolentibus.
Ph. Non ædepol tibi pernegare poſſum quidquã,quod velis.
Cujus egeſtatem tolerare vis? loquere audacter patri.
Lyſ. Lesbonico huic adoleſcenti, Charmidæ filio,
Qui illìc habitat. *Ph.* qui comedit quod fuit,quod non fuit?
Lyſ. Ne opprobra, pater. multa eveniunt homini, quæ volt, quæ nevolt.

Ph. Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis? *Lys.* nihil quidquam, pater.
Sapientiæ ætas condimentum'st: sapiens ætati cibus est.
Ph. Mentire, ædepol, gnate! atque id nunc facis haud consuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eò ne-multa quæ nevolt eveniunt, nisi fictor malus fiet.
Multa est opera opus fictura, qui se fictorem probum
Vitæ agendæ esse expetit. *Lys.* sed hic admodum adolescentulus.
Ph. Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia.
Lys. Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.
Ph. An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?
Lys. Eo, pater. *Ph.* pol ego istam volo me rationem edoceas. *Lys.* licet.
Scin' tu illum quo genere gnatus sit? *Ph.* scio, apprime probo.
Lys. Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
Ducere uxorem. *Ph.* sine dote? *Lys.* sine dote. *Ph.* uxorem? *Lys.* ita.
Tua re salva. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:
Neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliarier.
Ph. Egone indotatam te uxorem ut patiar? *Lys.* patiundum est, pater:
Et eo pacto addideris nostræ lepidam famam familiæ.
Ph. Multa ego possum docta dicta, & quamvis facunde loqui:
Historiam veterem atq; antiquã hæc mea senectus sustinet:
Verum ego quando te & amicitiam & gratiam in nostram domum
Video allicere, etsi advorsatus tibi fui, istac judico.
Tibi permitto, posce, duce. *Lys.* dî te servassint mihi.
Sed adde ad istam gratiam unum. *Ph.* quid id est autem unum? *Lys.* eloquar.
Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. *Ph.* eccere.
Lys. Nimio citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.

Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.
Ph. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera. *Lyſ.* lepidus vivis. hæ ſunt ædes: hìc habet.
Lesbonico eſt nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Philto.

NOn optuma hæc ſunt, neque ut ego æquom cenſeo.
Verum meliora ſunt, quam quæ deterruma.
Sed hoc unum conſolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, niſi quod ſibi ſoli placet,
Conſulit advorſum filium, nugas agit:
Miſer ex animo fit: factius nihilo facit.
Suæ ſenectuti is acriorem hiemem parat,
Cum illanc importunam tempeſtatem conciet.
Sed aperiuntur ædes, quo ibam: commode
Ipſe exit Lesbonicus cum ſervo foras.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Lesbonicus, Staſimus, Philto.

MInus quindecim dies ſunt, cum pro hiſce ædibus
Minas quadraginta accepiſti a Callicle.
Eſtne hoc quod dico, Staſime? *St.* cum conſidero,
Meminiſſe videor fieri. *Lesb.* quid factum eſt eo?
St. Comeſum, expotum, exutum, elotum in balneis.
Piſcator, piſtor abſtulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes. confit cito,
Quam ſi tu objicias formicis papaverem.
Lesb. Minus hercle in hiſce rebus ſumtum eſt ſex minis.
St. Quid, quod dediſti ſcortis? *Lesb.* ibidem unà traho.
St. Quid, quod ego defraudavi? *Lesb.* hem! iſta ratio maxuma eſt.

Neque te deriſum veni, neque dignum puto.
Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam ſororem poſcerem uxorem ſibi.
Lesb. Mearum rerum me noviſſe æquom'ſt ordinem.
Cum voſtris noſtra non eſt æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.
St. Satin' tu ſanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium eſſe amicum inventum intellego.
Lesb. Abin' hinc dierecte? *St.* ſi hercle ire occipiam, vetes.
Lesb. Niſi quid me aliud vis, Philto, reſpondi tibi.
Ph. Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior eſſe, confido fore:
Nam & ſtulte facere, & ſtulte fabularier,
Utrumque, Lesbonice, in ætate haud bonum'ſt.
St. Verum hercle hic dicit. *Lesb.* oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. *St.* hercle quin dicam tamen.
Nam ſi ſic non licebit, luſcus dixero.
Ph. Ita tu nunc dicis non eſſe æquiparabiles.
Voſtras cum noſtris factiones atque opes?
Lesb. Dico. *Ph.* quid? nunc ſi in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,
Appoſita ſit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congeſtæ ſint epulæ a clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congeſtum ſiet,
Edisne, an incœnatus cum opulento accubes?
Lesb. Edim, niſi ille vetet. *St.* at pol ego, etiamſi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, præripiam potiſſumum:
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud menſam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.
Ph. Rem fabulare. *St.* non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de ſemita,
De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc longe, niſi me pugnis vicerit.
Cœna hæc annona eſt ſine ſacris hæreditas.

Ph. Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
Id optumum esse, tute uti sis optumus:
Si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam abs te peto,
Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.
Dei divites sunt, deos decent opulentiæ
Et factiones. verum nos homunculi;
Salillum animæ qui cum extemplo amisimus,
Aequo mendicus atque ille opulentissumus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.
St. Mirum, ni tu illuc tecum divitias feras.
Ubi mortuus sis, ita sis, ut nomen cluet.
Ph. Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio.
Quæ res bene vortat! habeón' pactam? quid taces?
St. Pro dî immortales, conditionem quojusmodi!
Ph. Quin fabulare. Dî bene vortant! spondeo.
St. Eheu! ubi usus nihil erat dicto, Spondeo
Dicebat: nunc hic, quom opus est, non quit dicere.
Lesb. Cum affinitate vostra me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
Sed etsi hercle graviter cecidit stultitia mea,
Philto; est ager sub urbe hic nobis, eum dabo
Dotem sorori. nam is de stultitia mea
Solus superfit præter vitam reliquus.
Ph. Profecto dotem nihil moror. *Lesb.* certum'st dare.
St. Nostramne vis nutricem, here, quæ nos educat,
Abalienare a nobis? cave sis feceris.
Quid edemus nosmet postea? *Lesb.* etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam? *St.* plane periimus,
Nisi quid ego comminiscor. Philto, te volo.
Ph. Si quid vis, Stasime? *St.* huc concede aliquantum. *Ph.* licet.
St. Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,
Neve alius quisquam. *Ph.* crede audacter, quid lubet.

St.

St. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum siris umquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam. *Ph.* audire ædepol lubet.
St. Primum omnium, olim terra cum proscinditur,
In quinto quoque sulco moriuntur boves.
Ph. Apage! *St.* Acherontis ostium in nostro'st agro.
Tum vinum, priusquam coactum'st, pendet putidum.
Lesb. Consuadet homini, credo: etsi scelestus est,
At mihi infidelis non est. *St.* audi cetera.
Post id, frumenti quom alibi messis maxuma'st,
Tribus tantis illi minus redit, quam obseveris.
Ph. Hem! istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri.
St. Neque umquam quisquam est, quojus ille ager fuit,
Quin pessume ei res vorterit, quojum fuit.
Alii exsulatum abierunt, alii emortui,
Alii se suspendére. hem! nunc hic, cujus est,
Ut ad incitas redactus! *Ph.* apage a me istum agrum!
St. Magis Apage dicas, si omnia a me audiveris.
Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur angina acerrume.
Oves scabræ sunt, tam glabræ, hem! quam hæc est manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientissumum est
Hominum, nemo exstat, qui ibi sex menses vixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.
Ph. Credo ego istuc, Stasime, ita esse: sed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia.
Sed iste est ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui ætatem egerunt caste suam,
Conveniant. contra istoc detrudi maleficos
Aequom videtur, qui quidem istius sit modi.
St. Hospitium est calamitatis. quid verbis opu'st?
Quamvis malam rem quærens, illic reperias.
Ph. At tu hercle & illi & alibi. *St.* cave sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc. *Ph.* dixisti arcano satis.

St.

St. Quin hic quidem cupit illum ab sese abalienarier ;
Si quidem reperire posset , cujus os sublinat .
*Ph.*Meus quidem hercle numquam fiet.*St.*si sapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui :
Nam quî vivamus , nihil est , si illum amiserit .
Ph. Redeo ad te , Lesbonice . *Lesb.* dic sodes mihi ,
Quid hic locutus tecum ? *Ph.* quid censes ? homo'st:
Volt fieri liber : verum , quod det , non habet .
Lesb. Et ego esse locuples , verum nequidquam volo .
St. Licitum , si velles : nunc, quoniam nihil est, non licet.
Lesb. Quid tecum,Stasime ? *St.* de istoc quod dixisti modo,
Si antea voluisses , esses : nunc sero cupis .
Ph. De dote mecum convenire nihil potes :
Quid tibi lubet , tute agito cum nato meo .
Nunc tuam sororem filio posco meo .
Quæ res bene vortat . quid nunc ? etiam consulis .
Lesb. Quid istic ? quando ita vis,dî bene vortant! spondeo .
Ph. Numquam ædepol cuiquam tam exspectatus filius
Natus , quam est illud Spondeo natum mihi .
St. Dî fortunabunt vostra consilia ! *Ph.* ita volo .
Lesb. Sed , Stasime , abi huc ad meam sororem : ad Calliclem
Dic hoc negotii quomodo actum est . *St.* ibitur .
Lesb. Et gratulator meæ sorori . *St.* scilicet !
Ph. I hac , Lesbonice , mecum , ut coram nuptiis
Dies constituatur : eâdem hæc confirmabimus .
Lesb Tu istuc cura , quod jussi . ego jam hìc ero .
Dic Callicli , me ut conveniat . *St.* quin tu i modo .
Lesb. De dote ut videat , quid opus sit facto . *St* i modo .
Lesb. Nam certum'st me sine dote haud dare . *St.* quin tu i modo .
Lesb. Neque enim illi damno umquam esse patiar . *St.* abi modo !
Lesb. Meam negligentiam . *St.* i modo . *Lesb.* o pater !
Aequum videtur , quin quod peccârim . *St.* i modo .
Lesb. Potissumum mihi id obsit . *St.* i modo . *Lesb.* o pater,
En umquam aspiciam te ? *St.* i modo . i modo . i modo .

Tandem impetravi abiret. dî, voſtram fidem.
Aedepol re geſta peſſume geſtam probe,
Siquidem ager nobis ſalvos eſt! etſi admodum
In ambiguo eſt etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed ſi alienatur, actum'ſt de collo meo.
Geſtandus peregre clypeus, galea, ſarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ:
Ibit iſtac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Aſiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum'ſt, etſi odi hanc domum,
Poſtquam exturbavit hic nos ex noſtris ædibus.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Callicles, Staſimus.

QUomodo tu iſtuc, Staſime, dixiſti? noſtrum herilem filium
Lesbonicum ſuam ſororem deſpondiſſe? *St.* hoc modo.
Call. Quoi homini deſpondit? *St.* Lyſiteli Philtonis filio,
Sine dote. *Call.* ſine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis. *St.* at tu ædepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero. *Call.* quid? *St.* me nihili pendere.
Call. Quamdudum iſtuc, aut ubi actum'ſt? *St.* illico hic ante oſtium.
Tam modo, inquit Præneſtinus *Call.* tantón'in re perdita,
Quam in re ſalva, Lesbonicus factus eſt frugalior?
St. Atque equidem ipſus ultro venit Philto oratum filio.
Call. Flagitium quidem hercle fiet, niſi dos dabitur virgini.
Poſtremo ædepol ego iſtam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum caſtigatorem, atque ab eo conſilium petam.
St. Propemodum quid illic feſtinet, ſentio, & ſubolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus.
O here Charmide, quam abſente te hic tua res diſtrahitur tibi!
Utinam te redîſſe ſalvom videam, ut inimicos tuos

Ulci-

Ulciſcare,ut mihi, ut erga te fui & ſum, referas gratiam!
Nimium difficile'ſt reperiri amicum, ita ut nomen cluet,
Cui tuam cum rem credideris, ſine omni cura dormias.
Sed generum noſtrum ire eccillum video cum affini ſuo.
Neſcio quid non ſatis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euſcheme aſtiterunt. huc aliquantum abſceſſero.
Eſt lubido orationem audire duorum affinium.

ACTUS TERTII SCENA II.

Lyſiteles, Lesbonicus, Staſimus.

STa illico. noli avorſari, neque te occultaſſis mihi.
Lesb. Potin' ut me ire, quo profectus ſum, ſinas? *Lyſ.* ſi in rem tuam,
Lesbonice, eſſe videatur, gloriæ aut famæ, ſinam.
Lesb. Quod eſt facillumum, facis. *Lyſ.* quid id eſt? *Lesb.* amico injuriam.
Lyſ. Neque meum'ſt, neque facere didici. *Lesb.* indoctus quam docte facis!
Quid faceres, ſi quis docuiſſet te, ut ſic odio eſſes mihi?
Qui bene cum ſimulas facere mihi te, male facis, male conſulis.
Lyſ. Egone? *Lesb.* tu næ. *Lyſ.* quid male facio? *Lesb.* quod ego nolo, id cum facis.
Lyſ. Tuæ rei bene conſulere cupio. *Lesb.* tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat ſapio, ſatis in rem quæ ſint meam ego conſpicio mihi.
Lyſ. An id eſt ſapere, ut qui beneficium benevolente repudies?
Lesb. Nullum beneficium eſſe duco id, quod, cui facias, non placet.
Scio ego, & ſentio ipſe, quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori ſerviam.
Lyſ. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres)

Ita-

Itáne tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes:
Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres?
Tibi paterque avosque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti, ut difficilis foret
Culpa maxume & desidia, tuisque stultis moribus.
Præoptavisti, amorem tuum uti virtuti præponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est.
Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo:
In foro operã amicis da: haud in lecto amicæ, ut solitus es.
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto:
Ut tibi sit, quî te corrigere possis: ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
Lesb. Omnia ego, istic quæ dixisti, scio, vel exsignavero:
Ut rem patriam & majorum gloriam fœdârim meûm.
Sciebam ut esse me deceret: facere non quibam miser:
Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.
Lys. At operã perire meã sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, cum te maxume clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errâsse, sed amorem tibi
Pectus obscurâsse. atque ipse amoris teneo omnes vias.
Ita est amor; balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros & morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Cum inopia'st, cupias; quando ejus copia'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.
Insanum est malum in hospitium devorti ad Cupidinem.

Sed

Digitized by Google

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expetas.
Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aquæ erit cupido, genus quî restinguas tuū.
Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques, genus quî conglifcat tuū.
Lesb. Facile est inventu: Datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas.
Sed tu objurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meā vis sororē tibi dem: suades sine dote. hoc non convenit;
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.
Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.
Lys. Tanto meliu'st te sororis caussa egestatem exsequi,
Atq; eum agrum me habere, quā te, tua quî toleres mœnia?
Lesb. Nolo ego mihi te tam prospicere, quî meam egestatem leves,
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.
Quis me improbior perhibeatur esse? hæc famigeratio
Te honestet, me autem collutulet, si sine dote duxeris.
Tibi sit emolumentum honoris: mihi, quod objectent, siet.
Lys. Quid? te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?
Lesb. Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.
Lys. Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, quî vitam colas,
Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:

Mea opera hinc proterritum te, meaque avaritia autument.
Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.
St. Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! Lysiteles πάλιν
Facile palmam habes. hic victus. vicit tua comœdia.
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.
Lesb. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?
St. Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero. *Lesb.* i hac mecum domum,
Lysiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur.
Lys. Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:
Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo, ita nuptum datur
Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.
Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.
St. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem:
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum haud longius:
Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjecit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia ibi illũ, qui meo hero advorsus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram, & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuum
Dedi, reposcam, ut habeam, mecum quod feram, viaticum.

ACTUS

Digitized by Google

ACTUS TERTII SCENA III.

Megaronides, *Callicles*.

UT mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Poteſt fieri prorſus, quin dos detur virgini.
Call. Namque hercle honeſte fieri ferme non poteſt,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium ,
Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi.
Meg. Parata dos domi'ſt, niſi exſpectare vis
Ut eam ſine dote frater nuptum collocet:
Poſt adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne iſtæc pollicitatio
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus a patre:
Ex ea largitari te illi; neque ita, ut ſit data, *in*-
columem te ſiſtere illi, & detraxe autument.
Nunc ſi opperiri vis adventum Charmidis,
Perlongum'ſt: huic ducenti interea abſceſſerit.
Call. Nam hercle omnia iſtæc veniunt in mentem mihi.
Meg. Vide, ſi hoc utibile magis atque in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam, ut res ſe habet.
Call. Ut ego nunc adoleſcenti theſaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac laſciviæ?
Minume minume hercle vero! nam certo ſcio
Locum quoque illum omnem, ubi ſitu'ſt, comederit.
Quem fodere metuo, ſonitum ne ille exaudiat,
Neu ipſam rem indaget, dotem dare ſi dixerim.
Meg. Quo pacto ergo igitur? *Call.* clam dos depromi poteſt,
Dum occaſio ei rei reperiatur: interim
Ab amico alicunde argentum roges..
Meg. Potin'eſt ab amico alicunde exorari? *Call.* poteſt.
Meg. Gerræ! næ tu illud verbum actutum inveneris,
Mihi quidem hercle non eſt, quod dem mutuom.

Call. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.
Meg. Sed vide consilium, si placet. *Call.* quid consili 'st?
Meg. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. *Call.* quid est?
Meg. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus. *Call.* quid is scit facere postea?
Meg. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non visitata sit,
Falsidicum, confidentem. *Call.* quid tum postea?
Meg. Quasi ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nunciet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
Et eum rediturum actutum. ferat epistolas
Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre:
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle. *Call.* perge porro dicere.
Meg. Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare.
Tenes jam? *Call.* propemodum! atque ausculto perlubens.
Meg. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.
Call. Scite hercle sane. *Meg.* hoc, ubi thesaurum effoderis,
Suspicionem ab adolescente amoveris.
Censebit aurum esse a patre allatum tibi.
Tu de thesauro sumes. *Call.* satis scite & probe.
Quamquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum novisse? *Meg.* etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem caussæ possunt colligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium post fecit novom.
Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera'st.
Quamvis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;

Servos, ancillas amove. atque audín'? *Call.* quid eſt?
Meg. Uxorem quoque ipſam hanc rem ut celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam'ſt quod queat.
Quid nunc ſtas? quin te hinc amoves, & te moves?
Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod ſat eſt.
Continuo operito denuo: ſed clanculum,
Sicut præcepi: cunctos exturba ædibus.
Call. Ita faciam. *Meg.* at enim nimis longo ſermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato'ſt opus.
Nihil eſt, de ſigno quod vereare, me vide.
Lepida eſt illa cauſſa, ut commemoravi, dicere,
Apud portitores eſſe inſpectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? jamdudum ebriu'ſt.
Quidvis probari poterit. tum, quod maxumum eſt,
Afferre, non petere hic ſe dicet. *Call.* jam ſat eſt.
Meg. Ego ſycophantam jam conduco de foro,
Epiſtolaſque jam conſignabo duas,
Eumque huc ad adoleſcentem meditatum probe
Mittam. *Call.* eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu iſtuc age. *Meg.* actum reddam. *

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Charmides.

SAlſipotenti & multipotenti Jovis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiaſque habeo, & fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas, bonis meis quid foret, & meæ vitæ:
Quom ſuis me ex locis in patriam urbiſque mœnia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo ſummas.
Nam te omnes ſævomque ſeverumque atq; avidis moribus commemorant,
Spur-

Digitized by Google

Spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum. contra opera expertus:

Nam pol placido te & clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.

Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, & nobiles apud homines, 9

Pauperibus te parcere solitũ, divites damnare atq; domare.

Abi, laudo. scis ordine, ut æquom'st,

Tractare homines. hoc dîs dignum'st, semper mendicis modesti sint.

Fidus fuisti. infidum esse iterant. nam absque foret te, sat scio in alto

Distraxissent, dísque tulissent satellites tui me miserum fœde,

Bonaq; omnia item una mecum passim cæruleos per cãpos.

Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti: 16

Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere malum,

Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præsto.

Apage me sis. deinde hinc certum'st otio me dare. satis partum habeo.

Quibus ærumnis deluctavi, filio dum divitias quæro! 20

Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu specieque

Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hìc, quam gerat rem.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sycophanta, Charmides.

HUic, ego diei nomen TRINUMMO faciam: nam ego operam meam

Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.

Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,

Quas ego neque oculis, neque pedibus umquam usurpavi meis.

Vidén' egeſtas quid negotii dat homini miſero mali!
Qui ego nunc ſubigor trium nummorum cauſſa, ut has epiſtolas
Dicam ab eo homine me accepiſſe, quem ego, qui ſit homo, neſcio,
Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id ſolide ſcio.
Ch. Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totũ tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu advenit.
Syc. Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum.
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonſtravit prius,
Quomodo quidque agerem. nunc adeo, ſi quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliaverit.
Ut ille me exornavit, ita ſum ornatus. argentum hoc facit.
Ipſe ornamenta a Chorago hæc ſumſit ſuo periculo.
Nunc ego ſi potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operã: ut me eſſe ipſum plane ſycophantam ſentiat.
Ch. Quam magis ſpecto, minus placet mihi hominis facies. mira ſunt,
Ni illic homo'ſt aut dormitator, aut ſector zonarius.
Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque ædis noſcitat.
Credo ædepol, quo mox furatum veniat, ſpeculatur loca.
Magis lubido'ſt obſervare, quid agat: ei rei operam dabo.
Syc. Has regiones demonſtravit mihi ille conductor meus:
Apud illas ædis ſiſtendæ mihi ſunt ſycophantiæ.
Fores pultabo. *Ch.* ad noſtras ædes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor mihi advenienti hac noctu agitandum eſt vigilias.
Syc. Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?
Ch. Quid, adoleſcens, quæris? quid vis? quid iſtas pultas? *Syc.* heu ſenex!
Cenſus cum juratori recte rationem dedi,
Lesbonicum hic adoleſcentem quæro, in his regionibus
Ubi habitet, & item alterum ad iſtanc capitis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epiſtolas.

Ch.

Ch. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit & amicum meum ,
Cui ego liberosque bonaque commendavi , Calliclem .
Syc. Fac me , si scis , certiorem , hice homines ubi habitent , pater .
Ch. Quid eos quæris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis ?
Syc. Multa simul rogitas! nescio quid expediam potissumũ.
Sin unumquidquid singillatim & placide percunctabere ,
Et meum nomen , & mea facta , & itinera ego faxo scias .
Ch. Faciam ita ut vis . agedum nomen tuum primum memora mihi .
Syc. Magnum facinus incipissis petere . *Ch.* quid ita ? *Syc.* quia , pater ,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine ,
Concubium sit noctis , priusquam ad postremũ perveneris .
*Ch.*Opus face est & viatico ad tuum nomen,ut tu prædicas.
Syc. Est minusculum alterum,quasi vasculum vinarium.
Ch. Hic homo solide sycophanta est . quid ais tu , adolescens ? *Syc.* quid est ?
Ch. Eloquere , isti tibi quid homines debent, quos tu quæritas ?
Syc. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas
Lesbonici.mihi est amicus. *Ch.* teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.
Syc. Ita ut occepi , si animum advortas , dicam . *Ch.* dabo operam tibi .
Syc. Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam ,
Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare .
Ch. Mihi quoque ædepol , quom hic nugatur , contra nugari lubet .
Ubi ipse erat ? *Syc.* bene rem gerebat. *Ch.* ergo ubi ? *Syc.* in Seleucia .
Ch. Ab ipsón' istas accepisti ? *Syc.* e manibus dedit mihi ipse in manus .
Ch. Qua facie est homo ? *Syc.* sesquipede quidem est quam tu longior .

Ch. Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens, longior.
Novistín' hominem? *Syc.* ridicule rogitas, quocum una cibum
Capere soleo. *Ch.* quid est ei nomen? *Syc.* quod ædepol homini probo.
Ch. Lubet audire. *Syc.* ille ædepol! illi illi! væ misero mihi!
Ch. Quid est negotii? *Syc.* devoravi nomen imprudens modo.
Ch. Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.
Syc. Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus,
Ch. Temperi huic hodie anteveni. *Syc.* teneor manifesto miser!
Ch. Jamne commentatus es nomen? *Syc.* deûm hercle me atque hominum pudet.
Ch. Vide, homo, ut hominem noveris. *Syc.* tamquam me. fieri istuc solet,
Quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.
Litteris recomminiscar. C est principium nomini.
Ch. Callicias? *Syc.* non est. *Ch.* Callipus? *Syc.* non est. *Ch.* Callidemides?
Syc. Non est. *Ch.* Callinicus? *Syc.* non est. *Ch.* Callimarchus? *Syc.* nil agis.
Neq; adeo ædepol floccifacio, quando egomet memini mei.
Ch. At enim multi Lesbonici sunt hic: nisi nomen patris
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.
Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.
Syc. Ad hoc exemplum est, Char. *Ch.* an Chares? an Charidemus? num Charmides?
Syc. Hem! istic erit. qui istum dî perdant! *Ch.* dixi ego jamdudum tibi;
Te potius bene dicere æquom'st homini amico, quam male.
Syc. Satín' intra labra atq; dentes latuit vir minumi pretii?
Ch. Ne male loquare absenti amico. *Syc.* quid ergo ille ignavissumus
Mihi latitabat? *Ch.* si appellâsses, respondisset, nomine.

Sed

Sed ipse ubi est? *Syc.* pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.
Ch. Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sim, quæritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? *Syc.* quid? *Ch.* hoc te rogo.
Quos locos adîsti? *Syc.* nimium miris modis mirabiles.
Ch. Lubet audire, nisi molestum'st. *Syc.* quin discupio dicere.
Omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.
Ch. Eho! an etiam Arabia'st in Ponto? *Syc.* est: non illæc, ubi tus gignitur,
Sed ubi absinthium fit, atque cunila gallinacea.
Ch. Nimium graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem; quæ ego sciam, atque hic nesciat:
Nisi quia lubet experiri, quo evasuru'st denique.
Quid est tibi nomen, adolescens? *Syc.* Pax, id est nomen mihi:
Hoc cotidianum'st. *Ch.* ædepol nomen nugatorium:
Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax! periisse illico.
Sed quid ais, quo inde iisti porro? *Syc.* si animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de cælo exoritur sub solio Jovis.
Ch. Sub solio Jovis? *Syc.* ita dico. *Ch.* e cælo? *Syc.* atque e medio quidem.
Ch. Eho! an etiam in cælum escendisti? *Syc.* immo horiola advecti sumus,
Usque aqua advorsa per amnem. *Ch.* eho, an etiam vidisti Jovem?
Syc. Alii dii îsse ad villam ajebant servis depromtum cibū.
Deinde porro. *Ch.* deinde porro nolo quidquam prædices.
Syc. *Ego* hercle, si es molestus. *Ch.* nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad cælum pervenerit.
Syc. Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.

Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
Ch. Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noverisne hominem? *Syc.* næ tu me ædepol arbitrare belluam,
Qui quidem non novisse possim, quîcum ætatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummûm crederet
Philippeûm, quod me aurum deferre jussit ad gnatũ suum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem ajebat mandâsse hic suam?
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nôsse approbe?
Ch. Enimvero ego nunc Sycophantæ huic sycophãtari volo:
Si hunc possum illo mille nummûm Philippo circũducere,
Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:
Neque oculis ante hunc diem umquam vidi: eine aurum crederem?
Cui, si capitis res siet, nummum numquam credam plumbeum.
Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
Syc. Vel trecentis. *Ch.* habén' tu id aurum, quod accepisti a Charmide?
Syc. Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu
Mille nummûm. *Ch.* nempe ab ipso id accepisti Charmide?
Syc. Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.
Ch. Adolescens, cedo-dum istuc aurum mihi. *Syc.* quod ego aurum dem tibi?
Ch. Quod a me te accepisse fassus. *Syc.* abs te accepisse? *Ch.* ita loquor.
Syc. Quis tu homo es? *Ch.* qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.
Syc. Neque ædepol tu is es, neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
Abi sis, nugator! nugari nugatori postulas.

Digitized by Google

Ch. Charmides ego sum. *Syc.* nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula.
Postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proín' tu te itidem, ut charmidatus es, rursum recharmida.
Ch. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? *Syc.* quid id ad me attinet?
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea caussa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.
Ch. Age si quid agis. *Syc.* quid ego agam? *Ch.* aurum redde. *Syc.* dormitas, senex.
Ch. Fassus Charmidem dedisse aurum tibi? *Syc.* scriptum quidem.
Ch. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, priusquam ego hìc te jubeo mulcari male?
Syc. Quamobrem? *Ch.* quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides:
Quē tibi epistolas dedisse ajebas. *Syc.* eho! quæso, an tu is es?
Ch. Is enimvero sum. *Syc.* aín' tu tandem, is ipsusne es? *Ch.* ajo. *Syc.* ipsus es?
Ch. Ipsus, inquam, Charmides sum. *Syc.* ergo ipsusne es? *Ch.* ipsissumus.
Abi hinc ab oculis. *Syc.* enimvero sero quoniam advenis,
Vapulabis meo arbitratu & novorum ædilium.
Ch. At etiam maledicis? *Syc.* immo, salvos quandoquidem advenis,
Dî te perdant; etsi floccifacio, an periisses prius.
Ego ob hanc operam argentum accepi: te macto infortunio.
Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut sciat, se perdidisse. ego abeo. male vive & vale.
Quod dî te omnes advenientē peregre perdant, Charmides.
Ch. Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere

Vide-

Videtur tempus venisse, atque occasio.
Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
Numquam ædepol temere tinniit tintinnabulum:
Nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet.
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare, quid agat: huc concessero.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Stasimus, Charmides.

STasime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;
Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
Adde gradum: appropera. jamdudum factum'st, cum abîsti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione. ne destiteris currere.
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satín' in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotâsti gutturem?
Recipe te, & recurre petere re recenti. *Ch.* huic, quisquis est,
Curculio'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.
St. Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, Cruricrepidæ, Ferriteri, Mastigiæ.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas;
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?
Ch. Ita me dî ament, graphicum furem! *St.* quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponã epithecã insuper?
Quin tu quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.

Re-

Digitized by Google

Recipe te ad herum. *Ch.* non fugitivos est hic homo, commeminit domi.
St. Utinam veteres mores, veteres parsimoniæ
Potius majori honori hic essent, quam mores mali.
Ch. Dî immortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quærit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.
St. Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio jam more sancta'st, libera'st a legibus:
Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:
Petere honorem pro flagitio, more fit. *Ch.* morē improbum!
St. Strenuos præterire, more fit. *Ch.* nequam quidem.
St. Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam,
Magis quîs sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.
Ch. Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlubens.
Et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.
St. Neque istis quidquam lege sanctum'st. leges mori serviunt.
Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.
Ch. Hercle istis malā rem magnā moribus dignum'st dari!
St. Nonne hoc publice animum advorti? nam id genus hominum omnibus
Universis est advorsum, atque omni populo male facit:
Male fidem servando, illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.
Hoc quî in mentem venerit mihi, reipsa modo commonitus sum.
Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum.
Cum repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiseris.

Ch. Meus eſt hic quidem Staſimus ſervos. *St.* nam ego talentum mutuom
Quod dederam, talẽto inimicum mihi emi, amicũ vendidi.
Sed ego ſum inſipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id quod proxumum'ſt, meo tergo tutelã gerã.
Eo domum. *Ch.* heus tu! adſta illico. audi, heus tu! *St.* non ſto. *Ch.* at ego te ſtare volo.
St. Quid ſi egomet te velle nolo? *Ch.* ha nimium, Staſime, ſæviter!
St. Emere meliu'ſt, cui imperes. *Ch.* pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed ſi non dicto audiens eſt, quid ago? *St.* damnum malum.
Ch. Bene mones. ita facere certum eſt. *St.* niſi quidem es obnoxius.
Ch. Si bonus eſt, obnoxius ſum: ſin ſecus eſt, faciã uti jubes.
St. Quid id ad me attinet, boniſne ſervis tu utare an malis?
Ch. Quia boni malique in ea re pars tibi eſt. *St.* partem alteram
Tibi permitto, illam alterã ad me, quod boni eſt, apponito.
Ch. Si eris meritus, fiet. ſed reſpice ad me huc! ego ſum Charmides.
St. Hem quis eſt, qui mentionem facit homo hominis optumi?
Ch. Ipſe homo optumus. *St.* mare, terra, cælum, dî, voſtram fidem!
Satín' ego oculis plane video? eſtne ipſus, an non eſt? is eſt.
Certe is eſt! is eſt profecto! o mi here exoptatiſſume,
Salve! *Ch.* ſalve, Staſime. *St.* ſalvom te. *Ch.* ſcio & credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi reſponde. Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hìc filium atque filiam? *St.* vivunt, valent.
Ch. Nempe uterque? *St.* uterque. *Ch.* dî me ſalvom & ſervatum volunt.
Cetera intus otioſe percuntabor, quæ volo.
Eamus intro. ſequere. *St.* quo tu te agis? *Ch.* quonam, niſi domum?
St. Hiccine nos habitare cenſes? *Ch.* ubinam ego alibi cenſeam?

Digitized by Google

St. Jam. *Ch.* quid jam? *St.* non sunt nostræ ædes istæ. *Ch.* quid ego ex te audio?
St. Vendidit tuus natus ædis. *Ch.* perii. *St.* præsentariis
Argenti minis numeratis. *Ch.* quot? *St.* quadraginta. *Ch.* occidi.
Quis eas emit? *St.* Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, nosque exturbavit foras.
Ch. Ubi nunc filius meus habitat? *St.* hìc, in hoc posticulo.
Ch. Male disperii. *St.* credidi ægre tibi id, ubi audîsses, fore.
Ch. Ego miser meis periculis sum per maria maxuma
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me servavi, salvos redii: nunc hìc disperii miser,
Propter eosdem, quorum caussa fui hac ætate exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo. Stasime! tene me. *St.* visne aquam
Tibi petam? *Ch.* res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Callicles, Charmides, Stasimus.

Quid hoc hìc clamoris audio ante ædis meas?
Ch. O Callicles! ô Callicles! ô Callicles!
Qualine amico mea commendavi bona!
Call. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide;
Et salve, & salvom te advenisse gaudeo.
Ch. Credo omnia istæc, si ita'st, ut prædicas.
Sed quis iste est tuus ornatus? *Call.* ego dicam tibi.
Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
Tuæ quæ daretur. sed intus narrabo tibi
Et hoc & alia. sequere. *Ch.* Stasime! *St.* hem! *Ch.* strenue
Curre in Piræum, atque uuum curriculum face.
Videbis jam illic navem, qua advecti sumus.
Jubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
Curare, ut efferantur. & tu ito simul.

Digitized by Google

Solutum'ſt portitori jam portorium.
St. Nihil eſt moræ. *Ch.* i, i, ambula. actutum redi.
St. Illìc ſum atque hìc ſum. *Call.* ſequere tu hac me intro. *Ch.* ſequor.
St. Hic meo hero amicus ſolus firmus reſtitit,
Neque demutavit animum de firma fide.
Quamquam labores multos * * *
Sed hic unus, ut ego ſuſpicor, ſervat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepiſſe cenſeo.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Lyſiteles.

HIc homo eſt omnium hominum præcipuus, voluptatibus gaudiiſque antepotens:
Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, aſſequitur, ſubeſt,
Subſequitur: ita gaudiis gaudium ſuppeditat.
Modo me Staſimus Lesbonici ſervos convenit: is
Mihi dixit, ſuum herum peregre huc adveniſſe Charmidē.
Nunc mihi is propere conveniendus eſt; ut, quæ cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater ſit potior. eo. ſed fores
Hæ ſonitu ſuo mihi moram objiciunt incommode.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Charmides, Callicles, Lyſiteles, Lesbonicus.

NEque fuit, neque erit, neque eſſe quemquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitaſque amicum erga æquiparet ſuum:
Nam exædificaviſſet me ex his ædibus, abſque te foret.
Call. Si quid amicum erga bene feci, aut conſului fideliter,
Non videor meruiſſe laudem: culpa caruiſſe arbitror.

Nam

Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium sumserit:
Quod datum utendum est, id repetundi copia'st, quando velis.
Ch. Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio. *Lys.* enim me nominat.
Ch. Familiam optumam occupavit. *Lys.* quid ego cesso hos colloqui?
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.
Ch. Vah! *Call.* quid est? *Ch.* oblitus intus dudum tibi sum dicere:
Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummûm se aureûm
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo:
Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
Sed quid rides? *Call.* meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem: ut filius
Tuus, quando illi a me darem, esse allatum id abs te crederet,
Neu quî rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
Me esse penes, atq; eum a me lege populi patriū posceret.
Ch. Scite ædepol! *Call.* Megaronides communis hoc meus & tuus
Benevolens commentu'st. *Ch.* quin collaudo consilium, & probo.
Lys. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
Solus sto; nec quod conatus sum agere, ago? homines colloquar.
Ch. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? *Lys.* Charmidem socerum suum
Lysiteles salutat. *Ch.* dî dent tibi, Lysiteles, quæ velis.
Call. Non ego sum salutis dignus? *Lys.* immo salve, Callicles.

Hunc

Digitized by Google

Hunc priorem æquom'ſt me habere. tunica propior pallio eſt.
Ch. Deos volo conſilia voſtra recte vortere.
Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio. *Lyſ.* niſi tu nevis.
Cb. Immo haud nolo. *Lyſ.* ſpondéu' ergo tuam gnatam uxorem mihi?
Cb. Spondeo, & mille auri Philippûm dotis. *Lyſ.* dotem nihil moror.
Cb. Si illa tibi placet, placenda dos quoque eſt, quam dat tibi.
Poſtremo, quod vis, nō duces, niſi illud quod non vis, feres.
Call. Jus hic orat. *Lyſ.* impetrabit te advocato atq; arbitro.
Iſtac lege filiam tuam ſpondén' mihi uxorem dari?
Cb. Spondeo. *Call.* & ego ſpondeo idem hoc. *Lyſ.* oh, ſalvete affines mei!
Cb. Atque ædepol ſunt res, quas propter tibi tamen ſucceuſui.
Call. Quid ego feci? *Cb.* meum corrumpi quia perpeſſus filium.
Call. Si id mea voluntate factū eſt, eſt quod mihi ſuccēſeas.
Sed ſine me hoc abs te impetrare, quod volo. *Cb.* quid id eſt? *Call.* ſcies.
Si quid ſtulte fecit, ut ea miſſa facias omnia.
Quid quaſſas caput? *Ch.* cruciatur cor mihi, & metuo. *Call.* quidnam id eſt?
Ch. Quom ille ita'ſt, ut eſſe nolo, id crucior; metuo, ſi tibi
Denegem, quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
Non gravabor. faciam ita, ut vis. *Call.* probus es. eo, ut illum evocem.
Ch. Miſerum'ſt, male promerita, ut merita, ſi mihi ulciſci non licet.
Call. Aperite hoc, aperite propere, & Lesbonicum, ſi domi'ſt, foras
Evocate: ita ſubitu'ſt, propere quod eum conventum volo.
Lesb. Quis homo tam tumultuoſo ſonitu me excivit ſubito foras?
Call. Benevolens tuus atque amicu'ſt. *Lesb.* ſatín' ſalvè? dic mihi.

Call.

Call. Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.
Lesb. Quis id ait? *Call.* ego. *Lesb.* tun' vidisti? *Call.* & tute idem videas liceat.
Lesb. O pater, pater mi, salve! *Ch.* salve multum, gnate mi.
Lesb. Si quid tibi, pater, laboris. *Ch.* nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Callicli filia. *Lesb.* ego ducam, pater:
Etiam & si quam aliam jubebis. *Ch.* quamquam tibi succensui.
Call. Miseria *una* uni quidem homini'st affatim. *Ch.* immo huic parum'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.
Lesb. At jam posthac temperabo. *Call.* dicis; si facias modo.
Lesb. Numquid caussæ est, quin uxorem cras domum ducam? *Ch.* optumum'st, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

FINIS TRINUMMI.

M. ACCII PLAUTI

TRUCULENTUS.

Dramatis Personæ.

DINARCHUS, *adolescens*.
PHRONESIUM, *meretrix*.
GETA, *servos*.
CALLICLES, *senex*.
ASTAPHIUM, *ancilla*.
STRATILAX, *servos*.
STRATOPHANES, *miles*.
STRABAX, *adolescens, rusticus*.
ANCILLA *altera*.

ARGUMENTUM.

TRes unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Utique ista ingenti militem tangat bolo,
Clam suppostuit sibi clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natique caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiârat, convenit;
Suumque is repetit a meretrice subditum.

PROLOGUS.

PErparvam partem postulat Plautus loci
De vostris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturín' estis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine
Mora. quid si de vostro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,

Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum est gratia.
Athenæ istæ sunto, ita ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ est Phronesium.
Hæc hujus sæcli mores in se possidet;
Numquam ab amatore suo postulat id quod datum est:
Sed reliquum dat operam ne sit reliquum,
Poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum se amari intellegunt.
Ea se peperisse puerum simulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulvisculo.
Quid multa? *ætas* huic si superet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Dinarchus.

Non omnis ætas ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapse umquam edocet Venus,
Quam penes amantum summa summarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quot sui pericla amanda! di, vostram fidem! hui!
Quid perjerandum est etiam, præter munera!
Primum-dum miros annua: is primus bolu'st.
Ob eam tris noctes utor. interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignúsne an bonæ frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit *sinum*:
Sin jecit rete; pisces ne effugiant, cavet:
Dum huc dum illuc reti eos impedit
Pisces, usque adeo donicum eduxit foras.

Itidem est amator. si id, quod oratur, dedit,
Atque est benignus potius quam frugi bonæ,
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.
Si semel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus se penetravit potio,
Extemplo & ipsus periit, & res, & fides.
Si iratum est scortum forte amatori suo,
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potior est, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipsus gaudet, res perit.
Ita *disciplina* in ædibus est lenoniis,
Priusquam unum dederis, centum quæ poscat, parat.
Aut aurum periit, *aut* conscissa pallula est,
Aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum,
Aut vasum ahenum aliquod, aut lectus dapsilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid semper *est*
Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
Atque hæc celamus nos damna, una industria
Cum rem fidemque nosque nosmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati sentiant.
Quos cum celamus, si faximus conscios,
Qui nostræ ætati tempestivo temperint,
Unde anteparta demus postpartoribus,
Faxim lenonum & scortorum *ut* plus est, *minus*
Et minus damnosorum hominum, quam nunc sunt, fiet.
Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere,
Quam olim muscarum est, cum caletur maxume.
Nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias
Scorti lenones quasi sedent quotidie.
Ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,
Aeri plus scortorum esse jam quam ponderum,
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
Ubi æra perscribantur usuraria:
Accipiat illico expensa, neque censeat.
Postremo in magno populo, in multis hominibus,

Re placida atque otioſa, victis hoſtibus,
Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phroneſium,
Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
Phroneſium. nam Phroneſis eſt ſapientia.
Nam me fuiſſe huic fateor ſummum atque intimum,
Quod amantis multo peſſumum eſt pecuniæ.
Eadem, poſtquam alium repperit, qui plus daret,
Damnoſiorem, me exinde amovit loco,
Quem infeſtum ac odioſum ſibi eſſe memorabat mala,
Babylonienſem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre. eo nunc commenta eſt dolum,
Peperiſſe ſimulat ſeſe, ut me extrudat foras:
Atque ut cum ſolo pergræcetur milite:
Eum eſſe ſimulat militem puero patrem.
Quid iſti ſuppoſitum puerum opus peſſumæ?
Mihi verba retur dare ſeſe? an me cenſuit
Celare ſe poteſſe, gravida ſi foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudiuſtertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
Sed hæc quis mulier eſt? Aſtaphium eſt ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Aſtaphium, Dinarchus.

AD fores auſcultate, atque aſſervate ædis,
Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:
Neu qui manus attulerit ſteriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
Ita nunc adoleſcentes morati ſunt. quin ei
Ut ſimitu adveniunt ad ſcorta congerones,
Conſulta ſunt conſilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis oſculum amicæ uſque oggerit.
Dum illi agunt *quod agunt*, ſunt ceteri cleptæ *
Sin videant quempiam ſe aſſervare, obludunt, qui cuſtodem

Oblectent per joculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod

Fartores faciunt. fit pol hoc, & pars spectatorum scitis

Pol, hæc vos me haud mentiri.

Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædã capere.

At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:

Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona; quin etiam ultro ipsi aggerunt ad nos.

Din. Me illis quidem hæc verberat verbis, nam ego huic dona accongessi.

Ast. Commemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.

Din. Heus manedum, Astaphium, priusquam abis. *Ast.* qui revocat? *Din.* scies:

Respice huc. *Ast.* quis est? *Din.* vobis qui multa bona esse volt. *Ast.* dato, si esse vis.

Din. Faxo, erunt, respice huc modo. *Ast.* io! enicas me miseram, quisquis es.

Din. Pessuma, mane.

Ast. I, optume. odiosus es.

Dinarchusne illic est? atque is est, it ad nos. *Din.* & tu fer contra manum, & pariter

Gradere. *Ast.* tibi servio, atque audiens sum imperii. *Din.* tute quid agis?

Ast. Valeo, & validum teneo. peregre cum advenis, cœna detur.

Din. Benigne dicis. *Ast.* at enim, amabo, sine me ire, quo jussit. *Din.* eas.

Sed quid ais? *Ast.* quid vis? *Din.* istic, quo iter inceptas, qui est? quem arcessis? *Ast.* Archivam

Obstetricem. *Din.* mala femina es. *Ast.* solens sum: ea est disciplina.

Din. Manifestam mendacii, mala, te teneo. *Ast.* quid jam, amabo?

Din. Quia te adductura huc dixeras eum ipsum, non eãpse.

Nunc mulier facta est ex viro: mala es! *Ast.* præstigiator!

Din. Sed tandem loquere, quis is homo est, Astaphium? novus amator?

Ast.

Ast. Nimis otiosum arbitror hominem esse *te*. *Din.* quianam arbitrare?
Ast. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.
Din. Vos me reddidistis otiosum. *Ast.* quid jam, amabo? *Din.* ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servâssem, fuit, ubi negotiosus essem.
Ast. An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse te postulas, quin tu otiosus fias?
Din. Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris.
Nam advorsum legem a me, ob meam scripturam, pecudem accepit
Aeraque: *Ast.* idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.
Din. Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.
Ast. Non arvus hic, sed pascuus est ager. si arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius *est*.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.
Din. Utrosque percognovi utrobidem. *Ast.* istoc pol tu otiosus,
Cum & illic & hic pervorsus es. sed utris cum rē esse mavis?
Din. Procaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quidquam.
Vos saltem, si quid quæritis, & bibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriosæ
Malæque. *Ast.* *quæ* in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et nostram & illorum vicem. *Din.* quî istuc? *Ast.* rationem dicam:
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.
Din. O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,
Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

Aſt. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas.
Te, dum vivebas, noveram. *Din.* an me mortuum arbitrare?
Aſt. Quî potis eſt, amabo, planius? qui antehac amator ſummus
Habitu'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre.
Din. Voſtra hercle factum injuria, quæ properaviſtis olim
Rapere. otioſe oportuit: diu ut eſſem incolumis vobis.
Aſt. Amator ſimili'ſt oppidi hoſtilis. *Din.* quo argumento eſt? *Aſt.* quam-
primum expugnari poti'ſt amator, optumum eſt amicæ.
Din. Ego fateor. ſed longe aliter eſt amicus atq; amator.
Certe hercle quã veterrumus homini optumus eſt amicus.
Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.
Aſt. Cur, obſecro, ergo ante oſtium pro ignoto, alienoque aſtas?
I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie
Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque ædis.
Din. In melle ſunt linguæ ſitæ voſtræ atque orationes
Lacteque: corda felle ſunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corda amarè facitis,
Amantes ſi qui non danunt. *Aſt.* non didici fabulare.
Din. Non iſtæc mea benignitas docuit te fabulari,
Sed iſti, qui cum Geniis ſuis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ ſoles, inlecebra. *Aſt.* ut exſpectatus
Peregre adveniſti! *Din.* nam obſecro? *Aſt.* cupiebat te hera videre.
Din. Quid tandem? *Aſt.* te unum ex omnibus amat. *Din.* euge, funde & ædes,
Per tempus ſubveniſtis mihi! ſed quid ais, Aſtaphium? *Aſt.* quid vis?
Din. Eſtne intus nunc Phroneſium? *Aſt.* tibi quidem intus.
Din. Valetne? *Aſt.* immo ædepol melius credo fore, ubi te videbit.

Din. Hoc nobis vitium maxumum eſt: cum amamus, tum perimus.
Si illud, quod volumus, dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum eſſe inſciti credimus. næ,ut in æſtu, mutuamur ira.
Aſt. Eja! haud ita res eſt. *Din.* aín' tu, me amare? *Aſt.* immo unice unum.
Din. Peperiſſe eam audivi. *Aſt.* ah! obſecro, tace, Dinarche. *Din.* quid jam?
Aſt. Horreſco miſera, mentio quoties fit partionis:
Ita pæne tibi fuit Phroneſium. i intro jam, amabo.
Viſe illam: atque opperire ibi. jam exibit: nam lavavit.
Din. Quid ais tu? quæ numquam fuit prægnas, quî parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod ſciam, numquam extumere ſenſi.
Aſt. Celabat, metuebatque te illa, ne ſibi perſuaderes,
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.
Din. Tum pol iſti puero quis eſt pater? *Aſt.* Babylonienſis miles,
Cujus nunc iſta adventum expetit. immo adeo, ut nuntiatum'ſt,
Jam hic affuturum ajunt eum. nondum adveniſſe miror.
Din. Ibo igitur intro? *Aſt.* quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu ædepol noſter es etiam jam nunc, Dinarche. *Din.* quam mox
Te recipis tu? *Aſt.* jam hic ero: prope eſt, profecta quo ſum.
Din. Redi vero actutum.ego interim te apud vos opperibor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Aſtaphium.

HA, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem ſola ſum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam & quæ lubebit. Huic

Digitized by Google

Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis.
Nam fundi & ædis obligatæ ſunt ob amoris prandium. verũ
Apud hunc mea hera conſilia ſumma loquitur libere: magiſque
Adeo ei conſiliarius hic amicus eſt, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iſte nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum eſt.
Actutum fortunæ ſolent mutarier. varia vita eſt.
Nos divitem eum meminimus, atque iſte pauperes nos.
Vorterunt ſeſe memoriæ. ſtultus ſit, qui id admiretur.
Si eget, neceſſe eſt nos patiatur ali. ita æquom factu eſt.
Piaculum eſt, miſereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis eſſe oportet dentibus lenam probam: arridere,
Quiſquis veniat, blandeque alloqui: male corde conſultare,
Bene loqui lingua. meretricem eſſe ſimilẽ ſentis condecet,
Quemquem hominem attigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet cauſſam noſcere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec umquam quiſquam probus erit amator, niſi qui rei inimicu'ſt ſuæ.
Nugæ ſunt, niſi quod modo cum dederit, dare jam lubeat denuo.
Is amator hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'ſt datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quæſtum cœpiat.
Aequo animo, ipſe ſi nihil habeat, aliis qui habẽt, det locũ.
Probus eſt amator, qui relictis rebus rem perdit ſuam.
At nos male agere prædicant viri ſolere ſecum,
Noſq; eſſe avaras. quæſo, num quî male nos agimus tandẽ?
Nam ecaſtor numquam ſatis dedit ſuæ quiſquam amicæ amator:
Neque pol ſatis accepimus, neque ulla ſatis popoſcit.

Nam

Nam quando ſterilis eſt amator a datis, *improbus eſt*.
Si negat ſe habere, quod det, ſoli *pernoctandum eſt*.
Nec ſatis accipimus, ſatis cum quod det, non habet.
Semper datores novos oportet quærere,
Qui de theſauris integris demunt, danunt.
Velut hic agreſtis eſt adoleſcens, qui hìc habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimiſque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum tranſilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed eſt huic unus ſervos violentiſſumus,
Qui, ubi quamque noſtrarum videt prope ædis, hac ſi aggredias,
Item ut de frumento anſeres, clamore abſterret, abigit.
Is item eſt agreſtis. ſed fores, quidquid eſt futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Stratilax, *Aſtaphium*.

QUis illic eſt, qui tam proterve noſtras ædis arietat?
Aſt. Ego ſum, reſpice ad me. *St.* quid, ego? nonne ego video? væ tibi!
Quid tibi ad haſce acceſſio eſt ædis prope, aut pultatio eſt?
Aſt. Salve. *St.* ſatis mihi eſt tuæ ſalutis: nihil moror: non ſalveo.
Aegrotare mâlim, quam eſſe tua ſalute ſanior.
Id volo ſcire, quid debetur hic tibi noſtræ domi. *Aſt.* comprime.
St. Spero meam quidem hercle: tu, quæ ſolita es, comprimas.
Imprudens per ridiculum ut ruſtico ſuadet ſtuprum!
Aſt. Iram dixi. *St.* ut eſſe cœpiſti, ſi dem, ſi eſt una altera.
Aſt. Nimis hic quidem TRUCULENTUS. *St.* pergín' male loqui, mulier, mihi?
Aſt. Quid tibi ego autem dico? *St.* quia enim me TRUCULENTUM nominas.
Nunc adeo, niſi abis actutum, ac dicis, quid quæras, cito,

Jam hercle ego hìc te, mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.
Ast. Rus merum hoc quidem est. *St.* pudendúmne? tu vero clurinum pecus,
Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.
An eo bella es tu, quia accepisti?ad me advenias. *Ast.* nunc places.
St. Quam me illi velim! *Ast.* mentiris. *St.* dicis, quod te rogo?
Mancupium quî accipias, gesta tecum penos annuos.
*Ast.*Dignis dant.*St.*Laviniæ hic sunt,quas habes victorias?
Ast. Ne attigas me. *St.* tangam? ita me amabit satculum,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumque *eo* ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædis tibi?
Quid tu huc occursas,in urbem quotiescumque advenimus?
Ast. Mulieres volo convenire vostras. *St.*quas tu mulieres
Mihi narras? ubi musca nulla femina est in ædibus.
Ast. Nullane istic mulier habitat? *St.* rus, inquam, abierunt. abi.
Ast. Quid clamas, insane? *St.* abire hinc ni properas grandi gradu,
Jam ego istos fictos, compositos, crispos cincinnos tuos
Unguentatos usque ex cerebro expellam. *Ast.* quanā gratia?
St. Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa accedere,
Quiáque istas buccas tam belle purpurissatas habes.
Ast. Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.
St. Itáne? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumæ estis. *Ast.* quid est, quod vobis pessumæ hæc ***
St. Scio ego plus,quam me arbitrare scire. *Ast.*quid id est, obsecro,

Quod

Quod ſcias ? *St.* herilis noſter filius apud vox Strabax
Ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem & præmiũ.
Aſt. Sanus ſi videare , dicam . dicis contumeliam .
Nemo hominum hìc perire ſolet apud nos. res perdũt ſuas.
Ubi perdidere res , abire hinc ſi volunt , nudis licet .
Ego non hunc novi adoleſcentẽ voſtrũ. *St.* verón'! *Aſt.* ſerio.
St. Quid maceria illa ait , in horto quæ eſt , quæ in noctes ſingulas
Latere fit minor, qua iſte ad vos damni permenſu'ſt viam?
Aſt. Non mirum; vetus eſt maceria; lateres ſi veteres ruunt.
St. Aín' tu , mala , lateres veteres ruere ? numquam ædepol mihi
Quiſquam homo mortalis poſthac duarum rerum creduit ,
Ni iſta ego voſtra hero majori facta denarravero .
Aſt. Eſtne ille violentus? *St.* ſuam nõ enim ille meretriculis
Muniendis rem coegit , verum parſimoniæ
Duritiæque : quæ nunc ad vos jam exportatur , peſſumæ .
Hem tu , ſexungula ! male vivitis . egone hæc muſſitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo ſeni.
Neque iſtuc in ſe geſtit , ergo coget exanimem mali .
Aſt. Si ecaſtor hic homo ſinapi victitet , non cenſeam
Tam eſſe triſtem poſſe. at pol hero benevolens ut is eſt ſuo!
Verum ego illum , quamquam violentus eſt , ſpero mutari poteſt
Blandimentis , ornamentis ceteris meretriciis .
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias belluas.
Nunc ad heram revidebo . ſed , eccum, odium progreditur meum .
Triſtis exit. haud convenire etiam hic velim Phroneſium .

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Dinarchus , Aſtaphium .

PIſces ego credo , qui uſque dum vivunt , lavant ,
Minus diu lavere , quam hæc lavat Phroneſium .
Si proinde amentur mulieres , diu quam lavant ,
Omnes

Omnes amantes balneatores ſient.
Aſt. Non quis parumper durare, opperirier?
Din. Quin hercle laſſus jam ſum durando miſer.
Aſt. Mihi quoque præ laſſitudine opus eſt *ut* lavem.
Din. Sed obſecro hercle, Aſtaphium, i intro, ac nuntia
Me adeſſe. tu i propere, & ſuade jam ut ſatis laverit.
Aſt. Licet. *Din.* audín' etiam? *Aſt.* quid vis? *Din.* dî me
perduint,
Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.
Aſt. Quid jam me revocabas, improbe nihilique homo?
Quæ tibi mille paſſuum peperit moræ *mora*.
Din. Sed quid hæc hìc autem tamdiu ante ædis ſtetit?
Neſcio quem præſtolata eſt: credo, militem.
Illud eſt. vide ut jam, quaſi volturii triduo
Prius prædivinant, quo die eſuri ſient,
Illum inhiant omnes: illì eſt animus omnibus.
Me nemo magis reſpiciet, ubi iſte huc venerit,
Quam ſi hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Ut rei ſervire ſuave eſt! væ miſero mihi!
Poſt factum plector, quia ante-partum perdidi.
Verum nunc ſi qua mihi obtigerit hæreditas
Magna atque luculenta, nunc, poſtquam ſcio,
Dulce atque amarum quid ſit ex pecunia,
Ita ego illam ædepol ſervem, itáque parce victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos ſiet.
Ego iſtos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed eſt vocis ſat. ſentio aperiri fores,
Quæ obſorbent quidquid venit intra peſſulos.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Phroneſium, Dinarchus.

NUm tibi nam, amabo, janua eſt mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas? *Din.* ver vide.
Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!
Ph. Quî tam inficetus Lemno adveniens, quit uæ

Non

Non des amicæ, Dinarche, suavium?
Din. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
Ph. Quo te avortisti? *Din.* salva sis, Phronesium!
Ph. Salve. hicne hodie cœnas, salvos cum advenis?
Din. Promisi. *Ph.* ubi cœnabis tu? *Din.* ubi tu jusseris.
Hìc. *Ph.* me lubente facies. *Din.* ædepol me magis.
Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.
Ph. Velim, si fieri possit. *Din.* cedo soleas mihi:
Properate: auferte mensam. *Ph.* amabo, sanún' es?
Din. Non ædepol bibere possum jam, ita animo male est.
Ph. Mane. aliquid fiet, ne abi. *Din.* ah! aspersisti aquam.
Jam rediit animus. deme soleas: cedo: bibam.
Ph. Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,
Benéne ambulavisti? *Din.* huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi est copia. *Ph.* complectere.
Din. Libens! ah! hoc est mel melle dulci dulcius!
Hoc tuis fortunis, Juppiter, præstant meæ.
Ph. Dán' suavium? *Din.* immo vel decem. *Ph.* haud istoc pauper es.
Plus pollicere tu, quam ego a te postulo.
Din. Utinam a principio rei item parsissem meæ,
Ut nunc reparcis suaviis! *Ph.* si quid tibi
Compendii facere possim, factum ædepol velim.
Din. Jam lavisti? *Ph.* jam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi sordere videor? *Din.* non pol mihi quidem.
Verum tempestas memini *cum* quondam fuit,
Cum inter nos sorderemus unus alteri.
Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum?
Quod tu hic me absente novi negotii gesseris?
Cumque bene provenisti salva, gaudeo.
Ph. Tibi mea consilia summa semper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec prægnas fui,
Verum assimulavi me esse prægnatem, haud eram.
Din. Quapropter, o mea vita? *Ph.* propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
Me habebat anno, dum hìc fuit. *Din.* ego senseram.

Sed

Digitized by Google

Sed quid istuc? quoi rei id te assimulare retulit?
Ph. Ut esset aliquis laqueus & ridimiculum,
Revorsionem ut ad me faceret denuo.
Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum, quanti sese penderem.
Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem,
Bona sua me habiturum omnia. *Din.* ausculto lubens.
Quid denique agitis? *Ph.* mater ancillas jubet,
Quoniam jam decimus mensis adventat prope,
Aliam aliorsum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui supponantur mihi.
Quid multa verba faciam? tonstricem Suram
Novisti nostram, quæ *modo* erga ædes habet.
Din. Novi. *Ph.* hæc unâ operâ circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit. *Din.* o merces malæ!
Eum nunc non illa peperit, quæ peperit, prior,
Sed tu posterior. *Ph.* ordine omnem rem tenes.
Nunc, ut præmisit nuntium miles mihi,
Non multo post hìc aderit. *Din.* nunc tu te interim
Quasi pro puerpera hìc procuras? *Ph.* quippini?
Ubi sine labore res geri pulchre potest,
Ad suum quemque æquom est quæstum esse callidum.
Din. Quid me futurum est, quando miles venerit?
Relictusne abs te vivam? *Ph.* ubi illud quod volo,
Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo
Divortium & discordiam inter nos parem.
Postidea ego tota tecum, mea voluptas, usque ero
Assiduo. *Din.* immo hercle vero accubuò mavelim.
Ph. Quin dîs sacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet. *Din.* censeo.
Ph. Non audes aliquod dare mihi munusculum?
Din. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quippiam me poscis. *Ph.* at ego, ubi abstuli.
Din. Jam faxo hìc aderit. servolum huc mittam meum.
Ph. Sic facito. *Din.* quidquid autem erit, boni consulas.
Ph. Ecastor munus te curaturum scio,

Ut

Ut cujus me non pœniteat, mittas mihi.
Din. Num quippiam me vis aliud? *Ph.* ut, quando otium
Tibi sit, ad me revisas. *Din.* valeas. *Ph.* vale.
Din. Pro dî immortales! non amantis mulieris,
Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modo hæc fecit mihi.
Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
Germanæ quod sorori non credit soror.
Ostendit sese jam mihi medullitus,
Se mihi infidelem numquam, se viva, fore.
Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic desit amor.
Ego isti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
Jubebo ad istam quinque perferri minas:
Præterea obsonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Phronesium.

PUero isti date mammam. ut miseræ matres sollicitæque
Ex animo sunt, cruciantur que! ædepol commentum male!
Cumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malæ, quam sumus ingenio. ego prima domi modo docta dictito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod sum, eo magis
Studeo vitæ, quæ ausa sum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri caussa avara probrum sum exsecuta: alienos dolores
Mihi supposivi. nullam rem oportet dolose aggrediri, nisi
Astute accurateque exsequare. vosmet jam videtis,
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram assimulo.

Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria est:
Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit. 14
Nimis quã paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperũt:
Nimis quam paucæ efficiunt, si quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius est onus, quam bene.
Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, & meapte malitia,
Quæ me gravidam esse assimulavi militi Babylonio:
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo. 20
Iste hìc haud multo post credo aderit: nunc prius præcaveo sciens:
Eumque *gero* ornatum, ut gravida, quasi puerperio cubem.
Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. eho Pithecium,
Face ut accumbam: accede. adjutare sic decet puerperam.
Soleas mihi duce; palliũ injice in me huc, Archilis. ubi es,
Astaphium? fer huc verbenam mihi, tus & bellaria. 27
Date aquam manibus. nũc ecastor ut veniret miles velim.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Stratophanes, Phronesium, Astaphium.

NE exspectetis, spectatores, meas pugnas dum prædicẽ:
Manibus duelli prædicare soleo; haud in sermonibus.
Scio ego multos memoravisse milites mendacium.
Et Homeronidæ Poetillæ mille memorari potest,
Qui & convicti & condemnati falsis de pugnis sient. 5
Non laudandus est, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.
Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem:
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.
Non placet, quem scurræ laudant, manipulares mussitant:

Ne-

Neq; illi, quorum lingua gladiorum aciẽ præstringit domi.
Streuui nimio plus prosunt populo, quam arguti & cati.
Facile sibi facuuditatem virtus argutam invenit:
Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica,
Quæ alios collaudat, eapse se vero non potest.
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. *Ast.* jam propinque miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, ægram ut te assimules. *Ph.* tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere est?
St. Peperit mulier, ut ego opinor. *Ast.* vin' adeam hominem? *Ph.* volo.
St. Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum. *Ast.* salve ecastor, Stratophanes.
Venire salvom. *St.* scio. sed peperítne, obsecro, Phronesium?
Ast. Peperit puerum nimium lepidum. *St.* ecquid mihi simili'st? *Ast.* rogas?
Quin ubi natu'st, machæram & clypeum poscebat sibi.
St. Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili'st. papæ!
Jam magnu'st? jamne electat legionẽ, quam spoliare velit?
Ast. Herè nudiusquintus natus quidem ille est. *St.* quid tum postea?
Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exitio est, priusquã poterat ire in prœliũ?
Ast. Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi. *St.* sequor.
Ph. Ubi illa obsecro est, quæ me hic reliquit atque abstitit?
Ast. Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. *Ph.* ubi is est obsecro?
St. Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorẽ suam.
Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis,
Gratulor, cum mihi tibique magnum dedisti decus.
Ph. Salve, qui me interfecisti pæne & vita & lumine,

Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.
St. Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit istic labos:
Filium peperisti, qui ædis spoliis opplebit tuas.
Ph. Multo ecastor magis oppletis opu 'st tritici granariis;
Ne, ille priusquam spolia capiat, hic nos extinxit fames.
St. Habe bonum animum. *Ph.* savium sis pete hinc a me.
nequeo caput
Tollere, ita dolui, itáque ego nunc doleo: neque etiã queo
Pedibus mea sponte ambulare. *St.* si plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:
Iis te dono. adduce huc tu istas. sed istæ reginæ domi
Suæ fuere ambæ: verum patriam ego excîdi manu.
Iis te dono. *Ph.* pœnitetne te? quot ancillæ sunt jam?
Quine etiam superadducas, quæ mihi comedint cibum?
St. hoc quidem
Hercle si ingratum est donum, cedo tu mihi istam, puere, perulam.
Hem! mea voluptas, attuli eccam pallulam ex parva Græcia tibi.
Tene tibi. *Ph.* hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari!
St. Perii hercle miser! jam *mihi* auro contra constat filius.
Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi
Attuli, & induvias Ponto amœnas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe hoc. abduce hasce hinc e conspectu Suras.
Ecquid amas me? *Ph.* nihil ecastor: neque meres. *St.* nihilne huic sat est?
Ne mihi verbum quidem unum dixit! viginti minis
Vænire illæc posse credo dona, quæ ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi est irata: sentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum ivero.

Quid

Quid taces? planissume ædepol perii! sed quid illuc boni est?
Quis homo est, qui inducit pompam tantam? certum'st, quo ferant,
Observare. huic credo fertur. verum jam scibo magis.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Geta, Phronesium, Stratophanes.

ITe, ite hac simul, muli æris, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogæ. satíne qui amat, nequit quin nihili
Sit, atque improbis sese artibus exspoliat. nam hoc qui sciam, ne quis
Id quærat ex me. domi est, qui facit improba facta, amator;
Qui bona sua pro stercore habet, foras jubet ferri metuit
Publicos. mundissumum sit. puras sibi esse volt ædes.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipsus perditum se it,
Secreto hercle equidem illum adjutabo: neque mea quidem
Opera umquam nihilominus propere, quam potest, peribit.
Nam jam de hoc obsonio, de mina una deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneã.
Nam hoc assimile est, quasi de fluvio qui aquã derivat sibi:
Nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereque perit sine omni bona gratia. hæc
Cum video fieri; suffuror, suppilo, de præda prædam
Capio. Meretricem ego item esse reor, mare ut est: quod des devorat, nec umquam
Abundat. *at* hoc saltem servat mare; quod illi subest, apparet: *huic* des
Quantumvis; nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herũ miserũ sua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.

 At-

Atat eccam, adeſt propinque. credo audiiſſe hæc me loqui.
Pallida eſt, ut peperit puerum. alloquar, quaſi neſciam.
Jubeo vos ſalvere. *Ph.* noſter Geta, quid agis? ut vales?
Get. Valeo, & venio ad minus valentem; &, melius qui valeat, fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc juſſit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
Ph. Pol haud perit, quod illum tantum amo. *Get.* juſſit opera orare, ut hæc grata haberes tibi.
Ph. Grata æquaque ecaſtor habeo. jube auferri intro. i, Cyame.
Ecquid auditis hæc, quæ imperata ſunt? *Get.* vaſa nolo auferant:
Deſiccari lubet. *Ph.* impudens, mecaſtor, quanti eſt negotii! *Get.* tun' bona fide,
Tune ais impudentẽ me eſſe, ipſa quæ ſis ſtabulum flagitii?
Ph. Dic, amabo te, ubi eſt Dinarchus? *Get.* domi. *Ph.* dic ob hæc dona, quæ
Ad me miſerit, me illum amare plurimum omnium hominum.
Ergo meumq; honorem illum habere omnium maxumum:
Atque, ut huc veniat, obſecrare. *Get.* ilicet. ſed quis nam illic homo eſt,
Qui ipſus ſe comeſt, triſtis, oculis malis? animo hercle homo ſuo eſt miſer,
Quiſquis eſt. *Ph.* dignus eſt mecaſtor. *Get.* ecquid eſt? *Ph.* non novíſti, obſecro?
Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic eſt. uſque ad jentaculum
Juſſit ali. manſi, auſcultavi, obſervavi. *Get.* quem pernam,
Novi hominem nihili. illic quæſo eſt? *Ph.* illic eſt. *Get.* me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre ſuſpirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obſecro nam ariolus, qui ipſus ſe verberat?
St. Nunc ego meos animos violentos, meamque iram ex pectore

Jam

Jam promam. loquere: unde es? quojus es? cur ausus inclementer
Mihi dicere? *Get.* lubido est. *St.* istuccine mihi respondes?
Get. Hoc. non ego te floccifacio. *St.* quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem? *Ph.* lubitum est. *St.* ain' tandem? istuc primum experiar.
Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escarum, & poscarum,
Mœchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci? *Get.* quæ hæc res! meone hero tu, improbe,
Maledicere audes, fons vitii & perjurii? *St.* verbum unum
Adde istoc; jam hercle ego te hìc hac offatim conficiam. *Get.* tange
Modo! jam ego te hìc agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.
Ph. Si æquom facias, adventores meos non incuses: quorum mihi
Dona accepta & grata habeo; tuaque ingrata, quæ abs te accepi.
St. Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii. *Get.* plane istuc est.
Quid nunc ergo hìc odiose es, confessus omnibus reus?
St. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo. *Get.* accede huc modo!
Adi huc modo! *St.* etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocyus, si manu niceris.
Get. Quid, manu nicerim! *St.* fac, quod jussi. mane! jam ego te hìc
Offatim conficiã. *Get.* occidi! optumum est: captio est! istam
Machæram longiorem habes, quam hæc est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.

Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrum æquom ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Phronesium, Stratophanes.

DAtín soleas? atque me intro aſlutum ducite:
Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
St. Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent,
Quibus te donavi? jamne abiisti? hem, sic datur!
Quo pacto excludis? quæso potín' planius,
Quam exclusus nunc sum? pulchre ludificor. sine!
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
Ut ego hisce suffringam talos totis ædibus.
Num quippiam avarûm ut ad mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, Nec te jubeo, nec veto
Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hac. verbûm sat est.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Strabax, Astaphium.

RUs mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post, illoc veni, quam advenit (si dîs placet)
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quærit patrem, dico esse in urbe. interrogo,
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit.
Minas viginti mihi dat. accipio lubens.
Condo in crumenam: ille abiit: ego perperas minas
Oves in crumena hac in urbem detuli.
Fuit ædepol Mars meo periratus patri:

Nam

Nam oves illius haud longe abſunt a lupis.
Nunc ego iſtos mundulos urbanos amaſios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare eſt certum cumprimis patrem,
Poſt id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrē meam.
Tat! ecquis eſt? nulla eſt? ecquis aperit hoc oſtium?
Aſt. Quid iſtuc alienum eſt, amabo, mi Strabax!
Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem qui es familiaris? *St.* ibitur;
Ne me morari cenſeas. *Aſt.* lepide facis.

ACTUS TERTII SCENA II.

Stratilax, Aſtaphium.

MIrum videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediiſſe, niſi ſi clanculum
Collapſus eſt hic in corruptelam ſuam.
Aſt. Jam pol illic me inclamabit, ſi aſpexerit.
St. Nimio minus ſævus jam ſum, Aſtaphium, quam fui:
Jam non ſum TRUCULENTUS: noli metuere.
Quid vis? *Aſt.* quid? tuam exſpecto TRUCULENTIAM.
St. Dic, impera mihi, quid vis, & quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare poſſum, vel jam ſcortum ducere.
Aſt. Lepide mecaſtor nuntias. ſed dic mihi,
Habent? *St.* paraſitum te fortaſſe dicere.
Aſt. Intellexiſti lepide, quid ego dicerem.
St. Heus tu! jam poſtquam in urbem crebro commoveo,
Dicax ſum factus. jam ſum cavillator probus.
Aſt. Quid id eſt, amabo? iſtæcce ridicularia
Cavillationes vis fortaſſe dicere?
St. Ita, ut pauxillum differat a cavillulis.
Aſt. Sequare intro me, amabo, mea voluptas. *St.* tene hoc tibi:

Rha-

Rhabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.
Ast. Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc belluam?
Quin tu arrhabonem dicis? *St.* A R facio lucri:
Ut Prænestinis conia est ciconia.
Ast. Sequere, obsecro. *St.* Strabacem hìc opperiar modo,
Si ruri veniat. *Ast.* is quidem apud nos est hìc Strabax:
Modo rure venit. *St.* priusne, quam ad matrem suam?
Heu ædepol hominem nihili! *Ast.* anne autem, ut soles?
St. Immo nihil dico. *Ast.* i intro, amabo: cedo manum.
St. Tene. in tabernam ducor devorsoriam,
Ubi male accipiar mea mihi pecunia.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dinarchus.

NEque gnatu'st, neque progignetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quã Veneri velim.
Dii magni! ut ego lætus sum, & lætitia differor! ita
Ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaq;habita esse apud Phronesium.
Cum hoc jam volupe'st, tum hoc nimio magnæ mellinia mihi:
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.
Salvos sum, quia pereo: si non peream, plane interearn.
Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, unum animos movit mihi, omnia agam precario.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Astaphium, Dinarchus.

LEpide efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum

Item

Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: iftum exinani. 2
Nunc dum ifti lubet, dum habet, tempus ei rei fecundes:
Prome vetuftatem amanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic reftitrix his præfidebo, ifte dum fic faciat
Domum ad te exagogã: nec quemquã interim iftoc ad vos,
Qui fit odio, intromittam: tu perge, ut lubet. ludín'iftos?
Din. Qui eft ifte? eja! Aftaphium, indica: qui perit?
Aft. amabo, hiccine tu 8
Eras? *Din.* moleftufne fum? *Aft.* nunc magis quam fuifti. nam nifi quid
Nobis ufu eft,nobis moleftus.fed,obfecro,da mi operam,ut
Narrem quæ volo. *Din.* nam quid eft? num mea refert?
Aft. non mu. fed
Intus, bolos quos dat! *Din.* quid?amator novus quifpiam?
Aft. Integrum & plenum adorta eft thefaurum. *Din.* quis eft? *Aft.* eloquar. 13
Sed tu taceto. novifti tun' hunc Strabacem? *Din.* quid ni?
Aft. Solus fummam habet hic apud nos. nunc is eft fundus nobis.
Animo bono male rem gerit. *Din.* perii hercle ego idem.
Aft. Stultus es, qui facta infecta facere verbis poftules.
Thetis quoque etiam lamentando leffum fecit filio.
Din. Non ego nunc intro ad vos mittar? *Aft.* quî dum quam miles magis?
Din. Quia enim plus dedi. *Aft.* plus enim es intromiffus, cum dabas. 20
Sine viciffim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Litteras didicifti: quando fcis, fine alios difcere.
Din. Difcant, dum mihi argumentari liceat,ni oblitus fiẽ,
Quod dedi. *Aft.* interea magifter dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. *Din.* quid? *Aft.* rem accipere identidem. 25
Din. Dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri minas,
Præterea unam in obfonatum. *Aft.* idem iftoc delatum fcio.
De eo nunc bene fumus tua virtute. *Din.* illíne ut inimici mei

Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.
Ast. Mavelim mihi inimicos invidere, quam me inimicis meis.
Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui invident, egent: illi quibus invidetur, rem habent.
Stultus es. *Din.* quid est? *Ast.* opperire. *Din.* quid jam? *Ast.* quia pol mavelim.
Din. Non licet de obsonii *mna* me participem fieri?
Ast. Si volebas participari, auferres dimidium domum.
Nam itidem hic ut Acherunti ratio accepti scribitur.
Intro accipimus:quando acceptū est, non potest ferri foras.
Bene vale. *Din.* resiste. *Ast.* amitte,sine. *Din.* amitto intro. *Ast.* ad te quidem.
Din. Immo istoc ad vos. *Ast. immo* iri non potest. *Din.* nimium potest.
Experiri sine. *Ast.* immo opperire. vis est experirier.
Dicam adesse, nisi occupata est. *Din.* resiste,hem! *Ast.* fit frustra. *Din.* redin',
An non? *Ast.* redeam. sed vocat me, quæ in me plus potest. *Din.* quam potest,
Uno verbo eloquar: Mittin' me intro? *Ast.* mendax es, abi.
Unum ajebas, sed tria dixti verba, atque mendacia.
Din. Abiit: intro hinc ivit. ego ut hæc mihi patiar fieri?
Jam hercle ego tibi,illecebra, ludos faciam clamore in via:
Quæ advorsum legem accepisti a plurimis pecuniam:
Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.
Post id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppostrix puerū. ego ædepol jā tua probra aperibo omnia.
Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio impudens.
Nec mihi adest tantillum pensi jam, quos capiam calceos.
Sed quid ego hic clamo? quid si me jubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.
Nugæ sunt! si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.
De nihilo illi est irasci, quæ te non flocci facit.
Sed quid hoc est? pro dî immortales! Calliclē video senem,

Meus

Meus qui affinis fuit, ancillas duas conſtrictas ducere,
Alteram tonſtricem hujus, alteram ancillam ſuam.
Pertimui, poſtquam una cura cor meum movit modo.
Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam omnia.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Callicles, Ancillæ, Dinarchus.

EGone tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut animus meu'ſt,
Propemodum expertæ eſtis, quam ego ſim mitis tranquilluſque homo.
Rogitavi ego vos verberantes & pendentes ſimul:
Commemini, quo quicque pacto ſitis confeſſæ: ſcio.
Hic nunc volo ſcire eodem pacto, ſine malo fateamini.
Quamquam vos colubrino ingenio ambæ eſtis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos necem:
Niſi ſi ad tintinnaculos vos voltis educi viros.
Anc. Vis ſubegit verum fateri; ita lora lædunt brachia.
Call. At, ſi verum mihi eritis faſſæ, vinclis exſolvemini.
Din. Etiam nunc, quid ſit negotii, falſus incertuſque ſum:
Niſi quia timeo tamen. *Anc.* ego nec, quid peccavi, ſcio.
Call. Omnium primum diverſæ ſtate. hem ſic! iſtuc volo.
Neve inter vos ſignificetis, ego ero paries. loquere tu.
Anc. Quid loquar? *Call.* quid puero factum eſt, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum *mihi* expedite. *Anc.* iſtæ dedi.
Call. Jam tace. accepiſtin' puerum tu ab hac? *Anc.* accepi. *Call.* tace:
Nihil moror præterea. ſatis eſt faſſa. *Anc.* inficias non eo.
Call. Jam livorem tute ſcapulis iſtoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriuſque verba. *Din.* væ miſero mihi!
Mea nunc facinora aperiuntur, clam quæ ſperavi fore.
Call. Loquere tu. qui dare te huic puerum juſſit? *Anc.* hera major mea.

Call.

Call. Quid tu? cur eum accepisti? *Anc.* hera mea rogavit me minor,
Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.
Call. Loquere tu. quid eo fecisti puero? *Anc.* ad meam heram detuli.
Call. Quid eo puero tua hera fecit? *Anc.* heræ meæ extemplo dedit.
Call. Cui, malum, heræ? *Anc.* duæ sunt istæ. *Call.* cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. *Anc.* mater filiæ dono dedit, inquam.
Call. Plus quam dudum, inquam, loquere. *Anc.* plus tu rogitas. *Call.* responde ocyus.
Quid illa, cui donatus est? *Anc.* supposivit. *Call.* cui? *Anc.* sibi
Pro filiolo. *Call.* pro filiolo? dî, obsecro vostram fidem!
Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus! matres duas habet, & avias duas:
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre!
Anc. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres.
Vir illam, non mulier prægnatem fecit. *Call.* & idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti. *Anc.* plus potest, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abstulit.
Call. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
Anc. De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intellego.
Call. Numquam te facere hodie quivi, ut, is quis esset, diceres.
Anc. Tacui. at nunc non taceo; quando adest, necesse est indicem.
Din. Lapideus sum, commovere me miser non audeo.
Res palam omnis est: meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo, quam mox nominer.
Call. Loquere, filiam meam quis integram stupraverit?

Anc. Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.
Din. Neque vivus neque mortuus ſum: neque, quid nunc faciam, ſcio.
Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, ſcio: timore torpeo.
Call. Dicin' an non? *Anc.* Dinarchus, cui illam prius deſpoponderas.
Call. Ubi is homo eſt, quem dicis? *Din.* aſſum, Callicles. per tua obſecro
Genua, ut tu iſtuc inſipienter factum ſapienter feras,
Mihique ignoſcas, quod animi impos vini vitio fecerim.
Call. Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, ſi fabulari poſſet, ſe defenderet.
Non vinum *hominibus* moderari, ſed vino *homines* ſolent,
Qui quidem probi ſunt: verum, qui improbus eſt; ſive ſubbibit,
Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio eſt improbus.
Din. Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia.
Ego tibi me obnoxium eſſe fateor: culpæ compotem.
Anc. Callicles, vide, quæſo, homini ne facias injuriam.
Reus ſolutus cauſſam dicit: teſtes vinctos attines.
Call. Solvite iſtas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:
Eloquere hæc heræ tuæ: puerum reddat, ſi quis eum petat.
Eamus, tu, in jus. *Din.* quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.
Verum te obſecro, ut tuam gnatã des mihi uxorẽ, Callicles.
Call. Eumdem pol te judicâſſe quidem iſtam rem intellego:
Nam haud manſiſti, dum ego darem illam: tute ſumſiſti tibi:
Nunc habeas, ut nactus, verum hoc ego te multabo bolo:
Sex talenta magna a dote demam pro iſta inſcitia.
Din. Bene agis mecum. *Call.* filium iſtinc tuum te meliu'ſt repetere.

Ce-

Ceterum, uxorem, quam primum poteſt, abduce ex ædibus.
Ego adeo jam illi remittam nuntium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat ſuo.
Din. At ego ab hac puerum repoſcam, ne mox inficias eat.
Nihil eſt. nam ipſa hæc ultro, ut factum eſt, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab ſeſe egreditur foras.
Næ iſta ſtimulum longum habet, quæ uſque illinc cor pungit meum!

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Phroneſium, Dinarchus, Aſtaphium.

Blitea & lutea eſt meretrix, niſi quæ ſapit in vino ad rem ſuam.
Si alia membra vino madeant, cor ſit ſaltem ſobrium.
Nam mihi dividia eſt, tonſtricem meã ſic mulcatam male.
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium.
Din. Ubi id audivit, quã penes eſt mea omnis res & liberi?
Ph. Video eccum, qui mauſtutorem me adoptavit bonis.
Din. Mulier, adſum: profectu'ſt. *Ph.* quid agitur, voluptas mea?
Din. Non voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de iſtac re ago.
Ph. Scio mecaſtor quid velis, & quid poſtules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare poſtulas: puerum petis.
Din. Dî immortales, ut planiloqua eſt! paucis ut rem ipſam attigit!
Ph. Scio equidem ſponſam tibi eſſe, & filium ex ſponſa tua:
Et tibi uxorem ducendã jam eſſe: alibi jam animum tuum.
Ut me quaſi pro derelicta ſis habiturus. ſed tamen
Cogitato, Mus puſillus quam ſit ſapiens beſtia,
Aetatem qui uni cubili numquam committit ſuam.
Quia, ſi unum oſtium obſideatur, aliud perfugium gerit.
Din. Otium ubi erit, de iſtis rebus tum amplius tecum loquar.

Nunc

Nunc puerum redde. *Ph.* immo, amabo, ut hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me. *Din.* minume. *Ph.* jam, amabo. *Din.* quid opu'st? *Ph.* e re mea est.
Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.
In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.
Din. Factum cupio. nam re facere, si velim, non est locus.
Nunc puero utere, & procura: quia, unde procures, habes.
Ph. Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.
Din. Bene vale, Phronesium! *Ph.* jam me tuum oculum non vocas?
Din. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.
Ph. Numquid vis? *Din.* fac valeas. operæ ubi mihi erit, ad te venero.
Ph. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
Verum est verbum, quod memoratur: Ubi amici, ibidem opus.
Propter hunc spes etiam se hodie tantum .... ri militem:
Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.
Quæ cum multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est;
Ita sunt gloriæ meretricum. *Ast.* aha, tace! *Ph.* quid est, obsecro?
Ast. Adest pueri. *Ph.* sine eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.
Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,
Næ istum, ecastor, hodie astutis confexim fallaciis.

ACTUS QUINTUS.

Stratophanes, *Phroneſium*, *Aſtaphium*, *Strabax*.

EO mihi amare! fero ſupplicium damnis ad amicam meam.
Utut illud acceptum ſit, prius quod perdidi, hoc addam inſuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædis. adeunda eſt hæc mihi.
Quid hic vos agitis? *Ph.* ne me appella. *Strat.* nimium ſævis! *Ph.* ſic *ſine*.
Potín es, ut mihi moleſtus ne ſies? *Strat.* quid, Aſtaphilitium, eſt?
Aſt. Merito ecaſtor tibi ſuccenſet. *Ph.* egon'? atque iſti etiam parum
Male volo. *Strat.* ego, mea voluptas, ſi quid peccavi prius,
Supplicium ad te hanc minã fero auri. ſi mihi rides, eſpice.
Ph. Manus vetat, priuſquam penes ſeſe habeat, quidquam credere.
Puero opu'ſt cibum: opus eſt matri autem, quæ puerũ lavit,
Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesque potet: opu'ſt igne, opus eſt carbonibus:
Faſciis opus eſt, pulvinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus eſt, farina puero opus eſt: opu'ſt totum diem.
Numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus ſemper ſiet.
Non enim poſſunt militares pueri ſetanio educier.
Strat. Reſpice ergo! accipe hoc, quî iſtuc efficias opus. *Ph.* cedo!
Quamquam parum eſt. *Strat.* addam minam adhuc iſtic poſtea. *Ph.* parum eſt.
Strat. Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc ſavium.
Ph. Mitte me, inquam, odioſus. *Strat.* nihil fit: non amor. teritur dies.

Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.
Ph. Accipe hoc, atque auferto intro. *Strab.* ubi mea amica est gentium?
Neque ruri, neque hic operis quidquam facto: corrumpor situ;
Ita miser cubando in lecto hìc exspectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis? *Strat.* quis illic homo?
Ph. Quem ego mecastor magis amo, quam te. *Strat.* quam me? quomodo?
Ph. Hoc modo, ut molestus ne sies. *Strat.* jam abis, postquam aurum habes?
Ph. Condidi intro, quod dedisti. *Strab.* ades, amica! te alloquor.
Ph. At ego ad te ibam. *Strab.* ad me, delicia? *Ph.* hercle vero serio.
Strab. Quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliquî me volo.
Nam quamquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliquî gaudeo.
Ph. Víne te amplectar, & savium dem? *Strab.* quid vis face, gaudeam.
Strat. Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius. abstine hoc, mulier, manū!
Nisi si te mea manubia machæra & hunc vis emori.
Ph. Nihil φλυαρεῖν satius est, miles. si te amari postulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amet, Stratophanes.
Strat. Quî, malum, bella aut faceta es, quæ ames hominem istimodi?
Ph. Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.
Strat. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?
Ph. Quamquam hic horridu'st, quamquam hic squalidu'st; scitus bellum init.

Strat. Dedín' ego aurum? *Pb.* mihi? dedisti filio cibaria.
Strab. Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu'st auri mina.
Strat. Malam rem his & magnam! *Strab.* magno opere serva tibi viaticum.
Quid ista debet, nisi tria? *Strat.* quæ tria nam? *Strab.* unguenta, noctem, savium.
Ph. Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.
Strat. Quid? id ai, amabo! est quod dem. dic dum! si superet, feres.
Ph. Campas dicis: abi, abi! consultavi istuc. *Strat.* mihi, homo,
Cave faxis vulnus, tibi jam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.
Strab. Jam, hercle, jam magno tu vapula vir strenuus.
Strat. Dedi ego huic aurum. *Strab.* at ego argentum. *Strat.* at ego pallam & purpuram.
Strab. At ego oves & lanam: & alia multa, quæ poscet, dabo.
Melius te minis certare mecum quam minaciis.
Ph. Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge, obsecro.
Stultus atque insanus damnis certant: nos salvæ sumus.
Strat. Age prior, tiro, da aliquid. *Strab.* immo tu prior perde, & peri.
Strat. Hem tibi talentum argenti! Philippicum est, tene tibi.
Ph. Tanto melior! noster esto; sed de vostro vivito.
Strat. Ubi est, quod tu das? solve zonas. *Ph.* provocatur. *Strat.* quid times?
Strab. Tu peregrinus *es*: hìc habito: timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.
Strat. Quid dedi? ut distrinxi hominem! *Strab.* immo ego vero, qui dedi.
Ph. I nunc intro, amabo, & tu ergo hac mecum. *Strat.* tu eris mecum quidem.

Strab.

Strab. Quid tu, quid ais? cum hoccine? *Strat.* ego posterior dedi.
Ph. Tu dedisti, *hic* jam daturus est: istuc habeo, hoc expeto.
Verum utrique mos geratur amborum ex sententia.
Strat. Fiat! ut rem gnatam video, hoc accipiundum est, quod datur.
Strab. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
Ph. Lepide mecastor aucupavi, atque ex mea sententia:
Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram.
Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac jam ut sciam.
Veneris caussa applaudite: ejus hæc in tutela est Fabula,
Spectatores: bene valete, plaudite, atque exsurgite.

FINIS TRUCULENTI.

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI FRAGMENTA,

SIVE

Loci ex amissis PLAUTI COMOEDIIS *maximam partem a Grammaticis citati.*

HAec FRAGMENTA, & Comici (ut sic dicam) Colossi σπαράγματα, Jac. Helias Græcarum litterarum Doctor Regius a Georgio Fabricio Germano olim collecta, & postea (ut ait) a Petro Daniele Gallo alicubi correcta & aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Parisiis edidit, adjecit. At enim vero, cuicuimodi ea sint; necdum satis probe aut congesta, aut digesta, aut castigata animadvertet, qui de singulis paullo accuratius cogitaverit. Minati sunt quidem viri docti, & publice etiam ab annis aliquammultis professi, omnia se exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamârunt, quod ille ait, fœtu nondum concepto. Eos autem dum ego exspecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut hæc etiam Editio ab operis expedita, iterum aut sine his Fragmentis, aut facie ista priore ac deformi prodiret. Quod tamen utrumque & a Comico nostro & a me Editore procul habendum censui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorsus forte nolentibus, ego hanc operam sumere coactus fui: quod in priori Editione a me fieri debuisse, per epistolam Scaliger expostulaverat. Cumque ad finem spectaret Typographus, (nam Trinummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curæ impendi, & opera tumultuaria, quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placeo, ut meliora non fieri potuisse, aut posse, existimem: sed majus & otium & temporis spatium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Augustus dicebat, pro tempore contenti simus. *Fridericus Taubmannus.*

M. AC-

M. ACCII PLAUTI
COMOEDIARUM
FRAGMENTA.

Ex Editione Londinensi, in Corpore Poetarum Latinorum, auctiora, & emendatiora.

ACARI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavi per dolum pecunia.

ABROICUS.

Quasi lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo: veternū metuo.

ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loqui: nemo adest superstes.
*Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam fecisset.

ASTRABA, *Latine* CLITELLARIA.

SEquere, sequere, Polybadisce: meam spem te cupio consequi.
Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea sperata, consequor.
Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viris.
Quasi tollenonem aut pilum reciproces plana via.
Terebra tu quidem pertundis.

Dare pedibus protinam sese ab his regionibus.

Terebratus multum sit: & subscudes addite.

Hæc hactenus titulo ASTRABAE *laudata sunt ab Auctoribus. nunc deinceps quæ sequuntur*, CLITELLARIAE *nomine citantur*.

Non quasi, ut hæc sunt heic limaces lividæ,
Diobolares, scenicolæ, miraculæ,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis,
Capillo scisso, atque excissatis auribus.

-- -- -- quasi tolleno, vel
Pilum Græcum reciproces plana via.
Quæ nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu.
Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita:
Reliquum, ad cursuram sum tardiuscula.

Quid tuam amicam times, ne te manulca cajet?

Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.

Quæ quasi carnuficis angiporta purgitans.

Intro ad bonam meretricem: adstat ea in via
Sola: prostibula sane est -- --

Malum aufer: bonum mihi opus est.

Meminere officium suum.

Potín' es tu, homo, facinus facere strenuum?
N. Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum -- --

Tun', tune igitur, mea matercula?

Germana mea sororcula.

Si quidem imperes pro copia, pro recula.

Da-

Datores bellissumi negotioli senecis soletis esse.

Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

BACCHARIA:

QUis est mortalis tanta fortuna affectus umquam,
Quã ego nunc sum? cujus hæc ventri portatur põpæ.
Vei nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

BIS COMPRESSA:

BOEOTIA.

UT illum dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hìc statuit solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optumum & verissumum.
Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

CAECUS, *sive* PRAEDONES.

NIhil quidquam factum nisi fabre, nec
Quidquam positum sine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.

Neque eam a me invito umquam abduces.

Spectari ludos magnifice atque opulenter.

Peregre est.

Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.

Ita

Ita sunt prædones, prorsum parcunt nemini.

Velim te arbitrari factum. R. sedulum est.
submoventur hostes, removentur lapides.

Si non strenue fatetur, ubi sit aurum, membra ejus exsecemus serra.

Nihil feci secus, quam me decet.

Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer est.

CALCEOLUS.

Molluscam nucem super ejus dixit impendere tegulas.

CARBONARIA.

Secundum ipsam aram aurum abscondidi.

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, accipere noluit.

COMMORIENTES.

-- -- -- Saliam in puteum præcipes.

CONDALIUM.

Tam crepusculo fere, ut amens, lampadas accendit.

CORNICULARIA.

Facite olant ædes Arabice.

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

Digitized by Google

Latrocinatus decem annos mercedem .

Pulchrum & luculentum hodie evenit prœlium .

Te obſecro , Lyde , pileum meum , mi ſodalis , mea ſalubritas .

Quid ceſſamus ludos facere ? Circus noſter ecce adeſt .

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus

Mihi Laverna in furtis celebraſſis manus.

DYSCOLUS.

Virgo ſum : nondum didici verba nupta dicere .

FOENERATRIX.

Heus tu ! in Barbaria quod dixiſſe dicitur
Liberta ſuæ patronæ , id ego dico tibi :
Liberta , ſalve : VAPULA , Papyria .

FRETUM.

Hoc illud eſt
Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur :
PERIBO, SI NON FECERO: SI FAXO, VAPULAVERO.

FRIVOLARIA.

Commodo dictitemus .

Is mihi erat bilis , aqua intercus , tuſſis, febris querquera

-- -- -- ſequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernæ . ubi , rorarii ,
Eſtis ? en ſunt . ubi ſunt accenſi ? ecce *
Agito , ſubſidite omnes , quaſi ſolent triarii .

Navè agere oportet , quod agas , non ductarie .

Superaboque omnes argutando præficas.

-- -- tunc papillæ primitus
Fraterculabant; illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus eſt verbis?

O amice, ex multis mihi une, Cephalio.

Strebula agnina tene.

GASTRION, *vel* GASTRON.

Caro ſtrebula, vitellina eſt: cœnabis.

HORTULUS.

Præco ibi adſit cum corona: quîque liceat, veneat.

KAKISTUS.

-- -- -- malo hunc alligari ad oriam;
Ut ſemper piſcetur, etſi ſit tempeſtas maxuma.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, ſeſe venum ducier.

MEDICUS.

In conſpicillo adſervabam: pallium obſervabam.
Paraſito cum virgis caſeum radi poteſt.
Domi reliqui exoletam virginem.

NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adraſi.
Scranciæ, ſcrupedæ, ſtrictivellæ, tantulæ.

Prohibent, quom mœnia aliunde ego fungor mea. 110

Ocyssume nos liberi possimus fieri.

Polluĉte prodigum esse amatorem addecet.

Vinum sublestissumum.

Insanum valde uterque deamat.

PATINA, *sive* PATINARIA.

Nam quid ille nunc tā diu intus remorantur rem eligines?

PARASITUS-PIGER, *sive* LIPARGUS.

Inde bene appotus primulo crepusculo 116
Domum ire cœpi tramite recta via.

Ambo magna laude lauti: postremo ambo sumus non nauci.

Addite lepades, echinos, ostreas.

Nihil moror mihi fucum in alveo, apibus qui peredit cibum. 120

PHAGON.

Honos syncerasto perit.

PLOCIONA.

Nam coloratam frontem habet, petilis labris.

SATURIO.

Catulinam carnem esitavisse, *hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert.*

Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel. 124

Malo tibi evenisse video, qui glaber erat tamquam rien.

Suc-

Succenturia ; centum require, qui te delectent domi . 126

SCYTHA LITURGUS.

Mulier es, uxor. quoja, vir? ego novi, ſcio: axioſa es.

-- Sin ea mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum filium.

TRIGEMINI.

Ni fugiſſem, medium credo præmorſiſſet. 130

VIDULARIA.

Ubi quamque pedem videbat, ſuffurabatur omnis.

Neſcio qui ſervos e myrteta proſiluit.

Paupera hæc res eſt.

Oppoſita eſt claxendix. at ego dicam ſigni quid ſit. 134

Animum advortite ambo, ſi vultis, vidulum hic apponite.
Ego ſervabo, quaſi ſequeſtro detis: neutri reddibo, donicum
Res judicata erit hæc.

Haud fugio ſequeſtrum.

Inopiam, luctum, mærorem, paupertatem, algum, famem.

Ejuſdem Bacchæ fecerunt noſtram navim Pentheum. 140

Nunc, ut apud ſequeſtrum vidulum poſivimus.

Nunc ſervos argentum a patre expalpabitur.

Immo id quod hæc noſtra eſt patria, & quod hic meus
Eſt pater, illic autem Soterinis eſt pater.

Malim moriri meos, quam mendicarier. boni miniſtrantur: illum nunc irrident mali. 145

Si-

Signum recte comparebat: hujus contendi annulum.
Quid multa verba? plurimum luctavimus.
-- -- Jube hunc insui culleo,
Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.
Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum.
Nam audivi feminam ego leonem semel parire.

LOCI EX AMISSIS CITATI

amisso etiam Comœdiæ nomine.

Epeum fumificum, qui legioni nostræ habet coctum cibum.
Oggannuit odiosus omni totæ familiæ.
Licet vos abire curriculo.
Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.
Dii bene vortant! tene cruminā: in ea erunt triginta minæ.
Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.
Stultus est advorsum ætatem & capitis canitudinem.
Numnam mihi oculi cæcultant? estne hic noster Hermio?
Ejuravit militiam.
Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem.
Herbam do.
Iniit te umquam febris?
Neque muneralem Legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit nec ne, floccid' æstimo.
Perfidiose captus, ædepol nervo cervices probas.

Mu-

Muriatica autem video in vasis stagneis :
Bonam naritam , & camarum , & tagenia :
Echinos fartos , conchas piscinarias . 169

Non ego te novi , navalis scriba , columbar impudens ?

Nihil deconciliares illi , nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas , parvipenditur .

Ulcerosam , compeditam , subverbustam , sordidam .

Glirium examina .

-- -- sed leno egreditur foras . 175
Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam .

Nec , machæra , audes dentes frendere .

Floccipendo quid rerum geras .

Argentum hinc facite .

Clandestina ut celetur consuetudo . 180

Properant prandium .

Quam folles taurini habent , cum liquescunt petræ , ferrum ubi fit .

Non hic ut possit , edit ; sed posse cupit , ut edat .

Fortasse se amare suspicavere .

Instare factum . 185

Egone illi venear ?

Inimicus esto , donicum ego revenero .

Pedibus .

Corpus tuum virgis ulmeis inscribam . 189

Numquam ad civitatem venio , nisi cum infertur peplum.

Scelerare manus.

Ipsa sibi avis mortem creat.

Pro larvato te circumferam.

Paupera hæc est mulier.

-- -- Si quæ forte concio est,
Ubi eum hietare nondum in mentem venit.

Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, & ferte fusteis privos in manu.

Anus hæc in pellis periculum protenditur.

Cedite mihi.

Mecum habet patagus, morbus, æs.

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commode.

-- -- exi tu Dave,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

Regiescit.

Pullaria.

Vesperna.

LOCI EX COMOEDIIS

Quæ exstant, citati: qui tamen in nostris hodie Codicibus nusquam comparent.

AMPHITRUO.

Optumo jure infringatur aula cineris in caput.

Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infūdi in caput.

Herus Amphitruo occupatus.

Quæse adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.

Aedepol hominem te miserum! medicum quærita.

Quoique, me absente, corpus volgavit suum.

Exjuravisti te mihi dixe per jocum.

Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.

Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo,
Non caussam dico, verum qui insimules probri?

Manifestum hunc obtorto collo teneo furem.

Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.

At ego certe cruce & cruciatu mactabo: exi o foras, mastigia.

ASINARIA.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis,

Heic aderit, credo, congerro meus.

AULULARIA.

Nec noctu nec diu quietus umquam eam, nunc dormiam.

-- -- sed leno egreditur foras.

Hinc ex occulto sermone satus sublegam.

Homo ebriolatus somno sanari solet.

Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.

Ego ecfodiebam in die denos scrobes.

Hic quidem pervicus custodem addidit.

Pro illis crocotis, strophiis, sumtu uxoris.

Ut admemordi hominem.

myrtam. myrtum.

CAPTEIVEI.

Fac fidele: cave fluxam fidem feras. 235

Pilcum, quem habuit, deripuit, eumque ad cælum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

CASINA.

Perii! illic habebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriam.

BACCHIDES.

Illa mei cognominis fuit. 240

-- -- nam & ex mari timida ecce ego
Pavitare -- --

Quibus ingenium animi utibile, est modicum & sine
Vernilitate -- --

Ecquis evocat cum nasiterna & cum aqua illum impurissimum? 245

Quæ sodalem atque me exercitos habet.

Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.

Vincla, virgæ, mole sævitudo mala fit pejor.

Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.

Limaces viri. 250

Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam
Nisi ab sese: nec cum quîquam limares caput.

Cupido te conficit, anne amor?

Prænestinum opino esse: ita erat gloriosus.

Sin lenocinium forte collubitum est tibi,
Videas mercedis quid tibi est æquum dari,
Ne ista ætate me sectere gratiis.

Ulyssem audivi fuisse ærumnosissumum,
Qui annis viginti errans a patria absuit:
Verum hic adolescens multo Ulyssem anteït,
Qui illico errat intra muros civicos.

MOSTELLARIA.

Sine juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia.

MILES.

Ita nos nostramque familiam habes exercitam.

Modice sapis.

PSEUDOLUS.

Ni carcerem aliquando effregeritis vostram domum.

POENULUS.

Importuna avis venit vesperi.

RUDENS.

Quid murmurillas tecum, & te discrucias?

Aulas abstulas.

STICHUS.

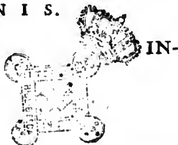
Nonne hoc publicitus.

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala repperi: factus sum extimus a vobis.

FINIS.

IN-

INDEX

RARIORUM ET OBSOLETORUM

Verborum quæ in Plautinis Comœdiis occurrunt.

Prior numerus paginam, sequens Scenæ versum denotat.

Ba-

B

C

cla-

dio-

fla-

G

Qui

N

O

offer-

phy-

Q.

R

ra-

S

san-

spe-

V

via-

Qui

N

O

offer-

Digitized by Google

P

phy-

Q

R

S

san-

spe-

V

FINIS.

Digitized by Google

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

XV. KAL. SEPTEMBRIS.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

Libri impressi nella Stamperia Cominiana, eretta a spese de' Sigg. Volpi; de' quali si truovano ancora esemplari vendibili; colli loro prezzi.

Jo. Poleni de Motu Aquæ Mixto, &c. 1717. cum fig 4. ch. maj. (*stampato a spese dell'Autore.*) L. 7
Andreæ Naugerii Opera omnia. 1718. 4. ch. maj. L. 10
Gabrielis Faerni Fabulæ, & alia Opuscula. 1718. 4. ch. maj. L. 5
La Coltivazione di Luigi Alamanni, e le Api di Giovanni Rucellai. ec. 4. *in carta gr.* L. 10 : 10
Jo. Poleni liber de Castellis per quæ derivantur fluviorum aquæ, &c. 1718. cum fig. 4. ch. maj. (*a spese dell'Autore.*) L. 3
Hieronymi Fracastorii, aliorumque Veronensium Carmina. 1718. 8. ch. maj. L. 4
Jacobi Sannazarii, aliorumque Poemata. 1719. 4. L. 6
Marmi Eruditi postumi dell'Orsato, con note. ec. 1719. 4. *in car. gr.* L 10
Jo. Baptistæ Morgagni Adversaria Anatomica Omnia, Batava editione, quæ posterior est, at minime aucta, longe correctiora. 1719. cum fig. 4. ch. maj. L. 18
Augustinus Valerius de Cautione adhibenda in edendis libris. &c. accedunt Patriciorum Venetorum Orationes. 1719. 4. L. 5
Sermoni di S. Carlo Borromeo. 1720. 4. L. 2 : 10
Philippi Riceputi Soc. Jesu Prospectus Illyrici Sacri. 1720. 4. ch. maj. L. 1
C. Valerii Flacci Argonautica. 1720. 8. L. 2
Jo. Poleni Prælectio de Mathesis in rebus Physicis utilitate. 1721. 4. ch. maj. (*a spese dell'Autore.*) L. 1 : 5
T. Lucretius Carus de Rerum Natura, Præfatione, Argumentis, Indice, Var. Lectionibus illustratus. 1721. 8. L. 4
Boethius de Consolatione Philosophiæ, & Elpidis ejus conjugis qui vulgo feruntur Hymni. 1721. 8. L. 2
Corn. Nepos cum Variis Lectionibus ex Jensoniana & Aldina editione. Edit. II. 1721. 8. L. 2
A. Corn. Celsus, & Q. Serenus Sammonicus de Medicina, cum notis Th. Almeloveenii, & Rob. Constantini, nec non Cl. Morgagni IV. doctissimis Epistolis. 1722. 8. L. 7
Sallustius, cum Fragmentis Veterum Historicorum mirum in

mo-

modum emendatis & auctis. *&c.* 1722. 8. L. 4

Le Rime del Petrarca riscontrate con ottimi esemplari stampati, e con uno antichissimo Testo a penna: con l'aggiunta di molte composizioni, notizie ec. 1722. 8. L. 4

L'Aminta di Torquato Tasso, e l'Alceo di Antonio Ongaro, emendatissime. 1722. 8. L. 2

Discorso Accademico del Dr. Gio. Antonio Volpi: Che non debbano ammettersi le Donne allo studio delle Scienze e delle belle Arti. 1723. 4. L. -: 10

Le Rime d'Angelo di Costanzo. III. Ediz. corretta ed accresciuta. 1723. 8. L. 1

Le Opere Volgari del Sanazzaro cioè l'Arcadia alla sua vera lez. restituita, colle note del Porcacchi, del Sansovino, e del Massarengo: le Rime arricchite di molti componimenti: ed alcune Lettere; il tutto riveduto, corretto, ed illustrato. 1723. 4. L. 10

Lettera d'Istruzione a una Monaca Novizia. 1724. 4. L. 2: 5

Trattato della Tribolazione, di Bonsignore Cacciaguerra. 1724. 8. L. 2: 5

Il Combattimento Spirituale, e le altre Operette divote del P. Scupoli Teatino, nuovamente corrette ed illustrate. 1724. 8. L. 3: 10

Christophori Cellarii Orthographia Latina. Edit. I. Patavina. 1724. 8. L. -: 15

Parere intorno all'antico stato de' Cenomani, ed ai loro confini, del Canonico Paolo Gagliardi. 1724. 8. L. 1: 10

La Penelope, Tragedia di Giuseppe Salìo, ec. 1724. 8. (a spese dell' Autore.) L. 1: 10

Maria, Rime di Neralco, Pastore Arcade. con figure in rame. 1725. 8. L. 3

Joannis Antonii Vulpii Carminum Libri tres. Ejus item Opuscula soluta oratione scripta. Accessere Eruditorum quorumdam virorum quibuscum ipsi amicitia intercedit, Poemata nonnulla. Necnon oannis Antonii Vulpii antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac Hieronymi ejus fratris Carmina quæ supersunt. 1725. 4. L. 7

M. Accii Plauti Comœdiæ superstites viginti, cum Fragmentis deperditarum; ex optimis quibusque editionibus at præcipue Friderici Taubmanni, diligentissime repræsentatæ. Accessit Index, in quo rariora & obsoleta poetæ verba breviter ac dilucide explicantur. 1725. 8. *in carta fina* L. 7. *in carta corsiva* L. 5

Le

Le Lettere Familiari di Annibal Caro, divise in due volumi; corrette, ed arricchite d'una giunta considerabile, d'Indici, e di notizie. 1725. 8. in carta fina L. 7. in carta corsiva L. 5

Stanno ora sotto i torchj i seguenti Libri:

La Divina Commedia di Dante Alighieri, giusta l'Edizione degli Acc. della Crusca: col Rimario de' versi interi e con due Indici copiosissimi, l'uno delle parole e delle frasi, l'altro delle Storie e Favole; il tutto distribuito in 3. *volumi in* 8.

Veteris Latii Profani Tomus III. in quo agitur de Antiatibus & Norbanis, Auctore Josepho Rocco Vulpio Soc. Jesu Sacerdote: in 4. chart. maj. cum figuris. *Opera già cominciata dall' Eminentissimo Signor Cardinale Corradini, ed ora continuata per suo comando.*

MAG 2016737

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google